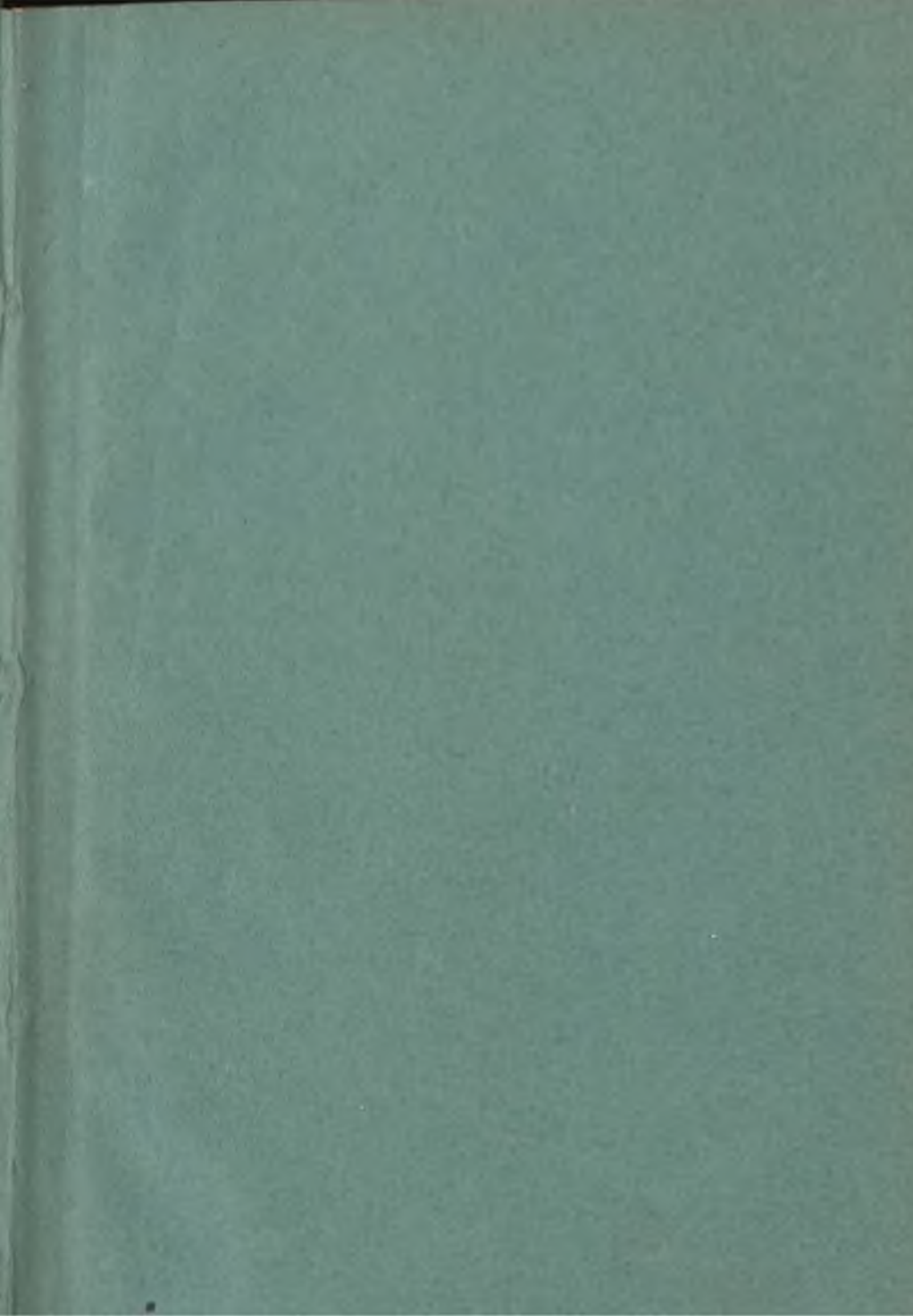

Bibliotheca
Episcopalis
Sabariensis

K 5 a

Biblioteka Seminarij Sebriensis
XVI/d 3267H belu

KÁTÉ

R

A LELKIPÁSZTOROK SZÁMÁRA

A TRIENTI ZSINAT HATÁROZATÁBÓL

KIADATOTT

ELŐSZÖR V. PIUS, AZUTÁN XIII. KELEMEN PÁPA MEGHAGYÁSÁBÓL.

FORDITOTTÁK

A SZOMBATHELYI PAPNÖVELDÉBEN FENÁLLÓ SZ. ÁGOSTON-TÁRSULAT TAGJAI.

MÁSODIK JAVITOTT KIADÁS.

SZOMBATHELY
EGYHÁZMEGYEI KÖNYVNYOMDA
1898.

A szombathely-egyházmegyei hatóság jóváhagyásával.

REV. 2005

SAVARIENZIA

HR 462

REV. 2005

HR 462

XIII. Kelemen pápa levele tisztelendő testvéreihez a patriárkák-, primások-, érsekek és püspökökhöz.

Tisztelendő testvérek! Üdvözlétet és apostoli áldást.

Az Ur telkének művelésében, mire Istennek intéző gondviselése rendelt, semmi sem igényel oly éber gondot és folytonos szorgalmat, mint az elhintett jó magnak, t. i. a Krisztus Jézustól és az apostoloktól vett és reánk szállott kath. tannak megőrzése: hogy, ha tunya henyelés és lomha tétlenségből elhanyagoltatnék, az emberi nem ellensége, míg a munkások alusznak, föléje konkolyt ne hintsen; mert ez által megtörténnék, hogy az aratás idején több lenne a tüzre vetendő, mint a csűrökbe gyűjtendő. A szenteknek egyszer adatott¹⁾ hit megőrzésére ugyanis hatásosan buzdít szent Pál, intvén Timoteust, hogy a letett jó kincset őrizze;²⁾ mert veszedelmes idők³⁾ következnek, minthogy az Isten házában vannak gonosz emberek⁴⁾ és hitegetők is, kiknek segítségével az alattomos kisértő a vigyázatlanokat oly tévelyekkel törekszik megvesztegetni, melyek az evangéliomi igazsággal ellenkeznek. Ha pedig az Isten egyházában, a mi többször megtörténik, bizonyos gonosz vélemények támadnak; ezek jöllehet egymással egyenesen

¹⁾ Judás 3. ²⁾ Tim. II. 1, 14. ³⁾ Ugyanott 3, 1. ⁴⁾ Ugyanott 13 v.

ellenkeznek, abban mindazáltal megegyeznek, hogy a katolikus hit tisztaságát némiképp megszeplősítik; két ily ellenség között a legnagyobb óvatosság mellett is felette nehéz a mi tanításunkat úgy felállítani, hogy egyik előtt se látszassunk hátrálni, hanem Krisztus mindkét ellenségét egyképen kerülni és kárhoztatni. És néha a dolog olyan, hogy az ördögi hamisság az igaznak némi színével, álcázott hazugságokkal könnyen leplezi magát, midőn az állítások értelmét csekély hozzáadással vagy változtatással megrontja és a vallás tételét, mely üdvöt eszközlende, néha finom átmenet által halált hozóvá teszi.

Azért ezen sikamlós és szük ösvényektől, melyeken bukás nélkül alig lehet megállni vagy haladni, óvni kell a hiveket, különösen a tudatlanokat és együgyüeket: de nem járattan utakon kell a juhokat a legelőre terelgetni, még a katolikus hittudósok némely véleményét sem kell eléjük terjeszteni: hanem a katolikus igazságnak legbiztosabb jelét, a tan egyetemességét, régiségét és összhangzását kell kiemelni. Továbbá, minthogy a nép nem mehet¹⁾ fel a hegyre, melyre leszállt az Isten dicsősége, és ha a látás határát átlépi, elvesz, a tanítók kötelessége mindenfelől kijelölni a határokat a népnek, hogy azokon kívül, a mik az üdvösségre szükségesek vagy felette hasznosak, egyébről szó se legyen, és a hivek az apostol szavának hódoljanak: „Ne böleselkedjete az azon túl, mint kell böleselkedni, hanem böleselkedjete józanul.“²⁾

Ezeket belátván a római pápák, a mi elődeink, minden gondjukat arra fordították, hogy nemesak a sarjadzó tévtanoknak minden csiráit az egyházi átok

¹⁾ Moz. II. K. 19, 12. ²⁾ Rom. 12, 3.

éles fegyverével kiirtsák, hanem némely lábrakapott véleményeket is elfojtsanak, melyek vagy megakadályozzák elterjedésökkel a keresztény népben a hitnek dúsbabb gyümölcsét vagy a tévtanhoz való közelségök által a hivek ártalmára lehetnének. Miután tehát a trienti szent zsinat azon eretnekségeket, melyek akkor az egyház világát elhomályosítani megkísérlették, kárhoztatta, és a katolikus igazságot, a tévelyek ködét mintegy szétoszlatva, tisztább fénybe helyezte, és a midőn ugyanazon elődeink belátták, mikép az egyetemes egyháznak ama szent gyülekezete oly bölcs belátással és páratlan mérsékeltséggel élt, hogy azon vélemények kárhoztatásától, melyeket az egyházi tudósok tekintélye támogatott, tartózkodott: ugyanazon szent gyülekezet szándéka szerint egy más munkát akartak készíttetni, mely az egész tant magában foglalja, melyre a hiveket oktatni szükséges, és a mely minden tévelytől tökéletesen ment legyen. E könyvet római Káté neve alatt nyomtatásban közrebocsátolták, a miért kettős dicséretre méltók. Mert abban mind az egyháznak közös és minden tévelytől ment tanát összefoglalták, mind arra a népet nyilván oktatni világosan parancsolták, ekkép Krisztus Úrunk parancsának hódolván, ki meghagyá az apostoloknak:¹⁾ „A mit nektek sötétben mondok, mondjátok el fényes nappal, és a mit fülbesugva hallotok, hirdessétek a tetőkről;“ egyszersmind jegyese, az egyház ama szavainak engedelmeskedvén: „Jelentsd meg nekem, kit az én lelkem szeret, hol nyugszol délben;“²⁾ mert a hol nincsen dél és hiányzik ama fénylő világosság, melyben az igazság tisztán felismerhető, ott a hamisság az igazsághoz való hasonlatossága miatt könnyen

¹⁾ Mát. 10, 27. ²⁾ Ének. 1. 6.

híltre talál, a homályban az igazságtól nehezen levén megkülönböztethető. Tudták ugyanis, hogy azelőtt is voltak és ezután is lesznek, kik a juhokat csábitgatják és a bölcsesség és tudomány dúsabb legelőivel kecsgetetik, a kikhez számosan seregelnek, mivel a lopott vizek édesebbek s a titkon adott kenyér kedvesebb.¹⁾ Nehogy tehát az egyház elcsábíttatva olyanok nyomdokin bolyongjon, kik maguk is tévelyegnek, az igazságban megállapodásra nem jöhetvén, mindig tanulván²⁾ és az igazság ismeretére soha el nem jutván: azért a r. Kátéban csak azokat akarták világosan és érthetően kifejtve a keresztény nép elé adni, melyek az üdvösségre szükségesek és igen hasznosak.

De ezen, nem kis fáradsággal és szorgalommal összeállított, közmegegyezéssel helybenhagyott, és legnagyobb dicsérettel fogadott könyvet a lelkipásztorok kezeiből majd egészen kivette az újdonság szeretete, más és más kátét hozván létre, melyek a rómaival össze sem hasonlíthatók, a miből két rossz származott; az első az, hogy majdnem megszűnt a tanítás egyformaságának összhangja, és a tudatlanokra nézve a botránynak egy neme idéztetett elő, úgy hogy azok már többé nem látszottak önmagok előtt egy nyelvűeknek, egyféle beszédűeknek;³⁾ a másik pedig, hogy a katolikus igazság előadásának több és különféle egyenlően módjaiból versengések, ezekből pedig, minthogy az egyik Apolló, másik Péter, ismét más Pál követőjének mondogatta magát, a kedélyek meghasonlása és nagy egyenlenségek származtak, mely szomorú villongásoknál Isten dicsőségének kisebbitésére semmi veszélyesb, a gyümölcsök megsemmi-

¹⁾ Péld. 9. 17. ²⁾ Timot. II. 3, 7. ³⁾ Moz. I. K. 11, 1.

sítésére, melyeknek a keresztény oktatásból a hivekre kell háramlaniok, semmi károsabb nem lehet. Hogy tehát az egyháztól e kettős bajt valahára elhárítsuk, szükségesnek itéltük visszatérni oda, honnét némelyek oktalantul, mások büszkeséghől is, hogy az egyházban bölcsőbbeknek látszassanak, a hívő népet már régen elvonták, és jónak láttuk a lekipásztoroknak ismét ugyanazon római kátét nyújtani: hogy a mely módon hajdan a katolikus hit megerősödött, és a hivek az egyháznak — mely az igazság oszlopa¹⁾ — tanában megszilárdultak, ugyanazon módon vonattassanak el most az új véleményektől is, melyek sem egyetértésen, sem régiségen nem alapulnak. És hogy e könyv könnyebben megszerezhető, és a hibáktól, melyek a kiadók tévedéséből becsusztak, tisztább legyen, azt annak nyomán, melyet a mi elődünk V. sz. Pius a trienti zsinat határozatából közrebocsátott, minden kitelhető szorgalommal fővárosunkban ismét kinyomatni elrendeltük, mely ugyanazon szent Pius parancsából a nép nyelvére fordítatva, és nem sokára kiadatva, hasonlólag a mi meghagyásunkból nyomtatásban újólág világot látand.

Hogy tehát ezen, a keresztény társadalomnak legterhesebb szakában az istentelen vélemények töreinek elhárítására, és az igaz és józan tudománynak terjesztésére és megszilárdítására a mi gondoskodásunkból és szorgalmunkból nyújtott legalkalmasabb segédszert a hivek elfogadják, ezt eszközölni Tiszteendő Testvérek, a ti kötelességtek. És azért ezen könyvet, melyet mint a katolikus hit és keresztény fegyelem zsinórmértékét, hogy a hittudomány előadásának módjában is meg legyen az egyetértés, akartak

¹⁾ Tim. I. 3, 15.

a római pápák a lelkipásztoroknak nyújtani. nektek Tisztelendő Testvérek! most különösen ajánljuk, és titeket az Urban egyszersmind buzgón intünk, hogy azt a népeknek a katolikus igazságra való oktatásában minden lelkipásztorral alkalmazásba vetessétek, hogy mind az oktatásban az egység, mind a szeretet és lelki egyetértés megőriztessék. Mert a ti kötelessétek hiveitek nyugalmáról gondoskodni; mert a püspöknek kötelme: örködni, nehogy valaki dicsvágyból és kevélységből, az egység kötelékeit széttépve, szakadásokat idézzen elő.

Azonban semmi, vagy bizonyára igen csekély hasznot fog hozni e könyv, ha azok, a kiknek azt a hallgatókkal megismertetni és azok előtt fejtegetni tisztjökben áll, a tanításra magok is kevésbé alkalmasok. Azért felette szükséges, hogy a katolikus hittudománynak tanítására oly egyéneket válasszatok, kik nemcsak a szent dolgok ismeretével bírnak, hanem még inkább, kik alázatossággal, és a lelkek megszentelésében való buzgalommal és szeretettel lángolnak.

Mert az egész keresztény fegyelem nem a szavak bőségében, nem a vitatkozás csel fogásaiban, nem is a dicséret és a dicsőség hajhászásában, hanem az igazi és akaratszerinti alázatosságban áll. Mert vannak, kiket nagyobb tudomány tüntet ki, de a többiek társaságától elkülönöz, és minél többet tudnak, az egyetértés erényétől annál inkább elpártolnak, kiket maga a Bölcsesség, az isteni Ige int: „Legyen só bennetek¹⁾ és békeség legyen közöttetek: mert ugy kell a bölcsesség savát bírni, hogy azzal a felebarát szeretete megőriztessék, és gyengeségei orvosoltassanak. Ha a bölcsesség szeretetétől és felebarátjok felől való

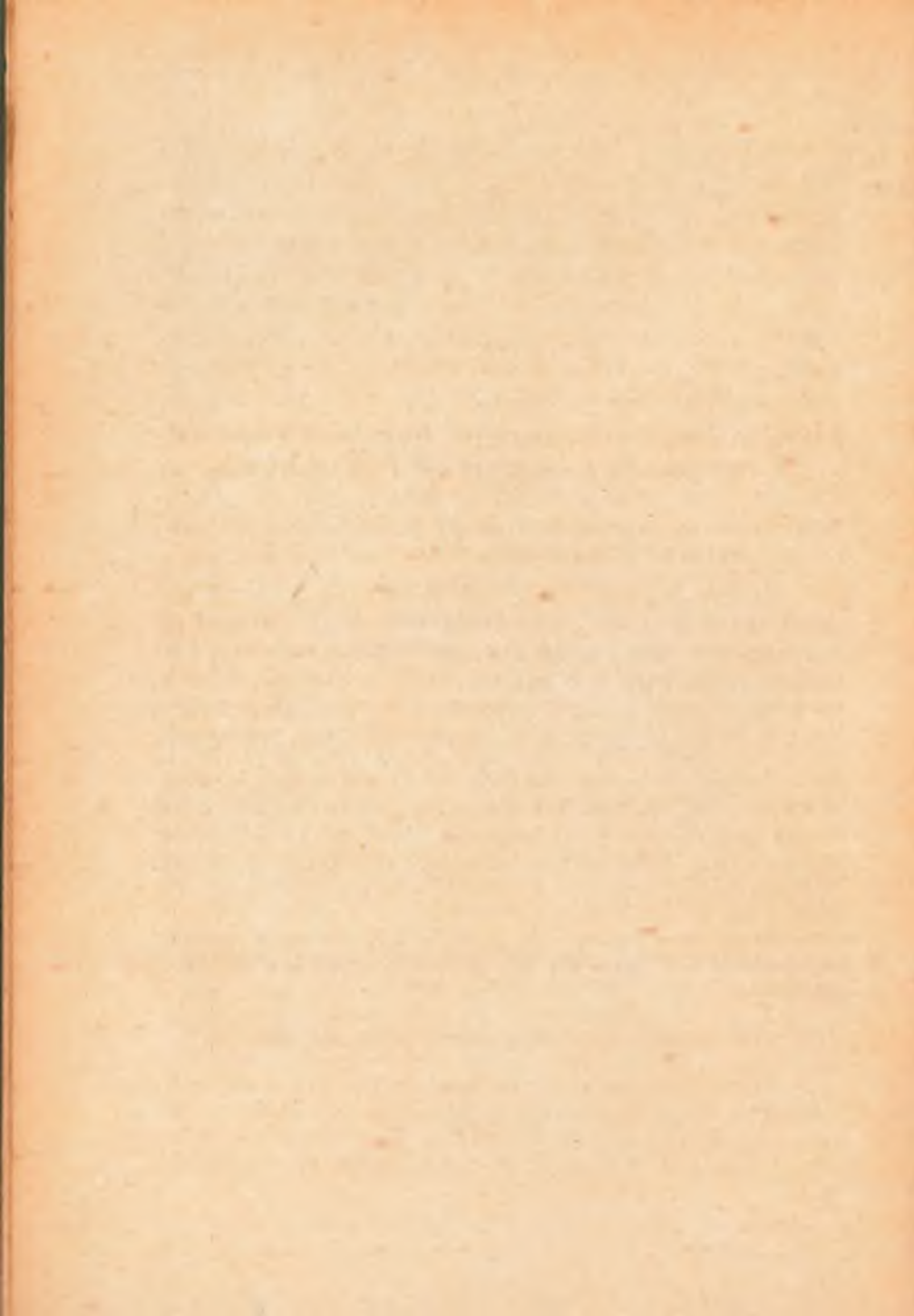
¹⁾ Márk. 9. 49.

gondoskodástól viszálykodásra térnek, a sót béke nélkül hirnák, nem ajándokul az erényre, hanem okul a kárhoztatásra; minél bölcsőbbek, annál gonoszabbul vétének; az ilyeneket kárhoztatja sz. Jakab apostol mondása ezen szavakkal: „Ha keserű irigység van bennetek, és visszavonás sziveitekben: ne dicselkedjétek, és ne hazudjatok az igazság ellen.¹⁾ Mert nem onnan felülről származó bölcsesség ez, hanem földi, állati, ördögi. Mert a hol az irigység és visszavonás, ott az állhatatlanság és minden gonosz cselekedet. Az onnan felülről való bölcsesség pedig először tiszta, azutáu békeszerető, szerény, engedelkeny, a jókkal egyező, teljes irgalommal és jó gyümölcsökkel, nem ítélő tettetés nélkül való.“

Midőn tehát Istent alázatos szivvel és töredelmes lélekkel kérjük, hogy szorgalmunk és fáradozásunk törekvéseire kegyességének és irgalmának bőséjét áraszsza, nehogy az egyenletlenség a hívő népet megzavarja, és hogy a béke köteléke és a lélek szeretete által mindnyájan egyek legyünk, dicsérjük és magasztaljuk az egy ISTENT és a mi Urunkat JEZUS KRISZTUST, üdvözlünk titeket Tisztelendő Testvérek szent csókban, és mindnyájatokra, nem különben egyházaitok minden hiveire apostoli áldásunkat szeretetteljesen adjuk.

Kelt Castelgandolfoban Junius hó XVI-ik uapján
MDCCLXI. pápaságunk III-ik évében.

¹⁾ Jak. 3, 14.

BEVEZETÉS.

**A lelkipásztoroknak szükségességéről, tekintélyéről, kötelmeiről,
az egyházban és a keresztény tan főbb fejezeteiről.**

*I. Az ember magára hagyatva nem képes feltalálni az igazi
bölességet és az üdvösségre vezető biztos utat.*

Az emberi ész és értelem ugy van alkotva, hogy, jóllehet soknak, mi az isteni dolgok ismeretéhez tartozik, vizsgálatára és megismerésére nagy erőfeszítéssel és szorgalommal magától is eljuthat: mégis azoknak legnagyobb részét, melyek által az örök üdvöt elnyerhetjük, — pedig főképen ezért teremtett és alkotott az ember Isten képére és hasonlatosságára — a természeti világosság erejével megismerni és felfogni nem képes. Mert, ámbár az apostol szerint: „a mi Istenben láthatatlan, ugymint örökkévaló ereje és Istensége, világteremtésétől fogva munkáiból érthető meg és látható“: ¹⁾ mégis „ama titok, mely el volt rejtve azelőtt minden nemzedéktől“, ²⁾ annyira felülmúlja az emberi értelmet, hogy, ha ki nem jelentetett volna a szenteknek, kiknek Isten a hit ajándéka által akarta kijelenteni a pogányok között e dicsőséges titok gazdagságát, mely Krisztusban vagyon, semmi erőfeszítéssel sem lett volna képes az ember ama bölességre emelkedni.

II. Honnan van a hitnek ily fölséges ajándoka.

Mínthogy pedig „a hit hallásból vagyon“, ³⁾ világos, mily szükséges volt mindenkor az örök üdv elérésére a törvényes ta-

¹⁾ Rom. 1, 20. ²⁾ Koloss. 1, 26. ³⁾ Rom. 10, 17.

nitónak munkássága és hivatala; mert írva vagyon: „Hogyan fognak hallani tanító nélkül? Hogyan tanítanak pedig, ha csak nem küldetnek?“¹⁾ És valóban a világ kezdete óta soha sem hagyta el övét a felette kegyes és jóságos Isten, hanem „sok rendben és sokféleképen szólott az atyákhoz a próféták által“,²⁾ és az idők körülményei szerint megmutatta nekik az egyenes és biztos utat az örök boldogságra.

III. Krisztus a világra jött tanítani a hitet, melyet azután az apostolok és utódaik terjesztettek.

Mint hogy azonban Isten előre kijelentette, hogy elküldi „az igazság mesterét“³⁾ világossággul a pogányoknak, hogy üdvö a föld végső határáig érjen, e napokban Fia által⁴⁾ szólott hozzánk és az égből a magasztos dicsőségből hangzó szózat által megparancsolá, hogy mindenki „Öt hallgassa és parancsolatainak engedelmeskedjék.“⁵⁾ Azután pedig az Isten fia „adott némelyeket ugyan apostolokul, némelyeket pedig prófétácul, másokat pásztorokul és tanítócul, a kik az élet igéjét hirdesék“,⁶⁾ — hogy ne legyünk többé habozó kisdedek s ne hajtassunk ide s tova a tudomány minden szelétől, hanem a hit szilárd alapjához ragaszkodva, együtt épüljünk Isten lakhelyévé a Szentlélekben.⁷⁾

IV. Hogyan kell az egyházi pásztorok szavait fogadni.

És hogy valaki Isten igéjét⁸⁾ az egyházi szolgálótól ne emberek szavaiként, hanem, amint bizonyosan az, Krisztus igéjeként fogadja: maga Üdvözítőnk oly nagy tekintélyt adott az ő tanítói tisztöknek, hogy azt mondá: „A ki titeket hallgat, engem hallgat és a ki titeket megvet, engem vet meg“;⁹⁾ és azt akarta, hogy ezt ne csak azokról értsük, a kikhez közvetlenül beszélt, hanem mindazokról is, kik a tanítói hivatalban törvényes utódokként követik őket, kiknek megígérte, hogy velök leend a világ végeig.¹⁰⁾

1) Rom. 10, 14, 15. 2) Zsid. 1, 1. 3) Izai. 49, 6. 4) Zsid. 1, 2.
5) Pét. II. 1, 17. 6) Efez. 4, 11, 14. 7) Efez. 2, 22, 7. 8) Tess. I. 2, 13.
9) Luk. 10, 16. 10) Mát. 28, 20.

V. Most, az igazság kihirdetése után is szükséges, hogy a lelkipásztorok Isten ígését hirdessék.

Ámde ha Isten ígéje hirdetésének az egyházban soha sem szabad megszűnnie, bizonyára napjainkban még nagyobb szorgalommal és buzgósággal kell arra törekednünk, hogy a hívők a józan és romlatlan tanual, mint az élet kenyerével tápláltassanak és megerősíttessenek;¹⁾ mert hamis próféták mentek szét a világba, kikiről az Ur így szól: „Nem küldém a prófétákat és ők futának; nem szólék nekik s ők mégis prófétálnak“,²⁾ hogy különféle és idegen tanításokkal megrontsák a keresztények lelkeit.³⁾ A miben annyira ment a sátánnak minden fortélyával ellátott gonoszságuk, hogy már alig látszik bizonyos határok közé szoríthatónak és ha Üdvözítőnk ama diéső ígéréteré⁴⁾ nem támaszkodnánk, mely szerint oly erős alapra építette egyházát, hogy a pokol kapui soha erőt nem vehetnek rajta: igen kellene tartanunk, hogy napjainkban, minden oldalról oly sok ellenség-től szorongattatva és oly sokféle fortélylyal támadtatva és ostromoltatva, megdől. Mert nem említve a legtekintélyesebb tartományokat, melyek hajdan az őseiktől öröklött igaz katolikus religiót jámborul és szentül megőrizték, most pedig letérve az igaz ösvényről eltévelyedtek és nyilván abban helyezik jámborságukat, hogy apáik tanításától messze eltértek: nincs jelenleg oly távol vidék, nincs oly zárt hely, ninesen a keresztény világban oly elrejtett zug, a hová ezen ragály alattomosan befurakodni meg nem kísérlette volna.

VI. Az eretnekek főképp kátékkal törekedtek a keresztények elméjét megvesztegetni.

Mert a kik azt tüzték ki feladatukul, hogy a hivek elméjét megvesztegessék, belátván, hogy teljesen lehetetlen mindenkiel szóbeli értekezésbe eroszkedni és mérges tanításukat füleikbe csepegtetni: ugyanahhoz máskép fogván, sokkal könnyebben és messzebb terjesztették istentelen tévtanaikat. Mert ama terjedelmes köteteken kívül, melyekkel a katolikus vallást felforgatni törekedtek, (a melyektől azonban, mintán nyilvános tévelyt tartalmaztak, nagyobb fáradság és szorgalom nélkül is lehetett óva-

¹⁾ Jún. I. 4, 1. ²⁾ Jer. 23, 21. ³⁾ Zsid. 13, 9. ⁴⁾ M9t. 16, 18.

kodni) számtalan kisebb könyveeskét is irtak össze, melyekkel, mivel a jámborság színében jelentek meg, hihetetlen könnyűséggel szedték rá az együgyű vigyázatlan lelkeket.

VII. A szent zsinat helyesen határozta, hogy a hamis próféták ártalmas tanításai és iratai ellen sikra kell lépni.

Azért a trienti egyetemes zsinat atyái ezen nagy és veszedelmes rossz ellen valamely hathatós orvosszert óhajtván alkalmazni, nem tarták elégségesnek korunk tévtanai ellenében katolikus hitünk főbb ágazatait meghatározni, hanem azonfelül föladatuknak ismerték a keresztény népnek a hit elemein kezdődő oktatására meghatározott mintát és rendszert készíteni, melyhez minden egyházban tartsák magukat azok, a kik a törvényes lelkészi és tanítói hivatalt viselik.

VIII. Szükséges volt, hogy a megirt sok ker. hittan daczára, a közzsinat akarata szerint a római pápa tekintélyével ellátott új hitelemző könyv kézbesítették a lelkészeknek.

Jóllehet már sokan nagyon díeséretes jámborsággal és tudományos készültséggel működtek az irodalom ezen ágában: az Atyák mindazonáltal igen üdvösnek találták, hogy a szent zsinat rendeléséből oly könyv adassék ki, melyből a lelkészek, valamint mások is, a kik tanításra hivatvák, a hívők épülésére biztos utmutatást tanulhassanak, hogy valamint egy az Isten, egy a hit, ugy egy legyen a hitbeli tanításnak és a keresztény népnek a jámborság minden kötelességeire való oktatásának közös szabálya és módja is.

IX. Itt nincsen tüzetesen tárgyalva vallásunk minden hitágazata.

De noha sok látszik ide tartozónak, senki se gondolja, hogy a szent zsinatnak szándékában volt a keresztény hit minden ágazatát egy könyvbe foglalva részletesen kifejteni, mit azok szoktak tenni, kik az egyetemes vallási oktatás és tudomány előadását vették föladatukul; mert ez nemcsak végtelen munkába került, de a ezélnak épen nem felelt volna meg. Hanem mivel a lelkipásztorokat és a papokat, a lelkek gondviselőit azon dolgok ismeretére akarta oktatni, melyek különösen a lelkipásztori tiszt

körébe tartoznak s a hivek fölfogásához mérvek: azért itt csak azokat kívánta tárgyaltatni, melyek e tekintetben a lelkipásztorokat, ha az isteni tanok nehezebb fejtegetésében kevésbé jártasok volnának is, jámbor förekvésükben segíthetik. Ezek így levén, a felvett tárgy rendje azt kívánja, hogy mielőtt azok részletes tárgyalásához fognánk, melyek e tanítás összefoglalatját képezik, előadjunk némely dolgokat, melyeket a lelkészeknek tekintetbe kell venniök és különösen szemelőtt tartaniok, hogy tudják, mire kelljen mint végcélra minden szándékukat, fáradozásait és ügyekezetiüket irányozniok és azt hogyan érhetik el és valósíthatják meg legkönnyebben.

X. Minthogy itt a lelkipásztorok oktatása czéloztatik, mire kell nekik főkép figyelniök, hogy tisztjöknek kellően megfeleljenek.

Tehát mindenekelőtt szükséges megemlékezniök, hogy a keresztény embernek minden tudománya ebben foglaltatik, vagy inkább, mint Üdvözítőnk mondja: ¹⁾ „Éz az örök élet, hogy megismerjenek téged egyedül igaz Istent és a kit küldöttél Jézus Krisztust“. Minél fogva az egyházi tanítónak főképen arra kell förekednie, hogy a hivek szívből óhajtsák megismerni „Jézus Krisztust a megfeszítettet“, ²⁾ s szilárdan meggyőződjenek és legbensőbb szívbéli áhitattal és hittel higyjék, hogy „nem is adott más név az ég alatt az embereknek, melyben nekünk üdvözülünk kellene“; ³⁾ „mert ő engesztelő a mi bűneinkért“. Minthogy pedig abból tudjuk meg, hogy megismertük őt, ha parancsait megtartjuk, ⁴⁾ a második feladat, a mely a mondotakkal legszorosabb kapcsolatban áll, egyszersemind azt is megmutatni, hogy a hiveknek nem szabad tétlen és tunya életet élni: hanem „nekünk is ugy kell járnunk, mint ő járt“ ⁵⁾ és „teljes buzgalommal követnünk az igazságot, hitet, szeretetet és békességet“: ⁶⁾ „mert ön magát adta érettünk, hogy minket megváltson minden gonoszságtól és magának kedves, tiszta népet készítsen, a jó cselekedetek követőjét“; ⁷⁾ mint az apostol a lelkipásztoroknak parancsolja, hogy a népet azokra oktassák és buzdítsák.

Mivel pedig Urunk és Üdvözítőnk nemesak tanította, hanem saját példájával meg is mutatta, hogy „a törvény és a próféták“ ⁸⁾

¹⁾ Ján. 17, 3. ²⁾ Kor. 1, 2, 3. ³⁾ Ap. 4, 12. ⁴⁾ Ján. I. 2, 8. ⁵⁾ Ján. I. 2, 6. ⁶⁾ Tim. II. 2, 22. ⁷⁾ Tim. II. 4, 15. ⁸⁾ Máth. 2, 40.

a szeretetben állanak: azután az apostol megerősítette, hogy „a szeretet a parancsolatnak végcélja és a törvénynek teljesítése“¹⁾ kétséget nem szenved, mikép teljes buzgalommal leginkább arra kell törekedni, hogy a hívők Isten hozzánk való határtalan jószágának szeretetére buzduljanak és mennyei lévvel ama legfőbb és legtökéletesebb jóhoz vonzódnak, kihez ragaszkodni, hogy állandó és igazi boldogság, az fogja igazán érezni, a ki a prófétaival elmondhatja: „mert mim vagyok az égben és te kivüled mit akartam a földön?“²⁾ Ez ugyanis ama „jeles út“, melyet ugyanazon apostol jelelt ki.³⁾ midőn egész tanítása- és oktatásának célját a szeretetre irányozta, „mely soha meg nem fogyatkozik“. Mert akár az adatik elő, a mit hími, akár a mit reményleni vagy cselekedni kell, ugy ajánlandó mindebben az Urunk iránti szeretet, hogy mindenki belássa, hogy a tökéletes keresztény erény minden művei egyedül a szeretetből erednek és nem más célra, mint a szeretetre irányzandók.

XI. Nem elegendő a lelkipásztoroknak a tanításban ama kettős célra figyelniök, hanem mindenkinek fel fogásához is kell alkalmazkodniök.

Mint hogy pedig bármely tárgy előadásában az előadás módjától igen sok függ, bizonyára ez a keresztény nép oktatásában is igen nagy fontosságu. Figyelembe veendőök ugyanis a hallgatók kora, észtehetsége, erkölcsi állapota, hogy a ki a tanítói tisztet teljesíti, „mindenkinek mindene legyen, hogy mindenkit az I. dvözítőnek megnyerjen“⁴⁾ és magát hű szolgának sáfárnak bizonyíthassa,⁵⁾ mint jó és hű szolga méltó legyen az Urtól sokak fölé helyzetetni.⁶⁾ Ne is vélje, mint ha gondjára csak egyforma emberek volnának bizva, hogy bizonyos előirt és meghatározott tanrendszer szerint oktathat és az igaz jámborságra egyformán vezethet mindenkit: hanem miután némelyek mintegy most született cseesemők,⁷⁾ mások Krisztusban növekedni kezdenek és ismét mások ugy szólva már érett kort értek el: arra kell szorgalmasan ügyelniük,⁸⁾ kiknek való tej és kiknek keményebb eledel,⁹⁾ s mindegyiknek a hittudomány azon eledele

¹⁾ Tim. I. 1, 5. és Rom. 13, 11. ²⁾ Zsol. 72, 25. ³⁾ Kor. I. 18. ⁴⁾ Kor. I. 19, 22. ⁵⁾ Kor. I. 4, 2. ⁶⁾ Math. 25, 23. ⁷⁾ Pét. I. 2, 2. ⁸⁾ Zsid. 5, 12 ⁹⁾ Kor. I. 3, 2.

nyújtandó,¹⁾ mely a lelket szilárdítja, „mignem mindnyájan eljutunk a hitnek és az Isten fia ismeretének egységére, tökéletes férfikort élvén Krisztus teljes korának mértéke szerint.“ S ezt az apostol, önmagáról szólva, mindenki figyelmébe ajánlotta, midőn mondá:²⁾ a görögöknek és idegeneknek, a bölcseknek és tudatlanoknak tartozom: hogy t. i. azok, kik e tisztségre hivatvák, megértsék, hogy a hittitkok és életszabályok előadásában tanításukat úgy kell alkalmazniok a hallgatók észéhez és belátásához, hogy míg az élesebb eszűek lelkét szellemi eledellel táplálják, azalatt a csecsemőket éhen halni³⁾ ne engedjék, mint kik kenyeret kérnek és ne legyen, ki számukra szegjen. Ne is lankadjon azért a tanítási buzgóság, mert némelykor a hallgatót oly dolgokra is kell oktatni, melyek könnyebbeknek és alsóbb rendűeknek látszanak és különösen azok által nem örömet fejtegettetnek, kiknek elméje magasztos dolgok szemléletével foglalatoskodik s azokban leli örömét. Mert ha maga az örök atyának bölcsesége leszállott a földre, hogy testünk alacsonyosságában a mennyei életnek tanait velünk közölje: kit nem ösztönözne Krisztus szeretete arra, hogy testvérei között gyermekké legyen és gyermekeit ápoló anyaként⁴⁾ felebarátjának üdvét forrón óhajtsa; hogy mint az apostol önmagáról bizonyítja,⁵⁾ „nemesak Isten evangéliomát, hanem saját életét is kész legyen nekik adni.“

XII. Miután Isten látható jelenlétét tőlünk elronta, a lelkipásztoroknak az ő igáját a szentírásból és hagyományokból kell meríteniök.

A hiveknek előadandó egész tan az Isten igéjében foglaltatik, mely a szent írásra és hagyományokra oszlik. A lelkészek tehát éjjel nappal ezen tárgyak fölötti elmélkedéssel foglalkozzának, megemlékezvén szent Pálnak Timotenshoz tett intéséről, melyet hozzájuk intézettnek kell tartaniok mindazoknak, kikre a lelkek gondja bízott. Ezen intés pedig eképen szól:⁶⁾ „folytasd az olvasást, intést és tanítást“,⁷⁾ mert az Istentől ihletett minden írás hasznos a tanításra, feddésre, dorgálásra, az igazságban való oktatásra, „hogy tökéletes legyen az Isten embere, felkészülve minden jó eselekedetre“. De minthogy az Istentől kinyilatkoztatott igazságok számosak és különfélék, melyek sem észszel könnyen fel nem foghatók, sem pedig észszel fölfogva emlékezetben

¹⁾ Efez. 4, 13. ²⁾ Rom. 1, 14. ³⁾ Jer. Sir. 4, 4. ⁴⁾ Thess. I. 2, 7.

⁵⁾ Thess. I. 2, 8. ⁶⁾ Tim. I. 4, 13. ⁷⁾ Tim. II. 3, 16, 17.

meg nem tarthatók: hogy midőn az oktatásra alkalom kínálkozik, kész és könnyű legyen azoknak magyarázata, elődeink igen bölcsen a következő négy főrészt osztották az üdvütnak egész tartalmát: az apostoli hitvallásra, a szentségekre, a tizparancsolatra és az Ur imájára; mert mind az, a mit a kereszténynek tudni kell, akár az Istennek ismeretére, akár a világnak teremtetésére és kormányzására vonatkozzék, akár pedig az emberi nem megváltására, vagy a jók megjutalmazására és a gonoszok megbüntetésére, az apostoli hitvallásban foglaltatik. Az isteni kegyelem elnyerésének jeleit és eszközeit a szentségekről szóló tan terjeszti elének. A mi pedig a törvényeket illeti, melyeknek célja a szeretet, ezek a tizparancsolatban adatnak elő. Végre a mit az embernek kívánni, remélni és üdvösségesen kérnie lehet, mindaz az Ur imájában foglaltatik. Ebből tehát következik, hogy a szentírásnak ezen négy általános főrésze megmagyaráztatván, alig marad valami hátra azok megértésére, a miket keresztény embernek tudnia kell.

XIII. Hogyan kössék össze a lelkipásztorok az evangéliom magyarázatát a káté magyarázatával?

Üzelszerűnek látszott tehát a lelkipásztorokat figyelmeztetni, hogy mindenkor, midőn az evangéliumnak vagy a szentírásnak valamely helyét megmagyarázniok kell, azt tartsák szem előtt, hogy minden egyes helynek tartalma az előbb megnevezett négy főrész valamelyikéhez tartozik, azért ahhoz, mint a magyarázandó tan forrásához kell fordulniok. Ha például az advent első vasárnap-i evangéliumot kell megmagyarázni: „Jelek lesznek a naphan és holdban stb.,“ a mik ide tartoznak, az apostoli hitvallásnak azon ágazatában vannak előadva: „Eljövend megítélni az eleveneket és holtakat:“ melyeket onnan átvevén a lelkipásztor, a hívőket egyszerre mind a hitvallásban, mind az evangéliomban oktathatja.

Azért tanításában és oktatásaiban azon szokást kövesse, hogy mindent azon négy főcikkelyre vezessen vissza, melyekre mint mondottuk, a szentírásnak egész lényege és foglalatlja vonatkozik. Az oktatásban azonban oly rendet tartson, mely a személyek és az időhöz alkalmazottnak látszik. Mi, az atyák példáját követve, — a kik, ha az embereket Krisztus számára megnyerni és tanában oktatni akarták, a hitvalláson kezdették, — jönnek láttuk előre boesítani azok magyarázatát, a mik a hitre vonatkoznak.

ELSŐ RÉSZ.

I. FEJEZET.

A hitről és az apostoli hitvallásról.

I. Mit értünk itt hit alatt és mennyire szükséges az üdvösségre.

Mivel a szentírásban sokféle értelemben fordul elő a hit, itt arról van szó, mely által föltétlenül igaznak tartjuk mindazt, mit Isten kinyilatkoztatott. Hogy pedig ez az üdvösség elérésére szükséges, alaposan senki sem kételkedhetik; főképp miután írva vagyon: „Hit nélkül lehetetlen Istennek tetszeni.“¹⁾ Mert miután a cél, mely a boldogságra az ember elé tüzetett, magasabb, hogysen az emberi értelem erejével felfogható volna: annak ismeretét szükségképen Istentől kellett nyernie. Ezen ismeret pedig nem más, mint maga a hit, melynek ereje eszközli, hogy igaznak tartjuk azt, a mit a legszentebb anyának, az egyháznak tekintélye Istentől kinyilatkoztatottnak bizonyít. Mert semmi kételkedés sem támadhat a hivekben azokra nézve, miknek szerzőjük Isten, ki maga az igazság.²⁾ A miből megértjük, mily nagy a különbség ezen Istenben helyezett hit és a között, melylyel az emberi történelem írói iránt viseltetünk. A hit pedig, jóllehet tág értelme van s mind nagyságra, mind méltóságra különböző, (mert a szentírás ilyképen nyilatkozik róla: „Kishitű, mért kétkedtél?“³⁾ és: „Nagy a te hited“, ismét: „Gyarápítsd hitünket“,⁴⁾ mégis: „a hit cselekedetek nélkül holt“,⁵⁾ ugyszinté: „hit, mely szeretet által működik.“⁶⁾ mindazáltal eredetére nézve egy és a hit különböző fokainak meghatározási módja ugyanaz. Mily áldásos pedig a hit és mennyi haszon háramlik belőle reánk, erről az ágazatok magyarázatánál leend szó.

¹⁾ Zsid. 11, 6. ²⁾ Ján. 14, 6. ³⁾ Mát. 14, 31. ⁴⁾ Luk. 17, 5. ⁵⁾ Jak. 2, 20. ⁶⁾ Galat. 5, 6.

II. Mikor és miért szerkesztették az apostolok a hit tizenkét ágazatát.

A miket tehát a keresztény embernek mindenekelőtt hinnie kell, azok, miket a hit vezérei és tanítói, a szent apostolok, a Szentlélektől ihletve, a hitvallásnak tizenkét ágazatában előadtak. Mert midőn az Úrtól ama parancsolatot vették, hogy érette való küldetésökben eljárván, az egész világba szétmenjenek és hirdessék az evangéliumot minden teremtménynek¹⁾ jónak találták a keresztény hitnek mintáját elkészíteni, hogy tudniillik mindnyájan egyformán érezzenek és tanítsanak,²⁾ s hogy ne legyenek azok között, a kiket a hit egységére hívtak, szakadások, hanem tökéletesek legyenek ugyanegy értelemben és ítéletben.

III. Honnan a „hitvallás“ nevezete.

A keresztény hit és reménynek emez általuk szerkesztett vallását pedig a szerzők symbolumnak nevezték, vagy azért, mert különféle, az egyesek által közre hordott tételekből áll; vagy mivel azzal mintegy ismérvvvel és jellel éltek, melynek segítségével az elpártolt és alattomosan belopódzott hamis tanítókat, a kik az evangéliumot meghamisították, azoktól, a kik Krisztus zászlójához őszintén esküdtek, könnyen megkülönböztethették.

IV. Mennyire szükséges ezen hitvallás és hány részre osztatik fel.

Hiszek Istenben.

Amellett, hogy sok adatik elő a keresztény vallásban a hiveknek, a miket különösen vagy általában biztos és erős hittel kell hinniek; mindenekelőtt mégis és szükségképen hinnünk kell mindnyájunknak, mire mint az igazságnak alapjára és foglalatjára maga az Isten tanított bennünket, ngymint: Isten lénye, egysége s a három személynek különösége és ezeknek azon működései, melyek kiváló módon nekik tulajdonittatnak. A lelkipásztor tanítsa tehát, hogy eme titkokról szóló tan röviden az apostoli hitvallásban foglaltatik.

Mert mint elődeink, kik e tárgygyal szentül és szabatosan

¹⁾ Mát. 28, 19. ²⁾ Kor. I. 1, 10.

foglalkoztak, megjegyezték, három főrésze oszlik olyformán, hogy az első részben az istenségnek első személye és a teremtetésnek esodálatos műve iratik le; a másodikban a második isteni személy és az emberi nem megváltásának titka; a harmadikban pedig a harmadik isteni személy, megszentelésünknek feje és kufforrása van különféle és igen alkalmas tételekbe foglalva. Ezen tételeket pedig őseinktől gyakran használt hasonlat szerint ágazatoknak nevezzük. Mert valamint a testnek tagjai izek (articulus) szerint különböztetnek meg, úgy ezen hitvallásban is mindazt, a mit megkülönböztetve és a többtől elválasztva kell hinnünk, helyesen és alkalmasan nevezzük ágazatnak (articulusnak).

II. FEJEZET.

Az apostoli hitvallásnak első ágazatáról.

„Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében.“

I. Az első ágazat röviden megmagyaráztatik.

E szavak értelme ez: erősen hiszem és minden kételkedés nélkül vallom az Atya Istent, ugymint a Háromságnak első személyét, ki mindenható erejével a mennyet és a földet és mindeneket, mik ezekben vannak, semmiből teremtette és a teremtetteket fentartja és kormányozza; de nemcsak szívvél hiszem és szájjal vallom őt, hanem teljes buzgalommal és kegyelettel törekszem is hozzá, mint a legnagyobb és legtökéletesebb jéhoz. Ez tehát az első ágazatnak némi rövid összefoglalása. De mivel majd minden egyes szóban nagy titkok rejlenek, azért szükséges, hogy azokat a lelki tanító szorgalmasabban fontolgassa, hogy a hívő nép, amennyire Isten engedi, félelem és rettegéssel járuljon az ő fölsége dicsőségének szemléléséhez.

II. Mit jelent e szó „hinni“.

Tehát e szó „hinni“ itt nem annyit tesz, mint: vélni, gondolni, sejtteni, hanem a szentírás szerint a leghatározottabb

beleegyezést jelent, melynek folytán az ész a titkait kinyilatkoztató Istennel szilárdul és állhatatosan egyetért. Ennélfogva az hisz, a ki valamit minden kétségen kívül bizonyosnak tart és róla meggyőződve vagyon. Ne is gondolja senki, hogy a hitbéli ismeret kevésbé biztos, mivel azokat, miket a hit, hogy higgyük, élénk terjeszt, szemmel nem láthatjuk; mert az isteni világosság, melynek segítségével azokat felfogjuk, habár a dolgoknak világosságot nem kölcsönöz, de bennünket róluk kételkedni nem enged. Mert „Isten,¹⁾ ki a sötétségből világosságot lövelni parancsolt, maga világosítja meg sziveinket“, hogy az evangelium ne legyen előttünk elrejtve, mint azok előtt, kik elvesznek.

III. A hitvallásban előadottakat nem kell kíváncsian kutatni, hanem egyszerűen elfogadni.

Már az eddig mondottakból következik, hogy, a ki a hitnek ezen mennyei ismeretével bir, ment a kandi kutatás-vágytól. Mert, midőn Isten nekünk meghagyá, hogy higgyünk, nem azt szabta élénk, nem az ő végzéseinek kutatását s azok czélja és okának fürkészését, hanem megingathatlan hitet parancsolt, mely eszközli, hogy elménk az örök igazság ismeretén megnyugodjék. És valóban, miután az apostol bizonyítása szerint:²⁾ „Az Isten igazságos, minden ember pedig hazug“,³⁾ ha dolyfős és szemtelen embernek tartatik, ki komoly és böles férfi állításának nem ad hitelt, hanem tovább sürgeti, hogy, a mit mondott, okokkal vagy tanukkal be is bizonyítsa: mily vakmerő, sőt oktalan lenne, ki hallván az Isten szavát, a mennyei és üdvös tannak okait fürkészné? A hithez tehát nemesak minden habozás, hanem minden bizonyítási törekvés nélkül is kell ragaszkodni.

IV. Nem elegendő az üdvösségre hinni, hanem hitünket meg is kell vallani.

De még azt is meg kell a plébánosnak magyaráznia, hogy annak, a ki azt mondja: „hiszek“, azonfelül, hogy elméje e legbensőbb beleegyezését nyilvánítja, a mi a hitnek belső eslekvénye, a mi szívébe van zárva, hitének nyilvános megvallása által ki is kell mutatnia és a legnagyobb buzgalommal nyilván

1) Kor. II. 4, 6, 3. 2) Rom. 3, 4. 3) Zsolt. 415, 11.

vallania és hirdetni. Mert szükséges a hiveknek oly szellemmel bírniok, minövel bírván a látnok, mondható:¹⁾ „Hitem és azért szólottam“; utánozniok az apostolokat, kik a nép fejedelmeinek így feleltek:²⁾ „Nem lehet, hogy, a miket láttunk és hallottunk, ne beszéljük“ és felbuzdulniok szent Pálnak ama jeles mondásán:³⁾ „Nem szégyenlem az evangéliumot, minthogy Istennek ereje az, minden hívőnek üdvözítésére“; és végre mivel ez által erősítettik meg leginkább ezen mondatnak igazsága:⁴⁾ „Szívvel hiszünk az igazságra, szájjal pedig vallást teszünk az üdvösségre“.

V. A keresztény hit magasztossága.

„Egy Istenben.“

A mondottakból megismerhető a keresztény bölcseségnek méltósága és jelessége és hogy mennyivel tartozunk az isteni jósnak mi, kiknek megengedettett, hogy mintegy a hitnek fokain azonnal a legmagasztosabb és legszükségesebb tárgy ismeretére juthassunk el.

VI. Mennyire különbözik az Istenről szóló keresztény bölcsesség az isteni dolgok bölcsészeti ismeretétől.

A keresztény bölcsesség és a világ bölcsesége abban különböznek nagyon is egymástól, hogy ez ugyan egyedül a természeti világosság vezérlete alatt az eredményektől és az érzékek alá eső dolgoktól lassanként haladva előre, hosszú fáradsalmak után csak alig szemléli azt, a mi Istenben láthatatlan és végre csak alig ismeri és érti meg mindennek létokát s szerzőjét; — míg amaz az emberi elmét annyira élesíti, hogy minden fáradság nélkül az egekbe emelkedhetik és isteni fény által megvilágosítva először ugyan magát a világosság örök forrását, azután pedig azokat, a mik alatta léteznek, szemlélheti, elannyira, hogy magunkat, amint az apostolok fejedelménél olvassuk, legnagyobb szívbeli örömeinkre⁵⁾ „a sötétségből esodálandó világosságra hivatottaknak érezzük és⁶⁾ hívén örvendünk kimondhatlan örömmel“. Helyesen vallják tehát a hivek mindenekelőtt, hogy hisz-

¹⁾ Zsolt. 115, 10. ²⁾ Apost. Csel. 4, 20. ³⁾ Rom. 1, 16. ⁴⁾ Rom. 10, 10. ⁵⁾ Pét. 1. 2, 9. ⁶⁾ Pét. 1. 1, 8.

nek Istenben, kinek felségét Jeremiás után¹⁾ „megfoghatatlannak“ mondjuk. „Minthogy, az apostol szerint,²⁾ hozzájáruhatlan világosságban lakik, kit az emberek közül senki sem látott, de nem is láthat“; mert midőn Mózással beszélt,³⁾ „Nem lát engem. ugymond, az ember, míg él“. Mert arra, hogy lelkünk Istenhez, a legfenségesebb lényhez eljuthasson, szükséges, hogy az érzékek-től tökéletesen elvonassék, mire ez életben természetesen képesek nem vagyunk. Mindazonáltal az apostol szerint:⁴⁾ „Az Isten nem hagyta magát bizonyosság nélkül, jót tevén az égből, esőt adván és termékeny időket s eledellel és vigszággal betöltvén sziveinket“. S ez birta a világbölesek arra, hogy az Istenről semmi alávalót ne gondoljanak és mindent, a mi testi, összetett és hozzáadott, tőle lehetőleg eltávolítsanak. Nem különben neki tulajdonították minden javak teljes birtását és bőségét olyképen, hogy belőle mint a jóság és kegyesség örök és kimeríthetlen forrásából ömlik minden tökéletes jó az összes teremtet dolgokra és lényekre; őt bölcsnek, az igazság forrásának és barátjának, igazságosnak, jötevőnek mondják és egyéb nevekkal illetik, melyek által a legfőbb és föltétlen tökéletesség fejeztetik ki: hatalmát mérhetetlen és végtelennek mondották, mely minden helyet betölt és mindenekre kiterjed. De sokkal jobban és világosabban kitűnik ez a szentírásból, egymint:⁵⁾ „Az Isten lélek“; továbbá:⁶⁾ „Legyetek tökéletesek, mint Atyátok tökéletes, ki mennyben van“; nem különben:⁷⁾ „Mindenek födtelenek és kitérvák annak szemei előtt“; ismét:⁸⁾ „Oh Isten bölcseségének és tudományának mély-séges gazdagsága“; és:⁹⁾ „Az Isten igaz“; azután:¹⁰⁾ „Én vagyok az ut, igazság és élet“; ugyancsak:¹¹⁾ „Jobbod telve igazságossággal“; továbbá:¹²⁾ „Felnýtöd kezeidet és betöltesz minden élő teremtményt áldással“; ugyszintén:¹³⁾ „Hova menjek lelked elől és hová fússak színed előtt“ és „ha felmegyek az égbe, te ott vagy, ha leszálok a pokolba, te jelen vagy. Ha szárnyaímul veszem is a hajnalt és a tenger végső határain lakom“ stb., végre, egymond az Úr: „Vajjon nem töltöm-e be az eget és a földet“.¹⁴⁾

Nagyszerű és magasztos mindaz, mit a világbölesek a te-

1) Jerem. 32, 19. 2) Tim. I. 6. 16. 3) Móz. II. K. 33, 20. 4) Apost. Csel. 14, 16. 5) Ján. 4, 24. 6) Mát. 5, 48. 7) Zsid. 4, 13. 8) Rom. 11, 33. 9) Rom. 3, 4. 10) Ján. 14, 6. 11) Zsolt. 47, 11. 12) Zsolt. 144, 16. 13) Zsolt. 138, 7, 8. 9. 14) Jerem. 23, 24.

remtményeket vizsgálva, az Isten természetét illetőleg, mint a szentírás tekintélyével összhangzót és a teremtett dolgok vizsgálataiból következtethetőt megismertek: ámbar az isteni tanítás szükségességét abból is megismerjük, ha figyelembe vesszük, hogy a hit, mint főlebb mondottuk, nemcsak azt eszközli, hogy a mit a bölesek is csak hosszas fáradozás által érhettek el, a műveletlen és tapasztalatlan emberek előtt is azonnal felfogható és világos: hanem azt is, hogy a tárgyak ismerete, melyet a hit által nyerünk, sokkal szilárdabban és minden hibától tisztábban honol elménkben, mint ha lelkünk ugyanazon tárgyakat az emberi tudomány érveivel támogatva fogná fel. De mennyivel magasztosabbnak kell tartanunk az isteni Főlség megismerését, melyhez általában véve a természet szemlélete nem mindenkinek, hanem tulajdonképpen a hívőknek a hit világossága nyitotta meg az utat. Ez pedig a hitvallás ágazataiban foglaltatik, melyek nemcsak az isteni lénynek egységét s a három személynek megkülönböztetését fejtik ki előttünk, hanem azt is, hogy az ember végezelja maga az Isten,¹⁾ kitől a mennyei és örök boldogság elnyerését kell várnunk: szent Páltól ugyanis azt tanultuk, hogy²⁾ „Isten az őt keresőknek megjutalmazója“. Mily nagyok és vajjon olyanok-e ezen javak, hogy az emberi ismeret útján elérhetőek, ugyanazon apostol előtt régen ezen szavakkal fejezte ki Izaiás próféta:³⁾ „Világ kezdetétől nem hallották, sem füleikbe nem vették; szem nem látta, Isten, kívüled, miket a téged váróknak készítettél“.

VII. Szükséges megvallani, hogy csak egy az Isten nem több.

A mondottak szerint szükséges azt is vallani, hogy csak egy az Isten s nem több. Mintán ugyanis Istennek legfőbb jóságot és tökéletességet tulajdonítunk, lehetetlen, hogy a mi legfőbb és legtökéletesebb, többekben meglegyen. Mert ha valakiben a legfelsőbből valami hiányzik, azonnal tökéletlen, azért az isteni természet sem illeti őt meg. Ezt pedig a szentírásnak sok helye bizonyítja, mert írva vagyon:⁴⁾ „Halljad Izrael! a mi Urunk Istenünk egyetlen Ur“; továbbá az Ur parancsolatja:⁵⁾ „Idegen Istencid ne legyenek élőlöttem“; aztán int a látnok

¹⁾ Zsid. 11, 6. ²⁾ Kor. I. 2. 9. ³⁾ Isai. 64, 4. ⁴⁾ Moz. V. K. 6, 4.
⁵⁾ Móz. II. K. 20, 3.

által: 1) „Én vagyok az első és én az utolsó és kivülem nincs más Isten“. Az apostol is nyilván bizonyítja: 2) „Egy az Isten, egy a hit, egy a keresztség“.

VIII. Isten neve néha teremtett lényeknek tulajdonittatik, de nem tulajdon értelemben.

Azonban ne tántorítson meg bennünket az, hogy a szentírás „Isten“ nevet néha alkalmazza a teremtett lényekre. Mert, hogy a látnokokat és bírakat Isteneknek nevezte, az nem történt a pogányok módja szerint, a kik balgán és gonoszul több istent költöttek; hanem bizonyos bevett beszéd mód szerint valamely kiváló hatalmat vagy működést akart kifejezni, mely Isten kegyelméből bízott rájuk. A keresztény hit tehát az Istent természetére, valóságára és lényegére egynek hiszi és vallja, amint az igazság megerősítésére a nicaei szent zsinat hitvallásában ki vagyron fejezve; sőt még magasabbra emelkedve, az ő egységet úgy érti, hogy az egységet a Háromságban és a Háromságot az egységben imádja: mely titokról kezdünk most szólni.

IX. Isten általában minden ember, különösen pedig a keresztények Atyjának neveztetik.

Mert a hitvallásban következik: „Atyában“; de minthogy e név „Atya“ nemcsak egy tekintetben tulajdonittatik Istennek, azt kell előbb kifejtteni, e helynek melyik a tulajdon értelme. Istent azok közül is, kiknek lelki setótságot a hit világa fel nem derítette, némelyek örök valóságnak tartották, a melytől a tárgyak létüket vették és gondviselése által mindeneket kormányoz. Valamint az emberi dolgoktól vett hasonlat szerint azt, a kitől a család származik és kinek bölcsesége s tekintélye kormányoz, atyának nevezték; így történt, hogy az Istent, kit mindenek teremtőjének és kormányzójának ismertek el, Atyának neveztek; ugyanazon elnevezéssel a szentírás is élt, midőn Istenről szólván a mindenség teremtését neki tulajdonította; mert olvassuk: 3) „Vajjon nem atyád-e ő, ki birt téged és alkotott és teremtett?“ és másutt: 4) „Vajjon nem egy-e mindnyájunk Atyja? „Vajjon nem egy Isten teremtett-e minket?“ Azonban sokkal gyakrabban

1) Isai. 44. 6. 2) Efez. 4, 5. 3) Moz. V. K. 32. 1. 4) Malak 2: 40.

és mintegy saját elnevezéssel, főképp az új szövetségi szent könyvekben, Isten, a keresztények atyjának mondatik, a kik „nem vették a szolgaság lelkét félelemre, hanem vették a fogadott fiak lelkét, melyben kiáltják: „¹⁾ „Abba, Atyánk,“²⁾ mert oly szeretetet mutatott hozzánk az Atya, hogy Isten fiainak nevezessünk és azok legyünk:“³⁾ ha pedig fiait, örökösei is, az Istennek ugyan örökösei, Krisztusnak pedig örökostársai, a ki a sok atyafiak között elsőszülött,⁴⁾ nem is szégyenel minket atyjafiainak nevezni“.⁵⁾

Telát akár a teremtés és gondviselés közös, akár pedig a lelki örökbefogadás különös okát tekintsük, méltán vallják a hívek, hogy hisznek Istenben, mint Atyában.

X. Mily titkok foglaltatnak az atyai névben, és az isteni személyek megkülönböztetéséről.

De a plebános a hiveket arra is tanítsa, hogy elméjüket az Atya szó hallására a kifejtett fogalmakon kívül nagyobb titkokra is kell irányozniok. Mert a mi azon megközelíthetlen fényességben, melyben Isten lakik, rejtettebb és titkosabb, és a mit az emberi ész és értelem elérni, sőt még gyanítani sem volt képes, azt az isteni kinyilatkoztatás az Atya névvel kezdi nekünk megfejteni. E név t. i. azt jelenti, hogy az Istenség egy lényegében nem csak egy személyt, hanem a személyek megkülönböztetését kell hinnünk. Mert az Istenségben három személy vagy: az Atya, ki senkitől sem született; a Fiu, a kit az Atya öröktől fogva nemzett; a Szentlélek, a ki az Atyától és Fiutól szintén öröktől fogva származik. E szerint az Istenségnek egy lényegében első személy az Atya, a ki elsőszülött fiával és a Szentlélekkel egy Ur és egy Isten, nem egy személynek egyedüliségében, hanem egy lényegük Háromságában. De ezen három személy, minthogy ezekben valami különbözöt vagy összenemegyezöt gondolni nem szabad, csak tulajdonságaik által különböznek. Az Atya ugyanis senkitől sem született: a Fiu az Atyától született; a Szentlélek pedig mindkettőtől származik. És így a három személyben egy lényegét és egy valóságot vallunk, úgy, hogy az igaz és örök Istenség vallásában mind a szemé-

¹⁾ Rom. 8, 15. ²⁾ Ján. I. 3, 1. ³⁾ Rom. 8, 17. ⁴⁾ Rom. 8, 29. ⁵⁾ Zsid. 2, 11.

lyek sajátosságait, mind a lényegben az egységet, mind a Háromságban az egyenlőséget istenfélően és szentül tisztelni kötelességünknek ismerjük. Mert, hogy az Atyát első személynek mondjuk, nem úgy kell érteni, mintha a Háromságban valamit előbbinek, vagy utóbbinak, nagyobbnak, vagy kisebbnek gondolnánk: távol legyen a hívek elhújtól ez istentelenség; mert a keresztény hit a három személyben ugyanazon örökkévalóságot, a dicsőségnek ugyanazon felségét hirdeti. De az Atyát azért állítjuk igazán és minden kétkedés nélkül első személynek, mert ő a kezdetnélküli ok, ki valamint az atyaság által különbözik, úgy az, hogy a Fiút öröktől fogva nemzette, főképp egyedül neki tulajdona; mert mikor e hitvallásban az Isten és Atya neveket együtt ejtjük ki, mindannyiszor kijelentjük, hogy az Isten mindenkor egyszersmind Atya is volt. De minthogy semmiben sem forgunk nagyobb veszélyben, vagy tévedhetünk inkább, mint ezen legmagasztosabb és legnehezebb tárgy megismerésében és megmagyarázásában: azért kötelessége a lelkipásztornak figyelmeztetni a híveket, hogy a lényeg és személy szavakat, melyek ezen titkot kifejezik, lelkiismeretesen meg kell tartani, és tudniok kell, hogy a lényeg egy, a személyek pedig különböznek. De ezeket mélyebben kutatni nem szükséges, megemlékezvén az irás szavairól: „A főléségnek vizsgálója elnyomatik a dicsőségtől.“¹⁾ Mert elegendő, s ez hitünk által bizonyos és kétségtelen, hogy Isten, (a kinek nyilatkozataitól a hitelt megvonni a legnagyobb esztelenség és nyomoruság volna) így oktatótt minket: „Tanítsatok“, ugymond, „minden nemzetet, megkeresztelvén őket az Atyának, Fiúnak és a Szentléleknek nevében.“²⁾ És ismét: „Hárman vannak, kik bizonyosságot tesznek az égben: az Atya, az Ige és a Szentlélek, és e három egy.“³⁾ Imádjá és kérje mégis szüntelen az Istent és Atyát, a ki semmiből teremtett mindeneket, és mindent kellemesen elrendez, „a ki nekünk hatalmat adott Isten fiává lenni“;⁴⁾ a ki a Háromság titkát az emberi észnek kinyilatkoztatta; domond, a ki ezeket Isten kegyelméből hiszi, könnyörögjön szüntel nélkül, hogy egykor „az örök lakokba felvétetve“⁵⁾ méltó legyen szemlélhetni, miképp lehet az Atya Istennek termékenysége oly nagy, hogy magát szemlélve és megismerve, magához hasonló és vele egyenlő Fiút

¹⁾ Példb. 25, 27. ²⁾ Math. 28, 19. ³⁾ Ján. I. 5, 7. ⁴⁾ Bölcs. 8, 1.

⁵⁾ Ján. 1, 12.

nemzett; — és a kettőnek teljesen azonos és egyenlő szeretete, az Atyától és Fiutól származó Szentlélek, mikép köti össze a nemzöt és nemzettet örök és felhonthatlan kötelékkel, és végre mikép lehet az isteni Háromságban egy lényeg, és a három személy között tökéletes megkülönböztetés.

„Mindenhatóban“.

XI. Mit kell itt a „mindenható“ alatt érteni.

A szentírás számos elnevezéssel szokta Istennek legfőbb hatalmát és végtelen felségét kifejezni, hogy kimutassa, mily lelkiismeretességgel kell az ő legszentebb felségét tisztelnünk; de mindenekelőtt arra oktassa a lelkipásztor a népet, hogy Istennek leggyakrabban mindenhatóság tulajdonítatik. Mert maga mondja magáról: „Én vagyok a mindenható Ur“. ¹⁾ Jákob is, midőn fiait Józsefhez küldi, azt kívánta nekik: „Az én mindenható Istenem pedig tegye könyörületessé hozzátok“. ²⁾ Nem különben a titkos jelenések könyvében irva van: „Az Ur Isten, a ki van, volt és eljövendő, a mindenható“; ³⁾ másutt ismét szó vagyon „A mindenható Istennek nagy napjáról“. ⁴⁾ Többször ugyanaz körülírással is szokott kifejeztetni, s ide tartoznak a helyek, hol mondatik: „Istennél semmi sem lehetetlen“. ⁵⁾ „Vajjon erőtlene az Ur keze?“ ⁶⁾ Szintugy: „A hatalom számodra készen áll, ha akarod“. ⁷⁾ Világos, hogy ezen különféle mondatokban ugyanaz van, a mi az egy „mindenható“ szóban foglaltatik. Ezen szó alatt azt értjük, hogy sem nem létezik, sem nem képzelhető valami, a mit az Isten nem létesíthetne. Mert nemcsak azt eszközölheti, a mi noha igen nagy dolog, némileg mégis gondolatunk körébe esik, hogy t. i. minden a semmiségbe süllyedjen vissza és hogy a semmiből egyszerre több világ álljon elő; hanem sok nagyobb is áll hatalmában, a mit az emberi ész és értelem nem is gyaníthat.

XII. Isten, bár mindenható, mégis sem nem vétkezhetik, sem nem csalatkozhatik.

Ámbár pedig Isten mindenható, mindazáltal sem hazudnia,

¹⁾ Moz. I. K. 17, 1. ²⁾ Moz. I. K. 43, 14. ³⁾ Titkl. 1, 8. ⁴⁾ Titkl. 16, 14. ⁵⁾ Luk. 1, 37. ⁶⁾ Moz. IV. K. 11, 23. ⁷⁾ Bötés. 12, 18.

sem csálnia, vagy esalatkoznia, sem vétkeznie, sem megszűnnie, vagy valamit nem tudnia nem lehet. Mert ezek oly lényvel történhetnek, melynek működése tökéletlen; Istenről pedig, kinek műve mindig tökéletes, azért mondjuk, hogy ezeket nem teheti, mert ezeket tehetni a gyengeség s erőtlenség tulajdona, nem pedig a legfőbb és határtalan uralomé, melylyel ő bír. Ugy hisszük tehát az Istent mindenhatónak, hogy mégis mindentől mentnek gondoljuk, a mi az ő tökéletes lényegével a legszorosabb kapcsolatban nincsen, s ahhoz nem illik.

XIII. Miért tétetik a hitvallásban, Istennek egyéb elnevezéseit mellőzve, egyedül mindenhatóságáról említés és mi az abbanvaló hitnek haszna.

A lelkipásztor mutassa meg, hogy helyesen és bölesen történt, midőn az apostoli hitvallás a többi, Istenről használt elnevezéseket mellőzve, csak ez egyet szabja elénk, hogy higgyük. Mert ha Istent mindenhatónak ismerjük, szükséges egyszersmind megvallanunk, hogy ő mindent tud, az ő hatalmának és uralmának minden alá van vetve. Minthogy pedig nem kételkedünk, hogy mindenható, ebből következik, hogy mindazt biztossággal higgyük róla, mi nélkül őt mindenhatónak teljességgel nem gondolhatjuk. Azonfelül semmi sem képes hitünket és reményünket annyira edzeni, mint ha erősen meg vagyunk győződve, hogy Istennek semmi sem lehetetlen. Mert bármit kelljen továbbá hinnünk, legyen bár az nagy és esudálatraméltó és a dolgok rendjét és módját fölülhaladó, azt az Isten mindenhatóságának ismeretével már bíró emberi ész könnyen és minden kételkedés nélkül elfogadja; sőt, minél fölségesebbek azok, a miket az isteni kinyilatkoztatás tanít, annál nagyobb készséggel hiszi azokat. Ha valami jót kell is remélnünk, az óhajtott tárgy fensége miatt a lélek sohasem esügged el, sőt inkább felemelkedik és megerősödik, gyakran megemlékezvén, hogy a mindenható Istennek semmi sem lehetetlen. Azért főképp ezen hitben kell erőseknek lennünk, akkor, mikor vagy embertársaink java s hasznára valamely esudálatra méltó tetteket kell végbevinnünk, vagy könyörgéseinkkel Istenől valamit megnyerni akarunk. Hisz az egyikre maga az Üdvözítő tanított, midőn az apostoloknak hitetlenségüket szemükre vetvén, mondá: „Ha annyi hitetek leend, mint a mustár mag és mondjátok e hegynek: menj innét amoda, elme-

gyen és semmi sem lesz nektek lehetetlen¹⁾ A másíkról pedig így tanuskodik szent Jakab: „Hittel kórje, semmit sem kételkedvén; mert a ki kételkedik, hasonló a tenger habjához, mely a széltől indittatik és ide s tova hányatik. Azért ne is vélje az olyan ember, hogy valamit nyer az Úrtól²⁾ Azonkívül sok hasznot és előnyt nyujt nekünk e hit; különösen pedig teljes szívbeli szerénységre és aláztatosságra tanít; mert így az apostolok fejedelme: „Alázzátok meg magatokat az Isten hatalmas keze alatt³⁾ Egyszersmind ínt bennünket, hogy ne remegjünk, mikor nines ok a félelemre, miután csak Istentől kell félnünk, kinek hatalmában vagyunk magunk és mindenünk; mert így szól Údvözítők: „Megmutatom nektek, kitől féljete: Féljete attól, ki, miután megölt, hatalommal bír a gehennába vetni⁴⁾ Továbbá ezen hit Istennek hozzánk való végtelen jótéteményei megismerésére és magasztalására is szolgál; ki Istent mindenhatónak tartja, nem lehet oly háladatlan, hogy gyakran fel ne kiáltson: „Nagy dolgokat cselekedett nekem a Hatalmas⁵⁾

XIV. A „mindenható“ elnevezés nem úgy tulajdonítatik itt az Atyának, hogy a Fiurol vagy a Szentlélekről is ne mondatnék.

De azért, hogy ez ágazatban az Atyát nevezzük mindenhatónak, senki se jöjjon azon téves gondolatra, mintha ezen név úgy adatnék neki, hogy egyszersmind a Fiuval és Szentlélekkel is közös nem volna. Mert valamint Atya Istent, Fiu Istent, Szentlélek Isent, és mégsem három, hanem csak egy Istent mondunk: úgy az Atyát, a Fíut és Szentlelket egyképen mindenhatónak valljuk és mégsem három, hanem csak egy mindenhatót vallunk. De kiváólág az Atyát nevezzük e néven, a ki forrása minden kezdetnek, ép úgy, mint a Fiumak, a ki az Atyának örök Igéje, a bölcseséget és a Szentléleknek, mivel ő mindkettőnek szeretete, a jóságot tulajdonítjuk: jóllehet ezen és hasonló elnevezések a katolikus hitszabály szerint mind a három személyről közösen használtatnak.

Mennynek és földnek teremőjében.

XV. Hogyan és miért teremtette Isten a mennyet és földet.

Mennyire szükséges a hívőket mindeneelőtt a mindenható

1) Máth. 17, 19. 2) Jak. 1, 6. 7. 3) Pét. 1. 5, 6. 4) Luk, 12, 5. 5) Luk. 1, 49.

Isten ismeretére vezetni, kiviláglik azokból, miket a mindenség alkotásáról kell mondanunk. Ugyanis könnyebb ily nagyszerű műnek csodáját elhinni, miután a Teremtő megmérhetlen hatalmáról semmi kétség sem lehet többé. Mert Isten a világot nem készítette bizonyos anyagból, hanem semmiből teremtette és ezt nem valami erőszaknak, vagy szükségnek engedve, hanem önkényt és saját akaratából cselekedte. Nem is ösztönözte őt a teremtés művére más ok, mint az, hogy a teremtendő lényeket jóságában részesítse. Mert Istennek, mint önmagában legboldogabb valóságnak, semmire sincs szüksége, miként Dávid mondja: „Mondám az Urnak: „Én Istenem vagy te, azért javaimra nincs szükségem“.¹⁾ Valamint pedig jósága által indítva „vitt végbe mindent, a mit akart:“²⁾ ugy, midőn mindeneket teremtett, nem követett semmi kivülről létező mintát vagy előképet; hanem, mivel az isteni értelem minden tárgyak mintaképét magában foglalja, a legnagyobb művész ezt magában szemlélve és mintegy utánozva teremtette kezdetben a mindenséget a neki tulajdon legfőbb bölcseséggel és végtelenhatalommal. Mert: „Ő szólt és lettek: parancsolt és előtermettek“.³⁾

XVI. Mit kell itt a menny és föld alatt értenünk?

A „menny és föld“ neve alatt pedig mindazt kell értenünk, mit a menny és föld magában foglal. Mert azon mennyen kívül, melyet a próféta az ő „ujjai művenek“⁴⁾ nevez, a nap fényét, a hold és egyéb csillagok ékességét is létrehozta és hogy „jelül legyenek az időkre és napokra és esztendőkre“,⁵⁾ az ég tekéinek oly határozott és állandó pályát szabott, hogy azok folytonos keringésénél nincs semmi gyorsabb és azon gyorsaságnál semmi határozottabb.

XVII. A szellemi világ, az az: az angyalok teremtéséről.

A mondottakon kívül Isten még szellemi természetet és számtalan angyalt is teremtett semmiből, hogy körüle s neki szolgáljanak, kiket azért kegyelmének és hatalmának csodálatos ajándokával ruházott és ékesített fel. Mert, miután a szentírás úgy szól, hogy: „az ördög nem állapodott meg az igazságban“,⁶⁾

¹⁾ Zsolt. 15, 2. ²⁾ Zsolt. 113 3. ³⁾ Zsolt. 148, 5. ⁴⁾ Zsolt. 8, 4. ⁵⁾ Moz. I. K. 1, 14. ⁶⁾ Ján. 8, 44.

világos, hogy ő és a többi elpártolt angyalok létök kezdete óta Isten kegyelmével voltak felruházva. Erre nézve szent Ágoston így ír: „Jó akaratban, az az: szűz szeretetben, melylyel hozzá ragaszkodjanak, teremté Isten az angyalokat, mind lényöket alkotván, mind kegyelmét osztván. Tehát hinnünk kell, hogy a szent angyalok sohasem voltak jó akarat, az az: Isten iránti szeretet nélkül.“¹⁾ A mi pedig értelmöket illeti, erre nézve bizonyosságot találunk a szentírás eme szavaiban: „Te pedig Uram királyom böles vagy, mint bölesesége vagyon Isten angyalának, hogy érts a földön mindeneket.“²⁾ Hatalmat végre szent Dávid tulajdonit nekik eme szavaival: „Hatalmas erejük, az ő igéinek cselekvői.“³⁾ S ez okból neveztetnek gyakran a szentírásban az Ur erőinek és seregeinek.“⁴⁾ Hanem, ámbár mindnyájan fel voltak ékesítve mennyei adományokkal, mindamellet igen sokan közülök az Istentől, atyjok és teremtőjököt elpártoltak és fenséges lakhelyeikből letaszítatva a föld legsötétebb börtönébe zárva, kevélységükért örökre bűnhődnek. Ezekről az apostolok feje így ír: „Isten nem kegyelmezett a vétkes angyaloknak, hanem a pokol lánczaival levonatva a mélységbe vetette őket kinlódásra, hogy ott az ítéletre tartassanak.“⁵⁾

XVIII. A föld teremtéséről.

Megparancsolá pedig az Ur szavával, hogy:⁶⁾ „az állandóságra alapított föld is elfoglalja állását a világ közepén“, és véghez vitte: hogy a hegyek magasra emelkedtek, a völgyek pedig alászállottak azon helyre, melyet nekik alapított; s, hogy a vizek sokasága azt el ne öntse, határt vont nekik, melyet nem fognak átlépni, s nem térnek vissza a földet elborítani. Azután nemesak fákkal és legkülönbözőbb növényekkel és virágokkal ruházta és ékesítette fel, hanem be is népesíté a földet, valamint előbb a vizeket és a levegőt, az állatok számtalan nemeivel.

XIX. Az ember teremtéséről.

Végre a föld sarából embert teremtett, ki testére nézve ugy volt alkotva és szervezve, hogy nem ugyan magának a

¹⁾ Sz. Ágost. Isten városa K. 12, 9. ²⁾ Király. II. K. 14, 20. ³⁾ Zsolt. 102, 20. ⁴⁾ Zsolt, 23. O. 45, 8. 58, 6. ⁵⁾ Pét. II. 2, 4. ⁶⁾ Zsolt. 103, 5. 8.

természetnek erejéből, hanem Isten jótéteményéből haláltól és szenvedéstől ment volt. Lelkét illetőleg pedig saját képére és hasonlatosságára képezé őt, és szabad akaratot adott neki. Ezenkívül úgy mérsékelte szívének érzelmeit és kívánságait, hogy az ész parancsának mindig engedelmeskedjenek. Ezekhez az eredeti igazság csodálatos ajándékát adta, s aztán a többi állatok urává rendelte. Mindezek ismeretét a plebánosok a hívek oktatása végett a teremtés szent történetéből könnyen megszerezhetik.

XX. „A menny és föld“ neve alatt minden láthatót és láthatatlant értünk.

Ezeket kell tehát a világegyetem teremtésére vonatkozólag a „menny és föld“ szavak alatt érteni, a mit röviden e szavakba foglalt össze a látnok: „Tieid az egek, és tied a föld; a földkerekségét, s a mi azt betölti, te alapítottad.“¹⁾ De sokkal rövidebben is kifejezték ezt a niceai szent zsinat atyái a hitvallás eme két szavával „láthatók és láthatatlanok“. Mert minden, a mit a mindenség magában foglal, és hitvallásunk szerint az Isten teremtett, vagy az érzékek alá esik, és ezt láthatónak, vagy észszel és értelemmel fogható fel, és ezt láthatatlannak mondjuk.

XXI. Az Istennek ereje által alkotott lények az ő kormányzása és gondviselése nélkül fenn nem állhatnak.

Azonban Istenben, mint mindenek teremtőjében és alkotójában nem úgy kell hinnünk, mintha a létrehozottak a teremtés művének befejezése és bevégezése után az ő végtelen hatalma nélkül is fenállhattak volna. Mert valamint minden az ő végtelen hatalma, bölcsesége és jósága által jött létre: úgy azonnal meg is semmisülnének a teremtmények, hacsak az isteni gondviselés fölöttük folyton nem örködnék, és őket azon erő által, melylyel kezdetben teremtette, fenn nem tartaná. Ezt bizonyítja a szentírás, midőn így szól: „Hogyan maradhatna meg valami, ha te nem akarnád? vagy, a mit te nem szólítottál létre, megmaradhatna-e?“²⁾

¹⁾ Zsolt. 88, 12. ²⁾ Bölcs. 11, 26.

XXII. Az Isten nem semmisíti meg kormányzása által a másodrendű okok hatását.

Az Isten az ő gondviselése által nemesak fentart és kormányoz minden létezőt, hanem azokat, a mik mozognak és működnek, a belső erő által mozgásra és működésre úgy sarkalja, hogy a másodrendű okok hatását nem gátolja, hanem megelőzi; mert az ő legtökéletesebb ereje kiterjed minden egyesre, és mint a bölcs bizonyítja: „Elér a végtől végig erősen, és mindent kellemesen elrendez“. ¹⁾ Ezért mondotta az apostol, midőn az athenabelieknek az Istent hirdette, kit ismeretlenül tiszteltek: „Az Isten egyiküktől sinces messze; mert őbenne élünk, mozgunk és vagyunk“. ²⁾

XXIII. A világ teremtését nem kell egyedül az Atyának tulajdonítani.

És ezek az első hitágazat magyarázatára elegendők, ha még azt is emlékezetbe hozzuk, hogy a teremtés műve a szent és oszlohatlan Háromság minden személyével közös. Mert e helyen az apostolok tanítása szerint az Atyáról valljuk, ³⁾ hogy ő a mennynek és a földnek teremtője; a szentírásban olvassuk a Fiúról: ⁴⁾ „Mindenek ő általa lettek;“ s a Szentlélekről ⁵⁾ „És az Isten lelke lebeg vala a vizek fölött“, és másutt: ⁶⁾ „Az Úr igéje által erősítették meg az egek; és szája lélekezete által azok minden ereje“.

III. FEJEZET.

Az apostoli hitvallásnak második ágazatáról.

És Jézus Krisztusban, ő egy fiában, mi Urunkban.

I. A második ágazatról és megvallásának hasznáról.

Hogy csodálatos és fölötte bőséges ama haszon, mely az ezen ágazatból való hitből és annak megvallásából az emberi

¹⁾ Bölcs. 8, 1. ²⁾ Apost. Csel. 17, 27, 28. ³⁾ Apost. Csel. 17, 37. ⁴⁾ Ján. 1, 3. ⁵⁾ Moz. I. K. 1, 2. ⁶⁾ Zsolt. 32, 6.

nemre háramlott, szent Jánosnak ezen bizonyágtétele is mutatja: „A ki vallja, hogy Jézus az Isten fia, abban az Isten lakik és ő az Istenben“;¹⁾ mutatja továbbá Krisztus urunknak azon nyilatkozata is, melylyel az apostolok fejedelmét boldognak hirdette:²⁾ „Boldog vagy Simon Jónás fia, mert a test és vér nem jelentette ki ezt neked, hanem Atyám, ki mennyekben vagyok“. Mert ez üdvünk és megváltásunk legszilárdabb alapja.

II. Miből lehet az ezen ágazatban kifejezett jótétemény nagyságát leginkább megismerni.

De mivel ezen esodálatra méltó hasznosságnak gyümölcseit leginkább ama föltötte boldog állapotnak elvesztéséből lehet megismerni, melybe Isten az első embereket helyezte volt: gondoskodják a plebános arról, hogy a hívek a közös nyomorúság és bajok okát megismerjék. Mert, midőn Ádám Isten iránt engedetlen lett, és ezen paranesot:³⁾ „A paradicsomnak minden fájáról egyél, de a jó és gonosz tudásának fájáról ne egyél, mert a mely napon arról eszel, halállal halsz meg“, megszegte, ama legnagyobb nyomorúságra jutott, hogy a szentséget és igazságosságot, melyben alkottatott, elvesztette, és a többi bajoknak, melyeket a trienti zsinat bővebben kifejezett, alávetetett. Azért azt is elő kell adni, hogy a bűn és a bűnnek büntetése nem állapotott meg Ádámában, hanem abból, mint magból és okból joggal származott át minden utódjára.

III. Krisztuson kívül senki sem emelhetette föl az emberi nemet.

Midőn tehát az emberi nem a méltóság legmagasabb fokáról lebukott, innen sem emberi sem angyali erő semmi módon föl nem emelhetette és előbbi állapotába vissza nem helyezhette. Azért a bukás és nyomorúságnak csak egy gyógyszere maradt fenn, hogy Isten fiának végtelen hatalma felöltse testünk gyarlóságát és a bűn végtelen megbántását eltörölje, s minket Istennel saját vére árán kiengeszteljen.

IV. A megváltás hite nélkül senki sem üdvözülhetett, s azért a világ kezdetétől gyakran történtek jövendölések Krisztusról.

Szükséges pedig, s mindig is az volt, az embereknek a meg-

¹⁾ Ján. 1. 4, 15. ²⁾ Matth. 16, 17. ³⁾ Moz. I. K. 2, 16. 17.

váltásban való hit és ennek megvallása az üdvösség elnyerésére, melyet az Isten már kezdetben kijelentett; mert az emberi nem amaz elítélésekor, mely a bűnt azonnal követte, a megváltás reményét is nyújtotta ama szavakkal, melyekkel az ördögre mérendő csapást hirdette, mely őt az emberi nem megváltása által érendi: „Ellenkezést vetek közötted és az asszony között, a te ivadékod és az ő ivadéka között; ő megrontja fejedet és te sarka után leselkedel“¹⁾ és azután ez ígéretet gyakran megerősítette és határozatát világosabban kijelentette különösen azon embereknek, a kik iránt kiváló jó akaratot kívánt mutatni; a többi között pedig Ábrahám pátriárkának többször kijelentette a titkot, világosabban pedig különösen akkor nyilatkoztatta ki, midőn az, Isten parancsának engedelmeskedve egyetlen fiát Izsákot feláldozni akarta, mert így szólt:²⁾ „Mínthogy ezt cselekedted és nem kedveztél egyetlen egy fiadnak, megáldalak téged és megsokasítom ivadéodat, mint az ég csillagait és mint a fővényt, mely a tenger partján vagyon; a te ivadékod birni fogja ellenségeidnek kapuit és megáldatnak ivadéokban a föld minden nemzetségei, mivelhogy szavamnak engedelmeskedtél“. E szavakból könnyen érthető vala, hogy Ábrahám nemzetségéből fog származni az, ki minden, az ördög rettenetes zsarnokságától megszabadultnak üdvöt szerzend. Ennek pedig Isten fiának (test szerint Ábrahám maradékának) kellett lennie. Nem sokára, hogy az ígéret emléke fentartassék, szövetséget kötött az Ur Jákobbal, Ábrahám unokájával is: mert midőn az álmában létrát látott a földön állani, melynek csúcsa az eget éré és Isten angyalai fel és alá járanak rajta, mint az irás bizonyítja: az Ur, a létrára támaszkodva így szólott hozzá:³⁾ „Én vagyok atyádnak, Ábrahámnak Ura Istene és Izsák Istene; a földet, melyen alszol, neked adom s ivadékoknak. És ivadékod annyi lesz, mint a föld pora. Kiterjedsz napnyugotra és napkeletre, éjszakra és délre és megáldatnak te benned és ivadéokban a föld minden népei“. Ezután sem szűnt meg Isten ígérétenek fel-felújított emlékével mind Ábrahám nemzetségében, mind sok másokban a Megváltó reményét táplálni: mínthogy a zsidó állam és vallás megállapítása után népe előtt ismertebbé vált. Mert a néma tárgyak is jelentették, az emberek is jövendölték, mely és minő javakat hoz majd nekünk a mi Üdvözítőnk és Megváltónk, Jézus Krisztus.

¹⁾ Moz. I. K. 3, 15. ²⁾ Moz. I. K. 22, 16, 17. ³⁾ Móz. I. K. 28, 12 és köv.

És a próféták, kiknek elméjét mennyei világosság világította meg, Isten fiának születését, csodálatos műveit, melyeket mint ember munkált, tanítását, életét, társalgását, halálát, feltámadását és egyéb titkait, mindezeket mint jelenvalókat nyilván tanították, a népnek megjövendölték úgy, hogy a jövő és mult idő közt levő különbséget nem tekintve, a próféták jövendölései és az apostolok predikálása, a régi patriárák hite és a miénk közt már semmi különbséget sem látunk. Most azonban ez ágazat egyes részeiről kell szólnunk.

V. Jézus nevééről és hogy ez egyedül Krisztusra illik.

„Jézus“ szó Üdvözítőt jelent és tulajdon neve annak, ki Isten és ember; nem is esetleg, vagy az emberek ítélete és akarata, hanem Isten végzése és parancsából adatott neki. Mert anyját Máriát így köszönté az angyal:¹⁾ „Ime méhedben fogansz és fiat szülsz, és az ő nevét Jézusnak hívod“. Aztán pedig a szüz jegyesének Józsefnek nemcsak megparancsolta, hogy a gyermeket e néven nevezze, hanem ki is jelentette, miért kell így neveztetnie; mert ugymond:²⁾ „József Dávidnak fia! ne félj elvenni Máriát, a te feleségedet; mert a mi ő benne fogantott, a Szentlélektől vagy; fiat szül pedig, kit Jézusnak fogsz nevezni, mert Ő szabadítja meg népét bűneitől“.

VI. Nem ugyanazon okból adatott ugyanilyen név más embereknek is.

A szentírásban ugyan sok ily nevű személy fordul elő; mert ez volt neve Nave fiának, Mózes utódjának, ki a Mózes által Egyiptomból kiszabadított népet az ígéret földjére vezette, mit ettől az Ur megtagadott. Ugyane néven neveztetett Josedech pap fia is. De mennyyel méltóbban neveztetik e néven a mi Üdvözítőnk, ki nem egy bizonyos népnek, hanem minden kor valamennyi embereinek és pedig nem éhség, sem egyiptomi vagy babyloni uralom által nyomottaknak, hanem a halál árnyékában ülőknek s a bűn és az ördög nyomasztó bilincseivel lekötöttek-

¹⁾ Luk. 1, 31. ²⁾ Mát. 1, 20, 21.

nek világosságot, szabadságot és üdvöt adott, nekik a mennyország jogát és örökségét megszerezte és őket az Atya Istennel kiengesztelte. Ő bennök Krisztus Urunk volt jelképezve, ki az emberi nemet az említettük jótéteményekkel tetézte. A többi nevek, melyek Isten fiára isteni elörendelésből alkalmazandók valának, mind az egy Jézus névre vonatkoznak; mert, míg a többiek az üdvöt, melyet nekünk adandó vala, csak némi részben érintik, ez az emberiség közös üdvözítésének lényegét és okát magában foglalja.

VII. Mit jelent a „Krisztus“ név és hányfélekép illik Jézusunkra.

A Jézus névhez a „Krisztus“ név is adatott, a mi fölkenetet jelent és tiszteletet is, hivatalt is fejez ki, nem is egy állapotnak sajátja, hanem sokkal közös; mert a mi ősapáink fölkeneteknek nevezték a papokat és királyokat, kiket Isten a tisztség méltósága végett fölkenetni parancsolt. Mert papok azok, kik a népet folytonos imáikkal Istennek ajánlják, áldozatot mutatnak be Istennek és a népért könyörögnek. A királyokra pedig a népek kormányzása volt bizva, főkép hozzájuk tartozik a törvények tekintélyét fenntartani, a jók életét védelmezni és a gonoszok vakmerőségét megtorlani. Mivel tehát e tiszt mindketteje Isten méltóságát látszik képviselni e földön, azért azok, kik vagy királyi vagy papi tisztség viselésére választattak, felkenettek. Szokás volt a prófétákat is felkenni, kik mint a halhatatlan Istennek tolmácsai és hírnökei a mennyei titkokat jelentették ki nekünk és az erkölcsök megjobbítására üdvös intések és jóvendölésekkel buzdítottak. De midőn a mi Üdvözítőnk Jézus Krisztus a világra jött, mind e három személy, ugymint: a próféta, a pap és a király hivatalát és kötelmeit magára vállalta és azért neveztetett Krisztusnak s kenetett fel ama tisztek viselésére nem ugyan valamely halandó közbejöttével, hanem a mennyei Atya erejével. nem földi kenettel, hanem szellemi olajjal; t. i. midőn legszentebb lelke a Szentlélek telje, kegyelme és minden ajándékainak nagyobb bőségével töltetett meg, mint azt valamely más teremtetett lény befogadhatta volna. És ezt világosan bizonyítja a próféta, midőn magához az Üdvözítőhöz így szól:¹⁾ „szereted az

¹⁾ Zsolt. 44, 8.

igazságot és gyűlölet a gonoszságot: azért kent föl téged az Isten, a te Istened vigaság olajával társaid fölött“. Ugyanezt Izaiás is és sokkal világosabban bizonyítja e szavakkal:¹⁾ „Az Ur lelke énrajtam, mivel felkent engem az Ur; a szelideknek hirt vinni küldött engemet“. Tehát Jézus Krisztus a legnagyobb látnok és tanító volt, ki minket Isten akaratára megtanított s kinek oktatása által a föld kerekége a mennyei Atya ismeretére jutott, mely név őt kitünőbb és nagyobb mértékben illeti meg; mivel mindnyájan, kik a próféta névre méltóknak találtattak, az ő tanítványai voltak és különösen azért küldettek, hogy eme prófétát, ki mindenki üdvözítése végett eljövendő vala, előre hirdessék. — Krisztus pap is volt, nem ugyan azon rend szerint, melyből az ő szövetségben a Levi nemzetségu papok voltak: hanem a szerint, melyről Dávid próféta éneklé:²⁾ „Te pap vagy mindörökké, Melkizedek rende szerint“. Mely tárgyról kimerítőleg értekezik az apostol³⁾ a zsidókhöz írt levelében. Ezenkívül Krisztust nemesak mint Istent, hanem mint embert és természetünk részesét, királynak is ismerjük, kiről az angyal mondotta:⁴⁾ „Országlani fog Jákob házában mindörökké és az ő országának nem lesz vége“. Krisztusnak ezen országa pedig szellemi és örökkétartó, s e földön kezdődik és a mennyben tökéletesül. És valóban esodálatos gondviseléssel teljesíti királyi kötelemait egyháza iránt. Ő maga kormányozza azt; ő maga védi az ellenség rohamaival és eseleivel; ő maga szab neki törvényeket; ő nemesak szentséget, igazságot, ad, hanem az állhatatosságra tehetséget és erőt nyújt neki. Ámbár pedig ezen ország határai mind a jókat, mind a rosszakat magokban zárják, úgy, hogy minden ember joggal hozzá tartozik: mindazáltal a mi királyunk jóságát és kegyét leginkább azok tapasztalják, kik parancsai szerint ártatlan és jámbor életet élnek. Ezen országot pedig nem örökségi, vagy emberi joggal nyerte, habár a leg-híresebb királyoktól származott: hanem király volt azért, mivel Isten ő rá, mint emberre mindazon hatalmat, dicsőséget és méltóságot ráruházta, a mit elfogadni az emberi természet képes. Tehát neki az egész világ kormányát átadta és neki, a mi már kezdetét vette, az ítélet napján mindent teljesen és tökéletesen alá fog rendelni.

¹⁾ Iz. 61, 1. ²⁾ Zsolt. 109, 4. ³⁾ Zsid. 5, 6. ⁴⁾ Luk. 1, 32, 33.

Ő egy fiában.

VIII. és IX. Hogyan kell Jézus Krisztust Isten egy fiának hinnünk és vallanunk.

E szavakkal Jézusról magasztosb titkok terjesztetnek a hivek elé hit és elmélkedés végett, hogy t. i. Isten fia és igaz Isten, mint az Atya, ki őt öröktől fogva szülte. Azonfelül őt az isteni Háromság második személyének, a más kettővel tökéletesen egyenlőnek valljuk; mert nem lehet az isteni személyekben semmi egyenlőtlen és különböző. nincs s gondolni nem szabad, mint-hogy mindnyájokban egy lényeket, akaratot, hatalmat ismerünk el: a mi a sz. irás több helyéből kitetszik ugyan, hanem legvilágosabban mutatja szt. Jánosnak ama tanúsága: ¹⁾ „Kezdetben vala az Ige és az Ige Istennél vala és Isten vala az Ige“. Hanem midőn halljuk, hogy Jézus Isten fia, nem földi vagy halandó értelemben kell gondolni származását, hanem állhatatosan kell hinnünk és a legnagyobb lelki áhitattal tisztelnünk ama származást, mely által az Atya a Fiut öröktől fogva nemzette, mit észszel fölfogni és tökéletesen megérteni semmiképen sem bírunk s ezen titkok esodálatába mintegy elmerülve, a prófétával ismételnünk: ²⁾ „Az ő nemzedékét ki fogja elbeszélni“. Tehát hinnünk kell, hogy a Fiu egy természetű, egy hatalmu és bölcseségű az Atyával, mint ezt világosabban valljuk a niceai hitvallásban, mely így szól: „És Jézus Krisztusban, az ő egy-szülött Fiában, ki az Atyától öröktől fogva szüfletett, Isten Isten-től, világosság világosságtól, igaz Isten igaz Istentől született és nem teremtett, egy lényegű az Atyával, ki által mindenek lettek“. Mindazon hasonlatokból pedig, melyeket az örök nemzés módjának és okának jelentésére fölhoznak, az látszik a dolgot leginkább megközelíteni, mely lelkünk gondolkodó tehetségétől vétetik: azért nevezi János Isten Fiát „Igénék“. Mert valamint a mi lelkünk, önmagát némileg megismervén, saját képét állítja elé, melyet a theologusok „Igénék“ neveznek: úgy az Isten, a mennyire az emberieket az isteniekkel össze lehet hasonlítani, megismervén önmagát, az örök Igét szüli; ámbár üdvös) azt elfogadni, a mit a hit terjeszt élénk és Krisztus Jézust tiszta szívvél valóságos Isten és valóságos embernek hinni és vallani,

¹⁾ Ján. 1, 1. ²⁾ Iz. 53, 8.

ki mint Isten az Atyától minden idő kezdete előtt, mint ember pedig időben született a szűz anyától, Máriától. És habár kettős születést ismerünk el, mindazonáltal csak egy Fűban hiszünk. Mert egy a személy, mely isteni és emberi természettel bír.

X. Hogyan kell érteni azt, hogy Krisztusnak testvérei vannak vagy nincsenek.

A mi isteni származását illeti, sem testvérei sem öröklőtársai nincsenek, mivel ő az Atyának egyetlen Fia; mi¹⁾ emberek pedig kezeinek műve és készítménye vagyunk. De ha emberi származását tekintjük, sokat nemcsak testvérnek nevez, hanem testvérül is fogad, hogy²⁾ vele együtt az atyai örökség dicsőségében részesüljenek; azok t. i. kik Krisztus Urunkban hisznek és a hitet, melyet szóval vallanak, tetteleg és a szeretet cselekedetei által nyilvánítják; azért őt az Apostol a „sok³⁾ atyafiak között elsőszülöttnek“ nevezi.

Mi Urunkban.

XI. Krisztus mindkét természete szerint Urunknak nevezetik.

A sz. irás sokfélét mond Űdvözítõnkrol, melynek egy része világosan mint Istenre, a többi mint emberre illik rá; mivel a különbözõ természetektõl különbözõ tulajdonságokat nyert. Így jól mondjuk Krisztust mindenhatónak, öröktõl valónak, végtelennek, a mi az isteni természettõl van. Viszont azt is mondjuk róla, hogy szenvedett, meghalt, föltámadott, a mik kétségkívül az emberi természetre vonatkoznak. De ezeken kívül, mások mindkét természetére illenek, mint ez is, midõn e helyen õt Urunknak mondjuk. Ha tehát e név mind a két természetre vonatkozik, méltán kell hirdetnünk Urunknak. Mert valamint örök Isten, mint az Atya, ugy mindeneknek szinte ura is, mint az Atya; és valamint õ és az Atya nem más és más Isten, hanem ép ugyanazon Isten, ugy szinte õ és az Atya nem más és más Űr. De sok tekintetben, mint ember is, méltán nevezetik Urunknak. És pedig elõször is (mivel õ a mi megváltónk volt és minket bûneinktõl megszabadított, jogosan nyerte ezen

¹⁾ Iz. 64, 8. ²⁾ Zsid. 2, 12. ³⁾ Rom. 8, 29.

hatalmat, hogy igazán Urunk legyen és annak mondassék). Mert így tanít az Apostol: 1) „Megalázta magát, engedelmes lévén mind halálig és pedig a keresztnek haláláig, ennek okáért az Isten is felmagasztalta őt és oly nevet ajándékozott neki, mely minden név fölött vagyon, hogy Jézus nevére minden térd meghajoljon, a mennyieké, a földieké és a földalattiaké és minden nyelv vallást tegyen, hogy az Ur Jézus Krisztus az Atya Istennek dicsőségében vagyon“. És ő maga is föltámadása után magáról mondja²⁾: „Minden hatalom nekem adatott mennyben és a földön“. — Urnak mondatik azért is, mivel egy személyben két természet, az isteni és emberi vagyon egyesülve; mert ezen csodálatos egyesülésnél fogva megérdemlette, hogy, habár értünk nem halt volna is meg, mégis Őra legyen általán ugyan minden teremtett lénynek, különösen pedig a hiveknek, kik neki engedelmeskednek és kiváló lelki buzgalommal szolgálnak.

XII. A keresztények, megvetve a sötétség fejedelmét, magokat egészen Jézus Krisztusnak tartoznak szentelni.

Végre úgy oktassa a plebános a hívő népet, hogy belássák, mily méltányos, hogy legfőképp mi, (kik Krisztustól vettük nevünket s tőle neveztetünk keresztényeknek és nem lehet tudnunk, mily nagy jótéteményeiben részesültünk) főképp azért, mivel mindezt az ő ajándékából értjük a hit által, méltányos, mondom, hogy magunkat szolgáljuk örökre Megváltónknak és Urunknak átadjuk és föláldozzuk. Ezt már, mikor megkereszteltettünk, a templom küszöbén megfogadtuk; mert kijelentettük, hogy az ördögnek és a világnak ellene mondunk és magunkat Jézus Krisztusnak egészen átadjuk. Ha tehát, hogy a keresztény harcosok közé felvétessünk, ily szent és ünnepélyes vallomással ajánlottuk fel Urunknak magunkat: mily büntetést érdemlünk, ha, miután az egyházba felvétettünk, Isten akaratját s törvényeit az egyház kebelébe lépve megismertük s miután a szentségek malasztjában részesültünk, a világ és az ördög parancsai s törvényei szerint élünk, nem különben, mintha a világhoz és az ördöghöz, nem pedig Krisztus Urunk és Üdvözítőnkhez szegődöttünk volna, midőn megkereszteltettünk. De kinek lelkét ne gyulasztaná fel a szeretet tüzével ily nagy Urnak hozzánk való

1) Filipp 2, 8 – 11. 2) Mát. : 8, 18.

ily kegyes és jó indulata? ki minket, jóllehet mint saját vérével megváltott szolgák hatalma és uralma alatt állunk, mégis oly szeretettel karol át, hogy nem szolgáinak, hanem barátainak és testvéreinek nevez.¹⁾ Ez mindenestre a legméltányosb és nem tudom, valjon nem-e valamennyi közt a legfőbb ok, a miért őt örökké Urunknak ismerni, tisztelni és imádni tartozunk.

IV. FEJEZET.

A harmadik ágazatról.

Ki fogantaték Szentlélektől, születék szüz Máriától.

I. Mit ad a harmadik hitágazat a híveknek elő, hogy higgyék?

Hogy az Isten a legnagyobb és különös jótéteménnyel illette az emberi nemet, midőn a legkegyetlenebb zsarnok szolgaságából kiszabadította, a fönnnebbi ágazat magyarázatából megérthetik a hívek. Ha pedig a ezélt és módot is figyelembe vesszük, melylyel azt főképen munkálni akarta, bizonyára semmi sem fog fönségesebbnek, semmi diesőbbnek látszani Istennek hozzánk való kegyessége- és jóságánál. Azért ezen titok nagyságát, melyet a szentírás, mint üdvösségünk legfőbb czikkét gyakran elénk ad megfontolás végett, a harmadik ágazat magyarázatánál kezdje a plebános fejtegetni s mutassa ki azon értelmét, mely szerint hiszszük és valljuk, hogy ugyanazon Jézus Krisztus, a mi egyetlen Urunk, az Isten fia, midőn a szüz méhében értünk az emberi testet fölvette, nem férfitől, mint egyéb emberek, hanem a természet rendén fölül a Szentlélek ereje által fogantatott, úgy, hogy ugyanazon személy maradván, Isten, a mi öröktől fogva volt, emberré lett, a mi azelőtt nem volt. Hogy pedig ezen szavakat így kell érteni, világosan kitetszik a konstantinápolyi sz. zsinat hitvallásából, mely így szól: „Ki értünk emberekért és a mi üdvösségünkért mennyekből leszállott és a Szentlélek által szüz Máriából testet vett és emberré lett“. És ugyanezt megmagyarázta sz. János evangelista is, ki maga az

¹⁾ Ján. 15, 14.

Ur Üdvözítő ajkairól vette e magasztos titok ismeretét; mert, miután az isteni Igének természetét eme szavakkal megmagyarázta: „Kezdetben vala az Ige és az Ige Istennél vala és Isten vala az Ige“, végül így zárja be: „És az Ige testté lön és mi közöttünk lakozék.“¹⁾)

II. Az időben való születés által Krisztushan a természetek semmi tekintetben nem zavarodtak össze.

Az Ige ugyanis, mely az isteni természetnek alanya, úgy vette föl az emberi természetet, hogy egy és ugyanaz az isteni és emberi természet alanya és személye, minél fogva történt, hogy ezen csodálatos egyesülés mindkét természet működéseit és tulajdonságait megtartotta és mint sz. Leo²⁾) ama nagy pápa mondja: „sem az alsóbbat el nem nyelte a megdicsőülés, sem a felsőbbet nem kisebbitette a fölvevés“.

III. Nem egyedül a Szentlélek vitte véghez a megtestesülés művét.

Mivel pedig a szavak magyarázását mellőzni nem kell, tanítsa a plebános, hogy noha azt mondjuk, hogy az Isten Fia a Szentlélek ereje által fogantatott: a megtestesülés titkát még sem teljesítette a Szentháromságnak ezen egy személye. Mert ámbár csak a Fiu vette föl az emberi természetet: mindazáltal a Szentháromságnak minden személye, az Atya, Fiu és Szentlélek volt szerzője ezen titoknak; mert a keresztény hit szabálya: hogy minden, a mit Isten magán kívül a teremtett dolgokban művel, mind a három személylyel közös, egyik sem cselekszik többet, mint a másik, sem egyik a másik nélkül. Hogy pedig az egyik személy a másiktól származik, ez az egy mindegyikkél közös nem lehet; mert a Fiu csak az Atyától születik, a Szentlélek pedig az Atyától és a Fiu-tól származik. Viszont akármi tőlük ered kívülök, mindazt a három személy minden különbség nélkül cselekszi és ily nemű a Fiu Isten megtestesülése is. Ámbár mindez így vagyon, mindazáltal azon dolgok közül, melyek minden személylyel közösek, mindegyiknek mást és mást szokott tulajdonítani a szentírás; ugymint az Atyának a legnagyobb hatalmat minden dolgok fölött, a Fiu-nak a böliseséget,

¹⁾ Ján. I. 1, 14. ²⁾ Sz. Leo beszéd. 21. 2. f.

a Szentléleknek a szeretetet tulajdonítja. És mivel az isteni megtestesülés titka Istennek irántunk kiváló és végtelen jóságát bizonyítja, ez okból e működés kiválólag a Szentléleknek tulajdoníttatik.

IV. Krisztus fogantatása nem ugyan egészen, de nagyobbbrészt mégis természetfölötti módon történt.

Ezen titokban, mint tudjuk, némelyek a természet rendén fölül, mások a természet ereje által eszközöltettek. Mert abban, hogy hisszük, hogy Krisztus teste a szüz anya legtisztább véréből képzettett, az emberi természetet ismerjük el, mivel minden emberi test közös tulajdona, hogy az anya véreből képződik. A mi pedig mind a természet rendét, mind az emberi felfogást túlhaladja, hogy, mihelyt a boldogságos szüz az angyal szavain megnyugodván, mondá: ¹⁾ „Ime az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint“, Krisztus szentséges teste azonnal megalakult s vele az eszes lélek egyesült és így azonnal tökéletes Isten és tökéletes ember volt. Hogy pedig ez a Szentléleknek új és csodálatos műve volt, azon senki sem kételkedhetik, minthogy a természet rendje szerint semmi test sem nyerhet emberi lelket a meghatározott időköz előtt. Ide járul még ama legnagyobb csodálatra méltó dolog, hogy, mihelyt a lélek a testtel egyesítettett, maga az istenség is egybekötöttett a test és lélekkel; tehát mihelyt a test képződött és a lélekkel egyesítettett, az istenség és lélekkel az istenség is egyesült. Miből következik, hogy ugyanazon pillanatban tökéletes Isten és tökéletes ember lett és a legszentebb Szüz igazán s tulajdon értelemben mondatik Isten és ember anyjának, mivel ugyanazon pillanatban Istent és embert fogant méhében. Ezt pedig kijelenté neki az angyal, midőn mondá: ²⁾ „Ime méhedben fogansz és fiat szülsz és az ő nevét Jézusnak hívod; ez nagy leszen és a Magasságbeli Fiaának fog hivatni“: és a következés bebizonyította, a mit Izaias megjövendölt: ³⁾ „Ime a Szüz méhében fogan és fiat szül“. Ugyanezt Erzsébet is, midőn Szentlélekkel eltelve Isten Fiaának fogantatását megérté, e szavakkal fejezte ki: ⁴⁾ „Honnét vagyon ez nekem, hogy az én Úram anyja jöjjön hozzám“. Azonban valamint Krisztus teste a szeplőtelen Szüz legtisztább véréből,

¹⁾ Luk. 1, 38. ²⁾ Luk. 1, 31, 32. ³⁾ Iz. 7, 14. ⁴⁾ Luk. 1, 43.

férfitü közreműködése nélkül, mint fõnn mondtuk, hanem csupán a Szentlélek ereje által képeztetett: úgy, mihelyt fogantatott, az õ lelke a Szentléleknek bõséges teljét és a kegyelmek teljes bõségét nyerte. Mert, mint sz. János bizonyítja:¹⁾ „neki nem mérték szerint“, mint más embereknek, kik szentséggel és malszttal ékeskednek, „adja Isten a lelkét“, hanem minden kegyelmet oly bõven öntött az õ lelkébe, hogy²⁾ „az õ teljességébõl vettünk mi mindnyájan“.

V. Krisztust nem lehet Isten fogadott fiának nevezni.

Mindazonáltal nem szabad õt Isten fogadott fiának nevezni, habár azon szellemmel birt, melylyel a szent emberek Isten fiaivá fogadtatnak; mert természeténél fogva levén Isten fia, reá a fogadott fianság kegyelme vagy nevezete semmiképp sem illik.

VI. Mit kell ezen ágazat első részénél különösen fontolóra venni.

Ezek azok, mik a fogantatás esodálandó titkáról kifejtendõk voltak, melyekbõl, hogy reánk üdvõs haszon áradjon, fõkép azt kell a híveknek emlékezetõkben tartaniok és gyakrabban fontolgatniok, hogy Isten az, a ki emberi testet vett fel és oly módon lett emberré, melyet sem észszel felfognunk, sem szavakkal kimagyaráznunk nem lehet; és végre azért akart emberré lenni, hogy mi emberek Isten fiaivá újra szülessünk. Ezeket figyelmesen fontolgatván, mindazon titkokat, melyek ezen ágazatban foglaltatnak, alázatos és hívõ szívvél higgyjék és imádják s kívánesian, a mi veszély nélkül alig történhetik, ne vizsgálják és fürkészzék.

„Születék szüz Máriától“.

VII. Mit jelent, hogy „Krisztus szüz Máriától született“.

Ez második része ezen ágazatnak, melyet a plebános szorgalmasan megmagyarásson, minthogy a hívek hinni tartoznak, hogy az Ur Jézus nemesak fogantatott a Szentlélek ereje által, hanem született is és a világra hozatott a szüz Máriától. E titokban való hitet mily lelki örõm és vidámsággal kell fontolgatni,

¹⁾ Ján. 3, 34. ²⁾ Ján. 1, 16.

bizonyítja az angyal szava, ki először hozta e világnak a legboldogítóbb üzenetet, midőn mondá:¹⁾ „Ime nagy örömet hirdetek nektek, mely leszen minden népnek“; továbbá könnyen érthető a mennyei sereg énekéből, melyet az angyalok zengtek: „Dicsőség és a magasságban Istennek és a földön békeség a jóakaratu embereknek“. Itt kezdett teljesülésbe menni egyszersmind Isten, Abrahámnak tett ama legfenségesebb ígérete, kinek mondatott,²⁾ „hogy egykor az ő magvában minden nemzetek megáldatnak“. Mert Dávid királytól származott Mária, kit igazán Isten anyjának hirdetünk és tisztelünk, mivel azon egyént szülte, ki Isten és ember volt egyszersmind.

VIII. Krisztus nem született a természet közönséges rende szerint.

De valamint maga a fogantatás a természet rendét egészen fölülmulja: úgy a születésben csak istenit kell szemlélnünk. Azonfölül, a minél esodálatosabbat mondani vagy gondolni sem lehet, anyától születik az anyai szüzesség minden sérelme nélkül; és mikép azután a zárt és lepecsételt sírból kijött és³⁾ zárt ajtókon a tanítványokhoz bement; vagy, hogy attól, mit a természetben mindennap látunk, el ne térjünk, mikép a nap sugarai az üveg tömör anyagát áthatják, de össze nem törik, sem semmikép meg nem sértik: mondom, hasonló, sőt fenségesebb módon jött ki Jézus Krisztus az anyai méhből, az anyai szüzesség minden sérelme nélkül, úgy, hogy az ő sértetlen és örök szüzességét a legméltóbb dicséretekkel magasztaljuk. Ez pedig a Szentlélek ereje által létesült, ki az anyát a fiu fogantatása és születésénél úgy segítte, hogy neki termékenységet is adott, örök szüzességét is megőrizte.

IX. Krisztus jogosan mondatik második Adámnak és Mária második Évának.

Az apostol Krisztus Jézust néha „utolsó Adámnak⁴⁾ szokta nevezni és az első Adámmal összehasonlítani; mert valamint az elsőben minden ember meghal, úgy a másodikban mindnyájan életre támadnak és valamint Adám a természet rendét illetőleg

¹⁾ Luk. 2, 10, 14. ²⁾ Moz. I. K. 22, 18. ³⁾ Ján. 20, 19. ⁴⁾ Kor. I. 15, 45, 22. Rom. 5, 14.

az emberi nem atyja volt, úgy Krisztus a kegyelem és dicsőség szerzője. Ily módon hasonlíthatjuk mi is a szűz anyát Évával össze úgy, hogy az első Évához a második Éva, t. i. Mária hasonlít, mikép megmutattuk, hogy a második Ádám, azaz Krisztus, az első Ádámhoz hasonlít. Mert Éva átkot és halált hozott az emberi nemre, mivel a kígyónak hitelt adott; és Isten jóságából történt, hogy Mária által, midőn az angyalnak hitt, áldás és élet áradott az emberekre. Éva miatt születünk „a harag fiaivá“¹⁾; Mária által Krisztus Jézust nyertük, ki által a kegyelem fiaivá újra születünk. Évának mondatott:²⁾ „Fájdalommal szülsz gyermekeket“; Mária e törvénytől föl volt mentve, mint ki a szűzi tisztaság sértetlenségének megőrzésével, minden fájdalom nélkül, mint fönebb mondtuk, szülte Jézust az Isten Fiát.

X. Mily előképek és jövendölésekkel jeleztetett főkép Krisztus fogantatásának és születésének titka?

Mínthogy tehát oly nagy és oly számos a titok e csodálandó fogantatásban és születésben, az isteni gondviselésnek megfelelő volt, hogy azok számos előkép és jövendöléssel jeleztesse. Azért a szent tanítók felfogása szerint ide vonatkozik sok, mit a sz. írás különféle helyein olvasunk; különösen pedig a szentély ama ajtaja, melyet Ezechiél³⁾ zárva látott; továbbá: „a hegyből kéz nélkül kiszakadt kő“, mely, mint Dánielnél vagyon,⁴⁾ „nagy hegygyé lön és betölté az egész földet“; azután:⁵⁾ „Áron vesszeje, mely Israel fejedelmeinek részei közt egyedül bimbózott ki“ és „a esipkebokor,⁶⁾ melyet Mózes égni és meg nem emésztetni látott“. Krisztus születésének történetét terjedelmesen leírta az evangelista, azért nincs rá okunk, hogy többet szölgünk róla, mínthogy a plebános azt mindig olvashatja.

XI. A megtestesülés titkát a népnek gyakrabban elő kell adni és mily haszon háramlik reánk ezek fontolgatásából?

Azonban arra kell törekedni, hogy ezen titkok, melyek a mi⁷⁾ tanulságunkra irattak meg, a hívek szívébe és elméjébe legyenek vésve; és pedig először azért, hogy ily nagy jótétemény

¹⁾ Efez. 2, 3. ²⁾ Moz. I. K. 3, 16. ³⁾ Ezek. 44, 2. ⁴⁾ Dán. 2, 34. ⁵⁾ Moz. IV. K. 17, 8. ⁶⁾ Moz. II. K. 3, 2. ⁷⁾ Rom. 15, 4.

meggondolására Istennek mint azok szerzőjének hálát adjanak; másodsor, hogy az alázatosságnak eme kitünő és kiváló példáját utánzás végett állítsa szemünk elé. Mert mi lehet ránk nézve hasznosabb és lelkünk kevélysége és gőgjének elnyomására alkalmasabb, mint annak gyakori megfontolása, hogy Isten annyira megalázta magát, hogy dicsőségét az emberekkel megosztotta és az emberi erőtlenséget és gyarlóságot felvette; hogy Isten emberré lesz és az embernek szolgál ama legfőbb és véghetetlen fölség, „kinek intésére“, mint az irás mondja, „az ég oszlopai reszketnek és félnek“¹⁾ és hogy a földön született²⁾ az, kit az angyalok az égben imádnak. Mit kell tehát, midőn az Isten ezeket mi értünk műveli, mondom, mit kell nekünk, hogy kedvében járjunk, cselekednünk? mily örömmel és készséggel kell az alázatosság minden kötelmeit szeretnünk, elvállalnunk és teljesítenünk? Gondolják meg a hívek, mily üdvösen oktat bennünket a született Krisztus, mielőtt egyetlen szót ejtene. Születik mint szegény; születik mint jövevény a szálláson; születik silány jászolban; születik tél közepén; így ir ugyanis sz. Lukács:³⁾ „Lőn pedig, midőn ott valának, elérkezék az idő, hogy szálljon és szülje az ő első szülött fiát és betakará őt pólýákba és a jászolba fekteté, mert nem vala helyök a szálláson“. Foglalhatta volna-e az evangelista még csekélyebb szavakba az ég és föld összes dicsőségét? Mert nem azt írja, hogy nem volt hely a szálláson, hanem hogy annak számára nem volt, ki mondja:⁴⁾ „Enyéim a föld kerekése és annak teljessége“. Ugyanezt más evangelista is bizonyítja:⁵⁾ „Tulajdonába jöve, de övéi be nem fogadták őt“. Midőn a hívek mindezeket szemügyre vették, egyszersmind gondolják meg, hogy Isten erőtlen és gyarló testünket azért akarta felvenni, hogy az emberi nemet a méltóság legmagasabb fokára emelje. Mert az az egy is eléggé bizonyítja az embernek kiváló méltóságát és jelességét, mely neki Isten kegyelméből adatott, hogy ember volt az, ki egyszersmind valóságos és tökéletes Isten; ugy, hogy mi avval dicsekedhetünk, hogy Isten fia esontunk és testünk, mit ama boldog szellemek nem tehetnek. „Mert az angyalokat“, mint az apostol írja,⁶⁾ sehol sem fogta fel, hanem Ábrahám ivadékát felfogta“. Ezenkívül vigyáznunk kell, hogy legnagyobb kárunkra ne történ-

¹⁾ Job. 26, 11. ²⁾ Zsolt. 96, 8. ³⁾ Lk k. 2, 6, 7. ⁴⁾ Zsol. 49, 12.
⁵⁾ Ján. 1, 11. ⁶⁾ Zsid. 2, 16.

jék meg az, hogy valamint a bethlehemi szálláson nem volt számára hely, hol szülessék, ugy, midőn már testben többé nem születik, a mi szívünkben is helyet ne találhasson, hol szellemileg szülessék. Ezt pedig, minthogy üdvünket szomjuhozza, felette óhajtja: mert mint ő a Szentlélek ereje által, a természet rendén kívül lett emberré és született és szent, sőt maga a szentség volt: így kell nekünk is „nem¹⁾ a vérből, sem a test ösztönéből, hanem az Istentől születnünk“ és azután „mint új teremtmény, az élet ujságában²⁾ járnunk“, ama szentséget és szivtisztaságot megőriznünk, mely az Isten lelke által újászületett emberekhez különösen illik; ily módon fogjuk mi magunkban kifejezni Isten fia ama sz. fogantatása és születésének képét, melyet buzgó szívvel hiszünk és hívén „Istennek³⁾ titokteljes, elrejtett bölcsességét“ csudáljuk és imádjuk.

V. FEJEZET.

A negyedik ágazatról.

Kinzaték Pontius Pilátus alatt, megfeszítették, meghala és eltemették.

I. A negyedik ágazat ismeretének szüksége és annak tartalma.

Mennyire szükséges ezen ágazatnak ismerete és mily szorgalommal kell a plebánosnak arra törekednie, hogy a hívek az Ur kinszenvedését minél gyakrabban vegyék fontolóra, az apostol tanítja, midőn mondja:⁴⁾ „hogy ő nem tud semmi mást, hanem csak Jézus Krisztust és pedig a megfeszítettet“. Azért ezen tárgynál minden szorgalmat és törekvést ki kell fejteni, hogy megmagyaráztassék, a mennyire csak lehet és hogy a hívek ily nagy jótétemény emlékezete által buzdíttatra Isten irántunk való szeretetének és jóságának imáadásába merüljenek. Hitünk tehát ez ágazat első részében (mert a másodikról utóbb lesz szó) azt adja elénk, hogy Krisztus urunk megfeszítettet, midőn Pontius Pilátus Tiberius császár rendeléséből Judaea tartományt igazgatá;

¹⁾ Ján. 1, 13. ²⁾ Rom. 6, 4. ³⁾ Kor. 1, 2, 7. ⁴⁾ Kor. 1, 2, 8.

ugyanis: elfogatott, kiesufoltatott, méltatlanságok és kínzások különféle nemeivel illettetett, végre keresztre feszítettet.

II. Krisztus lelke érezte a kínokat.

Ne is kételkedjék senki abban, hogy az ő lelke, mi annak érző részét illeti, azon kinoktól ment nem volt; mert az emberi természetet igazán felvevén, szükségkép lelkében is érezte a legkínosabb fájdalmat; azért mondja:¹⁾ „Szomorú az én lelkem mind halálig“. Mert jóllehet az emberi természet az isteni személyvel össze volt kötve, mindazonáltal ezen egyesülés mellett ép úgy érezte a szenvedés keserűségét, mint ha az egyesülés nem is történt volna; mivel Jézus Krisztus egy személyében mindkét természetnek, az isteni és emberinek tulajdonságai megmaradtak; és azért a mi szenvedni képes és halandó volt, szenvedő képes és halandó maradt; ellenben a mi szenvedni nem képes és halhatatlan vala, milyennek az isteni természetet ismerjük, a maga tulajdonságát megtartotta.

III. Miért fejeztetik ki a hitvallásban, Judaea melyik helytartója alatt szenvedett Krisztus?

Hogy pedig e helyen oly gondosan látjuk megjegyezve, hogy Jézus Krisztus azon időben szenvedett, mikor Pontius Pilátus kormányozta Judaea tartományt, e tekintetben azt tanítsa a plebános, hogy ez azért történt, mivel ily fontos és szükséges dolog ismerete mindenki előtt világosabbá lesz, ha a történt dolognak ideje meghatároztatik, mit, amint olvassuk,²⁾ Pál apostol is tett: aztán azért is, mivel azon szavakkal tudunkra adatik, hogy beteljesedett Üdvözítőnk ama jövendölése:³⁾ „átadják őt a pogányoknak megcsufolásra, megoztorozásra és megfeszítésre“.

IV. Nem esetleg történt, hogy Krisztus a keresztfán szenvedett halált.

Hogy pedig éppen a keresztfán szenvedett halált, ez is az isteni végzésnek tulajdonítandó, hogy tudniillik a honnan a halál származott, onnan támadjon fel az élet. Mert a kigyó, mely a

¹⁾ Mát. 26, 38. ²⁾ Tim. I. 6, 13. ³⁾ Mát. 20, 19.

fán győzte meg első szülőinket, a keresztfán győzetett le Krisztus által. E tekintetben több okot lehet felhozni, melyeket a sz. atyák hővebben tárgyaltak, annak megmutatására, mily illő volt, hogy Üdvözítőnk épen a kereszt-halált szenvedje. Azonban említse meg a plebános, hogy elég, ha a hívek hiszik, hogy a halál e nemét azért választotta az Üdvözítő, mivel az emberi nem megváltására csakugyan legalkalmasabb és legillőbb volt, valamint bizonyára egy sem lehetett rútabb és méltatlanabb. Mert a kereszt-halál a pogányoknál mindig utálatosnak, gyalázat és szégyenteljesnek tartott, valamint Mózes törvényében is¹⁾ „átkozottnak mondatik, ki a fán függ“.

*V. Krisztus kinszenvedésének történetét gyakrabban kell fel-
ujítani a nép előtt.*

A plebános ezen ágazat történetét, melyet a sz. evangelis-
ták a legszorgalmasabban adnak elő, se mellőzze, hogy a hívek
ama titoknak legalább főbb fejezeteit, melyek hitünk igazságá-
nak megerősítésére szükségesebbeknek látszanak, ismerjék. Mert
ezen ágazaton, mint valamely alapon nyugszik a keresztény egély
és hit és ha ez erős, minden egyéb szilárdan áll. Mert ha
valami nehézséget szül az emberi elmének és felfogásnak, bi-
zonyára a kereszt titka mindenek közt a legnehezebbnek látszik
és alig foghatjuk föl, hogy üdvünk a kereszttől és attól függ,
ki értünk a keresztre feszítettet. De ebben az apostol tanítása
szerint Isten különös gondviselését csodálhatjuk. Mert „mivel-
hogy az Isten bölcsességében meg nem ismerte Istent a világ
az ő bölcsesége által, tetszett Istennek esztelenségnek látszó
tanítás által üdvözíteni a hívőket“. Azért nem kell csodálni, ha
a látnokok Krisztus eljövétele előtt, az apostolok pedig az ő
halála és föltámadása után annyira iparkodtak meggyőzni az
embereket, hogy ez a világ megváltója és őket a megfeszített
hatalma és akarata alá vetni. Azért az Ur, mivel semmi az
emberi elme felfogásától távolabb nincs, mint a kereszt titka,
mindjárt a véték után nem szünt meg soha, mind jelek, mind
a látnokok jövendölései által Fiának halálát kijelenteni. És hogy
a jelek közül csak néhányat érintsünk, először Abel, ki fivérének
irigysége által megöletett, azután Izsák áldozata, továbbá a bá-

¹⁾ Moz. V. K. 21, 23.

rány, melyet a zsidók, midőn Egyiptomból kiköltözének, áldoztak, végre a réz kigyó, melyet Mózes a pusztában föllállított, Krisztus Urunk szenvedésének és halálának előjelei voltak. A mi pedig a prófétákat illeti, mily sokan voltak, kik erről jövendöltek, sokkal ismeretesebb, hogysem szükséges volna e helyen bővebben fejtegetni. De leginkább, hogy Dávidot mellőzzük, ki a zsoltárookban megváltásunk legjelesebb titkait mind tárgyalta, Izaiás jövendölései oly nyíltak és világosak, hogy méltán el lehet mondani, hogy ő inkább megtörtént dolgot adott elő, mint megtörténendőt jövendölt.

Meghala és eltemettetéek.

VI. Mit parancsol hinnünk ezen záradék: „meghala és eltemettetéek“ ?

Fejtse ki a lelkipásztor, hogy ezen szavak szerint azt kell hinnünk, hogy Jézus Krisztus, miután megfeszítettetett, igazán meghalt és eltemettetett. Nem is ok nélkül adatik ez a híveknek külön elő; hogy higgyék; mert voltak, kik tagadják, hogy a kereszten meghalt. Az apostolok tehát joggal tartották szükségesnek, hogy e hitigazságot a tévelyel szemben kimondják, mely czikkely igazságáról semmi kételkedésnek helye nincs; mert az evangelisták mind megegyeznek abban, hogy „Jézus kiadá lelkét“. Azoufelül Krisztus, minthogy igazi és valóságos ember volt, valóban meg is halhatott; akkor hal meg pedig az ember, midőn lelke elválk a testtől. Azért, midőn azt mondjuk, hogy Jézus meghalt, azt jelentjük, hogy az ő lelke elvált testétől; de azt nem engedjük meg, hogy istensége is elvált testétől; sőt inkább állhatatosan hiszszük és valljuk, hogy lelke testétől elválván, istensége mind testével a sírban, mind lelkével a pokol tornáczában folyton egyesülve volt. Az Isten Fíának pedig meg kelle¹⁾ halnia, „hogy a halál által megrontsa azt, kinek a halálon volt birodalma, tudniillik az ördögöt és megszabadítsa azokat, kik a haláltól való félelem miatt teljes életökben kötelezve valának a rabszolgaságra“.

VII. Krisztus nem akaratja ellenére és kényszerítve halt meg.

De különös volt Krisztus Urunkban, hogy akkor halt meg,

¹⁾ Zsid. 2, 10. 14, 15.

midőn maga akarta és nem annyira idegen erőszak okozta, mint önkénytes halállal mult ki. Sőt nemcsak a halált, hanem halálának helyét és idejét is maga határozta meg. Mert így irt Izaias:¹⁾ „Feláldoztatott, mert ő akarta“. És ugyanezt mondta Urunk szenvedése előtt magáról:²⁾ „Én leteszem életemet, hogy ismét felvegyem. Senki sem veszi el tőlem, hanem én teszem le azt magamtól, hatalmam vagyon annak letételére és ismét hatalmam vagyon annak fölvetelére“. A mi pedig az időt és helyet illeti, erre nézve ő maga mondta, midőn Herodes élete után leselkedék:³⁾ „Mondjátok meg annak a rókának: Ime én ördögöket űzök és gyógyítok ma és holnap és harmadnap bevégezem. Mindazáltal még ma, holnap és a következő napon járnom kell; mert nem veszhet el a próféta Jeruzsálemen kívül“. Ő tehát semmit sem tett akarata nélkül vagy kényszerítve, hanem önkényt áldozta fel magát és ellenségei elé menvén, mondta:⁴⁾ „Én vagyok“; és önkényt viselte el mindazon kinokat, melyekkel őt igazságtalanul és kegyetlenül illették; és csakugyan semmi sem birhat nagyobb erővel lelkünk érzelmeinek felkeltésére, mint midőn minden kinjait és gyötrelmeit vesszük fontolóra. Mert ha valaki értünk oly kinokat szenved, a melyeket nem önkényt vállal el, hanem el nem kerülhet: ezt bizonyára nem nagy jótétéménynek fogjuk tekinteni. De, ha a halált, melyet elkerülhetett, egyedül érettünk örömmel vállalja el, ez valóban oly nagy jótétémény, mely még a leghaladatosabbat is képtelenné teszi a hálának nemcsak kimutatására, de még érzésére is. És ebből ismerhetni meg Jézus Krisztusnak hozzánk való végtelen és kitünő szeretetét s az ő isteni és mérhetlen érdemét.

VIII. Miért mondjuk, hogy Krisztus nemcsak meghalt, hanem el is temettetett?

Midőn valljuk, hogy eltemettetett, ezt nem állítjuk úgy, mint az ágazatnak oly részét, mely valamely új nehézséget okoz, azon kívül, a mit már haláláról elmondtunk. Mert ha hisszük, hogy Krisztus meghalt, könnyen elhiszszük azt is, hogy eltemettetett. De ez azért adatott hozzá, először, hogy haláláról annál kevésbé lehessen kétkedni; mivel arra, hogy valaki meghalt, legnagyobb érv az, ha bebizonyítjuk, hogy teste eltemet-

¹⁾ Isai. 53, 7. ²⁾ Ján. 10, 17, 18. ³⁾ Luk. 13, 32, 33. ⁴⁾ Ján. 18, 3.

tetett; aztán, hogy a föltámadás esudája annál inkább nyilvánosságra jöjjön és szembe tűnjék. De nemcsak azt hisszük, hogy Krisztus teste eltemetett, hanem e szavakkal legfőképp az adatik élénk hittárgyul, hogy Isten eltemetett, valamint a kath. hitszabály szerint a leghelyesebben mondjuk azt is, hogy Isten meghalt és a szüztől született. Mert, miután az istenség soha sem volt elválasztva a testtől, mely a sirba tétetett, alaposan valljuk, hogy Isten eltemetett.

IX. Mit kell, Krisztus halálát és eltemetését illetőleg, leginkább figyelembe vennünk?

A temetés nemét és helyét illetőleg a plebánosnak elég az, a mit a szent evangelisták följegyeztek. Kettőt pedig különösen meg kell jegyezni: először, hogy Krisztus teste a sirban egészen ép maradt, miről a próféta így jósolt:!) „Nem engedend, hogy szented romlást lásson“. Másodszor: s ez az ágazat minden részéhez tartozik, hogy t. i. az eltemetés, valamint a szenvedés és halál is, Krisztus Jézusra mint emberre és nem mint Istenre illik; mert szenvedni és meghalni csak az emberi természet sajátja; jóllehet mindezek Istennek is tulajdoníthatnak; mivel világos, hogy helyesen mondatnak azon személyről, ki tökéletes Isten és egyszersmind tökéletes ember volt.

X. Mi módon kell Krisztus szenvedésének érdemét fontolóra vennünk?

Ezek megismertetése után Krisztus szenvedése és haláláról azokat fejtse ki a plebános, a melyekből a hívek a titok mérhetlenségét, ha nem is megérteni, legalább szemlélni képesek legyenek. És pedig először meg kell gondolni, ki az, ki mindezeket szenved. Az ő méltóságát nyanyis sem szóval ki nem fejezhetjük, sem elmével meg nem foghatjuk. Sz. János²⁾ „Igének mondja, mely Istennél vala“. Az apostol nagyjelentésű szavakkal így írja le:³⁾ ő az, „kit Isten mindenek örökösévé rendelt, ki által a világot is teremtette; ki az ő dicsőségének fénye és valójának képmása és hatalmának igéjével mindent föntart“. Ez tehát „a bünöktől megtisztulást eszközölvén, a Fölség jobbán

1) Zsol. 15, 10. 2) Ján. I. 1. 3) Zsid. 1, 2, 3.

ül a magasságban⁴. Röviden mindent összefoglalva: Jézus Krisztus mint Isten és ember szenved; szenved a Teremtő azokért, kiket maga teremtett: szenved az Úr a szolgáikért; szenved az, ki által az angyalok, az emberek, az egek és elemek teremtettek, az. mondom, „kiben,¹⁾ ki által és kitől vannak mindenek. Azért nem kell csudálnunk, ha az egész világépület megrázkódott, midőn ő rajta a szenvedések oly sok gyötrelme erőt vőn; mert, mint az írás mondja: „A föld megindula²⁾ és a kősziklák megrepedének; sötétség is lőn³⁾ az egész földön és a nap elsetétedék“. Ha pedig a néma és érzéketlen dolgok is gyászolták Teremtőjük szenvedését, gondolják meg a hívők, mily könyekkel kell nekik, mint ez⁴⁾ épület élő köveinek, fájdalomukat nyilvánítaniok.

XI. Miért akarta Krisztus a legnagyobb kínokat szenvedni és mit kell tartanunk azokról, kik a ker. hitet vallván bűnökben fetrengnek?

A kinszenvedés okait is ki kell fejteni, hogy Isten irántunk való szeretetének nagysága és ereje annál inkább kitűnjék. Ha tehát valaki annak okát kutatja, hogy miért veté magát az Isten Fia a legkínosabb szenvedés alá? legfőbb oknak az első szülők-től öröklött bűnön kívül ama gonoszságokat és vétkeket fogja találni, melyeket az emberek a világ kezdetétől fogva a mai napig elkövettek és ezentul egész a világ végeig elkövetni fognak. Mert az Isten Fia, a mi Üdvözítőnk szenvedésével és halálával arra ezélt, hogy minden idők bűneieért váltságot adjon. azokat eltörölje és értők az Atyának bőségesen és tetézve eleget tegyen. A dolog méltóságának növeléséhez járul az is, hogy Krisztus nemcsak bűnösökért szenvedett, hanem, hogy a bűnösök mind szerzői, mind végrehajtói is voltak mindazon kínzásoknak, melyeket kiállott; mire az apostol figyelmeztet bennünket, így irván a zsidókhoz:⁵⁾ „Gondoljatok arra, ki maga ellen a bűnösöktől ily ellenszegülést szenvedett, hogy el ne fáradjatok, lelketekben elcsüggedvén“. És ezen bűn részeseinek kell tartanunk mindazokat, kik gyakrabban esnek bűnökbe; mert miután bűneink indítják Krisztus Urunkat arra, hogy a kereszt-halált elviselje: a kik bűnökben és gonoszságokban fetrengenek,

¹⁾ Rom. 11, 36. ²⁾ Mát. 27, 51. ³⁾ Luk. 23, 44, 45. ⁴⁾ Pét. 1. 2, 5. ⁵⁾ Zsid. 22, 3.

a mennyiben tőlük függ, valóban ismét¹⁾ keresztre feszítik önmagokban Isten fiát és csufot füznek belőle. A mely bűn bennünk sokkal súlyosabbnak tekinthető, mint a zsidókban, mivel ők, ugyanazon apostol tanúsága szerint:²⁾ „Ha megismerték volna, soha a dicsőség Urát meg nem feszítették volna“; mi pedig, ámbár valljuk, hogy ismerjük őt, tetteinkkel mégis megtagadván, mintegy erőszakot látszunk rajta elkövetni.

XII. Krisztus az Atyától és önmagától is átadatott.

Azonban a sz. irás bizonyítja, hogy Krisztus Urunk az Atyától és önmagától is átadatott; mert Izaiásnál ezt mondja az Ur:³⁾ „Az én népem büneiért vertem meg őt“; és kevéssel előbb ugyanazon látnok, midőn Isten lelkével eltelve, az Urat fájdalmak és sebekkel megrakva látá, így szól:⁴⁾ „Mi mindnyájan, mint a juhok, eltövelyedtünk, kiki az ő utjára térült; és az Ur ő rá tette mindnyájunk gonoszságát“. A Fiuról pedig irva van:⁵⁾ „Ha életét adja a bűnért, hosszú életű ivadékok lát“. De ugyanezt nyomatékosb szavakkal is kifejezte az apostol, midőn más részről meg akará mutatni, mennyit lehet Isten véghetetlen könyörületességétől és jóságától reménylenünk; mert így szól:⁶⁾ „Ki még tulajdon fiának sem kedvezett, hanem mindnyájunkért adta őt: hogyne ajándékozott volna ő vele nekünk mindeneket is?“

XIII. Krisztus a kínok keserűségét testében és lelkében valóssággal érezte.

Hátra van még, hogy a plebános előadja, mily nagy volt a szenvedés keserűsége; ámbár ha meggondoljuk:⁷⁾ „hogy Urunk verítéke lőn, mint a földre folyó vérnek cseppjei“, már akkor, midőn a gyötrelmekre és kínzásokra gondolt, melyeket nem-sokára elviselnie kellett, úgy látszik, hogy azon fájdalmakhoz mit sem leheté már adni. Azonban, ha a közelgő szenvedések meggondolása oly gyöttrő volt, mit a véres veríték bizonyít: minőnek kell tartanunk a szenvedést? Bizonyos ugyanis, hogy Krisztus Urunk a legnagyobb testi és lelki fájdalmaktól gyötörtetett. És pedig először nem volt testének egy része sem, mely

¹⁾ Zsid. 6, 6. ²⁾ Kor. I. 2, 8. ³⁾ Iz. 53, 8. ⁴⁾ Ugy. 6. v. ⁵⁾ Ugy. 10. v. ⁶⁾ Rom. 8, 32. ⁷⁾ Luk. 22, 44.

a legkinosabb fájdalmakat nem érezte volna; mert mind kezei, mind lábai a kereszthez szegeztettek, feje tövisekkel koronázott, náddal veretett; arca pökésekkel rutítottatott el, arczul csapatott, egész teste megkorbácsoltatott. Ezenfelül mindennemű és rangu emberek „egybegyűltek¹⁾ az Ur ellen és az ő Felkentje ellen“. Mert a pogányok és zsidók voltak a kinszenvedés tanácsloí, okai és végrehajtói. Judás elárulta, Péter megtagadta, a többiek mind elhagyták. A kereszthalálban pedig annak keserősége vagy gyalázatosága, vagy mindkettő felett siránkozunk-e? Valóban csufosabb vagy keserűbb halálnemet kigondolni sem lehetett annál, melylyel csak a leggonoszabb és legelvetemültebb embereket szokták büntetni és a melynél az égető fájdalom és kínérzetét a kimulás lassúsága még élesebbé tevé. Nevelé továbbá a kínok nagyságát Krisztus Jézus testének alkata és minősége is, mely, miután a Sz. Lélek ereje által alkottatott, sokkal tökéletesebb és gyengédebb szervezetű volt, mint más emberek teste; és azért élesebb érző tehetséggel hirt és nehezebben is tűrte el mindazon fájdalmakat. A mi pedig a lélek legbensőbb fájdalmát illeti, senki sem kételkedhet, hogy az Krisztusban a legnagyobb volt. Mert a szenteknek, kik fájdalmakat és kinkokat szenvedtek, adott Isten lelki vigaszt, mely által megerősödvé, az égető kinkokat nyugodt lélekkel viselhették, sőt a kínzások közt többnyire benső örvendezés által ragadtattak el; mert az apostol mondja: ²⁾ „Örülök a tiértetek való szenvedésekben és betöltöm az én testemben a Krisztus szenvedéseinek mintegy elmaradott részét, az ő testéért, mi az anyaszentegyház“: és másutt: ³⁾ „Elteltem vigasztalással, fölötte hővelkedem örömmel minden szorongatásunk mellett“. De Krisztus Urunk a legkeserűbb szenvedés poharát, melyet kiűritett, semmi édességgel sem enyhítette. Mert megengedte, hogy az emberi természet, melyet fölvelt, minden gyötrelmet érezzen, épen úgy, mintha csak ember és nem egyszersmind Isten is lett volna.

XIV. Minő hasznokat és jókat szerzett különösen a ker. nép számára Krisztus kinszenvedése?

Tűzetesen fejtsé ki továbbá a plebános ama hasznokat és jókat is, miket Urunk szenvedéséből nyertünk. Az Ur szenvedése

¹⁾ Zsol. 2, 2. ²⁾ Kolossz. 1, 24. ³⁾ II. Kor. 7, 4.

először is szabadítás volt a büntől; mert, mint sz. Jánosnál találjuk: ¹⁾ „Szeretett bennünket és megmosott bűneinktől az ő vére által“ és az apostol mondja: ²⁾ „Megelevenített ő veled együtt, megbocsátván minden vétketeket, eltörölvén az ellenünk szóló végzés kéziratát, mely ellentünk bizonyított és elvevén azt, fölszegezé a keresztre“. Továbbá kiragadott bennünket az ördög zsarnokságából; mert maga az Ur mondja: ³⁾ „Most van az ítélet a világ fölött, most e világ fejedelme kivettetik és én, ha felmagasztaltam a földről, mindent magamhoz vonok“. Ezenkívül bűneink érdemlett büntetését kiállotta. Továbbá, mivel Istennek kedvesebb és kellemetesebb áldozatot nem lehetett bemutatnia, az Atyával kibékített bennünket, őt velünk kiengesztelte és irántunk kegyessé tette. Végre minthogy bűneinket eltörölte, megnyitotta számunkra a mennyország ajtaját is, melyet az emberi nem közös bűne bezárt. És ezt jelenti az apostol e szavakkal: ⁴⁾ „Bizodalunk van bemenni a szentélybe Krisztus vére által“. Azonban az ő szövetségben sem hiányzott e titok előjele és jelképe. Mert azok, kiknek megtiltatott, hogy a főpap halála előtt hazájokba vissza ne térjenek, azt jelképezték, hogy senkinek ⁵⁾ sem nyílik ut, habár jól és jámborul élt is; a mennyei hazába, mielőtt ama legfőbb és örök pap Krisztus Jézus meghal; a mi megtörténvén, a menny ajtai tüstént megnyíltak azoknak, kik a szentségek által kiengeszteltetve és hit, remény és szeretettel bírván, az ő szenvedésének részesei lesznek.

XV. Honnan volt Krisztus szenvedésének azon ereje, hogy számunkra ily nagy javakat érdemeljen?

A plebános azt is tanítsa, hogy mindazon nagy és isteni jók Urunk szenvedéséből áradtak ránk; és pedig először, mivel teljes és minden tekintetben tökéletes elégtétel az, melyet Jézus Krisztus az Atya Istennek a mi bűneinkért csodálatos módon adott. Mert a váltság, melyet értünk lefizetett, tartozásainkért nemcsak elégséges és azokkal egyenlő volt, hanem messze fölül is haladta. Továbbá az Isten előtt legkedvesebb áldozat volt, mely az Atya haragját és neheztelését teljesen megengesztelte, midőn azt neki Fia a kereszt oltárán felajánlá. Ez elnevezéssel

¹⁾ Titk. 1, 5. ²⁾ Kolossz. 2, 13. ³⁾ Ján. 12, 31. ⁴⁾ Zsid. 10, 19. ⁵⁾ Moz. IV. K. 30, 25.

élt az apostol is, midőn mondá:¹⁾ „Krisztus szeretett minket és önmagát adta érettünk Istennek kellemes illatu ajándécul és áldozatul“. Ezenkívül váltság, melyről szó van az apostolok fejedeleménél:²⁾ „Nem romlandó aranyon vagy ezüstön váltattatok meg atyáitok által hagyományozott hiru életmódotoktól, hanem a Krisztusnak, mint hiba nélkül való szeplőtelen báránynak drágalátos vérén“; és az apostol tanítja:³⁾ „Krisztus megváltott minket a törvény átkától, miérettünk átokká levén“. De ezen mérhetlen jótéteményeken kívül ama lehető legnagyobb jótéteményben is részesültünk, hogy már magában ezen egy kinszenvedésben a legfonságesebb példait birjuk minden erénynek; mert nemcsak az igazságért szenvedett fájdalmakat, hanem a halál elvállalásában türelmet, alázatosságot, rendkívüli szeretetet, szelidséget, engedelmisséget és kiváló lelki állhatatosságot is mutatott úgy, hogy igazán mondhatjuk, hogy Üdvözítőnk mindazon élet-szabályoknak, melyekre minket tanításának egész ideje alatt szóval oktatótt, szenvedésének egy napja alatt adott kifejezést önmagában. És ennyi Krisztus Urunk üdvhozó szenvedéséről és haláláról röviden elég. Vajha mindezen titkok szüntelen előttünk lebegnének, hogy megtanulnánk az Urral együtt szenvedni, meghalni és eltemettetni; hogy azután levetvén a bűnnek minden szennyét, vele új életre támadva, végre egykor az ő kegyelméből és irgalmából méltók lennénk a mennyei ország és dicsőség részeseivé tétetni.

VI. FEJEZET.

Az ötödik ágazatról.

Szálla alá poklokra, harmadnapon halottaiból föltámad.

1. Hogyan értendő ez ágazat első része?

Igen hasznos ugyan ismerni a mi Urunk Jézus Krisztus eltemettetésének dicsőségét; azonban fontosabb a hívő népre nézve ismerni ama fényes diadalokat, melyeket a sátán legyőzése és a pokol tornácának kiürítése által vívott ki; ezekről és a

¹⁾ Ef. 5, 2. ²⁾ I. Pét. 1, 18. ³⁾ Gal. 3, 13.

feltámadásról együtt kell szólnunk. Jóllehet ez különválva is helyesen tárgyalható, mi mégis a sz. atyák példáját követve, helyénvalónak találtuk, hogy a poklokra való alászállással összekapcsoljuk. Ez ágazat első részében tehát élénk terjesztetik, hogy higgyük, hogy Krisztus halálakor az ő lelke a poklokra szállt alá és ott maradt mindaddig, míg teste a sírban volt. E szakkal pedig egyszersmind valljuk, hogy Krisztusnak ugyanazon személye akkor a pokoltornáczában is volt s a sírban is fektött. Midőn pedig ezt mondjuk, senki sem esudálkozhatik; mivel, mint már ismételve említettük, ámbár a lélek a testtől elvált, mindazáltal az istenség sem a lélektől, sem a testtől el nem vált soha.

II. Mit kell itt a „pokol“ szó alatt érteni?

Mivel azonban ezen ágazat megmagyarázására legtöbb világot áraszthat, ha a plebános előbb előadja, mit kell e helyen a pokol szó alatt érteni, meg kell említenie, hogy a „pokol“ e helyen nem sirt jelent, mint némelyek ép oly istentelenül, mint tudatlanul vélték. Mert a fönnebbi ágazatban megtanultuk, hogy Krisztus Urunk eltemettetett; miért ismételték volna tehát a szent apostolok a hit közlésében ugyanazt más és pedig homályosabb kifejezéssel? Hanem a pokol szó azon elrejtett helyeket jelenti, melyekben azon lelkek tartatnak, kik a mennyei boldogságot el nem nyerték. Így használták e szót sok helyen a sz. iratok is. Mert az apostolnál olvassuk:¹⁾ hogy a „Jézus“ nevére minden térd meghajol, a mennyeieké, a földieké, a földalattiaké, (pokolbelieké) és az Apostolok Cselekedeteiben sz. Péter bizonyítja:²⁾ hogy Krisztus Urunk feltámadott, „feloldoztatván a pokol fájdalmaiból“.

III. Hány olyan hely van, hol a boldogságból kizárt lelkek a halál után tartatnak?

De ezen tartózkodási helyek nem mind egy és ugyanazon neműek. Mert van egy felette rettenetes és sötét börtön, hol az elkárhozottak lelkei a tisztátalan lelkekkel együtt örök és olthatlan lángtól gyötörtetnek, a mely gehennának, mélységnek és igazi

¹⁾ Fil. 2, 10. ²⁾ Ap. Csel. 2, 24.

értelemben pokolnak neveztetik. Ezenkívül van a tisztító tűz, melyben a jámborok lelkei meghatározott időig kinzattván, megtisztíttatnak, hogy megnyiljék számukra az örök hazába vezető út, hová semmi fertőztetett be nem megy. És pedig e tannak igazságáról, melyről a szent zsinatok kijelentik, hogy azt mind a sz. irás bizonyítékai, mind az apostoli hagyomány megerősítik, annál szorgalmasabban és gyakrabban kell a plebánosnak értekeznie, minthogy oly időket élünk, melyekben az emberek az igaz tant nem akarják elfogadni. Végre a tartózkodási helyeknek harmadik neme az, melybe a szentek lelkei Krisztus eljövetele előtt befogadtattak és a hol minden fájdalomérzet nélkül, a megváltás boldog reményétől táplálva, békében tartózkodtak. Tehát ezen jámborok lelkeit, kik Ábrahám kebelében az Üdvözítőt várták, szabadítá meg Krisztus Urunk, midőn a poklokra alászállott.

IV. Krisztusnak lelke nemcsak hatalmilag, hanem valóban alászállt a poklokra.

Nem kell azonban azt gondolni, hogy úgy szállt alá a poklokra, mintha csak az ő hatalma és ereje jutott volna oda, nem pedig lelke is; hanem mindenesetre hinnünk kell, hogy maga az ő lelke valósággal és jelenléttel alászállt a poklokra, a mit bizonyít Dávidnak ama dönthetlen tanúsága: ¹⁾ „Lelkemet nem hagyod pokolban“.

V. Krisztus méltóságát a pokolba való alászállás nem kisebbité.

De jóllehet Krisztus alászállt a poklokra, ez az ő legfőbb hatalmából nem vont le semmit; és az ő szentségének fényét sem szennyezte be semmi folttal, sőt e eselekedete által inkább a legvilágosabban bebizonyult, hogy igaz mindaz, a mit az ő szentsége felől hirdettetett és hogy ő Isten Fia, amint ezt azelőtt anyai csodával is megmutatta. Mit könnyen meg fogunk érteni, ha összehasonlítjuk azon okokat, melyek miatt Krisztus és a melyek miatt más emberek mentek azon helyre. Mert a többiek mindnyájan foglyokként szálltak alá: Ő pedig „a halottak közé²⁾ mint szabad“ és győző szállt alá a gonosz lekek elűzésére, kik amazokat bűneik miatt bezárva és megkötözve tarták. Ezenkívül

¹⁾ Zsolt. 15, 10. ²⁾ Zsolt. 87, 6.

a többiek mind, kik alászáltak, részint a legkeserűbb büntetésekkel gyötörtetének, részint pedig, ámbár egyéb fájdalmat nem éreztek, mindazáltal az Isten látásától megfosztva és a várt boldog megdicsőülés reményével későbbi időre utasítva, szenvedtek. Krisztus Urunk pedig leszállt, nem, hogy valamit szenvedjen, hanem hogy a szenteket és igazakat azon fogság szomorú terhétől megszabadítsa és őket szenvedésének gyümölcsében részesítse. Azért tehát, hogy a poklokra leszállt, méltósága és hatalma épen semmit sem kisebbedett.

VI. Miért akart Krisztus a poklokra alászállani?

Ezek kifejtése után elő kell adni, hogy Krisztus Urunk azért szállt alá a poklokra, hogy a gonosz szellemeket martalékaiktól megfosztván, a börtönből kiszabadított sz. atyákat és a többi jámborokat magával a mennybe felvigye; mit csodálatosan és a legnagyobb dicsőséggel teljesített. Mert az ő tekintete tüstént a legtisztább világot árasztotta a foglyokra és az ő lelkeiket mérhetlen gyönyör és örömmel töltötte be, kiket a várva várt boldogságban is, mely az Isten látásában áll, részesített. Mi által teljesült az, mit a latornak e szavakkal ígért: ¹⁾ „Ma velem leszesz a paradicsomban“. A jámboroknak e megszabadítását Ozeás jóval előbb ilyképen jövendölte meg: ²⁾ „Haláloz leszek óh halál! Fullánkod leszek óh pokol!“ Ezt jelenté Zakariás próféta is, midőn mondá: ³⁾ „Te is a szövetség vére által boesátod ki foglyaidat a veremből, melyben nincs víz“. Végre ugyanezt fejezte ki az apostol e szavakkal: ⁴⁾ „Lefegyverezvén a fejedelemségeket és hatalmasságokat, bátran körülhordozá őket, diadalmaskodván rajtok önmaga által“. De hogy e titok nagy jelentőségét jobban felfoghassuk, gyakran meg kell emlékeznünk arról, hogy nemcsak azon jámbor emberek nyerték el az ő szenvedése által az üdvösséget, kik Urunk eljövetele után születtek, hanem mindazok, kik őt Ádám óta megelőzték, mind kik a világ végéig lesznek. Tehát a mennynek kapui, mielőtt ő meghalt és feltámadott, senkinek nem nyíltak meg soha; hanem a jámborok lelkei, elköltöztvén az élők közül, vagy Ábrahám kebelébe vitettek, vagy pedig, kiknek valamit letörölniök s leróniok kelle, mint most is történik azokkal, a tisztítóhely tüze által tisztultak meg. Ezen-

¹⁾ Luk. 23, 43. ²⁾ Ozeás 13, 14. ³⁾ Zach. 9. 11. ⁴⁾ Kol. 2, 15.

kívül még azon okból szállt alá Krisztus Urunk a poklokra, hogy ott is, miként a mennyben és a földön, kinyilatkoztassa az ő erejét és hatalmát, szóval: „hogya¹⁾ az ő nevére minden térd meghajoljon, a mennyieké, a földieké és a földalattiaké“. Nem csodálandó és hámulandó-e ebben az Isten legfőbb jósága az emberi nem iránt, ki értünk nemcsak a legkeserűbb halált szenvedni, hanem a föld legsalsóbb részeibe is behatni kívánt, hogy az előtte legdrágább lelkeket onnan kiragadva, a boldogságba átvezesse?

VII. Az ötödik ágazat másik részének értelme.

Következik az ágazat másik része, melynek magyarázásában mennyire kelljen fáradoznia a plebánosnak, az apostol eme szavai mutatják:²⁾ „Emlékezzél meg, hogy az Ur Jézus Krisztus feltámadott halottaiból“. Mert a mit Timoteusnak parancsol, azt kétségtelenül a többi lelkipásztoroknak is parancsolta. Az ágazatnak pedig ez az értelme: miután Krisztus Urunk a hétnek hatodik napján, a kilencedik órában a kereszten lelkét kiadta, és ugyanaz nap este tanítványai által, kik Pilátus helytartó engedelmével az Ur testét a keresztről levenén a közel kertben levő új sírholiba tették, eltemettetett: halála után harmadnapon, mely vasárnap volt, korán reggel lelke testével ismét egyesült, és így az, ki ama három napon halva volt, az életre, melyből meghalván elköltözött, visszatért és feltámadott.

VIII. Krisztus nem más erejével, mint egyéb emberek, hanem saját erejéből támadt fel.

De a „feltámadás“ szó alatt nem azt kell csupán érteni, hogy Krisztus halottaiból feltámasztatott, mi sok mással is megtörtént: hanem hogy saját ereje és hatalmából támadt fel, a mi benne sajátos és rendkívüli volt. Mert sem a természet nem engedi, sem nem adatott senkinek, hogy az ember a halálból saját erejével életre kelhessen. Ez egyedül a legfőbb isteni hatalomnak tartatott fenn, miként az apostol e szavaiból értjük:³⁾ „Noha megfeszítettett erőtlenségéből, de él az Isten erejéből“. Mely isteni erő, minthogy sem Krisztus testétől a sírban, sem

¹⁾ Fil. 2, 10. ²⁾ II. Tim. 2, 8. ³⁾ II. Kor. 13, 14.

lelkétől, midőn a poklokra alászállt, soha elválasztva nem volt; mind a testben meg volt az, hogy általa a lélekkel ismét összekapcsolathassék, mind a lélekben, hogy általa a testhez ismét visszatérhessen; minélfogva saját erejével föl is elevednedhetett és halottaiból feltámadhatott. Ezt Dávid Isten lelkétől ihletve e szavakkal jövendőlte meg: ¹⁾ „Megsegítette őt jobbjá és az ő szent kara“. Továbbá maga az Ur szájának isteni vallomásával erősítette: ²⁾ „En leteszem életemet, hogy ismét fölvegyem, és hatalmam nagyon letételére és ismét hatalmam nagyon annak fölvetelére“. Ezen tan igazságának megerősítésére mondotta a zsidóknak is: ³⁾ „Rontsátok el e templomot, s harmad napra felállítom azt“. Ezt jóllehet a kövekből nagyszerűen épült templomra értették, ő, bizonyára, mint az Irás szavaival ugyanazon helyen ki van fejezve, testének templomáról mondotta. De jóllehet az Irásban néha olvassuk, ⁴⁾ hogy Krisztus Urunkat az Atya támasztotta fel, ez rá, mint emberre alkalmazandó: épen úgy mint midőn azt mondjuk, hogy saját erejével támadt föl, ez ő reáismét mint Istenre illik.

IX. Hogyan mondjuk Krisztust a halottak elsősülöttének, holott tudjuk, hogy ő előtte mások is támadtak föl.

De Krisztusban az is kiváló volt, hogy ő mindenki közt legelső részese volt a föltámadás ez isteni jótéteményének; mert az Irásban mind „a halottak közül elsősülöttnek“, ⁵⁾ mind „a halottak elsősülöttjének“ ⁶⁾ mondatik. És mint az apostolnál találjuk: ⁷⁾ „Krisztus föltámadt halottaiból az elhunytak első zsengeje. Mivelhogy ember által van a halál, ember által a halottak föltámadása is; és amint Adámban mindnyájan meghalnak, úgy Krisztusban mindnyájan megeleveníttetnek. Mindazáltal kiki a maga rendében: az első zsenge Krisztus, azután azok, kik Krisztuséi“. Mely szavak a tökéletes föltámadásról értelmezendők, midőn a halál szükségessége egészen megszűnván, halhatatlan életre ébredünk. És e nemben Krisztus Urunk foglalja el az első helyet. Mert ha oly föltámadásról szólunk, melyre elkerülhetlenül ismét halál következik, vagyis az életre való visszatérésről: akkor Krisztus előtt mások sokan támadtak föl, kik mégis

¹⁾ Zsol. 97, 2. ²⁾ Ján. 10, 17—18. ³⁾ Ján. 2, 19. ⁴⁾ Ap. Cs. 2, 24, 3, 15. ⁵⁾ Kol. 1, 18. ⁶⁾ Titk. 1, 5—7. ⁷⁾ I. Kor. 15, 20—23.

mindnyájan oly módon tértek vissza ez életbe, hogy ismét meg kelle hallniok: de Krisztus Urunk legyőzvéen és elnyomván a halált, úgy támadt föl, hogy többé nem halhat meg, a mit ama világos bizonyíték is megerősít¹⁾: „Krisztus feltámadván halottaiból, már nem hal meg: a halál őrajta többé nem uralkodik“.

X. Hogyan és mi okból halasztotta Krisztus az ő föltámadását harmad napra.

A mi pedig ez ágazathoz függesztetik: „harmad napon“, ezt a plebánosnak meg kell magyaráznia, nehogy a hivek azt véljék, hogy Urunk azon egész három napon át a sirban volt; mert, mivel egy egész természetes napon és a megelőző s következő napnak egy részén át volt a sirban, azért igen helyesen van mondva, hogy három nap feküdt a sirban, és harmad napon támadt föl; mert, hogy Istenségét kinyilatkoztassa, föltámadását a világ végeig halasztani nem akarta; és ismét, hogy őt valószínű embernek és valóban meghaltnak higgyük, nem támadt föl mindjárt halála után, hanem harmadik napon, mely időköz a valószínű halál bebizonyítására elégségesnek látszott.

XI. Miért adták a konstantinápolyi zsinat atyái ez ágazathoz e záradékot: „az írás szerint“.

A konstantinápolyi első zsinat atyái e helyhez hozzáadták: „az írás szerint“, mit az apostoltól vévén, a hitvallásba azért vittok át, mivel a föltámadás titkát ugyanazon apostol legszükségesebbnek tanította e szavakkal:²⁾ „Ha Krisztus föl nem támadott, hiábavaló akkor a mi predikálásunk, hiába való a ti hitetek is“, és „ha Krisztus fel nem támadott, hiábavaló a ti hitetek: mert úgy még bűneitekben vagytok“. Azért szent Ágoston ez ágazatban való hit fölötti álmélgodásában így írt:³⁾ „Nem valami nagy dolog hinni, hogy Krisztus meghalt: ezt a pogány, zsidó és minden gonosz is hiszi; ezt mindnyájan hiszik, hogy meghalt. A keresztyének hite Krisztus föltámadása; ezt tartjuk nagynak, hogy föltámadt“. Innen van, hogy Urunk igen gyakran szólt föltámadásáról, és majd soha sem beszélt tanítványival szenvedéséről a nélkül, hogy föltámadásáról ne szólott

¹⁾ Rom. 6, 9. ²⁾ I. Kor. 15, 14. 17. ³⁾ 120. Zsol. f.

volna. Azért, midőn monda: ¹⁾ „Az ember fia a pogányok kezébe adatik és megesufoltatik, megostoroztatik és megpökdöstitik, és miután megostorozzák, megölik őt;“ végül hozzáadta: „és harmad napra föltámad“. És midőn a zsidók kívánták tőle, hogy valamely jellel és csodával erősítse meg tanítását, azt válaszolá: ²⁾ „hogy nem fog nekik más jel adatni, mint Jónás profétának jele; mert valamint Jónás a cethal gyomrában három nap és három éjjel volt; úgy“, monda, „leszen az ember fia a föld szivében három nap és három éjjel“. De hogy ez ágazat fontosságát és értelmét jobban fölfoghassuk, hármat kell vizsgálnunk és megismernünk: először, miért volt szükséges Krisztusnak föltámadnia; azután mi a föltámadás rendeltetése és célja; és mely hasznok és előnyök származtak abból reánk.

XII. Mely okból volt szükséges, hogy Krisztus föltámadjon.

A mi tehát az elsőt illeti, szükséges volt föltámadnia, hogy Istennek igazságossága kitűnjék, a kinek leginkább kellett fölmagasztalnia azt, ki neki engedelmeskedvén, leáztatott és minden gyalázzal illettetett. Ezen okot hozta föl az apostol, midőn a Filippiekhez monda: „Megalázta magát engedelmes levén mind halálig, és pedig a keresztnak haláláig.“ ³⁾ Annak-okaért az Isten is fölmagasztalta őt“. Ezenkívül, hogy hitünk megszilárduljon, mely nélkül az ember az igazságban meg nem állhat. Mert arra, hogy Krisztus az Isten fia, legnagyobb érvül tekintendő, hogy saját erejével támadt föl halottaiból. Azután, hogy reményünk tápláltassék és föntartassék. Mert, miután Krisztus föltámadt, biztosan reméljük, hogy mi is föl fogunk támadni, ha a tagoknak részesülniök kell a fő sorsában. Az apostol tudvalevőleg így zárja okoskodását, midőn a Korinthusiak ⁴⁾ és Tesszalonikaiakhoz ír. És Péter, az apostolok fejedelme monda: ⁵⁾ „Áldott legyen az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, ki az ő nagy irgalmassága által újonan szült minket élő reménységre a Jézus Krisztus halottaiból való föltámadása által, a romolhatlan örökségre“. Végre azért is szükséges volt az Ur föltámadása, hogy a mi üdvösségünk és megváltásunk titka befejeztessék. Mert Krisztus halála által a

¹⁾ Luk. 18, 32 és köv. ²⁾ Mát. 12, 39. s. k. ³⁾ Fil. 2, 8–9. ⁴⁾ Kor. I. 15, 12. s. k. I. Tess. 4, 12. ⁵⁾ Pét. I. 1. 3. 4.

büntől szabadított meg bennünket, föltámadásával pedig ama legfőbb jókat szerezte vissza, melyeket, mivel vétkeztünk, elvesztettünk. Ezért mondta az apostol:¹⁾ „Krisztus halálra adatott bűneinkért, és föltámadott megigazulásunkért“. Hogy tehát az emberi nem fűdvéből semmi se hiányozzék, valamint meghalnia, úgy föltámadnia is kellett.

XIII. Mily hasznok származnak Krisztus föltámadásából az emberekre.

Az eddig mondottakból megérthetjük, mily nagy hasznot hozott a hiveknek Krisztus Urunknak föltámadása. Mert a föltámadásban ismerjük meg Istent halhatatlannak, dicsőséggel teljesnek, a halál és ördög meggyőzőjének; a mit Krisztus Jézusról minden kételkedés nélkül hinnünk és vallanunk kell. Továbbá Krisztus föltámadása számunkra is megszerezte a test föltámadását, részint, mivel ama titoknak létoka volt, részint mivel az Ur példája szerint mindnyájunknak föl kell támadnunk. Mert a test föltámadását illetőleg az apostol így tanuskodik:²⁾ „Az ember által van a halál, ember által a halottak föltámadása is“. Mert a mit Isten megváltásunk titkában véghez vitt, mindarra létesítő-eszközképen Krisztus emberségét használta; azért az ő föltámadása mintegy eszköz volt a mi föltámadásunk munkálására: példányképek pedig azért mondható, mivel Krisztus Urunk föltámadása mindenek közt legtökéletesebb; és valamint Krisztus teste föltámadván a halhatatlan dicsőségre átváltozott: úgy a mi testeink, melyek előbb gyengék és halandók voltak, dicsőség és halhatatlansággal ékesítve fognak visszaállíttatni. Mert az apostol tanítása szerint:³⁾ „Várjuk az Üdvözítőt, a mi Urunk Jézus Krisztust, ki megújítja a mi alázatos testünket, hasonlóvá tévén az ő dicsőséges testéhez“. Ez mondható a bűnök halálában levő lélekről is, melynek, hogy mikép példányképe Krisztus föltámadása, ugyanazon apostol e szavakkal tanítja:⁴⁾ „Valamint Krisztus föltámadt halottaiból az Atya dicsősége által: úgy mi is az élet újságában járjunk. Mert ha egyívé oltattunk az ő halálának hasonlatossága szerint, feltámadásával is úgy leszünk“. És egy kis közbevetés után mondja:⁵⁾ „Tudván, hogy Krisztus

¹⁾ Rom. 4, 25. ²⁾ I. Kor. 15, 21. ³⁾ Fil. 3, 20. ⁴⁾ Rom. 6, 4. s. k.

⁵⁾ Rom. 6, 9—41.

halottaiból feltámadván, már nem hal meg, a halál őrajta többé nem uralkodik. Mert hogy meghalt a bűnnek, egyszer halt meg: hogy pedig él, az Istennek él. Így tartásátok ti is magatokat megholtakul a bűnnek, élőkül pedig az Istennek Jézus Krisztusban¹.

XIV. Mily példák veendőek Krisztus feltámadásából.

Krisztus feltámadásából két példát kell vennünk. Az egyik, hogy, miután a vétek szennyéből kitisztultunk, új életmódot kezdünk, melyben az erkölcsök feddhetetlensége, ártatlanság, szentség, szerénység, igazságosság, jótékonyság s alázatosság tündököljék. A másik, hogy ezen életmódban állhatatosan megmaradjunk, hogy az Ur segélyével az igazság ösvényéről, melyre egyszer léptünk, le ne térjünk. Az apostol szavai sem egyedül azt jelentik, hogy Krisztus feltámadása például állítatik elénk a feltámadásra; hanem azt is kifejezik, hogy a feltámadásra képességet nyújt, s erőt és malasztot ad, hogy a szentségben és igazságban megmaradjunk, és Istennek parancsait megtartsuk. Mert valamint az ő halálából nemesak azt a példát vesszük, hogy a bűnnek meg kell halnunk, hanem erőt is meritünk, hogy a bűnnek meghaljunk: úgy az ő feltámadása erőt ad az igazság elérésére, hogy azután jámborul és szentül szolgálván Istennek, az élet ujságában járjunk, melyre feltámadunk. Mert Urunk legfőképp azt eszközölte az ő feltámadása által, hogy, kik előbb vele együtt holtak voltunk a bűnnek és a világnak, egyszermind vele új életmódra is támadjunk.

XV. Mily jelenségekből lehet észrevenni, hogy valaki lélek szerint Krisztussal feltámadott.

Hogy a feltámadásnak mely jeleire kell főképp figyelnünk, az apostol értésünkre adja; mert midőn azt mondja:¹⁾ „Ha feltámadtatok Krisztussal, az ott fennvalókat keressétek, hol Krisztus vagy az Isten jobbján ülven,“ világosan kijelenti, hogy azok, kik az életet, tiszteletet, nyugalmat, gazdagságot leginkább ott, hol Krisztus van, ohajtják bírni, azok Krisztussal valóban feltámadtak; midőn pedig hozzáadja:²⁾ „Az ott fennvalókról elmél-

¹⁾ Kol. 3, 1. ²⁾ Kol. 3, 2.

kedjete, nem a földiekről": mintegy második ismertető jelet is függeszt hozzá, melynél fogva megismerhessük, valljon Krisztussal valóban feltámadtunk-e? Mert valamint a testnek állapotját és egészségét a szájiz szokta jelenteni, úgy, ha valaki mindabban: 1) „A mi igaz, a mi tisztességes, a mi igazságos, a mi szent,“ kedvét találja és a mennyei dolgok kellemességét lelke mélyében érezi: ez legerősebb bizonyítékul szolgálhat arra, hogy az, ki így van hangolva, Krisztussal együtt uj és szellemi életre támadt.

VII. FEJEZET.

A hatodik ágazatról.

Felméne mennyekbe, ott ül a mindenható Atya Istennek jobbjá felül.

I. Ez áldozat jelessége és első részének értelme.

Dávid próféta, midőn Isten lelkével eltelve Urunk boldog és dicsőséges mennybemenetelét szemléli vala, mindenkit ama diadalmak legnagyobb vigszággal és örvendezéssel való megünneplésére buzdít, így szólván: 2) „Minden nemzetek tapsoljatok kézzel; örvendeztetek az Urnak vigaszág szavával: fölment az Isten örvendezéssel.“ Miből megértheti a plebános, hogy a legnagyobb buzgalommal kell ezen titkot magyaráznia és szorgalmasan rajta lennie, hogy a hivek azt ne csak hit és elmével fogják fel, hanem a mennyire lehetséges, az Ur segélyével azt tetteikkel és életökkel is kifejezni törekedjenek. A mi tehát a hatodik ágazat kifejtését illeti, a mely leginkább ezen isteni titokról szól, annak első részénél kell kezdeni és feltüntetni, mily nagy annak fontossága és jelentése. Ugyanis a hiveknek Krisztus Jézusról azt is minden kétkedés nélkül kell hinniök, hogy az bevégezvén és teljesítvén megváltásunk titkát, mint ember testestül lelkestül felment mennyekbe. Mert mint Isten mindig ott volt, minthogy Istenségével mindent betölt.

II. Krisztus nemcsak istenségének hatalmával ment fel, hanem emberségének erejével is.

Tauitsa pedig, hogy ön erejével ment fel s nem idegen erő által emeltetett az égbe, mint Illés, 3) ki „tűzes szekéren

1) Fil. 4, 8. 2) Zsolt. 46, 2. 6. 3) Kir. IV. 2, 11.

vitetett mennybe;“ vagy Habakuk¹⁾ próféta, vagy Fülöp szerpap, kik isteni erő által a levegőn keresztül vitetvén nagy földtereken haladtak át. Nem is egyedül mint Isten ment fel mennybe istenségének mindenható erejével, hanem mint ember is. Mert habár ez természetes erővel nem történhetett, azonban azon erő, melylyel Krisztus boldog lelke birt, a testet tetszése szerint mozgathatta; a test pedig, mely már a megdicsőülésnek részese volt, az illető lélek parancsának könnyen engedelmeskedett. S így hiszszük, hogy Krisztus nemcsak úgy, mint Isten, hanem úgy is, mint ember, saját erejével ment föl az égbe.

III. Mily értelemben mondatik az ágazat második részében, hogy Krisztus az Atyának jobbján ül.

Az ágazat második részében ezek foglalhatók: „Űl az Atyának jobbján.“ E helyen szóképet vagyis szócserét lehet észrevenni, a mi gyakori a sz. írásban, midőn Istennek, a mi fel-fogásunkhoz alkalmazkodva, emberi indulatokat és tagokat tulajdonítunk; ámbár mivel lélek, benne semmi testi sem gondolható. De mivel azt gondoljuk, hogy az emberi dolgokban nagyobb tisztelet tulajdonítatik annak, ki jobb felül helyeztetik, ugyanazt a mennyiekre is alkalmazva, Krisztus dicsőségének megmagyarázására, melyben mint ember minden egyebek fölött részesült, azt valljuk, hogy ő az Atyának jobbján van. Az ülés pedig itt nem a test helyzetét és alakját jelenti, hanem a királyi és legfőbb hatalomnak és dicsőségnek tartós és állandó birását fejezi ki, melyet az atyától nyert; erről mondja az apostol:²⁾ „Feltámasztván őt halottaiból és jobbjára helyezvén őt mennyekben minden fejedelemség és hatalmasság, erő és uraság és minden név fölött, mely neveztetik nemcsak e világon, hanem a következendőn is és mindent az ő lábai alá vetett.“ Mely szavakból kiviláglik, hogy ezen dicsőség annyira sajátja és kizárólagos tulajdona az Urnak, hogy semmi más teremtett lényt meg nem illethet. Azért más helyen bizonyítja:³⁾ „Kinek mondotta az angyalok közül: Űlj az én jobbmra?“

IV, Miért kell Krisztus mennybemenetelének történetét a nép előtt gyakrabban ismételni.

Ez ágazat értelmét azonban terjedelmesebben fejtsse ki a plebános, a mennybemenetel története nyomán, melyet sz. Lukács

¹⁾ Dán. 14, 35. ²⁾ Ef. 1, 20. s. k. ³⁾ Zsid. 1, 13.

evangelista az Apostolok Cselekedeteiben bámulandó renddel irt le. Melynek magyarázásában első sorban figyelembe kell venni, hogy a többi titok mind a mennybemenetelre vonatkozik mint végcélra és abban foglaltatik mindannyiának tökéletesítése és teljessége. Mert valamint hittünk minden titka Urunk megtestesülésén veszi kezdetét, úgy zárandóságát mennybemenetele zárja be. Ezenkívül a hitvallás egyéb fejezetei, melyek Krisztus Urunkat illetik, az ő legnagyobb megaláztatására és megvettetésére mutatnak; mert alacsonyabbat és megalázóbbat gondolni sem lehet, mint hogy az Isten fia értünk az emberi természetet és gyarlóságot felvette és szenvedni s meghalni akart. Ellenben az ő legfőbb dicsőségének és isteni felségének kijelentésére valami fontoságesebbet és csodálatra méltóbbat mondani sem lehet, mint a mit a fentebbi ágazatban vallunk, hogy halottaiból feltámadott, ebben pedig, hogy mennyekbe ment és az Atya Istennek jobbján ül.

V. Miért ment fel Krisztus mennybe s miért nem alapította országát inkább a földön?

Ezek kifejtése után azt kell szabatosan kimutatni, miért ment fel Krisztus Urunk mennybe. Ugyanis: először azért ment föl, mivel az ő testét, mely a feltámadásban a halhatatlanság dicsőségét nyerte el, nem ezen földi és homályos lakhely, hanem az ég legmagasabb és legfényesebb laka illeti meg és pedig nemcsak azért, hogy az ő dicsőségének és országának, melyet vérével érdemelt meg, birtokába jusson, hanem azért is, hogy azokról gondoskodják, mik üdvösségünket illetik; végre, hogy tényleg bebizonyítsa, hogy országa¹⁾ nem e világból való, mert a világ országai földiek és mulékonyak s nagy gazdagságon és anyagi erőn alapulnak. Krisztus országa ellenben nem földi, minőt a zsidók vártak, hanem szellemi és örök; s hogy az ő hatalma és kinsége is szellemiek, maga megmutatta, midőn lakását az égbe helyezte. Ezen országban azokat kell gazdagabbaknak és minden javakban dúsbabaknak tartani, kik szorgalmasan keresik azokat, a mik Istenéi. Mert sz. Jaksb is bizonyítja,²⁾ hogy Isten „a szegényeket választotta e világon, hogy a hitben gazdagok és örökösei legyenek amaz országnak, melyet Isten az őt

¹⁾ Ján. 18, 36. ²⁾ Jak. 2, 5.

szeretőknek ígért.“ De Urunk az ő mennybemenetelével azt is ki akarta eszközölni, hogy mi őt gondolattal és vágy-
gyal kísérjük. Mert valamint halála és feltámadásával nekünk példát adott arra, hogy hogyan kell meghalunk és szelle-
mleg feltámadunk: úgy mennybemenetelével tanít és oktat ben-
nünket, hogy a földön lévén, gondolattal az égbe emelkedjünk,
„megvallván, hogy zarándokok¹⁾ és jövevények vagyunk a földön
és hazát keresők,“ hogy „a szentek polgártársai²⁾ és Isten ház-
népe vagyunk“; mert, mint ugyanezen apostol mondja:³⁾ „a mi
társalkodásunk mennyekben vagyon.“

*VII. Mily jótéteményekben részesültek az emberek Krisztus
mennybemenetele által.*

Az Isten jósága által ránk árasztott kimondhatatlan jóknak
jelentőségét és nagyságát pedig az apostol magyarázata⁴⁾ szerint
már jóval azelőtt megénekelte sz. Dávid e szavakkal:⁵⁾ „Fölmégy
a magasba, fogva viszed a fogságot, ajándékokat viszesz az em-
bereknek“; mert a tizedik napon elküldötte a Szentlelket, kinek
ereje- és bőségével betöltötte a hívek jelen volt sokaságát és
akkor valóban teljesítette ama nagyszerű ígéreteket:⁶⁾ „Haszno-
sabb nektek, hogy én elmenjek; mert ha el nem megyek, a
Vigasztaló nem jő hozzátok.“ Az apostol kijelentése szerint még
azért is ment föl a mennybe,⁷⁾ „hogy jelen legyen most az
Isten színe előtt miérettünk“ és az Atyánál védői tisztet viseljen.
„Fiaeskáim,“⁸⁾ mondja sz. János, ezeket írom nektek, hogy ne
vétkeszetek; de ha valaki vétkezett is, van szószólónk, az igaz
Jézus Krisztus és ő engesztelő a mi bűneinkért.“ Nincs is semmi,
a mi felett a híveknek nagyobb örömet és lelki vidámságot
kellene érezniök, mint az, hogy Jézus Krisztus ügyünk védőjévé
és üdvünkért közbenjáróvá rendeltetett, ki az örök Atya előtt
legfőbb kegyben és tekintélyben áll. Végre „helyet készített nek-
ünk,“ a miről szintén megígérte, hogy megteszi⁹⁾ és mind-
nyájunk nevében a fő maga, Jézus Krisztus vette birtokába a
mennyei dicsőséget. Mert mennybe menvén, a kapukat melyeket
Ádám vétke bezárt, megnyitotta s számunkra elkészítette az utat,
melyen a mennyei boldogságba eljutunk: a mint ezt maga az

¹⁾ Zsid. 11, 13. ²⁾ Ef. 2, 19. ³⁾ Fil. 3, 20. ⁴⁾ Ef. 4, 8. ⁵⁾ Zsolt. 67,
19. ⁶⁾ Ján. 16, 7. ⁷⁾ Zsid. 9, 24. ⁸⁾ I. Ján. 2, 1. ⁹⁾ Ján. 14, 2.

utolsó vacsorán tanítványainak megjövendölte. Hogy pedig ezt tényleg is nyilván bebizonyítsa, a jámborok lelkeit, kiket a pokloból kiszabadított, magával az örök boldogság lakásába bevezette.

VII. A kedvezmények, melyekben Krisztus menybemenetele által bennünket részesített.

A mennyei ajándékok ezen csodálatra méltó bőségét a hasznok üdvös sora követte; mindenekelőtt ugyanis hitünk érdeme fölötté növekedett; mert a hit azon dolgokra terjed ki, melyek nem láthatók és az emberi ész és tudás körétől távol esnek. Azért, ha az Ur tőlünk el nem távozott volna, hitünk érdeme kisebb lett volna; mert Krisztus Urunk „boldogoknak“ azokat mondja,¹⁾ „kik nem láttak és hittek.“ Ezenkívül Krisztus menybemenetele nagy befolyással van reményünknek szíveinkben való megerősítésére is. Mert miután hiszszük, hogy Krisztus mint ember felment mennyekbe és az emberi természetet az Atya Istennek jobbjára helyezte, nagy reményünk van, hogy mi, az ő tagjai is fel fogunk oda menni és ott fejünkkel egyesülni. Ezt maga az Ur e szavakkal bizonyította: ²⁾ „Atyám! a kiket nekem adtál, azt akarom, hogy a hol én vagyok, ők is velem legyenek.“ Végre azon legnagyobb jótéteményt is kaptuk, hogy szeretetünket az égbe ragadta és a Szentlélek által felgyújtotta; mert tökéletesen igaz, ³⁾ hogy ott a mi szívünk, a hol kincsünk.

VIII. Nem lett volna ránk nézve hasznos, ha Krisztus e földön marad.

Es valóban, ha Krisztus Urunk e földön járna, minden gondolatunk magára az ember szemlélésére és társaságára volna irányozva és csak az embert tekintenők, ki velünk oly nagy jókat tesz és iránta némi földies kegyelettel viseltetnénk. Ellenben mennybe menvén, szeretetünket szellemivé tette és azt eszközölte, hogy a kit most távollevőnek gondolunk, azt mint Istent imádjuk és szeressük. Ezt pedig részint az apostolok példájából értjük meg, kikről látjuk, hogy míg az Ur velök volt, mintegy emberi értelemben ítéltek róla; részint pedig az Úr maga bizo-

¹⁾ Ján. 20, 29. ²⁾ Ján. 17, 24. ³⁾ Mát. 6, 21.

nyitá, midőn mondá: ¹⁾ „Hasznosabb nektek, hogy én elmenjek“. Mert ama tökéletlen szeretet, melylyel Krisztus Jézust, mint jelenlevőt szerették, az isteni szeretettől nyert tökéletességet és pedig a Szentlélek eljövetele által; azért mindjárt hozzá teszi: „Mert ha el nem megyek, a Vigasztaló nem jó hozzátok.“

IX. Krisztus mennybemenetele után igen elterjedett az egyház.

Ehhez járul az is, hogy e földön kiterjeszté lakását vagyis az egyházat, hogy az a Szentlélek erejével és vezérlete alatt igazgattassék. Annak, mint az emberek közt egyetemesnek, őreül és főpapjául pedig Pétert, az apostolok fejedelmét rendelé; s azután adott²⁾ „némelyeket ugyan apostolokul, némelyeket pedig prófétákul, másokat evangelistákul, másokat pedig pásztorokul és tanítókul“ és így az Atya jobbján ülven kinek kinek folyton különböző ajándékokat osztogat. Mert az apostol bizonyítja, hogy³⁾ „kinek-kinek közölnék a kegyelem Krisztus ajándékozásának mértéke szerint adatott“. S végre, a mit föntebb a halál és föltámadás titkáról tanítottunk, ugyanazt kell a híveknek gondolniok a mennybemenetelről is. Mert jóllehet üdvünket és megváltásunkat Krisztus szenvedésének kell köszönnünk, ki érdemeivel az igazaknak utat nyitott a mennybe: az ő mennybemenetele mindazáltal nemcsak példa gyanánt állíttatott élénk, hogy abból fölfelé tekinteni és lélekben az égbe emelkedni megtanuljunk; hanem isteni erőt is kölesőnzött, melylyel azt véghez vihessük.

VIII. FEJEZET.

A hetedik ágazatról.

Onnan leszen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat.

I. Krisztusnak egyháza iránti három jótéteménye és a hetedik ágazat értelme.

A mi Urunk Jézus Krisztusnak három kitünő tiszte és jótéteménye van egyháza földszítésére és dicsőítésére: a meg-

¹⁾ Ján. 16, 7. ²⁾ Efez. 4, 11. ³⁾ Efez. 4, 7.

váltás, a védelem és az ítélet. Miután pedig a főnebbi ágazatokból tudjuk, hogy ő szenvedése és halála által az emberi nemet megváltotta, mennybemenetelével a mi ügyünket és védelmünket is mindörökre elvállalta: következik, hogy ebben az ágazatban az ő ítélete adassék elő, mely ágazatnak az az értelme és jelentése, hogy Krisztus Urunk utolsó napon az egész emberi nem fölött fog ítéletet tartani.

II. Krisztus kétszeri eljövetele.

A sz. könyvek ugyanis az Isten fiának két eljöveteléről tanuskodnak: az egyik, midőn üdvünkért testet vett fel és a szűz méhében emberré lett; a másik, midőn e világ végén eljövend, hogy minden embert megítéljen. Ezen eljövétel a szentírásban az Úr napjának neveztetik, melyről az apostol ezt mondja: ¹⁾ „Az Úr napja, mint éjjel a tolvaj úgy jön el“; és az Üdvözítő maga: ²⁾ „Azt a napot azonban vagy órát senki sem tudja“. És az utolsó ítéletre nézve legyen elég az apostol ama bizonygatója: ³⁾ „Mindnyájunknak meg kell jelennünk a Krisztus ítélőszéke előtt, hogy ki-ki elvegye díját a testben, amint jót vagy gonoszat cselekedett“. A sz. irás telve van bizonyítékokkal, melyek a plebánosnak önként kínálkoznak, nemcsak a dolog bebizonyítására, hanem a hívek szemei elé állítására is, hogy valamint az Úr azon napja, melyen emberi testet vett fel, a világ kezdetétől fogva mindenkinek legnagyobb óhajta volt, mivel ezen titokba helyezték megszabadulásuk reményét: úgy óhajtsuk már az Isten fiának halála és mennybemenetele után a legégetőbb vágygal az Úr másik napját: ⁴⁾ „Várván a boldog reménységet és a nagy Isten dicsőségének eljövetelét“.

III. Hányszor kell minden embernek megjelenie Krisztus ítélőszéke előtt.

A hitelemző plebánosnak két időpontot kell figyelembe vennie, melyekben mindenkinek meg kell jelennie az Úr színe előtt, hogy részletesen számot adjon minden gondolatairól, szavairól, cselekedeteiről, amit azonnal követ a bírói ítélet. Az első akkor van, midőn ki-ki közölünk az élethől elköltözik: mert

¹⁾ Tess. 5, 2. ²⁾ Mát. 24, 36. ³⁾ II. Kor. 5, 10. ⁴⁾ Tit. 2, 13.

ekkor tüstént Isten ítélőszéke elé állittatik és ott mindarról a legigazságosabb vizsgálat tartatik, a mit valaha cselekedett, mondott vagy gondolt. És ezt különös ítéletnek neveztük. A másik pedig akkor lesz, midőn egy napon és egy helyen minden ember egyszerre Isten ítélőszéke elé fog állani, hogy minden korban élt ember láttára és hallattára megtudja ki-ki, mi határozott és ítéltetett fölöle; mely ítéletnek kihirdetése az istentelenek és gonoszokra nézve a büntetések és kínoknak nem legkisebb részét teszi; a jámborok és igazak ellenben abból nem csekély jutalmat és hasznot nyernek, minthogy ki fog nyilvánulni, hogy ki-ki milyen volt az életben. Ezt pedig közönséges ítéletnek mondjuk.

IV. Miért volt szükséges, hogy a különös ítélet után közönséges következék?

E részben meg kell mutatni, mi volt oka annak, hogy az egyesek feletti különös ítéleten kívül egy más, az összes emberiség felett való ítélet is tartatik. Mert miután az emberek halála után is életben vannak néha a fiuk, mint a szülők utánczói, fennmaradnak a könyvek és tanítványok, példáiknak, beszédeiknek, cselekedeteiknek kedvelői és védői, mi által magok a megholtak jutalmának és büntetésének is szükségkép növekednie kell; mivel ezen igen sokra kiterjedő haszon vagy kár nem ér előbb véget, míg a világ utolsó napja el nem jő: igazságos volt, hogy a jó vagy gonosz cselekedetek és beszédeknek ezen általános eredményéről tökéletes vizsgálat tartassék, a mi minden embernek közönséges megítéltetése nélkül nem történhetett. Ehhez járul az is, hogy miután a jámborok jó hírnevét gyakran sértik, a gonoszokat pedig az ártatlanság dicséretével halmozzák el: az isteni igazságosság természete kívánja, hogy a jámborok az emberek előtt igazságtalanul elrabolt becsületöket az összes emberiség nyilvános gyülekezetében és ítéletében visszanyerjék. Továbbá bármit cselekedtek ez életben a jók és gonoszok, miután azt testeik nélkül nem cselekedték, szükségképen következik, hogy a jó vagy rossz tettek a testeket is illetik, melyek ama tettek eszközeül szolgáltak. Tehát igen méltányos, hogy a testek az ő lelkeikkel együtt az örök dicsőség megérdemelt jutalmában vagy büntetésében részesüljenek, a mi valamint minden ember föltámadása nélkül, ugy közönséges ítélet nélkül nem történhetik. Végre, minthogy be kellett bizonyítani, hogy az emberek jó és balsorsában, melyek néha vegyesen érik a jókat

és gonoszokat, semmi sem történik és rendeltetik az Isten végtelen bölcsesége és igazságossága nélkül: igazságos volt, hogy a jövő életben nemcsak a jóknak jutalmak és a gonoszoknak büntetések rendeltessenek, hanem hogy ez nyilvános és közönséges ítéletben határozottassék el, hogy így mindenki előtt minél ismeretesebbek és világosabbak legyenek és Isten igazságossága és gondviselése magasztaltassék mindenkitől, azon igazságtalan panasz helyett, melyre néha a szent férfiak is mint emberek fakadni szoktak, midőn látták, hogy a gonoszok bővelkedésben és tisztségekben fénylenek. Mert a próféta mondja:¹⁾ „Az én lábaim csaknem megtántorodtak; csaknem elcsuszamodtak lépéseim, mert boszankodtam a gonoszokra, látván a bűnösök békességét“; és kissé alább:²⁾ „Ime ők bűnösök és bővelkednek a világon; gazdagságot nyertek; és mondám: Tehát hiába igazultam meg szivemben és mostan meg az ártatlanok közt kezeimet és ostoroztattam egész nap és volt fenyték részem reggeltől“. S ily panaszra gyakran sokan fakadtak. Szükséges volt tehát, hogy közönséges ítélet tartassék, nehogy talán az emberek azt mondják, hogy az Isten³⁾ az ég sarkai körül járván, a földiekkel nem gondol. Az igazság e kifejezése pedig joggal tétetett a keresztény hit tizenkét ágazata egyikévé, hogy ha némelyek elméje az isteni gondviselés és igazságosság felől kételkednék, ezen tan ismerete által megerősítették. Ezenkívül az ítélet előadása által a jámborokat vigasztalni, a gonoszokat rettenteni kellett, hogy megismervén Isten igazságosságát, amazok el ne csüggedjenek, ezek a bűnöktől az örök büntetés félelme és várása által visszatartassanak. Azért Urunk s Üdvözítőnk, midőn az utolsó napról szólt, kinyilatkoztatta, hogy lesz egykor közönséges ítélet és le is írta azon idő közeledésének előjeleit, hogy, midőn majd azokat látjuk, tudjuk, hogy közel a világ vége; és azután, midőn mennybe fölment, angyalokat küldött, kik az ő eltávozása miatt búslakodó apostolokat e szavakkal vigasztalják:⁴⁾ „Éz a Jézus, ki felvétetett töletek az égbe, úgy jó majd el, amint láttátok őt az égbe menni“.

V. Krisztusnak mindkét természetére nézve megadatott a hatalom megítélni az emberi nemet.

Am a sz. írás kimondja, hogy Krisztus Urunknak nemcsak mint Istennek, hanem mint embernek is megadatott az ítélet.

¹⁾ Zsolt. 72, 2. ²⁾ Ugy, 12. 13. 14. ³⁾ Job. 22, 14. ⁴⁾ Ap. Cs. 1. 11.

Mert jóllehet az ítélő hatalom a Sz. Háromság minden személyével közös, mégis kiválóan a Fiúnak tulajdonítjuk azt, mivel a bölcseséget is az ő sajátjának mondjuk. Hogy pedig mint ember fogja a világot ítélni, az Ur tanúsága erősíti, a ki mondja: ¹⁾ „Mikép az Atyának élete vagyon önmagában, azonkép adta a Fiúnak is, hogy élete legyen önmagában és hatalmat adott neki, hogy ítéletet tartson, mivel ő az ember fia“.

VI. Miért nem tulajdonítatik ezen ítélet szintugy az Atyának vagy a Szentléleknek?

Nagyon megfelelő s illő, hogy Krisztus Urunk tartsa ez ítéletet, azért, hogy mivel emberek felett kell ítélni, ezek a bírót testi szemeikkel láthassák s a végzést, mely előterjesztetik, füleikkel hallhassák, szóval, hogy azon ítéletet érząceikkel fölfoghassák. S azonkívül igen igazságos volt, hogy azon embert, ki az emberek legigazságtalanabb ítéletei által elítéltetett, utóbb mindenki lássa, hogy mint mindenkinek bírója fog ítéletet tartani. Ez okból az apostolok fejedelme, miután Cornelius házában a keresztény hit fő fejezeteit kifejtette és tanította, hogy Krisztus a zsidóktól keresztre feszített és megöletett, harmad napon pedig az életre feltámadt, hozzá adta: ²⁾ „És megparanosolá nekünk, hogy hirdessük a népnek és bizonyítsuk, hogy ő az, ki Istentől az elevenek és holtak bírójává rendeltetett“.

VII. Mely jelekből lesz felismerhető a végítélet közeledése?

Ámde a sz. könyvek kimondják, hogy ezen három kiváló jel fogja az ítéletet megelőzni: az evangélium hirdetése az egész föld kerektségén, az elszakadás, az Antikrisztus; mert ezt mondja az Ur: ³⁾ „Égész világon hirdettetni fog az ország ezen evangéliuma, bizonyosságul minden nemzetnek: és akkor eljön a végzet;“ és az apostol int bennünket, nehogy valaki rászedjen minket: ⁴⁾ „mintha közel volna az Ur napja; mert előbb kell jönni az elszakadásnak s a bűn emberének megjelenni“, mintsem az ítélet lenne.

¹⁾ Jún. 5, 26. s. k. ²⁾ Ap. Cs. 10, 42. ³⁾ Mát. 24, 14. ⁴⁾ Tess. II. 2, 2. s. k.

VIII. Hogyan történik az ítélet és mi módon fog mindenki felett végzés hozatni.

Milyen lesz pedig az ítélet alakja és módja, könnyen megismerhetik a plebánosok Dániel jóslataiból, a sz. evangéliumok és az apostolnak tanításából. Azonfelül e helyen szorgalmasabban ki kell fejteni a végzést, melyet az ítélőbíró ki fog mondani. Mert Krisztus a mi Üdvözítőnk örvendve szemlélvén a jobbjára felül álló jámborokat, így fogja azok fölött a legnagyobb kegyességgel kimondani az ítéletet: 1) „Jőjjetek Atyámnak áldottai, bírátok a világ kezdetétől nektek készített országot“. Hogy ezen szavaknál semmi örvendetesebbet nem lehet hallani. belátják, kik azokat a gonoszok elítélésével összehasonlítják és elméjükben megfontolják, hogy azon szavakkal a jámbor és igaz emberek a fáradalmaktól nyugalomra, a siralom völgyéből a legnagyobb örömmre, a nélkülözésektől örök boldogságra hivatnak, a melyet a szeretet cselekedeteivel érdemlettek meg.

IX. A büntetések mely nemcivel fognak sújtatni a balfelül álló gonoszok.

Azután azok felé fordulván, kik balfelül fognak állani, e szavakkal önti ki ellenök az ő igazságát: 2) „Távozzatok tőlem átkozottak az örök tűzre, mely készített az ördögnek és az ő angyalainak“. Mert azon első szavakkal: „Távozzatok tőlem“, a legnagyobb büntetés jelentetik, melylyel a gonoszok sújtatni fognak, midőn az Isten színe előtt a lehető legtávolabbra fognak eltaszítatni és semmi remény sem fogja többé őket vigasztalhatni, hogy egykor e nagy jótéteményt élvezni fogják. És ezt a hittudósok a veszteség büntetésének nevezik, mivel t. i. a gonoszok pokolban az Isten látásának fényét örökké nélkülözni fogják. A mi pedig hozzá tétetik: „Átkozottak“, szerfölött öregbíti azok nyomorát és szerencsétlenségét. Mert, ha csak némi áldásra tartatnának méltóknak, miután az Isten látásától meg kell fosztatniok, ez valóban nagy vigaszul szolgálhatna nekik; de mivel semmi olyast nem várhatnak, mi szerencsétlenségetek enyhítené: a legjogosabban sújtja őket az isteni igazság, midőn el fognak taszítatni, teljes elátkozással. Ezután következik: „az

1) Mát. 25, 34. 2) Mát. 25, 41.

örök tüzre“; a büntetés e második nemét a hittudósok érzéki büntetésnek nevezték: mivel a testi érzékekre hat, mint a verésnél, ostorozásnál és a büntetések más súlyosabb nemeinél, melyek közt a tűz kínjai kétségkívül legnagyobb fájdalomérzést okoznak. Midőn ezen rosszhoz „még az is járul, hogy örök ideig tart, ebből kitűnik, hogy az elkárhozottak büntetése minden gyötrellemmel teljes leszen. És ezt még inkább kifejezik azon szavak, melyek az ítélet végső részében vannak: „mely készítettet az ördögnek és az ő angyalainak“. Mert mitűn ugy vagyunk alkotva, hogy minden bajt könnyebben viselűnk, ha van részese és osztályos társa szerencsétlenségűnknek, a ki bölcsesége és emberszeretete által rajtűnk némileg segíthet: ugyan mily nagy lesz az elkárhozottak nyomorusága, kik ily nagy bajok közt soha sem válhatnak meg a gonosz lelkek társaságától? És ezen végzést a legigazságosabbban hozza a mi Urűnk Űdvözítűnk a gonoszokra, mint a kik az igaz irgalmasság minden cselekedetét elhanyagolták és az éhezűnek s szomjazűnak sem ételt, sem italt nem nyujtottak, az utast be nem fogadták, a meztelent nem ruházták, sem a foglyot és beteget meg nem látogatták.

X. Az ítélet tárgyára a hívű népet gyakrabban kell emlékeztetni.

Ezek azok, a mikre a lelkipásztoroknak a hívű népet leggyakrabban kell emlékeztetniűk. Mert ezen ágazatnak igazsága hittel felfogva legnagyobb erővel bír a szív rossz kívánságainak fékezésére és az embereknek a bűnűktől való visszatartására. Ezért mondatott Sírak fia könyvében: ¹⁾ „Minden cselekedeteidben emlékezzél meg utolsó dolgaidról és örökké nem vétkezel“. És valóban alig rohan valaki oly hanyatt-homlok a bűnűkbe, kit azon gondolat vissza ne hívna a jámborság követésere, hogy egykor a legigazságosabb bírű előtt nemcsak minden tettéről és szaváról, hanem legtűtkosabb gondolatairól is számot kell adnia és azokért érdeme szerint bűnhűdnie. Az igaznak pedig szükségűkpen az igazság még nagyobb tiszteletére kell ösztűnűztetni s a legnagyobb örűmre ragadtatnia, habár szükségű, megvettetés és gyűtrelmek közt tengeti is életét, ha lelkében azon napra gondol, melyen e nyomortűles életnek küzdelmei után minden ember hallatára gyűztesnek fog nyilvánítatni és a mennyei

¹⁾ Sírak fia 7, 40.

házába befogadtatván, isteni, még pedig örök megtiszteltetésekkel illetetni. Végre inteni kell a híveket, hogy jámbor életet éljenek, az irgalmasság cselekedeteit gyakorolják, hogy minél nagyobb lelki nyugalommal várhassák az Úr ama nagy napjának közeledését, sőt, mint a fiakhoz illik, a legnagyobb vágyódással óhajthassák.

IX. FEJEZET.

A nyolczadik ágazatról.

Hiszek Szentlélekben.

I. Mily nagy a Szentlélekben való hit szükségessége és haszna.

Eddig az, a mi a Sz. Háromság első és második személyét illeti, tárgyalatott, a mennyire a kitűzött tárgy természete megkívánta: következik most, hogy megmagyaráztassék az is, a mi a hitvallásban a harmadik személyről, vagyis a Szentlélekről mondatik. Ennek megmagyarázására a lekipásztorok nagy gondot és szorgalmat fordítsanak, miután a keresztény embernek e részben ép oly kevésbé szabad tudatlannak lennie, vagy helytelenül vélekednie, mint más főnebbi ágazatokról. Azért nem írta az apostol, hogy némely efezusiak a Szentlélek személye iránt tudatlanságban legyenek, kiktől midőn kérdezte: ¹⁾ „valjon vették-e a Szentleket“, s miután azok azt felelték, hogy „nem is tudják, ha van-e Szentlélek“, tüstént kérdé: „kiben vagytok hát megkeresztelve?“ Ezen szavakkal kijelentette, hogy ezen ágazatnak szabatos ismerete a híveknek felette szükséges; a miből főképen azon hasznuk van, hogy, midőn figyelmesen fontolóra veszik, hogy mindazt, a mivel bírnak, a Szentlélek ajándékából és jótéteményéből nyerték, önmagokról szerényebben és alázatosabban kezdenek vélekedni és minden reményöket Isten oltalmába helyezni; a mi a keresztény emberre nézve első lépés a legfőbb bölcseségre és boldogságra.

¹⁾ Ap. Cs. 19, 2. s. k.

II. A Szentlélek elnevezés nem illeti a Háromság harmadik személyét úgy, hogy a másik kettőnek is ne lehetne tulajdonítani.

Ezen ágazat értelmezését tehát azon jelentés és fogalomtól kell kezdeni, a melyet e helyen a Szentlélek szó kifejez; mert miután azt igen helyesen lehet mondani egyenlőképen az Atyáról és Fiúról (mert mindenik lélek és szent, hisz Istent léleknek valljuk); mivel továbbá e szóval jelöltetnek meg az angyalok és a jámborok lelkei: vigyázni kell, hogy a nép a szó kétes jelentése által tévedésbe ne ejtessék. Minélfogva azt kell tanítani, hogy ez ágazatban a Szentlélek neve alatt a Sz. Háromság harmadik személye értetik, amint azt néha az ó szövetségi sz. irás, az új szövetségi pedig gyakran veszi; mert Dávid így könyörög: ¹⁾ „és Szentlekedet ne vedd el tőlem“; a Bölcsesség könyvében olvassuk: ²⁾ „A te gondolatodat ki fogja tudni, ha csak te nem adsz bölcseséget és küldöd Szentlekedet a magassághól?“ és másutt: ³⁾ „Ő teremtetete azt a Szentlélek által“. Az új szövetség pedig megparancsolja, hogy ⁴⁾ „az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében történjék a keresztesés“; és azt olvassuk, hogy a legszentebb Szüz ⁵⁾ „a Szentlélektől fogant méhében“; sz. János is Krisztushoz küld bennünket, ⁶⁾ „ki bennünket megkeresztel a Szentlélekben“; és még igen sok más helyen is akad az olvasó ezen szóra.

III. Miért nem nyert a Sz. Háromság harmadik személye, szintugy, mint a másik kettő, saját nevet?

De senki se csodálja, hogy a harmadik személy, miként az első és második, nem nyert saját nevet. Mert a második személynek azért van saját neve, és azért mondatik Fiúnak. mivel annak az Atyától való örök származása tulajdonképen nemzésnek mondatik, mint azt a fönnelbi ágazatokban kifejtettük. Valamint tehát ama származást nemzés szóval fejezzük ki, úgy a személyt, ki származik, tulajdonkép Fiúnak, és azt, a kitől származik, Atyának nevezük. Minthogy pedig a harmadik személy létrehozásának tulajdon név nem adatott, hanem az lehélésnek és származásnak neveztetik: ebből következik, hogy a személynek, ki létrehozatik, se legyen saját neve. Az ő szárna-

¹⁾ Zs. 50, 13. ²⁾ Bölcs. 9, 19. ³⁾ Sirák. 1, 9. ⁴⁾ Mát. 28 29. ⁵⁾ Ugy. 1, 18 – 20. ⁶⁾ Ján. 1, 33.

zása pedig azért nem bír tulajdon elnevezéssel, mert a neveket, a melyeket Istennek tulajdonítunk, a teremtett dolgoktól vagyunk kénytelenek kölcsönözni, és mivel ezekben a természet és lényeg közlésének más módját nem ismerjük, mint a mely a nemzés ereje által történik: innen van, hogy a módot, a mely által Isten szeretetének erejével önmagát egészen közli, tulajdon elnevezéssel kifejezni nem tudjuk. Azért a harmadik személy a közös Szentlélek névvel neveztetett el és hogy ez őt leginkább megilleti, abból ismerjük meg, mivel lelki életet önt belénk és az ő legszentebb isteni folségének ihletése nélkül semmit sem tehetünk, mi az örök életre érdemes volna.

IV. A Szentlélek az Atyával és Fiúval teljesen egyenlő hatalmu és természetü Isten.

A szó jelentésének megmagyarázása után pedig mindenekelőtt arra kell tanítani a népet, hogy a Szentlélek szintugy, mint az Atya és Fiú, Isten, aki velök egyenlő, ép ugy mindenható, örök és véghetetlen tökélyü, legfőbb jó s leghölecebb és az Atyával és Fiúval ugyanazon természetü. A mit eléggé mutat a „ben“ szótagnak sajátága, midőn azt mondjuk: „Hiszek Szentlélekben“, a mely szóeska hitünk kifejezésére a Háromság mindegyik személynél használtatik. És ezt a sz. irás világos bizonyosságai is megerősítik. Mert, midőn Péter az Apostolok Cselekedeteiben azt mondta:¹⁾ „Ananiás! miért kísértette meg a sátán szívedet, hogy hazudjál a Szentléleknek?“ azennal így szólt: „nem embereknek hazudtál, hanem Istennek“. Kit előbb Szentléleknek nevezett, azt mindjárt Istennek mondja. Az apostol is a Korintusiakhoz írt levelében azt, a kit Istennek mondott, Szentléleknek értelmezi:²⁾ „Különlélek“, ugy mond, „a cselekvések, de az Isten ugyanaz, aki mindent cselekszik mindenekben“: azután hozzá teszi: „Ezeket pedig mind ugyanazon egy lélek cselekszi, osztogatván kinek-kinek, amint akarja“. Továbbá az Apostolok Cselekedeteiben, a mit a látuokok az egy Istennek tulajdonitanak, ő a Szentléleknek tulajdonítja. Izaiás ugyanis így szólt:³⁾ „Hallám az Ur szavát, ki azt mondá: Kit küldjek? és mondá: Éredj és mondd a népnek: vakítsd meg a nép szívet és füleit nehezítsd meg és szemeit zárd be, netalán lásson szemeivel és halljon

¹⁾ Ap. Cs. 5, 3. 4. ²⁾ I. Kor. 12, 6—11. ³⁾ Iz. 6, 8—10.

féleivel“. Az apostol e szavakat idézvén így szólt:¹⁾ „Jól monddta a Szentlélek Izaias próféta által“. Azután, midőn az irás a Szentlélek személyét az Atyával és Fiuval összekapcsolja, mint mikor parancsolja, hogy a keresztségben az Atyának, Fiuinak és Szentléleknek neve használtassék, e titok igazsága felől semmi kételynek sem lehet helye. Mert, ha az Atya-Isten és a Fiu-Isten, mindenesetre meg kell vallanunk, hogy a Szentlélek, akit azokkal a tisztelet ugyanazon foka illet meg, szintén Isten. Ehhez járul még, hogy az, a ki valamely teremtett dolog nevében kereszteltetik meg, abból semmi hasznot sem húzhat. „Valljon Pál nevében vagytok-e megkeresztelve?“ ugymond,²⁾ hogy kimutassa, hogy az nekik az üdvösség munkálásában mit sem fog használni. Minthogy tehát a Szentlélek nevében kereszteltettünk meg, őt Istennek is kell vallanunk. De a három személynek ugyanezen rendjét, melyből a Szentlélek istensége bizonyíttatik, feltalálhatni mind János levelében:³⁾ „Hárman vannak, kik bizonyosságot tesznek mennyben, az Atya, az Ige és a Szentlélek és e három egy“; mind a Sz. Háromságnak ama kiváló dicséretében, a melylyel az isteni dicsénekek és szoltárok végződnek: „Dicsőség az Atyának és Fiuinak és a Szentléleknek“. Végre, a mi leginkább szolgál ezen igazság megerősítésére, az, hogy a sz. irás mindazon tulajdonságokat, melyek hitünk szerint Istent megilletik, a Szentléleknek is tulajdonítja. Azért a templomokat megillető tiszteletet tulajdonít neki, ugymint: midőn az apostol mondja:⁴⁾ „Nem tudjátok-e, hogy a ti tagjaitok a Szentlélek temploma?“ hasonlóképen a megszentelést⁵⁾ és megelevenítést,⁶⁾ az Isten titkainak vizsgálatát⁷⁾ és a próféták által való szólást⁸⁾ és a mindenütt jelenlétét,⁹⁾ a mik mind csak az istenségnek tulajdoníthatók.

F. Erősen kell hinnünk, hogy a Szentlélek szó az istenség harmadik személyét, mint önmagától létezőt jelenti.

De a hívek előtt még azt is tüzetesen ki kell fejteni, hogy midőn a Szentlélekről azt valljuk, hogy Isten, őt az isteni természetben az Atyától és Fiuától különböző és önállóan létező harmadik személynek kell vallanunk; mert, hogy az irás egyéb

¹⁾ Ap. Cs. 28, 25. ²⁾ I. Kor. 1, 13. ³⁾ I. Ján. 5, 7. ⁴⁾ I. Kor. 6, 19. ⁵⁾ I. Pét. 1, 2. ⁶⁾ Ján. 6, 64. ⁷⁾ I. Kor. 2, 10. ⁸⁾ II. Pét. 1, 21. ⁹⁾ Zsolt. 138, 7.

bizonyítékait mellőzzük, a keresztség alakja, a melyet Üdvözítőnk rendelt, a legvilágosabban mutatja, hogy „a Szentlélek harmadik személy, ki az isteni természetben önmaga által létezik és a többtől különbözik“. Mit az apostol szavai is bizonyítanak, midőn mondja: ¹⁾ „A mi Urunk Jézus Krisztus malasztja és az Isten szeretete és a Szentlélek közöltetése legyen mindnyájatokkal Amen“. Ugyanezt sokkal világosabban bizonyítják azon szavak, melyeket az első konstantinápolyi zsinatban az atyák Maczedonius istentelen eszeveszettségének megezőfólására adtak e helyhez: „És a Szentlélekben, az Urban és elevenítőben, ki az Atyától és Fiótól származik; ki az Atyával és Fióval együtt imádatfik és dicsőítettik; ki szólott a próféták által“. Mivel tehát a Szentleleket Urnak vallják, az által kifejezik, mennyire fölülmulja az angyalokat, kik, ámbár legnemesebb lelkek, mégis Istentől vannak teremtve. Mert az apostol bizonyítja, hogy azok mind ²⁾ „szolgáló lelkek, szolgálatra küldetve azokért, kik az üdvösség örökségét elnyerik“. Megelevenítőnek pedig azért nevezik, mivel a lélek inkább él az Istennel való egyesülés által, mint a hogyan táplálja és föntartja a lélekkel való összeköttetés a testet. Mivel pedig a sz. irás a léleknek ezen Istennel való egyesülését a Szentléleknek tulajdonítja, világos, hogy a leghelyesebben neveztetik a Szentlélek megelevenítőnek.

VI. A Szentléleknek az Atyától és Fiótól, mint egy létoktól való származása fejeztetik ki.

A mi pedig következik: „Ki az Atyától és Fiótól származik“, erre nézve oktatni kell a hiveket, hogy a Szentlélek az Atyától és Fiótól, mint egy létoktól, örök származás által származik. Ezt ugyanis az egyházi hitszabály, melytől a kereszténynek eltérni nem szabad, adja elénk, hogy higgyük és a szentírás és zsinatok tekintélye megerősíti. Mert Krisztus Urunk, midőn a Szentlélekről szólott, mondá: ³⁾ „Ő engem megdicsőít, mert enyémből vesz“. Ugyanez kitünik abból, hogy a sz. irásban a Szentlélek néha Krisztus lelkének, máskor az Atya lelkének neveztetik: majd az mondatik, hogy az Atyától, majd a Fiótól küldetik, hogy világosan jelentessék, hogy az Atyától és Fiótól egyikép származik. „A kiből Krisztus lelke ninesen, az nem

¹⁾ II. Kor. 13, 13. ²⁾ Zsid. 1, 14. ³⁾ Ján. 16, 14.

övé, mondja sz. Pál;¹⁾ és ugyanő Krisztus lelkének nevezi, midőn a Galatákhoz így szól:²⁾ „Elküldötte Isten az ő Fiának lelkét szívetekbe, ki azt kiáltja: Abba! Atya!“ Sz. Máténál az Atya lelkének nevezetük:³⁾ „Nem ti vagytok, kik szólotok, hanem Atyátok lelke“; az utolsó vacsorán pedig így szól az Ur:⁴⁾ „A Vigasztaló, kit én küldök nektek, az igazság lelkét, ki az Atyától származik, ő bizonyosságot tesz felőlem“. Ismét másutt azt állítja, hogy ugyanazon Szentlelket az Atya fogja elküldeni e szavakkal:⁵⁾ „A kit az Atya az én nevemben küld“. Mivel pedig ezen szavakból a Szentlélek származását ismerjük meg, világos, hogy az mindkettőtől származik. Ezek azok, miket a Szentlélek személyéről elő kell adni.

VII. Miután a Sz. Háromság művei osztatlanok, miért tulajdonítatnak némely működések és ajándékok különösen a Szentléleknek.

Ezenkívül szükséges előadni, hogy vannak a Szentléleknek bizonyos csodálatos művei és bő ajándékai, melyekről az mondatik, hogy tőle, mint a jóság forrásától erednek és kiáradnak. Mert jóllehet a Sz. Háromság művei, melyek külsőleg létesülnek, a három személyivel közösek: azok közül sok mégis a Szentlélek sajátos munkájának tulajdonítatik, hogy megértsük, hogy azokat Isten végtelen szeretete árasztja reánk; mert miután a Szentlélek a szeretetre gyulladt isteni akarattól származik: érthető, hogy azon művek, melyek különösen a Szentléleknek tulajdonítatnak, Istennek hozzánk való végtelen szeretetéből erednek. Ebből következik tehát, hogy a Szentlélek ajándékuak nevezetük; mert az ajándék szóval azt fejezzük ki, a mi jótévéleg és ingyen, a nélkül, hogy annak visszafizetését várnók, adatik. És azért amely javakat és jótéteményeket Istentől nyertünk, („mink van pedig, a mit, mint az apostol mondja,⁶⁾ „Istentől nem vettünk“) jámbor és hálás szívvel kell elismernünk, hogy azokat a Szentlélek adománya és ajándékából nyertük.

VIII. Melyek, milyenek és mily nagyok a Szentlélek művei?

Az ő művei pedig többfélék; mert, hogy a világ teremtetését és a teremtett lények szaporítását és kormányzását mellöz-

¹⁾ Rom. 8, 9. ²⁾ Gal. 4, 6. ³⁾ Mát. 10, 20. ⁴⁾ Ján. 15, 26. ⁵⁾ Ján. 4, 16. ⁶⁾ I. Kor. 4, 7.

zük, melyekről az első ágazatban emlékeztünk, kevéssel előbb kimutattuk, hogy a megelevenítés sajátképe a Szentléleknek tulajdonítottatik, s Ezekiel is bizonyítja: „Lelket adok nektek“, ugymond,¹⁾ „és élni fogtok“. Mégis a Szentléleknek fő és kiválóan saját műveit a prófóta számlálja elő:²⁾ „A bölcsesség és értelem lelkét, a tanács és erősség lelkét, a tudomány és ajtatósság lelkét, és az Úr félelmének lelkét“; a melyek Szentlélek ajándékainak neveztetnek, néha pedig a Szentlélek név tulajdonítottatik nekik. Azért bölcsen int sz. Ágoston,³⁾ hogy vigyázni kell, hogy midőn a sz. írásban ezen szóról Szentlélek van említés, megítélhessük, valljon a Sz. Háromság harmadik személyét, vagy annak ajándékait és működéseit jelenti-e; mert e kettőt épen úgy meg kell egymástól különböztetni, mint a teremtet a teremtett dolgoktól megkülönböztetjük. És ezeket annál szorgalmasabban ki kell fejtenünk, mivel a Szentlélek ezen ajándékaiból meritjük a keresztény élet szabályait, és azokból ismerhetjük meg, ha bennünk van-e a Szentlélek. De egyéb bölcséges ajándékai fölött ama kegyelmet kell magasztalnunk, „Mely minket igazakká tesz és megjelel“⁴⁾ az ígért Szentlélekkel, ki a mi örökségünk záloga“. Mert ez fűzi Istenhez a mi lelkünket a szeretet legszorosabb kötelekével, a miből következik, hogy a jámborság forró vágyától égve új életet kezdjünk, és, „az isteni természet részeseivé levén,⁵⁾“ Isten⁶⁾ fiainak neveztesünk és valóban azok legyünk.

X. FEJEZET.

A kilenczedik ágazatról.

Hiszek egy közönséges keresztény anyaszentegyházat.

I. Miért kell a kilenczedik ágazatot valamennyi közül leggyakrabban fejtegetni a népnek?

Mily nagy szorgalommal kell a lelkipásztoroknak gondoskodniok, hogy e kilenczedik ágazat igazságát a hívek előtt ki-

¹⁾ Ezek. 37, 6. ²⁾ Isai. 11, 2. 3. ³⁾ A Szenthár. 15, 18, 19. f. ⁴⁾ Efez. 1, 13. 14. ⁵⁾ II. Pét. 1, 4. ⁶⁾ I. Ján. 3, 1.

fejtsék, könnyen beláthatjuk, ha főleg két dolgot figyelembe veszünk. Először ugyanis mint sz. Ágoston tanuskodik,¹⁾ a próféták világosabban és nyiltabban szóltak az egyházzal, mint Krisztusról, mivel előre látták, hogy arra nézve sokkal többen tévedhetnek és csalatkozhatnak, mint a megtestesülés titkára nézve. Mert előre látták, hogy nem fognak hiányozni istentelenek, a kik, utánozva a majmot, a mely magát embernek képzei, azt vallják, hogy egyedül ők katolikusok, és ép oly gonoszul mint kevélyen erősítik, hogy a katolikus anyaszentegyház egyedül nálók van. Azután, ha valaki ezen igazságról lelkében erősen meggyőződött, az eretnokség félelmes veszélyét könnyen ki fogja kerülni. Mert nem kell mindjárt, mihelyt valaki a hit ellen vét, eretneknek mondani, hanem azt, ki, megvetvén az egyház tekintélyét, makaesul véd gonosz véleményeket. Mivel felhát lehetetlen, hogy valaki eretnokség ragályával szennyezze be magát, ha azokat hiszi, mik ez ágazatban, hogy higyük, előadtnak: teljes buzgalommal arra törekedjenek a lelkipásztorok, hogy a hívek megismervén ezen titkot, az ellenség eselfogásai ellen biztosítva, az igaz hitben szilárdul megmaradjanak. Összefügg pedig ezen ágazat az előbbivel, mert miután abban kimutattuk, hogy a Szentlélek minden szentség forrása és osztogatója, ebben valljuk, hogy ő ajándékozta meg az egyházat szentséggel.

II. Mit jelent az „egyház“ neve különösen, és mit általában?

Mivel az „egyház“ (ecclesia) szót a latinok a görögöktől vevén át az evangélium kihirdetése után a szent tárgyakra viték át: ki kell fejteni mi a jelentése e szónak. Jelent pedig e szó összehívást; de az írók később gyülekezet jelölésére használták. Nem is tesz különbséget, valljon az a nép az igaz Istennek vagy hamis hitnek volt-e követője; mert az Apostolok Cselekedeteiben az efezusi népről van írva, hogy, a tisztviselő a tömegeket lecsillapítván, így szólt:²⁾ „Ha pedig egyéb kerestetek vagyon, a törvényes gyülekezetben (ecclesia) elvégezhetitek“. Ecclesiának mondja az efezusi népet, Diana tisztelőjét. De nemcsak a pogányokat, kik az Istent nem ismerték, hanem a roszak és istentelenek gyülekezeteit is nevezték néha ecclesianak.

¹⁾ A 30. Zsoltár. ²⁾ Ap. Cs. 19, 39.

„Gyűlöltem“, ugymond a látnok próféta,¹⁾ „a gonosztevők gyülekezetét (ecclesia), és az Istentelenekkel nem ülök“. Azután pedig a sz. iratok közönséges szokása szerint e szó csak a keresztény társadalom, és a hívek gyülekezeteinek jelentésére használtatott, a kik t. i. az igazság világosságára és az Isten ismeretére a hit által hivatnak, hogy elhagyván a tudatlanság és tévelyek homályát, az igaz és élő Istent jámborul és szentül tiszteljék. és neki teljes szívökből hódoljanak; hogy az egész tárgyat egy szóval fejezzük ki: „Az egyház“, mint sz. Ágoston mondja, „az egész világon szétszórt hívő nép.“²⁾

III. Minő titkokat kell főképp az egyház (ecclesia) szóban megfontolnunk?

Epen nem esekély titkot foglal magában e szó. Ugyanis mindjárt a meghívásból, mit az „ecclesia“ szó jelent, az isteni kegyelem jósága és fénye világlik ki, és ebből megértjük, hogy az egyház más köztársaságoktól nagyon különbözik. Mert azok az emberi észen és okosságon alapulnak, ezt pedig az Isten bölisesége és akarata alapította. Mert ő hívott meg minket bensőleg a Szentlélek ihletése által, a ki az emberek sziveit megnyitja, külsőleg pedig a lelkipásztorok és tanítók fáradozása és munkássága által. Továbbá hogy ezen meghívásból micsoda ezélt kell magunk elé tűznünk, t. i. az örökkévalók ismeretét és birását, legjobban belátjuk, ha meggondoljuk, miért neveztetett hajdan a törvény alá vetett hívő nép „synagogának“. Mert, mint sz. Ágoston tanítja,³⁾ azért adatott neki e név, mivel oktalán lények módjára, a melyekre inkább illik az összegyülekezés, csak a földiekre és mulandókra tekintett. Azért méltán nevezhető a keresztény nép, nem gyülekezetnek (synagoga), hanem egyháznak (ecclesia); mert megvetvén a földi és mulandó dolgokat, csak az égieket és az örökkévalókat keresi.

IV. Mely nevekkal jelettetik a keresztények összesége a sz. írásban?

Azonkívül sok, titokteljes név használtatott a keresztény köztársaság kifejezésére: mert Isten házának is, épületnek is nevezi az apostol. „Ha késném“, mondja Timoteushoz,⁴⁾ „hogy

¹⁾ Zsolt. 25, 5. ²⁾ 149. Zsoltár. ³⁾ 77. és 81. Zsoltár. ⁴⁾ I. Tim. 3, 15.

tudjad, mint kelljen foglalkoznod az Isten házában, mely az élő Isten anyaszentegyháza, az igazság oszlopa és erőssége“, „Háznak“ pedig azért mondatik, mert, úgy szólván, egy családot tesz, melyet egy családapa igazgat, s melyben minden lelki jó közös. Mondatik Krisztus juhái nyájának¹⁾ is, a melyeknek Ő az ajtajok és pásztoruk. Mondatik Krisztus jegyesének is; „Eljegyeztelek titeket egy férfinak, mint tiszta szüzet adni Krisztusnak“, mondja az apostol a Korintusiakhoz.²⁾ Ugyanő az Efezusiakhoz:³⁾ „Férfiak, szeressétek feleségteket, mint Krisztus is szeretted az anyaszentegyházat“. És a házasságról:⁴⁾ „Nagy titok ez“, ugymond „én pedig Krisztusra és az anyaszentegyházra nézve mondom“. Mondatik végre az egyház „Krisztus testének“, mint az Efezusiak⁵⁾ és Kolosszaiakhoz⁶⁾ irt levelekben található. És ezek mind nagy befolyást gyakorolnak a hívek felszerkesztésére, hogy az Istennek, a ki őket kiválasztotta, mérhetlen kegyességére és jószágára méltókká és az Isten népe legyenek.

V. Az egyháznak kívülőlag két része emlittetik, egyik a diadalmaskodó, másik a küzdő.

Ezek kifejtése után szükséges lesz az egyháznak egyes részeit elszámolni és az azok között való különbséget előadni, hogy a nép annál jobban felfogja az Isten előtt kedves egyház mivoltát, tulajdonságait, ajándékait és kegyelmeit, s épen ezért soha meg ne szűnjék Isten legszentebb fölségét magasztalni. Az egyháznak pedig két fő része van, a melyek egyike diadalmaskodónak, másika küzdőnek neveztetik. A diadalmaskodó dicső és áldott serege a boldog lelkeknek és azoknak, a kik a világ, a test és az ördög felett diadalmaskodva, ezen élet bajaitól menten, az örök boldogságot élvezik. A küzdő egyház pedig az összes hívő nép gyülekezete, a kik még e földön élnek; a mely küzdőnek azért neveztetik, mivel a legrettenetesebb ellenségekkel, a világgal, testtel, sáttánnal kell folyton küzdenie. De azért mégsem kell azt gondolni, hogy két egyház van; hanem ugyanazon egyháznak, mint előbb mondtuk, két része vagyon, a melyek egyike előre haladt és a mennyei hazát már elnyerte, másika pedig naponkint követi, míg nem valaha Üdvözítőnkkel egyesülve az örök boldogságban féleli nyugalalmát.

¹⁾ Ján. 10, 1. ²⁾ II. Kor. 11, 2. ³⁾ Ef. 5, 25. ⁴⁾ Ef. 1, 32. ⁵⁾ Ef. 1, 23. ⁶⁾ Kolossz. 1, 18. 24.

VI. A küzdő egyházban kétféle emberek vannak, t. i. jók és rosszak.

Továbbá a küzdő egyházban kétféle emberek vannak, jók és gonoszok: és pedig a gonoszok azok, akik ugyanazon szentségekben részesülnek, ugyanazon hitet is vallják, mint a jók, de életök és erkölcsükre különböznek; jóknak pedig az egyházban azokat mondjuk, akiket nemesak a hit megvallása és a szentségek közössége, hanem egyszersmind a kegyelem lelke és a szeretet kapasa fűz és köt egymással össze, a kikiről mondatik:¹⁾ „Ismeri az Úr övét“. Sejtetik ugyan az emberek is bizonyos hozzávetésekből, kik azok, a kik a jámbor emberek ezen számához tartoznak; de biztosan legkevésbé sem tudhatják. Azért nem kell azt gondolnunk, hogy Krisztus, a mi Üdvözítőnk az egyház ezen részéről szólott, midőn minket az egyházhoz utasított²⁾ és megparancsolta, hogy engedelmeskedjünk neki. Mert, miután ez ismeretlen, ki tudhatja bizonyosan, hogy kinek ítéletéhez kell folyamodnunk és kinek tekintélye előtt meghajolnunk? Jókból és gonoszokból áll tehát az egyház, miként ezt mind a sz. könyvek, mind a sz. férfiak iratai bizonyítják. Ezen értelemben hangzanak az apostol ama szavai:³⁾ „Egy test és egy lélek“.

VII. Az egyház látható, és mind jókat, mind rosszakat foglal magában.

Az egyház pedig ismeretes és a hegyre épített városhoz hasonló, a mely minden oldalról élénk tűnik: mert, miután neki mindenki engedelmeskedni tartozik, kell, hogy azt mindenki megismerje. Nem is egyedül jókat, hanem rosszakat is foglal magában, miként sok hasonlóan tanítja az evangelium; úgy-mint: midőn a mennyek országát, vagyis a küzdő egyházat, hasonlóan⁴⁾ mondja a tengerbe eresztett hálózathoz; vagy „a földhöz,⁵⁾ a melybe konkoly vettetett“: vagy a szérűhöz,⁶⁾ a melyben a gabona a polyvával együtt van: vagy „a tiz részint okos,⁷⁾ részint oktalan szüzekhez“. De már sokkal előbb is „Noe bárkájában“,⁸⁾ a melyben nemesak tiszta, hanem tisztátalan állatok is voltak, felfaláljuk ezen egyháznak ábrázolását és

¹⁾ II. Tim. 2, 19. ²⁾ Mát. 18, 17. ³⁾ Ef. 4, 4. ⁴⁾ Mát. 13, 47. ⁵⁾ Ugy. 24. ⁶⁾ Ugy. 3, 12. ⁷⁾ Mát. 25, 1. ⁸⁾ Moz. I. K. 7, 1.

előképét. Ámbár pedig a katolikus hit igazán és állhatatosan erősíti, hogy az egyházhoz jók és rosszak tartoznak; a hitnek ugyanazon szabályaiból mégis ki kell a hívek előtt fejteni, hogy egészen különböző a két résznek viszonya. Mert miként a szérfin a gabonával vegyest van a polyva, vagy néha különfélekép elhalt tagok kapcsolatban vannak a testtel: ugy rosszak is találhatók az egyházban.

VIII. Kik nem tartoznak a küzdő egyházhoz?

Innen van, hogy csak háromféle emberek vannak kizárva belőle: először a hitetlenek, azután az eretnekek és szakadárok, végre a kiközösítettek. A pogányok ugyanis azért, minthogy az egyházban soha sem voltak, azt soha meg nem ismerték, sem a keresztény nép társaságában a szentségekben nem részesültek. Az eretnekek pedig és szakadárok, mivel az egyháztól elszakadtak. Ezek ugy nem tartoznak az egyházhoz, mint a szökevények a hadsereghez, a melytől elpártoltak. Nem kell azonban tagadni, hogy az egyház hatalma alatt vannak, mint a mely őket ítélőszéke elé idézi, bünteti és átokkal sújtja. Végre a kiközösítettek, a kik, minthogy az egyház ítélete által kebelőlől kizárattak, annak közösségéhez nem tartoznak, míg meg nem térnek. A többiek azonban, legyenek bár gonosz és bűnös emberek, kétségtelenül még az egyházban vannak; és szorgosan kell figyelmeztetni a híveket, hogy meg ne tántorodjanak ama meggyőződésökben, hogy ha talán az egyház főpappjai bűnös életet élnek is, legyen erős a meggyőződésük, azok mégis az egyházban vannak s hatalmok azért semmivel sem kisebbedik.

IX. Az egyház nevének különféle jelentése.

De a közönséges egyháznak részeit is szokás az egyház nevével kifejezni; ugymint: midőn az apostol „az egyházat említi, mely Korintushban, Galatiában, Laodiceában, Tesszaloniában van“; a hívek egyes családjait is nevezi egyházaknak; mert „Prisca¹⁾ és Aquilának családi egyházát üdvözöltetni rendeli“; hasonlókép más helyen; ²⁾ „Igen köszöntenek titeket,“ így szól, „az Urban Aquila és Priscilla az ő házokbeli gyülekezettel“

¹⁾ Rom. 16, 3. 5. ²⁾ I. Kor. 16, 19.

(ecclesia). Filemonhoz ¹⁾ írt levelében is ugyanazt a szót használta. Néha az egyház neve alatt annak előjáróit és pásztorait is értjük. „Ha nem hallgat rád,“ mondja Krisztus ²⁾ „mond meg az anyaszentegyháznak,“ a mely helyen az egyház előjáróit kell érteni. Sőt a hely is, hol a nép akár oktatás, akár valamely szent dolog végett összejön, egyháznak neveztetik. Ezen ágazatban pedig az egyház kiválólag a jók és roszaknak társaságát és nem is egyedül az előjárókat, hanem azokat is jelenti, a kik engedelmessé tartsanak.

X. Az igaz egyház ismertető jeleiről és először miért mondatik egynek.

Továbbá a hívek elé kell adni ezen egyház azon tulajdonságait, melyekből megismerhetni, Istennek mily nagy jótéteményeiben részesülhetnek azok, kik ezen egyházban születnek és neveltetnek. Tehát első tulajdonságát az atyák hitvallása adja elő, hogy egy. Mert, ugymond: ³⁾ „Egy az én galambom, egy az én szépem.“ Az emberek oly nagy sokaságát, a mely jóllehet mindenfelé el van terjedve, mégis egynek nevezzük azon okoknál fogva, a melyeket az apostol az Efezusiakhoz intézett levelében írt meg: ⁴⁾ tanítván, hogy csak „egy az Ur, egy a hit, egy a keresztség.“ Egy annak igazgatója és kormányzója is, a láthatatlan Krisztus, a kit az örök Atya tett „az egész egyház fejévé, mely az ő teste.“ ⁵⁾ A látható pedig az, a ki mint Péternek, az apostolok fejének törvényes utódja, a római széken ül.

XI. Mit kell a római pápáról, Krisztus egyházának látható fejéről tartani?

Minden sz. atyának megegyező nézete és véleménye, hogy ezen látható fő az egyház egységének megalapítására és fentartására szükséges volt. Mit igen világosan belátott és megírt sz. Jeromos Jovinián ellen ⁶⁾ ezen szavakkal: „Egy kiválasztatik, hogy fej rendeltetvén, a szakadás alkalma elháríttassék“; és Damazushoz: ⁷⁾ „Szünjék az irigység, hátráljon a római főhatalom után való törekvés; a halász utódjával, a kereszt tanítvá-

¹⁾ Filem. 1, 2. ²⁾ Mát. 18. 17. ³⁾ Ének. 6, 8. 2, 13. ⁴⁾ Ef. 4, 5. ⁵⁾ Ef. 1, 22. ⁶⁾ 1, 26. ⁷⁾ 15. lev.

nyával beszélek. Én elsőül egyedül Krisztust követvén, Szentségeddel, azaz Péter székével vagyok közösségben; tudom, hogy azon sziklára épült az egyház. Mindaz, ki e házon kívül eszi a bárányt, nincs megszentelve. Ha valaki nincs Noe bárkájában, el fog veszni az özön idején.“ A mit sokkal előbb Iren,¹⁾ és Cyprián is helyben hagyott.²⁾ a ki az egyház egységéről szólván, ezeket mondja: „Szól az Úr Péterhez: ³⁾ „Én, Péter, mondom neked, hogy te Péter vagy s e köszálon fogom építeni az én anyaszentegyházamat.“ Egyre építi az egyházat és jóllehet föltámadása után minden apostolnak egyenlő hatalmat ad és mondja:⁴⁾ „Amint engem küldött az Atya, én is küldelek titeket; vegyétek a Szentleket“: mégis, hogy az egységre rámutasson, ugyanazon egységnek kezdetét, a mely egytől ered, saját tekintélyével rendelte el sat.“ Azután milevital Optatus mondja: ⁵⁾ „Tudatlanság neked nem tulajdonítható, ki tudod, hogy Róma városában először Péternek adatott a püspöki szék, a melyben ült az apostolok fejedelme, Péter, hogy azon egyben a szék egysége mindenkitől megismertessék, nehogy a többi apostolok mind külön székeket követeljenek magoknak; és így szakadár és lázadó lenne már az, ki a kiváló szék ellenében másikat állítna fel.“ Utána pedig sz. Vazul így írt: ⁶⁾ „Péter helyzetetett alapul, mert mondotta: ⁷⁾ „Te vagy Krisztus, az élő Istennek fia“ és viszont hallotta, hogy ő köszál; de jóllehet köszál volt, mégsem volt köszál oly értelemben, mint Krisztus. Mert Krisztus valóban mozdíthatatlan köszál, Péter pedig a köszál által az. Mert Isten az ő méltóságait mások közt osztja szét: pap és papokat tesz; köszál és köszálat alkot; és a mik az övéi, szolgálóinak ajándékozza.“ Végre pedig sz. Ambrus mondja: „Mivel ő vallja meg valamennyi közül, valamennyi fölé helyezték.“ Ha valaki azt veti ellen, hogy az egyház egy fővel és jegyessel Jézus Krisztussal megelégszik és ökövüle másra nincs szüksége: kész a felelet. Mert miként Krisztus Urunk az egyes szentségeknek nemcsak szerzője, hanem belső osztogatója is: (mert ő maga az, a ki keresztel és feloldoz) és mégis ő embereket tett a szentségek külső kiszolgáltatóivá), így az egyház élére, a melyet belső lélek által ő kormányoz, embert állított hatalma helyettesül és viselőjéül. Mert, miután a látható egyháznak látható fejre van szüksége,

¹⁾ az eretn. ell. 3, 3. ²⁾ Ugy. 3, 2. ³⁾ Mát. 16, 18. ⁴⁾ Ján. 20, 21. ⁵⁾ A Donatist. szak. 2, 2. ⁶⁾ 29. Besz. a töred. ⁷⁾ Mát. 16, 16.

Üdvözítőnk Pétert az egész hívő nép fejévé és pásztorává rendelte, midőn neki az ő juhainak legeltetését a legnyomatékosabb szavakkal ajánlotta, úgy, hogy azt akarta, hogy az, ki utána következett, ugyanazt a hatalmat gyakorolja az egész egyház igazgatásában és kormányzásában.

XII. Vannak más okok is, miért mondatik az egyház egynek.

Ezenkívül „Egy és ugyanaz a Lélek, mondja az apostol a Korintusiakhoz,¹⁾ a ki kegyelmet ad a híveknek ép úgy, mint a lélek a testi tagoknak életet“. Midőn ezen egységnek megtartására inti az Efezusiakat, így szól:²⁾ „Igyekezvén föntartani a lélek egységét a béke kötelékével, egy test és egy lélek“. Mert valamint az emberi test sok tagból áll, a melyeket egy lélek öltet, a mely a szemeknek látást, a füleknek hallást és más érzékeknek más-más erőket ad: úgy Krisztus titokteljes testét is, az egyházat, sok hívő alkotja. „Ugyanaz a remény³⁾ is“, mint ugyanazon apostol ama helyen bizonyítja, „a melyre hívattunk“; miután miudnyájan ugyanazt, t. i. az örök és boldog életet reméljük. Végre egy a hit, melyet mindenkinek hinni és követni kell. „Ne legyenek köztetek szakadások“, mond az apostol.⁴⁾ És egy a keresztség, mely a keresztény hitnek szentsége.

XIII. Az egyház második ismertető jeléről, mely szerint szentnek mondatik.

Az egyház második tulajdonsága, hogy szent; mit az apostolok fejedelmétől tanulunk e helyen:⁵⁾ „Ti pedig választott nemzetség, szent nemzet“. Szentnek mondatik, mivel Istennek van szentelve és felajánlva; mert így szoktunk más egyebeket is, legyenek bár anyagiak, szentnek mondani, ha isteni tiszteletre vannak szentelve és felajánlva. Ilyenek az ő törvényben az edények, ruhák, oltárok; ugyanott az elsőszülöttek is, a kiket a legfonságesebb Istennek ajánlottak fel, szenteknek nevezettek. Ne is csodálkozzék azon senki, hogy az egyházat szentnek mondjuk, jóllehet sok bűnöst foglal magában. Mert szenteknek nevezetnek a hívek, a kik az Isten népévé lettek és a kik a hit és a keresztség fővétele által Krisztusnak szentelték magokat,

¹⁾ I. Kor. 12, 11. ²⁾ Ef. 4, 3. ³⁾ Ef. 4, 4. ⁴⁾ I. Kor. 1, 10. ⁵⁾ I. Pét. 2, 9.

habár sokban hibáznak, vagy nem teljesítik azokat, a miket ígértek; valamint azok is, a kik valamely művészetet űznek, ha a művészet szabályait meg nem tartják is, mégis művészeknek neveztetnek. Azért szent Pál¹⁾ „megszentelteknek és szenteknek“ nevezi a Korintusiakat, kik közt bizonyosan voltak némelyek, kiket mint testieket és pedig erősebb kifejezésekkel is, élesen megró. Szentnek kell mondani azért is, mert mint test szent fejével, Krisztus Urunkkal, minden szentség forrásával van összekötve, a kitől a Szentlélek kegyelmei és az isteni jószág kincsei szétáradnak. Sz. Agoston,²⁾ a látnok ama szavait értelmezvén: „Orizd az én lelkemet, ³⁾ a látnok ama szavait értelmezvén: „Orizd az én lelkemet, és szent vagyok“, igen jól mondja: „Bátran merje Krisztus teste is, merje azon egy ember is, a ki a föld határaitól kiált, az ő fejével és az ő feje alatt mondani: szent vagyok; mert a szentségnek kegyelmét nyerte, a keresztiségnek és a bűnök megbocsátásának kegyelmét“. Es kevésel utóbb: „Ha minden keresztény és a Krisztusban megkeresztelt hívek őt felöltötték, mint az apostol mondja: ⁴⁾ „A kik Krisztusban vagytok megkeresztelve, mindnyájan Krisztusba öltöztetek“; ha tagjaivá lettek az ő testének és mondják, hogy ők nem szentek: igazságtalanságot követnek el maga a fő ellen, kinek tagjai szentek“. Ide járul még, hogy egyedül az egyház bírja a törvényes isteni tiszteletet az áldozatban és a szentségek üdvös használatát, melyek, mint az isteni kegyelem hathatós eszközei által lsten az igazi szentséget eszközli, úgy, hogy a ki igazán szent, ezen egyházon kívül nem lehet. Ebből világos tehát, hogy az egyház szent és pedig szent, mert teste Krisztusnak, ki azt megszenteli s vérével megmossa.

XIV. Miként közönséges Krisztus egyháza?

Az egyház harmadik tulajdonsága az, hogy katólikus, azaz közönségesnek neveztetik: mely elnevezés helyesen adatott neki, mert mint sz. Agoston bizonyítja: ⁴⁾ „Napkelettől elterjed napnyugatig az egy hit fényében“. Mert az egyház nem úgy, — mint az emberi társaságok, vagy az eretnekek gyülekezetei, — csak egy ország határaitra vagy az emberek egy nemére van szorítva; hanem minden embert, legyen az barbár vagy szittya, szolga vagy szabad, férfi vagy nő, szeretettel ölel keblére. Azért

¹⁾ I. Kor. 1, 2, ²⁾ 85. Zsoltár. ³⁾ Gal 3, 27. ⁴⁾ 242. Besz.

irva van: ¹⁾ „Megváltottál minket Istennek a te véreddel minden nemzetség, nyelv, nép és nemzet közül és Istenünknek királysággá tettél minket“. Az egyházzól mondja Dávid: ²⁾ „Kérjed tőlem és neked adom a pogányokat örökségül és birtokul a föld határait“: ismét: ³⁾ „Megemlékezem Ráhábról és Babylonról, hogy megismerjenek engem“: és: „ember született benne“. Ezenkívül mindazok az igaz hitet valló hívek, kik Adámtól e napig voltak és a kik lesznek, míg a világ állani fog, ugyanazon egyházhoz tartoznak, mely az apostolok és a próféták alapjára ⁴⁾ alapított; kik mind azon szegletköre Krisztusra helyeztetek és alapítottak, ki mindkeftőt egygyé tette és békét hirdetett ⁵⁾ azoknak, kik közel és azoknak, kik távol vannak. Közönségesnek mondatik azért is, mert mindenkinek, ki az örök üdvösséget el akarja nyerni, abban kell megmaradnia, ahhoz ragaszkodnia, épen úgy, mint azoknak, kik a bárkába léptek, hogy az özönben el ne veszzenek. Ezt kell tehát mint legbiztosabb szabályt felállítani, az igaz és hamis egyház megkülönböztetésére.

XV. *Miért mondatik Krisztus egyháza apostolinak is?*

De az igaz egyházat megismerjük eredetéről is, melyet a nyilatkoztatás szerint az apostoloktól vesz; minthogy tanítása az igazság, mely sem nem új, sem nem most keletkezett, hanem azt az apostolok már régen tanították és az egész föld kerek ségén elterjesztették. Miből következik, hogy senki sem kételkedhetik a felől, hogy az eretnekek gonosz tanai messze eltérnek az igaz egyház hitétől, minthogy az egyház tanításival, melyet az apostolok hirdettek, ellenkeznek. Azért, hogy mindenki megértse, melyik a közönséges anyaszentegyház, az atyák isteni sugallatból a hitvallásban hozzáadták: „apostoli“. Mert a Szentlélek, ki az egyház fölött őröködik, azt nem más, mint az apostoli hatalom által kormányozza, melyet először az apostolok nyertek meg, azután pedig Isten legfőbb jóságából mindig megmaradt az egyházban.

XVI. *Az egyház a hit és erkölcstanban nem tévedhet.*

De valamint ezen egy anyaszentegyház, minthogy a Szent-

¹⁾ Titk. 5, 9. s. k. ²⁾ Zsolt. 2, 8. ³⁾ Zs. 86, 4. 5. ⁴⁾ Ef. 2, 20. ⁵⁾ Ugy. 17.

lélek kormányozza: a hit- és erkölestan előadásában nem tévedhet, ugy a többieknek mindnyájoknak, melyek az egyház nevet bitorolják és melyeket az ördög lelke vezérel, a tanítás- és az erkölesökre nézve a legveszélyesebb tévedésekben kell lenniök.

XVII. Mely képek által volt ábrázolva kiválólag Krisztus egyháza az ó szövetségben?

Mivel az ó szövetség képei nagy erővel bírnak a hitek felébresztésére és a legszebb dolgok emlékének visszaidézésére, a miért főkép az apostolok is használták őket; ne mellőzzék a plebánosok az oktatásnak ezen részét se, mely szintén nagyon hasznos. Ezek között pedig nagy jelentősége van Noe bárkájának, mely egyedül azért építettett isteni parancsolatra, hogy senki se kételkedhessék az iránt, hogy magát az egyházat jelenti, melyet Isten ugy alkotott, hogy mindaz, ki abba a keresztség által belép, az örök halálnak minden veszélye ellen biztos lehessen: ki pedig azon kívül van, saját vétkei által veszszén el, mint történt azokkal, kik a bárkába be nem fogadtattak. Más jelkép azon nagy város Jeruzsálem, mely a sz. iratok szerint gyakran jelenti az anyaszentegyházat. Ugyanis valamint csak abban volt szabad Istennek áldozatokat bemutatni, épen ugy csakis az Isten egyházában és sehol máshol nincsen igaz isteni tisztelet és igaz áldozat, mely Istennek tetszhetnék.

XVIII. Miként tartozik a hitágazatokhoz a Krisztus egyházába való hit?

Végre még azt is elő kell adni az egyházzól, miként tartozik a hitágazatokhoz az, hogy hiszünk az egyházban. Mert jóllehet ki-ki eszével és érzékeivel felfogja, hogy létezik e földön egyház, vagyis emberek gyülekezete, kik Krisztus Urunknak adták és szentelték magokat s ennek felfogására hit nem is látszik szükségesnek, mivel sem a zsidók, sem a törökök nem kételkednek róla: mégis azon titkokat, melyeket, hogy az Isten szent egyházában léteznek, részint már előadtunk, részint az egyházi rend szentségében fogunk kifejteni, csak a hit által megvilágosított, nem pedig az okokkal meggyőzött ész értheti meg. Mivel tehát ezen ágazat, épen ugy, mint a többi, a mi értelmünk tehetségét és erőit felülhaladja: azért a legjogosabban

valljuk, hogy mi az egyház eredetét, tulajdonságait és méltóságát nem emberi észszel fogjuk fel, hanem a hit szemével tekiutjuk.

XIX. Mik azok, mily számosak és nagyszerűek, miket hinnünk kell, hogy az egyházban léteznek?

Nem is emberek voltak ezen egyház alapítói, hanem maga a halhatatlan Isten, ki azt a legerősebb kőszálra építette és a próféta tanúsága szerint:¹⁾ „Maga alapította azt a Főlséges“; azért Isten örökségének és népének nevezetik. A hatalom is, melyet nyert, nem emberi, hanem Isten kegyelméből adatott. Azért, mivel természeti erővel meg nem szereshető, csak hit által fogjuk fel, hogy az egyházban vannak a mennyország kulcsai és hogy neki adatott át a hatalom a bűnöket megbocsátani, kiközösíteni és Krisztus valóságos testét megszentelni: azután, hogy a híveknek, kik benne élnek, nincs²⁾ itt maradandó városuk, hanem a jövődőt keresik. Tehát szükségképp hinnünk kell, hogy van egy szent és közönséges anyaszentegyház.

XX. Nem úgy kell az anyaszentegyházban hinnünk, mint az Istenben.

A Sz. Háromság három személyét, az Atyát, Fiút és Szentlelket úgy hisszük, hogy bennök helyezzük hitünket. Itt pedig megváltoztatván a kifejezés alakját, mondjuk, hogy szent egyházat és nem szent egyházban hiszünk, hogy ezen változtatott szólásmód által is megkülönböztessük Istent, a mindenek alkotóját, a teremtet dolgoktól és mindazon nagyszerű jótéteményeket, melyek az egyházra áradtak, egyedül az isteni jósnak tulajdonítsuk.

Szenteknek egyességét.

XXI. Ezen ága-zatnak végső záradékáról: Szenteknek egyességét.

Midőn sz. János evangalista a hívőkhöz az isteni titkokról írt, hogy miért oktatta őket azokban, ezen okát adta:³⁾ „Hogy nektek is, ugymond, társaságtok legyen velünk és a mi társaságunk legyen az Atyával és az ő Fiával Jézus Krisztussal“.

¹⁾ Zs. 86, 5. ²⁾ Zsid. 13, 14. ³⁾ I. Ján. 1. 3.

Ezen a társaság a szentek egyességében áll, a melyről ezen ágazatban szó van. Vajha az egyházak előljárói annak fejtegetésében Pál és más apostolok buzgalmét utánoznák! Mert ez nemcsak némi értelmezése a fennebbi ágazatnak és a leggyümölcsözőbb tan, hanem kimondja azt is, mikép kell használni a titkokat, melyek a hitvallásban foglaltatnak. Mert mindent azért kell megvizsgálni és megtanulni, hogy a szentek ezen nagy és boldog társaságába felvétessünk és felvéetve a legállhatatosabban megmaradjunk,¹⁾ „örömmel háfát adván az Atya Istennek, ki minket a szentek osztályrészére méltatott a világosságban“.

XXII. Ezen résznek és annak megmagyarázása, miben áll a szentek egyessége.

A hiveket tehát mindenekelőtt arra kell oktatni, hogy ezen ágazat mintegy némi megmagyarázása annak, a mi az egy, szent, közönséges egyházzól előre boesáttatott. Mert a Léleknek, ki azt igazgatja, egysége eszközli, hogy mindaz, a mi arra ruháztatott, közös. Ugyanis minden szentség gyümölese az összes hiveket illeti; a mely szentségek, mint szent kötelékek által Krisztussal összekötöttek és csatoltatnak és pedig kiváltképen a keresztség által, melyen mint ajtón át az egyházba lépünk. Hogy pedig a szentek ezen egyessége alatt a szentségek közösségét kell érteni, az Atyák ezen szavakkal fejezik ki a hitvallásban: „Vallok egy keresztségét“. A keresztséget aztán mindenekelőtt az oltáriszentség és azután a többi szentség követi; mert jóllehet ezen név mindenik szentségre illik, minthogy Istennel kapcsolnak bennünket össze és abban részesítenek, kinek kegyelmét veszszük: mégis leginkább az oltáriszentségnek sajátja, mely ezen közösséget létesíti.

XXIII. Az egyházban az érdemek közösek.

De más közösség is van az egyházban. Mert mindaz, a mit az egyes ember jámborul és szentül cselekszik, a többit is illeti és hogy hasznukra legyen, a szeretet eszközli, mely nem keresi a magát.²⁾ Ezt bizonyítja sz. Ambrus tanúsága, ki a zoltár ama helyét értelmezvén:³⁾ „Társa vagyok én minden

¹⁾ Kol. 1, 11. s. k. ²⁾ I. Kor. 13, 5. ³⁾ 8. Beszéd. a 118. Zsolt.

téged felőnek“, így szól: „Miként a tagot az egész test részesének mondjuk, úgy mondjuk azt is, hogy Isten folytonos egyesülésben van az őt felőkkel“. Azért Krisztus oly könyörgésmintát szabott elénk, mely szerint azt mondjuk: „kenyerünket“, nem pedig „kenyeremet“ és más hasonlókat is, azért, hogy ne csak magunkról, hanem mindenkinek üdvéről és hasznáról gondoskodjunk. Már pedig a javak ezen közösségét a sz. irás¹⁾ az emberi test tagjainak találó hasonlata által gyakran bizonyítja. Mert a testben sok tag van; de noha sokan vannak, mégis egy testet alkotnak, melyben mindegyik különös, nem pedig mind ugyanazon szolgálatot végzi. Nem is bir mindegyik ugyanazon méltósággal, nem teljesít egyenlően hasznos és díszes szolgálatokat és egynek sines saját, hanem az egész testnek kényelme és haszna van elébe tűzve. Azután mind úgy összeillők egymást közt és úgy vannak összekötve, hogy, ha egyik fájdalmat érez, a természeti rokonság és közérzésnél fogva mindnyájan szenvednek; ellenben ha egészséges, a jólét azon érzete mindannyival közös. Ugyanez szemlélhető az egyházban is, melyben jóllehet különféle tagok vannak, t. i. a zsidók és pogányok különféle nemzetei, szabadok és szolgák, gazdagok és szegények, mégis midőn megkereszteltetnek, Krisztussal egy testté lesznek, melynek ő a feje. Azonfelül ezen egyházban mindenkinek ki van jelölve saját tiszte. Mert miként némelyek apostolokká, mások tanítókká, mindenki pedig a közjóért van benne rendelve: úgy némelyek kötelessége előljárónak lenni és tanítani, másoké engedelmeskedni és alattvalónak lenni.

XXIV. A bűnösök az egyházban a szellemi javakban nem részesülnek.

De az Istentől vett ily sok és nagy kegyelemben és jóban csak azok részesülnek, kik a kegyelem állapotában keresztény életet élnek, igazak és Isten előtt kedvesek. A holt tagok ellenben, t. i. a bűnökkel terhelték és az Isten kegyelméből kiesettek azon jótól, hogy ezen testnek tagjai legyenek, ugyan meg nem fosztatnak, de, minthogy meg vannak halva, azon szellemi-haszonban, mely az igaz és jámbor emberekre háramlik, nem részesülnek. Mindazonáltal, minthogy az egyházban vannak, az elvesztett kegyelem és élet visszaszerzésében a lelkileg élők által

¹⁾ I. Kor. 12, 12. s. k.

segíttetnek és azon gyümölcsöket élvezik, melyekben kétségtelenül nem részesülnek azok, kik az egyháztól egészen el vannak szasztva.

XXV. Az ingyen adott kegyelmek és Istennek egyéb ajándékai az egész egyházzal közösek?

És pedig nemcsak azon kegyelmek közösek, melyek az embereket Isten előtt kedvesekké és igazakká teszik; hanem az ingyen adott kegyelmek is, melyek közé számlálatnak a tudomány, a jóstehetség, a nyelvek és csodák ajándéka és több effélék; mely kegyelmek rossz embereknek is adatnak, nem a magán, hanem a közhaszon tekintetéből az egyház épülésére. Mert a gyógyítás kegyelme nem a miatt, ki avval felruháztatott, hanem a betegnek meggyógyítása végett adatott. És végre semmije sincs az igazán keresztény embernek, mit minden egyebekkel közösnek nem kellene tartania; minélfogva a szükölködők nyomorának enyhítésére mindig serénynek és késznek kell lennie. Mert ha az ily javakkal bíró látja, hogy felebarátja szükölködik és azon nem segít, világos, hogy Isten szeretete ¹⁾ nincs meg benne. S mivel ez így van, eléggé bizonyos, hogy azok, kik ezen szent egyességben vannak, bizonyos boldogságot élveznek és igazán elmondhatják: ²⁾ „Mily kellemesek a te hajlékaid, erők Ura. Kivánczik és eped lelkem az Ur tornáczai után“; és: „Boldogok, kik a te házádban laknak, Uram“.

XI. FEJEZET.

A tizedik ágazatról.

„A bünöknek bocsánatát“.

I. Mily szükséges hinni, hogy az egyházban bünbocsánat legyen?

Senki sem kételkedhetik, ha azt látja, hogy ezen ágazat a bünök megbocsátásáról a többi hitágazat közé van sorolva, hogy abban nemcsak isteni, hanem az üdvösség megszerzésére

¹⁾ Ján. 3, 17. ²⁾ Zsolt. 83, 2. 3, 5.

igen szükséges titok is foglaltatik: mert előbb mondtuk, hogy az azokban való szilárd hit nélkül, melyek a hitvallásban, hogy higyjük, élénk terjesztetnek, senki a kereszteny jámborságra el nem juthat. De ha az, minek magában mindenki előtt világosnak kell lennie, némi bizonyítékkal is megerősítendőnek látszik, elég leendő az, mit Üdvözítőnk kevéssel mennybemenetele előtt e tekintetben mondott, midőn tanítványinak megérthetés végett az írás értelmét fejtegette: ¹⁾ „Kellett,“ ugymond, „Krisztusnak szenvedni, és feltámadni halottaiból harmad napon, és hirdetni az ő nevében a megtérést és a bűnök bocsánatát minden nemzetek közt, elkezdvén Jeruzsálemtől.“ Ha e szavakra a plebánosok figyelmeznak, könnyen meg fogják érteni, mind azt, hogy, mik a valláshoz tartoznak, a hiveknek elé kell adniok, mind pedig azt, hogy urunk főképen ezen ágazatnak megmagyarázását fontos kötelességökké tette. Tehát e helyet illetőleg a plebános tisztelendő, tanítani, nemcsak, hogy a kath. egyházban bűnök bocsánata van; melyről Izaiás jövendölte: ²⁾ „A mely nép abban lakik, attól elvétefik a gonoszság“: hanem, hogy a bűnök megbocsátására hatalom is létezik abban, melylyel, ha annak rende és Krisztus urunktól megszabott törvények szerint élnek a papok, himmünk kell, hogy a bűnök valóban megbocsáttatnak és elengedtetnek.

II. Miként bocsáttatnak meg az egyházban a bűnök?

Ezen bűnbocsánatban, mihelyt hitvallást tevén a szent keresztséget felvesszük, oly hőségesen részesülünk, hogy az által a bűn — legyen az akár eredendő bűn akár saját akarattal, mulasztás vagy áthágás által elkövetett bűn — s a bűn büntetése egészen elengedtetik. Mindazonáltal a keresztség kegyelme által mégsem szabadul meg senki a természet minden gyarlóságától; sőt inkább, minthogy mindenkinek küzdenie kell az érzékiség indulatai ellen, mely minket bűnökre ingerelni meg nem szűnik: alig találkozik valaki, a ki oly szilárdul ellenálljon, vagy oly éberem örködjék üdve fölött, hogy minden bajt kikerülhessen. Minthogy tehát szükséges volt, hogy az egyházban legyen hatalom a bűnöket másképen is megbocsátani, nemcsak a keresztség szentségében: tehát reá bizattak a mennyország kulesai, hogy

¹⁾ Luk. 24, 46. s. k. ²⁾ Isai. 33, 2.

ezek erejével minden bűnösnek bűneit megbocsáthassa, ha ólte végső napjáig vétkezett volna is. A sz. írásban ennek nagyon világos bizonyítékai vannak; sz. Máténál ugyanis így szól az Ur Péterhez:¹⁾ „Neked adom a mennyország kulcsait, és a mit megkötöndesz a földön, meg lesz köté mennyekben: és a mit föloldandasz a földön, föl lesz oldozva mennyekben is“. Ismét:²⁾ „A miket megkötöttök a földön, meg lesznek kötve mennyekben is, és a miket feloldoztok a földön, fel lesznek oldozva mennyekben is“. Sz. János szintén bizonyítja, hogy az Ur, miután az apostolokra lehelt, mondotta:³⁾ „Vegyétek a Szentlelket, a kiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsátatnak nekik, és a kiknek megtartjátok, meg vannak tartva“.

III. A bűnbocsátási hatalom nincs bizonyos bűnökhöz és időhöz kötve.

Nem kell azt gondolni, hogy ezen hatalom csak a bűnök bizonyos neveire van szorítva; mert sem elkövetni, sem gondolni nem lehet oly istentelen gonoszságot, melynek megbocsátására az anyaszentegyháznak hatalma nem volna; valamint senki oly istentelen és gonosz nem lehet, hogy, ha vétkeit igazán megbánja, a bocsánat biztos reményével ne bírhatna. De ugyan-ezen hatalom nincs is ugy korlátozva, hogy csak valamely kiszabott időben volna szabad azzal élni; mert bármely órában akar is a bűnös magába térni, nem szabad őt elutasítani; mint Üdvözítőnk tanította, ki az apostolok fejedelmének, midőn ez őt kérdezte, hányszor kell a bűnösnek megbocsátani, valljon hétszer-e? azt felelte:⁴⁾ „Nem hétszer, hanem hetvhétszer.“

IV. Nem minden kereszténynek adatott hatalom a bűnöket megbocsátani.

De ha ezen isteni hatalomnak kiosztóit tekintjük, akkor látni fogjuk, hogy kisebb kiterjedésű. Mert Urunk ezen szent hivatal hatalmát nem mindenkinek, hanem csak a püspököknek és papoknak adta. Ugyanazt kell tartani e hatalom gyakorlásának módjára nézve is; mert csak a szentségek által és ha azok alakja megtartatik, bocsáthatók meg a bűnök; másként pedig

¹⁾ Mát. 16, 19. ²⁾ Ugy. 18, 18. ³⁾ Ján. 20, 22. ⁴⁾ Mát. 18, 22.

semmi joga sines az anyaszentegyháznak arra, hogy a bünöktől földoldozzon. Miből következik, hogy mind a papok, mind a szeitségek a bünök megbocsátására mintegy eszközül szolgálnak, melyekkel maga Krisztus Urunk, az ülv szerzője és osztogatója a bünök megbocsátását és a megigazulást bennünk eszközli.

V. Mily fönséges az anyaszentegyháznak adott bünbocsátási hatalom.

Hogy pedig a hívek ezen mennyei kegyelmet, mely Istennek irántunk való különös könyörületességéből az egyházra bízott, jobban tiszteljék, használatához és kiosztásához annál buzgóbb jámborsággal járuljanak, iparkodjék a plebános a kegyelem méltóságát és nagyságát kimutatni. Ezt pedig leginkább abból értik meg, ha szorgalmasan kifejti, kinek szabad a bünöket megbocsátani és a bünösöket igazakká tenni. Mert tudva van, hogy ezt Istennek ugyanazon végtelen és mérhetlen hatalma eszközli, mely hitünk szerint a holtak föltámasztásához és a világ teremtéséhez szükséges. Ha pedig, mint sz. Ágoston¹⁾ erősíti, nehezebb dolog a gonoszt jámborrá tenni, mint az eget és földet semmiből teremteni; mivel maga a teremtés csak végtelen hatalom által létesülhet: következik, hogy sokkal inkább a végtelen hatalomnak kell a bünök megbocsátását tulajdonítani.

VI. Istenen kívül saját hatalmából senki sem bocsátja meg a bünöket.

Azért elismerjük, hogy teljesen igazak az ős atyák szavai, melyekkel vallják, hogy egyedül Isten bocsátja meg az emberek büneit és hogy ezen csodálandó tény forrása nem más, mint az ő legfőbb jósága és hatalma. „Én vagyok“, így szól maga az Ur²⁾ a látnok által, „én magam vagyok ki eltörlöm gonoszságaidat“. Mert ugy látszik, hogy a bünök megbocsátásánál ugyanazon viszony létezik, melyet a kölcsön vett pénz körül szükséges szem előtt tartani. Valamint t. i. a kölcsönvett pénzt a hitelezőn kívül senki más el nem engedheti: ugy, — mivel büneink által egyedül Istennek vagyunk adósai, amint naponkint így imádkozunk:³⁾ „Bocsásd meg a mi vétkeinket“, — világos, hogy kivüle büneinket senki más meg nem bocsáthatja.

¹⁾ 72. ért. Ján. ²⁾ Iz. 43, 25. ³⁾ Mát. 6. 12.

VII. Krisztus születése előtt egy halandónak sem adatott bűnbocsátási hatalom.

Ezen esodálendő és isteni hatalom pedig, mielőtt Isten emberré lett, semmi teremtménynek sem adatott. Mindenek közt legelőször Krisztus a mi Üdvözítőnk, mint ember, ki egyszersmind igaz Isten is, kapta e hatalmat mennyei Atyjától. „Hogy tudjátok, ugymond,¹⁾ miszerint az ember fiának van hatalma e földön a bűnöket megbocsátani“, — így szól az inaszakadtnak: „Kelj föl, vedd ágyadat és menj“. Minthogy tehát emberré lett, hogy az embereknek bűneik bocsánatját megszerezze, mielőtt mennyekbe ment volna, hogy ott az Isten jobbján örökké üljön, azon hatalmat az egyházban a püspököknek és áldozároknak adta; ámbár, — mint előbb mondtuk, — Krisztus saját hatalmából a többiek mint az ő szolgálói bocsátják meg a bűnöket. Azért ha legfőképen esodálmunk és tisztelnünk kell is, a miik isteni erővel vitettek végbe, eléggé értjük, hogy ezen hatalom a legbeesesebb, melyet Krisztus Urunk kegyessége által adott az egyháznak.

VIII. Minő erő az, melyből az emberek bűneik bocsánatját nyerik?

Azonban maga a mód is, mely szerint Isten, a legkegyeseb Atya, a világ bűneit eltörölni akarta, hatályosan fogja buzdítani a hűvek lelkeit e jótétemény nagyságának szemlélésére; mert egyszülött fiának vérével akarta gonoszságainkat lemosni, úgy hogy a büntetést, a mit vétkeink miatt megérdemlettünk, ő önkény²⁾ fizesse le, és a gonoszokért az igaz ítéltessek el, a bűnösök helyett az ártatlan szenvedje el a legkeserűbb halált. Azért ha meggondoljuk, hogy³⁾ „mi nem romlandó arany- s ezüstön váltattunk meg, hanem Krisztusnak, mint szeplőtlen és hibánélküli háranynak drága vérével“: könnyen be fogjuk látni, hogy ránk nézve misem lehet üdvösebb a bűnbocsátási hatalomnál, mely Istennek kimagyarázhatlan gondviselését és hozzánk való végtelen szeretetét bizonyítja. Ezen elmélkedésből pedig szükségkép mindenkire a legnagyobb haszon háramlik.

¹⁾ Mát. 9, 6. Márk. 2, 9. ²⁾ I. Pét. 3, 18. ³⁾ I. Pét. 1, 18. s. k.

IX. Miből ismerjük meg leginkább a jótéménynek nagyságát, mely a kulcsok hatalmában adatik?

A ki Istent valamely halálos vétékkel megbántja, azonnal elveszti minden érdemét. Mit Krisztus halála és keresztyje által szerzett, és a paradicsomba való bemenettől, mely előbb zárva volt, de melyet I. dvözítünk az ő szenvedésével mindenkinek megnyitott, teljesen eltiltatik. Mit ha meggondolunk, bizonyára lehetetlen, hogy az emberi nyomornak megfontolása bennünket felettébb nyugtalanokká ne tegyen. De ha e esodálatos hatalomra gondolunk, melyet az egyház Istentől kapott, és ezen ágazatban való hit által megerősítve hiszszük, hogy mindenkinek tehetségében áll, hogy az isteni segélytől gyámolittatva méltóságának előbbi állapotába visszahelyeztessék: akkor legnagyobb örömmel és vígsággal kell örvidenünk és Istennek szüntelen halát adnunk. És valóban, ha a gyógyszeres kedves és kellemeseknek szoktak látszani, melyeket nekünk az orvosi tudomány és gondosság készit, midőn valamely súlyos betegségben szenvedünk: mennyivel kellemesebbeknek kell lenniök ama gyógyszereseknek, melyeket az isteni bölcsesség a lelkek orvoslására, sőt az élet visszaszerzésére rendelt; főkép midőn az egészségnek bizonyára nem kétes reményét, mint ama gyógyszeres, melyeket a testre fordítunk, hanem a leghiztosabb egészséget szerzik meg azoknak, kik meggyógyulni kívának.

X. Miért és mi módon kell a keresztyeknek használniök a kulcsok hatalmában az egyháznak adott gyógyszereseket?

Mintán ezen nagy és jeles hivatal méltóságát a hivek megismerték, buzdítani kell őket, hogy azt saját hasznokra lelkiismeretesen fordítani is törekedjenek. Mert a ki a hasznos és szükséges dologgal nem él, lehetetlen azt nem gondolni róla, hogy azt megveti, főleg mivel az Ur a bünboesátási hatalmat azért adta az egyháznak, hogy ez üdvös gyógyszeresrel mindnyáján éljenek. Mert valamiint keresztség nélkül senki sem engesztelődhetik ki: ugy mindenkinek, ki a keresztségnek halálos bünök által elvesztett kegyelmét vissza akarja nyerni, szükségkép a kiengesztelődés másik neméhez, tudniillik a töredelem szent-ségéhez kell menekülnie. Azonban e helyen inteni kell a hiveket, nehogy a boesátnak ily tágas lehetősége miatt, mely,

mint előadtuk, semmi időhatárral sincs korlátozva, a vétkezésben könnyelműebbek, vagy a megtérésben késlekedőbbek legyenek. Mert az első esetben, mint ezen isteni hatalom becsmérői és kisebbitői méltatlanok arra, hogy az Isten irántuk irgalmas legyen; a másodikban pedig igen kell tartaniok attól, hogy a haláltól meglepettetvén hiába vallották a bűnök bocsánatát, melyet késlekedés és halogatás miatt méltán elvesztettek.

XII. EEJEZET.

A tizenegyedik ágazatról.

A testnek föltámadását.

I. Mennyire fontos e hitágazatról alapos ismerettel birtunk?

Mily nagy ezen ágazat ereje hitünk igazságának megerősítésére, legfőképp az mutatja, hogy a szentírás a hiveknek nemcsak eléjük adja, hogy higgyék, hanem még számos érveléssel is erősíti. Mivel látható, hogy ez a hitvallás egyéb czikkeire nézve nem történik, ebből megérthetjük, hogy üdvünk reménye ezen mint legszilárdabb alapon nyugszik. Mert miként az apostol okoskodik: ¹⁾ „Ha ninesen halottak föltámadása: ugy Krisztus sem támadott fel; ha pedig Krisztus fel nem támadott: akkor hiábavaló a mi predikálásunk, hiábavaló a ti hitetek is.“ A plebános tehát ennek megmagyarázásában annál nagyobb szorgalmat és buzgóságot fejtsen ki, minél inkább törekednek annak fölforgatásán az istentelenek. Mert hogy ez ismeretből nagy és fontos hasznok áradnak a hivekre, nem sokára ki fogjuk mutatni.

II. Miért nevezik itt az apostolok az emberek föltámadását a test föltámadásának?

Mindenekelőtt azonban szükséges arra figyelniünk, hogy az emberek föltámadása ez ágazatban test föltámadásának nevezetik. A mi ok nélkül nem történt. Mert az apostolok azt akartak

¹⁾ I. Kor. 15, 13. 14.

tanítani, a mit szükségképen hinnünk kell, hogy a lélek halhatatlan. Miért is, nehogy tán valaki azt gondolja, hogy a lélek a testtel együtt meghal és mindkettő majdan az örök életre föltámad, holott a szentírás számos helyéből teljesen bizonyos, hogy a lélek halhatatlan: ez okból csak a test feltámadásáról tétetett említés ez ágazatban. És habár a szentírásban is a test gyakran az egész embert jelenti, mint Izaiásnál: ¹⁾ „Minden test széna,“ és sz. Jánosnál: ²⁾ „És az Ige testté lett:“ mégis e helyen e szó a testet jelenti, hogy megértsük, miszerint a két rész, a lélek és test közöl, melyekből az ember áll, csak az egyik, t. i. a test romlik meg és tér vissza a földbe, melyből alkottatott: a lélek pedig romlatlan marad. Mivel pedig senki az életre föl nem támad, hacsak meg nem halt: ennél fogva a lélekről valódi értelemben nem mondhatni, hogy föltámad. A test szó használatot ama tévtan megezáfoltatására is, melyet az apostol életében ³⁾ Hymenaeus és Philetus tanítottak, kik azt állítják, hogy midőn a sz. írásban föltámadásról van szó, ezt nem a testi, hanem a szellemi föltámadásról kell érteni, mely által a bűn halálából ártatlan életre kelünk föl. Így tehát világos, hogy e szavakkal ama tévely megezáfoltatik és a test föltámadása állíttatik.

III. Különösen mily érvek támogatják a testek valódi föltámadásáról szóló tant?

Azonban a plebánosnak kötelessége ezen igazságot az ő és új szövetségből és az egyház-történelemből vett példákkal fölvilágosítani. Mert némelyeket az ő szövetségben Illés és Elizeus, másokat, — nem említve azokat, kiket Krisztus Urunk támasztott fel halottaiból, — az apostolok és sok mások támasztottak föl; ily soknak feltámadása pedig ez ágazat tanítását megerősíti. Mert amint hiszszük, hogy sokan föltámadtak: úgy hinnünk kell azt is, hogy mindnyájan fel fogunk támadni. Sőt a főhaszon, mit az efféle esodákból huznunk kell, az, hogy ezen ágazatot erős hittel higyük. Sok bizonyíték van, melyeket a plebános, ha a sz. írásban csak középszerűen jártas is, könnyen föltalálhat. Nevezetesebb helyek pedig, az ő szövetségben: Jóbnál, midőn

¹⁾ Iz. 40, 6. ²⁾ Ján. 1, 14. ³⁾ II. Tim. 2, 17. s. k. ⁴⁾ Job. 19, 26.

⁵⁾ Dan. 12, 2.

mondja, hogy⁴⁾ „az ő testében látja meg Istenét,“ s Dánielnél:⁵⁾ „azok közül, kik alusznak a föld porában, némelyek örök életre és némelyek örök gyalázatra ébrednek föl:“ az új szövetségben pedig azok, melyeket sz. Máté¹⁾ az Úrnak a Szadduceusokkal tartott vitatkozásáról ad elő; továbbá miket az evangelisták az utolsó ítéletről felsorolnak. Végre ide tartoznak azok is, miket az apostol a korintusiak²⁾ és Tesszalonikaiakhoz³⁾ írt rendszeres beszédében tárgyal.

IV. Mily hasonlatokkal lehet ezen igazságot megerősíteni?

Azonban, habár mindez a hit által bizonyos, mégis föltte hasznos vagy példákkal vagy okokkal megmutatni, hogy az, mit a hit előnkbe ad, nem ellenkezik a természettel vagy az emberi ész felfogásával. Ugyanis az apostol az őt kérdezőnek, hogyan támadnak föl a halottak, így felel:⁴⁾ „Balgatag! a mit elvetsz, nem éled fel. hacsak előbb meg nem hal; és a mit elvetsz, nem a leendő testet veted el, hanem pusztán a magot, t. i. a búzát vagy egyéb magot: az Isten pedig annak testet ad, amint akarja,“ és alább mondja: „Nemtelenségben vettetik el, dicsőségben támad föl.“ Hogy ugyanazon hasonlathoz még sokat lehet, kapcsolni, bizonyítja szent Gergely:⁵⁾ „Mert a világosság, ugymond, naponkint mintegy meghalván, eltűnik szemeink elől és ismét mintegy föltámadván visszatér: a fák elvesztik lombjaikat és ismét mintegy föléledvén kiszövellnek és a mag megerőthadván elhal és kiesirázván ismét életre kél.“

V. Ez igazságot megerősítő érvek.

Ezenkívül az egyházi írótól felhozott okokat elég alkalmasaknak találhatjuk ugyanazon tárgy bizonyítására. És pedig először, mivel a lelkek halhatatlanok és mint az embernek része természetes vonzódással bírnak az emberi testhez: természetellenesnek kell tartanunk, hogy azok a testektől örökre elválasztva maradjanak. Minthogy pedig a mi a természettel ellenkező és erőszakolt, tartós nem lehet: következik, hogy azoknak a testek-

¹⁾ Mát. 22, 23. ²⁾ I. Kor. 15, 12. ³⁾ I. Tessz. 4, 13. ⁴⁾ I. Kor. 15, 36. s. k. ⁵⁾ Erk. 14. k. 55. fej.

kel ismét egyesülniök kell: miből egyszermind a testek leendő föltámadása is következik. Ugyanilyen érveléssel élt Üdvözítőnk,¹⁾ midőn a Szadduceusok ellenében a lelkek hallhatatlanságából a testnek föltámadására vont következtetést. Mivel továbbá a legigazságosabb Isten a gonoszokat büntetéssel fenyegeti s a jóknak jutalmat ígér, s mivel azok közül igen sokan, mielőtt kiszabott büntetéseiket elvették volna, ezek közül pedig a legnagyobb rész az erény jutalmazása előtt hal meg: azért szükséges, hogy a lelkek a testekkel ismét egyesüljenek, hogy a testek, melyek az embernek a vétkezésben társai voltak, a lélekkel együtt részesüljenek a jutalomban vagy büntetésben a szerint, amint jót vagy rosszat cselekedtek. E helyet kiváló gonddal tárgyalta arany száju szent János²⁾ az Antiokiakhoz mondott beszédében. Ezért mondja szent Pál apostol, midőn a feltámadásról szól: ³⁾ „Ha csak ez életben van reménységünk Krisztusban, minden embereknél nyomorultabbak vagyunk.“ E szavakat azonban senki se értse a lélek nyomoráról, mely, minthogy halhatatlan, ha a testek föl nem támadnának is, a jövő életben mégis élvezhet boldogságot: hanem az egész emberről értendő. Mert ha a test fáradalmiért illő jutalmakban nem részesülne, úgy azok, kik, miként az apostolok, annyi nyomort és inséget szenvedtek ez életben, mindenek közt szükségképen a legnyomorultabbak volnának. Ugyanezt sokkal világosabban tanítja a Tesszalikaiakhoz írt levelében e szavakkal: ⁴⁾ „Dicsékszünk az Isten egyházaiban a ti béketűrőstétekért és hitetekért, melylyel minden üdözést és viszontagságot szenvedtek. Isten igaz ítéletének jeléül, hogy méltóknak fogtok találatni az Isten országára, melyért szenvedtek is; mivel Istentől igazságos az, hogy szorongatással fizessen azoknak, kik titeket szorongatnak, nektek pedig, kiket szorongatnak, nyugodalommal velünk együtt, midőn az Úr Jézus meg fog jelelni az égből az ő hatalmasságának angyalaival, a tűz lángjában, boszút állván azokon, kik nem ismerik az Istent és nem engedelmeskednek a mi Urunk Jézus Krisztus evangéliomának.“ Ide járul még az is, hogy az emberek, míg a lélek a testtől el van választva, nem nyerhetik el a teljes és minden jóban bővelkedő boldogságot. Mert valamint minden az egésztől elválasztott rész tökéletlen: úgy a lélek is, mely a testtel nincs egyesítve. Miből következik, hogy a testnek föltámadása szükséges azért, hogy az a legfőbb)

1) Mát. 22, 31. 2) Rom. 1. 3) I. Kor. 15, 19. 4) II. Tesszal. 1, 4—8.

boldogságban mit se nélkülözzön. Ezen és több efféle okokat hozhat föl a plebános a híveknek ezen ágazat magyarázatában.

VI. Senki sem lesz akkor, ki meg ne halna és föl ne támadna.

Azonkívül szükséges lesz az apostol tanítása szerint gondosan megmagyarázni, kik fognak az életre föltámadni. Mert a Korintusiakhoz így ír: ¹⁾ „Amint Adámban mindnyájan meghalnak, úgy Krisztusban mindnyájan megeleveníttetnek.“ Tehát mindnyájan, gonoszok és jók minden különbség nélkül föltámadnak halottaiból, (noha nem lesz mindnyájok jövő állapota egyenlő) ²⁾ „kik jót eselekedtek, az élet föltámadására, a kik pedig gonoszt eselekedtek, az ítélet föltámadására.“ Midőn pedig mondjuk: „mindnyájan,“ értjük mind azokat, kik az ítéletkor már halva lesznek, mind pedig azokat, kik akkor fognak meghalni. Hogy pedig ezen állítást, mely erősíti, hogy kivétel nélkül mindenki meghal, az egyház is helyesli és hogy ez az igazsággal megegyez, bizonyítja szent Jeromos; ³⁾ így érez szent Ágoston is. ⁴⁾ Nem is ellenkeznek ezen állítással továbbá az apostolnak a Tesszalonikaiakhoz írt szavai sem: ⁵⁾ „A halottak, kik a Krisztusban vannak, először támadnak föl, azután mi, a kik élünk, kik meghagyatunk együtt ragadtatunk el azokkal a felhőkbe Krisztus elé a levegő égbe.“ Mert szent Ámbrus, azokat magyarázván így szól: „Hirtelen ér utól a halál és mintegy mély álmom által, hogy a kiköltözött lélek egy pillanat alatt visszaadassék; mert ez elvetetvén, meg fognak halni, hogy az Úrhoz jutván, annak jelenléte által visszanyerjék a lelkeket, mivel az Úrral holtak nem lehetnek.“ Ugyanezen állítást meg erősíti szent Ágoston ⁶⁾ tekintélye is az Isten városáról írt könyvében.

VII. Az utolsó ítéletkor az ember lelke tökéletesen ugyanazon testet veszi föl.

Mivel pedig igen fontos, hogy erősen higgyük, miszerint testünk és épen az a test, mely mindegyikünknek tulajdona volt, habár elrothadt és porrá vált is, ugyanaz fog feltámadni:

¹⁾ I. Kor. 15, 22. ²⁾ Ján. 5, 29. ³⁾ 119. L. ⁴⁾ Isten város. 20, 20. ⁵⁾ I. Tesszal. 4, 15. köv. ⁶⁾ Isten város. 20, 20.

a plebános ezt is tüzetesen magyarázza meg. Ez az apostol tanítása, midőn mondja: ¹⁾ „E rothatag testnek rothatatlanságba kell öltözni,” mely szóval nyilván saját testét jelenti. Jób is igen világosan jövendölt erről: ²⁾ „Én az én testemben látom meg Istenemet, kit én magam látok meg és én szemeim nézik őt és nem más.” Ugyanez következik magának a föltámadásnak fogalmából: mert a föltámadás damaskusi János szerint ³⁾ visszahívás azon állapotra, melyből kiestél. Végre, ha megfontoljuk, mi okból fog bekövetkezni a föltámadás, amint ezt kevéssel előbb bizonyítottuk: akkor ezen igazságra nézve senki többé kétségben nem lehet.

VIII. Mi okból rendelte Isten a test föltámadását?

A testek föltámadását pedig szükségesnek mondtuk azért: ⁴⁾ „Hogy kiki elvegye díját a testben, a mint jót vagy gonoszt cselekedett.” Az embernek tehát a testtel együtt fel kell támadnia, melylyel Istennek vagy az ördögnek szolgált, hogy ugyanazon testtel együtt nyerje el a győzelem koronáját és jutalmát vagy szenvedje a büntetéseket és leggyötrőbb kínokat.

IX. A testek e halandó életben bírt rutságukat nem fogják felvenni.

Azonban nemesak feltámad a test, hanem mindaz, a mi természetének mivoltához és az ember disze s ékességéhez tartozik, vissza fog állíttatni. Kifünő tanúságot olvasunk erről szent Agostonnál: „Akkor, ugymond, ⁵⁾ semmi hiba nem fog lenni a testekben: ha némelyek kövérek és erősek voltak, nem fogják a testnek egész tömegét felvenni, hanem a mi azon testalkatot felülmulja, fölöslegesnek fog tekintetni; és viszont, a mit vagy betegség vagy az öregség a testben elrontott, Krisztus azt isteni erővel helyre fogja állíttatni, ugymint: ha némelyek elsóványodva szikárok voltak: mivel Krisztus nemesak testünket állítja vissza, hanem mindazt, mit ez életnek nyomora tőlünk elvett.” Es más helyen ugyanaz: „Az ember nem nyeri vissza azon haját, melylyel bírt, hanem a mely diszével fog szolgálni, ama

¹⁾ I. Kor. 15, 53. ²⁾ Job. 19, 26. s. k. ³⁾ Az igaz hitr. 4, 27. ⁴⁾ II. Kor. 5, 19. ⁵⁾ Isten városáról 22, 19—21. Enchir. 89. és köv.

mondás szerint: ¹⁾ „Fejetek hajszálai is mind meg vannak számlálva,“ „melyek az isteni bölcsesség szerint visszaadandók.“ Különösen pedig a tagok, mivel az emberi természet valójához tartoznak, együtt mind visszaadtnak. Mert kik vagy születésüktől fogva vakok, vagy valamely betegség által veszítették el szemök világát, a sánták, csonkák és akármely tagjaikban nyomorékok, ép és tökéletes testtel fognak feltámadni. Mert különben a lélek vágya, mely a testtel való egyesülést óhajtja, épen nem elégtetné ki; pedig kétségkívül hiszszük, hogy az ő kívánsága a feltámadás szintugy, mint a teremés. Isten kiváló művei közé tartozik. Valamint tehát a teremtéskor Isten mindent tökéletesnek alkotott: ugy állitanunk kell, hogy a feltámadáskor is így lesz. Ezt nem egyedül a vértanúkról kell vallani, kikről sz. Ágoston ekkép tanuskodik: ²⁾ „Nem leendenek ama tagok nélkül; mert azon esonkítás szükségkép a test hibája lenne és a lefejezetteknek fej nélkül kellene feltámadniok; mindazonáltal meglesznek tagjaikon a pallosnak nyomai is, melyek még az arany és drágakő fényességét is felülmulják, miként Krisztus sebeinek helyei is; ugyanezt lehet a gonoszokról is legbizonyosabban mondani, habár azok tagjaikat vétkök által veszítették is el. Mert minél több taggal bírnak, a fájdalmak annál égetőbb kínjai fogják gyötörni őket. Azért tagjaik visszaállítása nem boldogságukra, hanem nyomoruságuk és szerencsétlenségükre fog szolgálni, mivel a jutalmak nem a tagoknak, hanem a személynek tulajdoníttatnak, kinek testével kapcsolatban vannak. Mert azoknak, kik bünbánatot tartottak, jutalomra; azoknak ellenben, kik azt megvetették, bünhődésre adatnak vissza.“ Ha a plebánosok ezeket figyelmesen megfontolják, nem fognak hiányt szenvedni sem tárgy, sem szavakban, melyekkel a hívek lelkeit áhitatra kelthetik és buzdíthatják, hogy ez élet terheit s nyomorait meggondolván, a feltámadásnak ama boldog diesőségét, mely az igazak és jámboroknak készítve van, epedve várják.

X. *Milyenek lesznek az emberek testei feltámadásuk után?*

Következik már, hogy a hívek megértsék, hogy jóllehet a test lényegét tekintve egy és ugyanazon testnek kell halottaiból

¹⁾ Mat. 10, 30. ²⁾ 132. Besz. 20. fejt.

feltámadnia, mely azelőtt meghalt: mégis egészen más és különböző lesz ennek állapota. Mert, hogy egyebeket mellőzzünk, legfőképp abban fognak a feltámadók testei mind önmagoktól különbözni, hogy míg azelőtt a halálnak alá voltak vetve, feltámadásuk után a nélkül, hogy a jók és gonoszok között különbség lenne, halhatatlanságot nyernek. A természetnek eme esodalatos visszaállítása Krisztus dicső győzelmének érdeme, melyet a halál fölött kivivott, miként a szentírás is bizonyítja. Meg van írva:¹⁾ „Megrontja a halált mindörökre”; és máshol:²⁾ „Halálot leszek, oh halál!” mit magyarázván az apostol így szól:³⁾ „Az utolsó ellenség pedig, ki megrontatik, a halál lesz”; és sz. Jánosnál olvassuk:⁴⁾ „halál többé nem leszen.” Legkivált pedig illő volt az, hogy Krisztus Urunk érdeme, mely a halál uralmát megdöntötte, Ádám vétékét hasonlíthatatlanul felülmulja. De meg-egyező volt az isteni igazsággal az is, hogy a jók a boldog életet örökké élvezzék, a gonoszok pedig örök kínokat szenvedven „keressék”¹⁾ a halált, de meg ne találják, kívánjanak meghalni, de fusson fölök a halál. És e halhatatlanság közös leend a jókkal és gonoszokkal.

XI. Mily adományokkal lesznek felécsitve a boldogok testei a feltámadás után?

Azonkívül a szenteknek feltámadt testei némely kitünő és jeles ékességekkel fognak bírni, melyeknél fogva sokkal neme-
sebbek lesznek, mint azelőtt bármikor voltak. Ezek közt ama négy a legfőbb, melyeket az atyák az apostol tanításából jegyez-
tek fel és melyek tulajdonságnak neveztetnek. Első ezek közül a szenvedhetlenség, azaz: azon ajándék és adomány, mely azt eszközöli, hogy semmi bajt sem szenvedhetnek és semmi fájdalom és baj nem érheti őket. Mert sem a hidegség nagysága, sem a láng hősege, sem a vizek árja nem árthat nekik. „Rothadásra vették el, ugymond az apostol.”¹⁾ rothadatlanságban támad fel.“ Hogy pedig a skolasztikusok szenvedhetlenségnek, nem pedig romlatlanságnak nevezték, oka az volt, hogy kifejez-

¹⁾ Ozeás 13, 14. ²⁾ I. Kor. 15, 26. ³⁾ Titk. Jelen. 21, 4. ⁴⁾ Tit. Jel. 9, 6. ⁵⁾ I. Kor. 15, 42.

zék azt, a mi a megdicsőült testnek sajátja.“ Mert a szenvedhetlenség nem közös tulajdonuk a kárhozottakkal, kiknek teste, habár romolhatlanok, mégis éghetnek és fázhatnak és különféle kinokat szenvedhetnek. Ez után következik a fényesség, melynél fogva a szenteknek testei fényleni fognak mint a nap; ugyanis Üdvözítőnk sz. Máténál bizonyítja: ¹⁾ „Az igazak fényleni fognak mint a nap, az ő Atyjok országában.“ S hogy erről senki se kételkedjék, a maga színváltozásának példájával bizonyította.²⁾ Ezt az apostol dicsőségnek, majd fényességnek nevezi mondván: ³⁾ „Megnújítja a mi alázatos testünket, hasonlóvá tétetik az ő dicsőségben testéhez:“ és ismét: „Nemtelenységben vettetik el, dicsőségben támad fel.“ ⁴⁾ E dicsőségnek némi képét Israel népe is látta a pusztában, midőn „Mózes arca“ ⁵⁾ Istennel való beszélgetés és jelenléte miatt annyira fénylett, hogy Israel fiai rá sem tekinthetének.“ E fénylés pedig bizonyos fényözön, mely a lélek legnagyobb boldogságából árad a testre úgy, hogy ez mintegy közlése ama boldogságnak, melyet a lélek élvez, valamint maga a lélek is azért boldog, mivel az isteni boldogságnak egy része reá árad. De ezen tulajdonsággal nem mindenki egyenlően ékesítettik föl, mint az elsővel; a szentek testei mind egyenlőkép szenvedhetlenné lesznek, de nem fognak ugyanazon fénynyel bírní; mivel mint az apostol bizonyítja: ⁶⁾ „Más a nap fényessége, más a hold fényessége s más a csillagok fényessége; még a csillag is különböző a csillagtól fényességre: így a halottak föltámadása is.“ Ez adománynyal egybe van kötve a könnyűség, melynél fogva a test a most rá sulyosodó tehertől meg fog szabadulni és a legkönnyebben, merre csak a lélek akarja, akkép mozoghat, hogy ama mozgásnál gyorsabb semmi sem lehet; mikép ezt szent Ágoston⁷⁾ az Isten városa című könyvében és szent Jeromos⁸⁾ Izaiást magyarázva világosan tanították. Ezért mondta az apostol: ⁹⁾ „Erőtlenségben vettetik el, erőben támad fel.“ Ezekhez járul még a finomság, melynek erejével a test egészen a lélek uralma alatt lesz, neki szolgál és akarátát teljesíti; a mi az apostolnak ama szavaiból világlik ki: „Állati test¹⁰⁾ vettetik el, lelki test támad fel.“ Ezek körülbelül a főlbb pontok, melyek ez ágazat magyarázásakor előadandók.

¹⁾ Mát. 13, 43. ²⁾ Mát. 17, 2. ³⁾ Fil. 3, 21. ⁴⁾ I. Kor., 15, 43. ⁵⁾ Mozes II. K. 34, 29. II. Kor. 3, 7. ⁶⁾ I. Kor. 15, 41. ⁷⁾ Isten vár. 13. 18. és 20 köv. ⁸⁾ Jerom. 12. k. 40. fej. ⁹⁾ I. Kor. 15, 43. ¹⁰⁾ I. Kor. 15, 44.

XII. Mily haszna van a hívekre a feltámadás ily nagy titkainak?

Hogy pedig a hívek tudják, mily hasznot húzhatnak ennyi és ily nagy titkok ismeretéből: először is ki kell jelentenünk, hogy Istennek legnagyobb hálaadással tartoznak, ki elrejtette ezeket a bölesek elől¹⁾ és kinyilatkoztatta a kisdedeknek. Mert hány jeles böleseségű vagy kitünő tudományu férfiú volt egészen vak ezen oly annyira bizonyos igazságra nézve. Mivel tehát azokat nekünk, kik azok megértésére el nem juthatánk, kinyilatkoztatta, illő, hogy az ő legfőbb jóságát és kegyét örök dicsérettel magasztaljuk. Továbbá ez ágazat fölötti elmélkedés azon nagy haszonnal is jár, hogy tudniillik azoknak halálakor, kiket hozzánk rokonság vagy barátság fűz, mind másokat, mind magunkat könnyen vigasztalandjuk. Tudjuk, hogy az apostol is élt a vigasztalás e nemével, midőn a Tesszalonikaiakhoz²⁾ az alvókról írt. Sőt minden egyéb nyomor és sanyarúságunkban is a leendő föltámadásnak meggondolása fájdalomunk legnagyobb enyhülését fogja szerezni, miként sz. Jobb³⁾ példájából tanuljuk, ki szomorodott és busongó szívét egy dül azon reménnyel vigasztalta, hogy egykor a föltámadáskor meg fogja látni Urát Istenét. Azonkívül ez által lehet a híveket leghathatósabban buzdítani, hogy a legnagyobb buzgósággal törekedjenek jámbor, feddhetlen és minden bűnmocsoktól teljesen tiszta életet élni. Mert ha meggondolják, hogy ama nagy gazdagság, mely a föltámadást követni fogja, nekik készített: könnyen fognak az erény és jámborság gyakorlatára buzdulni. Viszont a szív gerjedelmeinek elfojtására és az embereknek a gonosztól elvonására mi sem bírhat nagyobb erővel, mint ha gyakrabban arra intjük őket, mily bajok s kínok várnak a gonoszokra, „kik amaz utolsó napon az ítélet föltámadására fognak eljönni.“⁴⁾

¹⁾ Máté 11. 25. ²⁾ Theisz. 4, 12. s. köv. ³⁾ Jobb. 19, 26. s. k.

⁴⁾ Ján. 5, 29.

XIII. FEJEZET.

A tizenkettedik ágazatról.

Örök életet.

I. Miért van e hitágazat a legutolsó helyen és mennyire hasznos ezt a népek gyakrabban megmagyarázni.

A sz. apostolok, a mi vezéreink, a hitvallást, melyben hitünk összege foglaltatik, az örök életéről szóló ágazattal akarták bezárni és befejezni, mind azért, mivel a test föltámadása után a híveknek nem kell egyebet várnok az örök élet jutalmánál; mind pedig azért, hogy ama tökéletes és minden javakkal elárasztott boldogság szüntelen szemünk előtt lebegjen és megtanuljunk, hogy elménket és minden gondolatunkat arra irányozzuk. Miért is a plebánosok a hívek oktatásakor soha se mulasztják el az örök élet jutalmainak előterjesztése által ezek kedélyét feltüzelni, hogy bármit, még a legsúlyosabb megpróbáltatásokat is, mikről azt tanították, hogy a keresztény névért el kell viselni, könnyűnek, sőt kellemesnek tartanak és az Isten iránti engedelmességre hajlandóbbak és készebbekké válnak.

II. Mit jelent itt az örök élet?

De mivel e szavakban, melyek itt boldogságunk kifejezésére használvák, igen sok titok rejlik, azokat úgy kell megmagyarázni, hogy, a mennyire kinek-kinek felfogása engedi, mindnyájan megérthessék. Figyelmeztetni kell tehát a híveket, hogy e szavak „örök életet“, nem annyira az élet örökké tartósságát, melyben az ördögök és a gonosz emberek is részesülnek, hanem inkább az örökké tartósságban ama boldogságot jelenti, mely az üdvözültek óhaját betölti. Így érté ezt ama törvénytudó is,¹⁾ ki Urunk I. dvözitöunktől az evangéliumban kérdezte, mit kelljen cselekednie, hogy az örök életet elnyerje; mintha azt mondta volna: miket kell cselekednem, hogy ama helyre, hol tökéletes boldogságot lehet élvezni, eljussak? Ezen értelemben veszi ezen szavakat a szentírás, mint sok helyen látható.

¹⁾ Luk. 18, 18.

III. Miért nevezzük ama legfőbb boldogságot örök életnek?

Ama legfőbb boldogságot leginkább azért nevezzük így, nehogy valaki azt gondolja, hogy az testi és mulandó dolgokban áll, melyek örökké tartók nem lehetnek. Mert maga e szó *boldogság* nem fejezhette ki eléggé azt, a miről szó van, főképp minthogy voltak némely álböleseségtől fölfuvalkodott emberek, kik a legfőbb jót azon dolgokban helyezék, melyek érzékeny alá esnek. Mert ezek elenyésznek és megszűnnek, a boldogság pedig nincs az idő korlátai között, sőt inkább e földiek távol vannak az igazi boldogságtól, melytől legmesszebb távozik az, a ki a világ szeretetén s vágyain csügg. Mert irva van:¹⁾ „Ne szeressétek e világot, sem azokat, mik e világban vannak. A ki e világot szereti, nincs abban az Atyának szeretete“; és alább: „E világ elmúlik és az ő kívánsága“. A plebánosok tehát gondosan törekedjenek ezeket a hűvek elméjébe véetni, hogy a mulandókat megvessék és belássák, hogy ez életben, hol nem polgárok, hanem jövevények²⁾ vagyunk, a boldogságot el nem érhetjük. Jóllehet már itt is joggal mondhatjuk magunkat boldogoknak a reménység által, ha „lemondván³⁾ az istentelenségről és a világi kívánságokról, józanul, igazán és ájtatosan élünk e világon, várván a boldog reménységet és a nagy Isten a mi Üdvözítő Jézus Krisztusunk dicsőségének eljövetelét“. Mivel ezeket igen sokan, kik⁴⁾ önmagukat böleseknek tartották, nem értették és azt gondolták, hogy a boldogságot ez életben kell keresniök, esztelenekké lettek és a legnagyobb nyomorra jutottak. De ezenkívül e szó jelentéséből „örök életet“ azt is megtanuljuk, hogy az egyszer elnyert boldogság soha sem veszthető el, mint némelyek hibásan vélekedtek. A boldogság ugyanis minden javak összege, minden rossz vegyítése nélkül s mivel az ember vágyait egészen betölti, szükségképen az örök életben áll; mert lehetetlen a boldognak forrón nem kívannia, hogy ama jókat, miket már elnyert, örökké élvezhesse. Azért ha e bírás állandó és biztos nem volna, szükségképen a félelem igen nagy gyötrelmei szorongatnák.

IV. Az örök boldogság sem szóval, sem emberi észszel fel nem fogható.

Hogy mily nagy lesz az üdvözültek boldogsága, kik a

¹⁾ I. Ján. 2. 15. 17. ²⁾ I. Pét. 2, 11. ³⁾ Titk. 2, 12. köv. ⁴⁾ Rom. 1, 22.

mennyei hazában élnek s hogy azt csak is ők s kívülök senki más föl nem foghatja, eléggé bizonyítják magok a szavak, midőn boldog életéről szólunk. Mert ha valamely dolog jelelésére oly szót használunk, mely sok mással közös: könnyen belátjuk, hogy nincs rá szó, mely azon dolgot teljesen kifejezné. Mivel tehát a boldogságot oly szavakkal fejezzük ki, melyek épen ugy illenek a boldogokra, mint mindenkire, kik örökké élnek: ez nekünk érvül szolgálhat arra, hogy valami fensőbb és jelesebb dolog az, hogysen annak értelmét tulajdon névvel teljesen kifejezhetnők. Mert habár a szentírás ezen mennyei boldogság jelelésére igen sok más szót is használ, milyenek: Isten-, Krisztus-, mennyek országa, paradicsom, szent város, új Jerusalemb, az Atyának háza: mindazonáltal világos, hogy azok egyike sem elégséges az ő nagyságának kifejezésére. Miért is a plebánosok e helyen kínálkozó alkalmat el ne szalaszszák, hogy a híveket ama nagy jutalmakkal, melyek az örök élet elnevezéssel jelettetnek, a jámborság, igazság és a keresztény egély minden kötelmeire buzdítsák. Mindenki tudja, hogy az életet a legnagyobb jók közé szoktuk számítani, miket a természettől veszünk. Már pedig ezen jó alatt leginkább a boldogságot értjük, midőn örök életéről szólunk. Ha e silány és inséges életnél, mely annyi és oly különféle nyomoroknak van alá vetve, hogy igazabban halálnak lenne mondható, mit sem szeretünk inkább s mi sem lehet sem kedvesebb, sem kellemesebb: mily hévvel, mily erőfeszítéssel kell akkor amaz örök életet keresnünk, melyben minden rossz nélkül, minden jónak tökéletes és teljes voltát együtt találjuk fel? Mert a szent atyák tanítása szerint az örök élet boldogsága minden bajtól való mentességben és minden jónak elnyerésében áll. A bajokat illetőleg elég világosak a sz. írás bizonyítékai; mert írva van a Jelenések könyvében: ¹⁾ „Nem élhetnek és nem szomjuhozhatnak többé, a nap sem éri őket, sem valami hőség“; és ismét: ²⁾ „És letöröl Isten minden könyhullatást az ő szemekről és halál többé nem leszen, sem bánat, sem jajgatás, sem fájdalom nem lesz többé; mert az előbbieket elmúltak“. A boldogok dicsősége pedig mérhetlen és a tartós öröm és gyönyörök nevei megszámlálhatlanok lesznek. Mivel tehát ezen dicsőség nagyságát elménk föl nem foghatja, sem szívünk semmiképen nem érezheti, szükséges, hogy mi abba, az Urnak örömébe ³⁾

¹⁾ Titk. Jel. 7, 16. ²⁾ Titk. Jel. 21, 4. ³⁾ Mát. 25, 21.

menjünk, hogy azzal elárasztatva szívünk vágyát teljesen betöltsük.

V. *Minő javakat fognak különösen élvezni a boldogultak?*

Jóllehet pedig, mint szent Ágoston¹⁾ írja, úgy látszik, hogy könnyebb megszámlálni a rosákat, miktől mentek leszünk, mint a jókat és gyönyöröket, miket élvezni fogunk: mégis azon kell lennünk, hogy mindazt, a mi a hiveket ama legfőbb boldogság elnyerésének vágyára buzdíthatja, röviden és világosan megmagyarázzuk. Mindenekelőtt azonban ama megkülönböztetést kell tennünk, melyet tekintélyes egyházi íróktól vettünk; azok t. i. kétféle javakat különböztetnek meg, melyeknek egyike a boldogság lényegéhez tartozik, másika a boldogság következménye. Azért érthetőség végett azokat lényeges, ezeket pedig mellékes javaknak nevezték.

VI. *Miben áll az örök boldogság lényeges és főoka?*

A teljes boldogság pedig, melyet közönségesen lényegesnek nevezünk abban áll, hogy Istent látjuk, szépségében gyönyörködünk, ki minden jóság és tökéletesség forrása és kezdete. „Ez pedig az örök élet, mondja Krisztus Urunk,²⁾ hogy megismerjenek téged, egyedül igaz Istent, és a kit küldöttél, Jézus Krisztust“; e mondatot akarja magyarázni szent János, midőn mondja:³⁾ „Szerelmesim! most Isten fiai vagyunk, de még nincs kijelentve, milyenek leszünk. Tudjuk azonban, midőn ő meg fog jelelni, hasonlók leszünk hozzá. Mert látni fogjuk őt, amint vagyom“. Mert kifejezi, hogy a boldogság kettőből áll: egyrészt hogy Istent látni fogjuk, a milyen természetében és lényegében másrészt pedig, hogy mintegy istenek leszünk. Mivel, a kik Istennel élnek, habár tulajdon lényegüket megtartják is, mindazonáltal bizonyos esodálandó és majdnem isteni alakot öltenek fel, úgy hogy inkább istenek, mint embereknek látszanak.

¹⁾ 127. Beszéd. ²⁾ Ján. 17, 3. ³⁾ I. Ján. 3, 2.

VII. Hogyan öltik fel a boldogok Isten képét és némileg természetét?

Hogy pedig miért történik ez így, kiviláglik abból, mivel minden egyes dolog vagy az ő lényege vagy hasonlata és képe által ismerhető meg. De mivel Istenhez semmi sem hasonló annyira, hogy e hasonlóság segítségével annak tökéletes ismeretére juthatnánk: következik, hogy az ő természetét és lényegét senki sem láthatja, ha csak ugyanezen isteni lényeg velünk össze nem köti magát. És ezt jelentik az apostolnak ama szavai: ¹⁾ „Most tükör által homályban látunk, akkor pedig színről színre.“ Mert midőn mondja: „homályban“, sz. Ágoston ²⁾ ezt az Isten megismerésére használt hasonlatról magyarázza. Mit sz. Dénes ³⁾ is nyíltan bizonyít, midőn azt állítja, hogy az alábbvalók hasonlatosságából nem lehet a felelbbvalókéét megismerni. Mert valamely testi dolog hasonlatosságából nem lehet a testnélkülinek lényegét és minőségét megismerni, minthogy a dolgok hasonlatosságai szükségkép kevésbé anyagiak s inkább szellemiek, mint magok a tárgyak, melyeknek képét viselik, mint ezt minden ismereteinknél könnyen tapasztaljuk. Mivel pedig lehetetlen, hogy valamely teremtett dolog hasonlatossága szinte oly tiszta és szellemi legyen, mint maga az Isten: következik, hogy az isteni lényegét semmiféle hasonlatosságból sem lehet teljesen megismernünk. Ehhez járul az is, hogy minden teremtett tárgy tökéletességének bizonyos határai vannak. Az Isten ellenben végtelen és semmi teremtett lény hasonlatossága az ő mérhetlenségét meg nem közelítheti. Azért az isteni valóság megismerésének azon egyetlen módja marad, hogy az magát velünk összekapcsolja és értelmünket rendkívüli módon felemelje s úgy bennünket természete mivoltának szemlélésére alkalmasakká tegyen.

VIII. A boldogokat a dicsőség fénye megvilágosítja és Isten látását mindnyájunknak teljes reménnyel kell várnunk.

Ezt pedig a dicsőség fénye által fogjuk elérni, mivel ama fénytől megvilágítva, Istent az „igaz világosságot“ az ő világosságával látjuk. Mert a boldogok Istent mindig színről színre fogják szemlélni és ezen mindenek közt legnagyobb és legfelsé-

¹⁾ I. Kor. 13, 12. ²⁾ A Szentlár. 15, 9. ³⁾ Az isteni névr. 1. f. ⁴⁾ Zsolt. 35, 10.

gesebb adománynál fogva az isteni lényeg részeseivé levén, valódi és teljes boldogságot élveznek; melyet nekünk is hinnünk kell, mint azt az Atyák hitvallása meghatározza, hogy mi azt Isten jóságából esalhatlanul reméljük; azt mondja ugyanis: „Várom a holtak föltámadását és a jövő örök életet“.

IX. Hasonlatban fejezzük ki, hogy a boldogságban az ember az Istennel miképp egyesül.

Valóban isteniek ezek és sem szóval ki nem fejezhetők, sem gondolattal fel nem foghatók. Azonban e boldogságnak némi képét láthatjuk azokban is, a mik érzékeink alá esnek. Mert valamint a vas tűzbe vettétvén izzó lesz és habár lényege nem változik, mégis valami másnak, tudnillik tűznek, látszik: szintugy azok is, kik ama mennyei dicsőség részeseivé lettek, Isten szeretetétől lángolván ugy lesznek áthatva, hogy, habár nem szünnék meg azok lenni, a mik, mégis azt mondhatjuk, hogy sokkal inkább fognak különbözni azoktól, kik ez életben vannak, mint az izzó vas attól, mely a tűz hevétől áthatva ninesen. Ha tehát a dolgot röviden egybefoglaljuk: ama legfőbb és tökéletes boldogságot, melyet lényegesnek nevezünk, Isten bírásában kell helyeznünk. Mert mi hiányozhatik a tökéletes boldogságból annak, ki a legjobb és legtökéleteseb Istent bírja?

X. Melyek ama mellékes jók, melyekkel a boldogok bővelkedni fognak?

Ahhoz azonban még némely, minden boldogulttal közös ékességek is fognak járulni, melyek, minthogy az emberi ész előtt kevésbé ismeretlenek, kedélyünket hathasóbban is indítják s buzdítják. Ilyenek azok, melyekről az apostol szól a Rómaiakhoz irván: ¹⁾ „Dicsőség pedig és tisztesség és béke minden jót cselekvőnek“; mert dicsőséget csakugyan élvezni fognak a boldogok s pedig nem csupán azt, melyről azt állítottuk, hogy lényeges vagy annak természetével leginkább egybekapcsolt boldogság: hanem azt is, mely azon tiszta és világos tudásban áll, melyvel mindegyik a másíknak kitünő és jeles méltóságáról fog birni. Továbbá mily nagy lesz azon tisztelet, melyet nekik Isten

¹⁾ Rom. 2, 10.

adni fog, midőn többé nem Isten szolgáinak, hanem barátainak,¹⁾ testvéreinek és fiainak hivatnak! Azért Üdvözítőnk legszeretetteljesebb és legmegtisztelőbb szavakkal így fogja szólítani választottait:²⁾ „Jöjjetek Atyámnak áldottai! Birjátok a nektek készített országot“; hogy méltán kiálthatunk fel:³⁾ „Igen tiszteletre méltók a te barátid, Isten!“ Sőt Krisztus Urunk dicséretekkel is fogja őket mennyei Atyja és az ő angyalai előtt elhalmozni. Azonfelül ha a természetes és minden emberrel közös vágygyal óhajtjuk, hogy a böles férfiak bennünket tiszteljenek, mivel őket erényünk legjobb tanuinak tekintjük: mennyire fog növekedni a boldogok dicsősége az által, hogy egyik a másik iránt legnagyobb tisztelettel fog viseltetni.

XI. Mennyi jóval fognak a boldogok amaz örök hazában bővelkedni.

Nem volna vége az örömök elszámlálásának, melyekkel a boldogok dicsősége tetézve leend s azokat még elképzelniünk sem lehet. De arról legyenek meggyőződve a hivek, hogy mindazok, a mik nekünk ez életben kedvesek vagy kellemesek, akár az elme tudáskörébe, akár a test tökéletes alkatához tartozzanak, azokkal mind bővelkedni fog az égiek boldog élete; jóllehet az az apostol szerint valami fensőbb módon, „melyet⁴⁾ szem nem látott, fül nem hallott, sem az ember szívébe fel nem hatott“, fog történni. Mert a test, mely azelőtt durva és anyagi volt, miután mennyben, letéve a halandóságot, szellemivé lett, többé semmi élelemre nem szorul; a lélek pedig a dicsőség örök élvezése által, melylyel ama nagy vendégség szerzője „odamenvén⁵⁾ szolgál nekik“, a legnagyobb gyönyörrel fog eltelni. A becses ruhák vagy a test királyi ékei után pedig ki vágyódhatnék, midőn ezekre semmi szükség nem leend s mindnyájan halhatatlansággal s fényvel övezve és az örök dicsőség koronájával lesznek ékesítve? Ha pedig az emberi boldogsághoz kényelmes és fényes lakhely birtoka is tartozik: mit lehet magánál a mennynél, mely Isten dicsőségétől mindenünnen ragyog, nagyobb és magasztosabbat gondolni? Azért a látnok, midőn ama lakhely szépségét szemel elé állítá és ama boldog lakhelybe

¹⁾ Ján. 15, 14, és 20, 17. Rom. 8, 14. ²⁾ Mát. 25, 34. ³⁾ Zsolt. 138, 17. ⁴⁾ I. Kor. 2, 9. ⁵⁾ Luk. 17, 37.

eljutni felette kívánczók, így szól:¹⁾ „Mily kellemesek a te hajlékaid, erők Ura! kívánczók és eped lelkiem az Ur tornáczai után. szívem és testem örvendeznek az élő Istenben“. És hogy ez legyen a hívek érzelme, ez mindenek közös kívánsága, a plebánosnak nemcsak forrón óhajtani, de egész buzgalommal törekednie is kell erre.

XII. A boldogok nem részesülnek ugyanazon jutalmakban.

Mert „Atyám házában, ugymond az Ur,²⁾ sok lakóhely vagyon“, melyekben ki-ki amint érdemli, kisebb nagyobb jutalomban fog részesülni. Mert³⁾ „a ki szűken vet, szűken is arat és a ki áldással vet, áldással is arat“. Miért is a híveket nemcsak buzdítani kell ama boldogságra, hanem ezen boldogság elnyerésének legbiztosabb módjára is gyakrabban kell őket figyelmeztetni, hogy a hit és szeretetben bővelkedve, az imádságban és a szentségek üdvös fölvételében állhatatosak lévén, embertársaik iránt a jótékonyság minden eselekedeteit gyakorolják. Mert így Isten irgalmassága által, ki ama boldog diésőséget az őt szeretőknek készítette, egykor teljesülni fog az, mit a látnok jövendölt:⁴⁾ „És az én népem a béke szépségében fog lakni és a biztosság hajlékaiban és bőséges nyugalomban“.

¹⁾ Zsolt. 83, 2. ²⁾ Ján. 14, 2. ³⁾ II. Kor. 9, 6. ⁴⁾ Iz. 32, 18.

MÁSODIK RÉSZ.

I. FEJEZET.

A szentségekről általában.

I. A plebános fő gondot fordítson a szentségekről szóló tan előadására.

Noha a keresztény tanítás minden része tudományt és szorgalmat igényel: de a szentségekről szóló tan, mely mind Isten parancsából szükséges, mind pedig igen hasznos, a plebánosban különös tehetséget és gondosságot kíván, hogy annak alapos és gyakori előadása által a hívek képesíttessenek a legkitünőbb és legszentebb dolgok méltó és üdvös vételére és az áldozárok az isteni tilalom ama szabályától el ne térjenek: ¹⁾ „Ne adjátok a szentet ebeknek és ne hányjátok gyöngyeiteket a sertések elé“.

II. Mit jelent e szó: „szentség“?

Mindenekelőtt tehát, mivel a szentségekről általában kell szólnunk, magának a szónak jelentésén és fogalmán szükséges kezdeni és különféle jelentését megmagyarázni, hogy könnyebben megértsük, melyik e helyen a szónak valódi értelme. Azért figyelmeztetni kell a híveket, hogy a szentség szót, melyet itt tárgyalunk, másképp használták a világi és másképp a szent írók. Mert amazok a szentség szó alatt ama kötelezettséget akarták jelezni, midőn eskü által bizonyos szolgálatra kötelezzük magunkat, honnan azon eskü, mely által a katonák az állam hű szolgálatára kötelezik magukat, katonai szentségnek neveztetett. És

¹⁾ Mat. 7, 6.

ugy látszik, hogy náluk e szónak ez volt leggyakoribb jelentése. Ellenben a latin atyáknál, kik az isteni dolgokról irtak, a szentség szó bizonyos szent dolgot jelent, mely el van rejtve, amint a görögök is ugyanazon dolog jelelésére titkos szóval éltek. Hogy a szentség szót ezen értelemben kell venni, kitetszik az Efezusiakhoz írt levélből: ¹⁾ „Tudtunkra adá akarátának titkát“; azután Timoteushoz: ²⁾ „Nagy a kegyesség titka“; továbbá a Bölcsesség könyvében olvassuk: ³⁾ „Nem tudják az Isten titkait“. Ezen és sok más helyből kiviláglik, hogy a szentség nem mást, mint szent, elrejtett és titkos dolgot jelent. Ezért a latin tudósok azt hitték, hogy bizonyos, érzékeink alá eső jeleket, melyek a kegyelmet, mit munkálnak, egyszersmind jelentik és mintegy szeméink elé állítják, alkalmasan lehet szentségnek nevezni; habár sz. Gergely nézete szerint ⁴⁾ azért is mondhatjuk szentségnek, mivel az isteni erő anyagi tárgyak leple alatt titkosan munkálja az üdvösséget. Ne is gondolja senki, hogy e szót csak nem rég használják az egyházban; mert a ki szent Jeromost és Ágostont olvasta, könnyen be fogja látni, hogy régi egyházi íróink a szóban levő dolog jelentésére igen gyakran a szentség szóval, néha pedig jel, vagy titkos jel, vagy szent jel kifejezéssel is éltek. S emyi elég a szentség szóról, mely ugyan az ó szövetségi szertartásokra is illik, melyekről azonban a lelkésznek nem szükséges rendszabályokat adni, minthogy azokat az evangéliumi törvény és kegyelem eltörölte.

III. Mit jelent tulajdonképen a katolikus írónál a szentség szó?

A szónak eddig adott fogalmán kívül azonban figyelmesen ki kell kutatni a dolog lényegét és természetét is, és a híveknek megmagyarázni, mi a szentség. Mert senki sem kétkedhetik, hogy a szentségek ama dolgok neméhez tartoznak, melyek üdvösségünket és megigazulásunkat munkálják. Jóllehet pedig sok mód van, melyek e dolog kifejtésére alkalmasak és használhatók; azt azonban érthetőbben és világosabban semmi sem fejezi ki, mint a sz. Ágostontól származott értelmezés, melyet azután az összes skolasztikus tudósok követtek: „A szentség, ugymond, ⁵⁾ szent dolognak jele“, vagy mint más

¹⁾ Efez. 1, 9. ²⁾ I. Tim. 3, 16. ³⁾ Bölcs. 2, 22. ⁴⁾ Szt. Gerg. ⁵⁾ Isten város. 10, 5.

szavakkal, de ugyanazon értelemben kifejezik: „A szentség látható jele a mi megigazulásunkra rendelt láthatatlan kegyelemnek“.

IV. Az érzékek alá eső dolgok felosztása, és mit kell a „jel“ szó alatt érteni.

Hogy ezen értelmezés annál világosabb legyen, a lelkészek kötelessége annak egyes részeit megmagyarázni és különösen előadni, hogy az érzékeink alá eső összes dolgoknak két neme van. Némelyeket azért találták fel, hogy valamit jelentsenek velük; mások nem más dolog jelentése, hanem önmagok miatt használtattak s ezekhez számíthatunk majd minden dolgot, mely a természetben létezik. Az első nemhez a dolgok nevei, az írás, zászlók, képek, kürtök és sok más effélék tartoznak. Mert ha a szavaktól azok jelentését elveszed, megszűnt az ok, mely miatt a szavakat használtuk. Ezeket nevezzük tulajdonképeni értelemben jeleknek. Mert szent Agoston¹⁾ azt mondja jelnek, mi a dologon kívül, melyet érzékeink elé állít, azt is eszközli, hogy abból más dolog ismeretét nyerjük; mint a nyomból, melyet a földön látunk, könnyen következtetünk az átmenőre, kinek nyomain meglátszanak.

V. Hogyan kell a szentségeket a jelek közé számítani?

Az előadottakból világos, hogy a szentség a dolgok azon neméhez tartozik, melyek azért vannak rendelve, hogy valamit jelentsenek; mivel jelképben és hasonlatban azt jelenti nekünk, a mit Isten lelkeinkben érzékeink által meg nem fogható erejével munkál. A keresztség ugyanis, hogy a mondottakat példában tegyük szemlélhetőkké, jelenti, hogy midőn meghatározott és ünnepléses szavak kimondása mellett külsőleg vízzel leöntetünk, bensőleg a Szentlélek ereje a vétkek minden szennyt és undokságát eltörli és lelkünket a mennyei megigazulás felséges ajándékával gazdagítja és ékesíti; a testnek ama leöntése, mint alább annak helyén megmagyarázzuk, egyszersmind eszközli is azt a lélekben, a mit jelent. De a szentírásból is világosan kitetszik, hogy a szentséget a jelek közé kell számítani. Mert az apostol a körülmetélésről, az ó szövetség szertartásáról (szentségéről),

¹⁾ A ker. tan. 2, 1.

mely Ábrahámnak, a minden hívők atyjának meghagyatott, így ír a Rómaiakhoz: ¹⁾ „És a körülmetélés jelét vette, mint pecsét-jét a hit igazságának.“ És egy más helyből, midőn állítja, ²⁾ hogy mi mindnyájan, „kik megkereszteltettünk Krisztus Jézusban, az ő halálában kereszteltettünk meg,“ láthatni, hogy a keresztség ezt jelenti t. i. hogy, mint ugyanazon apostol mondja: ³⁾ „Eltemettettünk vele együtt a keresztség által a halálba.“ Nem is esekély haszna lesz annak, ha a hívő nép megérti, hogy a szentségek a jelekhez tartoznak; mert így könnyebben meggyőződik, hogy az, a mit jelentenek, magokban foglalnak és munkálnak, szent és fonsóges és megismervén azok szent voltát, annál inkább fog az Isten hozzánk való jóságának tiszteletére és imádására buzdulni.

Hányfélék a jelek?

Ezután meg kell magyarázni e szavakat „szent dolognak,“ melyek az értelmezésnek második részét teszik. Hogy ez jól sikerüljön, kissé részletesebben kell előadnunk azokat, miket sz. Ágoston a jelek különféleségéről elmésen és tüzetesen tárgyalt. Némely jelek ugyanis természetieknek mondatnak, melyek önmagokon kívül más dolognak ismeretét (mi, mint fennebb bizonyítottuk, minden jellel közös) keltik föl bennünk, például a füst, melyből azonnal tüzre következtetünk. És e jelet azért kell természetinek neveznünk, mivel a füst nem akaratunk szerint jelenti a tüzet, hanem a dolog természetéből következik, hogy ha valaki csak füstöt lát, egyszersmind a lappangó tűznek természete és ereje is eszébe jut és reá gondol. Más jelek pedig nem természetiek, hanem olyanok, melyeket az emberek határoztak meg és találtak ki, hogy egymás közt beszélhessenek és érzelmeiket másoknak kifejezhessék és viszont mások nézetét és szándékait megérthessék. Hogy mily különbözők és sokfélék ezek, az onnan tűnik ki, mivel némelyek a szemek, igen sok a fülek és mások egyéb érzékek körébe tartoznak. Mert midőn valakinek intünk és például zászló-fölemeléssel valamit tudtul adunk: eléggé bizonyos, hogy ama jeladás csak a szemekre hat, valamint a kürtök, sípok és hárfák zengése, melyeket nemesak gyönyörködtetésre, hanem többnyire jeladásra használunk, a fülek itélete

¹⁾ Rom. 4, 11. ²⁾ Rom. 6, 2. ³⁾ Rom, 6, 4.

alá esik; kiváltképen ezen érzékekkel fogjuk fel a szavakat is, melyek a lélek legbensőbb gondolatainak kifejezésére legnagyobb erővel bírnak. Azonban az eddig felsorolt jeleken kívül, melyeket a mondottak szerint az emberek közmegegyezésből és közakaratból állapítottak meg, vannak olyanok is, melyeket Isten rendelt, melyek azonban, hogy nem egyfélék, mindenki elismeri. Mert némely jeleket Isten csak azért ajánlott az embereknek, hogy valamit jelentsenek vagy valamire emlékeztessenek; melyeknek voltak a tisztulási törvények, a kovásztalan kenyér és sok más, melyek a mózesi isteni tisztelet szertartásaihoz tartoztak. Másokat pedig azért rendelt Isten, hogy nemcsak jelentő, hanem eszközlő erővel is bírjanak; és eléggé világos, hogy a jelek ez utóbbi neméhez kell az új szövetség szentségeit számítani. Mert ezek Istentől rendelt s nem az emberektől feltalált jelek, melyekről kétségtelenül hiszszük, hogy a szent dolgot, melyet jelenenek, eszközlik is.

VII. Mit kell érteni a szentség értelmezésében a „szent dolgok“ alatt?

Azonban, valamint a jelek sokfélék, úgy a „szent dolgot“ sem kell egyfélének tartani. A mi már a szentség adott értelmezését illeti, az egyházi írók a „szent dolog“ szó alatt Isten kegyelmét értik, mely minket megszentel és minden isteni érények képességével földiszit. Mert méltán hitték, hogy a szent dolog elnevezése a kegyelemnek felel meg tulajdonképen, mint-hogy annak üdvös hatása által a mi lelkünk Istennek szenteltetik és vele egybeköttetik.

VIII. A szentségnek bővebb értelmezése és hogyan különbözik az egyéb szent jelektől.

Azért, hogy kimerítőbben megmagyarázzuk, mi a szentség, tanítanunk kell, hogy az érzékek alá eső dolog, mely Isten rendeléséből a megszentelést és megigazulást nemcsak jelenti, hanem munkálja is; miből, a mint kiki könnyen beláthatja, következik, hogy a szentek képei, keresztek és más effélék, jóllehet szent dolgok jelei, azért szentségnek még sem mondhatók. Ezen tan igazságát pedig könnyű minden szentség példájával igazolni, ha valaki azt, mit főnebb a keresztségről említettünk, midőn azt

mondtuk, hogy a testnek amaz ünnepélyes leöntése jelenti s eszközli is a szent dolgot, mely bensőleg a Szentlélek ereje által történik, más szentségre is alkalmazni akarná. Sőt e titkos jeleknek, melyeket Isten rendelt, az a kiváló sajátysága is megvan, hogy az Urnak rendelkezéséből nem csak egy bizonyos dolgot, hanem többet is jelentenek. Ez minden egyes szentségben felismerhető, melyek nemcsak megszentelésünket és megigazulásunkat, hanem azonkívül két más, magával a megszenteléssel összefüggő dolgot jelentenek; tudniillik Krisztusnak a Megváltónak szenvedését, mely a megszentelés oka és az örök életet s mennyei boldogságot, mely megszentelésünknek célja. Minthogy ez minden szentségnél látható, méltán tulajdonítottak a szent tudósok minden egyes szentségnek hármassal jelentést, részint, mivel valamely múlt dologra emlékeztet, részint mivel valamely jelenlevőt jelent és mutat, részint mivel valamely jövőt előre hirdet. Nem kell azonban azt gondolni, mintha ezt csak ők tanítanák s egyszerűs mind a szentírás bizonyítékai is meg nem erősíték; mert, midőn az apostol mondja: ¹⁾ „Mind, a kik megkereszteltettünk Krisztus Jézusban, az ő halálában kereszteltettünk meg,“ világosan bizonyítja, hogy a keresztséget azért kell jelnek nevezni, mivel az Úr szenvedése és halálára emlékeztet bennünket. Azután, midőn mondja: ²⁾ „Mert eltemettünk vele együtt a keresztség által a halálba, hogy valamint Krisztus feltámadott halottaiból az Atya dicsősége által, úgy mi is az élet újságában járunk,“ ezen szavakból kiviláglik, hogy a keresztség jel, mely a belénk öntött mennyei kegyelmet jelenti, mely adomány által arra képesítettünk, hogy új életet kezdvén az igaz jámborságnak minden kötelmeit könnyen és örömmel teljesítsük. Végül, midőn hozzá adja: ³⁾ „Mert ha egyívő oltattunk az ő halálának hasonlatossága szerint, feltámadásával is úgy leszünk,“ nyilvánvaló, hogy a keresztség az örök életet is világosan jelenti, melyet az által el fogunk nyerni. De a jelentések ezen fölhozott különféle nemein és módjain kívül gyakran megtörténik, hogy a szentség nem csak egy jelenlevő dolgot, hanem többet is mutat és jelent. Ezt pedig könnyen megértik azok, kik a legszentebb oltáriszentségről elnélnékednek, mely az Ur valóságos testének és vérének jelenlétét, nemkülönbön azon kegyelmet jelenti, melyet azok nyernek, kik a szent titkokban tisztán részesülnek. A mondottakból

¹⁾ Rom. 6, 3. ²⁾ Rom. 6, 4. ³⁾ Rom. 6, 5.

tehát érveket meríthetnek a lekipásztorok, hogy bebizonyítsák, mily nagy az istenség hatalma s hány titokteljes esoda rejlik az új szövetség szentségeiben, hogy mindenkit meggyőzzenek, hogy azokat a legnagyobb áhitattal kell tisztelni és felvenni.

IX. Miért volt szükséges a keresztényeknél szentségeket rendelni?

Azonban a szentségek kellő használatának tanítására mi sem lehet alkalmasabb, mint gondosan előadni az okokat, melyek miatt szükséges volt szentségeket rendelni. Több okot szoktak felhozni, melyek közül első az emberi elme gyengesége; mert természetünk hozza magával, hogy az észszel és értelemmel felfogható dolgok ismeretére senki sem juthat el másképp, mint azok által, melyek valamely érzék alá esnek. Hogy tehát azokat, miket Isten titkos ereje által munkál, könnyebben felfoghassuk, a mindenségnek ugyanazon alkotója a legbőlesebben rendelte, hogy hozzánk való jóságából magát az erőt bizonyos, érzékek alá eső jelekkel ismertesse meg. Mert mint aranyszájú sz. János¹⁾ igen jól mondá, ha az ember anyagi testtel nem bírna, akkor maguk a javak is pusztán és minden lepel nélkül adáltak volna; minthogy pedig a lélek a testtel össze van kapcsolva, igen is szükséges volt, hogy érzékek alá eső dolgok segélyével jusson el azok megértésére. A második ok pedig az, hogy lelkünk nem könnyen hajlandó elhinni az ígéreteket. Ezért Isten a világ kezdetétől fogva, a miket művelni elhatározott, leggyakrabban ugyan szavakkal szokta kijelenteni; néha azonban, midőn valamit határozott, a minek nagysága az ígélet hitelét csökkenthette volna, a szavakhoz más jeleket is kapcsolott, melyek néha mintegy esődnak tüntek fel. Így midőn Isten²⁾ Mózeset Izrael népe megszabadítására küldte s ez még a parancsadó Isten segélyében sem bizván félt, „nehogy nagyobb teher tétessék reá, mint elviselhetné, vagy nehogy a nép az isteni jóvendeléseknek és szavaknak hitelt ne adjon: az Úr az ő ígéletét különféle jelekkel erősítette meg. Amiut tehát cselekedett Isten az ő szövetségben, hogy valamely nagy ígéletnek hitelét jelekkel bizonyítsa, ugy az új szövetségben is Krisztus a mi Üdvözítőnk, midőn nekünk bűneink bocsánatát, mennyei kegyelmet, a Szentlélek közlését

¹⁾ 82 Beszéd. Mát. f. ²⁾ Móz, II. K. 3. s. k.

igérte, a szemek és érzékek alá eső némely jeleket rendelt, hogy azokkal mintegy záloggal lekötve bírjuk őt és így ígéreteiben való hűségéről soha se kételkedjünk. A harmadik ok az volt, hogy azok sz. Ambrus¹⁾ szerint, mint segéd eszközök és az evangéliumi Szamaritánus gyógyszerei szolgáljanak a lelkek egészségének vagy visszaszerzésére vagy megvédésére. Mert a Krisztus szenvedéséből származó erőt, vagyis a kegyelmet, melyet ő a kereszt oltárán számunkra kiérdemelt, a szentségek által mintegy csatornán át kell ránk árasztani, különben senki sem remélheti az üdvösséget. Azért a legkegyesebb Ur, szava és ígérete által biztosított szentségeket akart az egyházban hagyni, melyek által kételkedés nélkül higgyük, hogy szenvedésének gyümölcsét velünk valóban közlik, ha közölünk ama gyógymódot mindenki ájtatosan és szentül használja. Ehhez járul még a negyedik ok is, mely miatt a szentségek rendelése szükségesnek látszik, hogy t. i. némi jegyül és jelül szolgáljanak, melyekből a híveket meg lehessen ismerni, főkép miután, mint szent Ágoston is írja,²⁾ semmi emberi társaságnak, akár az igaz, akár tévhit nevezete alatt mintegy egy testbe összeolvadni nem lehet, ha csak valamely látható jelek köteleke nem fűzi őket össze. Mindkettőt eszközlik tehát az új szövetség szentségei, melyek egyrészt a keresztényeket a hitetlenektől megkülönböztetik, másrészt magokat a híveket némi szent kötélekkel egymás közt összefűzik. Azonkívül a szentségek rendelésének más, igen alapos okát is ki lehet mutatni az apostol e szavaiból:³⁾ „Szívvel hiszünk az igazságra, szájjal pedig vallást teszünk az üdvösségre.“ Mert a szentségek által az emberek előtt hitünk megvalljuk és nyilvánítjuk. Azért, midőn a keresztséget felveszszük, nyilvánosan bizonyítjuk azon hitünket, hogy ama viznek ereje, melylyel a szentségben leöntetünk, a lélek szellemi megtisztulását eszközi. Ezenkívül nagy erővel bírnak a szentségek nemesak a hitnek szívünkben való felkeltésére és megerősítésére, hanem a szeretet gyulasztására is, melylyel egymást szeretni tartozunk, minthogy a szent titkok közössége eszünkbe juttatja, hogy a legszorosabb kötélekkel egybekapcsolva és egy test tagjai vagyunk. A mit végre a keresztény jámborság gyakorlatában legtöbbszörre kell becsülni, szelidítik és fékezik az emberi ész kevélységét és minket alázatosságra

¹⁾ Sz. Amb. a szents. 1. 5. 4. f. ²⁾ Sz. Ágost. Faust. ellen. 1. 19. 11. f. ³⁾ Rom. 10, 10.

szoktatnak, midőn arra kényszerülünk, hogy magunkat érzei elemek alá vessük, hogy engedelmeskedjünk Istemnek, kitől előbb hűtlenül elpártoltunk, az anyagi világnak szolgálván. Ezek azok, miket a szentség nevezete, természete és rendeléséről a hívek előtt leginkább meg kell magyarázni; minekutána ezeket tüzetesen kifejtette a lelkipásztor, azután elő kell adni, miből áll minden egyes szentség, melyek részeik és azonfelül mely szer-tartások és ünnepléységekkel vannak összekötve.

X. Az egyes szentségek alkotó részei.

Először tehát meg kell magyarázni, hogy az érzei tárgy, mely főnebb a szentség meghatározásában előfordult, nem csupán egy, habár hinnünk kell hogy egy jelet képez. Mert kettő az, a miből minden szentség áll; ezek egyike az anyag minőségével bír és elemnek nevezetik, másika az alak jelentésével és közön-ségesen igének mondatik. Mert így tanultuk ezt az atyáktól. E tekintetben ismeretes és mindenki előtt tudva van sz. Ágoston ama bizonyágtétele:¹⁾ „Az elemhez járul az ige és szentség lesz.“ Tehát az érzei dolog alatt mindig az anyagot vagy elemet, mint a keresztség szentségében a vizet, a bérnálásban a krizmát, az utolsó kenetnél az olajat értik, melyek mind a látás alá esnek; mind pedig a szavakat, melyek az alak minőségével bírnak és a halláshoz tartoznak. Az apostol mindkettőt világosan kifejezi, midőn mondja:²⁾ „Krisztus szerette az egyházat és önmagát adta érte, hogy azt megszentelje, megtisztítván a viznek für-dőjével az élet igéje által.“ Ezen helyen ki van fejezve a szent-ség anyaga és alakja.

XI. Miért adattak az anyaghoz igék?

Az anyaghoz azért kellett adni az igéket, hogy a véghez-viendő dolog jelentése nyiltabb és világosabb legyen. Mert vilá-gos, hogy a szavaknak van minden jelek közt a legnagyobb erejük és, ha azok hiányzanak, egészen homályos lesz, mit jelent és mutat, a szentségek anyaga. Mert a mint a keresztségnél láthatni, hogy a víz úgy hűsítő mint tisztító sajátsággal bír és mindkét dolognak lehet jelképe, hacsak szavak nem adatnak

¹⁾ Sz. Ág. 80. Ért. Ján. ev. ²⁾ Efez. 5, 25. s. k.

hozzá, valaki tán vélekedés útján eldönti, hogy a keresztségben melyiket jelentjük a kettő közül, de róla semmi bizonyosat nem állíthat: ha pedig szavak alkalmaztatnak, azonnal értjük, hogy tisztító erővel és jelentéssel bír.

XII. Az új szövetségi szentségek fensége.

A mi szentségeink pedig az ó szövetségi szentségeket igen fölulmulják abban, hogy ezek kiszolgáltatásánál, a mennyire tudjuk, semmi meghatározott alak nem használtatott; azért igen bizonytalanok és homályosak is voltak; a mieink pedig meghatározott igékből álló alakkal bírnak, úgy, hogy ha attól eltérés történik, a szentség nem érvényes; és azért igen világosak és semmi kétséget sem tärnek. Ezek tehát a részek, melyek a szentségek természetéhez és lényegéhez tartoznak és a melyekből szükségképen áll minden egyes szentség.

XIII. Minő a szentségek szertartásainak ereje és természete?

Ezekhez járulnak a szertartások, melyeket hinnünk kell, hogy vétek nélkül elhagyni ugyan nem lehet, hacsak a szükség mast nem parancsol: mégis ha azokat valamikor elhagyjuk, mivel a dolog természetéhez nem tartoznak, a szentség valódi lényegéből mit sem veszít. És méltán folytonos szokás volt az egyházban kezdettől fogva, hogy a szentségek némely ünnepélyes szertartásokkal szolgáltatnak ki. Mert mindenekelőtt illő volt a szent titkok iránt oly vallási tiszteletet tanusítani, hogy a szentet szentül használjuk. Azonfölül a szertartások azokat, miket a szentség munkál, még inkább föltüntetik és mintegy szemek elé állítják és ezen dolgok szentségét mélyebben nyomják a hives lelkébe. Továbbá azok elméjét, kik látják és szorgalmasan megfigyelik azokat, a fensőbb dolgokról való elmékedésre emelik és bennük a hitet és szeretetet fölkeltik; azért minél nagyobb gondot és szorgalmat kell fordítanunk arra, hogy a hives a szertartások jelentését, melyekkel az egyes szentségeket kiszolgáltatjuk, megismerjék és megértsek.

XIV. Hány szentség van a katolikus egyházban?

Ezután a szentségek számát kell kifejtteni, mely ismeretnek

bizonyára meg lesz az a haszna, hogy a nép annál nagyobb áhitattal fordítja összes lelki erőit Isten különös jóságának dicséretére és magasztalására, minél több, Istentől adott segítő eszközet látja az üdvösség és boldog élet elnyerésének. Tehát a katolikus egyház szentségeinek száma hét, mint azt a szt. írás az atyáknak reánk átszállott hagyománya és a zsinatok tekintélye bizonyítja.

XV. Miért nincs sem több, sem kevesebb szentség?

Miért nincs pedig sem több, sem kevesebb szentség, azon dolgokból is, melyek hasonlatképen az anyagi életből a szellemre vitetnek át, némi valószínűséggel beh bizonyítható. Mert az embernek az életre, az élet fenntartására s annak a maga és az állam haszna szerint intézésére e hét látszik szükségesnek, hogy t. i. szülessék, növekedjék és táplálkozzék; ha megbetegült, meggyógyuljon; az erők gyengesége felüdítettessék; azután, a mi az államot illeti, hogy legyenek folyton előljárók, kiknek tekintélye és parancsa szerint igazgattassék; és végre magzatok törvényes nemzése által önmagát és az emberi nemet föntartsa. Minthogy ezek, miként eléggé kitűnik, azon életnek, melynél fogva a lélek Istenben él, megfelelnek, azokból a szentségek száma könnyen érthető. Az első ugyanis a keresztség, mintegy a többiek ajtaja, mely által Krisztusban újra születünk. Azután a bérnálás, mely azt munkálja, hogy az isteni kegyelemben növekedjünk és erősödjünk; mert a már megkeresztelt apostoloknak, mint sz. Ágoston¹⁾ bizonyítja, mondá az Ur: ²⁾ „Maradjatok a városban, míg nem felruháztattok erővel a magasságból“. Továbbá az oltáriszentség, melylyel mint valóban mennyei eledellel lelkünket tápláljuk és fentartjuk. Erről mondta ugyanis Üdvöztönk: ³⁾ „Az én testem bizonynyal étel és az én vérem bizonynyal ital“. Negyedik helyen következik a töredelem szentsége, melynek segélyével az elvesztett egészséget helyre állíthatjuk, miután a bűn által megsebesítettünk. Azután pedig az utolsó kenet, mely által a bűnök maradványai eltöröltetnek és a lelki erők felújulnak; mert sz. Jakab e szentségről szólván, azt mondja: ⁴⁾ „Es ha még bűnökben volna, megboesáttatnak neki“. Következik az egyházirend, mely hatalmat ad a szentségek kiszolgáltatására

¹⁾ Sz. Ág. 265. L. ²⁾ Luk. 24, 49. ³⁾ Ján. 6, 56. ⁴⁾ Jak. 5, 15.

és minden szent foglalkozás teljesítésére. Végül ide tartozik a házasság, hogy a férfi és nő törvényes és szent szövetségök által Isten imádására és az emberi nem fenntartására gyermekeket nemzzenek és azokat istenesen neveljék.

XVI. Nem egyenlő minden szentségnek szükségessége és méltósága.

Legfőképp pedig meg kell jegyeznünk, hogy habár mindegyik isteni és csodálatos erővel bír, mégsem bírnak mind hasonló és egyenlő szükségességgel vagy méltósággal, sem egy és ugyanazon jelentőséggel. Van köztük három, melyek, habár nem egyenlőképen, mégis a többieknél szükségesebbek. Mert hogy a keresztség mindenkinek feltétlenül szükséges, Üdvözítőnk e szavakkal jelentette ki: ¹⁾ „Ha ki ujjonnan nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába“. A töredelem szentsége pedig csupán azoknak szükséges, kik a keresztség után valami halálos bünt követtek el; mert az örök kárhozatot el nem kerülhetik, ha csak az elkövetett bünt igazán meg nem bánják. Azonkívül az egyházi rend, jóllehet nem minden egyes hívőnek, de az egész egyháznak mindenestre szükséges. Ha pedig a méltóságot tekintjük a szentségeknél, az oltáriszentség a többiek szentségben, a titkok száma és nagyságában jóval fölülmulja. Mindezeket könnyebben meg fogjuk érteni, midőn azokat, a mik az egyes szentségekhez tartoznak, annak helyén meg fogjuk magyarázni.

XVII. Kitől vannak ezen szent és isteni titkok és tulajdonképen ki szolgáltatja ki azokat?

Ezek után lássuk, kitől vettük ezen szent és isteni titkokat; mert kétségkívül, hogy valamely kitűnő ajándék méltósága annak méltósága és jelessége által fölötte növekszik, kitől maga az ajándék jött. E kérdés magyarázata semmi nehézséggel sem jár. Mert miután Isten az, ki az embereket megigazulttá teszi; a szentségek pedig a megigazulás elnyerésének csodálandó eszközei: világos, hogy az egy és ugyanazon Istent kell Krisztusban a megigazulás és szentségek szerzőjéül ismernünk. Azonfelül a szentségek a lélek bensejéig ható erővel és hatással bírnak. Mivel

¹⁾ Ján. 3, 5.

pedig egyedül Istennek áll hatalmában az emberek szíve es elméjébe hatni, ebből egyszersmind világos, hogy a szentségeket maga az Isten Jézus Krisztus által rendelte; valamint biztosan és állhatatosan hinnünk kell, hogy azokat bensőleg ő szolgáltatja is ki. Mert szent János állítja, hogy fölöle nyerte ezen bizonyítékot, midőn így szól:¹⁾ „A ki engem küldött vízzel keresztelni, az mondotta nekem: A kire látod a Lelket leszállani és rajta maradni, az az, ki Szentlélekben keresztel“.

XVIII. Kiknek szolgálatával él Isten a szentségek kiszolgáltatásánál?

Jóllehet pedig Isten a szentségek szerzője és kiszolgáltatója, mindazonáltal azokat nem angyalok, hanem emberek által akarta az egyházban kiszolgáltatni; mert a sz. atyák szakadatlan hagyományja bizonyítja, hogy a szentségekhez ép úgy szükséges a kiszolgáltatók tiszte, mint az anyag és alak.

XIX. A kiszolgáló az ő gonoszsága által a szentségi kegyelem hatását nem akadályozhatja.

S ezen kiszolgálók, minthogy ama szent ténykedésnél nem a magok, hanem Krisztus személyét viselik, akár jók, akár gonoszok legyenek, csak azon alakot és anyagot használják, melyet Krisztus rendeléséből a katolikus egyház azok kiszolgáltatásánál mindenkor alkalmazott, a szentségeket igazán fogadosítják és kiszolgáltatják, úgy, hogy a kegyelem hatását semmi sem akadályozhatja, ha csak azok fölvevői önmagukat nem fosztják meg oly nagy jótól és ellene nem állanak a Szentléleknek. Hogy pedig ez mindig bizonyosnak és kétségtelennek tartatott az egyházban, sz. Ágoston a Donatisták²⁾ ellen irt vitatkozásában a legvilágosabban bebizonyította. Ha a szentírásban is kerestünk bizonyítékokat, halljuk magának az apostolnak szavait: „Én, úgymond,³⁾ ültetem, Apollo öntözte, de Isten adta a növekedést. Azért sem a ki ültet, valami, sem a ki öntöz, hanem a ki növekedést ad, az Isten“. Mely helyből eléggé megérthető, hogy valamint a fáknak nem árt az ültetők gonoszsága: úgy mások

¹⁾ Ján. 1, 33. ²⁾ Sz. Ágost. a Donatist. ell. vitatk. 3. k. 10. f. 4. k. 4. f. 5. k. 19. f. ³⁾ I. Kor. 3, 6. s. k.

bűne miatt nem lehet semmi fogyatkozásuk azoknak, kik rossz emberek hivataloskodása által lettek Krisztusba oltva. Azért, mint sz. János evangéliuma nyomán a sz. atyák tanították, Judás Iskariotes is többeket keresztelt, mégsem olvassuk azok egyikéről sem, hogy ismét megkereszteltetett volna; azért helyesen írja sz. Agoston: ¹⁾ „Judás keresztelt és Judás után nem történt új kereszttség; János keresztelt és János után feladatott a kereszttség; mert a Judás által feladott „Krisztus keresztsege“ volt; a János által feladott pedig „Jánosé“. Nem Judást Jánosnak, hanem Krisztus keresztseget, habár Judás adta fel, tesszük elébe igen helyesen János keresztsegeének, habár János adta is fel“.

XX. Mit kell azokról tartanunk, kik tisztátalan lelkiismerettel szolgáltatták ki a szentségeket?

A lekipászorok és a szentségek egyéb kiszolgáltatói, midőn ezeket hallják, ne gondolják, hogy elégséges, ha az erkölcsök feddhetlenségére és az öntudat tisztaságára nem gondolván, csak arra ügyelnek, mikép kell a szentségeket illően kiszolgáltattani; mert jóllehet erre nagy gondot kell fordítani, mindazonáltal ebben még nem foglaltatik minden, a mi azok kiszolgáltatásához tartozik. Arra kell tehát folyton gondolniok, hogy a szentségek az isteni erő, mely bennök van, soha sem vesztek el, de a tisztátalanul kiszolgáltatókra örök veszélyt és halált hoznak. Mert a szentet, mire sokszor és igen sokszor kell figyelmeztetnünk, szentül és istenesen kell kezelni. Mint írva van a látoknál: ²⁾ „A bűnösnek mondja az Isten: Miért hirdeted te igazságaimat és veszed szádba szövetségemet? holott te gyűlölted a fegyelmet“. Ha büntől fertőzött embernek illetlen s nem szabad az isteni dolgokról beszélni, mennyivel nagyobb annak gonoszúsága, ki számos vétkeinek tudatában nem irtózik a szent titkokat mocskos szájjal fogatosítani, vagy undok kezeibe venni, illetni, másoknak nyújtani és kiszolgáltattani? Főkép miután szent Dénesnél ³⁾ írva van, hogy a gonoszoknak a jeleket, (mert így nevezi a szentségeket) megilletniök sem volt szabad. A szt. dolgok kiszolgáltatói tehát mindenekelőtt szentségre törekedjenek, tisztán járuljanak a szentségek kiszolgáltatásához és úgy gyakorolják magukat

¹⁾ Sz. Ág. 5. Érték. Ján. ²⁾ Zsolt. 49, 16. ³⁾ Sz. Dén. a sz. korm. 1. f.

jámborságban, hogy azok gyakori kiszolgáltatása és használata által Isten segítségével napról-napra több kegyelmet nyerjenek.

XXI. A szentségek két fő hatásáról.

Már most ezek megmagyarázása után elő kell adni, melyek a szentségek hatásai: mert ez a szentség meghatározására, melyet főnebb adtunk, nem esekély világosságot fog árasztani. Ilyen pedig különösen kétféle van. Ugyanis az első helyet méltán azon kegyelem foglalja el, melyet a szt. írótól használt néven „megszentelőnek“ nevezünk; mert így tanított bennünket nyilván az apostol,¹⁾ midőn mondja, hogy Krisztus szerette az egyházat és önmagát adta érte, hogy azt megszentelje, megtisztítván a víznek fürdőjével az élet igéje által. Mi módon munkálja pedig a szentség e nagy és csodálandó dolgot, hogy sz. Ágoston²⁾ jeles mondása szerint, a víz lemossa a testet és a szívre hat, ezt ugyan emberi ész és értelemmel meg nem érthetjük. Mert kétséget nem szenved, hogy érzéki dolog saját természetéből oly erővel nem bír, hogy a lélekre hathasson. De a hit világánál megismerjük, hogy a mindenható Isten ereje van a szentségekben, mely által azt eszközlik, a mit magok a természetes dolgok önerájukkal nem tehetnek.

XXII. Hogyan jelentettek ki az egyház kezdetén csodálatosan a szentség hatásai?

Azért, hogy a hívek lelkükben e hatásról soha se kételkedjenek, a szentségek kiszolgáltatása kezdetén csodajelekkal akarta a jóságos Isten nyilvánítani azt, a mit bensőleg munkálnak, hogy állhatatosan higgyük, a mit bensőleg mindig eszközölnek azok, habár érzéki felfogásunktól igen távol vannak. Hogy tehát ne említsük, hogy Üdvözítőnknek a Jordánban való megkereszteltetésekor az ég megnyílt és a Szentlélek galamb képében alászállt, figyelmeztetésünkre, hogy midőn az üdv forrásában megtisztulunk, az ő kegyelme lelkünkbe öntetik; hogy ezt, mondom, ne említsük, (mert inkább a keresztség jelentésére, mint a szentség kiszolgáltatására vonatkozik) nem olvassuk-e, hogy midőn Pünkösöd napján az apostolok a Szentlelket elnyerék, ki

¹⁾ Efez. 5, 25. s. k. ²⁾ Sz. Ág. 80. Értek. Ján.

által azután a hit igazságának hirdetése és Krisztus dicsőségéért való veszélyek elviselésére serényebbek és bátrabbakká lettek, akkor¹⁾ „lőn hirtelen az égből mintegy sebesen jövő szélnek zugása és elosztott nyelvek jelenének meg nekik mint a tüzláng?“ Ebből érthető volt, hogy a bérmlás szentsége nekünk ugyanazon lelket és ugyanazon erőket adja, melyekkel a test-, világ- és ördögnek, tudniillik a mi örökös ellenségeinknek bátran ellen mondhatunk és ellen állhatunk. És ezen esodák, valahányszor az apostolok e szentségeket kiszolgáltatták, az egyház első korában egy ideig láthatók voltak, míg a hit erősbulése és megszilárdulása után megszűntek.

XXIII. Mennyivel nagyobb az új szövetségi szentségek fensége, mint az ó szövetségické?

Azokból tehát, miket a szentségeknek első hatásáról, tudniillik a megszentelő kegyelemről előadtunk, az is kitetszik, hogy az új szövetségi szentségeknek hatása fenségesebb és jelesebb, mint hajdan az ó törvény szentségeié volt, melyek, mivel erőtlenn²⁾ és tehetetlen elemek voltak, a fertőzötteket³⁾ a test s nem a lélek megtisztulására szentelték meg. Azért csak jelképeiül rendeltettek ama dolgoknak, melyeket a mi szentségeink munkálnak. Ellenben az új törvény szentségei, melyek Krisztus oldalából áradnak, „ki⁴⁾ a Szentlélek által önmagát szeplőtelenül Istennek feláldozta, megtisztítja lelkiismeretünket a holt cselekvényektől az élő Istennek szolgálatára“ és így Krisztus véérének ereje által megszerzik ama kegyelmet, melyet jelentenek. Azért ha ezeket az ó törvény szentségeivel összehasonlítjuk, nemesak nagyobb hatásuaknak, hanem bővebb hasznuaknak és szentségre fenségesebbeknek is találjuk.

XXIV. Mely szentségek nyomnak lelkünkbe jelleget és mi a jelleg?

A szentségeknek másik, nem ugyan mindannyival közös, hanem csak hárommal, a keresztség, bérmlás s az egyházirendnek tulajdon hatása a jelleg, melyet lelkünkbe nyomnak. Mert

¹⁾ Ap. Csel. 2, 2. s. k. ²⁾ Gal. 4, 9. ³⁾ Zsid. 9, 13. ⁴⁾ Zsid. 9, 14.

midőn az apostol mondja: ¹⁾ „Ki föl Kent hennünket, Isten, az, ki meg is pecsételt minket és a lélek zálogát adta sziveinkbe“, e szóval: „megpecsételt“, világosan fejezte ki a jelleget, melynek tulajdona valamit megjelelni. A jelleg tehát mintegy a lélekre nyomott jel, mely soha le nem töröltethetik és örökké rajta marad, melyről szent Ágostonnál ²⁾ írva van: „Vagy talán a keresztények szentségei kevesbet tehetnek, mint azon testi jel, melylyel tudniillik a katona megjegyeztetik? mert az az elhagyott hadiszolgálatához visszatérő katonára újlag nem nyomatik, hanem a régi ismertetik el és hagyatik helyben“.

XXV. Mi a jelleg hatása és miért nem szabad azon szentségeket ismételni, a melyek jelleget nyomnak a lélekre?

E jelleg pedig eszközli, részint, hogy alkalmasakká leszünk valamely szent dolognak megkezdésére és véghezvitelére, részint, hogy bizonyos jel által egymástól megkülönböztettünk. És a keresztység jellege által mindkettőt elnyerjük, t. i. hogy más szentségek felvételére alkalmasokká leszünk és azonfelül általa megkülönböztettetik a hívő nép a pogányoktól, kik nem hisznek. Ugyanez a bérmlás és az egyházirend jellegében is fölismerhető: ezek elseje által mint Krisztus harcosai az ő nevének nyilvános megvallására és védelmére és a bennünk rejlő ellenség s a gonosz lélek kísértései ellen felfegyverkezünk és felkészülünk és egyszersmind azoktól, kik imént kereszteltetvén meg, mintegy újszülött csecsemők, megkülönböztetünk; a másik pedig nemcsak a szentségek létesítésének és kiszolgáltatásának hatalmát foglalja magában, hanem azoknak, kik ily hatalommal föl vannak ruházva, a többi hivektől való különbözését is mutatja. Tartsuk meg tehát a katolikus egyház szabályát, mely arra tanít, hogy e három szentség jelleget nyom a lélekre és soha sem ismételtetők. Ezeket kell a szentségekről általában előadnunk.

XXVI. Mily módon érik el a lelkipásztorok, hogy a nép a szentségeket nagyra becsülje és áhitattal éljen velők?

E tárgy kifejtésében a lelkipásztorok egész erővel törekedjenek főképp kettőt elérni. Először, hogy a hivek értsék, mily

¹⁾ II. Kor. 1, 21. s. k. ²⁾ Sz. Ág. 6. Ért. Ján. és 1. k. Cresc. ell. 1. 30.

tisztelet-, hódolat- és becsülésre méltók ezen isteni és mennyei adományok: a második pedig, hogy azokkal, minthogy a legkegyesebb Istentől mindenek közös üdvére adattak, ájtatosan és buzgalommal éljenek és a keresztyén tökéletesség után való vágytól ugy gyuladozzanak, hogy, főkép ha a töredelmesség és Oltáriszentség legüdvösebb használatát egy ideig nélkülözik, azt nagy kárunknak tekintsék. Ezeket pedig könnyen elérhetik a lelkipásztorok, ha azokat, miket a szentségek isteni eredetéről és hatásáról fönebb mondottunk, a híveknek gyakrabban előadják: először, hogy azokat a mi Urunk s Üdvözítőnk, kitől csupán csak legtökéletesebb származhatik, rendelte; továbbá, hogy midőn kiszolgáltának, a szívünk rejtekeit átható hatalmas Szentlélek Isten van jelen; azután esodálandó és biztos erővel bírnak a lelkek megorvoslására; s végre, hogy azok által az Ur kinszenvedésének mérhetlen kínesei árasztának reánk. Utoljára pedig mutassák meg, hogy az egész keresztyén épület a szegletkő legszilárdabb alappján nyugszik ugyan, de, ha csak az Isten igéjének hirdetése és a szentségek használatával mindűnne nem támogatjuk, felette félni lehet, hogy nagy részben megingattatván, összeomlik; mert valaminth a szentségek által vétetünk föl az életre, ugy azokkal, mint valamely étellel tápláltatunk, főtartatunk, növekedünk.

II. FEJEZET.

A keresztség szentségéről.

1. Miért hasznos a keresztségről szóló tant a híveknek gyakran előadni?

Azokból, a miket eddig a szentségekről általában előadtunk, kitűnik, mily szükséges mind a keresztyén hit tanainak felfogására, mind a jámborság gyakorlására tudni azokat, a miket azok mindegyikéről a katolikus egyház, hogy higyjük, előnkbe ad: s ha valaki az apostol iratait szorgalmasabban olvassa, kétségkívül meg fog győződni arról, hogy a keresztség tökéletes ismerete a híveknek fölötté szükséges; mert ama titok emlékéért nemesak gyakran, hanem nyomatékos és ihletteljes szavakkal fölújítja,

isteniségét szívökre köti és abban Megváltónk halálát, eltemetetését és feltámadását mind szemlélés, mind követés végett szemünk elé állítja. Azért a lekipásztorok soha fölösleges szorgalmat és törekvést e szentség tárgyalására nem fordíthatnak.

II. Mikor kell a keresztségről főképp szólnia a plebánosnak?

Azért azon napokon kívül, melyeken ősi szokás szerint a keresztség isteni titkai kiváltkép magyarázandók, ugymint: Husvét és Pünkösdi szombatján, mikor az egyház e szentséget a legnagyobb áhitat és kiváló ünnepegyességgel szokta kiszolgáltatni, még más napokon is keressenek alkalmat e tárgyról szólani. És erre nézve különösen azon idő látszik igen alkalmasnak, midőn néha a keresztség kiszolgáltatásánál észreveszi, hogy a hívek nagy számmal sereglenek össze; mert akkor sokkal könnyebb lesz, ha nem lehetne is minden e szentséghez tartozó fejezetet tárgyalni, legalább egyet kettőt előadni, minthogy a hívek az e tárgyról szóló tant, melyet hallanak, egyszersmind a keresztség szent szertartásaiban kifejezve látják és áhitattal s figyelemmel szemlélik. Innét van aztán, hogy ki-ki azok által, kiket másokon véghezvitetni lát, figyelmeztetvén, megemlékezik, minő fogadást tett Istennek, midőn a keresztséget fölvette és egyszersmind megfontolja, valljon élete és magaviselete olyan volt-e, milyent maga a keresztiény név vallása ígér. Hogy tehát az előadandók világosan megmagyaráztassanak, ki kell fejtenie, milyen a keresztség természete és lényege; azonban előre kell bocsátania e szó jelentésének magyarázatát.

III. Mit jelent tulajdonkép a baptismus (keresztség) szó?

Ki-ki tudja, hogy a baptismus (keresztség) görög szó, mely habár a szentírásban nemcsak a szentséggel egybekötött leöntést, hanem a leöntésnek minden nemét, mely néha szenvedésre vitetett át, jelenti: mindazáltal az egyházi iróknál nem jelenti a testnek bárminő leöntését, hanem azt, mely a szentséggel összekötetik s a szavak meghatározott alakja nélkül nem szolgáltat ki, ez értelemben használták leggyakrabban az apostolok is Krisztus Urunk rendeléséből.

IV. Mily szavakkal fejezték ki ezen kívül az atyák a szentségi leöntést?

A szent atyák más szavakat is használtak ugyanezen dolog jelentésére. Bizonyítja sz. Agoston,¹⁾ hogy a „hit szentségének“ nevezetik, mivel az azt fölvevők a keresztény „egőly“ összes hitét vallják. Mások pedig e szentséget „megvilágosításnak“ nevezték, mivel sziveinket a kereszttségben vallott hit megvilágítja. Mert az apostol is így szól:²⁾ „Emlékezzetek vissza a régi napokra, melyekben megvilágosítottatván, a viszontagságok nagy harcában szenvedtetek“; jelentvén tudniillik az időt, melyben megkereszteltettek. Azonkívül arany száju sz. János azon beszédedében, melyet a megkereszteltettekhez tartott, majd megtisztulásnak, mivel a kereszttség által megtisztulunk a régi kovásztól, hogy új tészttá legyünk; majd temetésnek, majd ültetésnek, majd Krisztus keresztjének nevezi; mindezen elnevezéseknek okát a Rómaiakhoz írt levélben megtalálhatjuk. Miért nevezte pedig sz. Dénes³⁾ a „legszentebb parancsok kezdetének“, világos; mivel e szentség mintegy ajtó, melyen a keresztény élet közösségébe lépünk és engedelmességek kezdünk az isteni parancsoknak. Ezeket kell röviden kifejtetni a nevet illetőleg.

V. A kereszttség meghatározása.

A mi e tárgy meghatározását illeti, habár a szent írókból többfélét lehet felhozni, mindazáltal legalkalmasabb és találóbb az, melyet Urunk szavaiból sz. Jánosnál és az apostolnak az Efezusiakhoz írt leveléből lehet kivenni; mert minthogy az Űdvözítő⁴⁾ azt mondja: „Ha ki ujonan nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába“, az apostol pedig, midőn az egyházzól szól:⁵⁾ „Megtisztítván a víznek fürdőjével az élet igéje által“: következik, hogy jól és találóan így határozható meg: a kereszttség az újjászületés szentsége a víz és az ige által. Mert természet szerint Adámtól mint harag fia születünk, a kereszttség által pedig Krisztusban a könnyörületesség fiaivá újra születünk: ugyanis⁶⁾ „hatalmat adott az embereknek, hogy Isten fiaivá legyenek, azoknak, kik az ő nevében hisznek;

¹⁾ Sz. Ág. 98. L. 8. ²⁾ Zsid. 10, 32. ³⁾ Sz. Dén. a sz. korm. 2. f.
⁴⁾ Ján. 3, 5. ⁵⁾ Efez. 5, 26. ⁶⁾ Ján. 1, 12. s. k.

kik nem a vérből, sem a test ösztönéből, sem a férfiu akaratából, hanem az Istentől születtek“.

VI. Hogyan létesül a keresztség szentsége?

Azonban akármely szavakkal fejtessék is ki a keresztség természete, meg kell tanítani a népet, hogy e szentség a leöntés által létesül, melyhez szükségkép Urunk s Üdvözítőnk rendeléséből meghatározott szavak adatnak; miként ezt a sz. atyák mindig tanították. Ezt erősíti sz. Agoston ama világos bizonyítéka:¹⁾ „Az elemhez járul az ige és szentség lesz“. S erre annál gondosabban kell figyelni, nehogy a hívek ama tévelybe essenek, miszerint azt gondolják, amint közönségesen mondjuk, hogy maga a víz, mely a keresztség kiszolgáltatása végett a keresztkutakban tartatik, teszi a szentséget. Mert csak akkor lehet szó a keresztség szentségéről, mikor a vizet az Úrtól rendelt szavak alkalmazása mellett valakinek leöntésére használjuk. Mivel pedig már kezdetben, midőn általában szólottunk a szentségekről, mondtuk, hogy minden szentség anyagból és alakból áll: azért a lelkipásztornak meg kell magyarázni a keresztségnek mind anyagát, mind alakját.

VII. Mi a keresztségnek tulajdonképeni anyaga?

E szentség anyaga vagy eleme tehát minden természetes víz, legyen az tenger vagy folyó, tó vagy kut, avagy forrás vize, melyet tiszta, minden melléklet nélküli víznek szoktunk mondani. Mert az Üdvözítő is tanította:²⁾ „Ha ki ujonnan nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába“; az apostol is mondja:³⁾ hogy az egyház a víz fürdőjében tisztult meg; és sz. János levelében olvassuk:⁴⁾ „Hárman vannak, kik bizonyoságot tesznek a földön, a Lélek, a víz és a vér“; s ezt a szentírásnak más bizonyítékai is erősítik.

VIII. Megmagyaráztatik szent Máténak a tűz keresztségéről szóló helye.

A mit pedig keresztelő sz. János⁵⁾ mondott, hogy el fog

¹⁾ Sz. Ág. 80. ért. Ján. ²⁾ Ján. 3, 5. ³⁾ Efez. 5, 26. ⁴⁾ I. Ján. 5, 8.
⁵⁾ Mát. 3, 11.

jönni az Ur, ki „Szentlélekkel és tüzvel“ keresztel, azt bizonyára semmikép sem lehet a keresztség anyagáról érteni, hanem vagy a Szentlélek belső munkálására, vagy nyilván ama esodára vonatkozik, mely Pünkösd¹⁾ napján történt, „midőn a Szentlélek az égből“ az apostolokra „tűz alakjában“ leszállott; a miről más helyen Krisztus Urunk megjövendölé:²⁾ „János ugyan vízzel keresztelt, ti pedig Szentlélekkel fogtok megkereszteltetni e néhány nap mulva“.

IX. Mely jelképek és jövendölések mutatták ki a keresztség vizének erejét?

A szentirásból tudjuk, hogy azt az Ur részint képek, részint a próféta jövendölései által jelezte; mert a vízözön, mely által a világ megtisztult, mivel az emberek gonoszsága nagy volt a földön és a szívnek minden gondolata gonoszra volt irányozva, e víznek volt képe és hasonlata, amint megmutatja az apostolok fejedelme első levelében. Hogy a vörös tengeren való átkelés is ugyanezen vizet jelentette, megmagyarázta sz. Pál a Korintusiakhoz írt levelében.³⁾ Hogy mellőzzük a syriai Námán⁴⁾ fürdését s a gyógytónak⁵⁾ esodaerejét és sok más effélélt, melyekről, hogy e titok jelképei voltak, könnyen felismerhetjük. A mi pedig a jövendöléseket illeti, senki sem kételkedhet, hogy „ama víz“, melyhez Izaiás látnok⁶⁾ oly bőkezűen minden szomjnhozót hí, vagy melyet Ezekiel⁷⁾ lélekben a templomból látott fakadni, továbbá „ama forrás, melyet Dávid háza és Jeruzsálem lakói számára a vétkezőnek és havi kórságosnak megmosására“ készítettnek jövendölt Zakariás,⁸⁾ a keresztség üdvhozó vizének jelentése- és kifejezésére vonatkozik.

X. Miért akart Isten a keresztséghez inkább vízzel, mint más anyaggal élni?

Mennyire megegyező volt pedig a keresztség természetével és hatásával, hogy a víz rendeltesség tulajdonképi anyagául, sz. Jeromos Oceanushoz írván több okkal megmutatta. A mi pedig ide tartozik, a lelkipásztorok legfőképp azt hozzák fel, hogy mivel

¹⁾ Ap. Csel. 2, 1. ²⁾ Ap. Csel. 1, 5. ³⁾ I. Kor. 10, 1. ⁴⁾ Kir. IV. K. 5, 14. ⁵⁾ Ján. 5, 2. ⁶⁾ Izai. 55, 1. ⁷⁾ Ezek 47, 1. ⁸⁾ Zak. 13, 1.

e szentség kivétel nélkül mindenkinek szükséges volt az élet elnyerésére, azért a víz anyaga, mely mindig kéznél van és mindenki könnyen megszerezheti, legalkalmasabb volt. Azután a víz leginkább kifejezi a keresztség hatását. Mert a víz valamint a mocskot lemossa: úgy a keresztség erejét és hatását, mely által a bűn szennye eltöröltetik, legjobban kimutatja. Ide járul, hogy valamint a víz a testek lehűtésére legalkalmasabb: úgy a keresztség a gerjedelmek lánghevét nagy mérvben lelohasztja.

XI. Miért vegyítették az egyszerű és természetes vízhez krizma?

Azt pedig meg kell jegyezni, hogy noha egyszerű víz, melyhez semmi sínes vegyítve, alkalmas anyag e szentség létesítéséhez, valahányszor tudniillik szükség követeli e szentség kiszolgáltatását: mindazonáltal az apostolok hagyománya szerint a katolikus egyházban mindig szokásban volt, hogy midőn ünnepléses szertartások közt szolgáltatik ki a keresztség, szent krizma is vegyítették hozzá, mi által a keresztség hatása még inkább kijelentetik. Arra is meg kell tanítani a népet, hogy habár néha bizonytalan, valljon ez vagy az valóságos víz-e, milyent a szentség létesítése kíván: mindazonáltal bizonyosnak kell tartanunk, hogy a keresztség szentsége semmiképen sem létesülhet soha más anyaggal, mint természetes vízzel.

XII. Miért kell a keresztség tökéletes alakját különbség nélkül minden hívőnek világosan megmagyarázni?

Miután azonban a két rész közöl, melyekből a keresztségnek állani kell, egyiket, tudniillik az anyagot gondosan megmagyarázták, ugyanazon gonddal törekedjenek a lekipásztörök az alakot is előadni, mely a szentségnek másik nélkülözhetlen része. E szentség magyarázására pedig annál nagyobb gondot és szorgalmat kell fordítaniok, mivel ezen szent titok ismerete nemcsak már magában felette gyönyörködtetheti a híveket, a mi különben az isteni dolgok minden ismereténél közöségesen megtörténik, hanem mivel ezen ismeret a majdnem naponkénti használatra is fölötte kívánatos. Mert gyakran fordul elő eset, amint annak helyén bővebben kifejtsük, mikor szükséges, hogy valaki a nép közöl s leggyakrabban asszonyok szolgáltatassák ki a keresztséget:

innen van, hogy különbség nélkül minden hívőnek ismernie és tudnia kell azokat, a mik e szentség lényegéhez tartoznak.

XIII. E szentségnek tökéletes és föltétlen alakja.

Azért világos és nyílt szavakkal, melyeket mindenki könnyen megtanulhasson, adja elő a lelkipásztor, hogy a keresztségnek tökéletes és föltétlen alakja ez: „Én téged kereszteltek az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében“. Mert Urunk s Űdvözítők így tanított, midőn az apostoloknak Máténél parancsolta: ¹⁾ „Elmentvén tanítsatok minden nemzeteket, megkeresztelvén őket az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében“. E szóból pedig: „megkeresztelvén“, a katolika egyház Istentől ihletve igen jól megértette, hogy e szentség alakjában a kiszolgáltató cselekvésének kifejezve kell lennie; a mi akkor történik, mikor mondatik: „én téged kereszteltek“. S mivel a kiszolgáltatókon kívül mind annak személyét, a ki megkereszteltetik, mind a fő okot, mely a keresztséget létesíti, ki kellett fejezni: azért ama névmás „téged“ és az isteni személyeknek megkülönböztetett nevei hozzá adatnak úgy, hogy a szentség, föltétlen alakja e most magyarított szavakban foglaltatik: „Én téged kereszteltek az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében“. Mert nem egyedül a Fiúnak személye, kiről János ²⁾ írja: „Ez az, ki keresztel“, hanem a Sz. Háromságnak minden személye együtt munkálkodik a keresztség szentségénél. Hogy pedig mondatik: „névében“ és nem „neveikben“, ez világosan kifejezi a Sz. Háromságnak egy természetét és istenségét. Mert a név nem a személyekre vonatkozik; hanem az isteni lényeket, erőt és hatalmat jelenti, mely egy és ugyanaz a három személyben.

XIV. Valljon a keresztség alakjában minden szó egykép szükséges-e?

De meg kell jegyeznünk, hogy ezen alakban, melyet teljes és tökéletesnek bizonyítottunk, némelyek elkerülhetlenül szükségesek, melyeket ha kihagyunk, a szentség nem létesülhet; mások ellenben nem oly szükségesek, hogy a szentség ne létesülhetne, ha hiányzanak; ilyen e szó: „én“, melynek jelentése

¹⁾ Mát. 28, 19. ²⁾ Ján. 1, 33.

benne van a „keresztellek“ szóban. Sőt a görög egyházban változtatott szólásmód szerint el is szokták hagyni, azért, mivel a kiszolgáltató megnevezését nem tartották szükségesnek; innét van, hogy a keresztségben ezen alakkkal élnek: „Megkereszteltek Krisztus szolgája az Atyának, Fiumak és Szentléleknek nevében“. Hogy pedig mégis jól szolgáltatók ki a szentséget, kitűnik a florenzi zsinat határozatából és értelmezéséből, mint-hogy ama szavak eléggé kifejezik, a mi a keresztség valóságához tartozik, tudniillik a leöntést, mely akkor valóban megtörténik.

XV. Hogyan kereszteltek az apostolok Krisztus nevében?

Ha volt is idő, midőn az apostolok¹⁾ csak az Ur Jézus Krisztus nevében kereszteltek, meggyőződhetünk arról, hogy ezt ők a Szentlélek sugallatából tették, hogy az újonnan keletkezett egyház kezdetén a hirdetés Jézus Krisztus neve által ünnepélyesebb legyen és az ő isteni és végtelen hatalma annál inkább dicsőítessék. Azután, a dolgot mélyebben vizsgálván, könnyen megértjük, hogy azon alakban ama részek közül, melyeket maga az Üdvözítő határozott meg, egy sem hiányzik; mert a ki Jézus Krisztust mond, egyszersmind az Atya személyét, ki által megkenetett és a Szentleket, kiből megkenetett, jelenti.

XVI. Hinnünk kell, hogy az apostolok Krisztus nevében, a Sz. Háromság másik két személyének elhallgatásával soha sem kereszteltek.

Mindazonáltal, ha sz. Ambrus²⁾ és Vazul nagy tekintélyű atyákat követjük, méltán kételkedhetünk, hogy az apostolok ily alakokkal valakit kereszteltek volna; mivel ők a Jézus Krisztus nevében való keresztséget úgy magyarázták, hogy ama szavak azt a keresztséget jelentik, mely nem Jánostól, hanem Krisztus Urunktól rendeltetett; ámde az apostolok a közönséges és bevett alaktól, mely a három személy megkülönböztetett neveit tartalmazza, el nem tértek. S ezen szólásmóddal Pál is élt a Galátákhoz írt levelében, midőn mondja:³⁾ „Kik Krisztusban vagytok megkeresztelve, mindnyájan Krisztusba öltöztetek“, hogy kijelentse,

¹⁾ Ap. Csel. 2. 38. és 8, 12. ²⁾ Ambr. a Szentl. 1, 3. Vaz. a Szentl. 12. f. ³⁾ Gal. 3, 27.

hogy Krisztus hitében kereszteltettek meg, de nem más alakkal, mint a melyet ugyanazon Üdvözítőnk és Urunk megtartani parancsolt. A híveket tehát, az anyagot és alakot illetőleg, melyek a keresztség lényegéhez kiváltképp tartoznak, emyire tanítanunk elég lesz.

XVII. Miképen kell az újjászületés e titkában a leöntésnek történnie?

Mint hogy pedig e szentség kiszolgáltatásában meg kell tartani a törvényes leöntés módját is: azért a lekipásztorok e részben adják elő és röviden magyarázzák meg, hogy az egyház általános szokása és használata elfogadta, hogy a keresztséget háromféleképen lehet kiszolgáltatni. Ugyanis, kik e szentséget föl akarják venni, vagy vízbe mártatnak, vagy víz öntetik rájuk, vagy vízzel meghintetnek. E szertartások közül bármelyiket tartjuk is meg, hinnünk kell, hogy a keresztség valóban kiszolgáltatik; mert a keresztségben a vizet a lélek megtisztulásának jelentésére használjuk, melyet eszközöl. Azért a keresztséget „mosásnak“ nevezi az apostol.¹⁾ A mosás pedig épen úgy megtörténik, ha valaki vízbe mártatik, mint az ősidőktől sokáig szokás volt az egyházban, mint ha vagy vízzel leöntetik, mit most mindennapi használatban látunk, vagy meghintetik, mint Péter²⁾ tett, midőn „egy napon három ezer“ embert téritett az igaz hitre és keresztelt meg.

XVIII. Egyszeri leöntés kívánatik-e, vagy háromszori?

Akár egy, akár háromszori leöntés használtatik, különbséget nem tesz. Mert az egyházban mindkét módon mind azelőtt valóban kiszolgáltattott, mind most is kiszolgáltatik, amint nagy szent Gergelynek Leanderhez írt leveléből eléggé kitűnik. A híveknek mégis meg kell tartani azon szertartást, melyet kiki saját egyházában lát.

XIX. Miért öntetik le a keresztségnél különösen a fű?

Különösen pedig arra kell figyelmeztetnünk a hívőket, hogy a

¹⁾ Tit. 7, 5. Efez. 5, 26. ²⁾ Apost. Csel. 2, 41.

testnek nem akármely részét, hanem különösen a főt, melyben mind a belső, mind a külső érzékek működnek, kell leönteni, és az, a ki keresztel, a szentség szavait, melyek az alakot képezik, nem a leöntés előtt vagy után, hanem leöntés közben mondja ki. Ezek megmagyarázása után szükséges azonfelül tanítani és a hívek emlékezetébe hozni, hogy a keresztség, valamint a többi szentségek is, Krisztus Urunktól rendeltetett.

XX. Valljon Krisztus a keresztséget szenvedése előtt vagy után rendelte-e?

A lekipásztorok azt is gyakran kifejtsek és tanítsák, hogy a keresztségre nézve két különböző időt kell megjegyezni: az egyiket, midőn azt Üdvözítőnk rendelte, a másikat, midőn annak fölvétele parancsoltatott. A mi már az elsőt illeti: tudjuk, hogy e szentséget az Ur akkor rendelte, midőn Jánostól megkereszteltetvén, a víznek megszentelő erőt adott. Mert nazianzi sz. (Gergely¹) és sz. Ágoston²) bizonyítják, hogy a víznek ujjászületési erő adatott akkor a szellemi vagyis örök életre. És emez más helyen így ír:³) „Mióta Krisztus a vízbe mártatott, azóta a víz minden vétket lemos“. És másutt:⁴) „Megkereszteltetik az Ur, nem szorulván megtisztulásra, hanem tiszta testének érintése által megtisztítván a vizet, hogy tisztító erővel birjon“. És erre nézve legnagyobb érvül az szolgálhatott, hogy akkor a Sz. Háromság, kinek nevében a keresztség kiszolgáltatik, istenségének jelenlétét nyilvánította. Mert az Atyának szava⁵) hallatszott, a Fiú személye jelen volt, és a Szentlélek galamb képében alászállott; azonfölül megnyílt az ég, hova a keresztség által azóta eljuthatunk. Hogy miként adott az Ur a víznek oly nagy és oly isteni erőt, ezt emberi elménkkel fel nem foghatjuk. Azt azonban eléggé megérthetjük, hogy az Ur felvevén a keresztséget, az ő legszentebb és legtisztább testének érintése által a vizet a keresztség üdvös használatára megszentelte; mindazáltal hinnünk kell, hogy e szentség, habár a szenvedés előtt rendeltetett, mégis a szenvedéstől, mely Krisztus minden cselekedetének mintegy czélja volt, vette erejét és hatását.

¹) Sz. Gerg. 38. besz. ²) Sz. Ágost. 136. besz. App. ell. ³) Sz. Ág. 135. besz. Ap. ell. ⁴) Ugyanott. ⁵) Mát. 3, 16. köv. Márk. 1, 9. köv. Márk. 3, 21. köv.

XXI. Mikor lett a keresztség törvénye az emberekre nézve kötelező?

De a másik időpontot illetőleg, tudniillik mikor hozott a keresztség fölveteléről szóló törvény, erre nézve sem lehet kételynek helye. Mert a szent írók megegyeznek abban, hogy azon időtől fogva, midőn az Ur, föltámadása után az apostoloknak megparancsolta: ¹⁾ „Elmenvén tanítsatok minden nemzeteket, megkeresztelvén őket az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében“, lett minden emberre nézve, kik az örök életet elnyerni akarják, a keresztségről szóló törvény kötelező. Kiténik ez az apostolok fejének tanubizonyságából, midőn mondja: ²⁾ „Ujjon szült minket élő reménységre a Jézus Krisztusnak halottaiból való föltámadása által“; valamint Pálnak ama helyéből is, hol az egyházzal szól: ³⁾ „Önmagát adta érte; hogy azt megszentelje, megtisztítván a viznek fürdőjével az élet ígéje által“; mert mindkettő a keresztség kötelező erejét azon időre látszik visszavinni, mely Urunk halálát követte, úgy hogy épen nem kételkedhetünk, hogy az Üdvözítőnek ama szavai is: ⁴⁾ „Ha ki ujjon nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be menynek országába“, ugyanazon időre vonatkoztak, mely a szenvedés után vala bekövetkezendő.

XXII. Mily tiszteletben kell tartani a keresztség szentségét?

Ha a lelkipásztor ezeket pontosan előadja, a hívek e szentség legnagyobb méltóságát bizonyosan megismerik és legbensőbb lelki áhitattal tisztelik; főkép, ha meggondolják, hogy ama kiváló és dus adományok, melyek Krisztus megkereszteltetésekor csodajelek által nyilvánítottak, mindenkinek, mikor megkereszteltetik, a Szentlélek legbensőbb ereje által adatnak és osztogattatnak. Mert ha a mi szemünk is, miként Elízus szolgájával ⁵⁾ történt, megnyílnának, úgy hogy a menyneieket szemlélhetnők; alig gondolhatni oly tompa elméjüt, kit a keresztség isteni titkai a legnagyobb bámulatra ne ragadnának: miért ne hinnők tehát ugyanennek bekövetkezését, ha a lelkipásztorok e szentség kincseit úgy fejtik ki, hogy a hívek azokat

¹⁾ Mát. 28, 19. ²⁾ I. Pét. 1, 3. ³⁾ Efez. 5, 25. köv. ⁴⁾ Ján. 3, 5.
⁵⁾ Kir. IV. K. 6, 17.

ha nem is testi szemekkel, de igenis a hit fénye által megvilágosított ész erejével szemlélhetik?

XXIII. Kik szolgálthatják ki a keresztséget?

Továbbá nemcsak hasznos, hanem szükséges is előadni, hogy kik szolgálthatják ki e szentséget, részint, hogy azok, kikre e tiszt főképp bízva van, azt szentül és istenesen törekedjenek kiszolgáltatni; részint, hogy senki, mintegy saját hatáskörét átlépve, más jogába idő előtt bele ne avatkozzék vagy azt dőlyfösen meg ne sértse, miután az apostol¹⁾ szerint mindenben rendet kell tartani. Azért meg kell tanítani a híveket, hogy a kiszolgálóknak három rendje van, és pedig első helyre teendők a püspökök és áldozárok, kiknek hatalom adatott, hogy tulajdon joggal, nem valami rendkívüli felhatalmazással gyakorolják e tisztet. Mert az apostolokban nekik parancsolta az Úr: „Élmenvén kereszteljetekek“; noha a püspökök, hogy a nép oktatásának fontosabb gondját elhagyni ne kényszerüljenek, a keresztség kiszolgáltatásának tisztét az áldozároknak szolgálták bízni. Hogy pedig az áldozárok tulajdon joggal végzik e ténykedést, úgy hogy a püspök jelenlétekor is kiszolgáltathatják a keresztséget, kiténik az atyák tanításából és az egyház gyakorlatából. Minthogy ugyanis a béke és egység szentsége — az oltárszentség megszentelésére rendeltettek: illő volt, hogy hatalom adassék nekik mindazok kiszolgálására, melyek által kiki a béke és egységnek szükségképen részese lehet. Azért ha az atyák némelykor azt mondták, hogy az áldozároknak a püspök engedelmével nélkül keresztelni nem szabad: ezt, úgy látszik, azon keresztségről kell érteni, mely az év bizonyos napjain ünnepélyes szertartások közt szokott kiszolgáltatni. A kiszolgálók közt második helyen vannak a szerepök (diaconok), kiknek a püspök vagy áldozár engedelmével nélkül e szentséget nem szabad kiszolgáltatni; ezt bizonyítják a sz. atyák számos tételei. Az utolsó helyet azok foglalják el, kik szükség esetében ünnepélyes szertartások nélkül keresztelhetnek; ide sorolandó mindenki a népből is, akár férfi, akár nő, bármely felekezethez tartozzanak. Mert mind a zsidóknak, mind a hitetleneknek, mind az eretnekeknek megengedett szükség esetében e tiszt teljesítése; csak szándékuk legyen,

¹⁾ I. Kor. 14, 40.

azt mivelni, mit a katolikus egyház efféle kiszolgáltatásnál mivel. Ezeket pedig nemcsak az ős atyák¹⁾ és zsinatok számos határozatai bizonyítják, hanem a trienti szent zsinat kiközösítéssel bünteti azokat, kik állítani merik, hogy az a keresztség, melyet az eretnekek az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében adnak fel, azon szándékkal, hogy azt eselekszik, a mit az egyház eselekszik, nem valódi keresztség. S ebben méltán bámuljuk Urunk legfőbb jóságát és bölcsességét. Mert mintán e szentséget mindenkinek szükségképen fel kell venni, valamint anyagul a vizet rendelte, melynél semmi sem lehet általánosabb: ugy annak kiszolgáltatásától sem akart senkit elzárni: ámbár, amint tudjuk, nem mindenkinek szabad az ünnepélyes szertartásokat alkalmazni, nem mintha a szertartások és ünnepélyességek nagyobb méltósággal bírnának; hanem mivel kevésbé szükségesek, mint a szentség.

XXIV. Mily rendet kell a híveknek a keresztelésnél tartani?

Azonban ne gondolják a hívek, mintha e tiszt mindenkinek különbség nélkül meg volna engedve ugy, hogy a kiszolgálókra nézve nem kellene bizonyos rendet tartani. Mert, ha férfiak vannak jelen, nő; egyházi férfi jelenlétekor világi áldozár jelenlétében növendékpap a keresztség kiszolgáltatásának jogát ne igényelje. Mindazáltal a bábákat, kik kereszteni szoktak, kárhóztatni nem lehet, ha néha oly férfi jelenlétekor, a ki e szentség kiszolgáltatásában épen nem jártas, e tisztet, mely különben inkább a férfit illetné, ők teljesítik.

XXV. Miért alkalmaztatnak, azokon kívül, a kik keresztelnek, az ujjaszületés titkainál keresztszülők?

A kiszolgálókon kívül, kik az eddig mondottak szerint a keresztséget föladják, mások is vannak, kik a katolikus egyház legrégebb szokása szerint a szent és üdvös leöntés végzésénél alkalmaztatni szoknak. Ezek most keresztszülőknek, előbb pedig az egyházi íróktól közönségesen felvevőknek, jótállóknak vagy kezeseknek mondattak. Ezeknek tisztéről, minthogy majd minden világit illet, tüzetesen kell a lelkipásztornak szólnia, hogy a hívek

¹⁾ Trient. Zsin. 7. ül. 4. f. a ker.

megértsek, mik szükségesek legfőképen annak illő betöltésére. Mindenekelőtt pedig meg kell magyarázni, mi okból alkalmaztattak a keresztségnél a szentség kiszolgálóin kívül keresztszülők és fölvevők is. Hogy ez teljes joggal történt, mindenki belátja, ha meggondolja, hogy a keresztség lelki újjászületés, mely által Isten fiaivá születünk. Mert erről mondja sz. Péter: ¹⁾ „Mint most született kisdetek, észszerű, hamisítatlan tejet kívánjatok“. Valamint tehát mindenki, e világra jövén, dajkára és nevelőre szorul, kiknek segélye és gondja által felneveltsétek és a tudományokban s hasznos ismeretekben oktattassétek: ugy szükséges, hogy azok is, kik a keresztség vize által lelki életet kezdenek élni, valakinek hűség és bölcseségére bízassanak, kitől a keresztfény vallás parancsait megtanulhassák, és jámbor életre oktattassanak, s így Krisztusban lassanként növekedjenek, míg végre Isten segélyével tökéletes férfiakká lesznek; főkép azért, minthogy a plebaniák közgondjait viselő lelkipásztoroknak annyi idejük nem marad, hogy a gyermekeknek a hitben való magánoktatására is gondot fordíthatnának. Ezen ősi szokásnak pedig kitünő bizonyítékát birjuk sz. Dénestől, a ki azt mondja: ²⁾ „Szent vezéreinknek (mert így nevezi az apostolokat) eszökbe jutott és jónak látták a csecsemőket ama szent szokás szerint fölvenni, hogy a gyermek természet szerinti szülői őt valamely, az isteniekben tudós nevelőnek átadták, ki alatt mint szellemi atya és a szent üdvösség fölvevője alatt, töltse a gyermek életének hátra levő részét“. Ugyanezt Higinus ³⁾ tekintélye is megerősíti.

XXVI. A keresztség által támadt lelki rokonság a házasságot gátolja és felbontja.

Azért a szent egyház igen bölcsen rendelte, hogy nemcsak az, a ki kereszttel, hanem a keresztszülő is azzal, kit a keresztvizre tart, és annak törvényes szülőivel rokonságba jön úgy, hogy ezek közt törvényes házassági frigy nem köthetetik, és a kötött felbontatik.

XXVII. Melyek a keresztszülők kötelemci, és mily kötelemekkel kell bírniok?

Ezenkívül meg kell tanítani a hiveket arra is, mik a keresztszülők kötelemci, és mily kötelemekkel kell bírniok?

¹⁾ I. Péter. 2, 2. ²⁾ Sz. Dén. a korm. 7. f. ³⁾ Híg. Páp.

szülők kötelmei. Mert e tisztet oly hanyagul veszik az egyházban, hogy e foglalkozásnak csak üres neve maradt, s hogy mily szent dolog ez, még sejtetni sem látszanak az emberek. Azért a keresztszülők általában mindig arra gondoljanak, hogy kötelességük lelki gyermekeiket úgy tekinteni mint reájok bizottakat és azokban, a mik a keresztény élethez tartoznak, rájuk szorgalmasan ügyelni, hogy így azok egész életökben olyanoknak mutassák magokat, milyenek, hogy leendnek, ünnepélyes szertartással ígérték. Halljuk, mit ír e tárgyról sz. Dénes, midőn a keresztapának szavait hozza fel:¹⁾ „Ígérem, hogy a gyermeket, midőn szent dolgok tudatára jut, szorgalmas buzdításaim által arra vezetendem, hogy teljesen megvesse az ellenkezőket, az istenieket pedig, miket ígér, vallja és munkálja“. Ugyanezt mondja sz. Ágoston is:²⁾ „Titeket mind a férfiakat, mind az asszonyokat, kik gyermekeket tartottatok a keresztvizre, mindenekelőtt intlek, ne feledjétek, hogy Isten előtt kezeséget vállaltatok azokért, kiket a szent forrásból kiemeltetek“. És valóban igen illő, hogy a ki valamely hivatalt elvállalt, annak szorgalmas teljesítésében soha ki ne fáradjon, és a ki magát más nevelője és védőjének vallotta, ne tőrje, hogy elhagyatva legyen az, kit gondja és védelme alá fogadott, valamig az segélyére és oltalmára szorul. Mire kell pedig a lelki gyermekeket oktatni, röviden egybefoglalja sz. Ágoston, midőn a keresztszülők eme hivatáról szól:³⁾ „Inteniök kell őket, ugymond, hogy a tisztaságot megőrizzék, az igazságot kedveljék, és a szeretetet megtartsák; és mindenekelőtt a hitvallásra és az Ur imádságára, valamint a tizparancsolatra és a keresztény vallás fő elemeire tanítsák meg őket.

XXVIII. A keresztszülői tisztre mindenkit különbség nélkül nem kell bocsátani.

Ezekből könnyen átlátjuk, az emberek mely nemére nem kell bízni e szent gyámság kezelését; azokra t. i., kik azt vagy híven nem akarják, vagy serényen és pontosan nem tudják betölteni. A miért is a természetes szülőkön kívül, kiknek e gondnokságot nem szabad magokra vállalni, hogy annál inkább kitűnjék, mennyire különbözik a lelki nevelés a testitől, főleg az

¹⁾ Sz. Dén. a sz. korm. ²⁾ Sz. Ág. 105. f. V. sz. ³⁾ Ugyanott.

eretnekeket, zsidókat, hitetleneket teljesen el kell tiltani e tisztól, mint a kik minden gondolatjokat és gondjokat arra fordítják mindig, hogy a hit igazságát hazugságokkal elhomályosítsák és minden keresztény jámborságot megsemmisítsenek.

XXIX. *Mily számmal kell lenni a keresztszülékek?*

A trienti zsinat¹⁾ azt is elrendelte, hogy a keresztelendőt ne több, hanem csak egy, akár férfi, akár nő, vagy legfeljebb egy férfi s egy nő tartsa a keresztvizre; részint, mivel a fegyelmi s oktatási rendet a sok tanító megzavarhatná, részint, mivel gondoskodni kellett, nehogy többek közt támadjon oly lelki rokonság, mely az emberi társaságnak a házasság közeléke által szélesb kiterjedését az emberek között akadályozná.

XXX. *A keresztség az üdvrösségre mindenkinek szükséges.*

De valamint a többi, eddig kifejtett dolgok ismerete a hívőkre nézve leghasznosabbnak tartandó: úgy mi sem látszhatik szükségesebbnek, mint őket megtanítani arra, hogy minden ember elé szabta az Úr a keresztség törvényét úgy, hogy, ha csak a keresztség kegyelme által Istenben újra nem születnek, csak örök nyomort és enyészetet nyernek szüleiktől, akár hívők, akár hitetlenek legyenek azok. Gyakrabban kell tehát a lelkipásztoroknak megmagyarázniok, a mit az evangeliumban olvasunk: „Ha ki ujjonnan nem születik vízből és Szentlélekből, be nem mehet Isten országába.“²⁾

XXXI. *A csecsemőket szükségkép meg kell kereszteni.*

Hogy e törvény nemesak a felnőttekről, hanem a csecsemő gyermekekről is értendő s hogy ezt az apostoli hagyományból vette az egyház, az atyák egyező véleménye s tekintélye erősíti. Ezenkívül hinnünk kell, hogy nem akarta Krisztus Urunk a keresztség szentségét és kegyelmét a gyermekektől megtagadni, kikről mondá:³⁾ „Engedjétek a kisdedeket és ne gátoljátok őket hozzám jönni, mert ilyeneké a mennyeknek országa“; „kiket⁴⁾ megölelt, kikre kezeit tévé, kiket megáldott“. Továbbá midőn

¹⁾ Trient. zsin. 24. ül. 20. fej. ²⁾ Ján. 3, 5. ³⁾ Mát. 19, 14. ⁴⁾ Márk. 10, 16.

olvassuk, hogy „Pál egész családot megkeresztelt“,¹⁾ eléggé ki-
tűnik: hogy az üdvözítő keresztvizzel a családhoz tartozó gyer-
mekek is leöntettek. Továbbá ajánlja ama szokást különösen a
körülmetélés, mely a keresztség előképe volt. Mert nincs, a ki
nem tudná, hogy a gyermeket nyolczad napon körül szokták
metélni. És a kiknek a test kézzel történt körülmetélése a „test
bőrének elmetésében“ használt, a keresztség, mely „Krisztus-
nak nem kézzel történt körülmetélése“, világos, hogy használ.
Végre, mint az apostol tanítja: „ha egynek bűne által a halál
uralkodott az egy által: annál inkább fognak az életben az egy
Jezus Krisztus által uralkodni, kik a fegyelem, ajándék és meg-
igazulás bőségét veszik“. ²⁾ Ha tehát Ádám bűne miatt a gyer-
mekek a származásból bünt vontak magokra, annál inkább nyer-
hetnek Krisztus Urunk által kegyelmet s megigazulást arra, hogy
uralkodjanak az életben; ez pedig a keresztség nélkül semmikép
sem történhetik meg. Azért tanítsák a lelkipásztorok, hogy a cseese-
mőket szükségkép meg kell keresztelni s aztán lassanként a
kisdedet a ker. vallás parancsival valódi jámborságra kell kiké-
pezni. Mert, mint jelesen mondta a böles: „Az ifju az ő utja
szerint, midőn megvénül, sem távozik attól“. ³⁾

XXXII. A csesemők a keresztségben lelki kegyelmet nyerne.

Nem is szabad kételkedni, hogy a hit ajándékát megnyerik,
midőn leöntetnek, nem, mintha értelmök beleegyezésével hinné-
nek, hanem mivel a szülék hitével, ha a szülék hívők, ha pedig
nem azok, hogy sz. Ágoston⁴⁾ szavaival szóljunk, a szentek
összes társaságának hitével erősítettnek meg. Mert helyesen
mondjuk, hogy a keresztségre felajánltatnak mindazok részéről,
kiknek tetszik, hogy felajánltassanak és kiknek szeretete által a
Szentlélek egyességébe fogadtatnak.

XXXIII. A csesemők keresztségét nem kell halogatni.

Hathatósan kell inteni a hiveket, hogy gyermekeiket, mi-
helyt veszély nélkül lehet, az egyházba vitessék és ünnepélyes
szertartás közt megkereszteltessék. Mert, mivel a csesemő gyer-
mekeket illetőleg az üdvösség megszerzésére nincs más mód,

¹⁾ I. Kor. 1, 16. ²⁾ Rom. 5, 17. ³⁾ Példab. 22, 6. ⁴⁾ Sz. Ág. 98. lev.

mint hogy megkereszteltessenek: könnyen érthető, mily súlyos bűnnel terhelik magokat, a kik engedik, hogy a szentség kegyelmét tovább nélkülözzék, mintsem azt a szükség kívánja, főkép miután őket gyöngé korok miatt számtalan életveszély fenyegeti.

XXXIV. *Hogyan kell a felnőtteket a keresztség előtt oktatni?*

Az ősrégi egyház szokása bizonyítja, hogy más eljárást kell alkalmazni azoknál, kik felserdült koruak és eszük tökéletes használatával bírnak, a kik t. i. hitetlenektől származnak. Mert eléjük kell ugyanis terjeszteni a ker. hitet és őket minden igyekezettel annak elfogadására buzdítani, édesgetni, meghívni. Hogyha az Ur Istenhez térnek, akkor inteni kell őket, hogy az egyház által meghatározott időn túl a keresztség szentségének felvételét el ne halasztják. Mert, miután írva van:¹⁾ „Ne késsél megtérni az Urhoz s ne halogasd azt napról-napra“, meg kell őket tanítani, hogy a tökéletes megtérés a keresztség által való újászületésben áll; azonkívül minél későbbben járulnak a keresztséghez, annál tovább kell nélkülözniök a többi szentségekben való részesülést és azok kegyelmét, melyek által pedig a ker. vallás gyakoroltatik, mivel a keresztség nélkül senki előtt sem állhat azokhoz nyitva az ut; továbbá, hogy a legnagyobb haszontól is megfosztatnak, melyet a keresztségből huzunk; ugyanis nemesak minden előbb elkövetett vétkek mocskát és szennyét teljesen lemossa és eltörli a keresztvíz, hanem az isteni kegyelemmel felékesít bennünket, melynek erejével és segélyével ezentul a bűnököt is elkerülhetjük, az igazságot és ártatlanságot megőrizhetjük, a miben, amint mindenki könnyen belátja, az egész keresztény élet áll.

XXXV. *A felnőtteknél a keresztséget halasztani kell.*

Mindezeknek daczára az egyház a keresztség szentségét nem szokta ezeknek mindjárt föladni, hanem bizonyos időre elhalasztandónak rendelte. Mert ezen elhalasztás nincs egybekötve azon veszélylyel, mely, mint fennebb mondottuk, a gyermekeket fenyegeti; mivel azoknak, a kik már eszükkel élnek, a keresztség

¹⁾ Sírak fia 5 8.

felvételének szándéka s eltökélése és a rosszul töltött élet fölötti bánat elég leend a kegyelemre s megigazulásra, ha valamely hirtelen eset gátolná, hogy az üdvhozó vízzel leöntethessenek. Ellenben az elhalasztás némely előnyökkel jár. Mert először, mivel az egyháznak szorgalmasan kell gondoskodni arról, hogy a szentséghez senki se járuljon ál és szinlett szándékkal, azok lelkiületét, kik megkeresztelkedni kívánnak, jobban megvizsgálja és szemügyre veszi. Miért is régi zsinati határozatok léteznek arra nézve, hogy azok, kik a zsidók közül a kath. hitre térnek, mielőtt a keresztség nekik föladatnék, néhány hónapig a hittanulók közt legyenek; azalatt a hit tudományában, melyet vallaniok kell és a ker. élet rendeleteiben tökéletesebben oktattatnak. Azonfölül nagyobb vallásos tisztelet kölesönztetik a szentségnek, ha csak a Husvét és Pünkösöd meghatározott napjain veszik fel ünnepélyes szertartással a keresztséget.

XXXVI. A keresztség a felnötteknél nem mindig halasztandó.

De néha igazságos és szükséges okból nem szabad a keresztség idejét elhalasztani, ugymint: életveszélyben s főleg ha azokat kell megkeresztelni, kik a hittitkokat már tökéletesen megtanulták. Hogy így eselekedett Pülöp és az apostolok fejedelme, mindnyájan eléggé tudjuk; mert az egyik Kandaces királynénak¹⁾ kamarását, a másik Korneliust minden késedelem nélkül megkeresztelte, mihelyt megvallották, hogy a hitet elfogadják.

XXXVII. Mily készüllettel kell lennie a megkeresztelendőnek?

Ezen kívül elő kell adni s a népnek megmagyarázni, mily készüllettel kell birni a megkeresztelendőeknek. Mindenekelőtt szükséges, hogy akaratuk és szándékuk legyen a keresztséget felvenni: mert, minthogy a keresztségben mindenki meghal a vétéknek s új életmódot és szabályt választ: méltányos, hogy a keresztség senkinek se adassék fel akarata ellenére, vagy vonakodása daczára, hanem csak azoknak, kik önkényt és készséges lélekkel veszik fel azt. Miért is úgy találjuk, hogy a szent hagyomány szerint mindig szem előtt tartatott: senkinek fel nem

¹⁾ Apost. Cselek. 8, 36. s. köv. 10, 47. s. köv.

adni a keresztséget, a nélkül, hogy előbb megkérdeztetnék: akar-e megkereszteltetni. Azt sem kell gondolni, mintha a csecsemő gyermekekben hiányoznék az akarat; mivel világos az egyház akarata, mely helyettük a fogadást megteszi.

XXXVIII. Az eszteleneket mikor lehet, mikor nem lehet megkeresztelni?

Azonkívül az esztelenek- és örvöngőket, kik egykor észszel bírtak ugyan, de későbbben megőrültek, mint a kiknek akkor akaratuk nincs a keresztséget felvenni, hacsak életveszélyben nem forognak, nem kell megkeresztelni; ha pedig életveszély fenyegeti őket s ha szándékukat nyilvánították, mielőtt megőrültek, meg kell őket keresztelni: ha pedig ezt nem tették, a keresztség feladásától tartózkodni kell. És így kell itélni az alvókról is. Hogyha pedig az előbbieket soha sem voltak az ész birtokában, úgy, hogy eszközökkel soha sem éltek, azokat az egyház tekintélye és szokása szerint, az egyház hitében ép úgy meg kell keresztelni, mint a gyermekeket, kik észszel nem bírnak.

XXXIX. Mi kívánatik még a keresztség felvételére?

Azonban a szándékon kívül, melylyel a keresztséget felvenni kívánjuk, a hit is ép úgy, mint ezt az akaratról mondtuk, szükséges a szentség kegyelmének elnyerésére. Mert Urunk és Üdvözítőnk tanította:¹⁾ „A ki hiszen és megkeresztelkedik, az fűdvözülné“. Szükséges továbbá, hogy mindenki elkövetett vétkei és bűnös élete felett bánkódjék s eltökélje ezentul minden büntől tartózkodni. Mert a ki úgy kérné a keresztséget, hogy e mellett a vétkezési szokásról nem akarna lemondani, mindenesetre elutasítandó lenne. Mert mi sem ellenkezik annyira a keresztség kegyelmével és hatásával, mint azok gondolkodása és szándéka, kik a vétkezéssel felhagyni nem akarnak. Mivel tehát a keresztséget azért kell kérnünk, hogy²⁾ Krisztusba öltözzünk és vele összekapcsoljunk: kétséget nem szenved, hogy méltán visszautasítandó a szent leöntéstől az, kinek eltökélt szándéka a vétkek- és bűnökben megmaradni, kiváltkópen mivel azok közül, a mik Krisztus- és az egyházhoz tartoznak, semmit sem kell ese-

¹⁾ Márk. 16, 16. ²⁾ Gal. 3, 17.

kélységnek tartanunk és eléggé értjük, hogy a keresztség, a megigazulás és üdvösség kegyelmét tekintve, gyümölcstelen leend abban, ki¹⁾ a test és nem a lélek szerint szándékozik élni; ámbár, a mi a szentséget illeti, annak lényegét minden kétség nélkül tökéletesen elnyeri, csak, midőn kellően megkereszteltetik, szándéka legyen azt elnyerni, a mit az anyaszentegyház kiszolgált. Miért is az apostolok fejedelme ama nagy ember-tömegnek, mely — mint az irás mondja²⁾ -- megtörődve szívében kérdezte tőle s a többi apostoloktól, mit kelljen cselekednie, imígyen válaszolt: „Tartsatok bűnbánatot és keresztelkedjék meg kiki közületek“ és másutt: „Bánjátok meg — ugymond³⁾ — bűneiteket és térjeteik meg, hogy eltöröltessenek a ti vétkeitek“. Sz. Pál is, a Rómaiakhoz irván,⁴⁾ világosan megmutatja, hogy annak, a ki megkeresztelkedik, teljesen meg kell hálnia a vétkeknek: azért int bennünket,⁵⁾ hogy „ne tegyük tagjainkat a bűn által a gonoszság fegyvereivé“: hanem mutassuk magunkat, „mint megholtak a bűnnek, élők pedig az Istennek“.

XL. Mily hasznos ezekről értekezni.

Ha a hivek ezeket gyakran fontolgatják, először is az Isten legfőbb jóságát esodálni kényszerülnek, ki őket érdemök nélkül, egyedül irtalma által indíttatva, a keresztség oly kiváló s isteni jótéteményével megajándékozta; azután midőn szemek elé állítják, mennyire bűn nélküli életet kell élni azoknak, kik ily nagy ajándékkal ékesítették fel: könnyen belátandják, hogy az is különösen megkívántatik a keresztény embertől, hogy naponkint oly szentül és istenesen törekedjék élni, mintha ép az nap nyerte volna el a keresztség szentségét és kegyelmét. Azonban a lelkek felbuzdítására, hogy az igazi jámborságra törekedjenek, mi sem használ többet, mint ha a lekipásztorok alaposan kifejtik, melyek a keresztség hatásai.

XLI. Mi a keresztségnek fő hatása?

Mivel tehát gyakran kell értekezni ezekről, hogy jobban belássák a hivek, hogy a méltóság legmagasabb fokára helyezvék,

¹⁾ Rom. 8, 4. ²⁾ Apost. Csel. 2, 37. s. k. ³⁾ Apost. Csel. 3, 19.
⁴⁾ Rom. 6. s. k. ⁵⁾ Ugy. 13.

és ne is engedjék magukat arról ellenségük fondorlatai, vagy bármely megtámadása által bármikor is letaszíttatni: azt kell először előadni, hogy a bűn, akár az első szüleinktől való származásból eredett, akár önmagunk által elkövetett legyen az, habár oly iszonyatos volna is, hogy nagyobbat képzelni is alig lehetne, e szentség esodálatos ereje által megbocsáttatik és engedtetik. Ezt pedig régen megjövendölte Ezekiel, ki által így szól az Ur Isten: ¹⁾ „tisztá vizet öntök rátok és megtisztultok minden förtelmetektől“. És az apostol a Korintusiakhoz írt levélben a bűnök hosszas elsorolása után hozzá tette: ²⁾ „Ezek voltak ugyan, de megmosattatok, de megszenteltettetek“. S hogy ezen tant az egyház mindenkor fanította, világos. Sz. Ágoston ugyanis a kisdedek keresztségéről írt könyvében imígyen szól: „A test nemzésével csak az eredendő bűn származik, de a lélek újjászületésével nemesak az eredendő, hanem a személyes bűnök megbocsátása is történik“. És sz. Jeromos Oceánhoz: „A keresztségben — ugymond — minden bűn elengedtetett“. És hogy e tárgyról többé senki se kételkedhessék, egyéb zsinatok határozata után a trienti sz. zsinat is ugyanazt nyilvánította, midőn átokkal sújtotta mindazokat, kik másképen mernének érezni s kik nem átallanak azt állítani, hogy, habár a vétkek a keresztségben megbocsáttatnak, tökéletesen még sem töröltetnek el, vagy gyökerestül nem irtatnak ki, hanem csak, úgy szólván, lenyesetnek, úgy, hogy a vétkek gyökerei a lélekhez tapadva még megmaradnak. Mert, hogy ugyanazon sz. zsinat szavaival éljünk, az újjászülöttekben mit sem gyűlöl az Isten, mivel semmi kárhoztatandó nincs azokban, kik a keresztség által valóban eltemetettek Krisztussal a halálba; kik nem a test szerint jarnak, hanem levetrén a régi embert és újba, ki Isten szerint teremtetett, öltöztvén, ártatlanok, szeplőtlenek, tiszták, nem bűnhődők és Istennek kedvencei lettek.

XLIII. Bűn-e a megkereszteltékben a rossz kívánság?

Be kell ugyan vallani, a mint ugyanazon helyen maga a zsinat tekintélye által is kijelentetett, hogy fönmarad a megkereszteltékben a rossz kívánság vagy a bűn ingere; de ez a valóságos bűn természetével nem bír. Mert sz. Ágoston ítélete

¹⁾ Ez. 36. 25. ²⁾ I. Kor. 6, 11.

szerint is:¹⁾ „A megkeresztelt kisdedekben a kívánság vétkessége eltöröltetik, a küzdelemre fönhagyatik“. És ugyanaz bizonyítja másutt:²⁾ „A kívánság vétkessége megszűnik a keresztségben, de a gyarlóság fönmarad“. A rosz kívánság ugyanis, mely a bűntől van, nem más, mint a léleknek az észszel, természeténél fogva ellenkező vágyakodása, mely gerjedelem azonban, ha az akarat beleegyezésével vagy hanyagságával nincs egybekötve, a bűn valódi természetétől igen távol van. És midőn sz. Pál mondja:³⁾ „A rosz kívánságot nem ismerém, ha csak a törvény nem mondaná: Bűnre ne kívánjad“, eme szavai alatt nem magát a kívánságot, hanem az akarat romlottságát akarta értetni. Ugyanezen tant előadja sz. (Gergely is, így irván:⁴⁾ „Ha vannak, kik azt mondják, hogy a bűnök a keresztségben csak fölületesen bocsáttatnak meg: van-e hitelenebb e tanítmánynál? hisz a hit szentsége által a lélek a vétkektől gyökerestül megtisztítva, egyedül Istenhez ragaszkodik“. S ennek behizonyítására Üdvözítőnk bizonyítékával él, ki sz. Jánosnál imígyen szól:⁵⁾ „Ki megmosatott, nincs szüksége, kivéve, hogy lábait mossa meg, hanem az egészen tiszta“.

XLIII. Ismételt bizonyítása annak, hogy a keresztség által minden bűn eltöröltetik.

Ha valaki e dolognak világos hasonlatát s előképét akarja szemlélni, állítsa maga elé a szíriai bélpoklos Naamannak⁶⁾ történetét, a ki, miután Jordán vízében hétszer megfürdött, az irás bizonyítása szerint ugy kitisztult a bélpoklosságból, hogy teste gyermeki testnek látszott. Azért a keresztség tulajdonképeni hatása minden bűn megbocsátásában áll, akár származás, akár magunk vétsége által háramlott is az reánk; és hogy ezért rendelkezte azt Urunk s Üdvözítőnk, az apostolok fejedelme, hogy egyéb bizonyítékokat elhallgassunk, legvilágosabb szavakkal fejezte ki, midőn azt mondta:⁷⁾ „Tartsatok bűnbánatot és keresteljedjék meg kiki közöletek Jézus Krisztus nevében a bűnök bocsánatára“.

¹⁾ Sz. Ág. a bűn. bocs. 2, 4. ²⁾ Sz. Ágost. Elvv. 1, 15. ³⁾ Rom. 7, 7. ⁴⁾ Sz. Gerg. Lev. 11. köny. 45. lev. ⁵⁾ Ján. 13, 10. ⁶⁾ Kir. IV. K. 5, 1. s. k. ⁷⁾ Apost. Csel. 2, 38.

XLIV. Valamint a bűn, úgy a bűn büntetése is elengedettik.

Továbbá a keresztségben nemesak a bűnök bocsáttatnak meg, hanem a bűnök és gonoszságok minden büntetéseit is kegyelmesen elengedi az Isten. Mert ámbár minden szentséggel közös az, hogy általuk Krisztus Urunk kinszenvedésének érdeme közöltetik: mindazáltal egyedül a keresztségről mondotta az apostol,¹⁾ hogy mi általa Krisztussal halunk meg és temettetünk el; s azért az egyház is mindig tanította, hogy a szentség legnagyobb sérelme nélkül nem történhetik meg az, hogy arra, a ki a keresztségben ki fog engesztelődni, oly jámbor cselekedetek szabassanak, melyeket a szent atyák szokott néven elégtételi cselekményeknek hívtak. S nem is ellenkeznek az itt mondottak az ősrégi egyház ama szokásával, mely hajdan a zsidóknak, midőn megkereszteltettek, meghagyta, hogy negyven napig szünet nélkül böjtöljenek. Mert e rendelkezés nem tartozott az elégtételhez, hanem, a kik a szentséget felvették, ez által arra intettek, hogy a szentség méltósága iránti tiszteletből egy ideig szünet nélkül böjt és imádságra szenteljék magokat.

XLV. Az ujonnan megkeresztelt nem szabadul meg a polgári büntetésektől.

De ámbár bizonyosnak kell tartanunk, hogy a keresztségben a bűnök büntetéseit elengedettnek: mindazáltal azon büntetésektől, melyeket valamely nagy bűntény miatt polgári ítélet következtében kell kiállania, senki sem szabadul meg, oly formán, hogy a halálra méltó a keresztség által a törvényszabta büntetéstől fel volna mentve; jóllehet igen dícsérendő lenne azon fejedelmek vallásos kegyelele, kik azon büntetést is megbocsátának és elengedték a gonosztevőknek, hogy Isten dícsősége az ő szentségeiben annál inkább tündököljék.

XLVI. A keresztségben az ez élet utáni büntetések is elengedtetnek.

Ezen kívül a keresztség ez életet követő mindazon büntetésektől való megszabadulást is eszközli, melyek az eredeti bünt

¹⁾ Rom. 6, 3.

kísérik; az Ur halálának érdeme által történt ugyanis, hogy ezekben részesülhetünk. A keresztség által pedig, mint főnebb mondtuk, vele halunk meg. „Mert, mint az apostol mondja,¹⁾ ha halálának hasonlatossága szerint beoltatván vele egysülünk, a feltámadásban is részesei leszünk“.

XLVII. A keresztség által miért nem adatik azonnal vissza a romlatlan természet állapota.

Ha kérdezné valaki: miért nem szabadulunk meg a keresztség után a bajoktól e halandó életben is és miért nem emeltetünk a szent keresztség ereje által az élet ama főkélyfokára, melyben Ádám az emberiség ősatya a bűn előtt volt: a válasz erre az leend, hogy ez leginkább két okból történt. Ezek elsje az, hogy nekünk, kik a keresztség által Krisztus testével képesoltattunk össze s az ő tagjaivá váltunk, több dicsőség nem juthatott osztályrészüln, mint a mennyi magának a főnek adatott. Mivel tehát Krisztus Urunk, bár léte kezdetétől fogva a malaszt és igazság teljével bírt, még sem tette le előbb az emberi természet gyarlóságát, melyet felvett, mint a szenvedés kínait s a halált kiállotta s azután a halhatatlan élet dicsőségére föltámadott: ki fog tehát esodálkozni, ha látja, hogy a hívők, kik a keresztség által már elnyerték a mennyei megigazulás kegyelmét, mégis halandó és gyarló testtel vannak felrubázva, hogy, miután Krisztusért sok fáradalmat kiállottak és meghalván újra az életre visszahivattak, valahára méltók legyenek, hogy Krisztussal örök életet éljenek? A másik ok pedig, mely miatt bennünk a keresztség után a test gyengesége, a betegség, a fájdalomak érzése, a kívánság ingere megmarad, az, hogy bírjunk t. i. az erénynek mintegy magrával és anyagával, melyből azután a dicsőség termékenyebb gyümölesét és bőségesebb jutalmát nyerjük. Mert ha békés lélekkel viseljük az élet minden bajait és a sziv gonosz indulatait Isten segélyével az ész uralma alá vetjük, biztos reménnyel kell lennünk, hogy, ha az apostollal²⁾ jó harezot harezolunk, a pályafutást bevégezzük, a hitet megtartjuk, az igazság eltett koronáját is megadja nekünk azon napon az Ur, az igaz bíró! S ugy látszik, így tett az Ur Izrael fiaival is, kiket, ámbár az egyiptomi szolgaságtól, Pharaót és ennek hadát

¹⁾ Rom. 6, 5. ²⁾ Tim. 4, 7. s. k.

a tengerbe fullasztva, megszabadított: mégsem vezetett be azonnal az ígért ama boldog földre; hanem előbb sok és különféle balesetekben gyakorolt; s azután, midőn a megígért föld birtokába eresztett, a többi bennlakókat kiforgatta ugyan ősi lakhelyeikből, de némely nemzeteket hátrahagyott, melyeket ki nem irhattak, hogy az Isten népének folyton alkalma legyen a vitézség és bátorság kifejtésére. Ehhez járul, hogy, ha a keresztség által az égi adományokon kívül, melyekkel a lélek diszittetik fel, testi javak is adatnának, méltán lehetne kételkedni, valljon sokan nem inkább a jelen élet előnyeit mint a jövőnek reménylett dicsőségét keresve, járulnának-e a keresztséghez; holott nem ezen ál és bizonytalan,¹⁾ látható — hanem, a valódi, örök — láthatlan — javakat kell mindig a keresztény embernek szeméi előtt tartania.

XLVIII. Ez élet nyomorai közt az újjászülöttek nincsenek a valódi lelki örömeiktől megfosztva.

Emellett azonban az élet nyomorteljes állapota még sines gyönyörök és örömek nélkül. Mert nekünk, kik már a keresztség által, mintegy²⁾ szőlőveszszők Krisztusba oltattunk, mi lehet kellemesebb és kívánatosabb, mint vállainkra véve a keresztet őt mint vezérünket követni, semmiféle munkában ki nem fáradni s veszély által vissza nem tartóztatni, hogy az Isten mennyei hívásának jutalmáért³⁾ minden igyekezettel azon fáradozzunk, hogy némelyek a szízeség babérját, mások a tanítás és hithirdetés koronáját, némelyek a vértanúság pálmáját, mások az erények egyéb díszeit nyerhessék el az Úrtól? Mely kitűnő díszjeleket egyikünk sem nyerhetné el, ha csak magunkat előbb e nyomorteljes életpályán nem gyakoroltuk, és a esata tűzét győztesen ki nem állottuk volna.

XLIX. Mit szerez a keresztség az embernek a bűn és büntetés elengedésén kívül?

De visszatérve a keresztség hatásaira, ki kell fejteni, hogy a szentség ereje által nemcsak a valóban legnagyobb bajoktól megszabadulunk, hanem kitűnő javak és ajándékokkal is tetéztünk. Lelkünk ugyanis isteni kegyelemmel telik el, mely által

¹⁾ 1. Kor. 4, 18. ²⁾ Ján. 15, 5. ³⁾ Fil. 3, 14.

megigazulván és Isten fiaivá levén, az örök üdvönek is örökösivé leszünk. Mert mint írva van:¹⁾ „Ki hiszen és megkeresztelkedik, az üdvözül,“ és hogy az egyház²⁾ a víz fürdőjében tisztult meg az élet igéje által,“ az apostol bizonyítja. A kegyelem pedig, a mint ezt a trienti zsinat³⁾ egyházi átok büntetésének terhe alatt bűnünk rendelte, nemcsak az, mely által a bűnök megbocsátása történik; hanem a lélekben maradó isteni minőség és mintegy bizonyos fény és világosság, mely lelkeink minden mocskát lemossa s magokat a lelkeket szebbekké s fenségesebbekké teszi. Világosan következik ez a szentírásból, midőn a kegyelmet kiöntetni mondja s a Szentlélek zálogának szokta nevezni.

X. Az isteni kegyelemhez, mely a keresztség által belénk öntetik, adatnak, mint követői, az erények.

Ehhez adatik legfényesebb kísérete mindazon erényeknek, melyek a lélekbe a kegyelemmel felsőbb módon öntetnek. Miért is midőn az apostol⁴⁾ Titusnak mondja: „Üdvözített minket az újonan születésnek fürdője s a Szentlélekkel származó megújítás által, kit kiönte ránk bőségesen a Jézus Krisztus, a mi Üdvözítőnk által,“ sz. Ágoston ama szavakat:⁵⁾ „bőségesen kiönte,“ megmagyarázván így szól: „a bűnök bocsánatára t. i. és az erények bőségére.“

LI. A keresztség által Krisztussal egy testté leszünk.

Azután a keresztség által Krisztussal, a fővel, mintegy tagjai össze is köttetünk és kapesoltatunk. Valamint tehát a főből ered az erő, mely által a test egyes részei életműködéseik pontos teljesítésére indíttatnak: úgy ömlik Krisztus Jézus teljéből mindazokra, kik megigazulnak, isteni erő és kegyelem, mely minket a keresztény jámborság minden kötelmeire alkalmatossakká tesz.

LII. Honnan van az, hogy azok, a kik a keresztségben annyi erénnyel ajándékoztattak meg, oly késedelmesek a jámborság gyakorlásában?

Ne is csodálja senki, ha mi, ámbár az erények oly nagy

¹⁾ Márk. 16, 16. ²⁾ Ef. 5, 26. ³⁾ Trient. zs. 6. ül. a megigaz. 11. f. ⁴⁾ Tit. 3, 5. s. k. ⁵⁾ Sz. Ágost. Jegyz. az id. h.

bőségével vagyunk felruházva s felékitve, mégis csak nagy nehézséggel és fáradsággal kezdjük, vagy bizonyára végezzük a jámbor és erényes cselekedeteket; mert ez nem azért történik, mintha amaz erények, melyekből magok a cselekedetek származnak, az Isten jótéteményéből nekünk nem ajándékoztattak volna: hanem mivel a keresztség után hátra maradt a kívánság leghevesebb küzdelme a lélek ellen, de e küzdelemben elesüggedni vagy legyőzetni keresztény emberhez nem méltó; mert Isten kegyességében bizva a legnagyobb reménnyel kell lennünk, hogy a mik¹⁾ tiszták és igazságosak és szentek, a jámbor élet naponkinti gyakorlata által könnyűk és kellemeseknek is fognak látszani. Örömet elmélkedjünk ezekről, éber lélekkel tegyük ezeket, hogy a béke Istene²⁾ velünk legyen.

LIII. A keresztség eltörölhetlen jegyet nyom a lélekre.

Azonkívül a keresztség által jeggyel jelöltetünk meg, melyet a lélekből soha sem lehet kitörölni; s erről itt elég ennyi, mivel a főnebb mondottakból, midőn a szentségekről általában volt szó, eleget lehet ide alkalmazni.

LIV. A keresztséget ismételni nem szabad.

Mivel pedig a jelleg hatásából és természetéből kifolyólag azt határozta az egyház, hogy a keresztség szentsége semmikép se ismételtessék: gyakran és szorgalmasan kell a lelkipásztoroknak erre inteni a híveket, nehogy valamikor tévelyekbe essenek. Ezt tanította az apostol, mondván:³⁾ „Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség.“ Azután midőn a Rómaiakat inti,⁴⁾ hogy meghalván a keresztség által Krisztushoz, őrizkedjenek, nehogy a tőle nyert életet elveszítsék midőn mondja:⁵⁾ „Mert mivel Krisztus meghalt a bűnnek, csak egyszer halt meg:“ azt látszik világosan kijelenteni, hogy valamint ő újra meg nem halhat, úgy nekünk sem szabad a keresztség által újra meghalunk. Azért az anyaszentegyház is nyíltan vallja, hogy csak egy keresztséget hisz. S hogy ez a dolog természetével és az észszel is megegyezik, abból tetszik ki, mivel a keresztség lelki ujjászüle-

¹⁾ Fil. 4, 8. ²⁾ II. Kor. 13, 12. ³⁾ Ef. 4, 5. ⁴⁾ Rom. 6, 2. s. k. ⁵⁾ Ugyanott. 10.

tés. Valamint tehát a természet erejénél fogva csak egyszer nemzetünk és jövőnk a világra; és mint szent Agoston¹⁾ mondja: „a méhbe nem lehet ismét visszatérni“: ugye egy lelki születés is s a keresztséget ismételni nem szabad.

LV. Nem ismételtetik a keresztség azokon, kik feltételesen kereszttetnek meg.

Ne is gondolja senki, hogy az egyház ismétli a keresztséget, midőn valakit, kiről bizonytalan, megkereszteltetett-e vagy sem, ily szavak alakját használva kereszttel meg: „Ha meg vagy keresztelve, ismételve nem keresztellek meg, de ha még nem vagy megkeresztelve, én téged keresztellek az Atyának és Fiának és Szentléleknek nevében.“ Mert nem lehet mondani, hogy így gonoszul megismételtetik, hanem hogy feltételesen, szentül adatik fel a keresztség.

LVI. A feltételes keresztséget nem szabad különbség nélkül bármikor használni.

E tárgyban gondosan kell mégis némelyekre ügyelni a lelkipásztoroknak, melyekben majd mindennap vétség történik a szentség legnagyobb sérelmével. Mert nem hiányzanak, kik azt gondolják, hogy semmi bünt sem követhetnek el, ha akárkit válogatás nélkül feltételesen kereszttelnek meg; azért ha csecesemőt visznek hozzájuk, szükségtelenné tartják megkérdezni, megkereszteltetett-e az már előbb, hanem mindjárt feladják neki a keresztséget; sőt, ámbár bizonyosan tudják, hogy otthon feladott a keresztség, mégsem haboznak a szent leöntést az egyházban ünnepélyes szertartás közben feltételesen ismételni, a mit pedig szentségtörés nélkül nem tehetnek s ama szennyel mocskítják be magokat, melyet az egyházi írók törvényszerűtlenségnek hívnak. Mert a keresztség ezen alakja Sándor pápa²⁾ rendelete szerint csak azoknál engedtetik meg, kikre nézve a dolog gondos megvizsgálása után is kétség marad fön, vajjon érvényesen vették-e föl a keresztséget; másképp pedig soha sem szabad a keresztséget még ama hozzáadással sem ujolag feladni.

¹⁾ Sz. Agost. 11. Ért. Ján. ²⁾ 2. f. X. n kereszts. III. 42.

LVII. Mi az utolsó haszon, melyben a keresztség által részesülnek az emberek?

A keresztség többi hasznaj között mintegy utolsó az, melyre a többi mind vonatkozni látszik, hogy t. i. a mennyországnak előbb a bűn miatt zárt ajtaját mindegyikünknek kinyitja. Azokat pedig, a kik bennünk a keresztség ereje által történnek, világosan megérthetni azokból, a kik az üdviratok szerint az Üdvözítő megkeresztelésében történtek. Az ezek ugyanis megnyitlak és a Szentlélek galamb képében Krisztus Urunkra leszállván megjelent. Mi által az jelentetett, hogy azoknak, a kik megkereszteltetnek, az isteni Fölség kegyajándékai adatnak, s az ezek kapuja megnyitvatik; nem ugyan, hogy megkereszteltetésök után tüstént, hanem alkalmasabb időben menjenek ama díesőségbe, midőn menten minden nyomortól, melyek a boldog étellel össze nem férnek, a halandó állapot helyett halhatatlanságot nyernek. S ezek ime a keresztség gyümölcsei, melyek, ha csak a szentség erejét tekintjük, kétségkívül mindenkivel közösek; de ha azt nézzük, mily lelki hangulattal járult egyik vagy másik annak fölvételéhez, mindenesetre be kell vallanunk, hogy több vagy kevesebb égi kegyelem és gyümölcs háramlik egyikre, mint a másokra.

LVIII. Mi a keresztség szertartásainak ereje és haszna?

Hátra van még, hogy világosan és röviden megmagyarázzuk, miket kell e szentség könyörgéseiről, szokásairól és szertartásairól előadni. Mert majdnem ugyanaz alkalmazható a szertartásokra is, a mire az apostol¹⁾ a nyelvek adományát illetőleg figyelmeztetett, midőn azt mondta: „gyümölestelen az, ha nem értik a hívek, a mit valaki mond“. Mert a szertartások azon dolgok képét és jelentését viselik magukon, melyek a szentségben végbe vitetnek. Ha a hívő nép ama jelek értelmét és jelentését nem tudja, nem nagy haszna lesz a szertartásoknak. Arra kell tehát törekednie a lekipásztoroknak, hogy azokat a hívek értsék, és erősen meggyőződjenek, hogy, habár kevésbé szükségesek is, mégis igen nagyra kell azokat becsülni, s nagy tiszteletben tartani. Eléggé tanusítja ezt mind szerzőik tekintélye,

¹⁾ I. Kor. 14, 2. s. k.

kik kétségkívül a szent apostolok voltak, mind a czél, melyért a szertartásokat alkalmaztatni akarták. Mert világos, hogy így a szentség nagyobb vallásossággal és kegyelettel szolgáltatik ki, s mintegy szemünk elé állítatnak ama kifűnő, s jeles ajándékok, melyek abban foglaltatnak, s a hűvek lelkébe mélyebben bevésnek az Isten végtelen jótéteményei.

LIX. Hányfélék a keresztség szertartásai?

Mindazon szertartások és könyörgések melyeket az egyház a keresztség kiszolgálásában alkalmaz, három osztályba sorozandók, hogy a lelkipásztorok azok magyarázatában bizonyos rendet tarthassanak, és hogy a mit előadnak, a hallgatók könnyebben emlékezetükben tarthassák. Az első osztályba azok tartoznak, melyek, mielőtt a keresztkuthoz járulánk, fordulnak elő; a másodikba azok, melyek alkalmaztatnak, midőn a keresztkuthoz járultunk; a harmadikba azok, melyek már a keresztség végezte után szoktak hozzáadatni.

LX. Mikor kell a keresztséghez szükséges vizet bevett szertartással megszentelni?

Mindenekelőtt tehát a keresztséghez szükséges vizet kell elkészíteni. Megszenteltetik pedig a keresztkut a titkosértelmű kenetet olajának hozzáadásával. Nem is szabad ezt bármikor tenni, hanem ősi szokás szerint be kell várni némely ünnepnapokat, melyek valamennyi közt méltán legnevezetesebbek- és legszentebbeknek tartandók, melyeknek előnapjain szenteltetik meg a keresztvíz; esakis ezen napokon szokott kiszolgáltatni a keresztség az ősegyház szokása szerint, hacsak a szükség mást nem parancsolt. De jóllehet jelenleg az egyház a közélet veszélyei miatt ama szokást megtartandónak nem rendelte: mégis a legnagyobb hűséggel maig megtartotta ama szokást, hogy husvét és pünkösöd nagy ünnepein szenteli meg a keresztvizet.

LXI. A megkeresztelendők miért nem bocsáttatnak mindjárt az egyházba?

A vizszentelésen kívül egyebek is megmagyarázandók, a mik a keresztséget megelőzik. A megkeresztelendők ugyanis az

egyház ajtajához vitetnek vagy vezetnek, de a bemenettől eltiltatnak, mivel méltatlanok az Ur házába lépni, míg a legundokabb szolgáltság igáját le nem vetik, és magukat egészen Krisztus Urunk és az ő legigazságosabb uralma alá nem adják.

LXII. Miért kérdestetnek a megkeresztelendők, hogy mit kérnek és miért oktattatnak?

Azután pedig megkérdezi a pap, mit kérnek az egyháztól. A mit megértvén, először oktatja őket a keresztény hit tudományában, melyet a keresztségben vallaniok kell; ez pedig hit-elemzés által történik és senki sem kételkedhet azon, hogy ez oktatási szokás Urunk Üdvözítőnk parancsából származik, mivel maga parancsolta az apostoloknak: ¹⁾ „Menjetek az egész világra s tanítsatok minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának és Fiaának és Szentléleknek nevében, tanítván megtartani mindazokat, a miket csak parancsoltam nektek“. Miből megérthető, hogy a keresztséget nem szabad kiszolgáltatni, mielőtt vallásunknak legalább fő-hitágazatai meg nem magyaráztatnak.

LXIII. Az egyház régi intézkedése szerint hogyan kell a tudatlanabbakat oktatni?

Mivel pedig a hitelemzés sok kérdegetésből áll, ha felserdült koru, a ki oktatatik, a kérdésekre önmaga felel; ha pedig csecsemő, helyette rendszerint a keresztszülő felel s teszi az ünnepélyes fogadást.

LXIV. Miben áll az ördögüzés (exorcismus)?

Következik az ördögüzés, mely az ördög kiüzésére s az ő erejének megtörésére és gyengítésére szent és vallásos szavak- és imádságokkal történik. Azért a pap háromszor a keresztelendőnek arczára lehel, hogy a régi kígyó hatalmát kiüzze s az elvesztett élet leheletét megnyerje.

LXV. Miért tétetik a megkeresztelendő szájába só?

Ezek után következnek más szertartások, melyeknek mind-

¹⁾ Mát. 28, 19.

egyike, mivel titkos értelmű, saját és fenséges jelentéssel bír. Mert midőn a kereszteleendőnek szájába só tétetik, világosan az jelentetik, hogy az a hit tudománya s a kegyelem ajándéka által el fog jutni oda, hogy a bűnök rothadtságától megszabaduljon és a jó eselekedeteket megizlelje s az isteni bölcsesség eledelével táplálkozzék.

LXVI. Mit jelent a test több részén alkalmazott keresztjel?

Ezenkívül kereszt-jellel jelettetik meg a homlok, a szemek, a mell, a vállak, a fülek; melyek mind azt jelentik, hogy a keresztség titka által a megkeresztelt érzékei kinyílnak és megerősödnek az Isten befogadására és az ő parancsainak megértésére és megtartására.

LXVII. Miért kenetnek meg az orr és fülek nyállal?

Azután pedig az orr és fülek nyállal megkenetnek s azonnal a keresztkuthoz bocsáttatik, hogy, valamint visszanyerte szeme világát az evangéliumi vak,¹⁾ kinek megparanesolta az Úr, hogy sárral bekent szemeit Siloé vizével mossa le: úgy értsük meg mi is, hogy a szent keresztség azon erővel bír, hogy az értelmet a memyei igazság megismerésére megvilágosítja.

LXVIII. Mit jelent az ördögnek való azon ellenmondás, melyet a megkeresztelendő a hitvallás letétele előtt tesz, továbbá a hitujonezok olajával való megkenés? A hitvallás.

Ezek végeztével a keresztkuthoz jönnek és ott más szer-tartások használatnak, melyekből a keresztény vallás összege tűnik ki. A pap ugyanis háromszor kérdi a megkeresztelendőt: „Ellene mondasz-e az ördögnek és minden eselekedetinek és minden pompáinak?“ Az pedig, vagy nevében a keresztszülő mindenik kérdésre válaszolja: „Ellene mondom.“ A ki tehát Krisztushoz akar állani, mindenekelőtt szentül és vallásosan meg kell fogadnia, hogy az ördögöt és a világot elhagyja s minden időben mindkettőt, mint leggonoszabb ellenségét, utálni fogja. Ezek után a megkeresztelendő megkenetik mellén és hátán a vállapoezóká

¹⁾ Ján. 9, 6. s. k.

között. És pedig a mellen azért, hogy a Szentlélek ajándéka által elvesse magától a tévedést és tudatlanságot s elfogadja az igaz hitet: mert „az igaz hitből él.“¹⁾ A hátán pedig, hogy a Szentlélek kegyelmével elűzze a tétlenséget és lanyhaságot s a jó cselekedeteket gyakorolja, mert „a hit cselekedetek nélkül holt.“²⁾ Azután magánál a keresztkutnál megállapodva ekkép kérdez a pap: „Hiszesz-e a mindenható Atya Istenben?“ Kinek ő válaszolja: „Hiszek“. És így tovább a többi hitágazatról kérdeztetve, hitét ünnepélyes vallomással nyilvánítja ki. Világos, hogy ezen két igéretben a kereszteny törvény egész összege és tanitmánya foglalatik.

LXIX. Miért kérdezzük attól, ki már-már megkeresztelendő, hogy akar-e megkereszteltetni?

Midőn pedig már a keresztség kiszolgáltatására kerül a sor, a pap kérdi a megkeresztelendőtől: akar-e megkereszteltetni? mire ő, vagy, ha csecsemő, az ő nevében a keresztszülő igent mondván, az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében az üdvyszerző kereszttel leönti. Mert valamint az ember akaratjából engedelmeskedvén a kigyónak, méltán elkárhoztattatott: úgy az Úr övéi közé csak önkéntes harezost akart felvenni, hogy az isteni parancsoknak önként engedelmeskedve az örök életet elnyerje.

LXX. A megkeresztelt feje miért kenetik meg azonnal krizmával?

Miután a keresztség már feladatott, a pap a megkeresztelt feje tetejét krizmával megkeni, értésére adván, hogy azon naptól fogva a fővel, Krisztussal, mint tag összekapcsolatott és testébe oltatott; és azért a kereszteny Krisztustól, Krisztus pedig a krizmától neveztetik el. Hogy pedig a krizma mit jelent, sz. Ambrus bizonyossága szerint eléggé megérthető a pap által akkor mondatni szokott imákból.³⁾

LXXI. Mit jelent a fehér ruha vagy fehér kendő, mely a megkereszteltnek nyujtatik.

Azután fehér ruhát ad a pap a megkereszteltre, mondván: „Vedd ezen fehér ruhát és tisztán vidd azt a mi Urunk Jézus

¹⁾ Gal. 3, 1. ²⁾ Jak. 2, 26. ³⁾ Sz. Ámb. a szent. 2, 7. és 3, 1.

Krisztus ítélő széke elé, hogy örök életed legyen.“ A csesemőknek pedig, kik ruházatot nem használnak, ugyanazon szavakkal fehér kendő nyújtatik. Mely jelkép a szent atyák tanítása szerint jelenti mind a feltámadás dicsőségét, melyre a keresztség által születünk, mind ama tisztaságot és szépséget, melylyel a vétkek mocskainak lemosása után a lélek a keresztségben ékesítettik, mind az ártatlanságot és feddhetetlenséget, melyet a megkereszteltnek egész életén át meg kell őriznie.

LXXII. Mit jelent az égő viaszgyertya, melyot a megkeresztelt tart?

Azután égő viaszgyertya adatik kezébe, mely azt jelenti, hogy a szeretet által felgyulasztott hitet, melyet a keresztségben nyert, a jó eselekedetekre való törekvés által táplálnia s növelnie kell.

LXXIII. Miért és mily nevet kell a megkereszteltnek adni?

Végül pedig név adatik a megkereszteltnek, melyet olyan-tól kell kölcsönözni, a ki kitűnő lelki jámborsága s vallásossága miatt a szentek sorába iktattatott. Mert így könnyen megtörténik, hogy a név hasonlatossága által mindenki az erény és szentség követésére buzdíttatik s egyszersmind azt, kit utánozni törekszik, kéri is és tőle reméli, hogy szószólója leend mind testi, mind lelki jólétének védelmére. Azért megrovásra méltók, a kik oly szorgalmasan hajhászák és adják a gyermekeknek a pogányoknak s kivált azoknak neveit, kik valamennyi közt a legistentelenebbek voltak; mert ebből kivehetni, mennyire becsülik azok a ker. jámborság utáni törekvést, kik az istentelen emberek emlékében annyira látszanak gyönyörködni, hogy a hívők füleit mindenünnen ily pogány nevek hangzásával akarják elárasztani.

LXXIV. Azoknak foglalata, a mik a keresztség titkairól mondtak.

Ha a lekipásztorok a keresztség szentségéről mindezeket megmagyarázzák, majd semmi sem mellőztetik el azokból, a mik ez ismerethez leginkább tartoznak. Megmutattuk ugyanis, mit jelent maga a keresztség neve, mi annak természete, lényege, hogy továbbá mely részekből áll. Elmondattuk: ki rendelte, kik a szentség szükséges kiszolgálói és kiket kell mintegy nevelőkül

a megkeresztelt gyöngeségének támogatására alkalmazni. Előadtuk azt is, kiknek és mily lelkiismerettel bírónak kell a keresztiséget kiszolgáltatni, mi annak ereje és hatása, végül mely szokások és szertartások alkalmaztatnak: a mennyire a kitűzött czél igényelte, mindezt elég bőven megmagyaráztuk. Emlékeztetükben tartásuk a lelkipásztorok, hogy főleg azért szükséges ezeket előadniok, hogy a hivek szüntelen minden gondjukat arra fordítsák, hogy hiven megtartsák azokat, miket a keresztiség felvételekor szentül és vallásosan fogadtak és oly életet éljenek, mely a ker. név legszentebb megvallásához illő.

III. FEJEZET.

A bérmlás szentségéről.

I. Miért kell leginkább mai nap megmagyarázni a bérmlás erejét?

Ha valamikor szükséges volt, hogy a lelkipásztorok szorgalmat fordítsanak a bérmlás szentségének magyarázatára: bizonyára szükséges azt, amint csak lehet, megvilágítani, midőn az Isten anyaszentegyházában e szentséget sokan egészen elmulasztják és igen kevesen vannak, kik abból az isteni kegyelem azon gyümölcsét törekednek huzni, melyet huzniok kellene. Azért e szentség természetéről, erejéről s méltóságáról, mind Pünkösdi napján, melyen leginkább szokott kiszolgáltatni, mind más napokon is, midőn a lelkipásztorok alkalmasnak tartják, úgy kell oktatni a hiveket, hogy azt megértsék, hogy azt nemcsak nem szabad elhanyagolni, hanem a legnagyobb áhitattal és vallásossággal kell felvenni, hogy ön hibájokból és legnagyobb kárukra ez isteni jótétemény számukra ne hiába adatott legyen.

II. Miért nevezte az egyház e szentséget confirmatio v. i. megerősítésnek?

De hogy nevéből kezdjük, azt kell tanítani, hogy az egyház azért nevezi ezt a szentséget megerősítésnek, mivel, a ki meg van keresztelve, midőn a püspöktől szent krizmával meg-

kenetik amaz ünnepeles szavak hozzáadása mellett: „Én téged megjellem a kereszt jelével és megerősítek az üdvösség krizmájával az Atyának és Fiának és Szentléleknek nevében“, ha csak a szentség foganatát más valami nem gátolja, az új kegyelem ereje által erősebb és így Krisztus tökéletes harczosa kezd lenni.

III. A bérmlás valódi szentsége az új szövetségnek.

A bérmlást mindenkor igazi és valódi szentségnek ismerte a kath. egyház, amint mind Melkiádes¹⁾ pápa, mind több más szent és legrégebbi pápa is világosan bizonyítja. Sz. Kelemen²⁾ e tanítmány igazságát nyomós mondással nem erősíthette meg, mint mikor azt mondja: „Mindenkinek sietnie kell haladék nélkül újjászületni az Istenben és azután megjelöltetnie a püspöktől, azaz a Szentlélek hétszeres ajándékát elvenni, mivel bizonyára nem lehet tökéletes keresztény az, ki megvetésből és készakarva, nem pedig szükségtől kényszerítve mulasztja el e szentséget, amint sz. Pétertől vettük és a többi apostolok az Úr parancsára tanították.“ Ugyanezen hitet tanításukkal megerősítették, mint rendeletekből látható, Orbán, Fábán, Özséb római pápák, kik ugyanazon lélekkel eltelve, Krisztusért vértöket ontották.

IV. A szent atyák, kik említést tesznek e szentségről.

Ehhez járul továbbá a szent atyák meggyőző tekintélye, kik között areopági Dénes³⁾ atheni püspök, miután elmondta volt, mikép kell e szent kenetet készíteni és használni, így szól: „A megkereszteltet tiszta s illendő ruhába öltöztetik a papok, hogy a főpaphoz vezessék; az pedig a szent és valóban isteni kenettel megjelölvén a megkereszteltet, a legszentebb egységnek részesévé teszi.“ Caesariai Özséb⁴⁾ is annyit tulajdonított e szentségnek, hogy nem kételkedett kimondani, hogy az eretnek Novatus azért nem érdemelte meg a Szentleket, mivel súlyos betegségben kereszteltetvén meg, a krizma jelével nem jelettetett meg. De e tárgy legvilágosabb bizonyítékát birjuk mind szent Ambrustól⁵⁾ ama könyvében, melyet a felavatandókról írt, mind

¹⁾ Sz. Melkiad. a spany. püsp. iev. ²⁾ Sz. Kel. 4. lev. ³⁾ Sz. Dén. a sz. korm. 2. f. ⁴⁾ Lásd egyh. tört. 6. k. 43. ⁵⁾ Sz. Amb. a felav. k. 7. f. és a szents. 2. f.

sz. Ágostontól a donatista Petilián¹⁾ levelei ellen kiadott könyveiben, kik mindketten annyira meg voltak győződve e szentség kétségtelen igazságáról, hogy azt a szentírás helyeivel is tanítják és megerősítik. Azért az egyik azt állítja, hogy az apostol²⁾ ama szavai: „Meg ne szomorítsátok az Istennek szent Lelkét, kiből megjeleltetek,” a bérmlás szentségére vonatkozik; a másik pedig, a mit a zoltárokból³⁾ olvasunk: „Mint a fön a kenet, mely lefoly a szakállra, Áron szakállára,” és ugyanazon apostol ama mondását:⁴⁾ „Az Istennek szeretete kiöntetett a mi szívünkben a Szentlélek által, ki adatott nekünk,” a bérmlás szentségére vonatkoztatja.

V. Honnét kell származtatni a szentségek közti különbséget?

Ámbár pedig Melkiades⁵⁾ mondása szerint a keresztség a bérmlással legszorosabb összefüggésben van: mindazonáltal nem az onegy szentségnek, hanem a másiktól igen is különbözőnek kell tartanunk. Tudvalevőleg ugyanis a kegyelemnek, melyet egyes szentségek nyújtanak és az érzékek alá eső dolognak, mely magát a kegyelmet jelenti, különbözősége teszi azt, hogy különböző s különböző szentségek vannak. Mivel tehát a keresztség kegyelme által az emberek új életre születnek, a bérmlás szentsége által pedig, a kik már születtek, férfiakká válnak, „elhagyván⁶⁾ a gyermekes dolgokat”; eléggé kitetszik, hogy a mennyire különbözik a természetes életben a születés a növekedéstől, annyira különböznek egymástól a keresztség, mely az újjászületés erejével bír és a bérmlás, melynek ereje által a hívek növekednek és teljes lelki erőhöz jutnak. Továbbá mivel új és külön szentségre van szükség, midőn a lélek valamely új nehézségbe ütközik: könnyen beláthatni, hogy, valamint értelmünknek a hitre való képesítése végett a keresztség kegyelmére van szükségünk: ugy föltötte hasznos a hívek lelkeit más kegyelemmel megerősíteni, hogy az igaz hit megvallásától a büntetések, kínzások s a halál semmi veszélye vagy félelme által vissza ne rettentessenek. Mivel pedig ez a bérmlás szent krizmája által történik, nyilván következik, hogy e szentség lényege különböző a keresztségétől. Azért Melkiades⁷⁾

¹⁾ Sz. Ág. Petili. lev. ell. 2. könyv. 104. ²⁾ Ef. 4, 30. ³⁾ Zsoll. 13, 2. ⁴⁾ Rom. 5, 5. ⁵⁾ Melk. a spany. orsz. püsp. lev. ⁶⁾ I. Kor. 13, 11. ⁷⁾ Melk. fön. idéz. lev.

pápa a közöttük létező különbséget kimerítő beszéddel fejtegeti, így írván: „A keresztségben az ember a katonáskodásra fölvétetik és a bérmálásban a küzdelemre fölfegyvereztetik. A keresztségben a Szentlélek teljességet nyújt az ártatlanságra; a bérmálásban pedig tökélyt szolgáltat a kegyelemre. A keresztségben újjászületünk az életre, a keresztség után megerősítettünk a harcra. A keresztségben leöntetünk, a keresztség után megerősítettünk. Az újjászületés önmagától megmenti azokat, a kik a keresztséget békében veszik fel, a bérmálás fölfegyverez és előkészít a küzdelmekre.“ De ezt már nemcsak egyéb zsinatok tanították, hanem meghatározta főkép a trienti szent zsinat, úgy, hogy erről már nemcsak máskép érezni, de még kételkedni sem lehet.

VI. Ki a bérmálás szentségének szerzője?

Valamint főnebb megmutattuk, mily szükséges általában minden szentségről tanítani, kitől vette eredetét: úgy ezt a bérmálásról is szükséges előadni, hogy a híveket e kegyeszer szentsége annál inkább meghassa. Magyarazzák meg tehát a lelkipásztorok, hogy Krisztus Urunk nemcsak szerzője volt, hanem szent Fábian¹⁾ római pápa bizonyítása szerint még a krizma használatát és a szavakat is, melyeket a kath. egyház annak kiszolgáltatásában használ, ő parancsolta. A mit könnyen be is bizonyíthat azoknak, kik a bérmálást szentségnek vallják: mivel minden szent titok felülhaladja az emberi természet erőit és nem is rendeltethetik mástól, mint az Istentől. De már arról kell szólni, melyek részei s pedig először az anyagról.

VII. Mi e szent titok anyaga?

Ez krizmának neveztetik; ezen görögből átvett nevet, habár vele a világi írók mindennemű kenetet jelentenek is, mindazáltal azok, kik az isteni dolgokról írnak, általános szokás szerint csak azon kenetre alkalmazzák, mely a püspök ünnepélyes megszentelése által olaj és balzsamból készítették. Azért két érzeki dolog összevegyítve teszi a bérmálás anyagát s ezen különböző dolgoknak összetétele valamint a Szentlélek sokféle kegyelmét jelenti,

¹⁾ Sz. Fáb. páp. a kel. püsp. 2. lev.

mely a megbérmáltaknak adatik, úgy magának a szentségnek fenségét is eléggé mutatja. Hogy pedig ez az anyaga e szentségnek, mind az anyaszentegyház s a zsinatok¹⁾ mindenkor tanították, mind szent Dénes²⁾ és igen sok más nagy tekintélyű atyától, főképen szent Fábrián³⁾ pápától tudjuk, a ki állítja, hogy az apostolok a krizma összetételét az Úrtól vették és hagyták reánk.

VIII. Mit jelent a bérmálás anyagában az olaj?

De nem is lehetett volna semmi más anyag alkalmasabb, mint a krizma, annak jelentésére, a mi e szentség által végbévitetik. Mert az olaj, mely kövér, és természeténél fogva terjed és szétfoly, a kegyelem teljét fejezi ki, mely a Szentlélek által a főről, Krisztusról másokra kiárad és kiömlik, mint „a kenet,⁴⁾ mely lefoly Aron szakállára, ruhája széleig,“ mert „fölkente⁵⁾ őt az Isten a vigtség olajával társai fölött“; és „az ő teljességéből⁶⁾“ mindnyájan kaptunk.

IX. Mire emlékeztet itt az olajjal vegyített balzsam?

A balzsam pedig, melynek illata fölötte kellemes, mit jelentene egyebet, mint hogy a hivek, midőn a bérmálás szentsége által tökéletesítettnek, minden erények illatával bővelkednek úgy, hogy elmondhatják az apostollal:⁷⁾ „Krisztusnak Isten előtt kellemes illatát terjesztjük.“ A balzsam azonkívül azon erővel bír, hogy, a mi meg van vele kenve, a rothadástól megőrzi: s ez ezen szentség hatásának jelentésére igen alkalmasnak látszik, minthogy kétségtelen, hogy a hivek lelkei a kérmálásban nyert mennyei kegyelemmel elkészítettvén, könnyebben megóvhatók a vétkek ragályától.

X. Miért szükséges, hogy a krizmát a püspök megszentelje?

Továbbá a krizmát ünnepélyes szertartások közt szenteli meg a püspök; mert a szent élete és dicső vértanúsága által

¹⁾ Laod. zsin. 48. f. II. Kart. 3. f. ²⁾ Sz. Dén. a sz. korm. 4. f. ³⁾ Sz. Fáb. fön. id. lev. ⁴⁾ Zsolt. 132, 2. 3. ⁵⁾ Zsolt. 44, 8. ⁶⁾ Ján, 1, 16. ⁷⁾ II. Kor. 2, 15.

nevezetes Fábrián pápa tanúsága szerint: így tanította Üdvözítőnk az utolsó vacsorán, midőn a krizma készítményjára megtanította az apostolokat; ámbár az észből is meg lehet mutatni, miért kellett ennek így történnie. Más szentségekben ugyanis többnyire úgy rendelte Krisztus azok anyagát, hogy azokat egyszersmind meg is szentelte; mert a vizet nemesak anyagául rendelte a keresztségnek, midőn mondá:¹⁾ „Ha ki ujonan nem születik vízből és Szentlélekből, be nem mehet Istennek országába“: hanem midőn önmaga megkereszteltetett, eszközölte, hogy a víz azután megszentelő erővel birjon. Azért mondja arany száju sz. János:²⁾ „A keresztvíz a hívek bűneit le nem moshatná, ha az Ur testének érintése által meg nem szenteltetett volna.“ Mivel tehát az Ur a bérmálás ez anyagát maga a gyakorlat és használat által nem szentelte meg; szükséges, hogy szent és vallásos imákkal szenteltessék meg; s nem is tartozhatik amaz elkészítés máshoz, mint a püspökhöz, ki e szentség rendes kiszolgálójává rendeltetett.

XI. *E szentség alakja.*

Meg kell ezenkívül magyarázni a másik részt is, melyből a szentség áll, az alakot t. i. és az igéket, melyek a szent megkenésnél használtak, és figyelmeztetni a híveket, hogy e szentség fölvetelénél, különösen akkor, midőn azok kimondását hallják, lelkükben jámborságra, hitre és vallásosságra buzduljanak, hogy semmi se szolgálhasson akadályúl az égi kegyelemnek. A bérmálás alakja tehát e szavakból áll: „Én téged megjellem a kereszt jelével, és megerősítek az üdvösség krizmájával az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében.“ Ha pedig az igazsághoz okot is keresünk, ugyanazt könnyű bebizonyítani. Mert a szentség alakjának mindazt magában kell foglalnia, a mi magának a szentségnek természetét és lényegét kifejezi.

XII. *Miképp bizonyíttatik be, hogy ez tökéletes alakja e szentségnek?*

Leginkább e hármat kell a bérmálásban tekintetbe venni: az isteni hatalmat, mely, mint főök a szentségben működik;

¹⁾ Ján. 3, 5. ²⁾ Arany sz. sz. Ján. 10. f. IV. szak. az átv.

azután a lelki s szellemi erőt, mely a hívőknek a szent megke-
nés által nyújtatik az üdvösségre; végre a jelet, melylyel az
jeletetik meg, a ki a ker. harczosok küzdelmébe fog bocsátkozni.
S az elsőt eléggé kifejezik ama szavak: „Az Atyának és Fia-
nak és Szentléleknek nevében,“ melyek utolsó helyen állanak; a
másodikat azok: „megerősítlek az üdvösség krizmájával,“ melyek
középett vannak: a harmadikat, melyek az alak kezdetére he-
lyezvők: „Én téged megjelellek a kereszt jelével“; ámbár, ha
okokkal nem lehet is megmutatni, hogy ez igazi és föltétlen
alakja e szentségnek, a kath. egyház tekintélye, melynek tanító-
kara által mindig így tanítottunk, nem engedi, hogy erről ké-
telkedjünk.

XIII. Ki a bérmálás szentségének tulajdonképeni kiszolgálója?

Azt is adják elő a lekipásztorok, kikre bízott főkép e
szentség kiszolgáltatása. Mert, miután sokan vannak, a kik, mint
a prófétánál¹⁾ olvassuk, futnak, pedig nem küldetnek: szükséges
előadni, kik annak igaz és törvényes kiszolgálói, hogy a hívő
nép a bérmálás szentségében és kegyelmében részesülhessen.
A szentírás bizonyítja tehát, hogy e szentség kiszolgáltatására
rendes hatalommal egyedül a püspök bír. Mert az Apostolok
(Cselekedeteiben²⁾) olvassuk, hogy midőn Samaria bevette az Isten
ígését, elküldték hozzájuk Pétert és Jánost, kik imádkozának
érettők, hogy elvegyék a Szentlelket; mert még senkire közülök
nem szállott vala, hanem csak megkereszteltettek. Láthatni e
helyen, hogy, a ki megkeresztelte őket, mivel csak szerpap volt,
nem birt hatalommal az ő megbérmálásukra, hanem e tiszt
felsőbb kiszolgálóknak t. i. az apostoloknak tartatott fön. Sőt
ugyanaz tünik ki mindenütt, a hol csak említés van e szentség-
ről a szentírásban. Ennek megbizonyítására a szent atyáknak, és
Orbán, Ózséb, Damaz, Incze, Leo pápáknak legvilágosab bizo-
nyítékai sem hiányzanak, amint rendeleteikből kitetszik. Szent
Ágoston³⁾ is keserűen panaszkodik az egyiptomiak és alexand-
riaiak megromlott szokása fölött, kiknek papjai a bérmálás szent-
ségét kiszolgálni merészkedtek. Hogy pedig jogosan történt, hogy
e tiszt a püspökökre bízott, következő hasonlatossággal világo-

¹⁾ Jer. 23, 21. ²⁾ Apost. Csel. 8, 14. ³⁾ Sz. Ágost. az ó és új szövets. kérd. 101. kérd.

síthatják meg a lelkipásztorok. Valamint a házak építésénél, habár a ragaszt, meszet, fát és a többi anyagot a kézművesek, mint alsóbb rendű mesterek készítik és illesztik is össze; a mű kivitele mégis az építéshez tartozik; ép úgy szükséges volt, hogy e szentség is, mely által a lelki épület mintegy befejeztetik, senki más, csak a főpap által szolgáltatassék ki.

XIV. Miért alkalmaztatnak a bérálásban bérmaszülők, és minő lelki atyafiság származik a bérálásból?

De bérmaszülő is alkalmaztatik, amint az a keresztségben a főnebb mondottak szerint történik. Mert ha azoknak, kik bajvívásra készülnek, szükségük van valakire, a kinek ügyessége s tanácsa által megtanítassanak, mely vágásokkal és támadásokkal semmisíthetik meg ellenfelüket, önmaguk épen maradván: mennyivel inkább szükséges a vezető és intő a híveknek, midőn a bérálás szentsége által, mintegy legerősebb fegyverrel védve és felkészülve, a lelki harcba bocsátkoznak, melynek jutalmául az örök üdv van kitűzve. Helyesen alkalmaztatnak tehát e szentség kiszolgáltatásához is bérmaszülők, kikkel ugyanazon lelki atyafiság származik, mely, mint főnebb a keresztségnél alkalmazandó keresztszülőkről mondottuk, a törvényes házassági szövetséget akadályozza.

XV. A bérálás szentsége elkerülhetlenül nem szükséges, de azért nem kell elmulasztani.

Mivel pedig gyakran megesik, hogy a hívek e szentség felvételében vagy hirtelenkedő sietséggel, vagy gondatlan hanyagsággal és késedelmezéssel élnek, (mert azokról, kik az istentelenség azon fokára vetemednek, hogy azt megvetni és utálni merészlük, szólni sem érdemes) azt is elő kell terjeszteniök a lelkipásztoroknak: kik, mily korúak legyenek s mennyire kell törekedniök a jámborságra azoknak, a kiknek a bérálás föl-adandó. És főképp ki kell emelniök, hogy e szentség nem oly szükséges, hogy nélküle üdvözülni nem lehetne. De jóllehet nem szükséges, elmulasztani mégsem kell; sőt inkább gondosan kerüljük, hogy e szentségteljes dologban, mely által az isteni adományok oly bőven árasztatnak reánk, valamely hanyagságot

el ne kövessünk. Mert, a mit Isten általán mindenki megszentelésére rendelt, arra mindenkinek legbuzgóbban törekednie is kell.

XVI. Bizonyítása annak, hogy a bérmálás szentségét mindenkinek fel kell venni.

Sz. Lukács, midőn a Szentélek ama esudálatos kiadását leírja, így szól:¹⁾ „És lőn hirtelen az égből mintegy sebesen rohanó szélnek zugása, és betölté az egész házat“, és némi közvetetés után: „és betelének mindnyájan Szentlélekkel.“ Mely szavakból megérthetni, hogy a bérmálás szentsége, mely ama naptól vette kezdetét, minden hívekhez tartozik; mert ama ház az anyaszentegyház tökéletes előképe volt. S ez magának a szentségnek czéljából is könnyen kivehető. Mert azokat kell a szent krizmával megerősíteni, a kiknek lelki gyarapodásra van szükségük, és a kik a keresztény vallás tökéletes állapotába vezetendők. Ez pedig mindenkire nézve igen hasznos; mert valamint a természet rende azt hozza magával, hogy a kik születnek, felserdüljenek és teljes korra jussanak, habár néha nem egészen éri is el mindezt: úgy mindnyájunk anyja, a kath. egyház forrón óhajtja, hogy azokban, kiket a keresztység által újjászült, a keresztény ember alakja tökéletesen nyilvánuljon. Mivel pedig ez a titkosértelmű megkenés szentsége által történik, világos, hogy az a híveket mind egyaránt illeti.

XVII. Mily korban kell a keresztényeket e szentséghez becsátani?

Erre nézve szem előtt kell tartani, hogy a keresztység után mindenkinek fel lehet ugyan adni a bérmálás szentségét, de mégis jobb, ha ez nem történik, mielőtt a gyermekek eszük használatával bírnak. Miért is, ha a tizenkettedik év nem látszik is bevárandónak, bizonyára illő e szentséget a 7-ik évig elhalasztani. Mert a bérmálás nem rendeltetett mint olyan, mely az üdvösségre szükséges, hanem hogy ereje által jobban gyakorolva és felkészülve legyünk, ha Krisztus hitéért küzdenünk kell; mely harcra pedig senki sem ítéli alkalmasoknak a gyermekeket, kik eszükkel még nem élnek.

¹⁾ Apost. Csel. 2, 2.

XVIII. Hogyan kell a már korosabbaknak e szentséghez elkészülniök?

Ezekből tehát következik, hogy azoknak, a kiket már felserdült korukban kell megbérmálni, ha e szentség kegyelmét és ajándékait elnyerni óhajtják, nemcsak hittel és jámborsággal kell bírniök, hanem elkövetett súlyosabb bűneiket is szívből meg kell bántaniök. Azért arra kell törekedni, hogy bűneiket előbb meg is gyónják, és a lelkipásztorok buzdítása által bűjtöletésre és egyéb jámbor cselekedetek gyakorlására indíttassanak, s arra intessenek, hogy meg kell ujitani az ős-egyház azon dicsérendő szokását, mely szerint csak éhgyomorral vevék fel e szentséget. Mire a hívők kétségkívül könnyen rábirhatók lesznek, ha e szentség ajándékait és esodálendő hatásait megértendik.

XIX. Melyek a bérmálás hatásai?

Azért adják elő a lelkipásztorok a bérmálásnak a többi szentséggel közös ama tulajdonságát, hogy új kegyelmet nyújt, ha csak a felvevő részéről valamely akadály közbe nem jön. Mert, amint megmutattuk, e szent és titkosértelmű jelek olyanok, melyek a kegyelmet jelentik és munkálják; a miből következik, hogy a bűnököt is elengedi és megbocsátja; mivel a kegyelmet a bűnnel egyetemben még képzelni sem lehet. De ezeken kívül, melyek a többivel közösöknek tekintendők, első tulajdona a bérmálásnak, hogy a keresztség kegyelmét tökéletesíti. Mert akik a keresztség által keresztényekké lettek, mint most született csecsemők még gyengék és erőtlenek; s azután a krizma szentsége által a test, világ és ördög minden támadása ellen erősbekké lesznek, s lelkük a hitben tökéletesen megéledződik a mi Urunk Jézus Krisztus nevének megvallására s dicsőítésére, honnan maga a név is kétségkívül vétetett.

XX. Honnét van a bérmálás neve?

Mert a megerősítés (bérmálás) neve, mint némelyek nem kevésbé tudatlanul, mint istentelenül koholták, nem onnét származik, mintha hajdanában azok, kik csecsemő korukban kereszteltettek meg, midőn már felserdültek, a püspök elé vezettettek volna, hogy a keresztségben elfogadott keresztény hitet megerős-

sítsék, úgy, hogy a bérmlás nem is különböznék a hittanítástól: mely szokásról semmi kifogástalan bizonyítékot felhozni nem lehet. Hanem onnét vétetett e név, mivel e szentség ereje által az Isten megerősíti bennünk azt, a mit a keresztségben munkálni kezdett, és bennünket a keresztség szilárdság tökélyére emel. De nem egyedül megerősíti, hanem növeli is, a mit Melkiades¹⁾ így bizonyít: „A Szentlélek, ki a keresztség vize fölédvőt adó módon lebocsátkozik, a keresztségben teljességet nyújt az ártatlanságra, a bérmlásban gyarapodást ad a kegyelemre.“ Továbbá nem egyszerűen növeli, hanem csodálatosképen növeli. Igen szépen jelentette s fejezi ki ezt a szentírás a ruházat képes kifejezésével; mert így szólt az Üdvözítő, midőn e szentségről beszélt: *) „Maradjatok a városban, míglen erővel fel nem ruháztattok a magasból.“

XXI. A bérmlás ereje azokból magyarázandó, a mik az apostolokkal történtek.

Ha a lelkipásztorok e szentség isteni hatását akarják megmutatni, (hogy pedig ez a hívők lelkeinek megindítására legnagyobb erővel bír, kételkedni nem lehet) elég lesz előadni, mi történt magokkal az apostolokkal. Azok ugyanis a kinszenvedés előtt vagy alatt oly gyengék és félénkek voltak, hogy, midőn az Ur megfogott, tüstént szétfutottak; Péter pedig, ki az egyház kősziklájának és alapjának jelettetett ki, s legnagyobb állhatatosságot és kitünő lelki nagyságot tanúsított, egy gyenge nő szavára megrettenve, nem egyszer vagy kétszer, hanem háromszor eltagadta, hogy Jézus Krisztusnak tanítványa; és a feltámadás után mindnyájan a zsidóktól való félelem miatt otthon bezárkóztak. De pünkösd napján a Szentlélek oly nagy erejével teltek el mindnyájan, hogy midőn a rájuk bizott evangéliumot nemcsak Zsidóországban, hanem az egész világon rendületlenül és szabadon hirdették, mit sem tartottak nagyobb szerenesének, mint hogy „mértóknak“ találtassanak²⁾ Krisztus nevéért bántalmat, bilineseket, kinzásokat, kereszthalált szenvedni.

XXII. A bérmlás eltörölhetetlen jegyet nyom a lélekre és ismételni nem szabad.

Továbbá azon ereje van a bérmlásnak, hogy jegyet nyom

¹⁾ Melkiad. páp. a spany. pü-sp. lev. ²⁾ Luk. 24, 49. ³⁾ Apost. Csel. 5, 41.

a lélekre; innen van, hogy semmikép sem szabad ismételní, a mit főnebb a keresztségről is megjegyzeztünk, és az egyházi rend szentségéről is maga helyén bővebben ki fogunk fejteni. Ha tehát ezeket gyakran és kimerítőleg megmagyarázandják a lelkipásztorok, alig történhetik, hogy a hívek, e szentség méltóságát és hasznát megismervén, nagyobb szorgalommal ne törekedjenek azt szentül és áhitattal fölvenni. Hátra van még, hogy némely szokásokat és szertartásokat is röviden érintsünk, melyekkel e szentség kiszolgáltatásában a kath. anyaszentegyház él, mely magyarázat nagy hasznát belátják a lelkipásztorok, ha visszamennek azokra, a mik előbb, midőn e tárgyról volt szó, mondattak.

XXIII. Miért kenetik meg a megbérmálandónak homlokát keresztalakban?

A kik tehát sz. kriznával megbérmálatnak, homlokukon kenetnek meg. E szentség által ugyanis a Szentlélek a hívők lelkeibe kiömlik és bennök az erőt és bátorságot növeli, hogy a lelki harcban férfiasan küzdeni és leggonoszabb ellenségeiknek képesek legyenek ellenállni. A mi által jelentetik, hogy semmi félelem vagy szégyenből — mely indulatok jelei leginkább a homlokon szoknak mutatkozni — sem szabad a keresztény név bátor megvallásától visszarettenniök. Azonkívül ama jegyet, mely által a keresztény egyebektől ép úgy, mint a katona bizonyos jelek által másoktól, különbözik, a test nemesebb részére kellett nyomni.

XXIV. Mikor adatik föl leginkább e szentség?

De Isten egyházában az is ünnepélyes vallásossággal megtartatik, hogy leginkább pünkösdkor adatik föl e szentség: mivel különösen e napon erősítették és szilárdították meg az apostolok a Szentlélek ereje által és hogy ez isteni tény emléke figyelmeztesse a híveket, mely és mily nagy titkokat kell e szent kenésben megfontolniok.

XXV. A püspök miért üti arczon a megbérmálat és miért esd számára békét?

Azután pedig a megkentet és megbérmálat, hogy meg-

emlékezzék, hogy neki bátor harezosként készen kell lennie Krisztus nevéért minden viszontagságot törhetlen lélekkel elviselni, a püspök kezével gyöngén arczul üti. Végül pedig áldást ad neki, hogy megértse, hogy a mennyei kegyelem teljességét és békét nyert, mely fölfülhalad minden értelmet.¹⁾ És ez azok foglalatja, a miket a lelkipásztornak a bérmlás szentségéről nem annyira pusztá szavakkal és beszéddel, mint lángoló buzgósággal kell megmagyaráznia, hogy azok a hívek lelkébe és legbensőbb gondolataiba oltassanak.

IV. FEJEZET.

Az oltáriszentségről.

I. Miért kell az oltáriszentség titkait a legnagyobb tisztelettel kezelni és fogadni?

Valamint mindazon szent titkok között, melyeket nekünk Urunk Üdvözítőnk, mint az isteni kegyelem leghiztosabb eszközeit, ajánlott, egy sines a legfölségesebb oltáriszentséggel összehasonlítható: ugy semmiféle gonoszságért Istentől súlyosabb büntetéstől nem tarthatni, mint ha a hívek a legszentebb dolgot, vagy inkább azt, a mi magát a szentség szerzőjét és forrását foglalja magában, áhítat és vallásosság nélkül kezelik. Ezt az apostol nemesak bölesen belátta, hanem világosan figyelmeztetett is rá bennünket. Mert miután kijelentette, hogy súlyos bűnbe esnek azok, kik az Ur testét meg nem különböztetik, mindjárt hozzátette:²⁾ „Azért van köztetek sok beteg és erőtlen és sokan aluszának“. Hogy tehát a hívő nép, miután megértette, hogy e mennyei szentségnek isteni tiszteletet kell tulajdonítani, mind a kegyelem bőséges gyümölcseit vegye, mind az Isten legigazságosabb haragját elkerülje, a legszorgosabban meg kell magyaráznia a lelkipásztoroknak mindazt, a mi annak méltóságát leginkább felderítheti.

II. Miért és mikor rendeltetett az oltáriszentség?

Szükséges lesz e tárgyban, hogy sz. Pál³⁾ apostol példáját

¹⁾ Fil. 4, 7. ²⁾ I. Kor. 11. 29. ³⁾ I. Kor. 11, 23.

követve, ki megvallotta, hogy a mit az Uról vett,¹⁾ a korinthusiaknak átadta, mindenekelőtt e szentség szerzését magyarázzák meg a híveknek. Hogy pedig a dolog így történt, világosan kitűnik az evangélista szavaiból: „Mert midőn az Ur szerette övét, mindvégig szerette őket“, mely szeretetnek valamely isteni és esodálatos zálogát adandó, tudván, hogy eljött már órája, hogy e világból az Atyához menjen, megfoghatlan szándékkal, mely övétől soha távol ne legyen. Ugyanis, midőn tanítványaival a husvétli bárány vacsoráját ülte, hogy az előkép az igazságnak, az árnyék a testnek adjon helyet, „vevé a kenyeret“²⁾ és Istennek hálát adván megáldá s megszegé s adá tanítványainak mondván: Vegyétek és egyétek: Ez az én testem, mely érettetek adatik: ezt cselekedjétek az én emlékezetemre“. Hasonlóképen vevé a kelyhet is, minekutána vacsorált, mondván: „Ez a kehely az új szövetség az én véremben. Ezt cselekedjétek, valahányszor isszátok, az én emlékezetemre“.

III. Miért nevezetik e szentség hálaadó áldozatnak (eucharistia)?

Mivel pedig a szent írók e esodálandó szentség méltóságát és fonségét egy szóval semmikép sem vélték kimondhatni, több névvel törekedtek azt kifejezni. Néha ugyanis encharistiának nevezik; mely szó jó kegyelmet vagy hálaadást jelent. Helyesen mondatik jó kegyelemnek, részint, mivel az örök életet előre hirdeti, melyről irva van:³⁾ „Isten malasztja az örök élet“; részint mivel Krisztus Urunkat, ki az igazi kegyelem és minden kegyelem forrása, magában foglalja. De nem kevésbbé helyesen mondjuk hálaadásnak; mert midőn e legtisztább áldozatot bemutatjuk, naponkint végtelen hálát adunk Istennek minden jótéteményeiért s főleg kegyelme oly kitűnő ajándékáért, melyet nekünk e szentségben nyújt. De e név azokkal is igen jól meggyez, a miket — mint olvassuk — Krisztus Urunk e titok szerzésében mivelt. Mert „vevén a kenyeret megszegte és hálát adott“. Dávid is, e titok nagysága fölött elmélkedvén, mielőtt amaz éneket zengé:⁴⁾ „Emléket szerzett esodatetteinek az irtalmas és könyörülő Ur, eledelt adott az őt félőknek“, hála-

¹⁾ Ján. 13. 1. ²⁾ Mát. 26, 26. 28. Luk. 22, 19. s. k. Märk. 14, 22. I. Kor. 11, 24. s. k. ³⁾ Rom. 6, 23. ⁴⁾ Zsolt. 110, 4.

adást boesátott előre, midőn mondá:!) „Dieséret és diesőség az ő eselekedete“.

IV. Miért neveztetik e szentség egyesülés, miért béke és szeretet szentségének?

Gyakran „áldozat“ néven is fordul elő, mely titokról nem sokára bővebben fogunk szólni. Hivatik azonkívül egyesülésnek; mely szó nyilván az apostol azon helyéből van véve, hol így szól:?) „Az áldás kelyhe, melyet megáldunk, nem a Krisztus vérében való részesülés-e? és a kenyér, melyet megszegünk, nem az Ur testében való részesülés-e?“ Mert mint Damascen³⁾ magyarázta, e szentség minket Krisztussal kapcsol össze és testének s istenségének tesz részesivé s bennünket egymással ugyanazon Krisztushan kilékit és összefűz és úgy szólván, egy testté összesít. Azért a béke és szeretet szentségének is neveztetik, hogy belássuk, mily méltatlanok a keresztény névre, a kik ellenségeskedésben élnek és hogy a gyűlölséget, egyenetlenséget és ezivakodást, mint a legutálatosb ragályt, minden áron ki kell küszöbölni a hívek közül, főleg, mivel vallásunk naponkénti áldozatával megvalljuk, hogy semmit sem őrizünk gondosabban, mint a békét és szeretetet.

V. Miért mondjuk e szentséget utieledelnek és vaesorának?

De a szent írók gyakran utieledelnek is nevezik, részint, mivel lelki eledel, mely ez élet vándorlásában minket táplál, részint, mivel az örök diesőségbe s boldogságba vezető utra megerősít. Azért látjuk, hogy érvényben van a kath. egyház ősz rendellete, hogy t. i. senki a hívek közül e szentség nélkül ez életből ki ne költözzék. S a legrégebbi atyák, az Apostol tekintélyén indulva, néha vaesorának is nevezték az oltáriszentséget, mivel Krisztus Urunk az utolsó vaesora amaz üdvhozó titkában szerzette.

VI. Az oltáriszentséget étel vagy ital vétele után elkészíteni, vagy magunkhoz vennünk nem szabad.

Nem is szabad evés vagy ivás után az oltáriszentséget

¹⁾ 3. v. ²⁾ I. Kor. 10, 16. ³⁾ Dam. Ján. az igaz hitr. 4. k. 13. f.

elkészíteni vagy magunkhoz venni; mert az apostoloktól fűdösen behozott ama szokás, hogy csak éhgyomorral vegyük magunkhoz, mint a régi írók följegyezték, folyvást megtartatott és megőriztetett.

VII. Az oltáriszentség valóságos szentség.

Megmagyarázva levén már a név jelentése, ki kell fejteni, hogy ez valóságos szentség és egy azon hét közül, melyeket az anyaszentegyház mindig vallásos fisztelethen tartott. Midőn u. i. a kehely megszentelése végbemegy, hittitkának mondatik. Azonkívül, hogy a sz. íróknak, a kik mindig azt tartották, hogy e szentséget is a valóságos szentségek közé kell számítani, majd számtalan bizonyítékait mellőzzük, ugyanaz kiténik magából a szentség tulajdonságából és természetéből. Vannak ugyanis benne külső érzékek alá eső jelek. Meg van benne azután a kegyelem jelentése és hatása. Azonkívül, hogy Krisztus szerzette, erre nézve az evangelisták és az Apostol minden kétséget kizárnak. Minthogy pedig mindezek együtt véve a szentség valóságát megerősítik, más érvekre nincs szükség.

VIII. Sok van e szentségben, a mire a szentség neve rá illik.

De gondosan szemök előtt tartsák a lekipásztorok, hogy sok van e titokban, a minek a szent írók némelykor szentség nevet adtak. Mert néha mind az átváltozást, mind a vételt, gyakran pedig magát az Ur testét és vérét is, mely az Oltáriszentségben foglaltatik, szentségnek szokták nevezni. Szt. Ágoston,¹⁾ egyháztudós, ugyanis azt mondja, hogy e szentség kettőből áll, t. i. az elemek látható színéből és magának a mi Urunk Jézus Krisztusnak láthatlan testéből és véréből. És ekkép állítjuk, hogy e szentséget imádnunk kell, t. i. az Ur testét és vérét értvén. Világos azonban, hogy mindezek nem tulajdon értelemben mondatnak szentségnek. E név igazi és tökéletes jelentése pedig magára a kenyér és bor színére illik rá.

IX. Hogyan különbözik az oltáriszentség minden más szentségtől.

Mennyire különbözik e szentség minden többtől, könnyen

¹⁾ Sz. Ágost. id. h. 48. II. sz. az átv.

beláthatni. Mert a főbbi szentségek az anyag használata által létesülnek, midőn t. i. valakinek kiszolgáltának. A keresztség nyívan szentséggé lesz, midőn az ember vízzel valóban leöntetik: de az oltáriszentség létesítésére elég magának az anyagnak átváltozása; mely szentség lenni meg nem szűnik, habár az arra rendelt szt. edényben továbbra is föntartatik. Azután más szentségek létesítésénél az anyagnak és elemnek más természetre való változása nem történik meg; mert a keresztség vize, vagy a krizma olaja, midőn ama szentségek kiszolgáltának, a víz és olaj előbbi természetét nem vesztik el: az oltáriszentségben pedig, a mi az átváltozás előtt kenyér és bor volt, az átváltozás után valóságosan az Úr testének és vérének lényege.

X. *Az oltáriszentség kettős anyaga nem tesz két szentséget.*

Ámbár pedig kettő az elem, t. i. kenyér és bor, a melyekből az egész oltáriszentség létesül, mindazáltal az egyház tekintélye alapján valljuk, hogy nem több, hanem csak egy a szentség; mert máskép a szentségek hetes száma, mint azt a hagyományból átvettük és a lateráni, florenczi s trienti zsinatok meghatározták, meg nem volna. Mert e szentség kegyelme által egy titkoszerű test létesülhén, egynek kell lennie magának a szentségnek, hogy a dologgal, a melyet létesít, megegyezzék és pedig egynek nem azért, mivel osztatlan, hanem mivel egy dolog jelzésére irányul. Valamint ugyan az étel és ital, mely két különböző dolog, csak egy célra használtának, hogy t. i. a testi erőket följútsák, ugy nagyon megfelelő volt, hogy e szentség két különböző szín alatt létesüljön, melyek ama lelki eledelt jelentik, mely a lelkeket táplálja s felüdíti. Azért mondá az Ur (üdvözíté: 1) „Az én testem bizonynyal étel és az én vérem bizonynyal ital“. De szorgalmasan meg kell magyarázni, mit jelent az oltáriszentség, hogy a hívek szemeikkel látván a szent titkokat, az isteni dolgok fölötti szemlélődéssel egyszersmind lelküket is táplálják.

XI. *Mely dolgok jelentése foglalatalik e szentségben?*

Három dolog az, a mit előttünk e szentség feltüntet. Az első Krisztus Urunk kinszenvedése, mely már megtörtént: mert

1) Ján. 6, 56.

ő maga tanította: ¹⁾ „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre“ és az Apostol mondotta: ²⁾ „Valahányszor eszitek e kenyeret és iszjátok e kelyhet, az Úr halálát hirdetitek, a míg eljő“. A második az isteni és mennyei kegyelem, mely a jelenben e szentség által a lélek táplálására és föntartására nyújtatik. Mert valamint a keresztség által új életre születünk, a bérnálás által megerősödünk, hogy a sátánnak ellenállhassunk és Krisztus nevét nyilván megvallhassuk: úgy az oltáriszentség táplál és föntart bennünket. A harmadik, a mi a jövőre vonatkozik, az örökké tartó öröm és dicsőség gyümölese, melyet Isten ígérete szerint a mennyei hazában nyerünk el. E hármat tehát, melyek a jelen, múlt és jövő idő különbsége szerint nyilván különbözők, a szent titkok úgy ábrázolják, hogy az egész szentség, ámbár különböző elemekből áll, ezek mindegyikének kifejezésére mint egy dolog jelentésére vonatkozik.

XII. Mi e szentség anyaga, és milyen kenyeret kell az átváltozáshoz használni?

De mindenekelőtt e szentség anyagát kell ismerniök a lelkipásztoroknak, mind azért, hogy ők azt kellően létesíthessék, mind, hogy a hívek is intessenek, mit jelképez az, és az általa jelentett dolog iránti buzgalomtól és vágytól lángoljanak. Kétféle tehát e szentség anyaga: az egyik buzából készült kenyér, a miről először lesz szó; a másíkról utóbb kell szólnunk. Mert Krisztus Urunk, mint Máté, ³⁾ Márk ⁴⁾ és Lukács ⁵⁾ tanítják, kezébe vevé a kenyeret, megáldá és megszegé mondván: „Ez az én testem“. Jánosnál ⁶⁾ is kenyérnek nevezte önmagát Űdvözítők, midők mondá: „Én vagyok az élő kenyér, ki mennyből szállottam alá“. Mivel pedig a kenyérnek különféle nemei vannak, vagy, mivel anyagra különböznek, mivel az egyik buzából, a másík árpából vagy hüvelyesből és egyéb földi gyümölesökből készül, vagy mivel különféle minőségűek (mert az egyikhez kovász kevertetik, a másík pedig egészen kovásztalan) a mi az elsőket illeti: az Űdvözítők szavai bizonyítják, hogy a kenyérnek buzából kell készülnie; mert kétségtelen, hogy, midők a közbezárdben általában kenyeret emlitenek, buzakenyeret értnek.

¹⁾ Luk. 22, 19. ²⁾ I Kor. 11, 26. ³⁾ Mát. 26, 26. ⁴⁾ Márk. 14, 22.
⁵⁾ Luk. 22, 19. ⁶⁾ Ján. 6, 41.

Kiderül ez az ó szövetség jelképéből is. Az Úr ugyanis megparancsolta,¹⁾ hogy az áldozati kenyerek, melyek e szentséget jelképezték, lisztlángból készüljenek.

XIII. Az oltáriszentséghez kovásztalan kenyér veendő.

De valamint semmiféle más, mint csak a buzakenyér, nem alkalmas anyaga e szentségnek, mint az apostoli hagyomány tanítja, és a katolikus egyház tekintélye bizonyítja: ugy azokból is, miket Krisztus Urunk eselekedett, könnyű megérteni, hogy kovásztalannak kell lennie. Mert ő²⁾ maga a kovásztalanok első napján, melyen semmi kovászosat nem volt szabad a zsidóknak otthon tartaniok, szerezte és rendelte e szentséget. Ha valaki János evangélista tekintélyét veti ellen, ki mindezeket mint husvét ünnepe előtt történeteket említi:³⁾ ez az ellenvetés könnyen megoldható. Mert a mely napot a többi evangélista a kovásztalanok első napjának nevezett, mivel esütörtökön este kezdődtek a kovásztalanok ünnepei, mikor Üdvözítőnk a husvétet megülte: ugyanazt a napot János husvét előtti napnak írja, mivel ő a természetes napnak tartamát, mely napkeltével kezdődik, tartotta főkép följegyzendőnek. Azért aranyszáju sz. János⁴⁾ is a kovásztalanok első napját azon napra magyarázza, melynek estén kovásztalanokat kellett enni. De a kovásztalan kenyér megszentelése mennyire megegyező a lelki feddhetlenséggel és tisztasággal, melylyel a hívőknek e szentséghez kell járulniok, tanítja az Apostol, midőn mondja:⁵⁾ „Tisztítsátok ki a régi kovászt, hogy új tészták legyetek, amint hogy kovásztalanok vagytok. Mert a mi husvéti bárányunk, Krisztus föláldoztatott: Azért lakozzunk nem a régi kovászszal, sem a gonoszság és álnokság kovászával, hanem a tisztaság és igazság kovásztalanaival“.

XIV. A kovásztalan kenyér az oltáriszentséghez nem elkerülhetlenül szükséges.

De e tulajdonságot mégsem kell annyira szükségesnek tartani, hogy, ha a kenyérben ez nem volna meg, a szentség nem létesülhetne; mert a kenyér mindkét nemének megvan a kenyér

¹⁾ Moz. III. K. 24, 5. ²⁾ Mát. 26, 17. ³⁾ Ján. 13, 1. ⁴⁾ Aranysz. sz. Ján. 81. besz. Mát. ⁵⁾ I. Kor. 5. 7. s. k.

igaz és saját lényege és neve; ámde senkinek sem szabad magán tekintélyvel vagy inkább vakmerőséggel egyháza dicséretes szokását megváltoztatni. S ezt tenni annál kevésbé van megengedve a latin szertartású papoknak, kiknek azonfölül a római pápák¹⁾ megparancsolták, hogy csak kovásztalannal végezzék a szent titkokat. És ezt kifejtteni a szentség egyik anyagáról elég; de azt még meg kell jegyezni, hogy nincs meghatározva, mennyi anyagot kell e szentség létesítéséhez használni, minthogy azok számát sem lehet pontosan meghatározni, kiknek vagy lehet, vagy kell részesülniök e szent titokban.

XV. Mily anyagot kell használni az Ur vérévé való átváltásra?

Háttra van, hogy e szentség másik anyagáról és eleméről szóljunk. Ez pedig a szőlőből sajtolt bor, melyhez kevés víz vegyítettik. Mert, hogy bort használt az Ur Üdvözítő e szentség szerzésében, a kath. egyház mindig tanította, minthogy maga mondta:²⁾ „Már nem iszom e szőlőtermésből az napig“. E helyre vonatkozólag arany száju sz. János azt mondja:³⁾ „a szőlőtermésből“, ugymond, „mely bizonyára bort, nem vizet hozott létre“, hogy már mintegy előre megczáfolja azok tévelyét, a kik azt vélték, hogy e titokban csak vizet kell használni.

XVI. E szentségben a bort vízzel kell vegyíteni.

Vizet pedig Isten egyháza a borhoz mindig vegyített; először mivel mind a zsinatok tekintélye, mind sz. Cyprián⁴⁾ bizonyítéka erősíti, hogy így tett Krisztus Urunk; azután, mivel e vegyítés az ő oldalából kifolyó vérnek és víznek emlékét ujítja fel. Végre, mivel a víz⁵⁾ mint a Titkos Jelenések könyvében olvassuk, a népet jelenti, azért a borral vegyített víz a hívő népnek Krisztussal, a fővel való összeköttetését ábrázolja. És ezt az apostoli hagyományból mindig megtartotta az anyaszentegyház.

XVII. Föltétlenül nem szükséges vizet használni, és a víz mennyisége kisebb legyen, mint a boré.

De ámbár a víz hozzávegyítésének oly fontos okai vannak,

¹⁾ 14. f. X. a sz. miseáld. III. 41. ²⁾ Mát. 26, 29. Márk. 14, 25.

³⁾ Arany sz. sz. Ján. 82 besz. Mát. ⁴⁾ Sz. Cypr. 63. Lev. ⁵⁾ Jel. K. 17, 15.

hogy azt halálos bűn nélkül elmulasztani nem szabad: mégis megállhat a szentség, ha az hiányzanék. Azt azonban tekintetbe kell venni a papoknak, hogy valamint a szent titkokban a borhoz vizet kell alkalmazni: úgy csak keveset kell beleönteni. Mert az egyházi írók véleménye és ítélete szerint az a víz borrá változik. Miért erről Honorius¹⁾ pápa így ír: „Veszélyes visszaélés csuszott be vidékeiden, hogy t. i. nagyobb viz-, mint bormennyiség használtatik az áldozatban: holott az egyetemes egyház észszerű szokása szerint sokkal több bort, mint vizet kell használni“. E szentségnek tehát csak ezen két eleme van, és több rendelet²⁾ méltán szentesítette, hogy a kenyéren és boron kívül mást, mit némelyek tenni nem reftegtek, ne legyen szabad fölajánlani. De már lássuk, a kenyér és bor e két jelképe mily alkalmasok azon dolognak jelentésére, melynek titkaiul hisszük és valljuk.

XVIII. Mennyi és mily nagy dolgokat jelentenek e szentségben a kenyér és bor jelképei?

Először Krisztust jelentik, mint a ki igazi élete az embereknek; mert maga mondja az Ur:³⁾ „Az én testem bizonynyal étel és az én vérem bizonynyal ital“. Mivel tehát Krisztus Úrnak teste az örök élet eledelét nyújtja azoknak, kik az ő szentségét tisztán és szentül veszik magukhoz, azért helyesen készítették el főkép azon dolgokból, melyek által az élet föntartatik, hogy könnyen megérthessék a hívek, hogy Krisztus drágalátos teste s vérének vétele a lelket és az elmét kielégíti. Magok ezen elemek is nem kevéssé szolgálnak arra, hogy az emberek megismerjék, hogy Urunk teste és vére valósággal jelen van e szentségben. Mert miután naponként tapasztaljuk, hogy a kenyér és bor a természet erejénél fogva emberi testté és vérré átváltozik: e hasonlat könnyebben indíthat minket arra, hogy higgyük, hogy a kenyér és bor lényege a mennyei áldás által Krisztus valóságos testévé s valóságos vérévé változik át. Az elemek e csodálatos átváltozása némileg annak ábrázolására is szolgál, a mi a lélekben végbemegy. Valamint ugyanis, ámbár külsőleg a kenyéren és boron semmi változás nem látszik, azok lényege

¹⁾ Hon. p. 1. f. X. a sz. miscéld. III. 41. ²⁾ 1. f. az átvált. 2. kül. ³⁾ Ján. 6, 56.

mégis Krisztus testvéé és véréé valósággal átváltozik: úgy, jöllehet rajtunk semmi változás sem szemléllhető, bensőleg mégis az életre megújulunk, midőn az oltáriszentségben az igaz életet veszszük. Ehhez járul, hogy, mivel az egyház egy teste¹⁾ sok tagból van összetévé, semmi által sem tűnik ki inkább amaz összeköttetés, mint a kenyér és bor elemei által. A kenyér ugyanis sok magból készül és a bor sok szőlőszemből jö létre; és így azt jelentik, hogy, ámbár sokan vagyunk, ez isteni titok kapcsa mindnyájunkat legszorosabban összekapcsol, úgy, hogy mintegy egy testté leszünk.

XIX. Mely alakot kell használni a kenyér átváltoztatására?

Következik most, hogy az alakról szóljunk, melyet a kenyér átváltoztatására használni kell; nem azért ugyan, hogy e titkok, ha csak a szükség nem sürgeti, a híveknek előadassanak, (mert nem szükséges, hogy azok, a kik a szent rendeket föl nem vették, ezekre oktattassanak) hanem azért, hogy a papok az alak nem tudása miatt e szentség létesítésében megróvársa méltó módon ne hibázzanak. Tehát sz. Máté²⁾ és sz. Lukács üdvírók, és az Apostol is tanítja, hogy az alak ez: „Éz az én testem“. Mert irva van: „Midőn pedig vacsoráltanak, vevé Jézus a kenyeret, megáldá és megszegé, és adá tanítványinak. és mondá: Vegyétek és egyétek, ez az én testem“. Mivel tehát az átváltoztatás ez alakját használta Krisztus Urunk, a kath. egyház is szüntelen ezzel élt. Mellőznünk kell e helyen a sz. atyák biznyságtételeit, melyeket elszámálni igen hosszas volna, valamint a fiorenczi zsinat határozatát is, mely mindenki előtt ismeretes és tudva van: főleg mivel az (üdvözítő ama szavaiból: ³⁾) „Ézt cselekedjétek az én emlékezetemre“, ugyanezt lehet kivenni. Mert a mit az Ur tenni paranesolt, nemesak arra kell érteni, a mit tett, hanem azokra is, a miket mondott; és leginkább azon szavakra értendő, melyeket nem egyedül a létesítés, hanem jelentés okáért is használt. De az észből is könnyű erről meggyőződni. Mert az alak az, a mi kifejezi azt, a mi e szentségben végbe megy. Minthogy pedig e szavak jelentik és fejezik ki azt, a mi végbe megy, t. i. a kenyérnek Urunk valóságos

¹⁾ I. Kor. 12, 12. ²⁾ Mát. 26, 26. Luk. 22, 19. I. Kor. 11. 24.
³⁾ Luk. 22, 19.

testévé átváltozását: következik, hogy az alakot ép e szavak teszik; ez értelemben kell venni az evangelistának¹⁾ ama mondását: „megáldá“. Mert úgy látszik, hogy akkép kell érteni, mintha mondta volna: „vevén a kenyeret, megáldá mondván: Ez az én testem“.

XX. A szavak, melyek az egyház szokása szerint az átváltoztatásra használtak, nem mind szükségesek.

Ámbár az evangelista ama szavakat²⁾: „Vegyétek és egyétek“, előre tette: mégis világos, hogy azok nem az anyag átváltoztatását, hanem csak vételét jelentik. Azért a papnak mindenestre ki kell ugyan mondani, de a szentség létesítésére nem szükségesek; valamint a test és vér átváltoztatásánál a „mert“ kötőszó is kimondatik; mivel másképp az következne, hogy e szentséget, ha senkinek sem kell kiszolgáltatni, nem volna szabad vagy nem is lehetne létesíteni; holott éppen nem lehet kételkedni, hogy a pap, kimondván az anyaszentegyház szokása és rendelete szerint az Úr szavait, a kenyér alkalmas anyagát valóságosan átváltoztatja, habár megtörténik is azután, hogy senkinek sem szolgáltatik ki az oltáriszentség.

XXI. Mi az alak a vérré való átváltoztatásban?

A mi pedig a bornak, mely e szentség másik anyaga, átváltoztatását illeti, a főnebb említett okból szükséges, hogy a pap annak alakját tudja és értse. Bizton kell tehát hinnünk, hogy az eme szavakban foglaltatik: „Ez¹⁾ az én véremnek kelyhe, az új és örök szövetségé, a hit titka, mely érettetek és sokakért fog kiontatni a bűnök bocsánatára“. E szavak közül több a szentírásból van véve, némelyeket pedig az egyház apostoli hagyományból tartott meg. Mert e mondást: „ez kelyhe“, sz. Lukács és az Apostol írta meg; a mi pedig következik: „az én véremnek, vagy az én vérem az új szövetségé, mely érettetek és sokakért fog kiontatni a bűnök bocsánatára“, részint sz. Lukács, részint sz. Máténál olvasható. Végre azon szavakra: „örök“ és „hit titka“, a szent hagyomány, a kath. igazság értelmezője és őre tanított bennünket.

¹⁾ Mát. 26, 26. ²⁾ Mát. 26, 28. Márk. 14, 24. Luk. 22, 20. ³⁾ I. Kor. 2, 25.

XXII. Ez az átváltoztatás valódi alakja.

De senki sem kétkelkedhetik ez alak fölött, ha e helyen is figyelembe veszi, a mit előbb a kenyér átváltoztatásánál alkalmazott alakról mondtunk. Mert kétségtelenül ama szavakban foglaltatik ez elem alakja, melyek a bor lényegének az Úr vérvé való átváltoztatását jelentik. Minthogy tehát ama szavak ezt nyíltan kifejezik, világos, hogy más alakot használni nem szabad. Azonkívül pedig kifejezik az Úr kinszenvedésekor kiontott vér némely csodálatos hasznait, melyek főkép e szentséghez tartoznak. Az első a végnélküli örökségbe való bemenetel, mely az új és örök szövetség jogánál fogva szállott ránk. A másik a megigazulásra való eljutás a hit titka által; mert Jézust¹⁾ az Isten engesztelőül rendelte az ő véreben való hit által, hogy igaz legyen ő és megigazulttá tegye azt, ki Jézus Krisztusé a hit által. A harmadik a bűnök bocsánata.

XXIII. Mit jelent a vérré való átváltoztatás alakja?

Mivel pedig az átváltoztatás e szavai titokkal teljesek és a tárgynak legalkalmasabban megfelelnek, azokat szorgalmasabban kell fontolóra venni. Tehát azt: „ez az én véremnek kelyhe“, így kell érteni: ez az én vérem, mely e kehelyben foglaltatik. Helyesen és alkalmasan történik e kehely említése a vérnek, mint a hívek italának, átváltoztatásakor; mert a vér nem eléggé jelentené az italt, ha valamely edényben nem volna. Következik azután: „az új szövetségé“, a mi annak jelentése végett adatott hozzá, hogy Krisztus Urunk vére nem jelképben, mint az ő szövetségben történt, (mert erről az apostolnak a zsidókhoz²⁾ írt levelében olvassuk, „hogy a szövetség vér nélkül nem kötött meg“) hanem igazán és valóságosan adatik az embereknek; a mi az új szövetségre vonatkozik. Azért mondja az apostol:³⁾ Krisztus „azért az új szövetség közbenjárója, hogy halálát közbevetvén a hivatottak a végnélküli örökség ígérteit elnyerjék“. Azon szó pedig: „örök“, a végnélküli örökségre vonatkozik, mely Krisztus Urunknak, az örök végrendelkezőnek halála által jogosan szállt ránk. A mi utána jó: „a hit titka“, nem a dolog igazságát zárja ki, hanem azt jelenti, hogy erős

1) Rom. 3, 25. 2) Zsid. 9, 18. 3) Zsid. 9, 15.

hittel kell hinnünk azt, a mi elrejtve és a szemek érzékétől távol van. De itt e szavaknak értelme különbözik attól, melylyel akkor birnak, midőn a keresztségre is alkalmaztatnak. Mert, hogy Krisztus vérét a bor színe alatt elrejtve szemléljük a hit által, a hit titkának mondatik. A keresztséget pedig, mivel a ker. hit teljes megvallását foglalja magában, mi a hit szentségének, a görögök a hit titkának, méltán nevezzük. Ámbár más okból is mondjuk az Ur vérét a hit titkának, mivel t. i. főkép ebben ütközik az emberi ész legtöbb nehézségre és akadályra, midőn a hit, hogy higyük, élénk adja, hogy Krisztus Urunk az Istennek valóságos fia, Isten és ember egyszersmind, meghalt éretünk; ezen halált ugyanis a vér szentsége jelenti.

XXIV. Miért fordul elő különösen a vérré való átváltoztatásnál a halál említése?

Azért helyesebben emlékezünk meg e helyen, mint a testté való átváltoztatásnál az Ur kinszenvedéséről e szavakkal:¹⁾ „Mely kiontatik a bűnök bocsánatára“. Mert a külön megszentelt vér az Ur kinszenvedésének, halálának és szenvedése nemének szemünk elé állítására nagyobb hatással és jelentőséggel bír. Azon szavak pedig, melyek hozzáadatnak: „érettetek és sokakért“, Máté- és Lukástól, külön-külön vannak véve, melyeket mégis az Isten lelke által vezérelt anyaszentegyház összekapcsolt; s a kinszenvedés gyümölesének és hasznának kifejezésére szolgálnak. Mert ha annak hatását tekintjük, be kell vallanunk, hogy az Üdvözítő mindenek üdveért ontotta vérét; ha pedig a hasznot gondoljuk meg, melyet belőle az emberek huznak, könnyen megértjük, hogy azon haszon nem mindenkire, hanem csak sokakra háramlik. Midőn tehát azt mondotta: „érettetek“, vagy a jelen voltakat jelentette, vagy a zsidó népből kiválasztottakat, milyenek voltak, Judást kivéve, a tanítványok, kikkel beszélt. Midőn pedig hozzátette: „sokakért“, a többieket, a zsidók és pogányok közül kiválasztottakat akarta értetni. Helyesen történt tehát, hogy nem az mondatott: „mindenkiért“, minthogy e helyen csak gyümöleséről volt szó a kinszenvedésnek, mely az üdvösség gyümölesét csak a kiválasztottnak hozta. És erre vonatkoznak az Apostol ama szavai:²⁾ „Krisztus egyszer áldoztatott föl, hogy sokak bűneit

¹⁾ Mát. 26, 28. ²⁾ Zsid. 9, 28.

elvegye“ és a mit az Ur Jánosnál mond:¹⁾ „Én öérettök könyörgök. Nem e világért könyörgök, hanem azokért, kiket nekem adtál, mert ők tied“. Az átváltoztatás ezen szavaiban igen sok más titok is rejlik, melyeket a lekipásztorok az isteni dolgok fölötti szüntelen elmélkedés és szorgalom által Isten segítségével önmaguktól is könnyen kitalálnak.

XXV. Nem kell e szentségben az érzékek után itélni.

De térjünk már azon dolgok megmagyarázására, melyeket a híveknek nem tudni semmikép sem szabad. Mivel tehát figyelmeztet az Apostol, hogy igen nagy bünt követnek el azok,²⁾ „kik meg nem különböztetik az Ur testét“: azt tanítsák főkép a lekipásztorok, hogy az észet és értelmet minden igyekezettel el kell vonni az érzékektől. Mert ha a hívek azt hiszik, hogy e szentség csak azt foglalja magában, mit érzékeikkel felfognak, szükségképen a legnagyobb istentelenségbe esnek: mivel a kenyér és bor színén kívül, szemeikkel, tapintattal, szaglással, izléssel semmi mást nem érezvén, úgy vélekednek, hogy csak kenyér és bor van e szentségben. Gondoskodni kell tehát arról, hogy a hívek elméje, a mennyire csak lehet, az érzékek itéletétől elforduljon és Isten végtelen erejének és hatalmának szemléletére irányuljon.

XXVI. A titokszerű átváltoztatás ereje mit művel kívülölag e szentségben?

Hármat kell leginkább esodálni és tisztelni, a mit, mint a kath. egyház minden kétkedés nélkül hiszi és vallja, e szentségben az átváltoztatás szavai eszközölnék. Az első az, hogy Krisztus Urunk valóságos teste és pedig ugyanaz, mely szüztől születvén, mennyben az Atya jobbján ül, e szentségben jelen van. A második az, hogy semmi sem marad meg benne az elemek lényegéből, ámbár mi sem tünhetik fel az érzékekkel ellenkezőbbnek és megfoghatatlanabbnak. A harmadik, a mit mindkettőből könnyü következtetni, noha az átváltoztatás szavai ugyis eléggé kifejezik, az, hogy a járulékok, miket vagy a szemek látnak, vagy más érzékek fognak fel, megfelelő alany nélkül, némi esodálatos és kimagyarázhatlan módon vannak jelen. Mert láthatni ugyan a

¹⁾ Ján. 17, 9. ²⁾ I. Kor. 11, 29.

kenyérnek és bornak minden járulékát, melyek azonban semmi lényeghez nem tapadnak, hanem önmagukban léteznek; mivel a kenyér és bor lényege az Ur testévé változik úgy, hogy a kenyér és bor lényege tökéletesen megszűnik.

XXVII. A szentírásból bizonyos, hogy Krisztus valóságos teste van a szentségben.

De hogy rendet tartsunk, törekedjenek a lelkipásztorok kifejtteni, mily érthetők és világosak Úrvőzítőnk szavai, melyek az ő valóságos testének jelenlétét a szentségben bizonyítják. Mert, midőn mondja: „Ez az én testem, ez az én vérem“, mindenki, ha ugyan józan észszel bír, beláthatja, mit kell alatta értenünk, főleg minthogy az emberi természetről van szó, a melyről, hogy az Krisztusban valóságosan megvolt, a kath. hit senkit sem hagy kételkedni; úgy, hogy Vidor¹⁾ a szent életű és nagy tudományu férfiú, jelesen írta, hogy Krisztus teste- és vérének valósága fölött, mivel mind magának az Urnak vallomása, mind pedig hitünk szerint az ő teste bizonynyal étel, semmi kétség sem marad fenn. De azonkívül egy másik helyet is ki kell fejteniök a lelkipásztoroknak, melyből világosan megérthetni, hogy az Ur valóságos teste és vére foglaltatik az oltáriszentségben. Mert az apostol. miután megemlítette, hogy az Ur a kenyeret és a bort megáldotta s a szent titkokat apostolainak nyújtotta, hozzát teszi:²⁾ „Vizsgálja meg azért magát az ember és úgy egyék azon kenyérről és igyék ama kehelyről. Mert a ki méltatlanul eszik és iszik, ítéletet eszik és iszik magának, meg nem különböztetvén az Ur testét“. Már ha e szentségben, mint az eretnekek mondogatják, semmi más tiszteletre méltó nem foglaltatnék Krisztus kinszenvedésének emléken és jelképén kívül: mi szükség lett volna oly fontos szavakkal inteni a híveket, hogy vizsgálják meg magokat? Mert az ítélet ama kemény hangja által azt nyilvánította az apostol, hogy istentelen gonoszságot követ el az, a ki tisztátalanul vevén magához az Ur testét, mely az oltáriszentségben titkon rejlik, azt az eledel egyéb nemétől meg nem különbözteti; a mit főnebb is ugyanazon levélben bővebben megmagyarázott az apostol e szavakkal:³⁾ „Az áldás kelyhe, melyet megáldunk, nem a Krisztus vérében való részesülés-e? és a

¹⁾ Sz. Vid. a Szenthár. 8. K. ²⁾ I. Kor. 11, 28. ³⁾ I. Kor. 10, 16.

kenyér, melyet megszegünk, nem az Úr testében való részesülés-e?“ Mely szavak Krisztus Urunk testének és vérének valóságos lényegét jelentik. A szentírás e helyeit magyarázzák meg tehát a lelkijásztorok s különösen emeljék ki, hogy azokban semmi kétség vagy bizonytalanság nem marad fenn, főleg minthogy ezeket az Isten egyházának legszentebb tekintélye magyarázta meg.

XXVIII. Hogyan kell Krisztus egyházának tanítását a szentírás értelméről és az Úr testének az oltáriszentségben létező valóságos jelenlétéről megismerni.

E tanítás ismeretére kétféle uton s módon juthatunk el. Az első az, ha a szent atyákhoz folyamodunk, kik az egyház kezdetétől fogva s azontul minden időben kitüntek és az egyház tanításának legjobb tanúi. Ezek pedig tökéletes egyetértéssel mindnyájan világosan tanították e hitágazat igazságát; de mivel fáradságos munka lenne bizonyágtételeiket egyenként mind elősorolni, elég lesz néhányat megjegyezni, vagy inkább kijelelni, melyekből könnyen ítélhetni a többiről. Először is tehát sz. Ambrus nyilvánítja hitét, ki a titokba avatandókról írt könyvében bizonyítja,¹⁾ hogy e szentségben Krisztus valóságos teste vétetik, amint valóságos test született a szüztől; és hogy ezt erős hittel kell himni. És másutt²⁾ azt tanítja, hogy az átváltoztatás előtt kenyér van ott, az átváltoztatás után pedig Krisztus teste. Halljuk a másik, nem csekélyebb hitelességű és tekintélyű tanut, aranyszáju sz. Jánost, ki ugyan sok más helyen is vallja s tanítja ez igazságot, de különösen a 60-dik homiliájában azokról, kik e szent titkokat tisztátlanul veszik magukhoz, ugy szinte a 44. és 45-dik homiliában sz. János evangéliumáról; így szól ugyanis: „Engedelmeskedjünk az Istennek és ne mondjunk ellen, habár gondolatinkkal vagy szemünkkel ellenkezni látszik, a mi mondatik; mert az ő szava csalhatatlan, a mi érzékünk könnyen félrevezettetik“. Ezekkel tökéletesen megegyeznek, a miket sz. Ágoston, a kath. hit legbuzgóbb védője mindig tanított, különösen pedig a 33. zsoltár ezimének magyarázatában; azt írja ugyanis: „Önmagát kezeiben hordozni embernek lehetetlen és egyedül Krisztusra lehet alkalmazni; mert ő saját kezeiben hordozta magát, midőn saját testét nyújtva mondá: „Ez az én testem“. S ezenkívül Cyrill, Justin

¹⁾ Sz. Ámbr. a felav. 9. f. ²⁾ Sz. Ámbr. az áld. 4, 4.

és Irén is a 4-ik könyvben sz. Jánosról, oly világosan erősíti, hogy az Ur valóságos teste legyen e szentségben, hogy szavait semmi csalfa vagy ravasz magyarázatások által sem lehet elhomályosítani. Ha a lelkipásztorok az atyákból más bizonyítékokat is kívánnak, könnyű lesz Dénest, Hileriuszt, Jeromost, Damasenszi szt. Jánost és sok mást hozzá adni, kiknek erről szóló igen fontos bizonyítékait tudós és jámbor emberek szorgalma s fáradsága által összegyűjtetve mindenütt olvassunk.

XXIX. Hányszor lön kárhoztatva egyházi zsinatokon az ellenkező vélemény?

Van még egy másik út, melyen az anyaszentegyház itéletét azokra nézve, a kik a hithez tartoznak, kinyomozni lehet t. i. az ellenkező tanitmánynak és véleménynek kárhoztatása. Tudva van pedig, hogy a hit, mely szerint Krisztus valóságos teste az oltáriszentségben jelen van, az egész egyházban mindenkor annyira el volt terjedve és minden hívőtől közakarattal el volt fogadva, hogy, midőn ezelőtt ötszáz (most már 800) évvel Berengár azt tagadni merészelt s azt állította, hogy ott csak jel legyen, a vercellaei zsinaton, mely IX. Leo tekintélyével hivatott össze, mindenkitől elítéltetvén, tévelyét önmaga átokkal sújtotta: ki utóbb, midőn ugyanazon istentelen esztelenségre visszatérel, három más zsinaton kárhoztatva lett, a toursin és két rómain, melyek egyikét II. Miklós, a másikat VII. Gergely pápa hívta össze. Ez itéletet később III. Ince a lateráni nagy zsinaton megerősítette; utóbb pedig a florenzei és trienti zsinatok ugyanazon igazságban való hitet nyiltabban kifejezték és megállapították. Ha tehát ezeket szorgalmasan megmagyarázzák a lelkipásztorok, (nem szólva azokról, kik tévelyektől megvakíttatva mítsen gyűlölnék inkább), mint az igazság világát) mind a gyöngéket megerősíthetik, mind a jámborok lelkeit legnagyobb örömmel és gyönyörrel tölthetik el; főkép mivel a hívek épen nem kételkedhetnek, hogy a többi hitezikkely közt az ebben való hit is foglaltatik. Mert, midőn Istennek minden dolog fölötti legfőbb hatalmát hiszik és vallják, szükségkép hinnök kell, hogy nem hiányzott nála a hatalom e legnagyobb mű végbevételére sem, melyet az oltáriszentségben esodálunk és tisztelünk. Továbbá midőn hiszik a ker. kath. anyaszentegyházat: szükségkép hinnök kell egyzersmind, hogy az igaz tan eme szentségről az, a melyet kifejtettünk.

XXX. Ezen titok fönsége bizonyítja a küzdő egyház nagy méltóságát.

De valóban semmi sínes, a mi a jámborok örömét és lelki hasznát még növelhetné, midőn e legmagasztosabb szentség méltóságát szemlélik. Mert először is megértik, mily nagy az evangéliumi törvény tökéletessége, mely valósággal bírja azt, a mit a mózesi törvény idejében csak jelek és előképek ábrázoltak. Azért Istentől ihletve mondta sz. Dénes,¹⁾ hogy egyházunk középen áll a zsinagoga és a mennyei Jerusaleom között és azért mindkettőnek részese. S valóban soha sem esodálhatják a hívek eléggé az anyaszentegyháznak tökéletességét és az ő dicsőségének magasságát, minthogy közte s a mennyei boldogság között amint látszik csak egy fok létezik. Mert közös tulajdonunk a mennybeliakkal, hogy mindketten közöttünk bírjuk Krisztust, az Istenembert: de azon egy fokkal mégis különbözünk tőlük, hogy ők a jelenlevőnek boldog látását élvezik, mi a jelenlevőt és szemünk érzékétől mégis távollevőt, a szent titkok esodálandó leple alatt rejtkezdedt erős és állhatatos hittel imádjuk. Azonkívül a hívek e szentségben Krisztusnak, a mi Üdvözítőnknek legtökéletesebb szeretetét tapasztalják; mert leginkább illet jóságához, hogy a természetet, melyet tőlünk vett, tőlünk soha el ne vonja, hanem, a mennyire lehet, köztünk lenni és velünk társalogni akarjon; úgy, hogy minden időben igaznak s tulajdon értelemben veendőnek tűnjék fel ama mondása:²⁾ „(gyönyörűségem az emberek fiaival lenni“.

XXXI. A esontok, idegek és a mi csak az ember tökéletességéhez tartozik, az istenséggel együtt itt valóságosan jelen vannak.

Továbbá meg kell e helyen magyarázniok a lekipásztoroknak, hogy nemesak Krisztus valóságos teste s a mi csak a test valódi lényegéhez tartozik, ugymint: a esontok és idegek, hanem az egész Krisztus foglaltatik e szentségben. Tanítaniok kell pedig, hogy e szó Krisztus, neve az Isten és embernek, t. i. azon egy személynek, kiben az isteni és emberi természet egyesülve van. Azért mind a két lényezet és a mik a két lényezet következményei, az istenséget és az egész emberi természetet, mely a lélekből és a test minden részeitől s vérből is áll, magában

¹⁾ Sz. Dén. a sz. korm. 5. f. ²⁾ Példab. 8, 31.

foglalja, a melyekről hinnünk kell, hogy mind jelen vannak a szentségben. Minthogy ugyanis a mennyben az egész emberség egy személyben és alanyban egyesülve van az istenséggel, nem szabad azt gondolni, hogy a test, mely a szentségben jelen van, ugyanazon istenségtől el van választva.

XXXII. A vér, lélek és istenség nem akkép vannak az oltáriszentségben, mint Krisztus teste.

Azonban erre nézve jegyezzék meg a lekipásztörök, hogy mindezek nem ugyanazon módon vagy erő által foglaltatnak e szentségben. Mert vannak, a mikről azt mondjuk, hogy az átváltoztatás ereje és hatása által vannak jelen e szentségben; minthogy ugyanis ama szavak mindazt létesítik, a mit jelentenek, az egyházi írók azt mondták, hogy a szentségben a szentség erejéből van az, a mit a szavak alakja kifejez; tanították tehát, hogy ha megtörténnék, hogy ha e szentségben valami is egészen el volna különíthető a többi dolgoktól, akkor csak az lenne a szentségben, a mit az alak kifejezne, a többi nem. Mások pedig a szentségben foglaltatnak, mivel össze vannak kapcsolva azon dolgokkal, melyeket az alak kifejez; mert, minthogy az alak: „Éz az én testem“, mely a kenyér átváltoztatására használtatik, az Ur testét jelenti, maga Krisztus Urunk teste a szentség ereje által leend az oltáriszentségben. De mivel a testtel a vér, lélek és istenség össze van kapcsolva: ez is mind meglesz a szentségben, nem ugyan az átváltoztatás ereje által, hanem mint olyanok, mik a testtel egyesülve vannak. És ezekről azt mondjuk, hogy ez összekötöttség erejénél fogva vannak jelen a szentségben (*ex concomitantia*): amiből nyilván kitűnik, hogy az egész Krisztus a szentségben van. Mert ha két tárgy egymással valóság szerint összekötte van, a hol az egyik van, szükségkép ott kell lennie a másiknak is. Következik tehát, hogy a Krisztus egészen jelen van mind a kenyérnek, mind a bornak színe alatt oly módon, hogy valamint a kenyér színében nemcsak a test, hanem a vér is és így Krisztus egészen valóságosan jelen van: ugy viszont a bor színe nemcsak a vért, hanem a testet is és így Krisztust éppen valóságosan magában foglalja.

XXXIII. Miért történik az oltáriszentségben kettős átváltoztatás?

De, ambár ezeknek igazságáról minden hívőnek bizonyos-

nak és tökéletesen meggyőződve kell lennie: teljes joggal lön mégis rendelve, hogy külön két átváltoztatás történjék. Először azért, hogy az Úr kinszenvedése, melyben a vér a testtől elvált, jobban kifejeztessék, a miért az átváltoztatásban a vér kiontásáról emlékezzünk. Azután igen illő volt, hogy, mivel a szentséggel lelkünket kell táplálnunk, az étel és ital alakjában rendeltessék, melyek, tudvalevőleg a test teljes táplálékát képezik.

XXXIV. Krisztus mind a két színnek minden részecskéjében jelen van egészen.

De azt sem kell mellőzni, hogy nemesak mind a két szín alatt, hanem mind a két szín minden részecskéjében Krisztus egészen jelen van. Mert sz. Ágoston így ír: 1) „Mindegyik veszi Krisztus Urunkat és mindenik részecskében egészen van; nem is fogyatkozik meg egyesek által, hanem egészen adja magát mindegyiknek“. És ezt azontúl az evangelistákból is könnyű következtetni. Mert nem kell hiúni, hogy minden egyes kenyérdarabot a szavak külön alakjával áldott meg az Úr, hanem ugyanazzal egyszerre az egész kenyeret, mely a szent titkok végzésére és az apostolok közti kiosztásra szükséges volt; a mi, hogy a kehelyvel történt, kitetszik ama szavaiból: 2) „Vegyétek és osszátok el magatok között“. Az eddig előadottaknak az a czélja, hogy mutassák meg a lelkipásztorok, hogy az oltáriszentség Krisztus valóságos testét és vérének foglalja magában.

XXXV. Az átváltoztatás után e szentség anyagának lényegéből semmi sem marad fön.

Ezek után, a miről második helyen kell szólni, azt is tanítsák, hogy a kenyér és bor lényege e szentségben az átváltoztatás után nem marad fön. Ez pedig, ámbár méltán legnagyobb csodálkozást kelthet: mégis azzal, a mit előbb kimutattunk, szükségkép összefüggésben van. Ha ugyanis az átváltoztatás után a kenyér és bor színében Krisztus valóságos teste van, szükségkép következik, hogy ez, mivel ott előbb nem volt, vagy helyváltoztatás, vagy teremtés, vagy más dolognak azzá való átváltozása által történt. Már pedig világos, hogy az lehetetlen, hogy

1) Sz. Ágost. lásd. 75. 77. f. 11. kül. az átv. 2) Luk, 22, 17.

Krisztus teste a szentségben oly módon legyen jelen, mintha egyik helyről a másikra költözött volna; mert akkor megtörténék, hogy mennyei lakhelyétől távol lenne, mivel semmi sem mozdul helyéből, ha csak a helyet, melyből kimozdul, el nem hagyja. Még kevésbé hihető, sőt nem is gondolható, hogy Krisztus teste teremtetik. Tehát csak az marad fenn, hogy a szentségben az által van az Úr teste, mivel a kenyér azzá változik; miből szükségképp következik, hogy a kenyérnek lényege fenn nem marad.

XXXVI. A zsinatok által helybehagyott átváltoztatás a szent-iráson alapszik.

Ez októl indittatva az atyák és eleink e hitágazat igazságát a nagy lateráni és florenczi zsinaton világos határozatokkal megerősítették; a trienti zsinat¹⁾ pedig tüzetesebben így határozta meg: „Ha valaki azt állítja, hogy a legszentebb oltáriszentségben megmarad a kenyér és bor lényege a mi Urunk Jézus Krisztus testével és vérével együtt, átok alatt legyen“. Könnyű volt ezeket összeállítani az irás bizonyágtételeiből; először, mivel e szentség szerzésében maga az Úr mondá: „Ez az én testem“; mert e szó: „ez“ azon értelemmel bír, hogy a jelenlevő tárgynak egész lényegét jelenti. Ha a kenyér lényege fennmaradna, akkor, az igazságnak megfelelően semmikép sem mondható: „Ez az én testem“. Továbbá így szól Krisztus Urunk Jánosnál:²⁾ „A kenyér, melyet én adandó vagyok, az én testem a világ életeért“, a kenyeret t. i. az ő testének nevezvén. És kévéssel utóbb hozzá tette: „Ha nem eszitek az ember fiának testét és nem iszátok az ő véré, nem leszen élet tibenmetek“; és ismét: „Az én testem bizonynyal étel és az én vérem bizonynyal ital“. Minthogy tehát oly világos és érthető szavakkal testét kenyérnek és valóságos eledelnek és véré valóságos italnak nevezte: eléggé kijelentette, hogy a szentségben a kenyér és bor lényege fenn nem marad.

XXXVII. Hogyan ismerték el az atyák e szentségben az átváltozást?

S hogy ez volt mindenkor a szent atyák megegyező tani-

¹⁾ Trient. zsin. 13. ül. az oltárisz. 2. f. ²⁾ Ján. 6, 52.

tása, könnyen beláthatja, a ki irataikat forgatja. Sz. Ambrus¹⁾ ugyanis ekképen ír: „Azt mondod talán, az én kenyérem közönséges; de ezen kenyér kenyér a szentség szavai előtt; mihelyt végbemegy a megáldás, a kenyérből Krisztus teste lesz“: minek könnyebb megmutatására azután különféle példákat és hasonlatokat hoz föl. Másutt pedig,²⁾ midőn ama szavakat magyarázza: „Mindent,³⁾ a mit akart az Ur, megtett mennyben és a földön“, így szól: „Ámbár a kenyér és bor alakja látszik, mindazáltal a megszentelés után semmi másban mint Krisztus testében és vérében, nem kell hinni“. S majdnem ugyanazon szavakkal fejtegetvén e mondást sz. Hilarius, tanítja, hogy ámbár külsőleg kenyérnek és bornak látszik, valósággal mégis az Ur teste és vére.

XXXVIII. Miképp mondható az oltáriszentség az átváltoztatás után is kenyérnek?

De emlitsék meg itt a lelkipásztorok, hogy nem kell esodálni, ha az oltáriszentség az átváltoztatás után is kenyérnek hívatik: mert e néven résziut azért szokott az oltáriszentség neveztetni, mivel kenyér színével bír, résziut mivel a testet tápláló és nevelő természetes erejét, mely a kenyérnek tulajdona, tovább is megtartja. Hogy pedig a szentírásban ugy szoktak neveztetni a tárgyak, a miknek látszanak, eléggé mutatja, a mi Moyses első könyvében⁴⁾ mondatik: „Három férfi jelene meg Ábrahámnak“, holott három angyal volt; és „az a kettő“, kik az apostoloknak Krisztus Urunk mennybemenetelekor megjelentek, noha angyalok voltak, „férfiaknak“ mondatnak.⁵⁾

XXXIX. Hogyan történik a lényeknek oly csodálatos átváltozása.

Mindenesetre igen nehéz e titok magyarázása, mindamellett törekedjenek a lelkipásztorok azoknak, kik az isteni dolgok ismeretében nagyobb előmenetelt tettek, (mert a gyengébbeknél még tartani lehetne, hogy a tárgy magasságán fennakadnak) törekedjenek, — mondom, — e csodálatos átváltozás módját előadni,

¹⁾ Sz. Ámbr. a szents. 4. k. 4. f. ²⁾ Sz. Ámbr. 74. f. II. kül. az átv. ³⁾ Zsolt. 134. 6. ⁴⁾ Moz. I. K. 18. 2. ⁵⁾ Apost. Csel. 1, 20.

mely úgy történik, hogy a kenyér egész lényege isteni erő által Krisztus testének egész lényegévé és a bor egész lényege Krisztus vérének egész lényegévé változik át, Urunk minden változása nélkül. Mert Krisztus sem nem születik, sem nem változik, vagy növekedik, hanem lényegében egészen megmarad. E titkot fejtegetvén sz. Ambrus, így szól:¹⁾ „Látod mily munkáló Krisztus igéje. Ha tehát oly nagy erő rejlik az Ur Jézus igéjében, hogy létezni kezdenek, a mik nem léteztek, a világ t. i.: mennyivel inkább munkálja, hogy legyenek, a mik voltak és mássá változzanak?“ Ez értelemben írnak más ősrégi és igen tekintélyes atyák is. Így sz. Ágoston:²⁾ „Valljuk, hogy az átváltozás előtt kenyér és bor, mit a természet képezett: az átváltozás után pedig Krisztus teste és vére, mit az áldás szentelt meg“. Damascen:³⁾ „A test valósággal egyesülve van az istenséggel, a sz. Szűztől való test: nem mintha maga a fölvett test leszállana mennyből, hanem mivel maga a kenyér és bor Krisztus testévé s vérévé átváltozik“.

XL. E bámulatos átváltozás találóan nevezetett átlényegülésnek.

E esodálatos átváltozást tehát, mint a trienti⁴⁾ szent zsinat tanította, helyesen és tulajdon értelemben nevezte a kath. anyaszentegyház átlényegülésnek. Mert valamint a természetes származás, mivel benne az alak változik, helyesen és tulajdonképeni értelemben mondható átalakulásnak: úgy mivel az oltáriszentiségben egyik dolog egész lényege más dolognak egész lényegébe megy át, az átlényegülés szót helyesen és bölcsen találták ki őseink.

XLI. Az átlényegülésnek és a helynek módját, hol Krisztus e szentségben van, kíváncsian kutatni nem kell.

Azonban, a mit a szent atyák igen gyakran ismételték, figyelmeztetni kell a híveket, hogy kíváncsian ne kutassuk, mikép történhetik ama változás: mert sem fel nem foghatjuk, sem a természet változásaiban vagy magában a dolgok teremtésében

¹⁾ Sz. Ámbr. a szents. 4. könyv. 4. f. ²⁾ Sz. Ágost. lásd. 41. II. szak. az átv. ³⁾ Damask sz. Ján. 4. könyv. 13. f. az igaz hit. ⁴⁾ Trient. zsin. 13. ül. 4. szab.

erre példát nem találunk. Hanem azt, hogy mi, hit által kell megérteni; azt pedig, „hogyan“ történik, igen kíváncsian nem kell kutatni. Nem csekélyebb óvatossággal kell eljárniok a lelkipásztoroknak azon titok fejtegetésében is, hogyan van Krisztus teste a kenyér legkisebb részecskéjében is egészen: mert soha sem kell ily vitatkozásokba boesátkozni, de ha mégis ezt a keresztény szeretet kívánja, legelső gondjuk legyen a hívek lelkeit ama mondással megerősíteni: ¹⁾ „Istennél semmi sem lehetetlen.“

XLII. Krisztus teste az oltári szentségben nem úgy van jelen, mintha testhez volna kötve.

Azután pedig tanítsák, hogy Krisztus Urunk e szentségben nincs úgy, mint térben: mert a hely magokat a tárgyakat követi, amint bizonyos nagysággal bírnak: Krisztus Urunkról pedig nem mondjuk, hogy e szentségben nagyság vagy kicsinyiség szerint van jelen, a mely jegyek a mennyiség fogalmát teszik, hanem lényegileg. Mert a kenyér lényege Krisztus lényegévé, nem nagysággá vagy mennyiséggé változik. Abban pedig senki sem kételkedik, hogy a lényeg ép úgy benne van a kicsiny, mint a nagy térben; mert mint a levegő lényege s egész természete ép úgy benne van a levegő kicsiny, mint nagy részében, mind a víznek egész természete a kis edényben nem kevésbbé, mint a nagy folyamban szükségkép benne van. Mivel tehát a kenyér lényegének helyébe Urunk teste lép, meg kell vallanunk, hogy épen akkép van a szentségben, mikép a kenyér lényege az átváltoztatás előtt; hogy pedig nagy vagy kicsiny mennyiség alatt van-e, a dologhoz épen nem tartozik.

XLIII. E szentségben semmi lényeg sincs, melyhez a kenyér és bor járulécai tapadnának.

Hátra van a harmadik, a mi e szentségben nagynak és esodálандónak látszik, de ezt a másik kettő magyarázása után már könnyebben tárgyalhatják a lelkipásztorok; hogy t. i. a kenyér és bor színei e szentségben minden alany nélkül léteznek. Ugyanis miután a főnebbiekben megmutattuk, hogy az Ur teste és vére valóságosan van a szentségben, úgy hogy többé a kenyér

¹⁾ Luk. 1, 37.

és bornak semmi lényege fenn nem marad, mivel ama járulékok Krisztus teste- s véréhez nem tapadhatnak, következésképpen a természet rendjétől eltérőleg megfelelő alany nélkül tartatnak fenn. Ez volt mindenkor a kath. egyház folytonos és állandó tanítása, mit kétség kívül igazol azon bizonyítékok tekintélye is, melyekkel főnebb világosan ki lőn mutatva, hogy az oltáriszent- ségben a kenyérnek és bornak semmi lényege sincsen.

XLIV. Miért akarta Krisztus, testét és vérét a kenyér és bor színe alatt adni?

Azonban semmi sem illőbb a hívek jámborságához, mint, mellőzve a fürkésző kérdéseket, e csodálandó szentség fenségét tisztelni és imádni; s azután felismerni Istennek legfőbb gondoskodását, melynél fogva elrendelte, hogy a legszentebb titkokat a kenyér és bor színe alatt kell kiszolgáltatni. Mert, mintán az emberi természet általában visszaborzad az emberi test és vér évésztől illetőleg ivásától: legbölcsebben rendelte el, hogy legszentebb teste és vére azon dolognak, a kenyérnek t. i. és bornak színe alatt adassék nekünk, melyek a mi mindennapi és közönséges eledelünk. Ehhez járul még azon két haszon is, melyeknek egyike az, hogy megszabadultunk a hitetlenek rágal- maitól, melyeket könnyen ki nem kerülhetnénk, ha úgy tünnénk fel, mint akik az Urat saját színe alatt eszszük: a másik pedig az, hogy midőn az Ur testét és vérét úgy veszszük magunkhoz, hogy az ő valósága az érzékek alá nem esik, ez igen hasznos a hitnek lelkünkben való növelésére. Sz. Gergely¹⁾ ismert mondása szerint u. i.: „nincs érdem ott, hol az emberi ész nyujt tapasztalatot.“ Az eddig előadottakat pedig csak nagy óvatossággal kell a hallgatók felfogása és az idő szükségletei szerint meg- magyarázni.

XLV. Mi jét nyerne, kik az Ur testében és vérében méltókép részesülnek?

A mi pedig e szentség csodálatos erejéről és hatásairól mondható, nincs oly osztálya a híveknek, kiknek ezen dolgok tudása hasznos, sőt legszükségesebb nem volna. Mert leginkább

¹⁾ Sz. Gergely 26. besz. az evang.

azért kell a híveknek tudniok azokat, a mik e szentségről oly bőven adának elő, hogy az oltáriszentség hasznát belássák. Mivel pedig annak haszna s gyümölesei szóval ki nem fejezhetők, egyik vagy másik helyet kell a lelkipásztoroknak tárgyalniok, hogy kimutassák, a lelki jóknak mily nagy bősége s gazdagsága foglaltatik ama szent titkokban. Ezt pedig némileg úgy érik el, ha minden szentség erejét és természetét kifejtván, az oltáriszentséget forráshoz, a többit esermelyekhez hasonlítják. Mert valósággal és szükségkép minden kegyelem forrásának mondható, mivel magát a mennyei kegyelmek és ajándékok forrását és minden szentség szerzőjét Krisztus Urunkat esodálatos módon foglalja magában, a kiből mint forrásföből árad a többi szentségre minden, a mi jót és tökéletest birnak. Az isteni kegyelem e forrásából tehát következethetők a legbőségesebb ajándékok, melyek e szentségből reánk áradnak.

XLVI. A mely hasznokat a kenyér és bor a testnek, azokat szerzi a lelkeknek sokkal kiválóbb módon az oltáriszentség.

Hasznos lesz mindenestre vizsgálni a kenyér és bor természetét is, melyek e szentség jelképei. Mert a mely hasznokat szerz a testnek a kenyér és bor, azokat mind megszerzi a lélek üdvére és vigaságára és pedig jobb és tökéletesebb módon, az oltáriszentség. Mert e szentség nem megy át a mi lényegünkbe, mint a kenyér és bor; hanem mi változunk át némikép az ő természetévé, úgy, hogy helyesen alkalmazható e helyre szent Ágoston¹⁾ azon mondása: „Felnöttek eledelé vagyok; növekedjél és eendesz engem; de nem változtatsz azzá, a mi vagy, mint tested étkét, hanem te változol azzá, a mi én vagyok.“

XLVII. Hogyan adatik e szentség által a kegyelem?

Ha „Jézus Krisztus által lett a kegyelem és igazság“,²⁾ a lélekre is szükségkép be kell folynia, ha tisztán és szentül veszi azt, ki önmagáról mondá:³⁾ „A ki eszi az én testemet és iszsa az én véretem, énbennem lakik és én őbenne.“ Mert a kik áhitattal és vallásos buzgósággal veszik magokhoz e szentséget, kétségkívül úgy veszik magokba az Isten Fiát, hogy élő tagok-

¹⁾ Szt. Ágost. elvv. 7. Könyv. 10. f. ²⁾ Ján. 1, 17. ³⁾ Ugyanott 6, 57.

ként az ő testébe oltának: mert írva van: ¹⁾ „A ki engem eszik, ő is él énérettem“; ismét: „A kenyér, melyet én adandó vagyok, az én testem a világ életéért.“ Mely helyet magyarázva szent Cyrill így szól: ²⁾ „Az isteni Ige egyesítvén magát saját testével azt életfővé tette. Illő volt tehát hozzá, hogy esodálatos módon egyesüljön testeinkkel az ő szent teste és drágalátos vére által, miket élető áldásban veszünk a kenyér és bor színe alatt.

XLVIII. A bűnökkel terhelt és meghalt ember az oltáriszentség vétele által nem ébred új életre, habár áll, hogy e szentség kegyelmet szerez.

Azonban, midőn az oltáriszentség kegyelmet szerző erejét mindenki elismeri, szükséges megjegyezni a lelkipásztoroknak, hogy ezt nem úgy kell érteni, mintha nem volna szükség előre szert tenni a kegyelemre annak, a ki e szentséget valóban haszonnal akarja magához venni. Mert valamint a holt testeknek semmit sem használ a természetes eledel: szintugy világos, hogy a léleknek, mely a kegyelem által nem él, semmit sem használ a szent titkok; és azért a kenyér és bor színével bírnak, annak jelentésére, hogy a léleknek nem életre hozása, hanem életben tartása végett rendeltettek. De ez azért mondatik, mivel az első kegyelem is, (melylyel mindenkinek bírnia kell, mielőtt az oltáriszentséget szájjal érinteni merné, hogy itéletet ne egyék és igyék) senkinek sem adatik, ha csak épen e szentséget lelki vágygal és kívánsággal magához nem veszi. Mert minden más szentség erre irányul és ez az egyházi egység- és összeköttetésnek jelképe; s az egyházon kívül kegyelemben senki sem részesülhet.

XLIX. Hogyan tápláltatik és növekedik a lélek ezen lelki eledel által?

Mivel továbbá, valamint a test a természetes eledel által nemcsak főtartatik, hanem növekedik is és az izlés naponkint új gyönyört és élvezetet talál benne: ugy az oltáriszentség eledel is nemcsak fentartja a lelket, hanem erőt is ad neki és eszközi, hogy a lélek az isteni dolgokban nagyobb élvezetet

¹⁾ Ugyanott 56. és 52. v. ²⁾ Sz. Cyrill Jánr. 4. k. 3. f.

talál. Ezért helyesen és méltán mondatik, hogy e szentség kegyelmet szerez; mert joggal hasonlítható a „mannához“, melyben „minden iz édessége“ érezhető vala.¹⁾

L. Az oltáriszentség által a kisebb bűnök megbocsáttatnak.

Hogy pedig az oltáriszentség által megbocsáttatnak és elengedtetnek a kisebb bűnök, melyek bocsánandóknak neveztetnek, kételkedni nem lehet. Mert a mit a lélek a kívánság heve által elvesztett, midőn valamely esekély dologban kissé hibázott, mindazt az oltáriszentség, ama kisebb vétkeket eltörölvén, visszaszerzi: (hogy tovább is a felvett hasonlattal éljünk) úgy vesszük észre, hogy a mi a természetes belső melegség erejéből naponkint levonatik és elvész, azt a természetes eledel lassankint visszaadja és kipótolja. Azért méltán mondta e mennyei szentségről sz. Ámbrus:²⁾ „Ezen mindennapi kenyér mindennapi gyengeségünk orvoslására vétetik“. Ezt azonban csakis azon bűnökről kell érteni, melyeknek érzése és gyönyöre a lelket nem zaklatja.

LI. E szentség által a lélek a jövődő rosszaktól is megőriztetik.

Azonfölül azon erő is rejlik a sz. titkokban, hogy a vétkektől tisztán és épen s a kísértetek rohamától menten tart bennünket és mintegy mennyei gyógyszerrel előkészíti a lelket, nehogy valamely halálthozó szenvedély mérge által könnyen hemecskoltassék vagy megrontassék. És ez okból is, mint sz. Cyprian³⁾ bizonyítja, ősi szokás volt a kath. egyházban, hogy, midőn hajdan a hívek a ker. név megvallásáért a zsarnokok által közönségesen kínzásokra s halálra huzoltatának, nehogy a fájdalmak keserősége által legyőzve, az üdvös küzdelemben eltántorodjanak, a püspökök az Úr testének és vérének szentségét nyújtották nekik. De a rendetlen testi vágyat is fékezi és elnyomja; mert, midőn a szeretet tüzét a lélekben jobban felgyulasztja, a kívánság hevét szükségkép eloltja.

LIII. Hogyan nyílik e szentség által ut az örök dicsőségbe?

Végre, hogy e szentség minden hasznát és jótéteményét

¹⁾ Böles. 16, 20. ²⁾ Sz. Ámbr. a szents. 15. 4. f. ³⁾ Sz. Cypr. 54. lev.

egy szóba foglaljuk össze, azt kell mondanunk, hogy az oltáriszentség legnagyobb erővel bír az örök dicsőség megszerzésére; mert írva van:¹⁾ „A ki eszi az én testemet és iszsa az én véreimet, örök élete vagyon és én feltámasztom őt az utolsó napon“. E szentség kegyelme által ugyanis a hívők, míg ez életben élnek, a lelkiismeret tökéletes békéjét és nyugalalmát élvezik: azután, majd mikor elközeleg az életből való elköltözésük ideje, annak ereje által megerősödve az örökké tartó dicsőségbe és boldogságba szállnak fel, mint Illés,²⁾ „a ki a hamuban sült czipó erejével jára az Isten hegyéig Horebig“. Mindezt hővebben fejtsek ki a lelkipásztorok és pedig vagy sz. János 6. fejezetét vegyék tárgyalás alá, melyben e szentség sokféle gyümölcsei adatnak elő, vagy Krisztus Urunk csodálandó tetteit felsorolván tüntessék fel, hogy, ha joggal és méltán boldogoknak tartjuk azokat, a kik őt mint halandót hajlékukba fogadták, vagy a kik ruhája vagy szegélye érintése által egészségüket visszanyerték: sokkal boldogabbak és szerencsésebbek vagyunk mi, kiknek lelkébe halhatatlan dicsőséggel felékesítve betérni kegyeskedik, hogy lelkünk minden sebtét meggyógyítsa és azt a legbősegebb adományokkal fölékesítve magával összekapcsolja.

LIII. Hányfélekép részesülünk az Ur testében és vérében?

Azt is elő kell adni, kik részesülhetnek az oltáriszentségnek imént említett nagy hasznaiban és hogy a részesülésnek nem egy módja van csak, hogy a hívő nép a fensőbb kegyelmekért tanuljon jobban buzogni. Helyesen és bölcsen különböztették meg tehát elődeink, mint a trienti zsinatban³⁾ olvassuk, e szentség vételének háromféle módját. Némelyek ugyanis a szentséget magukhoz veszik, de bűnös állapotban, kik a szt. titkokat tisztátalan szájjal és szívvvel venni nem rettegnek; ezekről mondja az apostol,⁴⁾ hogy „méltatlanul eszik és iszszák az Ur testét“. Sz. Agoston pedig így ír:⁵⁾ „A ki nem marad Krisztusban és kiből nem marad Krisztus, kétségkívül nem eszi annak testét lelkileg, ámbar testileg és láthatólag ajkaira veszi a test és vér szentségét“. A kik tehát ily állapotban veszik a sz. titkokat, nemesak semmi hasznot nem huznak belőlük, hanem

¹⁾ Ján. 6, 55. ²⁾ Kir. III. K. 19, 8. ³⁾ Trient. zsin. 13. ül. az oltárisz. 8. f. ⁴⁾ I. Kor. 11. 29. ⁵⁾ Sz. Ágost. 26. ért. Ján.

az apostol¹⁾ tanúsága szerint „itéletet esznek és isznak maguknak“. Mások pedig csak lelkileg veszik magukhoz az oltáriszentséget, t. i. azok, a kik vágy s kívánság szerint eszik ama nekünk adott mennyei kenyeret, élő hittel lángolva, „mely a szeretet által munkálkodik“;²⁾ s abból, ha nem is minden, de bizonyára igen nagy hasznokat nyernek. Vannak végre mások, a kik szentségileg és lelkileg veszik az oltáriszentséget, kik, mintán az apostol tanítása szerint³⁾ „előbb megvizsgálták magukat“ és menyegzős ruhával felékesítve járultak ez isteni asztalhoz, az oltáriszentségből az előbb említett legbőségesebb gyümölcsöket nyerik. Világos tehát, hogy legnagyobb és mennyei javaktól fosztják meg magokat azok, a kik, ámbár az Úr testének valóságos vételére is elkészülhetnek, elegendőnek tartják a szent áldozásban csak lelkileg részesülni.

LIV. Megmagyarázása annak, hogy, mielőtt valaki az oltáriszentséghez járul, lelkét el kell készítenie.

Következik annak előadása, hogyan kell a híveknek lelkileg elkészülve lenniök, mielőtt az oltáriszentségnek igaz vételéhez járulnak. És először is annak kitüntetésére, hogy ezen előkészület igen szükséges, Údvözítünk példáját kell felhozni. Mielőtt ugyanis az apostoloknak drágalátos teste és vére szentségét adta volna¹⁾ „ámbár már tiszták voltak, megmosá lábaikat“ annak jelentésére, hogy legnagyobb gondot kell arra fordítanunk, hogy semmi se hiányozzék részünkről a legnagyobb lelki társaságból s ártatlanságból, midőn a szent titkokhoz akarunk járulni. Azután pedig értsék meg a hívek, hogy valamint, a ki tiszta és elkészült lélekkel veszi magához az oltáriszentséget, a mennyei kegyelem legdúsabb ajándékaival ékesítettük: míg ellenben, ha készületlenül veszi magához, nemesak semmi hasznát nem veszi, hanem legnagyobb kárát vallja. Mert a legjobb és legüdvösebb dolgoknak az a sajátságuk, hogy, midőn annak idején élünk velök, a lehető leghasznosabbak: időn kívül pedig veszedelmet és romlást okoznak. És éppen azért nem kell esodálni, hogy az Isten legnagyobb és legkitünőbb ajándékai is, ha jól rendezett lélekkel fogadtatnak, a mennyei dicsőség elnyerésére legnagyobb segélyünkre szolgálnak: ha pedig azokra méltatlanokká teszszük magunkat, örök

¹⁾ I. Kor. 11, 29. ²⁾ Galat. 5, 6 ³⁾ I. Kor. 11, 28. ⁴⁾ Ján. 13, 5. s. k.

halált hoznak ránk. Ezt bizonyítja az Ur frigyszekrényének példája. „Mert a frigyszekrény“,¹⁾ melynél becsesebb kínese nem volt a zsidó népnek, a melynek az által igen nagy és számtalan jótéteményeket adott az Ur, „a filiszteusoktól elvitetvén“, pusztító döghalált és örök gyalázattal járó nyomort okozott nekik. Így az eledelek is, ha a szájból egészséges gyomorba szállnak, a testet táplálják és fenntartják; ha pedig megromlott nedvekkel telt gyomorba bocsáttatnak, súlyos betegségeket okoznak.

LV. Hogyan kell a lelket az oltáriszentséghez elkészíteni?

Először is tehát előkészületül azt tegyék a hivek, hogy megkülönböztessék az asztalt az asztaltól, e szentet más közönségesektől, e mennyei kenyeret a közönségestől. És ez akkor történik, ha erősen hiszszük, hogy jelen van valóságos teste és vére az Urnak, „kit imádnak égben“²⁾ az angyalok: „kinek intésére“³⁾ az ég oszlopai reszketnek és remegnek; „kinek“⁴⁾ dicsőségével teljes az ég és föld“. Ez teszi t. i. „megkülönböztetui az Ur testét“,⁵⁾ mire az apostol intett; azonban e titok nagyságát tisztelni kell inkább, mint vitatkozásokban annak igazságát kíváncsian vizsgálni. A másik igen szükséges előkészület pedig az, hogy mindenki kérdezze meg önmagát, békében van-e másokkal, igazán és lelkéből szereti-e felebarátait. Azért írja szt. Máté: „Ha“⁶⁾ azért ajándékokat az oltárra viszed és ott eszedbe jut, hogy atyádfiának van ellened valamije, hagyd ott ajándékokat az oltár előtt és menj előbb megbékülni atyádfiával és akkor eljövén ajándékd föl ajándékokat“. Azután lelkiismeretünket kell szorgalmasan megvizsgálnunk, nehogy valamely halálos bűnnel legyünk beszenyezve, melyért penitenciát kell tartani, hogy előbb a töredelem és gyónás gyógyszerével eltöröltessék. Mert a trienti sz. zsinat⁷⁾ elhatározta, hogy senkinek sem szabad, a kit halálos bűn tudata nyugtalanít, bármily megtörődöttnék látszik is önmaga előtt, magához venni az oltáriszentséget, mielőtt, ha van gyóntatóatya, szent gyónás által meg nem tisztult. Azonkívül lelkünkben esendesen fontoljuk meg, mily méltatlanok vagyunk arra, hogy az Ur ez isteni jótéteményben részesítsen.

¹⁾ Kir. I. K. 5. ²⁾ Zsolt. 96, 8. ³⁾ Job. 26, 11. ⁴⁾ Izai. 6, 3. ⁵⁾ I. Kor. 11, 29. ⁶⁾ Mát. 5, 23, 24. ⁷⁾ Trient. zsin. 13. ül. az oltárisz. 11. szab.

Azért a századossal, kiről maga az Üdvözítő állította,¹⁾ „hogy nem talált ennyi hitet Izraelben“, szívből mondjuk: „Uram! nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj“. Továbbá vizsgáljuk meg magunkat, valljon igaz lélekkel mondhatjuk-e Péterrel:²⁾ „Uram, te tudod, hogy szeretlek téged“. Mert meg kell emlékeznünk arról, hogy, „a ki³⁾“ menyegzős ruha nélkül telepedett le az Ur vendégségében, sötét börtönbe vettve“, örökké tartó büntetésekre kárhoztattatott.

LVI. A ki áldozni akar, testére is kell némi figyelmet fordítania.

De nemesak lelki, hanem testi előkészület is szükséges. Mert éhgyomorral kell a szt. asztalhoz járulnunk, úgy, hogy legalább az előtte való napnak éjféletől azon időpontig, melyben az oltáriszentséget veszszük, épen semmit sem szabad ennünk vagy innunk. Továbbá ily nagy szentség méltósága azt is megkívánja, hogy a házasok néhány napig a feleségükkel való együtt-lálástól tartózkodjanak, Dávid⁴⁾ példája által figyelmeztetve, ki, midőn „a főpaptól az áldozati kenyereket vala elfogadandó, megvallá, hogy három nap óta mind ő, mind szolgálai tiszták nejeik társaságától“. Ezek körülbelül azok, mikre leginkább kell vigyázniok a híveknek, hogy magokat a szent titkok üdvös vételére előkészítsék. Mert a többi, a mire e tárgyban figyelni kell, könnyen ezen fejezetekre vonható.

LVII. Minden keresztény köteles évenként legalább egyszer az oltáriszentséget magához venni.

Nehogy pedig némelyek e szentség vételére talán restek legyenek, mivel fölötte terhesnek és nehéznek tartják magokat oly nagy előkészület alá vetni: gyakorta kell figyelmeztetni a híveket, hogy mindenkit kötelez ama törvény, hogy az oltáriszentséget magához vegye. Azonfölül elrendelte az egyház, hogy, a ki évenként legalább egyszer, husvétkor nem áldozik, az egyházból kizárassék.

LVIII. Hányszor és mikor kell az oltáriszentséghez járulni?

De éppen ne tartsák elegendőnek a hívek e rendeletnek

¹⁾ Mát. 8, 10. és 8. ²⁾ Ján. 21, 17. ³⁾ Mát. 22, 11. ⁴⁾ Kir. I. K. 21, 5.

hódolva évenként csak egyszer venni magukhoz az Ur testét; hanem tudják meg, hogy gyakrabban kell ismételni az oltáriszentségben való részesülést. Azonban általános szabályt fölállítani nem lehet: valljon ez havonként vagy hetenként, avagy naponként hasznosabb-e? Még legbiztosabb szent Ágoston azon szabálya: 1) „Ugy élj, hogy naponként magadhoz vehesd“. Azért a plebános kötelessége gyakran inteni a híveket, hogy, valamint szükségesnek tartják a testnek megadni naponként a táplálékot: szintugy a léleknek e szentséggel való naponkénti táplálásának és élelmezésének gondját el ne hanyagolják; mert világos, hogy a léleknek nem kevésbé szükséges a lelki, mint a testnek a természetes eledel. Igen hasznos lesz pedig e helyen ismételni azon fölötte nagy és isteni jótéteményeket, melyeket, mint fönnebb megmutattuk, az oltáriszentségben való részesülés által nyerünk. Azon előképet is föl lehet hozni, hogy 2) „naponként kellett a testi erőket a mannával fölvidíteni“: valamint a sz. atyák bizonyásg-tételeit is, kik e szentség gyakori vételét szerfölött ajánlják. Mert nem egyedül szent Ágostonnak véleménye: 3) „Naponként vétkezel, naponként vedd magadhoz“, hanem, a ki szorgalmasan figyel, könnyen beláthatja, hogy ez volt nézete mindazon atyáknak, kik erről irtak.

LIX. Bebizonyítása annak, hogy hajdan az egyházban gyakori áldozás volt szokásban.

Hogy volt egykor idő, midőn a hívek naponként magukhoz vették az oltáriszentséget, az Apostolok cselekedeteiből tudjuk. 4) Mert mindazok, kik akkor a keresztény hitet vallották, igaz és őszinte szeretettől annyira lángoltak, hogy szünet nélkül imádságra s egyéb jámbor cselekedetekre szentelvén magukat, az Ur teste szent titkainak vételére naponként készen találtak. E szokás később, hihetőleg mivel elhanyagoltatt, Anaklet, 5) igen szent életű vértanu és pápa némileg fölújította: megparancsolta ugyanis, hogy az oltárszolgák, kik a miseáldozaton jelen valának, áldozzanak és ezt az apostolok rendeletének állította. Sokáig megvolt az egyházban azon szokás is, hogy a pap a miseáldozat végeztével, miután az oltáriszentséget magához vette, a jelenvolt

1) Sz. Ágost. 84. besz. App. ell. 2) Móz. II. K. 16. 4. és k. 3) Sz. Ágost. fén. idéz. besz. 4) Ap. Csel. 2, 42. 5) Sz. Anakl. 2. lev.

nép felé fordulva, e szavakkal hívta meg a híveket a szent asztalhoz: „Jertek testvérek áldozni.“ A kik akkor készen voltak, legnagyobb áhitattal magukhoz vették a szent titkokat. Midőn pedig később a szeretet és jámborság annyira meghidegült, hogy a hívek igen ritkán járultak az áldozáshoz: Fábian pápa megparancsolta.¹⁾ hogy mindenki évenként háromszor, karácsonkor, húsvétkor és pünkösdkor, vegye magához az oltáriszentséget: mit később több zsinat, főleg pedig az első agathói megerősített. Midőn végre annyira jutott a dolog, hogy nemesak nem teljesítették ama szent és üdvös vételt, hanem több évre is elhalasztották az oltáriszentségben való részesülést: a láteráni zsinat elhatározta, hogy minden hívő legalább egyszer, húsvétkor vegye magához az Úr testét; a kik pedig ezt elhanyagolják, az egyházba való bemenettől eltiltassanak.

LX. Az eszükkel még nem élő gyermekeknek az oltáriszentséget nem kell nyújtani.

De jóllehet ezen, Isten és az egyház tekintélyével szentesített főrvény minden hívőre kiterjed: kivételt képeznek mégis azok, kik gyöngé koruk miatt eszök használatával még nem élnek. Mert ezek sem nem tudják az oltáriszentséget a profán és közönséges kenyértől megkülönböztetni, sem az annak vételére szükséges lelki jámborsággal és vallásossággal nem birhatnak. És ez ugy látszik Krisztus Urunk rendeletével is ellenkezik, mert azt mondja:²⁾ „Vegyétek és egyétek“. Az pedig eléggé világos, hogy a csecsemők nem alkalmasak arra, hogy vegyék és egyék. Némely helyeken ősi szokás volt ugyan, hogy a csecsemőknek is nyújtották az oltáriszentséget; mindazáltal mind a fönnebb mondott, mind egyéb, a keresztény jámborsághoz igen illő okok miatt, az egyház rendeletéből e szokás már régen megszűnt.

LXI. Mily korban kell a gyermekeknek a szent titkokat nyújtani?

Hogy mily korban kell nyújtani a gyermekeknek a szent titkokat, senki sem határozhatja meg jobban, mint a szülők és a pap, kinek bűneiket meggyónják; mert az ő tisztjük megvizsgálni és a gyermekektől kitudakolni: valljon e esodálatos szentségről van-e némi ismeretük és vételét kívánják-e?

¹⁾ Sz. Fábian. Vidorh. lev. ²⁾ Mát. 26, 26.

LXII. Az örülteket néha szabad az áldozáshoz bocsátani.

Azonkívül az elmebetegeknek, kik ez állapotban az ájtosság érzetével nem bírnak, nem kell nyújtani a szentségeket: ámbár, ha a megőrülés előtt jámbor és istenfélő lelki akaratot nyilvánítottak, a karthágói zsinat¹⁾ rendelete szerint éltük végén ki lehet nekik szolgáltatni az oltáriszentséget, csak hányás vagy más tiszteletlenség és illetlenség veszélyétől ne kelljen tartani.

LXIII. A világiáknak nem kell mindkét szín alatt áldozniok.

A mi pedig az áldozási szertartást illeti, adják elő a plebánosok, hogy az anyazsentegyház törvénye tiltja az oltáriszentséget az egyház különös engedélye nélkül mindkét szín alatt venni, kivévén a papokat, midőn az Ur testét a szent miseáldozatban megszentelik. Mert, mint a trienti zsinat²⁾ megmagyarázta. ámbár Krisztus Urunk az utolsó vacsorán e legméltóságosabb szentséget a kenyér és bor színe alatt szerezte és nyújtotta az apostoloknak: de ebből nem következik, mintha az Üdvözítő azon törvényt hozta volna, hogy a szent titkokat minden hívőnek mindkét szín alatt kell kiosztani. Mert maga az Ur, midőn e szentségről szólott, gyakran csak az egyik színről tett említést, így, midőn mondá:³⁾ „Ha valaki e kenyérből eszik, örökké él“: és: „A kenyér, melyet én adandó vagyok, az én testem a világ életéért“: ismét: „A ki e kenyeret eszi, örökké él“.

LXIV. Azon okok, melyek miatt az egyház csak az egyik szín használatát engedte meg.

Tudva van pedig, hogy sok, igen fontos ok birta az egyházat arra, hogy különösen ezen, egy szín alatt való áldozási szokást nemcsak jóváhagyta, hanem határozatilag is megerősítette. Mert először arra kellett leginkább vigyázni, hogy az Ur vére a földre ne öntessék; a mit pedig elkerülni nem lett volna könnyű, ha nagy néptömeg jelenlétében kellett volna azt kiosztani. Azonkívül, mivel az oltáriszentségnek a betegek számára mindig készen kell lennie, tartani lehetett attól, hogy, ha

¹⁾ Karth. IV. zsin. 76. szab. ²⁾ Trient. zsin. 21. ül. az áldoz. 1—3. f. 1—3. szab. ³⁾ Ján. 6. 52. 59.

hosszabb időn át a bor színe alatt tartogatnák, a borszin meg-ezetesül. Igen sokan vannak továbbá, kik a bornak ízét, sőt még szagát sem állhatják ki. Nehogy tehát az, a mit lelki üdv végett kell adni, a testi egészségnek árson, igen bölesen rendelte az egyház, hogy a hívek csak a kenyér színe alatt áldozzanak. Tekintetbe veendő ok még az is, hogy több tartomány igen nagy borhiányban szenved s más helyről sem lehet azt tetemes költség nélkül és máskép, mint igen hosszú és nehéz utakon szállítani. Azután, a mi mindenek közt leginkább e dologhoz tartozik, meg kellett ezáfolni azok tévelyét, kik tagadták, hogy mindenik szín alatt egészen van jelen Krisztus, és azt állították, hogy a kenyér színe alatt csak a vérnélküli test, a bor színe alatt csak a vér foglaltatik. Hogy tehát a katolikus hit igazsága mindenkinek jobban szeme elé álltassék, igen böles rendelettel az egyik, t. i. kenyér színe alatt való áldozás hozatott be. Egyéb okokat is gyűjtöttek össze, kik e tárgyról értekeztek: melyeket, ha a szükség úgy kívánja, főlemlíthetnek a plebánosok. Már most a kiszolgálóról kell értekeznünk, hogy semmit se mellőzzünk abból, a mi e szentségről szóló tanításhoz tartozik.

LXV. E szentség tulajdonképeni kiszolgálója a pap.

Elő kell tehát adni, hogy egyedül a papoknak adatott hatalom az oltáriszentséget elkészíteni s a híveknek kiosztani. Hogy pedig az egyházban mindig meg volt azon szokás, hogy a hívő nép a papoktól vette a szentségeket, a szent cselekményeket végző papok pedig önmagukat áldoztatták meg, a trienti sz. zsinat¹⁾ határozatilag kimondta és egyszersmind megmutatta, hogy e szokást, mint az apostoli hagyományból származottat, lelkiismeretesen meg kell tartani, főleg mintán ennek világos példáját hagyta nekünk Krisztus Urunk, ki szent testét mind megáldotta, mind az apostoloknak sajátkezüleg nyújtotta. De hogy még inkább kifejezze féltékeny gondoskodását ily nagy méltóságú szentség irányában, nemcsak hogy egyedül a papoknak adatott a kiszolgálási hatalom, hanem törvény által meg is tiltotta az egyház, hogy senki se merje, ha föl nincs szentelve, a szent edényeket, kendőket és más eszközöket, melyek annak megszenteléséhez szük-

¹⁾ Trient. zsin. 13. ül. az oltárisz. 10. szab.

ségesek, használni vagy érinteni, ha csak valami nagy szükség közbe nem jön.

LXVI. Az oltáriszentséget a rossz papok is megszentelhetik és kiszolgáltathatják.

Ebből mind magok a papok, mind a többi hívek megértetik, mily nagy vallásossággal és szentséggel kell bírnok azoknak, kik az oltáriszentségnek megszenteléséhez, kiszolgálásához, vagy vételéhez járulnak; ámbár az oltáriszentségről is áll, a mit főnebb a többi szentségről mondtunk, hogy t. i. érvényesen szolgáltatják ki azokat a rossz papok is, ha kellően megtartanak mindent, a mi azoknak tökéletes lényegéhez tartozik. Mert hinnünk kell, hogy mindezek nem a kiszolgálók érdemén alapulnak, hanem Krisztus Urunk erejével és hatalmával műveltetnek. Ennyit kell az oltáriszentségről, mint szentségről előadni. Hátra van még most megmagyarázni, mit kell róla mondani, mint áldozatról, hogy megértsék a plebánosok, mit kelljen e titokról, mint a szent zsinat¹⁾ meghagyta, vasárnapokon és ünnepeken a hívő népnek különösen előadniok.

LXVII. Az oltáriszentség, mint az új szövetség tulajdon áldozata, Isten előtt legkedvesebb áldozat.

Mert e szentség nemesak a mennyei kincsek tára, melylyel, ha jól használjuk, Isten kegyelmét és szeretetét szerezzük meg magunknak: hanem azon kiváló tulajdonnal is bír, hogy általa a velünk művelt végtelen jótéteményekért neki némi hálát adhatunk. Mily kedves és tetsző pedig Isten előtt ez áldozat, ha kellően és törvényszerűen mutatatik be, kitűnik a következőből. Ha ugyanis az ő szövetség áldozatai, melyekről írva van: ²⁾ „Áldozatot és ajándékot nem akartál“, és ismét: ³⁾ „Mert ha kedvelnéd, bizonyára áldozatot adtam volna, de az égő áldozatokban nem gyönyörködöl“, annyira tetszetek az Urnak, hogy az irás bizonyágtétele szerint⁴⁾ az Isten „megérzé a gyönyörűség illatát“, azaz: előtte kedvesek és kellemesek voltak: mit kell hinnünk azon áldozatról, melyben azt áldozzuk és ajánljuk föl.

¹⁾ Trient. zsin. 22. ül. 8. f. a szent miseáld. ²⁾ Zsolt. 39. 7. ³⁾ Zsolt. 50. 18. ⁴⁾ Móz. I. K. 8, 21.

kiről kétszer hallatszott a mennyei szózat: ¹⁾ „Ez az én szerelmes fiam, kibem nekem kedvem telik?“ E titkot tehát szorgalmasan magyarázzák meg a plebánosok, hogy, mikor a hivek az isteni tiszteletre összegyűlnek, figyelmesen és vallásosan tanulják megfontolni a szent eseményeket, melyeken jelen vannak.

LXVIII. Minő okokból rendelte Krisztus Urunk az oltáriszentséget?

Főleg pedig azt tanítsák, hogy két okból rendelte Krisztus az oltáriszentséget. Az egyik az, hogy lelkünknek mennyei táplálékul szolgáljon, mely által lelki életünket megoltalmazhatjuk és fenntarthatjuk; a másik, hogy az egyháznak szüntelen való áldozata legyen, mely által bűneink eltöröltetnek és a vétségeink által gyakran súlyosan megbántott mennyei Atya haragból irgalomra, az igazságos büntetés szigorából kegyességre indíttassék. Ennek előképét és hasonlatosságát szemlélhetni a husvéti bárányban, melyet mint áldozatot és titkot szoktak Izrael fiai fölajánlani és megenni. Azért Üdvözítőnk, önmagát a kereszt oltárán az Atya Istennek föláldozandó, irántunk való végtelen szeretetének fényesebb jelét nem adhatta volna, mint midőn látható áldozatot hagyott nekünk hátra, mely által azon véres áldozat, melynek kevéssel utóbb egyszer mindenkorra a kereszten kellett bemutatnia, megújtatik és annak emlékét az egész világon elterjedt egyház a világ végeig mindennap a legnagyobb haszonnal ünnepli.

LXIX. Miben különbözik a szentség az áldozattól?

E két fogalom igen különbözik egymástól; a szentség ugyanis az átváltoztatás által vitetik végbe; az áldozatnak lényege pedig abban áll, hogy fölajánlássék. Azért az oltáriszentség, midőn a szentségtartóban (pyxis) van, vagy a beteghez vitetik, szentség tulajdonságával bir, nem áldozatával. Azután azoknak, kik a szent ostyát magukhoz veszik, az érdem alapját és mindazon hasznokat mint szentség szerzi meg, melyeket fönnebb megemlítettünk; de mint áldozat, nem egyedül az érdem, hanem az elégtétel erejével is bir. Mert valamint Krisztus Urunk kinszen-

¹⁾ Mát. 3, 17.

védése által helyettünk érdemeket szerzett és eleget tett: úgy a kik ez áldozatot, mely által velünk egyesülnek, följánlják, az Ur kinszenvedésének gyümölcseit kiérdemlik és eleget tesznek.

LXX. Mikor rendeltetett ezen új szövetségi áldozat?

Ez áldozat rendelése felől semmi kétséget sem hagyott hátra a trienti szent zsinat;¹⁾ mert kijelentette, hogy Krisztus Urunk az utolsó vacsorán rendelte azt; s egyszersmind átokkal sújtotta azokat, kik azt állítják, hogy valóságos és tulajdonképeni áldozat nem mutatattik be Istennek, vagy hogy áldozatot bemutatni nem tesz egyebet, mint hogy Krisztus eledelül adatik.

LXXI. A szenteknek vagy akármely teremtménynek áldozatot bemutatni nem szabad.

Azonban azt sem mulasztotta el gondosan megmagyarázni, hogy az áldozat egyedül Istennek mutatattik be. Mert ámbár szokott az egyház néha a szentek emlékére és tiszteletére misézni: de azt tanította, hogy nem nekik mutatattik be az áldozat, hanem egyedül Istennek, ki a szenteket halhatatlan dicsőséggel koronázta meg. Azért a pap soha sem szokta azt mondani: „Följánlom neked ez áldozatot, Péter vagy Pál“, hanem, midőn egyedül az egy Istennek mutatja be az áldozatot, hálát ad neki a boldog vértanuk fényes győzelmeért és pártfogásukat úgy kéri ki, hogy ők, kiknek emlékezetét üljük a földön, értünk közbenjárni kegyeskedjenek a mennyben.

LXXII. Honnan merítették az új szövetségi áldozatról és papságról szóló tan?

Azt pedig, mit ez áldozat igazságáról tanított a kath. egyház, az Ur szavaiból vette, midőn azon utolsó éjen e szent titkokat az apostoloknak ajánlván, mondá:²⁾ „Ezt eselekedjétek az én emlékezetemre“. Mert őket, mint a szent zsinat meghatározta, akkor papokká rendelte s megparanerosolta nekik, hogy ők és a papi hivatalban utódaik az ő testét feláldozzák és be-

¹⁾ Trient. zsin. 22. ül. 1. f. és 1. 2. szab. ²⁾ Luk. 22, 19. I. Kor. 11, 24. s. k.

mutassák. Eléggé bizonyítják ezt az apostolnak a korinthusiakhoz írt szavai is, midőn így szól:¹⁾ „Nem ibatjátok az Úr kelyhét és az ördögök poharát: nem lehettek részesek az Úr asztalában és az ördögök asztalában“. Mert valamint az ördögök asztala által azon oltár értendő, melyen nekik áldozat mutattatott be: úgy az Úr asztala is (hogy az apostol szavaiból valószínű okoskodással vonjunk következtetést) mást nem jelenhet, mint azon oltárt, melyen áldozat mutattatott be az Úrnak.

LXXIII. Mely előképek és jörendőlések jelentették különösen ezen áldozatot?

Ha az ó szövetségben ezen áldozat előképeit és jóslatait keressük, legelőször is igen világosan jövendölt róla Malakiás eme szavakkal:²⁾ „Napkelettől napnyugatig nagy az én nevem a nemzetek között és minden helyen áldozni fognak és tiszta áldozatot bemutatni az én nevemnek, ugymond a seregek Úra“. Azonkívül ezen áldozat mind a törvény hozatala előtt, mind utána is az áldozatok különféle nevei által előre jelentetett. Mert mindazon jókat, melyeket azon áldozatok jelentettek, egymaga ezen áldozat, mint mindannyinak tökélye és befejezése magában foglalja. De mégis semmiben sem nyer oly tökéletes kifejezést, mint Melkizedek áldozatában. Mert az Údvözítő önmagát Melkizedek rende szerint örökre rendelt papnak nyilvánítván, testét és véréát az utolsó vacsorán a kenyér és bor színe alatt az Atya Istennek föláldozta.

LXXIV. A misében ugyanazon áldozat vitetik végbe, mely a kereszten bemutatott.

Egy és ugyanazon áldozatnak valljuk tehát és tartjuk azt, mely a misében vitetik végbe s mely a kereszten bemutatott: valamint egy és ugyanaz a föláldozandó is t. i. Krisztus Úrnak, a ki önmagát csak egyszer áldozta fel véres áldozatul a kereszti oltárán. Mert a véres és vérnélküli áldozat nem két, hanem csak egy áldozat, melynek bemutatása, miután az Úr azt parancsolta: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre“, az oltári-szentségben naponkint megújítatik.

¹⁾ I. Kor. 10, 20. ²⁾ Malak. 1, 11.

LXXV. Mindkettőnek áldozó papja is egy.

De az áldozó pap is egy és ugyanaz, t. i. Krisztus Urunk; mert a kiszolgálók, kik az áldozatot bemutatják, nem a maguk hanem Krisztus személyét viselik, midőn az ő testét és verét megáldják. Ezt magának az átváltoztatásnak szavai is mutatják. Mert nem mondja a pap: „Ez Krisztus teste“, hanem: „Ez az én testem“, t. i. Krisztus Urunk személyét képviselve a kenyér és bor lényegét Krisztus teste és vére valóságos lényegévé s a bor lényegét Krisztus teste s vére valóságos lényegévé változtatja át.

LXXVI. A mise nemcsak dicsőítő, hanem engesztelő áldozat is.

Ezek így levén, kételkedés nélkül kell tanítani, a mit a szent zsinat¹⁾ is kifejtett: hogy a szent miseáldozat nemcsak dicsőítő és hálaadó áldozat, vagy csupán emlékezete a kereszten bemutatott áldozatnak, hanem valóságos engesztelő áldozat is, mely az Istent velünk kiengeszteli s irántunk irgalmassá teszi. Ha tehát tiszta szívvel, élő hittel és vétkeink fölött keltett legbensőbb fájdalommal áldozunk és ajánljuk föl e legszentebb áldozatot: nem kételkedhetünk, hogy „irgalmasságot“²⁾ nyerünk az Urtól és kegyelmet alkalmas segítségre“; mert ezen áldozat illatában annyira gyönyörködik az Ur, hogy a kegyelem és törődelem ajándékát adományozván, vétkeinket megbocsátja. Azért könyörög ünnepélyesen az egyház is ekkép:“) „Valahányszor ezen áldozat emlékezete ünnepeltetik, mindannyiszor üdvünk felújítatik“, t. i. a véres áldozatnak legbőségesebb gyümölcsei e vér nélküli áldozat által reánk áradnak.

LXXVII. A miseáldozat haszna az elhunytakra is kiterjed.

Azután pedig a plebánosok e szentségnek azon erejét is adják elő, hogy nemcsak az áldozatot bemutatónak és magához vevőnek használ, hanem minden hívőnek, akár velünk élnek a földön, akár már elhunytak az Urban, de még büneikért teljesen eleget nem tettek. Mert a kétségtelen apostoli hagyomány szerint nem esekélyebb haszonnal ajánlatik fel ezekért, mint az élők

¹⁾ Trient. zsin. 22. ül. 2. f. és 3. szab. ²⁾ Zsid. 4. 16. ³⁾ A pünk. ut. IX. vasárn. litk. im.

bünei, büntetései, elégtételei s mindennemű nyomorúságai s szorongatásaiért.

LXXVIII. Semmiféle misét. mely az egyház közszokása szerint tartatik, nem kell magán misének nevezni.

Ebből könnyen beláthatni, hogy minden misét nyilvános jellegűnek kell tartani, mint a melyek az összes hívek közhasznát és üdvét czélozzák.

LXXIX. Mi a czélja ezen áldozat szertartásainak?

De ezen áldozat sok, még pedig igen jeles és ünneplés szertartással bir, melyek közül egyet sem kell fölöslegesnek vagy haszontalannak tartani; hanem mind arra czéloznak, hogy részint ezen nagy áldozat méltósága jobban kitűnjék, részint a hívek az üdvözítő titkok szemlélése által azon isteni dolgok fölött való elmélkedésre buzdíttassanak, melyek az áldozatban elrejtvék. De nem szükséges erről többet szólunk. részint, mivel ugy látszik, hogy a tárgy bővebb magyarázatot igényel, mintsem a jelen oktatás czéljával megegyező volna, részint, mivel közkézen forog majdnem számtalan könyv és magyarázat, melyeket e tárgyról jámbor és tudós férfiak irtak össze. Legyen tehát elég, hogy Isten segítségével az eddigiekben főbb fejezeteit megmagyaráztuk azoknak, kik az oltáriszentségre ugy is, mint szentségre, ugy is, mint áldozatra vonatkoznak.

V. FEJEZET.

A penitentiartás szentségéről.

I. A penitentiartásról szóló tant pontosan és gyakran elő kell adni a keresztény hallgatónak.

Valamint az emberi természet gyarlósága és gyöngesége mindenki előtt ismeretes s azt mindenki könnyen tapasztalja önmagán: szintugy mindenkinek tudnia kell, mennyire szükséges az törődelem szentsége. Ha a szorgalmat, melyet a plebánosok-

nak minden egyes tárgyra fordítaniok kell, a tárgyalt dolognak nagysága és fontossága szerint kell mérlegelni: bizonyára be kell vallani, hogy e szentség magyarázatára elég szorgalmat alig fordíthatnak; sőt e szentségről még kimerítőbben szükséges értekezni, mint a keresztségről; mivel a keresztség csak egyszer szolgáltatik ki és ismételni nem lehet: a tördélem pedig mindannyiszor szükségkép ismétlendő, valahányszor a keresztség után vétkezünk. Mert a trienti zsinat mondja,¹⁾ hogy a tördélem szentsége nem kevésbé szükséges az üdvösségre a keresztség után elesetteknek, mint a keresztség a még ujja nem szülötteknek: és szent Jeromos²⁾ azon ismeretes mondását, hogy a tördélem második mentődeszka, mindazok, kik utána az isteni dologról irtak, általában elfogadták. Valamint ugyanis hajótöréskor az élet megmentésére egyetlen eszköz van hátra, ha talán a hajótörésből valamely mentő-deszkat lehetne megragadni: szintugy kétségbe kell esni annak üdve fölött, a ki a keresztségben nyert ártatlanság elvesztése után a tördélem deszkájához nem menekül. Ez pedig nem egyedül a lelkipásztorok, hanem a többi hívek buzdítására is legyen mondva, nehogy e fölötté szükséges dolgokban való gondatlanság miatt feddést érdemeljenek. Mert először is, megemlékezve a közös gyarlóságról, buzgón kell óhajtaniok, hogy isteni segélylyel gyámolítatva botlás és elesés nélkül haladhassanak az Úr útján. Ha pedig néha megbotlanak, az Isten legnagyobb kegyességére függesztve szemeket, ki mint jó pásztor juhait sebeit bekötözni s meggyógyítani szokta, a tördélem eme legüdvösebb gyógyszerét máskorra ne halaszszák.

II. A „tördélem“ szónak különféle jelentései.

Hogy pedig magára a dologra térjünk, e név különböző jelentését és fogalmát kell előbb meghatároznunk, nehogy valaki a szó kétértelműsége miatt tévedésbe essék. Mert némelyek a tördélmét elégtételnek veszik. Mások a kath. hit tanítmányától messze eltérve, mivel azon véleményben vannak, hogy a tördélem a multa nem vonatkozik, nem egyébként, mint új életnek tekintik. Ki kell tehát mutatni, hogy e név különféle jelentéssel bír. Először azokról használtatik e szó (poenitentia), kiknek valami

¹⁾ Trient. zsin. 6. ül. a megig. 14. f. és 14. ül. a tör. 2. f. ²⁾ Sz. Jerom. Izai. 3. fejt.

nem tetszik, a mi azelőtt tetszett, nem tekintve, jó vagy rossz volt-e az. Így bánkódnak mindazok, kik a világ, nem Isten szerint szomorkodnak: ¹⁾ ilyen bánat nem üdvöt, hanem halált hoz. A második törodelem az, midőn valaki az elkövetett bűn fölött, mely ugyan azelőtt tetszett, nem Istenért, hanem önmagáért érez bánatot. A harmadik az, midőn nemcsak az elkövetett vétek miatt bánkódnak lelkünk legbelsőbb érzelmével vagy ama bánatnak némi külső jelét is adjuk, hanem ezen bánatot egyedül Istenért érezzük. A törodelem mindezen említett nemének megfelelő a tulajdonképeni törodelem szó. Midőn pedig a szentírásban olvassuk, hogy ²⁾ „Isten valamit megbán“, világos, hogy ez átvitt értelemben mondatik; mert az emberek szokásaival megegyező szójarást használ a sz. írás, midőn azt mondja, hogy Isten elhatározta, hogy valamit megváltoztat; mintha ő is úgy tenne, mint az emberek, kik, ha valamit megbánnak, azt minden módon megváltoztatni törekszenek. Ily értelemben mondatik: „Megbánta, ³⁾ hogy embert teremtett“: és másutt: ⁴⁾ „hogy Saul királylyá tette“.

III. Mi különbség van a törodelem jelentései között?

De a törodelem ezen jelentései között nagy különbség vagyon. Az elsőt ugyanis bűnnek kell tartani; a második a felébredt és nyugtalankodó léleknek némi elfogódása: a harmadik erény is, szentseg is és csak ezen értelemben van itt róla szó. S először ugyan mint erényről kell róla szólnunk; nemcsak azért, mivel a lekipásztoroknak a hívő népet az erény minden nemére kell oktatniok, hanem azért is, mivel ezen erény gyakorlatai teszik mintegy az anyagot, melyből a törodelem szentsége áll; és ha csak előbb helyesen nem értjük a törodelem erényét, a szentseg mivolta is szükségkép ismeretlen marad.

IV. Mi a belső törodelem?

Miért is mindenekeelőtt buzdítani s inteni kell a hivatottakat, hogy erőfeszítéssel és igyekezettel törekedjenek a lélek belső bánatára, melyet erénynek mondunk: a mely nélkül amannak, mely külsőleg nyilvánul, igen kevés haszna lesz. A

¹⁾ II. Kor. 7. 10. ²⁾ Moz. I. K. 6. 6. ³⁾ Ugyanott. ⁴⁾ Kir. I. K. 15, 11.

belső bánat pedig az, ha lelkünkben Istenhez térünk és elkövetett vétkeinket utáljuk és gyűlöljük: s egyszersmind igazán és erősen felteszszük, hogy az élet rossz szokását és gonosz eselekedeteinket megjavítjuk azon reményben, hogy Isten irtalmából bocsánatot nyerünk. Ezt pedig a bánat és szomorúság, mely némi nyugtalanság és elfogódás és sokan szenvedésnek mondják, mint kíséző társ követi, mely a vétkek megutalásával karöltve jár. Azért a sz. atyák közül többen a törödelem fogalmát ily lelki fájdalom értelmében határozzák meg.

V. *A hit nem része a törödelemnek.*

Amde abban, a ki bünbánatot tart, a hitnek meg kell előznie a bünbánatot: mert senki Istenhez nem térhet, a kinek hite nincsen. Miből az következik, hogy a hitet épen nem lehet részösen a törödelem részének mondani.

VI. *A lélek belső törödelmét erénynek kell tartani.*

Hogy pedig a belső törödelem, mint fönnebb mondottuk, az erények sorába tartozik, világosan kitetszik több, a törödelemről hozott parancsból. Mert a törvény csak oly eselekedeteket parancsol, melyeknek teljesítése erénnyel jár. Továbbá senki sem tagadhatja, hogy bánatot érezni, a mikor, a hogyan és a miért kell, erény. Hogy pedig ez kellően történjék, a törödelem erénye eszközli. Mert megtörténik néha, hogy az emberek esékélyebb fájdalmat éreznek elkövetett vétkeik fölött, mintsem kellene; sőt, mint böles Salamon¹⁾ írja, vannak, kik örvendeznek, midőn gonoszt cselekszenek; ismét mások a szomorúságban és fájdalomban annyira elmerülnek, hogy üdvük felől teljesen kétségbe is esnek; ilyenek látszik Káin, midőn így szól:²⁾ „Nagyobb az én gonoszságom, hogysem bocsánatot érdemeljek“; és bizonyára ilyen volt Judás,³⁾ ki „megbávnán tettét“, kötéllal vesztette el életét és lelkét. Hogy tehát a bánatban mértéket tarthassunk, a törödelem erénye által segítetünk.

VII. *Mily érzéssel kell annak birnia, a kinek igazi bánatja van?*

Ez azokból is kitetszik, a mikre mint célra kell törekednie

¹⁾ Példab. 2, 14. ²⁾ Móz. I. K. 4, 13. ³⁾ Mat. 27, 3.

annak, ki igazán bánja bűnét. Első törekvése t. i. az, hogy a bünt megszüntesse és a lélek minden hibáját és szennyét lemossa. A második az, hogy az elkövetett bűnökért Istennek eleget tegyen, a mi világosan az igazságosságra vonatkozik. Mert ámbár Isten és az emberek között tulajdon értelemben vett igazságossági viszonynak helye nem lehet, miután végtelentül különböznek egymástól: bizonyos mégis, hogy van némi igazságosság, a milyen van az atya és fiai, az ur és szolgálai között. A harmadik az, hogy az ember Isten kegyelmébe visszatérjen, kinek haragját és gyűlöletét vonta magára a bűn utálatossága által. Mindezek eléggé bizonyítják, hogy a törödelem erény.

VIII. Mily fokozatokon át lehet a törödelem isteni erényére emelkedni?

De azt is elő kell adni, mily fokozatokon lehet ezen isteni erényre fölemelkedni. Először tehát az Isten irgalma megelőz bennünket és sziveinket magához téríti: a miért így könyörgött a próféta: ¹⁾ „Téríts minket magadhoz Uram és megtérünk“. Azután e világosság által megvilágosíttatva, a hit által lélekben Istenhez törekszünk. Mert, mint az apostol bizonyítja: ²⁾ „Az Istenhez járulónak hinnie kell, hogy ő van és az őt keresőknek megjutalmazója“. Erre következik a félelem érzete s a büntetések keserűségének meggondolása a vétkektől elvonja a lelket. S erre látszanak vonatkozni Izaiás ama szavai: ³⁾ „Mint a ki fogant, mikor közelget a szüléshez, kínt szenvedvén, kiált fájdalmában: olyanok lettünk“. Ide járul még az Isten irgalmának reménye, mely által fölbátoríttatva eltökéljük életünket és erkölceinket megjobbítani. Végre szívünk szeretetre gyulad, melyből amaz önzéstelen félelem, a jámbor és szerető fiaknak sajátja származik: és így egyedül attól félvén, nehogy Isten fölségét valamiben megsértsük, a vétkezési szokást egészen elhagyjuk. Ezek tehát ama fokok, melyeken a törödelem fönséges erényére eljuthatni.

IX. Mi a törödelem erényének legfőbb gyümölcse?

Ezen erényt valóban isteni és mennyei erénynek kell tartani, melyért t. i. a szentírás mennyországot ígér. Mert szent

¹⁾ Jerem. Sir. 5, 21. ²⁾ Zsid. 11, 6. ³⁾ Iz. 26, 17.

Máténál írva van: 1) „Tartsatok bűnbánatot, mert elközelget a mennyek országa“: és Ezekielnél: 2) „Ha az istentelen bűnbánatot tart minden bűneiről, melyeket cselekedett és megőrzi minden paranesomat és ítéletet és igazságot cselekszik, élvén él“; ismét másutt: 3) „Nem akarom az istentelen halálát, hanem, hogy megtérjen az istentelen az ő útjáról és éljen“. Hogy ezt az örökkétartó boldog életről kell érteni, mindenki beláthatja.

X. *Mit kell tartani a külső töredelemről és miért tette azt Krisztus szentséggé?*

A külső töredelemről pedig tanítani kell, hogy abban áll a szentség és némely külső érzékek alá eső jelekkel bír, melyek azt jelentik, a mi benn a lélekben végbé megy. Mindenekelőtt pedig meg kell magyarázni a híveknek, miért történt az, hogy Krisztus Urunk a tördelmeit a szentségek közé akarta számíttatni. Ennek oka mindenesetre az volt, hogy annál kevésbbé ketelkedhessünk a bűnök megbocsátásán, melyet megígért az Isten, midőn mondá: „Ha bűnbánatot tart az istentelen“ stb. Mert igen nagy bizonytalanságban kellene lennünk belső tördelmünk felől, mivel senki azokra nézve, a miket cselekszik, saját ítéletére biztosan nem támaszkodhatik. Azért, hogy ezen aggályunkon segítsen az Ur, a tördelem szentségét rendelte, hogy bizzunk, hogy a pap föloldozása által bűneink megbocsátatnak és a hit által, melylyel a szentségek erejében méltán kell bizzunk, lelkiismeretünk megnyugtattassék. Mert nem máskép kell venni a bűneinket törvényszerűleg elengedő papnak szavát, mint Krisztus Urunkét, ki azt mondá az inaszakadtnak: 4) „Bizzál fiam! megbocsátatnak neked a te bűneid“. Mivel továbbá senki sem nyerheti el az üdvösséget máskép, mint Krisztus által és az ő kinszenvedésének jótéteményeiből: illő és leghasznosabb volt ránk nézve ily szentség szerzése, melynek ereje s hatása által Krisztusnak ránk kifolyó vére a keresztség után elkövetett bűneinket lemossa s így megismerjük, hogy a kiengesztelésnek jótéteményét egyedül Udvözítőnknek köszönjük.

XI. *A tördelem hogyan valóságos szentsége az új szövetségnek?*

Hogy pedig a tördelem szentség, könnyen megmutathat-

1) Mát. 4, 17. 2) Ez. 18, 21. 3) Ez. 33, 11. 4) Mát. 9, 2.

ják a lelkipásztorok ekképen. Valamint ugyanis a keresztség szentség, mivel minden bünt. és főleg az eredeti bünt eltörli: ép úgy a töredelmet, mely a keresztség után akarattal vagy eselekedettel elkövetett minden bünt eltöröl, valóságos és tulajdonképeni szentségnek kell mondani. Továbbá, a mi a fő, mivel azokban nyilvánulnak, a mik külsőleg részint a bűnbánó, részint a pap által véghez vitetnek és a mik bensőleg történnek a lélekben: ki tagadhatja, hogy a töredelem a szentség igazi és tulajdonképeni jelentésével bír, miután a szentség szent dolog jele, a bűnös pedig, ki bűnbánatot tart, tettel és szóval világosan kifejezi, hogy a lelkét a bűn undokságától elvonta; s egyszerűen mind azokból, miket a pap eselekszik és mond, a bűnök megbocsátó Isten irgalmát is könnyen megismerjük. Világosan jelentik ezt az Üdvözítő ama szavai:¹⁾ „Neked adom a mennyország kulcsait, és a mit föloldandasz a földön, föl lesz en az oldozva mennyekben is.“ Mert a pap szavai által kifejezett feloldozás a bűnök bocsánatját jelenti, melyet a lélekben eszközöl.

XII. A töredelem szentségét ismételni lehet.

De nem egyedül arra kell oktatni a híveket, hogy a töredelem a szentségekhez tartozik, hanem arra is, hogy azok közé, melyeket ismételni lehet. Mert Péter ama kérdésére: hétszer kell-e a vétket megbocsátani, azt válaszolta az Úr:²⁾ „Nem mondom neked: hétszer, hanem hetvenhétszer.“ Azért ha olyan emberekkel van dolgunk, kik az Isten végtelen jóságában és kegyességében bizalmatlankodni látszanak: lelküket megerősíteni s az isteni kegyelem reményére kell serkenteni. Könnyen elérhetni ezt részint ezen és más helyek megmagyarázásával, melyek a szentírásban nagy számmal fordulnak elő, részint azon érvekkel és okokkal, melyeket aranyszáju sz. Jánosnak „az elesettekről“, és sz. Ámbrosznak „a töredelemről“ írt könyvéből vehetünk.

XIII. Mi és milyen a töredelem anyaga?

Mivel pedig semmit sem kell inkább ismerni a hívő népnek, mint e szentség anyagát: elő kell adni, hogy e szentség a többitől leginkább abban különbözik, hogy a többi szent-

¹⁾ Mát. 16, 19. ²⁾ Mát. 18, 22.

ség anyaga valamely természetes, vagy mesterségesen előállított dolog: a törödelem szentségének pedig anyagféléje (quasi materia). mint a trienti zsinat¹⁾ kijelentette, a penitenziatartónak cselekedetei, t. i. a bánat, gyónás és elégtétel, melyek, a mennyiben a vezeklőben a szentség teljességére, s a bűnök teljes és tökéletes bocsánatára isteni rendelethől kívántatnak, e tekintetben a törödelem részeinek mondatnak. De nem azért nevezi a szent zsinat e cselekményeket „anyagfélének“, mintha a valóságos anyag jelentésével nem bírnának: hanem azért, mivel nem olyan anyag, mely külsőleg alkalmaztatnék, mint a víz a keresztségben, és a krizma a bérnálásban. Midőn pedig magok a bűnök is e szentség anyagának mondatnak, ha a dolgot jól megfontoljuk, belátjuk, hogy ez az előbbtől épen nem különbözik. Mert valamint a tűz anyagának mondjuk a fát, melyet a tűz ereje megémeszt: ugy a bűnök, melyek a törödelem által eltöröltetnek, helyesen nevezhetők e szentség anyagának.

XIV. A törödelem szentségének alakja.

De az alak kifejtését sem kell elmulasztani a lelkipásztoroknak, mivel e dolognak ismerete a hívek lelkét arra serkenti, hogy e szentség kegyelmét a legnagyobb buzgósággal fogadják. Az alak pedig ez: „Én tégedet feloldozlak:“ a mi kitetszik nemcsak azon szavakból:²⁾ „A miket feloldoztok a földön, fel lesznek oldozva mennyekben is“, hanem magának Krisztus Urunknak tanításából, melyet az apostoloktól vettünk. És mivel a szentségek azt is kifejezik, a mit munkálnak és ama szavak: „Én tégedet feloldozlak“, azt jelentik, hogy e szentség kiszolgáltatása által a bűnök bocsánatát eszközli: világos, hogy ez a törödelem tökéletes alakja. Mert a bűnök mintegy bilinesek, melyek fogva tartják a lelket, és melyek alól a törödelem szentsége által feloldozást nyernek. A mit nem kevésbbé igazán mond ki a pap azon emberről is, aki a tökéletes bánat ereje által, mely a gyónás szándékát magában foglalja, már bűnei bocsánatát nyerte Istentől.

XV. Mi hasznuk van a szentség alakjához adott könyörgéseknek?

Azonkívül több könyörgés adatik hozzá, nem mintha szük-

¹⁾ Trient. zsin. 14. ül. a töred. 3. f. ²⁾ Mát. 18, 18.

ségesek volnának az alakhoz, hanem hogy azok eltávolíttassanak, a mik a szentség erejét és foganatát, annak hibája miatt, kinek kiszolgáltatik, gátolhatnák.

XVI. Mennyire különbözik Krisztus pappainak hatalma a bűn poklosságának megítélésében az ó szövetség pappainak hatalmától?

Azért a bűnösök végtelen háléval tartoznak Istennek, ki oly nagy hatalmat adott az egyházban a papoknak. Mert az egyházban nem úgy, mint hajdan az ó törvényben, melyben a papok bizonyítványokkal csak azt jelentették ki, hogy valaki a bűnpoklosságtól megtisztult:¹⁾ egyedül arra adatott hatalom a papoknak, hogy valakit a bűnökiől feloldozottnak jelentsenek ki: hanem mint Isten szolgálói valóságosan feloldoznak, a mit maga az Isten, a kegyelem és igazság szerzője és atyja eszközöl.

XVII. Mily magavisélettel és mily szertartásokkal kell a bűnbánóknak igazi szándékukat hebizonyítani?

Gondosan tartsák meg a hívek a szertartásokat is, melyek e szentségnél szokásban vannak: így érik el, hogy elméjökben jobban megmarad, a mit e szentség által nyertek, hogy t. i. mint szolgák a legkegyelmesebb urral, vagy inkább mint fiak a legjobb atyával kiengesztelődtek és egyszersmind könyekben megértik, mit kelljen eselekedniök azoknak, a kik ily nagy jótéteményért hálasoknak és róla megemlékezőknek akarják, (akarni pedig mindenkinek kell) mutatni magukat. Mert a ki bűneit bánja, az alázatos és törődött lélekkel leborul a pap lábaihoz, úgy, hogy midőn ily alázatosan viseli magát, könnyen beláthatja, hogy a kevélység gyökerét, melyből mindazon bűnök, melyeket sirat, eredtek és születtek, ki kell irtania. A papban pedig, a ki fölötte mint törvényes bíró ítél, Krisztus Urunk személyét és hatalmát tiszteli. Mert a pap valamint a többi, úgy a törödelem szentségének kiszolgáltatásában is Krisztus tisztét teljesíti. Azután bűneit úgy számlálja el a bűnbánó, hogy a legnagyobb és legszigorubb büntetésre méltónak vallja magát és esedezve kéri bűnei bocsánatát. Mindezek régisége felől kétségtelen bizonyítékok találhatók sz. Dénesnél.²⁾

¹⁾ Móz. III. K. 13, 9. ²⁾ Lásd areop. Dén. 8. lev. 1. czik.

XVIII. *Melyek a tördélem szentségének fő hasznai?*

De valóban mi sem hasznosabb a hiveknek és mi sem szül bennük nagyobb készséget a tördélemre, mint ha gyakran megmagyarázzák a plebánosok, mily nagy hasznot húznak belőle. Mert be fogják látni, hogy a tördélemlről igazán el lehet mondani, hogy gyökerei ugyan keserűek, de gyümölei a legkellemetesebbek. A tördélem minden ereje tehát abban áll, hogy minket az Isten kegyelmébe visszahelyez és vele legnagyobb barátság által összeköt. E kiengesztelődést néha a jámbor embereknél, kik e szentséghez szentül és istenesen járulnak, a lelkiismeret legnagyobb békéje, a lélek legnagyobb örömevel együtt szokta követni. Mert nincs oly nagy és undok bűn, mely a tördélem szentsége által, nemcsak egy izben, hanem ismételve és többször is el ne töröltetnék. Erről így szól az Ur a próféta által: ¹⁾ „Ha az istentelen bűnbánatot tart minden bűneiről, melyeket cselekedett és megőrzi minden parancsomat és ítéletet s igazságot cselekszik: élvén ő és nem hal meg: semmi gonoszágáról, melyeket cselekedett, nem emlékezem meg“. És sz. János: ²⁾ „Ha megvalljuk bűneinket, hív ő és igaz, hogy megbocsássa nekünk vétkeinket“; és kevéssel utóbb, ³⁾ semmiféle bünt ki nem véve, így szól: „Ha valaki vétkezett is, van szószólónk az atyánál, az igaz Jézus Krisztus; és ő engesztelő a mi bűneinkért: nemcsak a mieinkért pedig, hanem az egész világéért“.

XIX. *Mikép mondatik, hogy némely bűnök meg nem bocsáthatók?*

A szentírásban olvassuk ugyan, hogy némelyek nem nyertek az Urtól irgalmat, ámbár azt kérve kérték; de tudjuk, hogy ez ez azért történt, mivel nem igazán és nem lelkükből bánták bűneiket. Azért, midőn a szentírásban vagy a sz. atyáknál olyan kifejezések fordulnak elő, melyekkel látszólag azt állítják, hogy némely bűnök meg nem bocsáthatatnak meg, úgy kell azokat magyarázni, hogy a bocsánat igen nehéz megnyerését értjük. Mert valamint gyógyíthatatlannak mondatik valamely betegség, ha a beteg oly állapotban van, hogy undorral fordul el az üdvös gyógyszerőtől: úgy van némely neme a bűnnek, mely sem meg

¹⁾ Ezek 18, 21. s köv. ²⁾ Sz. Ján. 1. Lev. 1. 9. ³⁾ Ugyanott 2. 1. s. k.

nem bocsáttatik, sem el nem engedték, mivel az üdv tulajdonképeni gyógyszerét, az Isten kegyelmét, visszantastítja. Ily értelemben mondta sz. Ágoston: ¹⁾ „Oly nagy azon bűn moeska, midőn valaki Istennek Krisztus kegyelme eszközölte megismerése után a testvériség ellen küzd és maga a malaszt ellen irigységre gyulad, hogy nem tudja magát a bocsátnakérésig megalázni, jóllehet a bűnt megismerni és megvallani rossz öntudata kényszeríti“

XX. Törődelem nélkül senki sem nyerheti meg bünei bocsátnát.

De hogy a törődelemre visszatérjünk, azon erő, hogy a bűnököt eltörli, annyira sajátja, hogy törődelem nélkül a bűnök bocsátnát semmikép sem lehet elnyerni, sőt még remélni sem. Mert írva van: ²⁾ „Ha bűnbátnatot nem tartotok, mindnyájan hasonlóképen elvesztek“. Ezt a súlyosabb és halálos bűnokről mondá az Ur, jóllehet a kisebb vétkeknek is, melyek bocsátnadónak mondatnak, szükségök van a bűnbátn bizonyos nemére. Mert azt mondja sz. Ágoston: ³⁾ „Mivel van bizonyos törődelem, mely a bocsátnadó bűnőkért megy végbe napoukint az egyházban, valóban haszontalan volna az, ha a bocsátnadó bűnök törődelem nélkül megbocsáttathatnának“.

XXI. A törődelemnek kiegészítő részei.

De mivel azokról, a mik némileg lényegesek, nem elég csak általánosan szólni: igyekezzenek a lelkipásztorok egyenkint előadni azokat, a mikből az igaz és üdvhozó törődelem mivoltát megérthetik a hívek. Tulajdonsága pedig e szentségnek, hogy az anyag és alakon kívül, melyek minden szentséggel közösek, még, mint fönnebb mondtuk, oly részekkel is bír, melyek mintegy az egész és teljes törődelmet teszik, t. i. a bátn-, gyónás- és elégtétellel; melyekről arany száju sz. János ⁴⁾ így szól: „A törődelem készíti a bűnöst mindennek örömmel való elviselésére: szívében bátn, szájában gyónás, testében teljes alátn, vagyis üdvös elégtétel“. E részek pedig a részek azon neméhez tartoznak, melyek valamely egész képzésére szükségesek: mert valamint

¹⁾ Sz. Ágost. I. K. az Ur hegyi besz. 22. f. ²⁾ Luk. 13, 3. ³⁾ Lásd. sz. Ágost. 265. lev. 351. besz. 3. f. ⁴⁾ Arany sz. sz. Ján. 1. besz. a töred.

az ember teste több tagból, kezezből, lábakból, szemekből és egyéb ily részekből áll, melyek valamelyike ha hiányzik, méltán látszik tökéletlennek, tökéletesnek pedig, ha egy sem hiányzik: azonkép a törődelem is e három részből áll, ugy, hogy jóllehet lényegét illetőleg a bánat és gyónás, melyek által az ember megigazul, elegendő: mindazáltal, ha csak a harmadik rész, t. i. az elégtétel is hozzá nem járul, a tökéletességből valami mindenestre hiányzik. Azért e részek annyira össze vannak kapcsolva egymással, hogy a törődelmesség a gyónási s elégtételi szándékot és föltétet magában foglalja, a gyónást a bánat és elégtételi akarat, az elégtételt pedig a két másik megelőzi.

XXII. Mily összefüggésben van a törődelem e három része?

E három résznek pedig azon okát adhatjuk, hogy gondolatlan, szóval és cselekedettel követtetnek el Isten ellen a bűnök. Illő tehát, hogy, midőn magunkat az egyház hatalma alá vetjük, a mivel a legszentebb isteni fölséget megbántottuk, ugyanazzal törekedjünk haragját megengesztelni s a bűnök bocsánatát tőle megnyerni. De ugyanezt más bizonyítékkal is meg lehet erősíteni. A törődelem ugyanis némi kárpótlás a bűnökért, mely annak akaratjából ered, a ki vétkezett és Istentől rendeltetett, ki ellen a bűn elkövettetett. Azért mind a kárpótlási akarat megkívánatik, a miben áll főkép a törődelmesség, mind szükséges, hogy a penitentiartató a pap ítélete alá vesse magát, mint ki Krisztus személyét viseli, hogy a bűnök nagysága szerint büntetést szabhasson reá; a miből mind a gyónás, mind az elégtétel ezélja és szükségessége kitetszik.

XXIII. Mit értünk itt tulajdonképen a törődelmesség alatt?

Mivel pedig e részek lényegét és természetét elő kell adni a híveknek: mindenekelőtt a bánaton kell kezdeni, és ezt szorgalmasan megmagyarázni: mert a lélek soha sem lehet bánat nélkül, midőn előbbi vétkeinkről megemlékezünk, vagy midőn valamely vétket elkövetünk. Ezt az atyák a trienti zsinaton így határozzák meg:¹⁾ „A bánat lelki fájdalom és megutá-

¹⁾ Trient. zsin. 14. ül. a tör. 4. f.

lása az elkövetett vétkeknek, azon szándékkal, hogy többé nem vétkezünk.“ S kevéssel utóbb a bánat módjáról hozzátoldatik: „Ugy készít elő a bűnök bocsánatára, ha az isteni irgalomban való bizalommal és azon szándékkal van egybekötve, hogy teljesítjük a többit, a mi e szentség érvényes felvételére megkívánatik.“ E határozatból tehát megértik a hívek, hogy a bánat lényege nem áll egyedül abban, hogy valaki vétkezni megszűnjék, vagy eltökélje magában, új életmódot kezdeni, vagy azt már el is kezdte: hanem, hogy főleg rosszul folytatott életét utálja, és érte eleget tenni törekedjék. Leginkább erősítik ezt a szentek ama feljajdulásai, melyekre a szentírásban oly gyakran találunk. „Elfáradtam — ugymond Dávid —¹⁾ fohászkodásomban, megöntöztem minden éjjel ágyamat;“ és „Meghallgatta az Ur könyörgésemet;“ és ismét egy másik:²⁾ „Elgondolom előtted minden esztendőmet lelkem keserűségében.“ Ezen és a hasonló feljajdulásokat bizonyára az előbbi élet heves gyűlölete és a bűnök utálatá sajtolta ki.

XXIV. *Miért nevezték a zsinat atyái a bánatot fájdalomnak?*

Mivel pedig a bánat fájdalomnak mondatott, inteni kell a híveket, hogy ne gondolják, mintha ama fájdalmat a test érezné. Mert a bánat az akarat műve. És sz. Ágoston³⁾ bizonyítja, hogy a fájdalom a törődelem kísérője, nem maga a törődelem. Hanem a bűn utálatát és gyűlöletét fájdalomnak nevezték az atyák, részint, mivel a szentírás így használja; azt mondja ugyanis Dávid:⁴⁾ „Meddig tartok még tanácsot lelkemben, fájdalmat szívemben naponkint?“ részint, mivel a fájdalom a lélek érzéki részében, melyben a kívánság gyökere rejlik, magából a bánatból származik, úgy hogy nem helytelenül határozottatott meg a bánat fájdalom által, mivel fájdalmat okoz, és annak jelentésére a vezeklők ruhájukat is meg szokták változtatni. Erről az Ur sz. Máténál⁵⁾ azt mondja: „Jaj neked Korozaim! jaj neked Bet-szaida! mert ha Tyrusban és Szidonban történtek volna a csodák, melyek fibemetek történtek, régen szörzsákban és hamuban tartottak volna bűnbánatot.“

¹⁾ Zsolt. 6, 7, 9. ²⁾ Iz. 38. 15. ³⁾ Sz. Ágost. 351. besz. 1. f. ⁴⁾ Zsolt. 12, 2. ⁵⁾ Sz. Mát. 11, 21.

XXV. Miért nevezik a hittudósok a bűn utálatát közönségesen törődelmességnek?

Helyesen neveztetett pedig a bűn utálatá, melyről szólunk, a fájdalom erejének kifejezésére törődelmességnek, a hasonlatot a testi dolgoktól véve, melyek kövel vagy más keményebb anyaggal apróra företnek, hogy e szóval kijelentessék, hogy a kevélység által megkeményedett szívünk a törödelem ereje által megtörtetik. Azért semmi más fájdalom, akár a szülők vagy gyermekek halála, akár más szerencsétlenség okozta volna, e néven nem neveztetik, hanem csak azon fájdalomnak sajátos neve, melyet az Isten kegyelmének és az ártatlanságnak elvesztése miatt érzünk.

XXVI. Mely szavakkal szokott még a bűn utálatá kifejeztetni?

De más szavakkal is szokják ugyanezen dolgot jelelni; ugyanis szívbeli bánatnak is mondatik, mivel a szentírás a szív szót gyakran akarat helyett használja. Mert valamint a szívből veszik kezdetüket a testi mozgások: úgy az akarat a lélek minden többi erőit vezérli és igazgatja. Szívtörődésnek is hivatik a szent atyáktól, kik a törődelmességről irt könyveiket is szívtörődésről ezimezték. Valamint ugyanis késsel vágják fel a feldagadt sebeket, hogy a bezárt méreg kifolyhasson: úgy a szívek mintegy a törödelem késével felhasíthatnak, hogy kivethessék a bűn halálos mérgét: azért szívzaggatának is mondta Joel próféta.¹⁾ „Térjetez hozzám — ugymond — teljes szívetekből. böjttel, sirással, és szaggasátok meg szíveiteket.“

XXVII. Miért kell a bűnök fölötti fájdalomnak, mely törödelmességnek mondatik, igen nagynek és erősnek lennie?

Hogy pedig legnagyobb fájdalmat kell érezni az elkövetett bűnök fölött, úgy, hogy nagyobbat még gondolni sem lehet, az könnyen kimutatható a következő okokkal. Mivel ugyanis a tökéletes bánat a szeretet műve, mely a fiui félelemből származik: világos, hogy a szeretet és bánat ugyanazon természettel bírnak. Mivel pedig a szeretet, melylyel az Istent szeretjük, a legtöké-

¹⁾ Joel 2, 12. 13.

letesebb szeretet: következik, hogy a bánatnak is a lélek legnagyobb fájdalmával kell egybekötvé lennie. Mert valamint mindenek fölött kell szeretni az Istent, ugy mindenek fölött kell utálnunk azokat, a mik bennünket az Istentől elidegenítenek. Azt is meg kell itt jegyeznünk, hogy a szentírásban ugyanazon kifejezéssel jelentetik a szeretet és bánat nagysága. A szeretetről mondatik: ¹⁾ „Szeresd a te Uradat Istenedet teljes szivedből.“ A bánatot illetőleg pedig így kiált az Ur a próféta ²⁾ által „Térjetelek hozzám teljes szivetekből.“ Ha azonkívül, valamint az Isten legfőbb jó mindazok között, melyeket szeretnünk kell, ugy a bűn legnagyobb rossz mindazok közt, melyeket az embernek gyűlölni kell: következik, hogy, a mely okból valljuk, hogy az Istent mindenek fölött szeretni kell, azon okból a bűnt is mindenek fölött utálnunk kell. Hogy pedig az Isten szeretetét előbbre kell tenni mindennél, ugy, hogy még az élet megtartása végett sem szabad vétkezni. világosan tanítják az Ur ama szavai: ³⁾ „A ki atyját, vagy anyját inkább szereti, mint engem, nem méltó hozzám;“ és: ⁴⁾ „Aki életét meg akarja tartani, elveszti azt.“ De azt is meg kell jegyezni, hogy valamint sz. Bernárd ⁵⁾ tanúsága szerint a szeretet semmi mód és határ közé nem szoríttatik (mert — ugymond ő — az Isten szeretetének módja, öt mód nélkül szeretni): ugy a bűn utálatának módját sem határozhatjuk meg. Legyen ezenkívül nemesak legnagyobb, hanem a legerősebb, szóval tökéletes, és zárjon ki minden gyávaságot és tunyaságot. Mert írva van Mózes V. könyvében: ⁶⁾ „És mikor keresni fogod a te Uradat Istenedet, megtalálod őt, ha teljes szivedből keresed és lelkednek teljes keserőségéből;“ és Jeremiásnál: ⁷⁾ „Kerestek engem és megtaláltok, midőn teljes szivetekből kerestek, és megtaláltatom tőletek, ugymond az Ur.“

XXVIII. Nem szűnik meg a törödelem valódisága, ha a vétkek fölött érzett fájdalom nem tökéletes is.

Azonban ha azt el nem érhetjük is, hogy a bánat tökéletes legyen, mindazáltal hathatós és igazi lehet. Gyakran megtörténik ugyanis, hogy az érzékek alá eső dolgok inkább hatnak

¹⁾ Móz. V. K. 6, 5. ²⁾ Jotl 2, 12. ³⁾ Mát. 10, 37. ⁴⁾ Ugyanaz 16, 25. ⁵⁾ Sz. Bern. az Isten szer. könyv. 1. f. ⁶⁾ Móz. V. K. 4. 29. ⁷⁾ Jerem. 29, 13. 14.

XXV. Miért nevezik a hittudósok a bűn utálatát közönségesen törödelmességnek?

Helyesen neveztetett pedig a bűn utálat, melyről szólunk, a fájdalom erejének kifejezésére törödelmességnek, a hasonlatot a testi dolgoktól véve, melyek kövel vagy más keményebb anyaggal apróra törtetnek, hogy e szóval kijelentessék, hogy a kevélység által megkeményedett szívünk a törödelem ereje által megtörtetik. Azért semmi más fájdalom, akár a szülők vagy gyermekek halála, akár más szerencsétlenség okozta volna, e néven nem neveztetik, hanem csak azon fájdalomnak sajátos neve, melyet az Isten kegyelmének és az ártatlanságuk elvesztése miatt érzünk.

XXVI. Mely szavakkal szokott még a bűn utálatát kifejeztetni?

De más szavakkal is szokják ugyanezen dolgot jelelni: ugyanis szívbeli bánatnak is mondatik, mivel a szentírás a szív szót gyakran akarat helyett használja. Mert valamint a szívből veszik kezdetüket a testi mozgások: úgy az akarat a lélek minden többi erőt vezérli és igazgatja. Szívtörődésnek is hivatik a szent atyáktól, kik a törödelmességről írt könyveiket is szívtörődésről ezimezték. Valamint ugyanis késsel vágják fel a feldagadt sebeket, hogy a bezárt méreg kifolyhasson: úgy a szívek mintegy a törödelem késével felhasítatnak, hogy kivethessék a bűn halálos mérget; azért szívszaggatásnak is mondta Joél próféta.¹⁾ „Térjetelek hozzám — nygmond — teljes szívetekből. bűjttel, sirással, és szaggasátok meg szíveiteket.“

XXVII. Miért kell a bűnök fölötti fájdalomnak, mely törödelmességnek mondatik, igen nagyoknak és erősnek lennie?

Hogy pedig legnagyobb fájdalmat kell érezni az elkövetett bűnök fölött, úgy, hogy nagyobbhat még gondolni sem lehet, az könnyen kimutatható a következő okokkal. Mivel ugyanis a tökéletes bánat a szeretet műve, mely a fiúi félelemből származik: világos, hogy a szeretet és bánat ugyanazon természettel bírnak. Mivel pedig a szeretet, melylyel az Istent szeretjük, a legtöké-

¹⁾ Joél 2, 12. 13.

letesebb szeretet: következik, hogy a bánatnak is a lélek legnagyobb fájdalmával kell egybekötvén lennie. Mert valamint mindennek fölött kell szeretni az Istent, úgy mindennek fölött kell utálnunk azokat, a kik bennünket az Istentől elidegenítenek. Azt is meg kell itt jegyeznünk, hogy a szentírásban ugyanazon kifejezéssel jelentetik a szeretet és bánat nagysága. A szeretetről mondatik: ¹⁾ „Szeresd a te Uradat Istenedet teljes szivedből.“ A bánatot illetőleg pedig így kiált az Úr a próféta ²⁾ által „Térjetelek hozzám teljes szívetekből.“ Ha azonkívül, valamint az Isten legfőbb jó mindazok között, melyeket szeretnünk kell, úgy a bűn legnagyobb rossz mindazok közt, melyeket az embernek gyűlölni kell: következik, hogy, a mely okból valljuk, hogy az Istent mindennek fölött szeretni kell, azon okból a bűnt is mindennek fölött utálnunk kell. Hogy pedig az Isten szeretetét előbbre kell tenni mindennél, úgy, hogy még az élet megtartása végett sem szabad vétkezni, világosan tanítják az Úr ama szavai: ³⁾ „A ki atyját, vagy anyját inkább szereti, mint engem, nem méltó hozzám:“ és: ⁴⁾ „Aki életét meg akarja tartani, elveszti azt.“ De azt is meg kell jegyezni, hogy valamint sz. Bernárd ⁵⁾ tanúsága szerint a szeretet semmi mód és határ közé nem szorítottatik (mert — ugymond ő — az Isten szeretetének módja, őt mód nélkül szeretni): úgy a bűn utálatának módját sem határozhatjuk meg. Legyen ezenkívül nemcsak legnagyobb, hanem a legerősebb, szóval tökéletes, és zárjon ki minden gyávaságot és tunyaságot. Mert irva van Mózes V. könyvében: ⁶⁾ „És mikor keresni fogod a te Uradat Istenedet, megtalálod őt, ha teljes szivedből keresed és lelkednek teljes keserűségéből:“ és Jeremiásnál: ⁷⁾ „Kerestek engem és megtaláltok, midőn teljes szívetekből kerestek. és megtaláltatom tőletek, ugymond az Úr.“

XXVIII. Nem szűnik meg a törődelem valódisága, ha a vétkek fölött érzett fájdalom nem tökéletes is.

Azonban ha azt el nem érhetjük is, hogy a bánat tökéletes legyen, mindazáltal hathatós és igazi lehet. (gyakran megtörténik ugyanis, hogy az érzékek alá eső dolgok inkább hatnak

¹⁾ Móz. V. K. 6, 5. ²⁾ Joél 2, 12. ³⁾ Mát. 10, 37. ⁴⁾ Ugyanaz 16, 25. ⁵⁾ Sz. Bern. az Isten szer. könyv. 1. f. ⁶⁾ Móz. V. K. 4, 29. ⁷⁾ Jerem. 29, 13, 14.

reánk, mint a szellemiek. Innét némelyek nagyobb fájdalmat éreznek gyermekeik halála, mint vétkeik rutsága felett. Ép ugy kell akkor is itélni, midőn a fájdalom keserűségét könyek nem kísérik; pedig ezek a törödelemben igen kívánatosak és ajánlandók. Találó erre nézve szent Ágoston ama mondása:¹⁾ „Nem bírod, — ugymond — a ker. szeretet bensőségét, ha gyászolsz a test fölött, melyből elszállott a lélek, a lélek fölött pedig, melytől eltávozott az Isten, nem gyászolsz.“ Erre vonatkoznak továbbá Üdvözítőnknek fennebb idézett szavai:²⁾ „Jaj neked Korozaim! jaj neked Bethszaida; mert ha Tyrusban és Szidonban történtek volna a csodák, melyek tibenetek történtek, régen szörzsáokban és hamuban tartottak volna bünbánatot.“ De erre nézve elég bizonyítékul szolgál a niniveieknek, továbbá Dávidnak, a bűnös nőnek, s az apostolok fejének világos példái, kik mind sűrű könyek közt kérvén Isten irgalmát, megnyerték bűneik bocsánatát.

XXIX. Minden egyes halálos bünt meg kell bánni.

A hiveket azonban főkép arra kell inteni és buzdítani, hogy minden halálos bűn fölött külön törödelmes bánatot indítsanak magokban. Ezekiás ugyanis ekkép írja le a bánatot, midőn mondja: „Átgondolom előtted minden esztendőmet lelkem keserűségében.“³⁾ Mert minden évet átgondolni annyi, mint a bűnöket egyenkint megvizsgálni, hogy azokat szívből megbánjuk. Továbbá Ezekielnél is ezeket olvassuk: „Ha az istentelen bünbánatot tart minden bűnciről, élvén él“⁴⁾ És ily értelemben mondja szent Ágoston: „Fontolja meg a bűnös vétke minőségét, tekintettel a helyre és időre, a különbségre és személyre“⁵⁾

XXX. Néha elég általában megutálni bűneinket.

E miatt azonban ne essenek kétségbe a hivek az Isten jósága és kegyessége fölött: mert ő, miután forrón óhajtja üdvözüket, nem késik vétkeinket megbocsátani, hanem atyai szeretettel öleli a bűnöst, mihelyt az magába száll s bűneit általában utálja, melyeket máskor, mihelyt tehetségében áll, egyenkint

¹⁾ Sz. Ágost. 65. besz. 6. f. ²⁾ Mát. 11, 21. ³⁾ Iz. 38, 15. ⁴⁾ Ezek 13, 21. ⁵⁾ Sz. Ágost. az ig. és ál. tör. K. 14. f.

emlékezetébe idézni s megutálni szándékozik, és így az Urhoz tér. Mert a próféta által parancsolja, hogy ezen reményben legyünk, midőn mondja: „Az istentelennek istentelensége nem árt neki, a mely nap megtér istentelenségéből.“¹⁾

XXXI. Mik szükségesek leginkább az igazi töredelmességhez?

Ezekből tehát ki lehet venni, hogy leginkább mik szükségesek az igazi bánatra; a mikre a hívő népet tüzetesen kell tanítani, hogy mindenki megértse, mikép szerezheti azt meg és zsinórmértőke legyen, mely szerint megítélheti, mily távol van ezen erény tökélyétől. Először ugyanis szükséges, hogy minden elkövetett bűnünket utáljuk és bánjuk, nehogy, ha csak némelyek fölött bánkódunk, képzelt vagy tettett és nem füdvös töredelmre gerjedjünk. Mert, mint sz. Jakab apostol mondja: „Ha valaki az egész törvényt megtartja, de egyben vétkezik, mindenikben vétkes lett.“²⁾ Másodszor megkívántatik, hogy a bánattal gyónás- és elégtételi szándék legyen kapcsolatban, a mikről később annak helyén lesz szó. Harmadszor szükséges, hogy a penitentiátartónak erős és állhatatos szándéka legyen életét megjobbítani. Ezt világos szavakkal tanítja a próféta: „Ha az istentelen bünbánatot tart minden bűneiről, melyeket eselekedett és megőrzi minden parancsomat és ítéletet és igazságot eselekszik: élvén él és nem hal meg; semmi gonoszságáról, melyet eselekedett, nem emlékszem meg.“³⁾ s kevéssel utóbb: „És mikor az istentelen kitér istentelenségéből, melyet eselekedett és ítéletet és igazságot eselekszik, az ő lelkét megtartja életben“⁴⁾ és alább: „Térjetelek meg, ugymond és tartsatok bünbánatot minden gonoszságtokról és nem leszen romlástokra a gonoszság. Vessétek el magatoktól minden törvényszegéstekeket, melyeket eselekedtetek és szerezzetek magatoknak új szívet és új lelket“⁵⁾ Ugyanezt parancsolá Krisztus Urunk is a házasságtörésen kapott asszonynak: „Menj, így szólt, és többé ne vétkezzél“⁶⁾ s hasonlóan az inaszakadtnak, kit a gyógyító-tónál meggyógyított: „Ime, ugymond, meggyógyultál; többé ne vétkezzél“⁷⁾

XXXII. A töredelmességhez megkívántatik az elkövetett bűn fölötti bánat és erős fogadás jörvöben a büntetést kerülni.

De maga a természet és az ész is nyíltan bizonyítja, hogy

¹⁾ Ezek. 33, 12. ²⁾ Jak. 2, 10. ³⁾ Ezek. 18, 21, 22. ⁴⁾ 27, v. ⁵⁾ 30, 31. v. ⁶⁾ Ján. 8, 11. ⁷⁾ Ján. 5, 14.

a törödelmességre főképp kettő szükséges: az elkövetett bűn fölötti bánat t. i. s az elhatározás és óvakodás, hogy ezentul semmi ilyest el nem követünk. Mert ha valaki barátjával, kit valamikép megbántott, ki akar engesztelődni, egyrészt meg kell neki bánnia a barátja ellen elkövetett méltatlanságot és sérelmet és másrészt jövőre gondosan kell óvakodnia, nehogy a barátságot valamikép megsérteni látszassék; s e kettővel egyesülve kell lennie az engedelmességnek. Az ember ugyanis mind a természeti és isteni, mind pedig az emberi törvénynek, melyeknek alá van vetve, engedelmeskedni tartozik. Azért, ha a bűnbánó valakitől valamit erőszak- vagy csalfasággal elvett, azt vissza kell adnia; ép így vagy némi hasznos szolgálattal, vagy szivességgel tegyen eleget annak is, kinek becsülete vagy élete ellen szóval vagy tettel vétkezett. Mert általánosan el van fogadva, a mit sz. Ágostonnál olvasunk: „A bűn meg nem bocsáttatik, ha az elvett jószág vissza nem adatik“.¹⁾

XXXIII. Meg kell bocsátanunk másoknak, ha bocsánatot akarunk nyerni.

Egyebek közt, melyek a törödelmességhez igen szükségesek, nem kevésbé szorgosan és szükségképen kell gondoskodnunk arról, hogy mindazon méltatlanságokat, melyeket mástól szenvedünk, elengedjük s megbocsássuk. Mert Urunk Üdvözítőnk így int és szólít fel: „Mert ha megbocsátjátok az embereknek az ő bűneiket, mennyei Atyátok nektek is megbocsátja vétkeiteket; ha pedig meg nem bocsátotok az embereknek, a ti Atyátok sem bocsátja meg nektek bűneiteket“.²⁾ Ezek azok, miket a bűnbánatban a hívőknek szem előtt kell tartaniok. Egyebek, miket a lelkipásztorok — ezt illetőleg — fölemlíthetnek, eszközlik ugyan, hogy a bűnbánat a maga nemében tökéletesebb és teljes legyen: annyira szükségeseknek azonban azokat még sem kell tartani. hogy nélkülök a törödelem igazi és üdvös nem lehetne.

XXXIV. A bánat tulajdonképeni ereje és haszna.

Mint hogy a lelkipásztoroknak nem szabad megelégedniök azok előadásával, melyek az üdvösségre szükségesek. hanem

¹⁾ Sz. Ágost. 153. lev. 6. f. ²⁾ Mát. 6, 14. 15.

egszersmind minden lehető gonddal és igyekezettel arra kell törekedniök, hogy a hivek életüket és cselekedeteiket az eléjük adott mód szerint intézzék: igen hasznos a bánat erejéről és hasznáról többször szólni. Mert jóllehet a jámborság sok egyéb cselekedete, mint a szegények iránt való jótékonyosság, a böjt, imádság és egyéb ilyen szent és jámbor cselekedet, az emberek hibája miatt, kiktől származnak, Istennél néha nem talál tetszésre: mégis lehetetlen, hogy a bánat előtte kedves és tetsző cselekedet ne legyen. Mert azt mondja a próféta: „A töredelmes és alázatos szívet oh Isten! nem veted meg“. ¹⁾ Sőt, hogy azonnal megnyerjük Istentől vétkeink bocsánatát, mihelyt szívünkől bánatot keltünk, más helyen ugyanazon próféta ama szavai bizonyítják: „Mondtam, megvallom magam ellen hamiságomat az Úrnak: és te megbocsátottad bűnöm istentelenségét“. ²⁾ Ugyanezt bizonyítja a 10 bélpoklosról szóló példabeszéd, ³⁾ kik az Üdvözítőtől a papokhoz küldetve, mielőtt oda értek volna, megszabadultak a bélpoklosságtól. Ebből érthető, hogy az igazi bánatnak (melyről főnebb) szóltunk) azon ereje van, hogy általa Istentől azonnal megnyerjük minden bűnünk bocsánatát.

XXXV. *Mikép lehet a tökéletes bánatot megszerezni?*

Igen hasznos a hivek buzgóságának felkeltésére, ha bizonyos módszert adnak elő a lekipásztorok, melynek segítségével a bánatra kiki szert tehet. Azért intsek őket, hogy mindnyájan gyakran megvizsgálván lelkiismeretüket, kérdezzek önmaguktól, megtartották-e az Isten és az egyház parancsolatait. Ha valaki magát valamely bűnben vétkesnek találta, azonnal vádolja magát s esdve kérjen az Úrtól bocsánatot és időt arra, hogy meggyónhassa bűneit és azokért eleget telessen, különösen pedig az isteni kegyelem segélye- és védelmeért könyörögjön, hogy a jövőben ugyanazon bűnökbe vissza ne essék, melyeknek elkövetését erősen fájlalja. Törekedjenek továbbá a lekipásztorok arra, hogy a hivekben a bűn legnagyobb utálatát felkeltsék, részint, mivel annak undoksága és rutsága végnélküli, részint mivel ránk igen nagy károkat és nyomort hoz. Elvonja ugyanis tőlünk Isten kegyességét, kitől nagy jókat vettünk s még nagyobbakat is várhattunk és nyerhettünk volna s egzsersmind a legnagyobb

¹⁾ Zsolt. 50. 19. ²⁾ Zsolt. 31. 5. ³⁾ Luk. 17. 14.

fájdalmak örökké tartó kinaival gyötrő örök halálra kárhozzat bennünket. Ennyit a bűnbánatról; térjünk már most át a gyógyásra, mely a penitencziatartás második része.

XXXVI. Miben áll a gyónás kiválósága és mily szükséges volt a keresztények üdvére annak rendelése?

Mily gondot és szorgalmat kell a lelkipásztoroknak ennek magyarázatára fordítaniok, könnyen érthető abból is, hogy a jámborok közös meggyőződése szerint a mi szent, jámbor és vallásos az egyházban Isten végtelen jóságából még létezik, nagyrésztben a gyónásnak köszönhető, ugy annyira, hogy senki sem csodálkozhatik, hogy az emberi nem ellensége, midőn a kath. hitet gyökerestül ki akarja irtani, istentelenségének szolgálói és csatlósai által a ker. erény eme várát törekszik minden erejével ostromolni. Először tehát ki kell fejteniök, hogy a gyónás rendelése nekünk igen hasznos, sőt szükséges is volt. Igaz ugyan, hogy a tökéletes bánat eltörli a bűnöket: de ki nem tudja, hogy annak oly nagynak, szívbeli fájdalommal oly teljesnek kell lennie, hogy nagysága és a fájdalom érzete a bűnök nagyságához mért és megfelelő legyen? Mivel azonban a bánat e fokát csak kevesen érik el: csak kevesen remélhetnék ez uton bűneik bocsánatát.

XXXVII. A gyónás a bánatot tökéletesíti.

Azért szükséges volt, hogy legkegyelmesebb Urunk könnyebb módszerrel segítsen az emberek közös üdvén; a mit csodálandó bölcseséggel vitt véghez, midőn a mennyország kulcsait az egyházra bízta. Mert a kath. hit tanítása szerint mindenkinek himnie és állhatatosan vallania kell, hogy annak, ki oly lelki állapotban van, melynél fogva elkövetett bűneit fájjalja s egyszersmind felteszi magában, hogy többé nem vétkezik, midőn a papnak kellően meggyónja vétkeit, a kulcsok hatalmánál fogva minden bűne elengedtetik s megbocsáttatik, habár nem érez is bűnei fölött oly bánatot, mely a bocsánat megnyerésére elégséges volna, ugy, hogy méltán mondották elődeink, a legszentebb férfiak, hogy az egyház kulcsaival a mennyek ajtói megnyílnak. Erről senki sem kételkedhetik, miután a florenzei zsinat¹⁾ határozatilag kimondá,

¹⁾ IV. Jenő hal.

hogy a bűnbánat gyümölese a bűnöktől való feloldozás. Mily hasznos a gyónás, ezen kívül még abból is érthető, hogy azoknak, kik vétkes életet élnek, a tapasztalás szerint semmi sem használ annyit erkölcesik megjavítására, mint ha néha titkos gondolataikat, szavaikat, minden cselekedetüket okos és hű barátjok előtt feltárják, a ki őket tettel és tanácsesal segíteni képes. Épen így nagyon üdvösnek kell tartanunk azokra nézve, kiket bűneik öntudata furdal, hogy a pap előtt, ki Krisztus Urunk helyettese s kit a legszigorubb törvény örökös hallgatásra kötelez, föltárják lelkük betegségeit és sebeit; mert azonnal kész gyógyszerekre találhatnak, a melyek némi mennyei erővel bírnak nemcsak a jelen betegség meggyógyítására, hanem a léleknek olyan megerősítésére is, hogy ezentul nem esik könnyen hasonló betegségbe s nyavalyába. A gyónás azon hasznát sem szabad hallgatással mellőzni, mely a társadalomra nézve nagy fontossággal bír. Tudvalevő dolog ugyanis, hogy, ha a szent gyónás a ker. rendszerből kizáratnák, titkos és undok bűnökkel teljes lenne minden, melyeket azután és más sokkal nagyobbakat is, a bűn szokása által megromlott emberek nyilván sem szégyenlenének elkövetni. A megvallás szégyene ugyanis zabolázza a vétkezési vágyat és vakmerőséget és fékezi a gonoszságot. Miután a gyónás hasznát kifejtették a lelkipásztorok, annak természetét és erejét kell megmagyarázniok.

XXXVIII. A szent gyónás fogalma és természete.

A gyónást úgy határozzák meg, hogy az a bűnöknek megvallása, a poenitentiartás szentségében azon ezélből, hogy a kulcsok hatalmánál fogva azoknak boesánátát megnyerjük. Heylesen neveztetik vádolásnak, mivel nem úgy kell elszámálnunk a bűnöket, mintha kérkednénk gonoszságunkkal, mint teszik azok, kik örülnek, ha gonoszat eselekszenek; sőt úgy sem kell azokat elbeszélni, mint mikor valamely történt dolgot beszélünk el a közömbös hallgatók mulattatására. Hanem vádoló szízzel úgy kell előszámálnunk, hogy azokat magunkban megtorolni is kívánjuk. Meggyónjuk pedig a bűnöket boesánát nyeres végett, mert ezen ítélet felette különbözik a főbenjáró vétségek körüli törvényszéki vizsgálatoktól, melyeknél a vallomást büntetés és halál, nem a büntől fölmentetés és a vétség elengedése követi. A sz. atyák is ezen értelemben, habár más szavakkal, határozták meg a

gyónást; így például, midőn sz. Ágoston mondja:¹⁾ „A gyónás az, mely a titkos betegséget a bocsánat reményében felfödi“: és szent Gergely:²⁾ „a gyónás a bűnök megutálása“: mind a két meghatározás könnyen összeegyeztethető a fenebbivel.

XXXIX. *Miért és mikor rendelte Krisztus a gyónást?*

Ezek után, a mi mindezeknél fontosabb, tanítsák a plebánosok és adják elő a hívőknek, hogy e szentséget Krisztus Urunk, ki mindeneket jól és pedig egyedül üdvünkért cselekedett, az ő legnagyobb jóság- és irgalmából rendelé. Feltámadása után ugyanis az összegyülekezett apostolokra rájok lehelt, mondván:³⁾ „Vegyétek a Szentlelket, a kiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsátatnak nekik: és a kiknek megtartjátok, meg vannak tartva“.

XI. *A sz. írás más helyeiből is kitűnik, hogy a gyónást Krisztus rendelte.*

S ezt látszott jelenteni az Ur, midőn az apostolokat megbizta.⁴⁾ hogy a halottáiból feltámasztott Lázárt az őt övező kötelekekből kioldják. Sz. Ágoston ugyanis így magyarázza e helyet:⁵⁾ „A papok — ugymond — már többet tehetnek, többet engedhetnek a gyónóknak, kiknek a vétket megbocsátják. Az Ur ugyanis a már feltámasztott Lázárt maguk az apostolok által a tanítványoknak adta át, hogy feloldozzák őt, jelentvén, hogy a feloldozás hatalma az áldozároknak adatott“. Ide tartozik az is, hogy azoknak, kik az uton a bélpoklosságtól megtisztultak, megparancsolá,⁶⁾ hogy „mutassák meg magukat a papoknak“ és vessék alá magukat azok ítéletének.

XLI. *Az Ur szavaiból kitűnik, hogy a gyónást szükségképen a lelkiatyja előtt végezni, és hogy az apostolok utódai bírják.*

Mint hogy tehát az Ur az áldozároknak adta a bűnök föloldozása- és megtartásának hatalmát, világos, hogy őket azon ügyben bírákul is rendelte. Mivel azonban — amint ezt a trienti sz. zsinat bőlesen megjegyzi.⁷⁾ semmiféle ügyben sem lehet igaz

¹⁾ 29. beszéd. 5. f. ²⁾ 40. hom. az Evang. felett. ³⁾ Ján. 20, 22, 23.

⁴⁾ Ján. 11, 14. ⁵⁾ Az igazi- és ál bánat. 10. f. ⁶⁾ Luk. 17, 14. ⁷⁾ 14. ül. A bánat. 5. f.

ítéletet hozni, sem pedig a büntetések kiszabásában igazságos mértéket tartani. ha csak az ügyet, abba egészen behatolva, teljesen nem ismerjük: következik, hogy a bűnbánóknak a gyónásban a pap előtt egyenkint fel kell tárniok minden vétket. Tanítsák azért a lelképásztorok ezeket, melyeket a trienti sz. zsinat meghatározott, s a kath. egyház szakadatlanul tanított. Mert ha figyelmesen olvassuk a sz. atyákat, mindenütt a legvilágosabb bizonyítékokra akadunk, melyek megerősítik, hogy ezen szentséget Krisztus Urunk rendelte, és hogy a sz. gyónás törvényét evangéliumi törvénynek kell tartanunk, melyet ők e két görög szóval: exomologesis és exagorensis fejeznek ki. Ha még az ő szövetség jelképeit is tekintjük, kétségkívül a bűnök megvallását akarták jelképezni az áldozatoknak ama különféle nemei, melyeket a különféle bűnök eltörlésének reményében a papok bemutatnak.

XLII. Mily haszonnal csatolt az egyház némely szertartásokat a sz. gyónáshoz?

Valamint tanítani kell a híveket arra is, hogy Urunk és Üdvözítőnk rendelte a gyónást; szintugy figyelmeztetni is szükséges őket, hogy némely szokásokat és ünnepélyes szertartásokat az egyház saját tekintélyével adott hozzá, melyek, habár nem is tartoznak a szentség lényegéhez, annak méltóságát mindazáltal jobban feltűntetik, és a gyónók lelkét áhitatra gyulasztván, előkészítik, hogy Isten kegyelmét könnyebben elnyerjék. Midőn ugyanis födellen, lehajtott fővel a pap lábaihoz borulva, könyörgésre kulcsolt kezekkel és a ker. alázatosság más efféle jeleit használva. — melyek a szentség lényegéhez nem tartoznak, — bűneinket meggyónjuk: lehetetlenség úgyszólván, hogy e szentségben a mennyei erőt fel ne ismerjük és az isteni irgalmaságért a legnagyobb buzgósággal ne esedezzünk.

XLIII. Kik halálos vétkekkel vannak terhelve, gyónás nélkül üdvösséget nem nyerhetnek.

Senki se gondolja, hogy a gyónást az Ur úgy rendelte, hogy nem mondotta ki annak szükségességét. Mert jögyezzék meg maguknak a hívek, hogy annak, kit halálos bűn terhel, a penitencziatartás szentsége által kell a lelki életre visszatérnie: ezt az Ur igen szép hasonlatban adja tudtunkra, midőn e szent-

ség kiszolgáltatásának hatalmát a mennyország kulcsának nevezé. Valamint ugyanis bizonyos helyre senki be nem mehet, ha csak az nem segíti, kire a kulcsok bizattak: épen úgy, senki sem juthat el a mennyországba, ha csak az ajtót a papok ki nem nyitják, kiknek hűségére bizta az Ur a kulcsokat. Mert máskép semmi haszna sem volna az egyházban a kulcsoknak, és hiába tiltana el valakit a menny ajtajától az, kinek a kulcsok hatalma adatott, ha a bemenet más úton is nyitva állna. Ezt sz. Ágoston igen jól fogta fel, midőn így szól:¹⁾ „Senki se gondolja magában — titkon tartok majd az Ur előtt bűnbocsánatot; Isten tudja, mit eselekszem szivemben, hogy nekem megbocsásson. Tehát ok nélkül mondatott: a miket föloldoztok a földön, fel lesznek oldva mennyben is? tehát Isten egyházának ok nélkül adattak a kulcsok? Ily értelemben nyilatkozott sz. Ambrus²⁾ is a bánatról írt könyvében, midőn a Novatiánok eretnekségét megezáfóla, kik azt állíták, hogy a bűnbocsátási hatalom egyedül az Urnak tartatott fönn. „Valljon — így szól — ki tiszteli jobban Istent: az-e, ki parancsait megtartja, vagy az, ki ellenszegül? Isten parancsolta nekünk, hogy az ő szolgálóinak engedelmeskedjünk; a kiknek midőn engedelmeskedünk, egyedül Istennek adunk tiszteletet.“

XLIV. Mily korban és időtájban kell gyónni?

Miután legkevésbé sem kételkedhetik azon senki, hogy a gyónás törvényét az Ur hozta és rendelte, lássuk: kik, mily korban és az év melyik szakában tartoznak annak eleget tenni. Először is a IV. lateráni zsinat határozatából, mely így kezdődik:³⁾ „Mindkét nemből mindenki“, kitűnik: hogy senkit sem kötelez a gyónás törvénye, míg el nem érte azon kort, melyben eszével élhet. Mindazáltal azon kor az évek bizonyos számától nincs függővé téve, hanem általános szabályul kell tekinteni, hogy a gyermek azon időtől fogva köteleztetik a gyónásra, mikor a jó és rossz között különbséget tud tenni és akarata képes a gonoszra. Midőn ugyanis kiki eljut azon életkorra, melyben örök üdvösségéről gondolkodnia kell, tartozik bűneit a papnak meggyónni, minthogy máskép senki sem remélheti az üdvösséget, ha bűnökben van. Mely időtájban kell leginkább gyónni, a fenn említett szabvány-

1) 392. beszéd. 3. f. 2) I. 2. 3) 21. hat.

ban meghatározta az egyház: parancsolja ugyanis, hogy a hívek mindnyájan évenként legalább egyszer gyónják meg bűneiket.

XLV. Hárvszor kell a kereszténynek e jótéteménnyel élnie?

Ha megfontoljuk, mit kíván üdvösségünk: valahányszor vagy halálos veszedelemben forgunk, vagy valamely oly dologhoz akarunk fogni, melynek végzésére bűnös ember nem méltó, ugymint: midőn a szentségeket vagy kiszolgáljuk vagy felvesszük, el ne mulasztunk sz. gyónást végezni. Ugyanezt kell tenni akkor is, midőn félni lehet, hogy valamely elkövetett bűnt elfelejtünk. Mert nem lehet oly bűnöket meggyónni, melyekre nem emlékezünk s nem is nyerjük az Uról bűneink bocsánatát, míg azokat a penitencziatartás szentsége, a gyónás által el nem törli.

XLVI. Minden bűnt egyenkint el kell számlálni a gyónásban.

Mivel a gyónásban sokra kell vigyázni, melyek részint a szentség lényegéhez tartoznak, részint nem olyan szükségeselek: azért ezekről tüzetesen kell szólni. Számos könyv és fejtegetés áll rendelkezésünkre, melyekből könnyű magyarízatot kölcsönözni. Mindenekelőtt azt tanítsák a plebánosok, hogy a gyónásban arra kell ügyelni, hogy az egész és teljes legyen, mert minden halálos bűnt fel kell födni a pap előtt. A bocsánandó bűnöket azonban, melyek Isten kegyelmétől nem fosztanak meg bennünket, s a melyekbe gyakrabban esünk, véték nélkül is mellőzhetjük és értők máskép is sokfélekép eleget tehetünk: jól-lehet helyes és hasznos azokat is meggyónni, mint a jámborok szokása mutatja. De a halálos bűnöket — mint már említettük — egyenkint elő kell sorolni, habár legtöbbször azok és olyanok is, melyeket a tízparancsolatnak csak két utolsója tilt. Mert sokszor megtörténik, hogy azok jobban megsebzik a lelket, mint a melyekkel az emberek nyilván és tartózkodás nélkül szoktak vétkezni. Ezt határozta a trienti sz. zsinat és így tanította mindenkor a kath. egyház, amint a sz. atyák bizonyítékaiából kitünik. Szent Ambrusnál ugyanis ezt találjuk:¹⁾ „Senki sem tisztulhat meg a bűntől, ha nem gyónja meg a bűnt.“ Szent Jeromos is ugyanezt erősíti, midőn a Prédikátor könyvét fejtegetvén így szól:²⁾

¹⁾ „Az éden.“ 14. f. ²⁾ 10. f.

„Ha valakit a kigyó, az ördög titkon megmárt és más valaki tudta nélkül a bűn mérgével hemoeskitott, ha hallgat és bánatot nem tart, sem sebéet testvére vagy orvosa előtt fölfedezni nem akarja: az orvos, ki meggyógyíthatná, nem segíthet rajta.“ Ezenkívül sz. Cyprían az elesettekről mondott beszédében ugyanezt tanítja, e szavakkal: „Jóllehet, sem a bálványoknak nem áldoztak, sem iratban hitőket meg nem tagadták, minthogy mégis gondolkodtak arról, azt az Úr papjainak őszintén és igaz fájdalommal megvallva, lelki állapotukat feltárják, a lelki teherrel megszabadulnak, üdvös gyógyszert nyernek a bár kiesiny és jelentéktelen sebeikre.“ Végre ez a közös véleménye és meggyőződése az összes egyházi tanítóknak.

XLVII. Midőn valaki gyónik, elő kell adnia a bűnök körülményeit is.

A gyónásban a legnagyobb gondot és szorgalmat kell fejtenünk, minőt a legfontosabb ügyekre szoktunk fordítani és minden törekvésünket oda kell irányoznunk, hogy lelkünk sebeit meggyógyítsuk és a bűn gyökereit kitépjük. Nem is csupán a halálos bűnöket kell elszámolni: hanem minden egyes bűn körülményeit is, melyek a gonoszságot vagy nagyobbítják vagy kisebbítik. Mert némely körülmények oly súlyosak, hogy a bűn halálos volta egyedül azokból tűnik ki, azért mindezeket mindig meg kell gyónni. Mert ha valaki embert ölt, ki kell fejteni, valljon az egyházi volt-e, vagy pedig világi? Hasonlóképen ha nőszemélylyel vétkezett, meg kell mondania, vajjon a házassági köteléktől szabad vagy másnak neje, rokona vagy valamely fogadalom által Istennek szentelt személy volt-e az? Mert ezek a bűnöknek különféle neveit képezik, úgy, hogy az elsőt egyszerű paráznalkodásnak, a másodikat házasságtörésnek, a harmadikat vérfertőztetésnek a negyediket pedig szentségtörésnek nevezik az egyházi tanítók. A lopás is a bűnök közé számítandó: de ha valaki egy aranyat lop, mindenesetre kisebb bünt követ el, mint az, ki száz, kétszáz, vagy igen nagy mennyiségű aranyat, főképp pedig, ha az egyház pénzét lopta el. Ugyanez áll a hely és időre nézve is s ezekről a sok könnyűből ismeretesebbek a példák, mint hogy azokat szükség volna felemlítenünk. Ezeket tehát, mint mondottuk, szükséges előadni; a melyek pedig a

bűn gonoszságát nagy mértékben nem növelik, azokat vétek nélkül el lehet hallgatni.

XLVIII. Azon gyónást, melyben valaki valamely halálos bünt szándékosan elhallgatott, ismételni kell.

A gyónáshoz annyira szükséges, hogy teljes és egész legyen. — amint előbb mondtunk — hogy az, a ki azok közül, a miket elő kell számlálni, egyeseket szántszándékkal elhallgat és csak némelyeket gyónik meg: nemcsak semmi hasznot nem húz a gyónásból, hanem azonfelül új bűnnel is terheli magát. Nem is lehet a bűnök ilyen elsorolását a szentség természetével bíró gyónásnak nevezni: sőt a bűnösnek a gyónást ismételnie és magát azon bűnről is vádolnia kell, hogy a szentség méltóságát a gyónás tettetésével megsértette.

XLIX. A gyónást, melyből feledékenységből vagy nem vétkes gondatlanságból kimaradt valami, ismételni nem szükséges.

Ha más ok miatt volt a gyónás hiányos vagy mivel a bűnbánó némely bűnöket kifelejtett vagy mivel lelkiismeretének rejtekeit nem vizsgálta át elég pontosan, de volt akarata, hogy minden bűnét teljesen meggyónja: nem szükséges gyónását ismételnie; hanem elégséges, ha bűneit, melyekről megfélemedezett, mintán eszébe jutottak, máskor meggyónja a papnak. Erre nézve mindazáltal meg kell vizsgálnunk, vajjon nem igen gondatlanul és felületesen kutattuk-e lelkiismeretünket és nem hanyagnl idéztük-e vissza emlékezetünkbe az elkövetett bűnöket, úgy, hogy mintegy meglátszik, hogy azokra visszaemlékezni nem is akarunk: mert, ha ez történt, a gyónást mindenesetre meg kell újítani.

L. A gyónásnak egyszerűnek, világosnak és nyíltnek kell lennie.

Ezenkívül arra kell törekedni, hogy a gyónás világos, egyszerű és nyílt legyen, nem pedig mesterkélten összeállított, mint némelyek tesznek, kik inkább életmódjukat beszélnek el, mint bűneiket gyónják meg, mert a gyónásnak olyannak kell lennie, hogy a pap előtt olyanoknak tüntessen fel bennünket, milyeneknek önmagunkat ismerjük, a bizonyost bizonyosnak, a kétségest

kétségesnek mutassa. Ha vagy a bűnöket nem soroljuk el, vagy a fennforgó dologtól eltérő beszédeket szövünk közbe: világos, hogy gyónásunkban eme kellék hiányzik.

LI. A gyónásnak okosnak és szemérmesnek kell lennie.

Igen ajánlatos továbbá a dolog kifejtésében okossággal és szemérmetességgel élni. Nem kell ugyanis haszontalanul szaporítani a szavakat, hanem azt, a mi az egyes bűnök természete- és lényegéhez tartozik, röviden, szerénységgel párosult szavakkal kell előadni.

LII. A gyónás nem történhetik hírnök vagy levél útján.

Mind a gyónónak, mind a lelkiatyának szorgosan gondoskodniok kell, hogy beszédjük a gyónásban titkosan történjék. Innen van, hogy általában senkinek sem szabad bűneit meggyónni akár izenet, akár levél által, mert így már titkosat tenni semmit sem lehet.

LIII. A keresztény embernek a gyakori gyónás hasznos.

Semmi se feküdjék a híveknek annyira szívökön, mint az, hogy a bűnök gyakori meggyónása által lelküket megtisztítani iparkodjanak: midőn ugyanis valakit halálos bűn terhel, mi sem lehet neki üdvösebb, a sok, életét fenyegető veszély miatt, mint bűneit azonnal meggyónni: mert, habár hosszú életet ígérhetne is valaki magának, valóban rút dolog volna akkor, midőn a testet és ruházatot oly gondosan iparkodunk szennyéből kitisztítani, legalább annyi gondot nem viselni a lélekre, hogy fényessége a vétek legрутább szennyétől el ne homályosodjék.

LIV. Hiányféle hatalommal kell e szentség kiszolgáltatójának februházva lennie?

Szóljunk most már e szentség kiszolgáltatójáról is. Hogy az a papp, kinek rendes vagy átruházott föloldozási hatalma van, eléggé kitűnik az egyház határozatából; mert annak, a kinek e tisztet kell teljesítenie, nemesak rendi, hanem joghatósági hatalommal is kell bírnia. E tisztről jeles bizonyosságot szolgál-

fatnak az Úrnak sz. Jánosnál előforduló ama szavai:¹⁾ „A kiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik és a kiknek megtartjátok, meg vannak tartva“: mert bizonyos, hogy e szavak nem mindenkihez, hanem csak az apostolokhoz intéztettek, kiknek ezen tisztben az aldozópapok utódaik. Ez magából a dolog természetéből is következik; mert, mivel minden kegyelem, melyet e szentség által nyerünk Krisztustól, a főtől árad a tagokra: méltán azoknak kell azt Krisztus titokszerű testének, t. i. a híveknek kiszolgáltatni, kik egyedül bírnak hatalommal Krisztus valóságos testének megszentelésére, főkép, mivel a hívők épen a penitencziatartás szentsége által lesznek alkalmasakká és méltókká az oltáriszentség vételére. Hogy mily lelki ismeretességgel tartatott fenn a legrégebbi egyházban az előljáróul rendelt papnak joghatósága, könnyen érthető a régi atyák határozataiból, melyek tiltják, hogy valamely püspök vagy pap másnak egyházkerületében valamely tisztet merészellen teljesíteni azon egyházkerület előjárójának engedélye nélkül, vagy ha csak nagy szükség nem kényszeríti. Épen így rendelkezett az apostol²⁾ is, midőn Titusnak megparancsolá, hogy minden egyes városban papokat rendeljen, kik t. i. a híveket a tanítás és a szentségek mennyei eledelével táplálják és neveljék.

LV. Szükség esetében minden pap minden bűnöst föloldozhat.

Ha azonban halál veszedelme állana be s a bűnösnek saját papja nem lehet jelen, nehogy valaki ily esetben elveszzen, a trienti sz. zsinat³⁾ tanítása szerint az Isten egyházában mindig fennállott a tan, hogy ilyenkor minden papnak, akár milyen hatalommal bír is, szabad nemesak mindennemű bünt megbocsátani, hanem még a kiközösítés alól is feloldozni.

LVI. Mily gyóntatótyút válaszszon az, a kinek üdve szívében fekszik?

A rendi és joghatósági hatalmon kívül, a melyek elkerülhetetlenül szükségesek, főkép tudomány, műveltség, továbbá okosság kívánatik meg e szentség kiszolgáltatójában; mert bíró és orvos is egyszersmind. A mi az elsőt illeti kétségkívül erre

¹⁾ Ján. 20, 23. ²⁾ Tit. 1, 5. ³⁾ 14. ül. 7. f. „A bánatról.“

alapos ismeretek kívántatnak, hogy a bünöket nemesak vizsgálni, hanem azok különféle nemeiből mindenkinek sorsa s állásához képest megítélni is tudja, melyek halálosak, melyek boesánandók. A mennyiben pedig orvos, a legnagyobb okosságra van szüksége. Mert szorgosan gondoskodnia kell, hogy a betegek oly gyógyszereket rendeljen, melyek alkalmasaknak tünnek fel a lélek meggyógyítására és arra, hogy jövöre a betegség ereje ellen azt megóvják. Ebből megérthetik a hívek, hogy mindenkinek legnagyobb törekvéssel azon kell lennie, hogy oly gyóntató atyát valaszson, kit feddhetlen élet, tudomány es böles itélet ajánlanak; s a ki jól tudja, mily fontos és jelentékeny az a tiszt, melyet visel s mily büntetést kell szabnia minden egyes bünösre es kiket kell vagy nem kell feloldoznia.

LVII. Soha, sem szóval, sem jellel nem szabad kinyilvánítani azokat, a mik a gyónásban mondattak.

Mivel mindenki forrón óhajtja, hogy bünei s rutságai titokban maradjanak: figyelmeztetni kell a híveket, hogy nincs okuk attól tartani, hogy a lelkiatya valakinek valamikor kijelenti, a miket a gyónásban felfödtek vagy, hogy abból rájok valamikor valamely veszély háramlik. Mert az egyházi törvények a legkeményebb büntetést szabták azon papokra, kik örökös és lelkiismeretes hallgatással titokban nem tartják mindazon bünöket, melyeket nekik valaki meggyónt. Azért a lateráni nagy zsinatban olvassuk: „Mindenkép óvakodjék a pap, hogy szóval vagy jellel vagy más egyéb módon a bünöst el ne árulja.“

XVIII. Mely dolgokra kell leginkább vigyáznia a papnak mások gyónásainak kihallgatásában?

A dolog természete kívánja, hogy, miután a kiszolgáltatásról szólottunk, néhány fejezetben azokról is szóljunk, mik a gyónás használatát es teljesítését közelebbről érdeklik. Sokan ugyanis a hívek közül, kik általában alig várják, hogy elmuljanak ama napok, melyek az egyházi törvényben a gyónásra rendeltettek, a keresztény köteleléstől oly távol vannak, hogy alig emlékeznek bünöikre, melyeket a lelkiatjának meg kellene gyónniok, egyebekre pedig épen nem ügyelnek, mik az isteni kegyelem elnyerését kétségkívül igen megkönnyitik. Mivel azok üdvéről

a legnagyobb buzgósággal kell gondoskodni, mindenekelőtt azt vizsgálják a lelkiatyák a gyónóban: hogy van-e bűnei fölött őszinte bánata és van-e eltökélt és határozott akarata, hogy ezentul a bűnöktől tartózkodni fog. Hogyha ily érzellemmel látják a gyónót eltelve, intések és határozottan buzdítsák, hogy ily nagy és kiváló jótéteményért Istennek legnagyobb hálát adjon és tőle a mennyei kegyelem segélyét kérni soha meg ne szűnjék, mely által megerősödvé és védve, a gonosz kívánságoknak könnyen ellenállhat és elfojthatja azokat. Inteni is kell őt, hogy egy napot se engedjen elmúlni a nélkül, hogy Urunk szenvedéseinek titkairól valamit ne elmélkednék és annak követésére és legbensőbb szeretetére ne buzdítaná, ne sarkallná magát. Ezen elmélkedés által éri el ugyanis, hogy a sátán minden kísértése ellen napról napra biztosabbnak érzi magát. Mert annak, hogy a esekély kísértések is oly hamar legyőzzenek bennünket, nem más az oka, mint az, hogy a mennyei dolgok feletti elmélkedés által az isteni szeretet tüzet éleszteni nem törekszünk, melylyel a lélek feljúlhatna és erőt nyerhetne. Ha pedig a lelkiatya észreveszi, hogy az, a ki gyónni akar, bűneit nem bánja úgy, hogy valóban megtörődöttnek lehetne mondani: iparkodjék felkelteni benne a bánat utáni vágyat, hogy e kitűnő ajándék vágyától égve, elhatarozza magát, hogy azt az Isten irgalmától kérni és azért esedezni fog. Különösen el kell fojtani némelyek kevélységét, kik gonoszságaikat mentegetődzéssel vagy védeni vagy kisebbíteni törekszenek. Mert például, midőn valaki vallja, hogy a harag hevesen elragadta; ez az izgatottság okát rögtön másra tolja, ki, — mint panaszkodik, — előbb megbántotta őt. Inteni kell, hogy ez felfuvalkodott szivre és bűnének nagyságát vagy kevésbe vevő vagy épen nem ismerő emberre mutat: aztán az ilyen mentegetődzés inkább nagyobbítja, mint kisebbíti a vétket. Mert a ki tettét így törekszik igazolni, tulajdonképen azt vallja meg, hogy ő akkor fog békétüréssel élni, midőn senki sem fogja bántani: a minél bizonyára keresztény emberhez méltatlanabb semmi sem lehet. Midőn ugyanis főképen azon kellene sajnálkoznia, ki őt megbántotta: mégis nem a bűn gonoszsága miatt háborodik fel, hanem felebarátjára haragszik: és midőn legjobb alkalmat van Isten békétürésével tisztelni és felebarátját szelidsége által megjavítani, az üdvös alkalmat kárhózatára fordítja. Még veszélyesebbnek kell tartanunk azok hibáját, kik bizonyos oktalán szőgyen miatt nem merik megvallani bűneiket. Ezekbe buzdítás által bátorságot kell

öntem és figyelmeztetni kell őket, hogy nincs ok félni bűneik megváltásától s hogy senki sem esodálkozhatik, ha meg tudja, hogy az emberek vétkeznek; miután ez mindnyájunk közös nyavalyája és az emberi gyarlóság tulajdona. Vannak mások, kik vagy mivel ritkán szokták meggyónni bűneiket, vagy mivel semmi gondot s figyelmet nem fordítottak lelkiismeretük megvizsgálására, sem elkövetett bűneiket nem tudják előadni a gyónásban, sem azt nem tudják eléggé, hogyan kell e köteleesség teljesítéséhez fogni: ezeket mindenesetre szigorúan meg kell dorgálni, főkép megtanítani, hogy, mielőtt valaki gyóntatótyjához járul, egész erejével azon kell lennie, hogy bűnei felett bánatot keltsen szívében; ezt pedig csak úgy teheti meg, ha azokat emlékezetébe vissza idézve egyenkint megismerni törekszik. Azért ha a lelkiatya ily embereket teljesen készületlenül talál, nyájas szavakkal bocsássa el magától és buzdítsa őket, hogy fordítsanak némi időt lelkiismeretvizsgálásra és ezután térjenek vissza. S ha talán erősítenék, hogy ők erre nézve minden törekvést és szorgalmat felhasználtak, mivel a lelkiatya fölötte tarthat attól, hogy ha egyszer elbocsátotta őket, nem jönnek vissza: ki kell őket hallgatni, főleg ha életök megjobbítására némi törekvést mutatnak és arra bírhatók, hogy hanyagságukat megvallják s megigérik, hogy azt máskor pontos és szorgalmas vizsgálat által kipótolják; ebben mindazáltal nagy óvatosság szükséges. Mert ha a hallott gyónásból belátja, hogy a gyónó részéről a bűnök elszámolásában a törekvés és azok megutálásában a bánat nem hiányzott, föloldozhatja őt. Ha azonban azt látja, hogy mindkettő hiányzik, tanácsolja és javasolja neki, hogy, mint fennebb mondva volt, nagyobb gondot fordítson lelkiismerete megvizsgálására és lehető legnagyobb nyájassággal bánván vele, bocsássa el. Mivel pedig néha megtörténik, hogy az asszonyok megletelekezvén az előbbi gyónásban valamely bűnről, nem mernek a gyóntatótyához ismét visszatérni, mivel félnek, hogy a nép előtt nagy istentelenség gyanujába esnek, vagy hogy úgy tűnnek fel, mint a kik különös vallásosság dicséretét hajhászszák: gyakran, majd nyilván, majd négyzemközt meg kell mondanunk, hogy senkinek sincs oly kitűnő emlékező teltsége, hogy minden tettére, szavára és gondolatára visszaemlékezzek: azért a hívek semmi által se hagyják magokat elriasztani a lelkiatyához való visszatéréstől, ha oly vétek jut eszökbe, a melyet előbb fel nem említettek. Ezeket és még több effélet kell a lelkiatyáknak a gyó-

násban szem előtt tartaniok. Most térjünk a töredelem harmadik részére, mely elégtételnek nevezetik.

LIX. Mit jelent az elégtétel általában, s mit a gyónás anyagában?

Először az elégtétel nevét s jelentését kell kifejteni. Mert ebből vettek bőséges alkalmat a kath. egyház ellenségei egyenletlenségre s ezivakodásra a keresztény nép legnagyobb kárával. Az elégtétel valamely tartozásnak egész lerovása: mert abból, a mi elég, semmi sem hiányzik. Azért, midőn bucsánat-nyerésről van szó, eleget tenni annyit jelent, mint valakinek annyit tenni, a mennyi a fölláborodott léleknek a méltatlanság megtorlására elég lehet. Következőleg az elégtétel nem egyéb, mint a máson elkövetett sérelemnek jóvátévése. Amely elégtételről pedig itt szó van, az alatt a hittudósok azt értették, mely által az ember elkövetett bűneiért Istennek valamiképp eleget tesz.

LX. Hány fokozata van azon elégtételnek, mely a bűnért némi kárpótlást foglal magában?

Mint hogy e tekintetben sokféle fokozat lehetséges, innen van, hogy az elégtételt különféle értelemben szokták venni. az első és leghelyesebb az, melynek értelmében bűneink minőségéhez mindazt, a mivel tartozunk, teljesen lefizetjük, habár az Isten a legszigorubb igazság szerint akar is velünk cselekedni. Ezen elégtétel az, mely Istent kiengesztelte velünk s kegyessé tette és ezt egyedül Krisztus Urunknak köszönjük, ki a keresztfán bűneinkért a váltságbért lefizetvén, az Istennek teljesen eleget tett. Mert semmi teremtetett lény sem bírhatott akkora beceséssel, hogy bennünket ily nagy tartozástól megszabadíthatott volna, mint sz. János bizonyítja: „O engesztelő a mi bűneinkért: nemesak a miénkért pedig, hanem az egész világéért.“¹⁾ Ez tehát teljes és bőséges, minden ez életben elkövetett bűn nagyságának teljesen és tökéletesen megfelelő elégtétel: melynek erejéből van beese az emberek cselekedeteinek Isten előtt, s nélküle semmi érdemük sem volna. Erre vonatkoznak Dávid szavai is, ki, miután magában elmélkedve felkiáltott: „Mit ad-

¹⁾ Ján. I. 2. 2.

jak vissza az Urnak mindazokért, miket nekem adott?¹⁾ Ezen elégtételen kívül, melyet ő kehely névvel jelölt, semmi egyebet nem talált méltónak annyi s oly nagy jótéteményhez, azért hozzá teszi: „Az üdvösség kelyhét veszem, és az Ur nevét segítségül hívom.“ Az elégtételnek második neve az, mely kánoni — törvényszerinti — elégtételnek is nevezetik, és elvégzése időhöz van kötve. Szokássá vált ugyanis az ősrégi egyházban, hogy a penitencziatartókra, midőn bűneiktől feloldoztattak, bizonyos büntetést szabtak, mely büntetésnek kiállása elégtételnek szokott nevezetni. Ugyanezen névvel jelöltetik a büntetésnek akármely neve is, melyet nem a lelkiatya szabott ránk, hanem a melynek mint önkéntesen felvállalt s önmagunk ellen szabott büntetésnek alávétjük magunkat. Ez azonban épen nem tartozik a penitencziatartáshoz, mint szentséghez, hanem csak az teszi a szentség részét, melyről mondtuk, hogy a pap meglagyásából rovandó le Istennek a bűnökért, azon erős és eltökélt akarattal, hogy jövőben minden erőnkől kerülni fogjuk a bünt. Mert némelyek így határozták meg: „Eleget tenni annyit tesz, mint Isten iránt kellő tisztelettel viseltetni.“ Hogy Isten iránt senki kellő tisztelettel nem viseltethetik, ha csak föl nem teszi magában, hogy minden bünt kerülni fog, eléggő világos. És: „eleget tenni annyit tesz, mint a bűn okát kiirtani, és sugallatnak szívünket ki nem tární.“ Ezen értelemben mások az elégtételt megfisztulásnak mondták, mely lemos minden mocskot, mely a bűn szennye által a lélekre ragadt, s az ideiglenes büntetésektől, melyeknek alá voltunk vetve, fölment bennünket. Ezek így levén könnyű lesz meggyőzni a híveket, mily szükséges, hogy a penitencziatartók ez elégtételben gyakorolják magukat.

LXI. Az örök büntetés elengedésével, mely a bűn megbocsátását követi, nem mindig engedtetik el az ideiglenes büntetés.

Szükséges tanítani a híveket, hogy kettő az, a mi a bünt követi: a bűn szennye és a büntetés; s ámbár a bűn megbocsátásával mindig elengedtetik egyszersmind az örök halál büntetése a pokolban: mindazáltal nem mindig történik, mint a trienti sz. zsinat kijelenti, hogy az Ur a bűnök maradványait s a bűnökért járó ideiglenes büntetést is elengedi. Ennek vilá-

¹⁾ Zsol. 115. 12, 13.

gos példái találhatóak a szentírásban: Mózes I. 3. részében, Mózes IV. 12. és 22. részében és sok más helyen. A legvilágosabb s legjelesebb Dávid példája, a kinek noha Náthán¹⁾ azt mondotta: „Az Ur is elvette bűnödét; nem fogsz meghalni“: mégis önkéntesen a legsúlyosabb büntetések alá vetette magát, Isten irgalmaért éjjel nappal így könyörgvén: „Moss meg engem mindinkább gonoszságomból, s bűnömből tisztíts meg engem; mert elismerem gonoszságomat, s bűnöm előttem vagyok mindenkoron.“²⁾ Ezen szavakkal azt kérte az Uról, hogy ne csak a gonoszságot, hanem a gonoszságért tartozó büntetést is engedje el neki, s a bűn maradékaitól kitisztítva, az előbbi büntetlen állapotba helyezze vissza. Ámbár ezekért buzgón esedezett, az Ur mégis büntette házasságtörésben nemzet fiának. Abszolonnak, kit különösen szeretet, pártütésével és elvesztésével, továbbá még más büntetésekkel és csapásokkal is meglátogatta őt, melyekkel előbb fenyegette. Így Mózes II. könyvében is Isten Mózes kérésére a bálványimádó népnek megbocsátott ugyan, mindamellett fenyegette, hogy ama förtelmes gonoszságért súlyos büntetésekkel fogja megbüntetni: és maga Mózes előre megmondta, hogy azt az Ur a legszigorubban fogja megboszulni egész a harmad s negyed izig.³⁾ Hogy pedig ezeket a sz. atyák is mindenkor tanították a kath. egyházban, az ő tekintélyök legvilágosabban megerősíti.

LXII. Miért nem enged el Isten az embernek a penitencziatartás szentsége által annyit, mint a keresztség által?

Hogy miért van az, hogy a penitencziatartás szentségében nem engedtetik el minden büntetés épen úgy, mint a keresztségben, jelesen magyarázza a trienti sz. zsinat a következő szavakkal: ¹⁾ „Az isteni igazságosság követeli, hogy másképp fogadja kegyelembe azokat, kik a keresztség előtt tudatlanságból vétkeztek: s másképp azokat, kik már egyszer az ördög s a bűn rabszolgasága alól fölszabadíttatva, és a Szentlélek ajándékát elnyerve, nem irtóztak az Isten toplomát tudva megszejtésérteleníteni, s a Szentleket megszorítani. Méltó az Isteni jószághoz, hogy bűneinket meg ne bocsássa minden elégtétel nélkül, nehogy

¹⁾ Kir. II. 12. 13. ²⁾ Zsolt. 50. 4, 5. ³⁾ Móz. II. 32, 14, 34. ⁴⁾ (Trienti zsin.) 14. ül. 8. f.

alkalmat véve, a bűnöket csekélyeknek tartván, mintegy a Szentlélek megsértésével és kisebbitésével nagyobbakba össünk, haragot vonván fejünkre a harag napján. Mert kétségkívül hathatósan visszatartják a büntől, s mintegy fékezik ezen elégtételi büntetések, és jövőre óvatosabbak s vigyázóbbakká teszik a penitencziatartókat.“ Azonfölül mintegy bizonyítványai azon bánatnak, melyet az elkövetett bűnök fölött érzünk: s ekkép elégtételt adunk az egyháznak, melyet bűneinkkel súlyosan megbántottunk. Mert sz. Ágoston azt mondja: „A töredelmes és alázatos szívet az Úr nem veti meg.“¹⁾ Mivel azonban kinek-kinek lelki fájdalma többnyire rejtve van mások előtt, és sem szavak, sem bármely más jelek által mások tudomására nem jut, az egyház előjárói helyesen tűznek ki bűnbánati időszakokat, hogy az anyaszentegyháznak, melyben magok a bűnök megbocsáttatnak, elégtételt adjunk.

LXIII. Hogyan használják másoknak a ránk mért büntetések?

Ha bűnbánatot tartunk, ezen mások okulva megtanulják, miképen kelljen életüket intézniök, s a jámborságot követniök. Mert, midőn mások a bűneinkért reánk mért büntetéseket szemlélik, hogy nemcsak egész életükön át a legnagyobb vigyázattal kell lenniök, hanem előbbi magokviseletét is meg kell javítaniök. Azért igen böcs szokás volt az egyházban, hogy, ha valaki nyilvánosan követett el nagy bűnt, nyilvános vezeklés alá vetették, hogy a többiek a félelem által visszariasztva, ezután szorgalmasabban kerüljék a bűnt; a mi néha a titkosabb bűnöknel is meg szokott történni, ha súlyosabbak voltak. De a nyilvánosoknál, mint mondtunk, mindig szokásban volt, hogy, a kik azokat elkövették, nem oldoztattak fel, míg nyilvános vezeklés alá nem vetették magokat. Az egyházi férfiak pedig azalatt Istenhez imákat intéztek azok üdvéért, s nem szüntek meg inteni a vezeklőket, hogy ők is hasonlókép eselkedjenek. E tekintetben igen nagy volt sz. Ambrusnak²⁾ gondossága és szorgoskodása, kinek könyeire, mint mondják, igen sokan, kik kemény szívvel járultak a töredelem szentségéhez, ugy meglágyultak, hogy igaz töredelmes bánatra indultak. Később azonban a régi fegyelem szigora annyira alább szállott, s a szeretet ugy meghidegült.

¹⁾ Sz. Ágost. : Enchir. 65. f. ²⁾ Paulin : Sz. Ambr. él.

hogy a hívek a bűnök bocsánatának elnyerésére többnyire már semmi belső lelki fájdalmat és szívbéli bánatot sem tartanak szükségesnek, hanem elegendőnek vélik, ha bánatot mutatnak.

LXIV. A penitencziatartás által Krisztushoz leszünk hasonlóról.

Azután pedig ily büntetések szenvedése által azt érzük el, hogy Jézus Krisztusnak, a mi fejünknek, abban, a miben önmaga szenvedett¹⁾ s megkísértetett, képét és hasonlatosságát viseljük. „Mert mi lehetne rutabb, amint sz. Bernát²⁾ mondá, mint tövissel koronázott fő alatt elkényeztetett tagnak lenni.“ Mert az apostol tanúsága szerint³⁾ „Krisztusnak örökös társai vagyunk, ha vele együtt szenvedünk:“ s mint más helyen írta:⁴⁾ „Ha vele együtt meghalunk, vele együtt élünk is: ha szenvedünk, együtt országunk is.“

LXV. Milyen van a bűnműl helye az igazságnak az Isten irgalmassága mellett?

Szent Bernát⁵⁾ is azt állítja, hogy kettő található a bűnben: a lélek vétsége és sebe; a vétség ugyan Isten irgalma által eltöröltetik, de a bűnök sebeinek begyógyítására igen szükséges a töredelem szentségének gyógyszerét alkalmazni. Mert valamint a seb begyógyítása után is maradnak némely sebhelyek, melyeket szintén gyógyítani kell: ép ugy a lélekben a vétség megbocsátása után a bűn maradványai, melyek fennmaradnak, eloszlatandók. Ezt nyíltan erősíti aranysházi sz. János⁶⁾ állítása, midőn így szól: „Nem elég a nyilat a testből kihuzni, hanem a nyíl ejtette seb is begyógyítandó; épen így a lélekben is a bűn bocsánatának megnyerése után a hátrahagyott sebet a töredelem által kell begyógyítani.“ Mert sz. Ágoston⁷⁾ igen gyakran int, hogy a töredelemben e kettőt kell tekintetbe venni: az Isten irgalmát és igazságát: irgalmát, melylyel a bűnöket s az azokért tartozó örök büntetéseket elengedi; igazságát, mely szerint ideigtartó büntetésekkel fenyíti meg az embereket.

¹⁾ Zsid. 2, 18. ²⁾ Sz. Bern. 5. besz. mind. szentek. ³⁾ Rom. 8, 17. ⁴⁾ Timoth. II. 11, 12. ⁵⁾ Sz. Bern. az Ur vaesor. besz. ⁶⁾ Ar. sz. Ján. 80. hom. az antioch. nép. ⁷⁾ Sz. Ágost. az 50. zsolttár.

LXVI. A penitencziatartás által elkerüljük az Istentől nekünk készített büntetéseket.

Végre a penitencziatartásnak magunktól felvállalt büntetése elejét veszi Isten fenyítésének és a ránk szabott büntetéseknek. Ezt tanítja az apostol, midőn így szól: „Hogyha mi magunkat megítélnők, bizonyára nem íteltetnénk meg; midőn pedig íteltetünk, az Urtól fenyítettünk, hogy e világgal el ne kárhoztassunk.¹⁾ Ha ezek jól megmagyarázhatnák a hűveknek, majdnem lehetetlen, hogy a töredelem cselekedeteire hathatósan ne serkenjenek.

LXVII. Honnan van, hogy cselekedeteink érdemmel is, elégtétellel is bírnak?

Mily nagy pedig annak hatása, kitűnik abból, hogy az egész Krisztus Urunk szenvedésének érdemétől függ. Otőle nyerjük egyszersemind jó cselekedeteinkkel azon két legnagyobb jót, melyek egyike az, hogy a halhatatlan dicsőségnek jutalmát érdemljük, úgy hogy egy pohár friss víz sem marad jutalom nélkül, ha azt az ő nevében adjuk; másika, hogy bűneinkért eleget teszünk.

LXVIII. Elégtételünk nem homályosítja el Krisztus Urunk elégtételét és érdemét.

Elégtételünk azonban Krisztus Urunknak legtökéletesebb és legteljesebb elégtételét épen nem homályosítja el; sőt ellenkezőleg sokkal tisztább és főnségesebb fénybe helyezi. Mert Krisztus kegyelme annál bőségebbnek látszik, minthogy nemcsak azokban részesülünk, a miket ő egyedül, hanem azokban is, a miket ő, mint fő a tagokban, a szent és jámbor emberekben érdemlett és véghezvitt. Így történik, hogy a jámborok igaz és jó cselekedetei oly nagy beccsel és érdemmel bírnak. Mert Krisztus Urunk, mint fő a tagokra, és mint szőlőtő a vesszőkre, folytonosan árasztja kegyelmét azokra, kik vele szeretet által egybekapcsolva vannak. Ezen kegyelem pedig jó cselekedeteinket mindig megelőzi, kíséri és követi, s nélküle érde-

¹⁾ I. Kor. 11. 31. s. k.

met szerezni, sőt Istennek csak eleget tenni is, semmikép sem vagyunk képesek. S így történik, hogy az igazaknak semmi sem hiányzik, minthogy cselekedeteikkel, melyeket Isten segítségével visznek végbe, mind az Isteni törvénynek az emberi és halandó természethez mérten eleget tehetnek, mind az örök életet kiérdemmelhetik, melyet t. i. elnyernek. ha e világból Isten kegyelmében mulnak ki. Mert ismeretes Udvözítőnk ama mondása: Mind, ki e vízből iszik, ismét szomjuhozik: a ki pedig iszik ama vízből, melyet én adok neki, nem fog szomjuhozni mindörökké: hanem a víz, melyet én adok neki, őbenne szökőkút vize lesz az örök életre.¹⁾

LXIX. Mi szükséghez főképen ahhoz, hogy valamely cselekedet elégtételi erővel bírjon?

Az elégtételhez főképen kettő kívántatik. Az első az, hogy, a ki eleget tesz, megigazult és Isten barátja legyen. Mert azon cselekedetek, melyek nem a hitből és szeretetből származnak, semmikép sem lehetnek kedvesek Isten előtt. A második az, hogy oly cselekedeteket vállaljunk fel, melyek természetöknél fogva fájdalmat és kellemetlenséget okoznak; minthogy ugyanis elkövetett bűneinkért kárpótlások, és, mint sz. Cyprián vértanú²⁾ mondja: váltságdíjak vannak a bűnökért: szükséges, hogy némi keserűséggel legyenek összekötve. Ambar nem mindig történik, hogy, a kik magokat ily terhes cselekedetekben gyakorolják, fájdalmat éreznek. Mert gyakran vagy a szenvedés megszokása, vagy az Isten iránt lángoló szeretet eszközli, hogy, a miket elviselni igen nehéz, nem is érezzük. De azért azon cselekedetek elégtételi erejüket el nem veszítik; mert sajátjuk az Isten fiainak, oly szeretettel s kegyelettel lángolni iránta, hogy legkeserűbb dolgokkal terheltetve, vagy majdnem semmi kellemetlenséget sem éreznek, vagy mindent legnagyobb örömmel is tűrnek.

LXX. Hányféle az elégtételi cselekedetek?

Azonban adják elő a lelkipásztorok, hogy az elégtételnek minden neme főképen e háromra vihető vissza: az imádság, böj-

¹⁾ Ján. 4. 13. ²⁾ Sz. Cypr. 55. lev.

tölés és alamizsuára, mint a melyek három jónak: a lelki, a testi s az ugynevezett külső javaknak felelnök meg, melyeket mind az Istentől nyertünk. Semmi sem lehet pedig alkalmasabb s hathatósabb a vétkek gyökereinek kiirtására. Mert, miután „minden,¹⁾ a mi e világon van, a test vagy a szemek kívánsága, vagy az élet kevésége,²⁾ mindenki beláthatja, hogy a betegség eme három okának leghelyesebben annyi gyógyszer tételük ellenébe, az elsőnek t. i. a böjtölés, a másodiknak az alamizsna, a harmadiknak az imádság. Továbbá, ha azokat tekintjük is, kiket vétkeinkkel megbántunk, könnyen érthető, miért áll minden elégtételi főképen e háromból. Ezek pedig: az Isten, felebarátunk és minnagunk. Azért az Istent imádsággal engeszteljük ki, felebarátunknak alamizsuával teszünk eleget, minnagunkat pedig böjttel sanyargatjuk.

LXXI. Azon szenvedések, melyek az embert külsőleg érik, bírják-e elégtételi erővel?

Mivel pedig sok és különféle nyomor és baj nehezedik reánk az életben, azért főképen arra tanítandók a hívők, hogy azok, kik béketűrőssel viselik az Istentől reájok bocsátott bajokat és viszontagságokat, bőséges anyagot nyernek elégtételre és érdemszerzésre; a kik pedig kedvetlenül és ellenszegülve tűrik az ily büntetést, az elégtétel minden gyümölcsét elvesztik, s a bűnöket igazságosan bosszuló Istennek fenyítését és büntetését viselik.

LXXII. Teljesítheti-e valaki az elégtételt s annak minden részeit más helyett?

Az Isten legfőbb jóságát s kegyességét legnagyobb dicséretekkel s hálaadásokkal kell magasztalni, mivel az emberi gyarlóságnak megengedé, hogy egyik a másikért eleget tehet: a mi ugyan a főredeknek különös sajátysága. Mert valamint, a mi a gyónást illeti, senki sem képes más helyett bánkódni vagy gyónni: ugy, a kik Isten kegyelmében vannak, más helyett leróhatják a mivel az tartozik Istennek. Így történik, hogy mintegy egység szerint „az egyik²⁾ a másiknak terhét

¹⁾ Ján. 1, 2, 16. ²⁾ Gal. 6, 2.

viselni“ látszik. E felől nem is kételkedhetik senki a hívek közül, minthogy az apostoli hitvallásban a szenteknek egyességét valljuk. Mert midőn mindnyájan ugyanazon keresztséggel lemosatva Krisztusban újjá születünk, ugyanazon szentségekben részesülünk, főkép pedig Krisztus Urunk ugyanazon teste s vérenek eddelével s itálával tápláltatunk: ez legvilágosabban bizonyítja, hogy mindnyájan ugyanazon testnek tagjai vagyunk. Valamint tehát a láb nemcsak maga, hanem a szemek érdekében is teljesíti tisztét: viszont, hogy a szemek látnak, nemcsak magok, hanem minden tagnak közös hasznára tartozik: ugy az elégtétel kötelmei is közöttünk közöseknek tekintendők. Ez azonban nem áll minden kivétel nélkül, ha mindazon hasznokat tekintjük, melyek abból származnak: mert az elégtételi cselekedetek egyszersmind gyógyszerek s némi orvoslások, melyek a penitencziatartónak a lélek rossz indulatainak megorvosolására rendeltetnek: pedig világos, hogy ezen haszonban épen nem részesülnek azok, kik nem önmaguk tesznek eleget. Ezeket kell tehát a penitencziatartás három részéről, a bűnbánat-, gyónás- s elégtételről bőven s világosan megmagyarázni.

LXXIII. Feloldozandó-e, ki az elvitt jószág visszaállítását meg nem igéri?

A lelkiatyák főkép arra vigyázzanak, hogy a bűnök megvallását kihallgatván, mielőtt a bűnöst vétkeiktől feloldoznák, ha talán az felebarátjának jószágában, vagy becsületében valamit ártott, vétke minőségéhez képest, kellő elégtétellel kipótolja: mert senkit sem szabad feloldozni, míg meg nem igéri, hogy mindenkinek a magáét vissza fogja adni. De mivel sokan vannak, kiknek, noha készségesen ígérnek, hogy kötelességöknek eleget tesznek, mégis feltett s elhatározott akaratjuk ígéretüket sohasem teljesíteni: azokat mindenkép kényszeríteni kell, hogy a visszatérítést teljesítsék; és gyakran lelkökre kell kötni az apostol ama szavait: „A ki lopott, már ne lopjon, hanem inkább munkálkodjék kezeivel, azt dolgozván, a mi jó, hogy legyen, miből adni a szükölködőknek.”¹⁾

LXXIV. Mily elégtételt kell szabni a bűnbánóra?

Az elégtétel büntetésének kiszabásában pedig semmit se

¹⁾ Efez. 4, 28.

határozzanak önkényük szerint, hanem mindent igazsággal, okossággal és jámborsággal intézzenek. S hogy e mértékkel látszasanak a bűnöket mérlegelni, s a töredelmezők vétkeinek nagyságát annál inkább felismerjék: hasznos lesz néha tudtokra adni, mily büntetések rendeltettek némely vétkekre a régi, ugy nevezett töredelmi szabványok határozatából. Tehát az elégtétel módját általában a bűn minősége határozza meg. De az elégtételnek minden neme közül legalkalmasabb, a bűnbánóknak meghagyni, hogy bizonyos számú, s meghatározott napot imádságra szenteljenek, és minden, főképp pedig az Urban kimult hívekért Istenhez könyörögjenek. Inteni is kell őket, hogy a lelkiatyától rendelt elégtételi eselekedeteket gyakran önkényt is magukra vállalják és ismételjék, s ugy viseljék magokat, hogy mindazoknak pontos teljesítése után is, a mik a töredelem szentségéhez tartoznak, a töredelem erényében magokat gyakorolni soha meg ne szűnjenek. Ha néha a nyilvános botrány miatt nyilvános vezeklést is kellene rendelni, habár a penitencziatartó visszariadna, s felmentést is kérne alóla, nem kell neki könnyen engedni: hanem rá kell beszélni, hogy, a mik mind neki, mind másoknak üdvösségére szolgálnak, készséges és vidám lélekkel vállalja magára. Ezeket a töredelem szentségéről s annak egyes részeiről ugy kell előadni, hogy a hívek azokat nemcsak teljesen megértsék, hanem Isten segítségével tetteleg igazán, s lelkiismeretesen teljesíteni is képesek legyenek.

VI. FEJEZET.

Az utolsó kenet szentségéről.

I. Miért kell a lelkipásztoroknak gyakrabban szólniok a hívekhez az utolsó kenet szentségéről?

Midőn a szentírás tanítja: ¹⁾ „Minden eselekedeteidben emlékezzél meg utolsó dolgaidról, és örökké nem vétkezel.” ezzel mintegy inti a lelkipásztorokat, hogy semmi alkalmat se mulasztanak el a hívő nép intésére, hogy a halálról elmél-

¹⁾ Sirák fia könyv. 7, 40.

kedjük. Minthogy pedig az utolsó kenet szentségével amaz utolsó nap emlékezete egybe van kötve: kömnyen érthető, hogy gyakran kell róla oktatást tartani, nemcsak azért, mivel azon dolgok titkaif, melyek üdvünkhöz tartoznak, kifejtteni és megmagyarázni igen szükséges; hanem azért is, mivel a hívek megemlékezvén arról, hogy minden embernek meg kell halnia, rossz kívánságaikat fékezni fogják, minnek az lesz eredménye, hogy a halál felelme kevésbé fogja őket nyugtalanítani, sőt az Istennek buzgó hálát adnak, ki, valamint a keresztség szentsége által utat nyitott nekünk az igaz életre, úgy, hogy ez életből kiköltöztvén, utunk az égbe biztosabb legyen az utolsó kenet szentségét rendelte.

II. Miért nevezetik ezen szentség utolsó kenetnek?

Hogy az utolsó kenet szentségének magyarázatára szükséges dolgok szintén ugyanazon rendben adassanak elő, melyet a többi szentségeknél követtünk: először azt kell kifejtteni, hogy ezen szentség azért nevezetik utolsó kenetnek, mivel minden szent kenet közt, melyeket Üdvözítő Urunk egyházára bízott, utolján szolgáltatandó ki. Azért ezen kenet elődeinktől a betegek kenete szentségének, és az elköltözők szentségének is nevezetett, mely olnevezésekkel a hívek utolsó órájukra emlékeztetnek.

III. Hogyan egyez az utolsó kenettel a szentség valódi fogalma?

Mindenekelőtt ki kell fejteni, hogy a szentség valódi fogalma az utolsó kenettel megegyez. Ez pedig világosan kitűnik, ha azon szavakra figyelmeztünk, melyekkel sz. Jakab apostol¹⁾ ezen szentség törvényét kihirdette. „Beteg valaki közöleték? hívassa el, — ugymond — az egyházi szolgálakat és ezek imádkozzanak felette, megkenvén őt olajjal az Ur nevében, és a hitből jött imádság megszabadítja a beteget, s megkönnyebbíti őt az Ur, s ha még bűnökben vagyon, megbocsáttatnak neki.“ Mert midőn az apostol azt állítja, hogy a bűnök megbocsáttatnak, ezzel a szentség lényegét és természetét nyilvánítja. Hogy pedig ez volt a kath. anyaszentegyház folytonos tanítása az utolsó kenet szentségéről: mind több más gyülekezet bizonyítja, mind pedig a trienti zsinatban²⁾ kijelentette, hogy kiközösítési bünte-

¹⁾ Sz. Jakab. 5, 14. 15. ²⁾ Trient. zsin. 14. ül. az ut ken. 2. szab.

tést szabott azokra, kik máskép tanítani vagy érezni merészkednek. I. Inceze¹⁾ is igen ajánlja a hiveknek e szentséget.

IV. Minthogy több kenés történik, vajjon több-e azért a szentség is?

Azért a lelkipásztorok állandóan tanítsák, hogy az utolsó kenet valóságos szentség, és nem több, hanem csak egy, habár több kenés által szolgáltatik ki, melyek mindegyikénél tulajdon imákat és különös alakot kell alkalmazni. Egy pedig, nem részeinek egybefüggése, melyek elválaszthatlanok, hanem tökéletessége által; milyenek mindazok, a mik több dolgokból állanak. Mert valamint a ház, mely sok és különböző anyagból van összeállítva, csak egy alakban jő tökéletességre: ugy ezen szentség is, ámbár több dolgokból és szóból létesül, mindazáltal csak egy jel s egy dolognak, melyet jelent, hatásával bír. Azonkívül adják elő a lelkipásztorok, melyek e szentségnek részei, ugy-mint: az alak és az anyag; mert ezek sz. Jakabtól nem mellőzettek;²⁾ melyek mindegyikében észlelhetők a megfelelő titkok.

V. Mi az utolsó kenet anyaga?

Eleme vagy anyaga tehát, mint a zsinatok s különösen a trienti³⁾ meghatározta, a püspöktől megszentelt olaj, t. i. nem akármely zsírtartalmu és kövér anyagból, hanem egyedül az olajfa bogyóiból sajtolt nedv. Ezen anyag igen alkalmas annak jelentésére, a mit a szentség ereje bensőleg a lélekben eszközöl: mert valamint az olaj a test fájdalmainak enyhítésére igen hasznos: ugy a szentség ereje a lélek szomorúságát és fájdalmát enyhíti. Azonkívül az olaj visszaállítja az egészséget, vidámságot szerez, és világításra tápanyagul szolgál: sőt a fáradt test erőinek visszaszerzésére is nagyon alkalmas. Mindezek azt jelentik, mit eszközöl a betegben az isteni erő ezen szentség kiszolgáltatása által. Eunyi elég az anyagról.

VI. Ezen szentség alakja.

Ezen szentség alakját pedig az ige és azon ünnepléses

¹⁾ I. Inceze. 1. lev. 8. f. ²⁾ Sz. Jakab 5, 14. ³⁾ Trient. zsin. 14. ül. az utol. ken. 1. f.

ima teszi, melyet a pap az egyes kenéseknél alkalmaz. midőn mondja: „Ezen kenés által bocsássa meg neked Isten, mit a szemek, fülek és az érzés hibája által vétkeztél.“ Hogy pedig ez teszi igazi és tulajdonképeni alakját ezen szentségnek, kijelenti sz. Jakab apostol, midőn¹⁾ mondja: „és imádkozzanak fölötte, és a hitből jött imádság megszabadítja a beteget.“ A miből világos, hogy az alakot imaként kell mondani: ámbár az apostol nem fejezte ki, hogy különösen mely szavakba kell foglalni. Azonban azt az atyák kétségtelen hagyománya utján örököltük, hogy minden egyház megtartja az alak azon módját, melylyel mindnyájuk anyja és tanítója, a római egyház él: mert, ámbár némelyek néhány szót feleserélnek, midőn e helyett: „Isten bocsássa meg neked,“ ezt is: „engedje el,“ vagy: „nézze el,“ néha ezt is: „gyógyítsa meg“ a mit elkövettél, alkalmazták: mindazáltal, mivel értelme nem változik, világos, hogy ugyanazon alakot mindenütt lelkiismeretesen megtartják.

VII. Miért van ezen szentség alakja ima-alakba foglalva?

Senki se csodálja, hogy, míg más szentségek alakja vagy egyenesen kijelenti, a mit eszközöl, mint midőn mondjuk: „En keresztelek téged,“ vagy „megjelöllek a kereszt jelével:“ vagy mintegy parancsolólag hangzik, mint midőn az egyházi rend szentségének föladásánál mondatik: „Vegyétek a hatalmat“: az egy utolsó kenet alakja imaként mondatik ki. Ez ugyanis joggal rendeltetett így: mert, ámbár ezen szentség rendeltetése az, hogy a szellemi kegyelmen kívül, melyet nyújt, a betegek egészségét is visszaállítsa; mégis, mivel nem mindig következik be, hogy a betegek a nyavalyából is felgyógyulnak: azért az alak imaként mondatik, hogy isten jóságából kinyerjük azt, a mit a szentség ereje állandóan és rendszeren eszközölni nem szokott. Használtnak ezen szentség kiszolgáltatásában tulajdon szertartások is, de azok legnagyobb része imákból áll, melyekben a pap a beteg üdvéért könyörög; mert nincs szentség, mely annyi imával végeztetnék és pedig méltán, minthogy főképp akkor kell a hiveket áhitatos imádsággal segíteni. Azért mind a jelenlevőknek, mind főképp a lekipászoroknak szívből kell kérniök az Istent, s a betegnek életét és üdvét teljes buzgalommal irgalmába ajánlaniök.

¹⁾ Sz. Jak. 5, 14, 15.

VIII. Ki a szerzője ezen szentségnek?

Miután megmutattuk, hogy az utolsó kenet igazán s tulajdonképen a szentségek közé tartozik: ebből az is következik, hogy azt Krisztus Urunk rendelte, mit később sz. Jakab apostol a hiveknek tudtul adott és kihirdetett. Maga az Üdvözítő ezen megkenésnek némi példáját is adta, midőn tanítványait kettenként maga előtt küldé; mert irva van róluk az evangéliumban: ¹⁾ „És kimenvén, hirdetik vala, hogy bűnbánatot tartanak, és sok ördögöt űzének ki és sok beteget kenének meg olajjal és meggyógyítanak.“ Ezen kenetről hinnünk kell, hogy nem az apostolok gondolták ki, hanem az Ur parancsolta; nem természetes erővel bírt, hanem titkos jelentésű volt, inkább a lélek megorvoslására, mint a test gyógyítására rendelve; amint sz. Dénes, sz. Ambrus, aranyszájú sz. János és nagy Gergely is állítják, úgy, hogy semmi kétséget sem szenved, hogy ezt a kath. egyház hét szentségének egyikéül a legnagyobb áhitattal kell fogadnunk.

IX. Kiknek kell feladni az utolsó kenetet?

Továbbá meg kell tanítani a hiveket, hogy, ámbár ezen szentség mindenkit illet, mindazáltal némelyek kivételnek, kiknek nem kell kiszolgáltatni. És pedig először kivételnek az egészséges és erős testtel bírók; mert, hogy azokat nem kell az utolsó kenetben részesíteni, mind az apostol tanítja, midőn mondja: „Valaki beteg közöletek?“ mind az ész bizonyítja; mert azért rendeltetett, hogy nemcsak a léleknek, hanem a testnek is gyógyszerül szolgáljon. Minthogy pedig csak azoknak van szükségünk gyógyszerre, a kik betegek: azért e szentséget csak azoknak kell feladni, kik oly veszélyes betegségben vannak, hogy éltük utolsó napja bekövetkezésétől lehet félni. Azonban súlyosan vétkeznek azok, kik a beteg megkenését addig halasztják, míg a felgyógyulás minden reményét veszelve, öntudatát és érzékeit nélkülözni kezdi; mert bizonyos, hogy a szentség bőségesebb kegyelmének elnyerése igen hasznos, ha a beteg akkor kenetik meg a sz. olajjal, midőn még ép eszméllettel, észszel bír és hittel s áhitatos akarattal járulhat a szent-

¹⁾ Márk. 6, 12, 13.

séghez. Azért gondjok legyen rá a lekipászoroknak, hogy ezen, ámbár magában mindenkor üdvös mennyei gyógyszer mégis leginkább akkor alkalmazzák, midőn azt az orvoslandóknak áhitata és isteni félelme által még hasznosabbnak látják. Tehát senkinek, a ki súlyos betegségben nincs, az utolsó kenet szentségét feladni nem szabad, habár életveszély elé megy is, mint: a ki veszélyes tengeri utra készül, vagy esatába indul, a hol bizonyos halál vár reá: vagy ha a halálra ítélt vesztőhelyre vitetnék is. Azonkívül mindazok, kik az ész használatával nem bírnak, ezen szentség felvételére nem alkalmasak: így a gyermekek, kik nem követnek el bűnt, melynek maradványai ezen szentség gyógyszerre által volnának orvoslandók: továbbá az esztelenek és őrzöngők, kivéve, ha néha az ész használatát viszszeranyerik és akkor vallásos érzület jelét adják, és kérik, hogy a szent olajjal megkenessenek. Mert a ki születésétől fogva észszel és értelemmel soha sem bírt, azt nem szabad megkenni: ellenben megkeneudó a beteg, ha, miután még ép észszel bírva ezen szentségben részesülni kívánt, utóbb örültségbe s őrzöngésbe esik.

X. *A testnek mely részeit kell megkenni?*

A testnek nem minden részét kell megkenni, hanem csak azokat, melyeket a természet az embernek mintegy érzék szervül adott: a szemeket a látás, a füleket a hallás, az orrot a szaglás, a szájt az izlés vagy a beszéd, a kezeket a tapintás miatt, a mely ámbár az egész testben egyenlőképen elterjed, mindazáltal azon részben legélelnebb. A megkenés ezen módját az egész egyház megtartja és ezen szentség természetével is leginkább megegyez; mert gyógyszer gyanánt van. És mivel a testi betegségekben, habár az egész test szenved, mégis csak azon részre alkalmaztatik a gyógyszer, a melyből mint kútból és forrásból a nyavalya ered: azért nem az egész test, hanem azon tagok kenetnek meg, a melyekben leginkább rejlik az érzés teltsége; a lágyékok is, mint a gyönyör és kéj székhelye: továbbá a lábak, mint a menés és mozgás eszközei.

XI. *Az utolsó kenetet lehet ismételni.*

Ezeket illetőleg meg kell tartani, hogy ugyanazon egy

betegségben, midőn a beteg ugyanazon veszélyben van, csak egyszer kell a kenetet feladni. Hogyha ezen kenet felvétele után a beteg felgyógyul: annyiszor lehet rá alkalmazni ezen szentség segélyét, a hányszor azután oly életveszélybe esik. Ebből világos, hogy azon szentségekhez kell számítani, melyeket ismételni lehet.

XII. Mily áhitattal és készüllettel kell ezen szentséget fölvenni?

Mint hogy nagyon kell gondoskodni arról, hogy e szentség kegyelmét valami ne akadályozza, azzal pedig semmi sem ellenkezik inkább, mint valamely halálos bűn: azért meg kell tartani a katolikus egyház azon szokását, hogy az utolsó kenet felvétele előtt a penitencziatartás és az oltáriszentség kiszolgáltatassék. S ezután törekedjenek a lelkiatyák a beteget rábírni, hogy oly bizalommal fogadják a lelkiatyától a szent kenetet, milyennel azok szoktak az apostolokhoz folyamodni, kik tőlük gyógyulást reménylettek. Mindenekelőtt pedig a lélek üdvét kell kérni, azután a test egészségét azon föltétellel: „Ha az örök dicsőség elnyerésére hasznos leend.“ Nem is kételkedhetnek a hívek, hogy azon szent és ünnepléses imákat, melyeket a pap nem a maga nevében, hanem mint az egyház s a mi Urunk Jézus Krisztus képviselője használ, az Isten meghalgtja. S főképp arra kell őket buzdítani, hogy ezen üdvös kenet szentségének áhitatos és vallásos fölvételére annál nagyobb gondot fordítsanak, minél nehezebb harez közelit s minél inkább hanyatlanak a lelki és testi erők.

XIII. Ki a kiszolgáltatója ezen szentségnek?

Hogy ki az utolsó kenet kiszolgáltatója, ugyanazon apostoltól tudjuk, ki az Ur törvényét kihirdette: mert azt mondja: „Hívja a papokat,“ mely névvel nem azokat jelzi, kik korosabbak, a mint a trienti zsinat¹⁾ bőlesen kifejté, vagy a kik a nép között előkelőbbek: hanem a püspököktől kezeik föltévése által törvényesen fölszentelt papokat. Tehát az áldozópap tisztje e szentség kiszolgáltatása. Mindazáltal az anyaszentegyház határozata szerint nem minden áldozópapnak, hanem a tulajdon lelkipásztornak, ki joghatósággal bír, vagy a kinek az e tisztség végzésére ha-

¹⁾ Trient. zsin. 14. ül. az utolsó ken. 3. f. 4. szab.

talmat ad, szabad ezen szentséget kiszolgáltatni. Különösen figyelembe kell venni, hogy az áldozópap e kiszolgáltatásnál, amint a többi szentségnél is, Krisztus Urunkat és az anyaszent-egyházat, annak jegyesét képviseli.

XIV. Minő hasznok hármlanak az emberekre ezen szentség fölvételéből?

Pontosan ki kell fejteni a hasznokat is, melyek e szentségtől ránk hármlanak, úgy, hogy ha semmi egyéb nem édesgetheti a híveket annak fölvételére, legalább maga a haszon vouzza őket, mivel természetünkben fekszik, hogy majdnem mindent saját hasznunk szerint mérlegelünk. Fejtsék ki azért a lelkipásztorok, hogy ezen szentség által kegyelemben részesülünk, mely a bűnöket, főleg a kisebbeket vagy, mint közönséges néven nevezetnek, a bocsánandókat eltörli; mert a halálos bűnök a töredelem szentségében bocsáttatnak meg. Mert ezen szentség első sorban nem a nagyobb bűnök megbocsátására rendeltetett, ezt ugyanis csak a keresztség és a töredelem szentsége eszközlik. Másik haszna a szent kenetnek, hogy a lelket a bűnök által okozott lankadtságtól és erőtlenségtől és a bűnök többi maradványaitól megszabadítja. Ezen orvoslásra pedig legalkalmasabbnak tartandó azon idő, midőn súlyos betegségben szenvedünk és életünk vége közelget. Mert az ember természetében fekszik, hogy az emberi dologban mitől sem fél annyira, mint a haláltól; ezen félelmet pedig fölötte növeli az elkövetett vétkek tudata, főleg midőn lelkiismeretünk súlyos vádjá gyötör bennünket, a miút írva vagyon: „Bűneik öntudatában félve jönnek elő és ellenök lépnek föl gonosz tetteik.”¹⁾ Továbbá fölötte aggasztó azon gondolat, hogy nem sokára Isten ítélőszéke elé kell állnunk, hol a legigazságosabb ítélet fog felettünk kimondatni, amint megérdemeljük. Gyakran megtörténik, hogy a híveket ezen félelem nagyon nyugtalanítja. Pedig a halált semmi sem teheti csenedesebbé, mint ha a szomorúságot elvetjük és az Ur eljövetelét vidám lélekkel várjuk és készek vagyunk letéteményünket, bármikor tetszenék is neki azt fölünk visszakövetelni, örömezt visszaadni. Hogy tehát a hívek elméje ezen aggodalomtól megmeneküljen s lelkünk áhitatos és szent örömmel teljék el, az

¹⁾ Böles. 4, 20.

utolsó kenet szentsége eszközzi. Azonkívül mást is nyerünk általa, a mi méltán mindenek közt legfontosabbnak tekinthető. Mert ámbár az emberi nem ellensége, míg élünk, soha sem szünik meg vesztünkre s kárhozatunkra törni: mindazáltal soha sem feszíti meg jobban erejét, hogy teljesen tönkre tegyen és, ha lehet, az isteni irgalmasság reményétől megfoszszon, mint midőn az élet utolsó napját látja közeledni. Azért ezen szentség a híveknek fegyvert és erőt nyújt, melylyel az ellenség erejét s támadását visszaverhetik és neki vitézül ellenállhatnak: mert a beteg lelke az isteni jóság reménye által megkönnyebbül és bátorságot nyer s általa megerősítve nyugodtan tűri a betegség minden nehézségeit és magának az utána leskelődő sátának fortélyát és ravaszságát könnyebben kijátsza. Ehhez járul végre, ha ugyan üdvösségünkre szolgál, a test egészsége is. Ha a betegek ezt napjainkban nem mindig nyerik vissza, ezt nem a szentség hibájának, hanem inkább azon oknak kell tulajdonítani, hogy nagy része azoknak, kik a sz. kenetet felveszik vagy kiszolgáltatják, kevésbé szilárd hittel bír. Mert az evangelista bizonyítja, hogy az Úr övéinél nem sok esodát mivel: „az ő hitetlenségök miatt.“¹⁾ Ámbár helyesen lehet azt is mondani, hogy a keresztény vallás, mióta mélyebb gyökeret vert az emberek szívében, kevésbé szorul az efféle esodákra, mint hajdan az egyház kezdetén szükséges volt. Mindamellet hathatósan kell e tekintetben a hitet ébreszteni, mert akármí történéjk a test egészségét illetőleg Isten akarata s határozata szerint, a híveknek azon biztos reményre kell támaszkodniok, hogy ezen szent olaj erejével a lelki üdvöt elérik, s ha az életből kiköltözésök bekövetkezik, ama magasztos ígért gyümölcsét veszik, melyről írva vagyon: „Boldogok a halottak, kik az Urban halnak meg.“²⁾ Ezeket az utolsó kenet szentségéről röviden adtuk ugyan elő, de ha ezen fejezetet a lekipásztorok bővebben és kellő szorgalommal kifejtik, kétkedni nem lehet, hogy a hívek ezen tanításból az isteni félelem bőségesebb gyümölcsét fogják nyerni.

¹⁾ Mát. 13, 58. ²⁾ Sz. Ján. Jel. 14, 13.

VII. FEJEZET.

Az egyházirend szentségéről.

I. Miért szükséges, hogy a lelkipásztorok az egyházirendről szóló tant a népnek szorgalmasan megmagyarázzák?

Ha valaki a többi szentség természetét és mivoltát szorgalmasan vizsgálja, könnyen be fogja látni, hogy azok mind úgy függnék az egyházi rendtől, hogy nélküle vagy épen nem lehet azokat létesíteni s kiszolgáltatni, vagy minden ünnepélyes dísz, vallásos szertartást és tiszteletet nélkülöznek. Szükséges azért, hogy a lelkipásztorok a szentségekről szólván, az egyházirend szentségének tárgyalását is szorosabb kötelességöknek tartásák. Mert ama fejtegetés igen hasznos lesz mindenekelőtt nekik magoknak, azután másoknak, a kik egyházi életre lépnek, végre a híveknek is. Önmagoknak; mert e tárgy kifejtésével foglalkozva hathatósan ösztönöztetnek a kegyelem fölélesztésére, melyet e szentségben nyertek: másoknak, kik az Ur örökségébe hívtattak, részint, hogy ugyanazon jámbor igyekezettől lelkesüljenek, részint pedig, hogy azon dolgok ismeretét megszerezzezzék, melyekkel ellátva könnyebben utat készíthetnek magoknak a magasabb fokokra: a többi híveknek pedig, először, hogy magtanulják, mily tiszteletre érdemesek az egyház szolgálói, azután, mivel sokszor megtörténik, hogy sokan vannak jelen, a kik még kiskorú fiaikat előre egyházi szolgálatra szánták, vagy a kik magok önkéntes elhatározásból akarják azon életnemet választani; már pedig illő, hogy ezek ismerjék azokat, a mik ez életpályához főkép tartoznak.

II. A papi rend minden földi méltóságnál fonségesebb.

Mindenekelőtt figyelmeztetni kell a híveket, mily nagy ezen intézmény jelessége s fonsége, ha legfőbb fokát, a papságot tekintjük. Mert miután a püspökök és áldozárok az Istennek mintegy tolmácsai s hírnökei, kik az ő nevében a földön Isten törvényére és erkölcsi parancsaira oktatják az embereket és magának Istennek személyét képviselik: világos, hogy az ő foglalkozásuknál magasztosabbat gondolni sem lehet: azért méltán neveztetnek nemesak angyaloknak, hanem isteneknek is, mivel a hallhatatlan Istennek erejét és felségét képviselik. Jóllehet pedig minden időben legnagyobb méltósággal bírtak, mindazáltal az

uj szövetségi papok méltósága minden egyebekét fölülmulja. Mert a hatalom, mely nekik a mi Urunk teste- és vérének megáldása- és fölládozására, továbbá a bűnök megbocsátására adott, az emberi észet s értelmet is fölülhaladja, úgy, hogy semmi hozzá hasonlót és vele egyenlőt nem lehet találni e földön.

III. Kik tartatnak a papságra és az egyházi tisztekre Istentől hivatottaknak?

Valamint az Üdvözítőt az Atya, az apostolokat és tanítványokat Krisztus Urunk küldötte az egész világra: úgy naponként küldetnek a papok ugyanazon hatalommal felruházva:¹⁾ „A szentek teljes kiképzésére, a szolgálat munkájára Krisztus testének épülésére.“ Azért e nagy tiszt terhét meggondolatlanul senkire sem kell tenni, hanem csak azokra, kik azt feddhetlen élet, tudomány, vallásosság és hőlesőség által el tudják viselni. Ne is vegye senki magának e tisztet, hanem „a ki²⁾ Istentől hivatik, mint Aron.“ Istentől hivatottnak pedig azokat mondjuk, kik az egyház törvényes szolgáitól hivatnak: mert kétségkívül azokat, a kik ezen tisztbe elbizakodva lépnek és betolakodnak, értette az Úr, midőn azt mondá:³⁾ „Nem küldém a prófétákat és ők futának:“ ily embereknél szereneséltenebb és nyomorultabb. Isten egyházára veszélyesebb semmi sem lehet.

IV. Kik lépnek hivatlanul a szent rendbe és nem az ajtón az egyházba?

Mivel minden véghezviendő tettben sok függ attól, minő czélt tűzött valaki maga elé, (mert, ha a legjobb) czél van kitűzve, minden helyesen fog menni): azért azokat, a kik a szent rendeket akarják fölvenni, mindenekeelőtt arra kell inteni, hogy semmit, a mi e nagy czélhoz méltatlan, magok elé ne tűzzenek; és ezt annál szorgalmasabban kell tárgyalni, minél súlyosabban szoktak a hívek napjainkban vétkezni. Mert némelyek oly czélből lépnek ezen életpályára, hogy az élelmökre és ruházatukra szükségeseket megszerezzék, úgy, hogy — amint sokszor láthatjuk — a nyereségen kívül semmi mást sem keresnek a papságban, épen úgy, mint mások akármely moeskos mesterségben. Mert ámbár az

¹⁾ Ef. 4, 12. ²⁾ Zsid. 5, 4. ³⁾ Jerem. 23, 21.

apostol szavai¹⁾ szerint maga a természet és Isten törvénye kívánja, hogy, a ki az oltárnak szolgál, az oltárról éljen: mindazáltal haszonért és nyereségért járulni az oltárhoz a legnagyobb szentségtörés. Másokat a tisztelet és nagyraagyás vezet a papi rendbe; ismét mások azért akarnak fölszenteltetni, hogy kinesekben bővelkedjenek. A mi kitűnik abból, hogy, haesak valamely gazdag egyházi javadalmat nem nyernek, az egyházi rendre nem is gondolnak. Ezek azok, kiket az Üdvözítő béreseknek nevez,²⁾ és kikről Ezekiel azt mondja:³⁾ „Önönmagokat legeltetik, nem a nyáját:“ kiknek szemtelensége és gazsága nemcsak a papi rendre vet nagy homályt, ugy, hogy a hívek már nem is képzelhetnek valami utálatra és megvetésre méltóbbat: hanem azt is okozza, hogy magok nem nyernek mást a papságból, mint Judás az apostoli tisztból, mely örök kárhozatot hozott rá. Ellenben méltán mondhatjuk, hogy az ajtón lépnek az egyházba, kik Istentől törvényesen hivatva az egyházi tiszteket egyedül azért vállalják magukra, hogy Isten dicsőségét előmozdítsák.

V. Micsoda tekintetben kell más embereket fölülmulniok s közülük kitünniök azoknak, kik magokat a szent rendek által az egyháznak szentelték?

Mindamellet ezt nem ugy kell venni, mintha ezen törvény nem szólna mindenkinek egyformán. Mert az emberek azért teremtettek, hogy Istent tiszteljék, mit különösen azon híveknek kell teljes szívökből, teljes lelkökből s minden erejükből tenniök, kik a keresztség kegyelmében részesültek. Azonban a kik az egyházi rendet föl akarják venni, kell, hogy feltegyék magokban, hogy nemcsak mindenben Isten dicsőségét fogják keresni, (mert ez mindenkinek, különösen pedig a híveknek közös kötelességök:) hanem hogy bizonyos egyházi tisztre alkalmazva, azt szentségben és igazságban teljesítsék. Mert valamint a hadseregben minden katona hódol a hadvezér parancsának, mindazáltal közöttük egyik százados, másik hadnagy, mások más tisztségeket viselnek: ugy, ámbár mindenkinek teljes erejükből kell jámborságra és ártatlanságra törekednie, miáltal Isten legjobban tiszteltetik, mégis azoknak, kik az egyházi rendbe föl vannak véve, az egyházban némely tiszteket és ténykedéseket

¹⁾ 1. Kor. 9, 13. ²⁾ Ján. 10, 13. ³⁾ Ezek. 34, 2. 3.

kell teljesíteniök. Mert a szent áldozatot magokért és másokért bemutatják, Isten törvényét fejtegetik s annak készséggel s örömmel való megtartására intik és oktatják a híveket; a Krisztus Urunk által rendelt szentségeket, melyek minden kegyelmet megszereznek és növelnek, kiszolgáltatták: szóval a legnagyobb s legfőbb tiszteletet gyakorolják. Ezek kifejtése után fogjon a plebánus azok magyarázásához, melyek e szentségnek sajátai, hogy a hívek, kik az egyházi rendbe felvétetni kívánnak, megtanulják, minemü tisztségre hivatnak és mily nagy hatalom adott Istentől az egyháznak és szolgáinak.

VI. Hányféle az egyházi hatalom?

Kétféle: ugymint rendi s a joghatósági hatalom. A rendi hatalom Krisztus Urunk valóságos testére vonatkozik a legméltóságosabb oltáriszentségben. A joghatósági hatalom pedig egészen Krisztus titokteljes testére vonatkozik. Mert ehhez tartozik a keresztény népet kormányozni, oktatni és az örökké tartó mennyei boldogságra vezetni.

VII. Mire terjed ki a rendi hatalom?

A rendi hatalom nemcsak az oltáriszentség létesítésének hatalmát és erejét foglalja magában, hanem a hívek lelkét annak vételére előkészíti és méltókká teszi s mindazokat összesíti, a mik bármikép az oltáriszentséghez tartoznak. Erre nézve több bizonyítékot lehet felhozni a szentírásból, (de a legjelesebb s legnyomatékosabbak azok, melyeket sz. Jánosnál¹⁾ és szent Máténál²⁾ olvasunk. Krisztus Urunk ugyanis így szól: „Amint engem küldött az Atya, én is küldelek titeket. Vegyétek a Szentlelket; a kiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsátatnak nekik; és a kiknek megtartjátok, meg vannak tartva:” és: „Bizony mondom nektek, a miket megkötöztök a földön, meg lesznek kötve mennyben is; és a miket föloldoztok a földön, föl lesznek oldva mennyben is.” Ezen helyek a lelkipásztoroktól a sz. atyák tanítása s tekintélye szerint kifejtetve, az igazságot legfőnyesebb világosságba fogják helyezni.

¹⁾ Ján. 20, 21—23. ²⁾ Mát. 18, 18.

VIII. Krisztus papsága a természet törvénye, sőt a Mózes törvénye szerinti papságnál is fönségesebb.

E hatalom pedig végtelenül felülhaladja azt, mely a természet törvényében a szent dolgok kezelésére adatott némely embereknek. Mert azon kornak is, mely az írott törvényt megelőzte, szükségképpen kellett papsággal s lelki hatalommal bírnia, miután tudja van, hogy törvénnyel birt. Mert az apostol¹⁾ tanúsága szerint e kettő úgy össze van forrva, hogy az egyik megváltoztával a másiknak is szükségképen meg kell változnia. Minthogy tehát az emberek természeti ösztönüknél fogva belátták, hogy az Istent tisztelni kell: önként következett, hogy minden államban voltak, kik az áldozatok és az isteni tisztelet végzésére rendeltettek, kiknek hatalma lelkinek nevezeték. E hatalom Izrael népénél sem hiányzott: mely jóllehet méltóságra nézve felülhaladta azt, melylyel a papok a természet törvényében voltak felruházva; mindazáltal az evangéliumi törvény lelki hatalmánál sokkal alsóbb rendűnek tartandó. Mert ez mennyei és az angyalok minden erejét túlhaladja: nem is a mózesi papságtól, hanem Jézus Krisztustól veszi eredetét:²⁾ „ki nem Áron szerint volt pap, hanem Melkizedek rende szerint.“ Mert az, ki legfőbb hatalommal birt a kegyelmek osztogatására s a bűnök megbocsátására, ezen hatalmat, ámbár hatásra nézve korlátozva s a szentségekhez kötve, egyházának hagyta; azért annak gyakorlására bizonyos kiszolgálók rendeltettek és ünnepélyes szertartással felszenteltettek; és ezen felszentelés egyházirend szentségének vagy papszentelésnek mondatik.

IX. Mi az egyházirend és miért nevezetik az egyházi tisztség egyházirendnek?

A szent atyák azért használták e szót, melynek igen tág értelme van, hogy ezzel Isten szolgálóinak méltóságát és fönségét fejezzék ki. Mert ezen szó rend, ha tulajdon értelmét és jelentését vesszük, felsőbb és alsóbb dolgok elhelyezését jelenti, melyek közt ez által oly viszony jön létre, hogy egyik a másikra vonatkozik. Minthogy tehát e tisztségben sok fok és különféle

¹⁾ Zsid. 7, 12. ²⁾ Zsid. 7, 11.

foglalkozás vagyon s minden határozottan el van osztva és helyezve, helyesen és találóan neveztetett rendnek.

X. Az egyházi rend valószínű szentség.

Hogy pedig az egyházi rend az egyház többi szentségei közé tartozik, a trienti sz. zsinat a már többször megemlített okkal erősíti meg; mert mivel a szentség szent dolognak jele, az pedig, a mi ezen felszentelésben külsőképen történik, azon kegyelmet és hatalmat jelenti, mely annak adatik, a ki felszenteltetik: nyilván következik, hogy az egyházi rend igazán és tulajdonképen szentségnek mondandó: azért a püspök, midőn a felszentelendőnek a kelyhet nyújtja a borral és vízzel, s a tányérkát a kenyérrel, azt mondja: „Vedd az áldozat bemutatásának hatalmát.“ Mely szavakkal az egyház folytonos tanítása szerint hatalom adatik, hogy, ha meg van a szükséges anyag, az Oltáriszentséget létesíthessük és jelleg nyomatik a lélekre, a melylyel kegyelem van összekapcsolva, hogy ama tisztet rendesen és törvényszerűen teljesíthessük, a mit e szavakkal fejez ki az apostol:¹⁾ „Intlek, hogy gerjeszd föl az Isten malasztját, mely benned vagyon az én kezeimnek rátétele által. Mert nem adta nekünk Isten a félelemnek, hanem az erőnek, szeretetnek és józanágnak lelkét.“

XI. Miért van az egyházban több rend a kiszolgáltatóknak?

Mivel, hogy a sz. zsinat²⁾ szavaival éljünk, ez a magasztos papi szolgálat isteni dolog, azért, hogy minél méltóbban és nagyobb tisztelettel lehessen gyakorolni, illő volt, hogy az egyház rendezettebb intézkedése szerint több különböző rendje legyen a kiszolgáltatóknak, kik az áldozópapi hivatalban szolgálnak és pedig úgy rendezve, hogy, a kik a hajkoronával már megjeleltek, a kisebb rendek által emelkedjenek a nagyobbakra.

XII. Hány rendfokozata van az egyházi szolgáknak és hogyan vannak közönségesen felosztva?

Meg kell magyarázni, hogy a rendek száma hét, mint a kath. egyház mindig tanította: neveik pedig ezek: ajtónálló.

¹⁾ II. Tim. 1, 6. 7. ²⁾ Trient. zsin. 23. ül. az egyházir. 2. l.

olvasó, ördögűző, gyertyavivő, alszerpap, szerpap, áldozár. Hogy pedig a szolgálak ezen száma helyesen van így meghatározva, kiténik azon teendőkből, melyek a szent miseáldozathoz és az oltáriszentség végzéséhez vagy kiszolgáltatásához, a miért főképp rendeltettek, szükségeseznek látszanak. Ezek közül némelyek nagyobb, vagy szent, mások pedig kisebb rendeknek mondatnak. A nagyobb vagy szent rendek: az áldozópapság, szerpap- és alszerpapság; a kisebbek közé ezek soroztatnak: gyertyavivők, ördögűzők, olvasók és ajtónállók; ezekről egyenkint fogunk röviden szólni, hogy a lelkipásztoroknak forrásuk legyen, melyből főképp azokat oktassák, kikeről tudják, hogy valamely rendet fel fognak kapni.

XIII. Mit jelent a pilis (hajkorona) és a klerikus nevezet?

El kell kezdeni pedig a papi tonsura feladásán és elő kell adni, hogy az némi előkészület a rendek fölvételére. Mert valaminth a keresztségre az ördögűzés, a házasságra pedig az eljegyzés által szoktak előkészíttetni az emberek: úgy, midőn a hajkorona által Istennek szenteltetnek, mintegy út nyílik nekik az egyházirend szentségére. Mert kijelentetik, hogy milyenek kell lennie annak, a ki a sz. rendeket föl akarja venni; mivel a „klerikus“ nevezet, melyet akkor kap először, abból származott, hogy az Ur lesz ezenül része és öröksége, hasonlólag azokhoz, kik Izrael népéből az isteni tiszteletre voltak rendelve: kiknek az Ur megtiltotta, hogy részt kapjanak az ígélet földén, midőn így szól:¹⁾ „Én vagyok a te részed es örökséged“. Ámbár ez minden hívőnek szól, mégis kiválólág azokra illik, kik magokat Isten szolgálatára szentelték.

XIV. Miért jellettetnek meg a klerikusok fejükön kör-alaku koronával?

A haj pedig megnyiretik kör alakjára s hasonlatosságára, melyet mindig kell viselni és, amint valaki azután felsőbb rendfokozatra lép, a kör-alakot szélesebbre kell nyírni. Hogy pedig ez az apostolok hagyományából származik, az egyház tanítja, mert e haj kinyírásának szokásáról említést tesznek areopagi Dénes, Agoston, Jeromos, ősrégi és nagy tekintélyű atyák.

¹⁾ Móz. IV. K. 18. 20.

Mondják, hogy először az apostolok fejedelme hozta be ezen szokást azon tövisből font korona emlékére, melyet Üdvözítőnk fejére tettek, hogy így, a mit a gonoszok Krisztus meggyalázására és kínzására gondoltak ki, azzal az apostolok az ő dicsére és dicsőségére éljenek s egyszersmind kijelentsék, hogy az egyház szolgáltnak arra kell törekedniök, hogy Krisztus Urunk képét s alakját mindenben viseljék. Ámbár némelyek azt állítják, hogy ezen jel a királyi méltóságot jelenti, mely kiváltképen megilleti azokat, kik az Ur szolgálatára hivattak. Mert hogy az, a mit Péter apostol a hivekről mond:¹⁾ „Ti választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet vagytok“, kiválólag s tulajdonképeni értelemben az egyházi szolgáltra vonatkozik, könnyen érthető; ámbár vannak, kik azt állítják, hogy a kör alakja, mely minden alaknál tökéletesebb, vagy a klerikusoktól fölvállalt tökéletesebb életet jelenti, vagy a földi dolgok megvetését és a léleknek minden emberi gondtól való mentességét fejezi ki, minthogy a haját, mint valami fölöslegeset a testen, lenyírják.

XV. Mi az ajtónállók foglalkozása?

A hajkorona felvétele után első fokozat az ajtónállóság. Tiszte a templom ajtaját s kulcsait őrizni és a bemenettől azokat eltávolítani. Kiknek abba belépni meg volt tiltva. A sz. mise-áldozatnál is szolgált, hogy vigyázzon, nehogy valaki kelletlenül közelebb lépjen az oltárhoz és az isteni tiszteletet végző papot zavarja. Más hivatalok is voltak reábizva, mint azon szertartásokból is kitűnik, melyeket a fölszentelésénél szoktak használni. Mert a püspök, átadván annak, kit ajtóörre akar tenni, az oltárról vett kulcsokat, így szól: „Ugy cselekedjél, mint kinek számot kell adnia Istennek azokról, miket e kulcsokkal fölzárnak“. Hogy pedig ezen rendnek az ő egyházban nagy volt a méltósága, kitűnik abból, a mi napjainkban van szokásban az egyházban. Mert a kincstárnoki hivatal, mely azonos a kincstár őrzésével, mely az ajtóörökhöz tartozott, maiglan is az előkelőbb egyházi foglalkozások közé számíttatik.

XVI. Mi a kötelessége az egyházban az olvasónak?

A rend második fokozata az olvasó hivatala. Kötelessége

¹⁾ I. Pét. 2. 9.

a templomban az ó és új szövetségi könyveket tiszta és érthető szóval olvasni: különösen pedig azokat, melyeket éjjeli zsoltározás alkalmával szoktak olvasni. Kötelessége volt még a híveket Krisztus vallásának elemeire oktatni. Azért a püspök a felszenteléskor a nép jelenlétében átadván neki azon könyvet, melyben azok foglaltatnak, a mik e hivatalra vonatkoznak, azt mondja: „Vedd és buzgólkodjál Isten ígéjeért és részed leend, ha tisztedet híven és hasznosan betöltended, azokkal, kik Isten ígését jól kezelték kezdet óta“.

XVII. Mi a leendőjük az ördögűzőknek?

A harmadik az ördögűzők rendje, kiknek hatalom adatott arra, hogy az Úr nevét segítségül hívják azok fölött, kiket a tisztátalan lelek megszállottak: azért a püspök fölvatásukkor átnyújtja nekik a könyvet, mely az ördögűzéseket tartalmazza, ezen szavakkal: „Vedd át és vésd emlékezetedbe és legyen hatalmad kezeidet rájuk tenni a megszállottakra, mind a megkereszteltekre, mind a hitújonezokra“.

XVIII. Mik a gyertyavivők kötelességei?

Azok közt, melyek kisebb s nem szent rendeknek nevezetnek, negyedik és utolsó a gyertyavivők rendje. Kötelességük a nagybrendű egyház-szolgákat, az alszerpapokat és szerpapokat az oltárnál való szolgálatban kísérni és segítségükre lenni. Azonkívül a gyertyát viszik és tartják a szent mise alatt, különösen pedig, mikor az evangelium olvastatik: innen gyertyavivőknek is mondatnak. Midőn pedig felszenteltetnek, a püspök ezen szertartásokat szokta használni. Legelőször hathatósan intvén őket kötelességükre, atnyújt nekik egyenkint egy-egy gyertyát, mondván: „Vedd át e gyertyatartót a gyertyával és tudd, hogy te fogadtattál föl az Úr nevében az egyház világító szereinek meggyújtására“. Azután pedig az üres edénykéket, melyekből az áldozatnál a bor és víz kiszolgáltatik, nyújtván át nekik, így szól: „Vedd át ez edénykéket bor és víz szolgáltatására, mely Krisztus vérének szentsége lesz az Úr nevében“.

XIX. Mi az alszerpapak tisztje s mily szertartások használtatnak felszentelésében?

Ezen kisebb s nem szent rendek, melyekről eddig

szóltunk, törvényszerű ut nyílik a nagyobb és szent rendekre való felemeltetéshez. Ezek első fokán az alszerpap áll: kinek kötelessége, mint már neve mutatja, a szerpapnak az oltárnál szolgálni; ugyanis a sz. miseáldozathoz szükséges szent ruhákat, edényeket, kenyeret és bort neki kell előkészítenie. Ma a püspöknek és áldozópapnak vizet nyújt, mikor kezét mossa a sz. misében. A sz. leczkét is, a mit régente a szerpap tett, az alszerpap olvassa és tanuként szolgál a mise alatt és vigyáz, nehogy valaki a miséző papot zavarja. Ezeket, a mik az alszerpapnak tisztéhez tartoznak, azon ünnepélyes szertartásokból lehet megérteni, melyek fölszenteltetésében előfordulnak. A püspök ugyanis mindenekelőtt figyelmezteti az ezen rendhez kötött örökös önmegtartóztatási törvényre s kijelenti, hogy senki az alszerpapság rendére nem boesátható, ha csak ezen kötelezettséget önkényt el nem fogadja; azután, a litánia ünnepélyes elmondása után, előszámlálja s megmagyarázza az alszerpapnak kötelmeit és tisztjét. Ezek végzetével mindenik fölszentelendő a püspöktől a kelyhet s a szentelt tányérkát kapja, a főesperestől pedig, hogy tudja, hogy ő a szerpapnak hivatalában segédje, a borral és vízzel telt edénykéket a medenczével és kendővel együtt a kezek megtörlésére; miközben a püspök ezeket mondja: „Lássátok, mily tisztség ruháztatik rátok; azért intlek titeket, hogy ugy viseljétek magatokat, hogy Istennek tetszhessetek“. Ehhez járulnak még más imák. Végre, miután a püspök az alszerpapot a szent öltönyökkel földiszíté, melyek mindenikénél különös igék és szertartások használtatnak, átadja neki a sz. leczkék könyvét így szólván: „Vedd a sz. leczkék könyvét s legyen hatalmad azokat az Isten sz. egyházában fölolvasni mind az élőkért, mind a holtakért“.

XX. *Mi a szerpap tiszte?*

A szent rendek második fokán a szerpap áll, kinek tiszte szélesebb körű és mindenkor szentebbnek tartatott: mert az ő kötelessége a püspököt folyton követni, a beszéd alatt mellette állani s őt vagy az áldozópapot, midőn miséz vagy más szentéseket kiszolgáltat, segíteni és a szent miseáldozat alatt az evangéliumot fölolvasni. Régente pedig gyakran figyelmeztette a híveket, hogy a misére vigyázzanak; és a mely egyházban szokásban volt az urvacsorát két szín alatt venni, az Ur szent vérét kiszolgáltatta. Azonkívül a szerpapra volt bízva az egyházi

javak kiosztása is, hogy kinek-kinek a szükséges élelmeket kiadja. A szerpaphoz — mint a püspök szeméhez — tartozik még, hogy felügyeljen a városban, kik élnek jámbor és vallásos, kik ellenkező életet, kik járnak el annak idején a misére és sz. beszédre s kik nem, hogy miután a püspököt mindezekről értesítette, az mindenkit vagy külön buzdíthasson és inthessen, vagy nyilván feddthessen, korholhasson, amint fűdvösebbnek itéli. A hitujoncok neveit is neki kell felolvasnia és azokat, kik az egyházirendbe avatandók, a püspök elé állitania. Szabad neki ezeken kívül a püspök és az áldozár távollétében az evangéliumot megmagyarázni, de nem emelt helyről, hogy mindenki megértse, hogy ez neki tulajdon tisztéhez nem tartozik.

XXI. Kiket kell a szerpapságra választani?

Hogy mily nagy szorgalmat kell arra fordítani, nehogy méltatlan jusson az egyházirend eme fokára, megmutatta az apostol, midőn Timoteushoz írt levelében¹⁾ a „diakonus“-nak magaviseletét, feddhetlenségét és erényességét fejtegeti. Ugyanezt eléggé jelentik a szertartások s ünnepélyességek, melyekkel a püspök őt fölszenteli. Ugyanis több és buzgóbb imákkal él a püspök a szerpap, mint az alszerpap fölszentelésénél s más öltönnyel diszítí föl. Ezenkívül rá teszi kezeit. Ugyanezt gyakorolták, amint olvassuk, az apostolok²⁾ is, midőn az első szerpapokat rendelték. Végre átadja neki a misekönyvet ezen szavakkal: „Vedd a hatalmat az evangéliumnak Isten egyházában való fölolvasására mind az élőkért, mind a holtakért az Ur nevében“.

XXII. Mily nagy az áldozópapságnak méltósága?

A harmadik és minden sz. rendnek legfőbb foka az áldozópapság. A kik erre érdemesítették, azokat a régi atyák kétféleképp szokták nevezni; néha t. i. presbytereknek — a mi görögül „öreget“ jelent, nemcsak a kor érettsége miatt, a mi ezen rendre igen szükséges, hanem még inkább a komolyság, tudomány és bölcsesség miatt: mert, amint írva van:³⁾ „az öregség tiszteletre méltó, nem a hosszú idővel jár, sem az esztendőök számával, hanem az ember értelme az ősz haj és az elemedett kor a

¹⁾ Tim. I. 3, 8—10. ²⁾ Apost. Cs. 6, 6, ³⁾ Bölcs. 4, 8, 9.

hibanélküli élet⁴. Néha pedig áldozópapoknak nevezik, részint azért, mivel Istennek vannak szentelve, részint, mivel hivatásuk, hogy a szentségeket kiszolgáltassák és a szent s isteni dolgokat kezeljék.

XXIII. *Hányféle mind az új, mind az ó törvénybeli papság?*

Azonban mivel a szentírásban kettős papságról van szó, egy belső és egy külsőről: azért a kettő között különbséget kell tenni, hogy a lelképásztorok megmagyarázhassák, melyikről van itt szó. A mi tehát a belső papságot illeti, a hívők mindnyáján, miután meg vannak keresztelve, papoknak mondatnak, kiváltképpen pedig az igazak, kik Isten lelkét bírják és az isteni malaszt ajándéka által Jézus Krisztusnak, a legfőbb papnak élő tagjaivá lettek: mert ezek szeretettől lángoló hittel szívök oltárán lelki áldozatokat mutatnak be Istennek: melyekhez mindazon jó és erényes cselekedet tartozik, melyeket Isten dicsőségére végeznek; azért olvassuk a titkos jelenések könyvében: ¹⁾ „Krisztus megmosott bűneinktől az ő vére által és minket királysággá és papokká tett Istennek és az ő atyjának”. Ez értelemben mondja az apostolok fejedelme: ²⁾ „Ti is mint élő kövek, épüljétek föl rajta lelki házúl, szent papságul lelki áldozatok bemutatására, melyek kedvesek Isten előtt Jézus Krisztus által”. És sz. Pál buzdít bennünket: ³⁾ „Adjátok elő a ti testeteket élő, szent s Istennek kedves áldozatul s így a ti szolgálatotok okos legyen⁴. Dávid is így szólt már hajdan: ⁴⁾ „Áldozat Istennek a kesergő lélek: a töredelmes és alázatos szívet, oh Istenem! nem veted meg”. Hogy ezek mind a belső papságra vonatkoznak, könnyű átlátni. A külső papság pedig nem a hívők összeségének, hanem bizonyos férfiaknak tiszte, kik a törvényes kézrátétel és a sz. egyház ünnepélyes szertartásai szerint beiktatva s Istennek szenteltetve, valamely sajátlagos és szent szolgálatra rendeltetnek. A papság ezen megkülönböztetése az ó szövetségben is föltalálható: mert, főlebb láttuk, hogy David a belsőről szólott: a külsőt illetőleg pedig mindenki tudhatja, mily sok parancsot adott az Ur Mózesnek és Áronnak. Azonfelül az egész Levi nemzetséget a templom szolgálatára rendelte s törvényileg megföltotta, hogy

¹⁾ Sz. Ján. Jel. 1. 5. 6. ²⁾ Pé. 1. 2. 5. ³⁾ Rom. 12, 1. s. k. ⁴⁾ Zsolt. 50, 19.

más törzsbeli ama tisztségbe ne tola­kodják. Azért (Oziás¹⁾ király, mivel a papi hivatalt bitorolta, az Úrtól bélpoklossággal büntet­tet­vén kevélységeért és szentségtöréseért sulyosan lakolt. Mivel tehát a papság ugyanazon megkülönböztetését az evangéliumi törvényben is föl lehet találni, azért értésökre kell adni a hiveknek, hogy itt a külső papságról van szó, mely bizonyos embereknek adatott; mert csak ez tartozik az egyházi rend szentségéhez.

XXIV. *Mi az áldozópapoknak tulajdonképeni foglalkozása?*

Tehát az áldozópapnak tiszte, hogy Istennek áldozatot mutasson be s a szentségeket kiszolgáltassa, amint a fölszentelési szertartásokból kitűnik. A püspök t. i. midőn valakit áldozópappá szentel, először kezeit minden jelenlevő áldozópappal együtt ráteszi; azután vállaira illesztvén a stólát, azt mellén keresztbe teszi; miáltal kijelentetik, hogy a pap erőt nyer a magasból, hogy Krisztus Urunk keresztjét s Isten törvényének kellemes igáját elviselhesse s azt nemcsak szóval, hanem szent és erényes élet­példájával is magyarázhassa. Azután kezeit megkenvén sz. olajjal, átnyújtja a kelyhet borral s a tányé­rkát a kenyérrel, mondván: „Vedd a hatalmat Istennek áldozatot bemutatni és misét felajánlani mind az élőkért, mind a holtakért“. Szertartásokkal és szavakkal Isten és az emberek között szószó­lővő és köz­benjáróvává rendeltetik, a mit az áldozópap kiváló foglalkozásának kell tartani. Végre kezeit ismét fejére tevén, azt mondja: „Vedd a Szentlelket, a kiknek megbocsátod bűneiket, meg lesznek bocsátva; s a kiknek megtartod, meg lesznek tartva“ és átadja neki azon mennyei hatalmat a bűnök megbocsátására és megtartására, melyet az Ur tanítványainak adott. Ezek tehát az áldozópapi rend saját­lagos kiváltképeni tisztjei.

XXV. *Ámbár egy az áldozópapi rend, mindazáltal nem egy az áldozópapok fokozata.*

Ámbár csak egy az áldozópapi rend, mindazáltal több méltósági s hatalmi foka van. Az első azoké, kik egyszerűen áldozópapoknak hivatnak, kiknek teendőit fejtegettük. A második a püspököké, kik egyes püspökségek élén állanak, hogy

¹⁾ Krón. II. 26, 19.

nemesak az egyház többi szolgálát, hanem a híveket is igazgassák s azok fűdvéről legnagyobb éberséggel és szorgalommal gondoskodjanak. Azért a sz. íráshon sokszor juhok pásztorainak neveztetnek, kiknek hivatalát s kötelességét leírja sz. Pál az Efezusiakhoz¹⁾ tartott beszédében, mint az Apostolok Cselekedeteiben olvassuk. Péter,²⁾ az apostolok fejedelme is hagyott hátra a püspökök hivataláról szóló szabályt, mely szerint, ha a püspökök kötelességeiket teljesítik, kötségekívül jó pásztorok lesznek s olyanoknak fognak tartatni is. De a püspökök „főpapoknak“ is neveztetnek, a pogányoktól kölesönzött névvel, kik papi fejedelmeiket főpapoknak szokták nevezni. A harmadik az érsekek fokozata, kik több püspök fölött állanak és metropolitáknak is neveztetnek, mivel azon városok főpapjai, a melyek mintegy azon tartomány anyáinak tekinthetők. Azért magasabb ranggal s terjedelmesebb hatalommal bírnak, mint a püspökök, jóllehet a rendre nézve a püspököktől nem különböznek. A negyedik fokon állanak a pátriárkák, vagyis az első s legfőbb atyák. Hajdan az egész egyházban a római pápán kivül csak négy pátriárka volt, de méltóságra nézve nem voltak mind egyenlők; mert a konstantinápolyi, ámbár mindannyinál későbben emeltetett ezen méltóságra, mindazáltal a birodalom tekintélyessége miatt kiválóbb helyet foglalt el. Ezután következett az alexandriai, kinek egyházát az apostolok főnökének parancsára Márk evangelista alapította. Harmadik az antiokiái, hol először Péter székelt. Az utolsó helyen állott a jeruzsálemi, mely egyházat Jakab, Krisztus rokona igazgatott. Mindezekon kívül a kath. egyház mindig tisztelte a római pápát, kit alexandriai Cyrill az efezusi zsinaton fő püspöknek, az egész földkerekség atyjának s pátriárkájának nevezett. Minthogy t. i. Péternek az apostolok fejedelmének székén ül, ki, mint tudva van, azon egész haláláig ült: azért benne a méltóság legmagasabb fokát és a joghatóság teljét ismeri el, melyet nem zsinati vagy más emberi intézményekből, hanem Istentől nyert. Ugyanazért minden hívőnek, püspöknek s a többi főpapnak, bármily hivattal s hatalommal legyenek főlrüházva, atyja és kormányzója, az összes egyháznak feje, mint Péter utódja, Jézus Krisztus valóságos és törvényes helyettese. Ezek szerint tanítsák a lelkipásztorok, hogy mik az egyházi rendek és fokozatok kiváló hivatalai és tisztségei és hogy ki ezen szentség kiszolgáltatója.

1) Apost. Csel. 20, 28. 2) Péter. 1. 5, 2.

XXVI. Ki törvényes kiszolgáltatója az egyházi rend szentségének?

Bizonyos, hogy annak kiszolgáltatása a püspököt illeti, a mit a sz. írás tekintélyével, kétségtelen hagyományyal, az összes sz. atyák tanúságával, a zsinatok határozataival, az egyház gyakorlatával s szokásával igen könnyű lesz bebizonyítani. Jóllehet némely apátnak meg van engedve, a kisebb és nem szent rendeket néha föladni, mindazáltal senki sem kételkedhetik, hogy ez a püspöknek tulajdon tiszte: kinek egyedül szabad feladni a többi rendeket, melyek nagyobbaknak s szenteknek nevezetnek és kivüle senkinek. Mert alszerpapokat, szerpapokat s áldozárokat egyedül a püspök szentel; püspökök pedig, az apostolok hagyománya szerint, mely az egyházban mindig megőriztetett, három püspöktől szenteltetnek fel.

XXVII. Miért kívántatik az egyházi rendekre fölavatandókban kitünő jámborság?

Most annak kifejtése következik, hogy kik alkalmasak ezen szentségre, különösen pedig az áldozásra és azokban főkép mik kívántatnak meg. Ebből ugyanis könnyű lesz meghatározni, mire kell vigyázni a többi rendek föladásánál, mindeniknek tiszte és méltósága szerint. Hogy pedig ezen szentség körül a legnagyobb gondosság szükséges, kitűnik onnan, mert a többi szentség azok megszenteltetésére és hasznára nyújt malasztot, kik azokban részesülnek, de a kik a szent rendeket felveszik, azért nyerik a mennyei kegyelmet, hogy az ő szolgálatukkal az egyházzól és így minden ember üdvéről gondoskodva legyen; miből azután megérthetjük, miért történnek a fölszentelések csak meghatározott napokon, melyeken az egyház legrégebb szokása szerint ünnepléses böjtök vannak paranesolva, hogy t. i. a hívő nép ájtatos és sz. imákkal a szent dolgok oly kezelőit nyerje Istentől, kik ily fönséges tiszt hatalmának helyes és az egyház hasznára való kezelésére alkalmasak legyenek.

XXVIII. Mily erkölcsi és életfeddhetlenség kívántatik a fölszentelendőben?

Mindenekelőtt tehát igen szükséges, hogy azt, a ki áldozópappá szenteltetik, erkölcsös és feddhetlen élete ajánlja, nemcsak

azért, mivel, ha valamely halálos vétekben akarja vagy engedi magát fölszenteltetni, uj és pedig igen nagy bűnnel terheli lelkét; hanem azért is, mivel az erény és ártatlanság világával kell mások előtt járnia. Azért fejték ki a lekipásztorok, mit parancsol az apostol Titusnak és Timotensnak¹⁾ s egyszersmind jelentsék ki, hogy azon testi hibák, melyek miatt valaki az ó törvényben Isten parancsa szerint az oltár szolgálatából kizáratott, az uj törvényben főkép a lelki hibákról értendők. Azért azt látjuk, hogy az egyházban azon szent szokás tartatik meg, mely szerint a felszentelendők arra törekeshnek, hogy előbb a penitencziatartás szentségében lelkiismeretüket megtisztítsák.

XXIX. Minő és mily nagy tudomány kívántatik az áldozárban?

Azonfelül a papban nemcsak azon ismeretet kell megkivánni, mely a szentségek kezelésére és kiszolgáltatására szükséges, hanem a sz. irás ismeretével is birnia kell annyira, hogy a népet a keresztény hit titkaira s Isten törvényének parancsaira tanítani, az erényre és jámborságra buzdítani s a bünöktől elvonni képes legyen. Az áldozárnak ugyanis kettős tiszte van; az egyik, hogy a gondjára bízott népet az üdvösségre szükséges dolgokban és intézményekben oktassa. Mert Malakiás tanuskodása²⁾ szerint: „A pap ajkai őrzik a tudományt, a törvényt az ő szájából kérdezik, mert ő a seregek Urának angyala“. Ha tehát ezek közül az elsőnek kellőleg eleget tehet középszerű tudományossággal bírva: a másik bizonyára nem valami közönséges, hanem inkább kiténő tudományt kíván; ámbár minden papban egyaránt nem kívántatik meg a titkos dolgoknak legalaposabb tudománya, hanem a minő a fölvállalt kötelességnek és tisztnek teljesítésére kinek kinek elégséges.

XXX. Kiket kell az áldozópapság méltóságából kizárni?

Gyermekeknek pedig továbbá örjögöknek vagy eszelősöknek, mivel az ész használatával nem birnak, ezen szentséget nem kell földadni, ámbár hinnünk kell, hogy, ha ilyeneknek adatnék is föld. a szentség jellege lelkükre nyomatnék. Hogy pedig mily életkort kell minden egyes rendnél bevárni, könnyen meg

¹⁾ Tit. 1. — 1. Tim. 3. ²⁾ Malak. 2, 7.

lehet tudni a trienti sz. zsinat¹⁾ határozataiból. Kivételnek a szolgák is: mert azt, ki nem önálló, hanem másnak hatalma alatt van, nem kell Isten szolgálatára szentelni. Törvényszerűtlenek továbbá a verontók és gyilkosok: mert ezeket az egyház törvénye az egyházirendből kizárja. Továbbá a bármiképpen törvénytelen származásuak és mindazok, kik törvényes házasságból nem származtak. Mert illő, hogy azokban, kik a szent szolgálatra választatnak, semmi olyas ne találtassék, a mi miatt mások előtt megvetésre vagy lenézésre méltóknak látszassanak. Végre azokat is el kell utasítani, kik valamely jelentékeny testi hiba miatt idomtalanok vagy bénák, mert ezen rútság és fogyatkozás megütközést is szül és a szentségek kiszolgáltatását is szükségképen akadályozza.

XXXI. *Melyek e szentség fő hatásai?*

Mindezek kifejtése után hátra van, hogy a lelkipásztorok ezen szentség hatásait adják elő. Jóllehet az egyházirend szentsége, mint főnebb mondottuk, főképen az egyház javára és dicsőre szolgál mégis bizonyos, hogy a főlshenteltek lelkében is a megszentelés malasztját eszközli, mely által alkalmassá és képessé lesz tisztének kellő teljesítésére s a szentségek kiszolgáltatására: mint a keresztség kegyelme által is mindenki alkalmassá lesz a többi szentségek fölvételére. Világos továbbá, hogy ezen szentségben más kegyelem is adatik, t. i. azon kitünő hatalom, mely a legméltóságosabb oltáriszentségre vonatkozik: az áldozópapban ugyan teljes és tökéletes, mint ki egyedül létesítheti az oltáriszentséget: a többi alsóbb rendű szolgákban pedig kisebb vagy nagyobb, amint kiki szolgálatánál fogva többé vagy kevésbé közelít az oltárhoz. Ezen hatalom lelki jellegnek mondatik, mivel a főlshenteltek bizonyos, lelkökbe nyomott belső jellel a többi hívektől megkülönböztettetnek és Isten szolgálatára avattnak föl: úgy látszik, hogy erre ezéloz az apostol, midőn Timoteushoz így ír:²⁾ „Ne hanyagold el a kegyelmet, mely benned vagyon, mely neked adatott a prófétálás által az egyházi szolgák közföltétele által“. És másutt:³⁾ „Inflek, hogy gerjeszd föl az Isten malasztját, mely benned vagyon az én kezeimnek rádtétele által“. Ez elég az egyházirend szentségéről; mert csak

¹⁾ Trient. zsin. 23. ül. 12. f. a ref. ²⁾ I. Tim. 4. 14. ³⁾ II. Tim. 1, 6.

a főbb fejezeteket akartuk a lelkipásztorok elé terjeszteni, melyek anyagul szolgáljanak a hívek tanításában s a keresztény jámborságra való vezetésében.

VIII. FEJEZET.

A házasság szentségéről.

I. Miért kell a lelkipásztoroknak szorgalmasan ügyelni arra, hogy a keresztény nép a házasság mivoltát és szentségét ismerje?

Mint hogy a lelkipásztorok feladata a keresztény nép boldog és tökéletes életére törekedni, fölötté óhajtaniok kellene azt, a mit az apostol kívánt, így irván a Korinthusiakhoz: ¹⁾ „Akarnám, hogy mindnyájan úgy lennétek, mint én“, t. i. hogy mindnyájan a megtartóztatás erényét kövessék; mert a hívekre nézve mi sem lehet nagyobb boldogság e földön, mint ha a lélek a világ semmiféle gondjától sem zavartatva, lecsillapítván s megfőkezvén minden testi kéjt, a jámborságra való törekvésben és a mennyeiek fölötti elmélkedésben nyugszik meg. De mivel „mindenkinek, ugyanazon apostol tanúsága szerint, tulajdon ajándéka van Istentől, egynek ugyan így, másnak pedig amúgy“ és a házasság nagy s fontos ajándékokkal van fölékesítve úgy, hogy igazán és tulajdonképen a kath. egyház többi szentségei közé számlálatik és Urunk a menyegző ünnepélyességét saját jelenlétével tisztelte meg: eléggé kitűnik, hogy a házasságról szóló tant elő kell adni, annál inkább, mivel tudjuk, hogy mind sz. Pál, mind az apostolok fejedelme nemesak a házasság méltóságáról, hanem kötelmeiről is több helyen tüzetesen irtak. Mert a Szentlélektől ihletette igen jól értették, mily nagy és sok haszon származik a keresztény társadalomra, ha a hívek a házasság szentségét megismerik és sértetlenül megőrzik; ellenben ha azt nem tudják vagy elhanyagolják, igen sok és nagy nyomoruság és kár háramlik az egyházra. Mindenekelőtt tehát ki kell fejteni a házasság mivoltát és jelentőségét; mert miután a bűnök sokszor a jónak látszatát viselik, azon kell lenni, hogy a hívek a házasság

¹⁾ I. Kor. 7, 7.

álarcaival megcsalattatva. lelküket undoksággal és elvetemedett bujasággal be ne mocskolják: azért hogy e dolgot jól kifejtthesük, a szó jelentésén kell kezdenünk.

II. Miért fejeztetik ki ama sz. kapocs ezen szavakkal: matrimonium, conjugium, nuptiae?

„Matrimonium“-nak azért mondatik, mivel a nőnek főképp azért kell férjhez mennie, hogy anyává legyen, vagy mivel magzatot foganni, szülni, nevelni az anya tisztje. „Conjugium“-nak is neveztetik, mivel a törvényes nő a férfival úgy szólván egy jármot vesz magára. Ezenkívül „nuptiae“-nek, mert sz. Ambrus¹⁾ szerint a lányok szemérmesség okáért befödtek magokat: a mi egyszersmind azt jelentette, hogy férjeiknek magokat alávetni s nekik engedelmeskedni tartoznak.

III. Mi a házasság?

A hittudósok megegyező véleménye szerint így határoztatik meg: „A házasság egy férfinak és egy nőnek, mint törvényszerű személyeknek házastársi összeköttetése, fölbonthatatlan életközösségre.“ Hogy ezen meghatározás részei érthetők legyenek, ki kell fejtetni, hogy, ámbár a tökéletes házasságban mindez megvan: a belső beleegyezés, a külső, szavakkal kijelentett szerződés, a lekötelezés és kötelék, mely azon szerződésből származik és a hitvesek közösülése, miáltal a házasság bevégezett lesz: mindazáltal ezek közül semmi sem tartozik tulajdonképen a házasság mivoltához és lényegéhez, mint azon lekötelezés és kapocs, mely ezen szóval „összeköttetés“ fejeztetett ki. Hozzá adatik pedig „házastársi“ azért, mivel a szerződések egyéb nevei, melyekkel férfiak és nők vagy pénzért vagy más jutalomért egymás kölesönös segélyezésére magokat lekötelezik, a házasság fogalmától távol vannak. Azután mondatik: „mint törvényszerű személyeknek,“ mert a kik a törvények által a házasságtól eltiltatnak, házasságra nem léphetnek és, ha lépnek, házasságuk nem érvényes. Mert például. a kik negyedik fokig vérrokonságban vannak és az ifju a tizennegyedik, a leány a tizenkettődik év előtt, mivel ez a törvényekben megállapított kor, törvényes házasság kötésére nem alkal-

¹⁾ Sz. Ámbr. 1. könyv. Ábrahám. 9. f.

masak. A mi pedig az utolsó helyen áll: „fölbonthatlan élet-közösségre,“ ez a feloldhatatlan kötelék természetét fejezi ki, melylyel a férj és feleség összeköttenek.

IV. Miben áll föképen a házasság lényege?

Ezekből kitűnik, hogy a házasság mivolta és lényege ama kötelékben áll. Mert ha ezt más jeles férfiak meghatározásai látszatra a beleegyezésbe helyezik, mint, midőn a házasságot a férfi és nő közti megegyezésnek mondják: ezt úgy kell venni, hogy maga a beleegyezés a házasság létesítő oka, mint az atyák a florenzezi zsinatban tanították.¹⁾ Mert a lekötözöttség és kötelék csak a beleegyezés és szerződésből származhatik.

V. Milyen beleegyezés szükséges a házasságban és hogyan kell azt kijelenteni?

Mindenekelőtt szükséges, hogy a beleegyezés a jelen időre vonatkozó szavakkal fejeztessék ki. Mert a házasság nem egyszerű átadás, hanem kölcsönös szerződés; és innen van, hogy csak egyiknek beleegyezése a házasság megkötésére elégséges nem lehet, hanem a beleegyezésnek a kettő között kölcsönösnek kell lenni. Már pedig világos, hogy a kölcsönös beleegyezés kijelentésére szavak szükségesek: mert ha csak a benső megegyezésből minden külső kijelentésre házasság jöhetne létre, akkor ebből az is következni látszanék, hogy, midőn ketten, kik egymástól távol levő s különböző helyeken vannak, a házasságba beleegyeznek, mielőtt akaratát egyik a másiknak vagy levél vagy hírnök által kijelentette volna, igazi és érvényes házasságban volnának összekötte; a mi mégis mind az észszel, mind a sz. egyház szokásával és határozataival ellenkezik.

VI. A kölcsönös megegyezés, ha a jövőre vonatkozó szavakkal fejeztetik ki, nem létesíti a házasságot.

Helyesen van pedig mondva, hogy a beleegyezésnek a jelen időre vonatkozó szavakkal kell kifejeztetnie: mert, a melyek a jövő időt jelentik, azok által a házasság nem köttetik meg,

¹⁾ IV. Jenő. a flor. zsin.

hanem csak megígértetik. Azután, a mi leendő, az még nem létezik : a mi pedig nem létezik, csekély vagy semmi szilárdsággal és állandósággal sem bír. Azért senki házassági joggal még nem bír azon asszony iránt, kinek igéri, hogy nőül veszi ; s nem is teljesítette azonnal, a mit ígért, ámbár köteles szavát tartani : s ha nem teszi, szőszegőnek ítéltetik. Ellenben a kit a házassági frigy mással összeköt, ha utóbb megbánja is, mindazáltal a megtörténtet megváltoztatni, érvénytelemmé és meg nem törléntté nem teheti. Minthogy tehát a házassági lekötöztetés nem pusztán ígéret, hanem olyan átruházás, melylyel a férfi a nőnek, és viszont a nő a férfinak valósággal jogot ad testéhez : azért szükséges, hogy a házasság a jelen időt jelentő szavakkal köttessék, melyeknek erceje a kimondás után is megmarad, és a férjet s feleséget feloldhatatlan kötélekkel összekötve tartja.

VII. Ha szemérem vagy más akadály miatt a beleegyezés szavakkal ki nem fejeztetik, intés és más jelek pótolják a szavakat.

De a szavak helyett intés és más jelek, melyek a benső megegyezést világosan jelentik, elegendők lehetnek a házasságra, sőt maga a hallgatagság is, midőn a leány szemérmességéből nem felel, hanem helyette a szülők beszélnek.

VIII. Az igazi házasságra az elhálás nem kívántatik.

Ezek szerint tehát fejtsék ki a lelkipásztorok a hívek előtt, hogy a házasság mivolta és lényege a kapocsban és lekötöztetésben áll, s az említett módon kijelentett beleegyezésen kívül, hogy igazi házasság legyen, az elhálás szükségképen nem kívántatik ; mert kétségtelen, hogy első szüleink is a bűn elkövetése előtt, mikor, a sz. atyák tanúsága szerint, köztük testi közösülés nem történt, igazi házasság által voltak összekötve. Azért mondták a sz. atyák, hogy a házasság nem az elhálás, hanem a beleegyezés által jó létre, a mit sz. Ámbrus¹⁾ is ismételt „a szüzekről“ írt könyvében.

IX. Hányfélekép tekinthető a házasság?

Ezek kifejtése után meg kell magyarázni, hogy a házasság

¹⁾ Sz. Ámbr. a szüzekr. könyv. 6. f.

ság két szempontból tekintendő. Mert vagy mint természetes összeköttetést, (mivel a házasság nem az emberek találmánya, hanem a természet intézménye) vagy mint szentséget kell tekinteni, melynek mivelta a természetes dolgok állapotát fölülhaladja. És mivel a kegyelem a természetet fokéletesíti, („mert nem előbbi a lelki, hanem az állati, azután a lelki:“)¹⁾ a dolog rendje azt kívánja, hogy előbb a házasságról szóljunk, a mennyiben természeti és a természet rendéhez tartozik, azután fejtsük ki azokat, melyek reá mint szentségre vonatkoznak.

X. Ki a szerzője a házasságnak, a mennyiben a természet rendéhez tartozik?

Mindenekelőtt tehát arra kell tanítani a híveket, hogy a házasságot Isten rendelte; mert írva van Mózes első könyvében:²⁾ „Férfiúvá és asszonyúvá teremté őket és megáldá őket Isten és mondá: növekedjete és sokasodjatok“; és:³⁾ „Nem jó az embernek egyedül lennie, teremtsünk neki hozzá hasonló segítőt“; és kevésse alább:⁴⁾ „Ádámnak nem találtaték hozzá hasonló segítő. Boesáta azért az Ur Isten mély álmot Ádáma és mikor elaludt vala, vón egyet az ő oldalsontjaiból és hust tón helyébe. És az Ur Isten az oldalsontot, melyet Ádámból vett vala, asszonyúvá alkotá és vivé őt Ádámahoz. És mondá Ádám: Ez mostan esont az én esontaimból és hué az én husomból; ez férfinak hivatik, mert férliúból vétetett. Annak okáért ellhagyja az ember atyját és anyját és feleségéhez ragaszkodik; és lesznek ketten egy testben“. Ezek bizonyítják, amint azt az Ur maga Máténál⁵⁾ kifejezi, hogy a házasság Istentől rendeltetett.

XI. A házasság, a mennyiben a természet rendéhez tartozik és fölkép mint szentség föl nem bontható.

De Isten a házasságot nemcsak rendelte, hanem, mint a trienti sz. zsinat⁶⁾ kijelenti, örök és felbonthatatlan kötelékkal is ellátta: mivel az Üdvözítő így szól:⁷⁾ „A mit Isten egybekötött. ember el ne válaszsza“. Mert, ámbár a házassággal, a mennyi-

¹⁾ I. Kor. 15, 46. ²⁾ Móz. I. K. 1, 27, 28. ³⁾ Ugyanott. 2, 18. ⁴⁾ Móz. I. K. 2, 20. s. k. ⁵⁾ Mát. 19, 4. s. k. ⁶⁾ Trient. zsin. 24. ül. bevez. ⁷⁾ Mát. 19, 6.

ben a természet rendéhez tartozik, megegyeztethető, hogy föloldhatatlan legyen: mégis főképp ilyen mint szentség: a miért egyszersmind mindenben, a mi a természet törvényénél fogva sajátja, a legfőbb tökélyre jut. Azonfelül mind a gyermek-nevelés kötelességével, mind a házasság egyéb hasznával ellenkezik, hogy köteleke föloldható legyen.

XII. Minden ember nem köteles házasságra lépni.

A mit pedig az Úr mondott:¹⁾ „Növekedjete és sokasodjatok“, arra vonatkozik, hogy kijelentse a házasság rendeltetésének célját, nem pedig azt, hogy minden embert kötelezzon: mert most, miután az emberi nem elszaporodott, nemcsak semmi törvény sem kényszerít valakit arra, hogy megnősüljön, sőt inkább igen ajánlatik a szüzesség s mindenkinek tanácsoltatik a sz. írásban, mint a házas életnél főségesebb, magában tökéletesebb és szentebb. Mert Urunk Üdvözítőnk így tanított:²⁾ „A ki föltoghatja, fogja föl“: és az apostol³⁾ azt mondja: „A szüzekről nincs parancsolatom az Urtól; hanem tanácsot adok, ugymint a ki irgalmasságot nyertem, hogy hiv legyek“.

XIII. Miért kell férfinak és nőnek összeadatni?

De ki kell fejteni, hogy mily okokból kell férfinak és nőnek összeadatni. Az első tehát maga a különböző nembelieknek természeti ösztön által kivánt társasága, a mely kölesönös segélyezés azon reményére van alapítva, hogy egyik a másiktól segítettve az élet kellemetlenségeit könnyebben viselhesse s az öregség fogyatkozásait eltűrhesse. A másik ok a nemzési vágy, nem ngyan azért, hogy a javaknak és gazdagságnak örökösöket mint inkább, hogy az igaz hitnek és vallásnak tisztelőket neveljenek: a mi, hogy főképp céljuk volt a sz. pátriárkáknak, midőn feleséget vettek, eléggé kitűnik a szentírásból. Azért az angyal, midőn Tobiást megtanította, hogyan távolíthatja el a gonosz lélek hatalmát, így szóla:⁴⁾ „Megmutatom neked, kik azok, a kiken erőt vehet az ördög. Mert a kik ugy házasodnak, hogy az Istent maguktól és elméjükből kirekesztik és fajtalan-

¹⁾ Móz. I. K. 1, 28. ²⁾ Mát. 19, 12. ³⁾ I. Kor. 7, 25. ⁴⁾ Tob. 6, 16. 17, 22.

ságukat ugy követik, mint a ló és öszvér, melyeknek nincs értelmök : azokon van hatalma az ördögnek“. Azután hozzá teszi : „Vedd el a szüzet az Úr félelmével, a fiak szeretetétől viseltetvén inkább, mint bujaságtól, hogy Ábrahám ivadékában áldást nyerj a fiakban“. És ez volt egyszersmind az oka, hogy miért rendelte Isten kezdetül fogva a házasságot. Azért igen nagy azok bűne, kik a házasság életben orvosszerekkel vagy a fogamzást akadályozzák, vagy a magzatot elhajtják ; mert ezt embergyilkosok gonosz összeesküvésének kell tartani.

XIV. Miért rendeltetett a házasság a bűn elkövetése után?

A harmadik ok, mely az első szülő bukása után a többi okokhoz járult, midőn az igazságnak, melyben az ember teremtetett, elvesztése miatt az érzékiség, a józan észszel ellenkezni kezdett ; az, hogy t. i. a ki gyöngeségét ismeri s a test küzdelmét viselni nem akarja, a bujaság bűnének elkerülésére a házasság gyógyszerével éljen. Erről így ír az apostol :¹⁾ „A paráz- naság eltávolztatásáért mindenkinek tulajdon felesége és mindenkinek tulajdon férje legyen“. És kevésse utóbb, miután tanította, hogy néha az áhítatosság kedvéért a házassági tartozást mellőzni kell, hozzá teszi : „Azután ismét keljete össze, hogy ne kísértsen titeket a sátán, ha meg nem tartózkodhattok“. Ezek tehát azok az okok, melyek közül valamelyiket mindenkinek szem előtt kell tartania, a ki áhitattal s vallásossággal, mint a szentek fiaihoz illik, akar házasságra lépni. Ha pedig ezen okokhoz mások is járulnak, melyektől indíttatva az emberek házasságokat kötnek és a feleség választásában egyiket a másiknál inkább tekintik, milyenek : örökös utáni vágy, gazdagság, szépség, előkelő származás, a hasonló gondolkozásmód : az ily okok épen nem kárhoztataendők ; mivel a házasság szentségével nem ellenkeznek. Mert Jákobot sem kárhoztatja a sz. irás azért, hogy Rakelt, szépségétől vonzatva, Liának eléje tette. Ezeket kell tudni a házasságról, a mennyiben az a természet rendjében gyökeredző egyesülés.

XV. Miért emelte Krisztus a házasságot szentségi méltóságra?

Meg kell magyarázni, hogy, a mennyiben szentség, lényege

¹⁾ 1. Kor. 7, 2.

sokkal főségebb és egészen magasabb célra vonatkozik. Valamint ugyanis a házasság, mint természeti kötelék, kezdettől fogva az emberi nem szaporítására rendeltetett: úgy utóbb szentség méltóságára emeltetett, hogy az igaz Isten és Üdvözítő Krisztusnak tiszteletére és imáadására nemzetség származzék és neveltsék. Mert, hogy Krisztus Urunk azon legszorosabb egyesülésnek, mely közte és egyháza közt létezik és irántunk végtelen szeretetének bizonyos jelét adja: e nagy titok méltóságát főképp a férfiú és nő ezen sz. összeköttetése által nyilvánította. S hogy ez igen helyesen történt így, világos abból, hogy minden emberi egyesülés között egy sem kapcsolja az embereket annyira össze, mint a házasság köteléke, mely által a férj és feleség a legnagyobb szeretettel és jóakarattal vannak egymásnak lekötelve: és innen van, hogy a sz. írás Krisztus és egyháza ezen isteni összeköttetését gyakran a házasság hasonlatával állítja szemünk elé.

XVI. Miképen igazi szentsége az új törvénynek a házasság?

Hogy pedig a házasság szentség, az egyház, az apostol tekintélyére támaszkodva, mindig bizonyosnak és kétségtelennek tartotta: mert így ír az Efezusiakhoz: ¹⁾ „A férfiúknak úgy kell szeretniök feleségöket, mint önmön testöket. Ki feleségét szereti, önmagát szereti; mert soha senki a maga testét nem gyűlöli, hanem táplálja és ápolja azt, mint Krisztus is az anyaszentegyházat: mert az ő testének tagjai vagyunk az ő husából és esontjaiból. Ezért az ember elhagyja atyját és anyját és feleségéhez ragaszkodik és ketten egy testté lesznek. Nagy titok ez, én pedig Krisztusra és az anyaszentegyházra mondom“. Mert, hogy ezen szavait: „Nagy titok ez“, a házasságról kell érteni, arról senki sem kételkedhetik: hogy t. i. a férfiú és nőnek összeköttetése, melynek Isten a szerzője, azon legszentebb köteléknek, melylyel Krisztus Urunk egyházával összekapcsoltatik, szentsége, azaz: szent jelvénye.

XVII. Miképen bizonyítható be sz. Pál szavaiból, hogy a házasság szentség?

És hogy ez igazi és tulajdon értelme azon szavaknak,

¹⁾ Ef. 5, 28—32.

megmutatják a régi sz. atyák, kik azon helyet magyarították: így magyarázta a trienti sz. zsinat is.¹⁾ Tudjuk tehát, hogy az apostol a férjjet Krisztussal, a feleséget az egyházzal hasonlítja össze; a férj²⁾ feje a nőnek, mint Krisztus az egyháznak; és innen van, hogy a férj feleségét szeretni és viszont a feleség férjjet szeretni és tisztelni tartozik. Mert Krisztus szeretete egyházát és érte adta magát; és ismét, mint ugyanazon apostol mondja, az egyház alá van vetve Krisztusnak. Hogy pedig ezen szentség kegyelmet is jelent és ad s ebben áll leginkább a szentség mivolta, a zsinat ama szavai fejezik ki: „A kegyelmet pedig, mely ama természetes szeretetet tökéletesítse és a fölbonthatlan egyességet megerősítse s a házasságot megszentelje, maga Krisztus, a tiszteletre méltó szentségek szerzője s tökéletesítője. saját szenvedésével érdemelte ki számunkra“. Azért kell tanítani, hogy ezen szentség kegyelme eszközli, hogy a férj és feleség a kölcsönös szeretet kapcsa által egybekövte, egymással megelégedjenek, idegen és tilos szerelmeket s elhálást ne keressenek, hanem mindenben³⁾ „tiszteletes legyen a házasság és szeplőtlen a házasság“.

XVIII. Mennyire különbözik az új szövetségi házasság a természetes vagy Mózes törvénye szerinti házasságtól?

Mennyire fölülmúlja a házasság szentsége azon házasságokat, melyek a törvény előtt vagy után szoktak köttetni, abból lehet megismerni, hogy ámbár a pogányok tudták, hogy a házasságban van valami isteni és azért az önkényes elhálásokat a természet törvényével ellenkezőknek, továbbá a megszeplősítést, házasságtörést és egyéb nemeit a bujaságnak büntetendőeknek tartották: mindazáltal az ő házasságaik nem bírtak szentség erejével. A zsidók ugyan pontosabban szokták megtartani a házassági törvényeket és kétséget sem szenved, hogy azoknak házassága szentebb volt. Minthogy t. i. ígéretet nyertek, hogy minden nemzet Ábrahám ivadékában fog megáldani:⁴⁾ méltán sz. kötelességnek tekinték, fiakat nemzeni, a választott nép sarjadékát terjeszteni, melyből Krisztus Urunk Üdvözítőnk emberi természetére nézve származandó vala; de ezen házasságok is nélkülözték a szentség igazi jellegét.

¹⁾ Trient. zsin. 24. ül. a házass. a bevez. és 1. szab. ²⁾ Efez, 5. 23. 24. 25. ³⁾ Zsid. 13, 4. ⁴⁾ Móz. I. K. 22, 18.

XIX. A házasság sem a természeti törvény alatt a bűn elkövetése után, sem Mózes törvénye alatt nem tartotta meg isteni eredetének fönségét.

Ehhez járul még, hogy, akár a természet törvényét a bűn után, akár Mózes törvényét tekintsük, könnyen észre veszszük, hogy a házasság eredeti fönségéből s tisztességéből kiesett. Mert a természet törvényének uralma alatt sokat találunk az ős atyák közül, kik egyszerre több feleséget vettek. Azután pedig Mózes törvényében meg volt engedve¹⁾ a feleség elbocsátása kellő ok és váláslevél adása mellett; az evangéliumi törvény mind a kettőt eltörölte²⁾ és a házasságot régi méltóságába vissza helyezte. Mert, hogy a többnejűség a házasság természetével ellenkezik, (ámbar némely ős atyákat nem lehet vádolni, mivel Isten engedelméből vettek több feleséget) kijelentette Krisztus Urunk ama szavakkal:³⁾ „Ézért elhagyja az ember atyját és anyját és feleségéhez ragaszkodik és ketten egy testté lesznek“. És aztán hozzá adja: „Azért már nem kettő, hanem egy test“. Mely szavakkal világosan értésünkre adta, hogy a házasságot Isten ugy rendelte, hogy csak kettőnek és nem többnek összeköttetéséből álljon. A mit másutt is világosan tanított, így szólván:⁴⁾ „A ki elbocsátja feleségét és mást veszen, házasságtöréssel vét ellene. És ha az asszony elhagyja férjét és máshoz megy, paráználkodik“. Mert ha a férfinak szabad volna több feleséget vennie, épen semmi ok sem volna arra, miért kellene őt házasságtörőnek inkább tartani, ha azon feleségén kívül, ki már házában van, mást venne, mint, ha az előbbit elbocsátván, mással kelne össze. Ebből megérthetjük, miért történik, hogy, ha valamely hitetlen, nemzete szokása szerint több feleséget vett, midőn az igaz hitre tér, az egyház parancsa szerint a többbit mind el kell bocsátnia és csak az elsőt tarthatja meg, mint igazi és törvényes feleséget.

XX. A házasság köteléke az elválás által föl nem oldható.

De Krisztus Urunk ugyanazon tanuságából könnyen bebizonyítható, hogy a házasság kötelékét semmiféle elválás fel nem

¹⁾ Móz. V. K. 24, 1. ²⁾ Mát. 19, 9. ³⁾ Mát. 19. 5. 6. ⁴⁾ Márk. 10, 11. 12.

bonthatja. Mert, ha a válás-levél által a nő a férj iránt tartozó kötelezettségétől fölmentetnék, szabad volna neki minden házasságtörés büne nélkül más férjhez mennie. Amde az Ur világosan kimondja:!) „A ki elbocsátja feleségét és mást veszen, paráználkodik; és a ki férjétől elbocsátottat veszen, paráználkodik“. Tehát világos, hogy a házasság kötelékét semmi más, csak a halál szakíthatja szét: ugyanezt megerősíti az apostol is, így szólván: 2) „Az asszony kötve van a törvényhez, a meddig férje él; hogyha férje meghal, fölszabadul: menjen férjhez, a kihez akar, csak hogy az Urban“. És ismét: 3) „Azoknak pedig, kik házasságban vannak, nem én parancsolom, hanem az Ur, hogy a feleség el ne váljék férjétől. Hogyha elválik, házasság nélkül maradjon vagy béküljön meg férjével“. Ezen választást pedig Pál apostol azon nőnek engedte meg, ki törvényes ok miatt hagyta el férjét, hogy vagy férj nélkül maradjon, vagy béküljön ki férjével. Mert az anyaszentegyház épen nem engedi meg a férjnek és feleségnek, hogy fontosabb ok nélkül egymástól elváljanak.

XXI. Miért hasznos a házasság teljes fölbonthatatlansága?

Hogy pedig valaki tulszigoromnak ne tartsa a házassági törvényt, mivel t. i. soha semmi okból föl nem bontható, ki kell fejteni a vele összekötött hasznokat is. Mindenekelőtt tudják meg az emberek, hogy a házasságkötésekben inkább az erényességet és lelki összhangzást kell tekintetbe venni, mint a gazdagságot és szépséget és hogy ezáltal a társadalomról legjobban van gondoskodva, kételkedni nem lehet. Azonfelül, ha az elválás a házasságot fölbontaná, az egyenetlenség okai, melyeket a békesség és szemérem régi ellensége naponkint szolgáltatna az embereknek, soha sem hiányoznának. Most pedig, ha meggondolják a hivek, hogy, noha a házassági egyfűttelést és társalgást nem nélkülözik is, mindazáltal a házassági kapocs által lekötve vannak és minden reménytől meg vannak fosztva, hogy más feleséget vehetnek, ez pedig azt eszközli, hogy a haragban és egyenetlenkedésben mérsékeljék magokat. Ha néha elválnak is, nejük nélkül sokáig el lenni nem tudnak s barátaik által könnyen kibékítettnek s az együttlakásra visszatérnek.

1) Luk. 16, 18. 2) I. Kor. 7. 39. 3) Ugyanott 10. 11. v.

XXII. Az elváló-levél által egymástól elkülönítettek ismét összemehetnek.

De e helyen nem kell elhallgatniok a lelkipásztoroknak sz. Ágoston üdvös intését. Ő t. i. megmutatandó a hiveknek, hogy feleségeikkel, kiket házasságtörés miatt elbocsátottak, ha azok bűnöket megbánták, ki kell békülniök, így szól:¹⁾ „Miért ne fogadja vissza a hívő férj feleségét. kit az egyház visszafogadott? vagy miért ne bocsásson meg a feleség a házasságtörő, de töredelmes férjnek, kinek Krisztus is megbocsátott“. Mert, midőn a sz. irás²⁾ „bolondnak“ nevezi azt, ki „a házasságtörő feleséget megtartja“, ezt azon nőről érti, a ki, miután vétkezett, bűnét megbánni és a megkezdett undokságot elhagyni nem akarta. Ezekből tehát kitéjük, hogy a hívők házassága tökéletességre és fenségre mind a pogányok, mind a zsidók házasságait igen felülmulja.

XXIII. Miféle hasznok származnak e szentségből a házásokra?

Azonkívül elő kell adni a hiveknek, hogy három java van a házasságnak; a magzat, a hűség és a szentség; ezek ama kellemetlenségeket pótolják és enyhítik, melyeket az apostol ezen szavakkal jelez:³⁾ „Az ilyeneknek testi gyötrelmök leszen,“ és azt eszközlik, hogy a testi közösülés, mely a házasságon kívül méltán kárhoztatandó, tisztességgel van összekötve. Az első jó tehát a „magzat,“ vagyis a gyermekek, kik igazi és törvényes feleségtől származnak; mert azt annyira becsülte az apostol, hogy így szólt:⁴⁾ „Üdvözülni fog“ a nő „a fiak szülése által.“ S ezt nem egyedül a nemzésről, hanem a gyermekek istentéelő neveléséről s a jámborságra való vezetéséről is kell érteni. Amint az apostol azonnal hozzá teszi: „ha megmarad a hitben.“ Azért int a szentírás:⁵⁾ „Vannak fiaid? oktasd őket és hajtsd meg őket gyermekségöktől.“ Ugyanazt tanítja az apostol is, s ezen oktatás legszebb példáit adják a szentírásban Tobias, Job és más sz. ősz atyák. Mik pedig a szülők és gyermekek kötelmei, a negyedik parancsban bővebben ki lesz fejtve.

¹⁾ Sz. Ágost. 2. könyv. a házasságtör. 6. és 9. f. ²⁾ Példab. 18, 22.

³⁾ I. Kor. 7, 28. ⁴⁾ I. Tim. 2, 15. ⁵⁾ Sirák Fia K. 7, 25.

XXIV. Mit jelent a házassági hűség s hogyan kell azt megtartani?

Következik a „hűség,“ mely második java a házasságnak ; nem azon hit ez, melylyel felruháztatunk, midőn a keresztséget felvesszük ; hanem bizonyos hűség, melylyel a férj felesége és a feleség férje iránt magát kölcsönösen lekötelezi úgy, hogy egyik a másiknak hatalmat ad teste fölött, és igéri, hogy a házasság szent szövetségét soha meg nem sérti. Ez könnyen kivethető azon szavakból, melyeket ős atyánk mondott,¹⁾ mikor Évát feleségül nyéré, melyeket aztán Krisztus Urunk az evangéliumban helyben hagyott:²⁾ „Ezért elhagyja az ember atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, és ketten egy testté lesznek ;“ és az apostol ama helyéből:³⁾ „Az asszonynak nincs saját testén hatalma, hanem a férfinak ; hasonlóképen pedig a férfiúnak sincs tulajdon testén hatalma, hanem az asszonynak.“ Azért méltán szabott az Ur legszigorubb büntetéseket az ő törvényben a házasságtörőkre ezen házassági hűség megszegése miatt. Továbbá a házassági hűség megkívánja, hogy a férj és feleség különös, szent és tiszta szeretettel legyenek egymáshoz fűzve, és ne ugy szeressék egymást, mint a házasságtörők, hanem mint Krisztus szerette egyházát ; mert ezen szabályt írja elénk az apostol, midőn mondja:⁴⁾ „Férfiak ! szeressétek feleségeket, mint Krisztus is szerette az anyaszentegyházát,“ ki azt bizonyosan nem a maga előnye miatt, hanem csak jegyesének hasznát tekintve, karolta át ama végtelen szeretettel.

XXV. Mit jelent a szentség, midőn a házasság javai közé számíttatik?

A házasság harmadik java „szentségnek“ mondatik. t. i. a házasság köteléke, mely soha sem bontható föl ; mert, mint az apostol mondja:⁵⁾ „Az Ur parancsolta, hogy a feleség el ne váljék férjétől. Hogyha elválnak, házasság nélkül maradjon vagy béküljön meg férjével. És a férj el ne boesássa feleségét.“ Mert ha a házasság, mint szentség, Krisztusnak egyházával való egyesülését jelenti : szükséges, hogy valamint Krisztus az egyháztól

¹⁾ Móz. I. K. 2, 24. ²⁾ Mát. 19, 5. ³⁾ I. Kor. 7, 4. ⁴⁾ Ef. 5, 25.
⁵⁾ I. Kor. 7, 10. 11.

soha el nem szakad, úgy a feleség férjétől, a házasság kötelékét illetőleg el ne választathassék. Hogy pedig e szent szövetség békésen s könnyebben megőriztessék, szólni kell a férj és feleség köteleiről, melyeket sz. Pál és Péter, az apostolok fejedelme leírtak.

XXVI. *Melyek a férjnek fő kötelei?*

A férj kötelessége tehát feleségével barátságosan és tisztességesen bánni: mire nézve meg kell emlékeznie, hogy Ádám Évát társának nevezte mondván:¹⁾ „Az asszony, kit társul adtál nekem;“ azért történt, mint némelyek a sz. atyák közül tanították, hogy az nem a férfi lábaiból, hanem oldalából alkottatott: valamint fejéből sem képeztetett, hogy tudja, hogy a férjnek nem urnője, hanem inkább neki alá van vetve. Továbbá az van rendén, hogy a férj mindig tisztességes munkával foglalkozzék, részint, hogy megszerezze mindazt, a mik a család fentartására szükségesek, részint, hogy a henylést elkerülje, melyből majdnem minden bűn származik; végre köteles családját helyesen igazgatni, a családtagok erköleseit javítani, az egyeseket köteleik betöltésére szorítani.

XXVII. *Miben áll a feleségnek kötelessége?*

Viszont a feleség kötelességei a következők, melyeket az apostolok fejedelme elszámlál, mondván:²⁾ „Az asszonyok férjüknök engedelmeskedjenek, hogy, a kik nem hisznek is az igének, az asszonyok magaviselete által ige nélkül megnyeressenek, látván istenfélő tiszta élteteket. Kiknek ne külső hajdiszben, vagy aranyviseletben vagy öltözékben legyen ékességök, hanem az elrejtett, belső ember, a csendes és szerény léleknek romlatlansága az, mi igen becses az Isten színe előtt. Mert így ékesíték magokat régenten a szent és Istenben bizó asszonyok is, engedelmesek lévén tulajdon férjöknek. Mint Sára engedelmes volt Abrahámnak, urának híván őt.“ Fő gondjok legyen továbbá gyermekeiket vallásosan nevelni, és a házi dolgokról szorgalmasan gondoskodni. Otthon örömet tartózkodjanak, ha csak szükség nem kényszeríti őket kimenni, és ezt soha se tegyék a férj

¹⁾ Móz. I. K. 3, 10. ²⁾ I. Pét. 3, 1. és köv.

engedelme nélkül. Azután, a miben főkép a házassági szövetség áll, mindig emlékeztökben tartsák, hogy Isten után senkit sem kell inkább szeretniök s többre becsülniök férjüknél, kinek mindenben, a mi a keresztény jámborsággal nem ellenkezik, kedvére járni és a legnagyobb készséggel engedelmeskedni is tartoznak.

XXVIII. Mit kell tartani a házasság szertartásairól?

Ezek kifejtése után helyén lesz, hogy a lelkészek megmagyarázzák azon szertartásokat is, melyeket a házasságkötésnél meg kell tartani: melyekről itt tüzetesen értekezni fölösleges volna, mivel a trienti sz. zsinat¹⁾ ugyis bőven és pontosan meghatározta azokat, a mik ez ügyben főkép megtartandók, s ezen határozat a lelképásztorok előtt nem is lehet ismeretlen. Elég legyen tehát inteni őket, hogy az ezen tárgyra vonatkozókat főrekejdjenek a sz. zsinat tanításából megtanulni, s azokat szorgalmasan magyarázzák meg a hiveknek.

XXIX. A titkos házasságok érvénytelenek.

Főleg pedig, nehogy az ifjak és leányok, kiknek ítélő tehetsége föllette gyöngé szokott lenni, a házasságoknak álneve által félrevezetve, vigyázatlanul rut szerelmi szövetségekre lépjenek: igen gyakran meg kell magyarázni, hogy azok sem igazi, sem érvényes házasságoknak nem tartandók, melyek nem a plebános, vagy más, maga a plebánostól vagy rendes pástortól erre felhatalmazott pap jelenlétében és bizonyos számú tanúk előtt köttetnek.

XXX. A házassági akadályokról is tanácsos szólni.

De a házassági akadályokat is meg kell magyarázni; mely tárgyról több tekintélyes és nagy tudományú férfiu, kik a bünökről és erényekről írtak, oly szorgalmasan értekezett, hogy könnyű lesz kinek-kinek azokat, a miket irataikban hátrahagytak, itt felhozni, annál inkább, miuthogy a lelkészeknek ugy szólván soha sem szabad azon könyveket kezökből letenniök.

¹⁾ Trient. zsin. 24. ül. házass. reform. határ.

Olvassák tehát figyelmesen mind ezen oktatásokat, mind pedig a sz. zsinat határozatait¹⁾ a házassági akadályokról, melyek vagy a lelki atyafiságból, vagy a köztisztesség törvényéből, vagy a párnálkodásból származnak és gondjuk legyen ezekre a hiveket is oktatni.

XXXI. Miként kell előkészülniök azoknak, a kik házasságra lépnek?

Ezekből kitetszik, hogyan kell a hiveknek elkészülve lenniök, midőn házasságot kötnek. Meg kell gondolniök, hogy nem emberi, hanem isteni dologhoz fognak, melyhez a szívnek különös feddhetlensége s jámborsága szükséges, mint az ő törvénybeli atyák példái eléggé mutatják, kik, jöllehet az ő házasságaik szentség méltóságával nem bírtak, mindazonáltal azok iránt mindenkor legnagyobb vallásossággal és szent tisztelettel viseltettek.

XXXII. A szülők beleegyezését a házasságkötésbe ki kell kérni.

A többi közt pedig főkép inteni kell a gyermekeket, hogy szüleik vagy azok iránt, a kiknek felügyelete s hatalma alatt vannak, oly tisztelettel legyenek, hogy azok tudtán kívül, vagy épen ellenökre s beleegyezésök nélkül házasságra ne lépjenek. Mert az ő szövetségben látjuk, hogy a fiak házasságát mindig az atyák intézték; kiknek akarataról, melyet ez ügyben tekintetbe kell venni, ugy látszik, az apostol is szól e szavakkal:²⁾ „A ki házasságra adja szüz leányát, jól eselekszik; de a ki nem adja, jobban eselekszik.“

XXXIII. Mit kell előadni a házasság tényére nézve?

Hátra van azon része, mely a házassággal való életet illeti: a miről ugy szóljanak a lelkipásztorok, hogy egyetlen szót se ejtsenek ki, mely a hivek füleit sértené, a jámbor lelkeket megbotránkozthatná, vagy őket nevetésre indíthatná. Mert valamint az Ur beszédei tiszták:³⁾ ugy igen illendő, hogy a keresztény nép tanítója is oly szólásmóddal éljen, a mely különös komolyságot s feddhetlenséget mutasson. Azért kettőre kell különösen oktatni a hiveket, hogy t. i. nem a testi gyönyör és kéj miatt kell a

¹⁾ Ugyanott 2—4. f. ²⁾ I. Kor. 7, 38. ³⁾ Zsol. 11, 7.

házassági kötelességet teljesíteni, hanem azon határok között kell azzal élni, melyeket, mint fönnebb megmuttattuk, az Ur elének szabott. Mert illő megemlékezni az apostol intéséről: ¹⁾ „A kiknek feleségök vagyon, úgy legyenek, mintha nem volna;” valamint sz. Jeromos szavairól: ²⁾ „A böles férfinak értelemmel kell szeretni nejét, nem szenvedélylyel; fékezze kéjrohamaít, nehogy vaktában vezettség a közösülésre. Semmi sem utálatosabb, mint feleségét házasságtörő asszony gyanánt szeretni.“

XXXIV. A házasságtörő néha meg kell magokat tartóztatniok a házassági kötelességtől.

Mivel pedig minden jót buzgó imával kell Istentől kérni, másodsor arra is szükség tanítani a híveket, hogy néha, midőn Istenhez imádkoznak és könyörögnek, a házassági tartozást nélkülözzék; s ezt főkép tartsák meg legalább három nap az oltárszentség vétele előtt, a negyvennap szent böjt alatt pedig gyakrabban, mint elődeink helyesen és szentül parancsolták. Mert így tapasztalni fogják, hogy a házasság javai Isten kegyelméből napról napra növekedni fognak és jámborságra törekedvén nemcsak földi életök békés és csöndes lesz, hanem az Isten jószágából elnyerendő örök élet igaz és állandó reményét is, „mely meg nem szégyenit,“ ³⁾ táplálják.

¹⁾ I. Kor. 7, 29. ²⁾ Sz. Jer. Jovini. ell. 1, 49. ³⁾ Rom. 5, 5.

HARMADIK RÉSZ.

I. FEJEZET.

Istennek a tiz parancsolatban foglalt parancsairól.

I. A tizparancsolat minden parancsok összege.

Szent Ágoston azt írja¹⁾ a tizparancsolatról, hogy az minden törvénynek összege és rövid foglalata. Jóllehet Isten sokféle-kép szólott, mindazáltal Mózesnek csak két kőtáblát adott, melyek a jövő szövétség tábláinak mondatnak a frigyszekrényben; t. i. Istennek minden egyéb parancsai, ha szorosan vizsgáljuk és jól értjük, azon tiz parancson függenek, melyek e két táblára irattak, mint maga e tiz parancs ama kettőn függ, t. i. Isten és felebarátunk szeretetének parancsolatain, melyeken az összes törvény és próféták.²⁾

II. Miért kell a lelkipásztoroknak főképp a tiz parancsolatot jól tudniok és megmagyarázniok?

Mínthogy tehát ez az egész törvénynek összege, a lelkipásztorok éjjel nappal róla elmélkedjenek, nemesak hogy a saját életüket szerinte intézzék, hanem a reájok bizott népet is az Úr törvényére oktassák. Mert „a pap ajkai őrzik a tudományt és a törvényt az ő szájából kérdezik, mert ő a seregek Urának angyala“;³⁾ a mi főképp az új törvénybeli lelkipásztorokra vonatkozik, kik Istenhez közelebb lévén, „az Úr lelke által fényesebben és fényesebben“;⁴⁾ kell átváltozniok; s mínthogy Krisztus Urunk őket világosságnak nevezé, az ő tulajdonképi kötelességök az, hogy

¹⁾ Sz. Ágost. Moz. II. K. f. 140. kérd. ²⁾ Máté 22, 40. ³⁾ Malak. 2, 7. ⁴⁾ II. Kor. 2, 18.

a setétségben levőknek világosságai, a halgatagoknak tanítói, a gyermekeknek mesterei¹⁾ legyenek és „ha valaki bűnre ragadtatik“,²⁾ ők, kik lelkiek, az olyat oktassák. A gyónásban is bírák s a bűnöknek neme és módja szerint ítéletet hoznak: azért. ha tudatlansággal mind magoknak, mind másoknak ártani nem akarnak, abban legnagyobb éberséggel s az isteni parancsok magyarázásában gyakorlottsággal kell bírniok, hogy ezen isteni szabály szerint bármely cselekedetről és kötelesség elmulasztásáról ítéletet hozhassanak és miként az apostol mondja:³⁾ a „józan tanítást“ adják elő, t. i. azt, mely minden tévelytől ment s a lélek betegségeit vagyis a bűnöket orvosolja, hogy a nép Isten előtt a kedves és jó cselekedetek követője legyen. Ezen fejtegetésekben a lelkipásztor azokat adja elő, a mikkel a hiveket a törvény iránt való engedelmességre indíthatja.

III. Ki a szerzője a tizparancsolatnak és a természet törvényének?

A többek közt pedig, a mik az embereket e törvény parancsainak megtartására ösztönözhetik, legnagyobb erővel bír az, hogy e törvény szerzője az Isten. Mert jóllehet „az angyaloktól kiszolgáltatottnak“⁴⁾ mondjuk, mindazáltal nem kételkedhetünk azon, hogy szerzője maga az Isten; miről elég világos bizonyosságot tesznek nemcsak magának a törvényhozónak szavai, melyeket alább meg fogunk magyarázni, hanem a szentírásnak számtalan helyei is, melyekre a lelkipásztorok könnyen rátalálhatnak. Mert mindenki érzi az Istentől szívébe írt törvényt, mely szerint a jót a rossztól, a becsületest a becselentől, az igazat a nem igaztól meg tudja különböztetni; mely törvény minthogy lényegére és mivoltára attól, mely irva van, nem különbözik, ki az, ki tagadni merészelje, hogy valaminthogy a bensőnek, úgy az írott törvénynek szerzője az Isten? Azért azt kell hinnünk, hogy ezen, a rossz erkölcsök s folytonos romlottság által már majdnem elhomályosult isteni világosságot, midőn Isten Mózesnek törvényt adott, inkább nagyobb fénybe helyezte és mint új törvényt hozta, nehogy a nép Mózes törvényének fölfüggesztését hallván, talán azt gondolja, hogy e törvények őt nem kötelezik. Mert kétséget nem szenved, hogy e parancsoknak nem azért kell engedelmeskedni, mivel Mózes által adattak, hanem mivel mindenkinek

¹⁾ Rom. 2, 19. és köv. ²⁾ Gal. 6, 1. ³⁾ II. Tim. 4, 3. ⁴⁾ Gal. 3, 19.

szívébe vannak írva s Krisztus Urunk azokat kifejtette és megerősítette.

IV. Mikép buzdíthatja a népet a törvény megtartására maga a törvény szerzője?

Azonban legtöbbet használ s a meggyőződésre nagy erővel bír annak meggondolása, hogy Isten az, ki a törvényt hozta, kinek bölcsesége s igazsága felől nem kételkedhetünk, sem az ő végtelen erejét és hatalmát ki nem kerülhetjük. Azért, midőn Isten a próféták által a törvény megtartását parancsolta, magát Ur Istennek nevezé s maga a tizparancsolat kezdetén¹⁾ így szól: „Én vagyok a te Urad Istened“; és másutt²⁾ „Ha Ur vagyok, hol a félelem irántam?“

V. Mily nagy jótétemény, hogy Istentől törvényt kaptunk.

De nemesak Isten parancsainak megtartására, hanem háladattosságra is fogja a hivek sziveit indítani az, hogy Isten az ő akaratát, mely üdvösségünkre ezélez, kijelenté. Azért a szentírás nem egy helyen e legnagyobb jótéteményt kitüntetvén inti a népet, hogy saját méltóságát s az Ur jótéteményét ismerje meg, mint Mózes V. könyvében:³⁾ „Éz, ugymond, a ti bölcseségtek s értelmetek a népek előtt, hogy hallván mind e parancsokat, mondják: Ime a bölcs és értelmes nép, a nagy nemzet“; és ismét a zsoltárban:⁴⁾ „Nem cselekedett így semmi más nemzettel és azoknak nem jelentette ki ítéleteit“.

VI. Miért adta Isten oly nagy fenséggel törvényeit hajdan Israel népének?

Ha pedig a lekipásztor a törvény hozásának körülményeit is kimutatja a szentírás tekintélyével, könnyen megértik a hivek, mily áhitattal s alázattal kell Isten törvényét tisztelni: mert három nappal a törvény kihirdetése előtt⁵⁾ Istennek parancsából mindenkinek meghagyatott, hogy öltöneiket megmossák, feleségeiktől tartózkodjanak, hogy minél tisztábbak és készütltebbek

¹⁾ Mózes II. K. 20, 2. ²⁾ Malak. 1, 6. ³⁾ Móz. V. K. 4, 6. ⁴⁾ 147. szolt. 20. ⁵⁾ Móz. II. K. 19, 9. és köv.

legyenek a törvény elfogadására, hogy „a harmadik napon“ megjelenjenek. Azután a hegyhez vezetettve, homnan az Ur Mózes által a törvényeket adandó volt, egyedül Mózesnek mondatott, hogy menjen föl a hegyre, hová Isten a legnagyobb főltséggel leszállott s a helyet dörgés, villámlás, tűz és sűrű felhőkkel körülvéve, Mózeszel beszélni kezdett és neki a törvényeket átadta, mit az isteni bölcsesség azért tett, hogy bennünket intszen, hogy az Ur törvényét tiszta s alázatos szívvel kell fogadni s ha parancsait meg nem tartjuk, az isteni igazságtól kiszabott büntetések várnak reánk.

VII. Hogyan teljesíthetik az emberek az oly nagy rettentéssel hirdetett törvényt és hogy mi sem könnyebb a szeretetnél.

Ezenkívül mutassa meg a lelkipásztor, hogy a törvény parancsait nem nehéz teljesíteni, a mit szent Agostontól vett ezen érvel is megmutathat, a ki azt mondja: „Ugyan hogyan mondhatni, hogy lehetetlen az embernek szeretni; szeretni, mondom, a jövővé teremőt, a szeretetteljes atyát, sőt tulajdon testét is testvéreiben? Már pedig, „A ki¹⁾ szeret . . . az a törvényt betölté“. Azért nyíltan bizonyítja sz. János²⁾ apostol, hogy Isten parancsai nem neheznek: mert szent Bernát³⁾ bizonyítsága szerint az embertől semmit igazságosabban, nagyobb méltányossággal, nagyobb haszonnal nem lehetett volna követelni. Azért Istennek legfőbb jótékonyosságát esodálván sz. Ágoston,⁴⁾ így szólítja meg magát az Istent: „Mi az ember, hogy tőle szerettetni kívánsz? s ha nem teszi, iszonyu büntetésekkel fenyegeted? Vagy nem elég nagy büntetés-e az, ha nem szeretlek?“ Ha valaki azt hozná föl mentségül, hogy természeti gyengesége akadályozza abban, hogy Istent szeresse: meg kellene neki magyarázni, hogy Isten, ki szerettetni kíván, a szeretet erejét az ő Szentlelke által sziveinkbe önti;⁵⁾ e jó Lélek pedig az azt kérőknek a mennyei Atyától adatik,⁶⁾ ugy, hogy méltán könyörge szent Ágoston:⁷⁾ „Add meg, a mit parancsolsz és parancsolj, a mit akarsz“. Mivel tehát Isten segítségével, főkép Krisztus Urunk halála után, mely által e világ fejedelme kivettetett, velünk van: nincs ok, hogy valakit a dolog nehézsége eljesszsen: mert semmi sem nehéz annak, a ki szeret.

¹⁾ Rom. 13, 8. ²⁾ I. Ján. 5, 3. ³⁾ Sz. Bern. az Isten szeret. 1. f. ⁴⁾ Sz. Ágost. vallom. 1. k. 5. f. ⁵⁾ Rom. 5, 5. ⁶⁾ Luk. 11, 13. ⁷⁾ Sz. Ágost. az állhat. ajándék 53. f.

VIII. Köteleztetik-e szükségképen minden ember a törvény megtartására?

Továbbá, hogy erről meggyőzzük hűveinket, igen hasznos lesz megmagyarázni, hogy a törvénynek szükségképen engedelmeskedni kell, főképp mivel napjainkban többen vannak, kik gonoszul és önmaguk nagy kárával nem félnek azt állítani, hogy a törvény, akár könnyű, akár nehéz legyen, az üdvösségre nem szükséges. Kiknek gonosz és istentelen állítását a plebános a szentírás bizonyítékaival ezáfolja meg, főképp azon apostolóval. kinek tekintélyével azok az ő gonoszságukat védelmezni törek-szenek. Mit mond tehát az apostol? ¹⁾ „A körülméletetés semmi, a körülméletlenség is semmi, hanem az Isten parancsainak megtartása ér valamit“. Midőn pedig ezen állítását másutt²⁾ ismétli s azt mondja, hogy csak az új teremtmény Krisztusban ér valamit: ebből értjük meg, hogy ő „Krisztusban új teremtmény-nek“ azt nevezi, a ki Isten parancsait megtartja. Mert a ki Isten parancsait ismeri és megtartja, az szereti Istent, miként maga az Úr bizonyítja sz. Jánosnál: ³⁾ „Ha valaki engem szeret az az én beszédemet megtartja“. Mert ámbár az ember meg-igazulhat és a rosszból jóvá lehet, mielőtt a törvénynek egyes parancsait külső tettek által teljesitené: mindazáltal lehetetlen, hogy az, a ki koránál fogva észével élni képes, gonoszból igazzá legyen, ha Isten minden parancsainak megtartására készséges akarattal nem bír.

IX. Mily hasznok származnak az Isten törvényének megtartásából?

Végre, hogy a plebános semmit el ne hagyjon, a mivel a hívő nép a törvény betöltésére indítható: mutassa ki, mily bőségesek és édesek gyümölcsei, a mit könnyen bebizonyíthat azok-ból, a kik a tizennyolczadik zsoltárban írva vannak; mert abban Isten törvényének dicsérete énekeltetik, melynek legnagyobbika az, mely Isten dicsőségét és fenségét sokkal inkább kifünteti, mint azt ékességök és rendezettségük által magok az égi testek teszik, melyek amint minden, még a legvadabb nemzeteket is esodálatra ragadják, úgy eszközlik, hogy a mindenség alkotójának és szerzőjének dicsőségét, bölcsességét és hatalmát megismerjék.

¹⁾ I. Kor. 7, 19. ²⁾ Gál. 6, 15. ³⁾ Ján. 14, 21.

Az Ur¹⁾ törvénye ugyan a lelkeket Istenhez téríti; mert az ő utait s Istennek legszentebb akaratát a törvény által megismervén, lábainkat az Ur utaira irányozzuk. De mivel egyedül az Istent félők igazán bölcsesek, a törvénynek még az is sajátja, hogy bölcseséget ad a kisdedeknek. Azért igaz örömmel s az isteni titkok megismerésével, továbbá kimondhatlan gyönyörrel és jutalommal halmoztatnak el mind ez életben, mind a jövőben azok, kik az Isten törvényét megtartják.

X. Mivel minden Isten akaratát teljesíti, méltó, hogy az ember is ugyanazon akaratot kövesse.

Azonban a törvényt nem annyira saját hasznunkért kell megtartanunk, mint inkább Isten kedvéért, ki a törvényben az emberi nemnek az ő akaratát nyilatkoztatá ki, melyet, mivel minden teremtmény követ, sokkal méltányosabb, hogy az ember is engedelmeskedjék neki. Azt sem kell elhallgatni, hogy főképp ezzel mutatta ki irántunk kegyességét és végtelen jóságának gazdagságát és hogy ámbár minden jutalom nélkül kényszeríthetett volna bennünket dicsőségének szolgálatára, mégis saját dicsőségét a mi hasznunkkal akarta egybekapcsolni úgy, hogy a mi az embernek hasznos, ugyanaz Istennek dicsőségére legyen. Minthogy tehát ő a legnagyobb és legkitünőbb, azért tanítsa a plebános, a mit a próféta utolján²⁾ mondott: „azok megőrzésében nagy megjutalmazás van“. Mert nemcsak azon áldások ígértettek nekünk, melyek inkább a földi boldogságra látszanak vonatkozni, t. i. hogy³⁾ áldottak leszünk a városban, áldottak a mezőben, „hanem⁴⁾ bőséges jutalom mennyekben“ és „jó és tömött, megrázott és kifolyó mérték“⁵⁾ tétetett el, melyet jámbor és igaz cselekedetek által érdemlünk Isten irgalmának segélyével. „Én⁶⁾ vagyok a te Urad Istened, ki téged kihoztalak Egyiptom földéről, a szolgaság házából. Idegen Isteneid ne legyenek én előttem. Faragott képet ne csinálj magadnak stb.“

XI. Miért kötelez Mózes törvénye minden korszakbeli embert és mely alkalommal hirdettetett ki Israel fiainak?

Ambár ezen törvényt a hegyen a zsidóknak adta az Ur,

¹⁾ 18. zsolt. 8. ²⁾ 18. zsolt. 12. ³⁾ Móz. V. K. 28, 3. ⁴⁾ Mát. 5, 12. ⁵⁾ Luk. 6, 38. ⁶⁾ Móz. II. K. 20, 2.

mégis, mivel a természettől már sokkal előbb mindenkinek szívébe volt vésve és jegyezve, azért az Ur azt akarta, hogy mindenki megtartsa: igen hasznos lesz ama szavakat, melyekkel Mózes szolgálata s tolmácsolása mellett a zsidóknak kihirdetett és Israel népének titokteljes történetét szorgalmasan fejtegetni. Beszölje el először, hogy az ég alatt levő összes nemzetek közül Isten egyet kiválasztott, mely Ábrahámától származott, kit Kánaán földén vándorol akart hagyni és ámbár ezen földet megígérte neki, mégis mind ő, mind utódai négyszáz évnél tovább kóboroltak, mielőtt a megígért földön letelepedhetek: vándorlásukban azonban soha meg nem szűnt rólok gondoskodni. Ok ugyan átmentek¹⁾ „egyik nemzetől a másikhoz s egyik királyságból egy másik néphez“, mindazáltal soha meg nem engedé, hogy azoktól valami méltatlanságot szenvedjenek; sőt a királyokat megbünteté. Mielőtt pedig Egyiptomba költöztek volna, oly férfit küldött előre, kinek okossága által mind ők, mind az Egyiptomiak az éhségtől megmenekedtek. Egyiptomban pedig oly kegyességgel volt hozzájuk, hogy Fáraó ellenkezésének s vesztőkre való törekvésének ellenére is csudálatos módon megsaporodtak: a midőn igen sanyargattattak s rabszolgákként a legnehezebb munkával terheltettek, Mózeset adá nekik vezérül, a ki őket hatalmas kézzel kivezesse. Főkép ezen kiszabadításról tesz említést az Ur a törvény kezdetén, e szavakkal:²⁾ „Én vagyok a te Urad Istened, ki téged kihoztalak Egyiptom földéről, a szolgaság házából“.

XII. Miért választottak a zsidók Isten népévé?

Mindebből a plebánosnak leginkább azt kell kiemelni, hogy Isten minden nemzetek közül egyet választott ki, melyet saját népének nevezett, s melytől megismertetni s tiszteltetni akart: nem mintha a többit igazságban és számban fölülmulná, mint a zsidókat figyelmeoteté Isten,³⁾ hanem mivel Istennek magának ugy tetszett, hogy inkább esekély számu és tehetetlen nemzetet öregbitsen és gazdagitson, hogy hatalma és jósága mindenki előtt annál ismeretesebb és feltünőbb legyen. Azért ilyen levén azon emberek állapotja, „hozzájuk ragaszkodott,⁴⁾ és őket

¹⁾ 104. zsolt. 13. ²⁾ Móz. II. K. 10, 2. ³⁾ Móz. V. K. 7. 7. ⁴⁾ Móz. V. K. 10, 15,

szerette,“ úgy, hogy ég és föld ura lévén nem szégyenlé azok Istenének nevezetni magát, mi által a többi nemzeteket versenyzésre indítá, hogy a zsidók boldogságát megismervén, minden ember az igaz Isten tiszteletére térjen; miként szent Pál¹⁾ is bizonyítja, hogy a nemzetek boldogságának meggondolása és Isten igaz Ismerete által, melyre őket megtanítá, buzdítja kövételre testi atyjafiait.

XIII. Miért kellett a zsidóknak sokáig és sokat szenvedniök, mielőtt törvényt kaptak?

Tanítsa azután a hiveket, hogy Isten azért engedé meg, hogy a zsidók atyái oly sokáig vándoroljanak, utódaik pedig a legkeményebb szolgálattal nyomassanak és gyötörtessenek, hogy megtanuljunk. mikép Isten barátjai csak azok lehetnek, a kik a világnak ellenségei és vándorok a földön, tehát Isten barátságába könnyebben bejuthatunk, ha a világgal semmi közünk sincsen; továbbá, hogy Isten tiszteletére térvén, megértsük, mennyivel boldogabbak azok, a kik Istennek, mint a kik a világnak szolgálnak, a mire figyelmet bennünket a szentírás, midőn így szól:²⁾ „Mindazáltal szolgálni fognak neki, hogy az én szolgálatomnak és a földi ország szolgálatának különbségét megtudják.“ Továbbá fejtse ki, hogy Isten ígéreteit több mint négyszáz év után teljesítette, hogy ama nép hittet és reménnyel tápláltassék. Mert Isten azt akarja, hogy hivei tőle mindenkor függjenek, s minden reményöket az ő jóságába helyezték, mint az első parancs magyarázatában majd ki fogjuk fejteni.

XIV. Miért adatott a törvény azon helyen és időben?

Végül szóljon a helyről és időről, melyben Israel népe ezen törvényt kapta; mintán t. i. Egyiptomból kivezettetve a a pusztába jött, hogy az új jótétemény emlékeitől indítatva, és a helynek zordonságától, melyen járt, kelt, elborzadva, a törvény elfogadására alkalmatosabbá tétessék. Mert az emberek leginkább azokhoz vonzódnak, kiknek jótékonyságát tapasztalták, és midőn minden emberi segítségtől megfosztva látják magokat, Isten oltalmához folyamodnak. A miből megérthető az, hogy a hivek a meny-

¹⁾ Rom. 11, 14. ²⁾ Krónik. II. K. 12. 8.

nyei tan elfogadására annál hajlandóbbak, minél inkább elvonják magokat a világ csábjaitól s a test gyönyöreitől: amint a prófétánál¹⁾ írva van: „Kit tanít ő ismeretre? és kivel érteti meg a hallott dolgot? a tejtől elválasztottakkal, az emlőtől elszakasztottakkal.“

II. FEJEZET.

Az első parancsról.

„Én vagyok a te Urad Istened, ki téged kihoztalak Egyiptom földéről, a szolgaság házából.“

I. Mit jelent e bevezetés és miféle titkok foglaltatnak benne?

A plebános azon legyen tehát, s a mennyire lehet, törekedjék arra, hogy a hívő nép mindenkor emlékeztetésben tartsa e szavakat: „Én vagyok a te Urad, Istened:“ melyekből megértsék, hogy törvényhozójak maga a teremtő, a kitől mind teremtettek, mind fentartatnak, és méltán mondják:²⁾ „Ó az Úr a mi Istenünk, és mi az ő legelőjének népe vagyunk, s kezének juhai.“ E szavakra való éber és gyakori megemlékezés oly erővel bír, hogy a hiveket a törvény tiszteletére készebbekké teszi, s a büntől távol tartja. A mi pedig következik: „ki téged kihoztalak Egyiptom földéről, a szolgaság házából,“ ámbár csak az Egyiptomiak uralmától megszabadított zsidókra látszik illeni: mindazáltal, ha az egész üdvrendszer benső mivoltát tekintjük, sokkal inkább a keresztényekre vonatkozik, kik nem az egyiptomi szolgaságból, hanem a bűnnek orszaga,³⁾ s a sötétség hatalmából ragadtattak ki Istentől, és szeretett fiának országába vitettek át. E jótéteménynek nagyságát szemlélvén Jeremiás megjövendölé:⁴⁾ „Ime eljönnek a napok, úgy mond az Úr, és nem mondják többé: Él az Úr! ki Israel fiait kihozta az éjszakai földről, és minden egyéb földről, melyekre kivettem őket: mert visszahozom saját földükre, melyet atyáiknak adtam. Ime én sok halászt küldök, ugymond az Úr, és kihalászszaák őket,“

¹⁾ Izai. 28, 9. ²⁾ 94 zsolt. 7. ³⁾ Kolosz. 1, 13. ⁴⁾ Jer. 16, 14 és köv.

s így tovább. Mert a legkegyelmesebb atya az ő Fia által a fiakat, kik szétszórva voltak egybegyűjté, hogy már nem mint a bűnnek, hanem mint az igazságnak szolgálói, „szolgáljunk¹⁾ neki szentségben és igazságban öelötte minden napjainkban.“

II. Mily hatással kell a hívekre lennie a tízparancs bevezetésének?

Azért a hívek minden kísértet ellen paizsul használják az apostolnak²⁾ ama mondását: „A kik már meghaltunk a bűnnek, mikép éljünk mégis abban?“ már nem vagyunk magunkéi, hanem azéi, ki érettünk meghalt s föltámadott; ő a mi Urunk Istenünk, a ki tulajdon vérével szerzett meg magának bennünket; hogyan vétkezhetünk Urunk Istenünk ellen, s feszíthetjük őt újra keresztre? Azért mint igazán szabadok, és pedig azzal a szabadsággal, melylyel Krisztus szabadított meg minket, amint³⁾ tagjainkat az igazságtalanság szolgálatára adtuk, úgy adjuk azokat most az igazság szolgálatába, a megszentelésre.

„Idegen Isteneid ne legyenek énelöttem.“

III. Mit parancsol és tilt ezen első parancs?

Tanítsa a plebános, hogy a tízparancsolatban első helyen állanak azok, a mik Istenre, a második helyen pedig azok, a mik felebarátunkra vonatkoznak: mert azoknak, a miket felebarátunknak teszünk, indoka az Isten: mert felebarátunkat úgy szeretjük Isten parancsa szerint, ha Istenért szeretjük: azok pedig az első táblán vannak megírva. Mutassa ki továbbá, hogy az idézet szavak kettős parancsot foglalnak magokban: az egyik parancsoló, a másik tiltó. Mert midőn mondatik: „Idegen Isteneid ne legyenek énelöttem,“ azon értelemben van vele összekapcsolva: Éngem mint igaz Istent tisztelj, idegen Isteneknek tiszteletet ne tulajdoníts.

IV. Miként foglaltatik e parancsban a hit, remény és a szeretet?

Az elsőben pedig a hit, remény és szeretet parancsa foglaltatik. Mert midőn az Istent állandónak, változhatatlannak, min-

¹⁾ Luk. 1, 74. 75. ²⁾ Róm. 6. 2. ³⁾ Róm. 6, 19.

dig ugyanannak mondjuk, őt helyesen minden csalárdság nélkül hűségesnek valljuk; miért is az ő ígéreteibe bizva teljes hitet és tekintélyt kell neki tulajdonítanunk. A ki pedig az ő mindenhatóságát, kegyességét és jótékonyásra való készségét és hajlandóságát meggondolja: teheti-e, hogy minden reményét öbenne ne helyezze? S ha jóságának és szeretetének reánk árasztott gazdagságát vizsgálja, lehet-e őt nem szeretnie? Innét ama bevezetés, innét a befejezés, melylyel Isten, valamit meghagyva s parancsolva, él a sz. írásban: „Én vagyok az Ur.“

V. *Megmagyaráztatik e törvény, a mennyiben nemleges.*

A parancs második része pedig ez: „Idegen Isteneid ne legyenek élélottem:“ mely beszédmóddal a törvényhozó nem azért élt, mintha ezen értelem a parancs igenlegességéből eléggé ki nem tűnt volna, ily módon: „Engem tisztelj mint egy Istent: mert ha Isten, csak egy; hanem azoknak vaksága miatt, kik hajdan magokat az igaz Isten tisztelőinek vallották, mégis több Istent tiszteltek; milyenek magok a zsidók között is igen sokan voltak, a kik, miként Illés szemökre veté,¹⁾ „kétfelé sántikáltak:“ mint a Szamariaiak is tettek, kik Israel Istenét is, meg a pogányok isteneit is tisztelték.

VI. *Miként kell e parancsot mindannyi közt legfőbbnek tartani.*

Ezeket kifejtvéen hozzá kell adni, hogy e parancs valamennyi között első s legnagyobb, nemesak rendre, hanem ok, méltóság és jelességre is. Mert Istent részünkről végtelenül nagyobb szeretet és tekintély illeti meg, mint bármely urat vagy királyt. Ő teremtett bennünket, ő tart fen, ő táplál minket anyáink méhében, a honnan e világra jöttünk; ő nyújtja nekünk az életre s táplálásra szükségesekeket.

VII. *Kik szegik meg főképp e parancsot?*

Vétkeznek pedig e parancs ellen mindazok, a kik hit-, remény- és szeretettel nem bírnak; kiknek vétke igen nagy körre terjed. Mert ezek közé tartoznak, a kik eretnkségbe esnek, kik nem

¹⁾ Kir. III. K. 18, 21.

hiszik azokat, a miket az anyaszentegyház, hogy higgyük, előnkbe ad: kik az álmoknak, madárjóslatoknak s más hiábavalóságoknak hitelt adnak; kik üdvösségük reményét elvetik s az Isten jóságában nem bíznak: kik csak a gazdagságban, testi egészségök és erejükben bíznak: a miket bővebben kifejtettek azok, kik a bűnökről és gonoszságokról irtak.

VIII. E parancsral nem ellenkezik azon tisztelet, melylyel az egyház berett szokása szerint a szenteket tiszteljük.

Azonban e parancs magyarázatában azt is tüzetesen ki kell fejteni, hogy a szenteknek, angyaloknak s anna boldog lelkeknek, kik a mennyei dicsőségben örvendeznek, tisztelete és segítségül hívása, vagy testeik és hamvaiknak tisztelete is, mely a katolikus egyházban mindig szokásban volt, e törvénnyel nem ellenkezik. Mert ki volna oly esztelen, hogy, mivel a király tiltja, nehogy valaki magát királynak adja ki, vagy hogy királyi tiszteletet s hódotlatot fogadjon el, ebből azt következtetné, hogy a király az ő tisztviselőit tiszteltetni nem akarja? Mert, ámbár a keresztényekről azt mondják, hogy az ő szövetségi szentek példája szerint, az angyalokat imádják, mindazáltal nem azon tiszteletet adják neki, melyet Istennek tulajdonítanak. Ha olvassuk, hogy néha az angyalok elleneztek, hogy őket tiszteljék az emberek, világos, hogy ezt azért tették, mivel nem akarták, hogy azon módon tiszteljék őket, a milyen egyedül Istent illet meg.

IX. Megmutatja a szentírás, hogyan szabad a szent angyalokat tisztelni.

Mert ugyanazon Szentlélek, ki azt, mondja: ¹⁾ „Egyedül Istennek tisztelet és dicsőség,“ parancsolta, hogy szüleinket és az öregeket tiszteljük. A szent férfiak is, kik egy Istent tiszteltek, mégis „a királyokat,“ miként a szentírásban van, „imádták,“ az az: leborulva tisztelték. „Ha a királyokat, kik által Isten a világot kormányozza, ily nagy tisztelettel illetjük: az angyaloknak, kiket Isten az ő szolgálivá választott s kiket nemesak egyházának, hanem a többi dolgoknak kormányzásában is használ, s kiknek segítségével naponkint a legnagyobb lelki és testi veszélyektől őriz

¹⁾ I. Tim. 1, 17.

meg bennünket, habár nem látjuk is őket, nem kell-e annál nagyobb tiszteletet adnunk, minél inkább felülmulják ama boldog lelkek méltóságra nézve magokat a királyokat? Ehhez járul a szeretet, melyvel irántunk viseltetnek, melytől ösztönöztetve azon tartományokért, melyek reájok bizattak, mint a szentírásból kitetszik, esedeznek; és hogy ezt azokért is teszik, kiknek őrangyalai, kétséget sem szenved; mert könyörgéseinket, könyveinket Istennek bemutatják. Azért tanítá az Úr az evangéliumban, hogy meg nem kell botránykoztatni a kisdedekeket, „mert angyalaik mennyekben mindenkor látják Atyám arczát, ki mennyekben vagyon.“¹⁾)

X. A szentírás is bizonyítja, hogy a szent angyalokat segítségül kell hívni.

Segítségül kell hívni őket, részint mivel Istent szüntelen látják, részint, mivel fűdünk reájok bizott oltalmát örömmel teljesítik. E segítségül hívásról vannak szentírási bizonyítékok. Jákob²⁾ ugyanis az angyalt, kivel küzdött, kéri, sőt kényszeríti is, hogy áldja meg őt: mert kimondja, hogy addig el nem bocsátja, míg áldását nem veszi: s ezt nemcsak attól kívánta, a kit látott, hanem attól is, kit épen nem látott, midőn így szólott:³⁾ „Az angyal, ki engem minden gonosztól megszabadított, áldja meg e gyermekeket.“

XI. A szentek segítségül hívása s ereklyéik tisztelete Isten tiszteletével nem ellenkezik.

Ezekből az is kiténik, hogy az Urban elhunyt szenteknek tisztelete, segítségül hívása, ereklyéiknek és hamvaiknak tiszteletben tartása által Isten dicsősége nemcsak nem kisebbedik, hanem annál jobban növekszik, minél inkább ébreszti, erősíti és serkenti az emberek reményét a szentek követésére; s e tiszteletet a niceai második, a gangrai és a trienti zsinatok, valamint római pápák tekintélye megerősítik.

XII Mily okokra kell főképp alapítani a szentek segítségül hívását?

Hogy pedig a plebános ezen igazság elleneit megczáfolni

1) Mát. 18, 10. 2) Móz. I. K. 32, 26. 3) Móz. I. K. 48. 16.

képes legyen: olvassa leginkább szent Jeromost Vigilantius ellen és damaskusi szent Jánost, kiknek bizonyításához járul, a mi fő. az apostoloktól vett s az Isten egyházában mindenkor megtartott s megőrzött szokás; ki kívánna e tekintetben erősebb és fényesebb érvet a szentírásnál, mely a szentek dicséretét csudálatosan magasztalja? Mert némely szentről főséges dicséreteket olvasunk.¹⁾ Kiknek dicséreteit midőn a szentírás magasztalja, hogyan tagadnák meg tőlük különös tiszteletöket az emberek? Sőt még azért is kell őket tisztelni és segítségül hívni, mivel az emberek üdvéért szünet nélkül esedeznek s Isten az ő érdemök s kedvökért velünk sok jót tesz. Mert „ha öröm van mennyben egy megtérő bűnös fölött,²⁾ nemde segíteni fogják a mennyei lakók a vezeklőket is? nemde, ha őket kérjük, a bűnök bocsánatát is megnyerik számunkra és Isten kegyelmét is kieszközlük?

XIII. Bizonyos, hogy a szentek segítségül hívása nem az isteni segítség iránt való bizalmatlanságból s a hit gyengeségéből származik.

Ha valaki a szentek pártfogását fölöslegesnek mondaná, mint némelyek mondják is, hogy Isten pártfogás nélkül is meghallgatja kéréseinket: ez istentelen állítást könnyű megczáfolni szent Ágoston³⁾ azon mondásával, hogy Isten sokat nem ad meg közbenjáró és esedező segítsége és szolgálata nélkül. Ezt erősítik Abimeleknek⁴⁾ és⁵⁾ Jób barátainak jeles példái, kiknek bűneit csak Ábrahám és Jób könyörgésére bocsátá meg Isten. Ha pedig azt is felhoznák, hogy a hit hiányára és gyengeségére mutat, ha mi a szenteket szószólókul és pártfogókul használjuk: mit fognak felelni a százados⁶⁾ példájára, ki különös dicséretet nyert hiteért az Urtól, holott a zsidók véneit az Üdvözítőhöz küldé, hogy tőle beteg szolgálójának meggyógyítását kiesdekeljék.

XIV. A szentek segítségül hívása nem ellenkezik azon tannal, mely szerint Krisztus az egyedüli közbenjáró.

Azért midőn azt valljuk, hogy egy a közbenjáró, Krisztus Urunk, a ki t. i. egyedül engesztelt ki bennünket a mennyei

¹⁾ Jézus Sirák fia könyv. 44—50. ²⁾ Luk. 15, 7. ³⁾ Sz. Ágost. 149. kérd. Móz. II. K. f. ⁴⁾ Móz. I. K. 20, 17. ⁵⁾ Job. 42, 8. ⁶⁾ Mát. 8, 10.

Atyával saját vére által s a ki, „miután az örök váltságot megszerezte,¹⁾ bemenvén egyszer a szentélybe, érettségünk közbenjárni meg nem szűnik: abból mindazáltal semmikép sem következik, hogy a szentek pártfogását kérni nem szabad. Mert, ha a szentek segedelmével nem szabad élni azért, mivel Jézus Krisztus az egyedüli pártfogónk: soha sem tette volna az apostol,²⁾ hogy az élő atyafiak imáival oly nagy buzgalommal kívánjon Istennél segítettetni: mert az élők könyörgései a közbenjáró Krisztusnak dicsősőségét és méltóságát nem kevésbbé csökkentenék, mint a mennyei szentek esedezése.

XV. Hogyan bizonyítható az ereklyék hatása s minő erővel és hathatósággal vannak azok felruházva?

De kit nem győznek meg mind a tiszteletről, melylyel a szentek iránt tartozunk, mind a pártfogásról, melyet érettségünk gyakorolnak, az ő sirjaiknál történt csodák, a vakok, bénák, sánták vagy bármely tagjaikban hibásoknak meggyógyulása, a holtaknak feltámasztása, az ördögök kiűzetése az emberekből? melyekről szent Ámbrus és Ágoston, — leghitelesebb tanuk, — nem, mint hallottakról, mint sokan, nem, mint olvasottakról, mint igen sok nagy tekintélyű férfi, hanem mint látottakról tesznek bizonyosságot irataikban. Röviden: ha a szentek ruhái, kendői, árnyéka, míg ők ez életben voltak, a betegségeket megszüntették s a testi erőt visszaadták: ki merné tagadni, hogy Isten a szenteknek hamvai, csontjai s egyéb maradványai által mindezeket csodálatosan műveli? Kitént ez ama holttest példájából, mely, miután esetleg Elizens³⁾ sirjába került, azonnal újra feléledt, mihelyt annak testével érintkezésbe jött.

XVI. A következő szavak nem külön, hanem az előbbikkkel együtt egy parancsot képeznek.

A mi pedig következik: „Faragott képet ne csinálj magadnak, se valami hasonlatosságot arról, a mi ott fenn az égben, vagy itt lenn a földön, vagy a vizekben vagy a föld alatt. Ne imádjad azokat, se ne tiszteljed; mert én vagyok a te Urad

1) Zsid. 9, 12. és 7, 25. 2) Róm. 15, 30. Efez. 6, 18. 19. I. Tessz. 5, 25. és II. Tessz. 3, 1. 2. 3) Kir. IV. K. 13, 21.

Istened. erős, boszuálló, megbüntetvén az atyák gonoszságát fiaikban“. stb. ezt némelyek más parancsuk vették és a két utolsó mondatot egy parancsnak gondolták; de szent Ágoston¹⁾ az utóbbi szavakat elválasztotta, azokról azt állítá, hogy az első parancshoz tartoznak: mely nézetet, minthogy az egyházban általános, készséggel elfogadjuk. Jóllehet önkényt szembe tűnik az igazi ok, mely szerint illő volt, hogy mindenkinek jutalma és büntetése az első parancshoz kapcsolassék.

XVII. E parancsral nem ellenkezik a képeknek az egyházban bevett használata.

Ne is vélje senki, hogy ezen parancs a festés, faragás vagy vésés művészetét egészen tiltja; mert a szentírásban olvassuk, hogy Isten meghagyásából készültek a Kerubok²⁾ s a réz kigyó³⁾ képei és alakjai. Tehát úgy kell magyaráznunk, hogy a képek azért tiltattak el, nehogy az azon ábrázolt alakokat, mint isteneket tiszteljék és ez által Isten tisztelete rövidséget szenvedjen.

XVIII. Hogyan sérthető meg főképen Isten a képek tisztelete által?

Kétségtelen, hogy e parancsot illetőleg Istennek fölsége főleg kétféleképp igen megsérthető: először, ha a bálványokat és képeket Isten gyanánt tiszteljük, vagy, ha azt hiszi valaki, hogy azokban valamely istenség vagy erő van, mely miatt azokat tisztelni kell, vagy, hogy tőlük valamit kérjünk, vagy, hogy a képekbe bizalmat helyezzünk, mint hajdan a pogányok tettek, kik reményüket a bálványokba helyezék, mit a szentírás mindenütt megró; másodsor, ha valaki az istenség alakját valamely művészet által előállítani törekszik, mintha testi szemekkel látni, vagy színekkel és alakokkal ábrázolni lehetne. „Istent“, miként damaskusi szent János⁴⁾ mondja: „a ki láthatlan, kinek teste nincs, ki határokkal körül nem vehető, sem semminemű alakkal le nem ábrázolható, ki fejezhetné ki?“ A mit bővebben kifejt a niceai második zsinat. Jelesen mondja tehát az apostol, hogy „a halhatatlan Isten dicsőségét⁵⁾ a halandó ember, sőt a madarak,

¹⁾ Sz. Ágost. 71. kérd. Móz. II. K. f. ²⁾ Kir. III. K. 6, 23. ³⁾ Móz. IV. K. 21, 9. ⁴⁾ Dam. sz. Ján. 4. k. az igaz. hitr. 16. f. ⁵⁾ Rom. 1, 23.

négy lábúak és esuszó-mászók képmásával cserélték föl^a: mert mindezeket Isten gyanánt tisztelték, midőn képeiket fölállították. Azért a zsidók, kik a borjú alakja előtt kiáltozák:¹⁾ „Ezek a te isteneid, Israel, kik téged kihoztak Egyiptom földéről“, bálványimádóknak nevezettek, mivel „dicsőségeket²⁾ a szénaevő borjú hasonmásával feleserélték“.

XIX. Mi az értelme a parancs ezen utolsó részének?

Midőn az Ur az idegen istenek tiszteletét megtiltotta, hogy a bálványozást egészen eltörölje, az istenség képeinek érezből öntését, vagy bármely anyagból való készítését tiltotta; erről szól Izaiás,³⁾ a midőn azt mondja: „Kihez teszitek hasonlóvá az Istent, vagy miesoda képmást állítatok neki?“ Hogy pedig e parancsnak ez az értelme, a szent atyák iratain kívül, kik ezt így magyarázzák, miként a hetedik zsinat kijelentette, eléggé kitetszik Mózes V. könyvének⁴⁾ azon szavaiból, midőn Mózes a népet a bálványimádástól elvonni akarja és szól: „Nem láttatok semmi hasonlatosságot az napon, melyen nektek az Ur szólott Hórebbe a tűz közepéből“. A mit azért mondott a legbölesebb törvényhozó, nehogy valamely hiba által tévutra vezetettve, az istenség alakját készítsék s az Isten iránt való köteles tiszteletet terentménynek tulajdonítsák.

XX. E parancsot nem szegik meg, a kik a Szentháromság személyeit ábrázolják.

Mindazáltal nem kell gondolni, hogy a vallás s az Isten törvénye ellen vétkezik, a ki a Szentháromság valamely személyét, kik mind az ó, mind az új szövetségben megjelentek, bizonyos jelekkel ábrázolja; mert senki sem oly tudatlan, hogy azt higgye, hogy ama kép az istenséget kifejezi; hanem fejtsé ki a lelkipásztor, hogy azok némely tulajdonságot vagy eszeleményt jelölnek, melyeket Istennek tulajdonítunk, például, midőn Dánielnél⁵⁾ „az ős öreg trónon ülve f-stetik, ki előtt a könyvek felnyittatának“, ez Isten örökkévalóságát s végtelen böliseségét jelenti.

¹⁾ Móz. II. K. 32, 8. ²⁾ 105. zsolt. 20. ³⁾ Izai. 40. 18. ⁴⁾ Móz. V. K. 4, 15. ⁵⁾ Dán. 7, 9, 10.

melylyel az embereknek minden gondolatát és cselekedetét látja, hogy azokról ítéletet hozzon.

XXI. Hogyan rajzolják az angyalokat?

Az angyalok emberi alakban és szárnyakkal festetnek, hogy megértsék a hívek, mily szeretettel viseltetnek az emberi nem iránt s mily készek az Ur parancsainak teljesítésére. „Mert mindnyájan¹⁾ szolgáló lelkek, szolgálatra küldetnek azokért, a kik az üdvösség örökségét elnyerik“.

XXII. A galambról, melynek alakjában festik a Szentlélek Ur Istent.

Hogy „a galambnak alakja s a tüzes nyelvek“ az evangéliumban s Apostolok Cselekedeteiben a Szentléleknek minő tulajdonságait jelentik, sokkal ismeretesebb, semhogy azt bővebben kellene megmagyarázni.

XXIII. Krisztusnak s a szenteknek képeit ábrázolni és tisztelni kell.

Mivel Krisztus Urunk, az ő szentséges és legtisztább anyja és a többi szentek emberi természettel fölruházva emberi alaknak bírtak: képeiknek rajzolása és tisztelete nemcsak megfíltva nem volt e parancs által, hanem még szent és a hálas szív legbiztosabb jelének is tartatott mindenkor; a mit nemcsak az apostoli kor emlékei, hanem az egyetemes zsinatok és oly sok szent tudós atya egyértelmű iratai is erősítenek.

XXIV. Miben áll a képeknek törvényszerű használata az egyházban?

Azután magyarázza meg a plebános, hogy nemcsak szabad az egyházban képeket tartani s azok iránt tiszteletet és hódolatot tanúsítani, mivel az irántuk mutatott tisztelet a képben ábrázoltra háramlik: hanem egyszersmind jelentse ki, hogy ez a híveknek legnagyobb javára mai napig szokásban volt, miként

¹⁾ Zsid. 1, 14.

damaskusi sz. Jánosnak a képekről írt könyvéből s a hetedik egyetemes, vagyis a második niceai zsinatból kiténik. Minthogy azonban az emberi nemnek ellensége cseleivel és ármánykodásaival még a legszentebb intézményt is megrontani törekszik. ha netalán a nép, e tárgyat illetőleg, némi hibát követett volna el, a plebános a trienti zsinat határozatát követve iparkodják, a mennyire tőle telik, azt jóvá tenni és adandó alkalommal magyarázza meg a népnek magát a határozatot;¹⁾ továbbá a tudatlanokat s a kik a képeknek valódi jelentését nem ismerik, tanítsa meg, hogy a képek rendeltetése a két szövetség történetének megismerése s emlékének gyakori följutása, hogy az isteni jöttekemenyek emlékezete által fölserkentve, Isten tiszteletére s szeretetére élénkebben fölbuzduljunk. Vögre mutassa meg, hogy a szentek képei a templomokban is azért függesztetnek ki, hogy őket tiszteljük és példájok által indítva az ő életüket és erkölceiket utánozzuk.

„Én vagyok a te Urad Istened, erős, boszuálló, megbüntetvén az atyák gonoszságát fiaikban harmad és negyed iziglen azoknál, kik engem gyűlölnék; és irgalmasságot cselekedvén ezeriglen azokkal, kik engem szeretnek és megtartják parancsaimat.“²⁾

XXV. E függelék nem csupán az első parancshoz tartozik.

E parancs utolsó részében két dolgot kell szorgalmasan kifejteni; az első az, hogy, habár az első parancs megszegésének legsúlyosabb bűne és az embereknek annak elkövetésére való hajlandósága miatt helyesen adatik elő itt a büntetés: mindazáltal minden parancsnak közös függeléke az; mert minden törvény a büntetés és jutalom által buzdítja az embereket a parancsok megtartására. Innen vannak Istennek ama gyakori és számos ígéretei a szentírásban. Ugyanis, hogy az ő szövetségnek majdnem megszámlálhatatlan bizonyítékait mellőzzük, az evangéliumban írva van:³⁾ „Ha az élethez akarsz menni, tartsd meg a parancsolatokat“: és másutt:⁴⁾ „A ki Atyám akaratját cselekszi, ki mennyekben vagyon, az megyen mennyeknek országába“; továbbá:⁵⁾ „Minden

¹⁾ Trient. zsin. 25. ül. a szent. seg. hiv. ²⁾ Móz. II. K. 20, 5. ³⁾ Mát. 19, 17. ⁴⁾ Mát. 7, 21. ⁵⁾ Ugyanott. 3, 10.

fa, mely jó gyümölcsöt nem terem, kivágatik és tüzre vettetik“ : ismét: ¹⁾ „A ki atyjafiára haragszik, méltó az ítélletre“ : még másutt: ²⁾ „Ha pedig meg nem bocsátatok az embereknek, a ti Atyátok sem bocsátja meg nektek bűneiteket“.

XXVI. *Egyenlőkép kell-e a megszegőkre itt szabott büntetéseket a testieknek és tökéleteseknek szívökre kötni?*

A második az, hogy egészen máskép kell a tökéleteseket, máskép a testieket e függelékre tanítani. Mert a tökéleteseknek kiket Isten Lelke vezet s neki készséges és vidám lélekkel engedelmeskednek, a legörvendetesebb üzenet gyanánt és az isteni akarat irántuk való jó hajlamának nagy bizonyítékául szolgál: mert abban fölismerik az irántuk legszeretetteljesebb Istennek gondoskodását, ki az embereket majd jutalmakkal, majd büntetésekkel az ő tiszteletére és imádására úgy szólván kényszeríti: fölismerik irántuk való végtelen kegyességét, ki nekik parancsolni és az ő közremunkálásukkal az isteni név dicőítésére élni akar; de nemcsak felismerik, hanem erősen reménylik is, hogy, midőn parancsolja, a mit akar, erőt is adand parancsainak teljesíthetésére. Ellenben a testiekre nézve, kik a szolgaság lelkétől még nem szabadultak meg és inkább a büntetésektől való félelem miatt, mint az erény szeretetéből tartózkodnak a büntől, azon függelék értelmue terhes és keserű. Azért jámbor intésekkel bátorítani és a törvény teljesítésére mintegy kézen fogva kell őket vezetni. Ezeket tartsa a plebános szemei előtt, mikor valamely parancs magyarázására alkalom nyilik.

XXVII. *Miről kell e szavaknál: „Én erős Isten vagyok,“ elméllkedni?*

Mind a testieknél, mind a lelkieknél főkép kettőt kell mintegy ösztönzésül használni, a mik ép ezen függelékben vannak és az embereket leginkább serkentik. Mert, midőn az Istent „erősnek“ mondjuk, ezt azért kell gondosabban kifejtetni, mivel a testi ember, kit az isteni fenyegetés félelme kevésbé indít meg, gyakran különféle módokat gondol ki, hogy azok szerint Isten haragját kikerülhesse és a kiszabott büntetést elkerülhesse; a ki

¹⁾ Ugyanott. 5, 22. ²⁾ Ugyanott. 6, 15.

pedig szilárdan áll meggyőződésében, hogy az Isten erős, az a nagy Dáviddal azt mondja:¹⁾ „Hová menjek a te lelked elől? és hová fussak színed elől?”²⁾ Amaz az isteni ígéretekben néha kételkedik és az ellenség erejét oly nagynak hiszi, hogy magát az ellenállásra képtelennek véli. Ellenben a szilárd és rendíthetetlen hit mit sem tévőváz, mivel az isteni erőn és segítségen alapszik, hanem az embereket fölemeli és megerősíti; mert így szól:³⁾ „Az Ur világosságom és szabadulásom, kitől féljek?”

XXVIII. Mit jelent, midőn Isten magát boszuállónak is mondja?

A másik ösztönző eszköz pedig maga az isteni boszuállás. Az emberek ugyanis néha azt gondolják, hogy Isten az emberi dolgokkal nem törődik, még azzal sem, megtartjuk-e törvényét, vagy elhanyagoljuk. Ebből rendetlen élet származik. Midőn pedig Istent boszuállónak hiszszük, ennek meggondolása könnyen kötelességeink határai közt tart bennünket.

XXIX. Minemű boszuállás tulajdonítandó Istennek?

A boszuállás pedig, melyet Istennek tulajdonítunk, nem lelki felháborodást jelent, hanem azon isteni szeretetet és kegyes-séget, melynél fogva a lelket nem engedi magától büntetlenül elszakadni; a kik pedig tőle elpártolnak, azokat elveszti. Tehát az Isten boszuállása az ő legnyugodtabb és legtisztább igazsága, melylyel a hamis vélemények és gonosz kívánságok által megvesztegetett lelket elveti és az Istennel való egyesüléstől, mint házasságtörőt elmozdítja. De Istennek ezen boszuállását a legkellemesebbnek és legédesebbnek tapasztaljuk épen akkor, midőn ezen boszuállásból tűnik ki legfőbb és megfoghatatlan jóindulata irántunk. Mert az emberek között sem forróbb szeretet nincs, sem nagyobb és bensőbb egyesülés, mint azok között, kiket házasság köt össze. Hogy mily nagyon szeret bennünket Isten, kimutatja, midőn magát gyakran jegyeshez, vagy férjhez hasonlítván, boszuállónak nevezi. Azért tanítsa e helyen a plebános, hogy az embereknek annyira kell az Isten tisztelete és imádásáért buzogniok, hogy inkább buzgólkodóknak lehessen őket méltán mon-dani, mint szeretőknek. annak példája szerint, ki önmagáról

¹⁾ 138. zsolt. 7. ²⁾ 26. zsolt. 1.

mondja: ¹⁾ „Buzgósággal buzgólkodtam a seregek Ura Isteneért“ : sőt magát Krisztust kövessék, kiről írva van: ²⁾ „A buzgóság házadért megemészt engem“.

XXX. *Mi az értelme az itt kifejezett fenyegetésnek?*

A fenyegetés értelme ugy magyarázandó, hogy Isten nem fogja büntetlenül hagyni a bűnösöket, hanem vagy mint atya megfenyíti, vagy mint bíró keményen és szigoruan megbünteti őket. Mózes egy más helyen erre utal és mondja: ³⁾ „És tudjad, hogy a te Urad Istened az erős és hív Isten, ki megőrzi a szövetséget és az irgalmat az őt szeretőknak és azoknak, kik megtartják parancsait, ezer iziglen; és megfizet mindjárt az őt gyűlölőknek“: és Józsué: ⁴⁾ „Nem szolgálhattok, ugymond, az Úrnak; mert az Isten szent és erős boszúálló és meg nem engedi bűneiteket és vétkeiteket. Ha az Urat elhagyjátok és idegen Isteneknek szolgáltok, elfordul és megsanyargat titeket és elveszt“.

XXXI. *Hogyan bünteti meg Isten az atyák gonoszságát fiaikban harmad és negyed iziglen?*

A népet pedig figyelmeztetni kell, hogy a fenyegetés büntetése kiterjed az istentelenek és gonosztevők harmad és negyed izére; nem mintha az utódok elődeik bűneiért mindig lakolnának, hanem, habár azok és fiaik büntetlenül maradnak is, Isten haragját és büntetését minden utódjok kikerülni nem fogja. Amint Joziás királylyal történt. ⁵⁾ Isten ugyanis ennek kitünő jámborságáért megkegyelmezett és megengedte, hogy békében szálljon ősei sírjába, hogy ne lássa a bekövetkező idők sanyarúságait, melyek nagyatyja, Manaszszes istentelensége miatt következtek Júdára és Jeruzsálemre: de halála után utódait elérte az Isten büntetése, ⁶⁾ úgy, hogy még Joziás fiainak sem kegyelmezett.

XXXII. *Miképen egyeznek e szavak Ezekiel szavaival?*

Hogy pedig a törvény eme szavai nem ellenkeznek a

¹⁾ Kir. III. K. 19, 14. ²⁾ Zsolt. 68, 10. Ján. 2, 17. ³⁾ Móz. V. K. 7, 9.

⁴⁾ Jozs. 24, 19. 20. ⁵⁾ Kron. II. K. 34. ⁶⁾ Kir. IV. K. 23, 26.

próféta ama mondatával: ¹⁾ „A mely lélek vétkezik, az hal meg“, világosan mutatja sz. (Gergely tekintélye, ²⁾ minden más régi sz. atyával megegyezően: ő ugyanis mondja: „A ki gonosz atya istentelenségeit utánozza, annak gonoszságában is részes; a ki pedig atya gonoszságát nem utánozza, annak bűne nem fog neki beszámíttatni“. A miből következik, hogy a gonosz apának gonosz fia nemcsak saját bűneiért, melyeket hozzá adott, hanem atya bűneiért is lakol, midőn atya vétkeit, melyekért tudja, hogy Isten haragszik, még saját gonoszságával sem irtózik szaporítani. Mert igazságos, hogy a ki a szigorú bíró alatt a gonosz atyának nyomdokát követni nem fél, kényszerítessék a jelen életben a gonosz atya bűneiért is bűnhődni. Azután említse meg a plebános, mennyire felülmúlja Isten igazságát az ő jósága és irgalmassága. Haragszik Isten harmad negyed izig, könyörületességét pedig az ezeredikre is kiterjeszti.

XXXIII. Az isteni parancsok mely megszegői tartatnak Isten gyűlölőinek?

Azáltal pedig, hogy az mondatik: „Azoknál, kik engem gyűlölnek“, a bűn nagysága jelentetik. Mert mi gonoszbabb és utálatosabb, mint magát a legfőbb jóságot, a legfőbb igazságot gyűlölni? Ez pedig minden bűnösre illik; mivel, valamint az, „ki ³⁾ az Isten törvényeit tudja és azokat megtartja, Istent szereti:“ ugy arról, ki az Úr törvényét megveti és parancsait meg nem tartja, méltán elmondhatni, hogy Istent gyűlöli.

XXXIV. Mit jelent ez: „irgalmasságot cselekedvén azokkal, kik engem szeretnek“?

E zármondat pedig: „és azokkal, kik engem szeretnek“, a törvény megtartásának módját és okát tanítja; mert kell, hogy azok, kik Isten törvényét megtartják, ugyanazon szeretet és készséges odaadás által, melylyel Isten iránt viseltetnek, inditassanak iránta engedelmességre: a mik ezentul minden egyes parancsnál meg fognak említettetni.

¹⁾ Ezek. 18, 4. ²⁾ Sz. Gerg. erköl. K. 15, 21. ³⁾ Ján. 14, 21.

III. FEJEZET.

A második parancsról.

A te Urad Istened nevét hiába ne vedyed.¹⁾*I. Miért hozott Isten különös törvényt az ő nevének tiszteletéről?*

Jöllehet az isteni törvény első parancsában, melyben az foglaltatik, hogy Istent ájtatosan és szentül tiszteljük, ez a második szükségképen benne van, (mert a ki tiszteltetni akar, megkívánja, hogy őt legfőbb szóbeli tisztelettel illessük és az ellenkezőt tiltja; mit az Urnak Malakiásnál mondott ama szavai is világosan jelentenek:²⁾ „A fiu tiszteli atyját és a szolga az ő urát; ha tehát én atya vagyok, hol az én tiszteletem?“); mindazáltal Isten a tárgy fontossága miatt az ő isteni és szent-séges nevének tiszteletéről külön törvényt hozni s azt határozott és világos szavakkal elének szabni akart.

II. Mily gondot kell a plebánosoknak e parancs megmagyarázására fordítaniok?

A miből mindenekelett maga a plebanos beláthatja, hogy épen nem elég e dologról általánosságban szólni, hanem e tárgygyal huzamosabban szükséges foglalkoznia és mindazokat, a mik e fejtegetéshez tartoznak, érthetőleg, világosan és tüzetesen meg kell magyaráznia a híveknek. E gondosságot pedig módfelettinek nem kell tartani; mert vannak olyanok, kiket a hibák sötétsége annyira megvakít, hogy azt, kit az angyalok dicsőitének, nem irtóznak káromolni. Mert az egyszer hozott törvény őket vissza nem riasztja, hogy Isten felségét minden nap, sőt majdnem minden órában és pillanatban a legszemtelenebbül kisebbíteni ne merészeljék. Mert ki nem tapasztalja, hogy mindent esküvéssel erősítének? minden a gonosz kívánásoktól és átkozódásoktól visszhangzik? annyira, hogy alig van, a ki, akár valamit elad, akár vesz, vagy bármely ügyet intéz, esküvéssel nem élne és az Isten legszentebb nevével még a legesekélyebb és haszontalan dologban is ezerszer vakmerően vissza ne élne. Annál nagyobb gondot és szorgalmat kell tehát a plebánosnak arra fordítania,

1) Móz. II. K. 20, 7. 2) Malak. 1, 6.

hogy a hiveket gyakran emlékeztesse, mily nagy és utálatos gonoszság ez.

III. Mit parancsol és mit tilt e második parancs?

E parancs magyarázatában először megjegyzendő, hogy azzal, a mit a törvény tilt, azok megparancsolása is egybe van kapesolva, a miket az embereknek teljesíteniök kell. Mindkettőt pedig külön kell előadni: először ugyan az előadandók könnyebb kifejtése végett, mit parancsol a törvény; azután azt is, mit tilt. A miket parancsol, ezek: hogy Isten nevét tisztelni kell és arra szentül kell esküdni. Viszont, a miket tilt, ezek: hogy senki Isten nevét meg ne vesse, senki azt hiába ne vegye és arra akár hamisan, akár hiába, vagy vakmerően ne esküdjék.

IV. Mit értünk itt az Isten neve alatt?

Tehát azon részt illetőleg, melyben az van parancsolva, hogy Isten nevét tiszteljük, figyelmeztesse a plebános a hiveket, hogy Isten neve alatt nem a betűket és szótagokat, vagy épen egyedül magát a puszta szót kell érteni, hanem meg kell fontolni, mit fejez ki azon szó, mely az egy természetű és három személyű Istenségnek mindenható és örökkévaló felségét jelenti. Ezekből pedig világosan kitűnik, hogy hiábavaló némely zsidók balhite, mely szerint Istennek leirt nevét kimondani nem merik. mintha ama négy betűben és nem az azok által kifejezett lényegben állana az istenség mivolta. Ámbár pedig egyes számban mondatik: „Isten nevét ne vedd“: ezt nem egy bizonyos névről, hanem mindannyiról kell érteni, melyek Istennek tulajdonítanak; mert sok név adatott az Istennek, ugymint: mindenható Ur, seregek Ura, királyok királya, az erős és több ilyenek, melyek a szentírásban olvashatók, melyek mind egyenlő s ugyanazon tisztelettel bírnak. Továbbá ki kell fejteni, hogyan adjuk meg Isten nevének a köteles tiszteletet. Mert a keresztény népnek, mely Isten dicséretét színet nélkül zengedezni tartozik, az üdvösségre leghasznosabb és legszükségesebb dolgot tudnia kell.

V. Mikor tiszteljük és becsüljük Isten nevét?

Noha sokféle módja van az isteni név dicséretének, mindaz-

által mindannyinak lényege és sulya, azokban látszik összpontosulni, a melyekről ezennel szó lesz. Tehát először dicsérjük az Istent, midőn őt mindenki előtt bátran Istenünknek és Urunknak valljuk és Krisztust üdvünk szerzőjének ismerjük és hirdetjük is. Továbbá midőn Isten igéjét, melylyel az ő akaratát hirdetik, szentül és szorgalmasan hallgatjuk, róla folytonosan elmélkedünk, azt szorgalmasan tanuljuk vagy olvasás vagy hallgatás által, amint kinek-kinek személye vagy tiszte azt magával hozza s megengedi. Továbbá becsüljük és tiszteljük Isten nevét, midőn kötelességből és áhitatból Isten dicséretét zengjük és neki mindenekért, a jókért, mint a rosszakért benső halát adunk. Mert így szól a próféta:¹⁾ „Aldjad én lelkem az Urat és ne feledd el semmi adományát“. És előttünk van Dávidnak igen sok zsoltára, melyekben Isten iránti kiváló áhitattal igen szépen éneklí az ő isteni dicséretét. Előttünk a béketűrés ama esodálándó példája Jób, ki jóllehet igen nagy és iszonyu nyomorba esett, mindazáltal Istent esüggedetlen és törhetlen lélekkel dicsérni soha meg nem szűnt. Azért mi is, midőn lelki és testi kínok gyötörnek bennünket, midőn nyomorok és viszontagságoktól szorongattatunk, azonnal minden törekvésünket és lelki erőnket Isten dicséretére fordítsuk, Jóbbal mondván:²⁾ „Aldassék az Ur neve“.

VI. Hogyan teljesíthetjük e parancsot még másképp is?

Nem kevésbbé tiszteljük Isten nevét, ha az ő segítségét bizalommal kérjük, hogy vagy szabadítson meg bennünket a bajoktól, vagy azok elviselésére állhatatosságot és erőt adjon. Mert ezt kívánja az Ur, mondván:³⁾ „Híj segítségül engem a szorongatás napján és megmentelek és tisztelni fogsz engem“; ily segítségül hívásnak sok más helyen is, főleg pedig a 16., 43. és 118-ik zsoltárban kitünő példáit találjuk. Azonkívül tiszteletet tanusítunk Isten neve iránt, midőn az igazság megerősítése végett Istenre hivatkozunk; e mód a főnebbiektől igen különbözik. Mert, a miket főnebb elszámáltunk, saját természetüknél fogva oly jók és kívánatosak, hogy az emberre nézve semmi boldogítóbb, semmi kívánatosabb nem lehet, mint ha azok serény teljesítésében magát éjjel nappal gyakorolja. „Aldom

¹⁾ Zsolt. 2, 2. ²⁾ Job. 1, 21. ³⁾ Zsolt. 49, 15.

az Urat minden időben, ugymond Dávid,¹⁾ az ő dicsérete szájamban lesz mindenkoron“. De az esküvés, noha magában véve jó, mindazáltal gyakori használata épen nem dicsérendő.

VII. Miért nem helyeslendő az eskü gyakori használata?

E különbség oka pedig az, mivel az eskü csak azért rendeltetett, hogy az emberi gyarlóságnak legyen némi orvosszere és szükséges eszköze annak megerősítésére, a mit mondunk. Mert valamint a gyógyszer alkalmazása, ha csak nem szükséges, nem használ a testnek, gyakori használata pedig veszélyes is: épen úgy, ha csak fontos és igazságos ok nem kívánja, esküvel élni nem üdvös. Ha gyakrabban használjuk, nemcsak hogy nem használ, sőt inkább nagy kárt okoz. Azért igen jól tanítja arany-száju szent János,²⁾ hogy nem a világ kezdetén, hanem csak későbbi idejében, midőn a szélthében elterjedt gonoszság az egész földkerekséget elárasztotta és mi sem maradt saját helyén és rendjében, hanem a dolgok nagy zavarában minden össze-vissza keveredett és a mi minden rossz közt legnagyobb, az emberek majd mindnyájan a bálványok utálatos szolgálatára vetemedtek: végre akkor, tehát elég későn, vált az emberek közt szokássá az esküvés. Mert, miután az emberek ily nagy igazságtalansága és gonoszsága mellett senki sem volt könnyen rábirható, hogy szavoknak hitelt adjon, Istent hitták bizonyásául.

VIII. Miben áll az eskü lényege és mit tesz tulajdonképen esküdni?

Mivel pedig a parancs e részében főkép arra kell megtanítani a hiveket, hogy az esküt jámborul és szentül kell használniok: azért először elő kell adni, hogy „esküdni“ annyit tesz, mint Istent bizonyásául hívni, a szavak bármely alakjában és fogalmazásával történjék az. Mert: „Isten a tanum“, vagy „Isteneumre“, ugyanegyed tesznek. Az is esküvés, midőn erősítésül a teremtett dolgokra esküszünk, mint: Isten szent evangéliomára, a keresztre, a szentek ereklyéire és nevére s több effélékre. Ámde ezek magokban véve az eskünek nem szereznek valamely tekintélyt vagy erőt, hanem ezt maga az Isten eszközli, mert

¹⁾ Zsolt. 33, 2. ²⁾ Ar. sz. Ján. 2. hom.

azon dolgokban az ő isteni fölségének fénye tündöklék. Miből következik, hogy az evangéliumra esküvők magára Istenre esküsznek; kinek igazsága az evangéliumban foglaltatik és kijelentetik; hasonlókép azok is Istenre esküsznek, kik a szenteket hívják bizonyságul, mert ezek Isten templomai, az evangéliumi igazságban hittek, azt nagy tiszteletben tartották és a pogányok s nemzetek közt széltében elterjesztették.

IX. Azon esküformáról, mely átkozódás által történik.

Ugyanaz áll azon esküről, mely átkozódás által történik: milyen sz. Pál ama mondata:¹⁾ „Az Isten hívom bizonyságul az én lelkemre“: mert ezzel az ember Istennek, mint a hazugság megboszulójának ítélete alá veti magát. De azért nem tagadjuk, hogy ezen formák közül némelyek ugy tekinthetők, mint a melyek eskü erejével nem bírnak; mindazáltal hasznos azokat, miket az esküről mondottunk, ezeknél is megtartani és ugyanazon szabály és zsinórmérték szerint intézni.

X. Hányféle az eskü?

Az eskünek két neme van: az egyik állító eskünek nevezetetik; t. i. midőn valamit a jelen vagy elmúlt dologról lelkiismeretesen erősítünk, mint az apostol a Galatákhoz írt levelében:²⁾ „Ime Isten bizonyságom, hogy nem hazudom“. A másik pedig ígérő eskü, melyhez fenyegetések adatnak, a jövő időre vonatkozik, midőn bizonyosan ígérjük és erősítjük, hogy valami ugy fog történni; ilyen Dávid esküje,³⁾ ki feleségének Betsábenak „Úrára Istenére“ esküvén, megígérő, hogy annak fia Salamon lesz az ország örököse és fog az ő helyébe lépni.

XI. Hány kelléke van a törvényes eskünek?

Ámbár az eskühöz kétségkívül elég az Istent tanuul hini, mégis, hogy az helyes és szent legyen, sokkal több kívánatos, a miket gondosan meg kell magyarázni. Azokat pedig sz. Jeromos tanúsága szerint röviden elszámálja Jeremiás, mondván:⁴⁾ „És így esküszöl: El az Ur! bizonyosságban és ítéletben és igazság-

¹⁾ II. Kor. 1, 23. ²⁾ Gal. 1, 20. ³⁾ Kir. III. K. 1, 30. ⁴⁾ Jer. 4, 2.

ban“ s e szavakkal valóban röviden és összevontan mindazt egybefoglalta, a mi a tökéletes eskükhöz szükséges, t. i. a bizonyosságot, ítéletet és igazságot.

XII. Mikor esküszünk bizonyosságban?

Az eskünél tehát első helyen áll a „bizonyosság“, t. i. hogy mind az, a mit állítunk, igaz legyen, mind pedig, a ki esküszik, azt olyannak tartsa s ne vakmerő, vagy alaptalan következtetés, hanem a leghibizonyosabb érvek indítsák őt arra. Az eskü másik neme is, melylyel valamit ígérünk, épen ugy megkívánja a bizonyosságot; mert a ki valamit ígér, késznek kell lennie arra, hogy annak idején azt valósággal teljesíti és ígérését beváltja. Mert istenfélő férfiu soha sem ígéri olyannak teljesítését, a miről azt véli, hogy Isten legszentebb törvényeivel és akaratával ellenkezik; hanem, a mit ígérni és esküvel erősíteni szabad, ha megígérte, soha sem fogja megmásítani, ha csak talán az a dolog lényeges változával olyanná nem lett, hogy már, ha szavát beváltani és ígérését megtartani akarná, Isten haragját és megbántását vonná magára. Hogy bizonyosság szükséges az esküvésben, Dávid is bizonyítja ama szavaival:¹⁾ „Ki felebrátjának esküszik és nem esalja meg“.

XIII. Ki esküszik ítéletben és miért nem kell a gyermekektől esküt kívánni?

A második helyen áll az „ítélet“; mert az esküt nem vakmerően és meggondolatlanul, hanem megfontolva és meggondolva kell használni. Tehát a ki esküdni akar, mindenekelőtt jól gondolja meg, valljon a szükség kényszeríti-e őt rá, vagy nem; és az egész dolgot gondosan fontolja meg, ha olyan-e, hogy az eskü szükségesnek látszik. Azonkívül vegye tekintetbe az időt, figyeljen a helyre és sok egyebet, a mi a dologgal összefüggésben van, vegyen szemügyre: nem gyűlölet, nem szeretet, vagy valamely szenvedély, hanem egyedül a dolog fontossága és szüksége indítsa. Mert e megfontolás és gondos figyelés előre hoesátása nélkül az eskü bizonyára elhamarkodott és vakmerő lesz. Ilyen azok istentelen bizonyítása, kik a legjelentékte-

¹⁾ Zsolt. 14, 4.

lenebb és haszontalan dolgokban minden ok és megfontolás nélkül, csak szokásból esküsznek. Ezt tapasztaljuk majd naponkint az eladók és vevőknel; mert azok, hogy minél drágábban adhasanak el, ezek pedig, hogy minél olcsóbban vehessenek, az árut esküvel vagy dicsérni vagy ócsárolni nem irtóznak. Mivel tehát ítélet és okosság is szükséges, a gyermekek pedig koruk miatt oly éles belátásra és különböztetésre nem képesek: azért rendelé szent Kornél¹⁾ pápa, hogy a gyermekektől felserdült koruk, vagyis 14-ik évük előtt eskü ne kívántassék.

XIV. Mikor esküszünk igazságban?

Utolsó az „igazság“, melyet főképen az ígéreteknél kívánunk meg; azért ha valaki valami igazságtalant és erkölestelent ígér, az mind az esküvés által vétkezik, mind az ígér betöltése által büntet bűnre halmoz. Ilyen az evangéliumban Herodes király példája, ki könnyelmű esküjével lekötve, tánczó leányának keresztelő szent János²⁾ fejét táncza jutalmául adá. Ilyen volt a zsidók esküje is, kik, mint az Apostolok (Cselekedeteiben³⁾ olvasuk, megesküdtek, hogy addig mit sem izlelnek, míg Pált meg nem ölik.

XV. Miből tudhatjuk meg főleg, hogy az eskü néha szabad?

Ezeknek illetően kifejtése után kétségtelen, hogy biztosan esküdhettek, a ki mindezeket megtartja és ezen föltételekkel, mint némi erőddel körüveszi esküjét. Ezt okokkal is könnyű bebizonyítani. Mert „az Ur törvénye“, mely „hiba nélkül való“⁴⁾ és szent, ezt parancsolja:⁵⁾ „Féljed a te Uradat Istenedet és egyedül neki szolgálj és az ő nevére esküdjél“; és Dávidnál írva van:⁶⁾ „Dicsértetni fognak mindnyájan, kik rája esküsznek“. Azonkívül a szentírás bizonyítja, hogy magok az egyház fényei, a legszentebb apostolok is éltek némelykor esküvel; amint kiténik az apostol leveleiből. Sőt néha magok az angyalok is esküsznek; ugyanis szent János evangelista a Titkos Látások könyvében írja:⁷⁾ hogy az angyal megesküdött arra, „ki él örökké“. S a mi több: maga az Isten az angyalok Ura is esküszik és az ő

¹⁾ Korn. páp. 16. f. XXII. 5. kérd. ²⁾ Mark. 6. ³⁾ Apost. Csel. 23, 12. ⁴⁾ Zsolt. 18, 8. ⁵⁾ Móz. V. K. 6, 13. ⁶⁾ Zsolt. 62, 12. ⁷⁾ Sz. Ján. Jel. 10, 6.

szövetségben Isten sok helyen ígéreteit esküvel erősíti, mint Ábrahámnak¹⁾ és Dávidnak, ki Isten esküjéről följegyzé:²⁾ „Megg esküdött az Úr és nem bánja meg; te pap vagy mindörökké Melkizedek rendje szerint“.

XVI. Kimutatása annak, hogy a helyesen tett eskü dicséretre méltó.

Nem is nehéz belátni, miért dicséretre méltó az eskü, ha valaki az egész dolgot figyelmesen megfontolja és mind eredetét, mind célját szemügyre veszi. Mert az eskü a hitből származik, melylyel az emberek Istent minden igazság szerzőjének hiszik, a ki sem nem csalatkozhatik, sem másokat meg nem csalhat; „kinek³⁾ szeméi előtt mindenek fedezetlenek és nyilvánvalók“; ki végre minden emberi dologról esodálandó gondviselésével intézkedik és a világot kormányozza. Tehát e hittel felruházva hívják az emberek Istent az igazság tanújánl, kinek hitelt nem adni istentelenség és gonoszság volna.

XVII. Az eskü célja a perlekedések és czivakodások megszüntetése.

A mi pedig célját illeti, az eskü arra való és egyenesen arra céloz, hogy az emberek igazságát és ártatlanságát bebizonyítsa, a perlekedések és czivakodásoknak véget vessen; mint az apostol is tanítja a zsidókhöz⁴⁾ irt levelében.

XVIII. Mily tekintetben tiltotta meg Krisztus az esküt?

Ez állítással nem is ellenkeznek Űdvözítők ama szavai sz. Máténál:⁵⁾ „Hallottátok, hogy mondatott a régieknek; hamisan ne esküdjél; teljesítsd pedig az Úrnak esküvéseidet. Én pedig mondom nektek, hogy teljességgel ne esküdjetek; sem az ég, mert Istennek királyiszéke; sem a földre, mert az ő lábai zsámolya; sem Jeruzsálemre, mert nagy király városa; fejedre se esküdjél, mert egy hajszálat sem változtathatsz fejérré vagy feketévé. Legyen pedig a ti beszédeitek: úgy úgy, nem nem;

¹⁾ Zsid. 6, 17. ²⁾ Zsolt. 109, 4. ³⁾ Zsid. 4, 13. ⁴⁾ Zsid. 6, 16. ⁵⁾ Mát. 5, 33–37.

valami pedig ezekenél több, az a gonosztól vagyon¹. Mert nem lehet azt állítani, hogy e szavakkal az eskü általában és közönségesen kárhoztattatnék. miután már fönebb láttuk, hogy maga az Úr és az apostolok többször esküdtek; hanem a zsidók ferde ítéletét akará az Úr megczáfolni, kik elhitették magokkal, hogy az esküvésben a hazugságon kívül mit sem kell kerülni. Azért a legcsekélyebb és jelentéktelenebb dolgokban mind magok igen gyakran esküdtek, mind másoktól esküt kívántak. E szokást korholja és rosszalja Üdvözítőnk és tanítja, hogy az eskütől teljességgel tartózkodni kell, ha csak a szükség nem kívánja.

XIX. Mily értelemben mondá Krisztus, hogy, a mi az igazság egyszerű állításánál több, a gonosztól vagyon.

Az eskü az emberi gyarlóság miatt rendeltetett és valóban a gonosztól származik: mivel vagy az esküvőnek állhatatlanságát, vagy annak makaességát jelenti, ki miatt esküszünk, a ki másképp rá nem bírható, hogy higgyen. Mindazáltal a szükséges eskü mentséget érdemel. Mert midőn Üdvözítőnk mondja:¹⁾ „Legyen a ti beszédetek: ugy, ugy; nem, nem“: e szólásformával eléggé kijelenti, hogy az eskü használatát a mindennapi és csekély dolgokban tiltja. Azért főképp arra int bennünket az Úr, hogy ne legyünk szerfelett hajlandók és készek az esküvésre: és ezt szorgalmasan kell tanítani és a nép emlékezetébe vésmi. Mert mind a szentírás tekintélye, mind a szent atyák bizonyításai szerint az esküvés tulságos megszokásából számtalan rossz származik. Böles Sirák könyvében írva vagyon:²⁾ „Szád ne szokjék esküvésre, mert sokan elesnek az által“. Ismét: „A sokat esküvő férfiú gonosszággal telik meg és nem távozik el házától a csapás“. Sokat olvashatunk e tárgyról sz. Vazul³⁾ és szent Agostonnak a hazugság ellen írt könyveiben. Eddig szó volt a parancsokról, most pedig a tiltottokról szóljunk.

XX. Miért oly nagy bűn a hamis és vakmerő esküvés?

Isten nevé hiába venni tilos; mert nyilvánvaló, hogy súlyos bűnnel terheli magát, a ki nem megfontolva, hanem meggondolatlanul esküszik. Hogy pedig ez igen súlyos véték, azon szavak

¹⁾ Mát. 5, 37. ²⁾ Sirák fia K. 23, 9. 12. ³⁾ Sz. Vazul. 14. zsoltr. besz.

is bizonyítják: „Istenednek nevét hiába ne vegyed“; mintha okát adná, miért oly vétkes és istentelen e gonoszság; t. i. azért, mivel annak felsége kisebbítették, kit Istenünknek és Urunknak vallunk. Tehát ezen törvény tiltja, hogy az emberek hamisan esküdjenek. Mert a ki oly nagy gonoszságtól, hogy Istenre hamisan hivatkozzék, vissza nem retten, az Isten ellen iszonyu méltatlanságot követ el; mivel őt vagy tudatlansággal bélyegzi, midőn azt véli, hogy ő valamely dolog igazságát nem ismeri, vagy épen gonoszságot és rossz indulatot tulajdonít neki, mint ki a hazugságot tanuskodásával kész volna megerősíteni.

XXI. Hogyan esküsznek hamisan, a kik esküvel igaznak bizonyítják, a mi igaz?

Nemesak az esküszik hamisan, a ki esküvel igaznak állítja, miről tudja, hogy nem igaz, hanem az is, ki esküvel igaznak állítja azt, a mi magában véve igaz, de ő hamisnak tartja. Ugyanis mert a hazugság azért hazugság, mivel abban a megismerés- és benső meggyőződéssel ellenkező dolog mondatik ki: világos, hogy az ilyen valóban hazudik és hamisan esküszik.

XXII. Miképen vétkezik az, a ki esküvel bizonyítja a hamisat, a mit igaznak vél?

Hasonlókép hamisan esküszik az, a ki arra esküszik, a mit igaznak vél, de a mi valósággal még sem igaz, ha tehetsége szerint minden gondot és szorgalmat nem használt fel az egész dolog megismerésére és kipuhatolására. Mert jóllehet az ő beszéde meggyőződéssel megegyezik, mégis e parancs ellen vétkezik.

XXIII. Hogyan vétkezik, a ki nem teljesíti, a mit esküvel, vagy fogadással ígért?

Ugyanazon bűn részese az is, a ki magát valaminek teljesítésére esküvel kötelezi, holott annak teljesítése vagy nem volt szándékában, vagy, ha volt is, azt, a mit megígért, tetteleg nem teljesíti. Ez áll azokról is, kik nem tartják meg azt, mire Isten előtt magukat fogadással kötelezték.

XXIV. Hogyan vétkezik, a ki halálos bűnre, vagy az evangéliumi tanácsok ellen esküvel kötelezi magát?

E parancs ellen vétkezik továbbá, a ki nem igazságban esküszik, mely az eskü három kellékének egyike. Azért a ki esküvel valamely halálos bűn elkövetésére, p. o. gyilkosságra kötelezi magát, vétkezik e parancs ellen, habár komolyan és őszintén szól és esküjében meg van a bizonyosság, mint első kellék. Ezekhez kell számítani az eskü azon nemeit, melyek némi megvetésből erednek, midőn valaki esküszik, hogy nem fogja követni az evangéliumi tanácsokat, melyek a nőtlenségre és szegénységre ösztönöznek: mert jóllehet senki sem tartozik azokat szükségkép követni, de ha valaki megesküszik, hogy e tanácsoknak engedelmeskedni nem akar, az esküvése által az isteni tanácsokat megveti és megsérti.

XXV. Vétkezik, a ki alaptalan gyanítás után indulva esküszik.

Azonkívül megsérti e törvényt és az „ítélet“ ellen vétkezik, ki arra esküszik, a mi bizonyos és a mit ő olyannak is tart, de némi alap nélküli és távolról vett gyanítás által indítatva; mert, noha ily eskünél meg van a bizonyosság, mindazáltal némileg hamisság is lappang benne; mert a ki ily meggondolatlanul esküszik, a hamis esküvés nagy veszélyében forog.

XXVI. A ki hamis istenekre esküszik, halálosan vétkezik.

Hamisan esküszik továbbá, a ki hamis istenekre esküszik. Mert mi ellenkezőbb az igazsággal, mint a hazug és költött istenekre igaz Isten gyanánt hivatkozni?

XXVII. A ki Isten igéjét vagy félremagyarázva, vagy hiábavalóságra használva tiszteletlenséggel illeti, vétkezik.

Mivel pedig a szentírás, midőn a hamis esküt tiltja, így szól: ¹⁾ „Meg ne szentségtelenítsd a te Istened nevét“. tiltja a hanyagságot, melyet kerülni kell mindazokban, melyek iránt ezen parancs tekintélyéből tisztelettel tartozunk: milyen az Isten

¹⁾ Móz. III. K. 19, 12.

igéje, melynek fenségét nemesak a jámborok, hanem néha az istentelenek is tisztelik, mint a Bírák könyvében¹⁾ Eglouról, a Moabiták királyáról föl van jegyezve. Isten igéjét pedig a legnagyobb méltatlansággal illeti, ki a szentírást igaz és valódi értelmétől eltérve az istentelenek tanai és tévelyeire alkalmazza; mely gonoszságra figyelmeztet bennünket az apostolok fejedelme ama szavakkal:²⁾ „Melyekben némelyeket nehéz megérteni, miket a tudatlanok és állhatatlanok meghamisítanak, mint egyéb írásokat is, a magok veszedelmére“. Továbbá undok és piszkos moeskokkal szennyeztetik be a szentírás, midőn annak szavait és mondatait, melyeket teljes tiszteletben kell tartani, mindenféle világi dolgokra alkalmazzák az elvetemült emberek, t. i. bohóságokra, mesékre, hiábavalóságokra, hízelkedésekre, rágalmakra, jóslatokra, gunyiratok és más effélékre: mely gonoszságnak megfenyítését parancsolja a trienti szent zsinat.³⁾

XXVIII. Hogyan vétkeznek, kik inségeikben Istent segítségül nem hívják?

Továbbá valamint azok tisztelik az Istent, kik nyomoraikban segítsége és oltalmaért könyörögnek: úgy Istentől a köteles tiszteletet megtagadja az, ki őt segítségül nem hívja; az ilyeneket korholja Dávid, midőn mondja:⁴⁾ „Az Urat nem hitták segítségül; ott remegtek félelemmel, hol nem volt félelem“.

XXIX. Mindezen vétkek közt legsúlyosabb az Istennek és szenteinek káromlása.

De sokkal utálatosabb gonoszsággal terhelik magokat azok, kik Isten legszentebb nevét, melyet minden teremtménynek magasztalni s mindenek fölött dicsőíteni kell, mint az Istennel uralkodó szentek nevét is, tisztátalan és moeskos szájjal káromolni és átkozni merészelik: mely bűn oly iszonyatos és borzasztó, hogy néha szentírás, ha a káromlásról van szó, az „áldás“ szót használja.⁵⁾

¹⁾ Bírák. 3. 20. ²⁾ II. Pét. 3. 16. ³⁾ Trient. zsin. 4. ül. a sz. könyv. kiad. és haszn. ⁴⁾ Zsoll. 13. 5. ⁵⁾ Kir. III. K. 21. 13. Job. 1. 11. 2. 9.

XXX. *Miért függesztettek e parancshoz némely fenyegetések?*

Mivel pedig a büntetés és bűnhődés félelme a vétkezési szabadságot erősen fékezni szokta: azért a plebános, hogy az embereket jobban megindítsa és őket e parancs megtartására könnyebben rábirja. annak második részét és mintegy függelékét gondosan magyarázza meg; mert: ¹⁾ „Az Ur nem tartja ártatlannak azt, ki Ura Istene nevét hiába veszi“. És pedig először mutassa meg, hogy igen fontos okból történt, hogy ezen parancshoz fenyegetések kapcsolattak; mert ebből mind a bűn nagyságát, mind Istennek kegyességét megismerhetjük, ki, mivel az emberek vesztében nem gyönyörködik, nehogy haragját és neheztelését vonjuk magunkra, ezen üdvös fenyegetésekkel ijeszt bennünket, hogy így inkább jóakarátát, mint haragját tapasztaljuk. Ezt sürgesse a lelkipásztor s minden igyekezetét arra fordítsa, hogy a nép a bűn nagyságát megismerje s azt szívből megutálja és annak kerülésében nagyobb gondot s óvatosságot tanúsítson. Mutassa meg azonkívül, mennyire hajlandók az emberek e bűn elkövetésére, ugy, hogy nem lett volna elég a törvényt hozni, ha fenyegetések is nem adattak volna hozzá. Mert majdnem hihetetlen, mily nagy haszonnal jár ennek meggondolása; mivel valamint semmi sem ártalmasabb a gondatlan lelki biztosságnál: ugy saját gyengeségünk ismerete igen sokat használ. Azután azt is fejtsse ki, hogy Isten nem szabott meghatározott büntetést; hanem csak általában fenyegetődzik, hogy, a ki e bünt elköveti, büntetlenül nem fog maradni. Azért kell, hogy azon különféle büntetések, melyek bennünket naponkint sujtanak, e bűnre emlékeztessenek bennünket. Mert ezekből könnyen következtethetünk arra, hogy az emberek azért súlyednek a legnagyobb nyomorba, mivel e parancsnak nem engedelmességek. Miket szem előtt tartván, valószínű, hogy jövőben óvatosabbak lesznek. Azért a hívek szent félelemmel eltelve, egész buzgalommal kerüljék ezen bünt; mert ha az utolsó ítéletkor minden haszontalan szóért számot kell adni, ²⁾ mit mondjunk a legsúlyosabb bűnökről, melyek az isteni névnek nagy megvetését foglalják magokban.

¹⁾ Móz. II. K. 10, 7. ²⁾ Mát. 12, 36.

IV. FEJEZET.

A harmadik parancsról.

„Megemlékezzél, hogy a szombatnapot megszenteljed. Hat nap munkálkodjál és tedd meg minden dolgaidat. A hetedik napon pedig a te Urad Istened szombatja vagy; ne tégy akkor semmi dolgot, se te, se fiad és leányod, se szolgád és szolgálód, se marhád, se a jövevény, ki kapudon belül vagy. Mert hat nap alkotta az Ur az eget és földet, a tengert és mindazt, a mi azokban vagy; de a hetedik napon megnyugodott; azért áldotta meg az Ur a szombat napot és megszentelte azt.“¹⁾

I. Mit parancsol Isten a híveknek e harmadik parancsban?

A törvénynek e parancsa ama külső tiszteletet, melylyel Istennek tartozunk, gondosan és rendszeresen meghatározá; mert ez az előbbi parancsnak mintegy gyümölcse, mivel a kit benső érzelmekkel ájtatosan tisztelünk, a hit és reménytől. — melyet benne helyezünk, — indítatva, lehetlen külső tisztelettel nem tisztelnünk s neki hálát nem adunk. S minthogy ezeket azok, kik a világi dolgokkal vannak elfoglalva, nem könnyen teljesíthetik, bizonyos idő határoztatott meg, mikor azokat kényelmesen lehet teljesíteni.

II. Miért kell a plebánosnak különösen törekednie, hogy a hívek azt, a mi itt parancsoltatik, folytonosan emlékezetükben tartsák?

Minthogy tehát e parancs olyan, mely esodálandó gyümölcsöt és hasznót hoz: azért nagyon szükséges, hogy a plebános annak magyarázására a legnagyobb szorgalmat fordítsa. Buzgalmának felgyulasztására pedig nagy erővel bír a parancsnak első szava: „Megemlékezzél“. Mert valamint a hívek e parancsról megemlékezni tartoznak, úgy a lelkipásztornak kötelessége azt majd intve, majd oktatva gyakran emlékezetükbe hozni. Hogy pedig mennyire hasznos a hívekre nézve e parancs betöltése, kitetszik abból, hogy ha azt pontosan teljesítik, a törvény többi parancsainak megtartására könnyebben vezettetnek. Mert

¹⁾ Móz. II. K. 20, 8--11.

midőn a többi között, miket ünnepeken tenni tartoznak, az Isten igéjének hallgatására a templomban összesereglenek, az isteni törvényekre megtanítva, egyszersmind az Ur törvényének teljes szívökből való megőrzésére is indíttatnak. Azért gyakran parancsoltatik a szentírásban „a szombatnak megünneplése és tisztelete“, mint Mózes II. III. és V. könyvében; valamint Izaiás, Jeremiás és Ezekiel prófétáknál látható: mely helyeken mindenütt szó van a szombat tiszteletéről szóló ezen parancsról.

III. Miként kell a fejedelmeket az egyház előjáróinak gyámoltására inteni?

A fejedelmeket és felsőbbségeket pedig inteni és buzdítani kell, hogy főleg azokban, a mik Isten ezen tiszteletének megtartására és öregbítésére szolgálnak, az egyház előjáróit tekintélyekkel segítik és parancsolják meg, hogy a nép az egyházi férfiak rendeleteinek engedelmeskedjék. A mi pedig e parancs magyarázatát illeti, szorgalmasan tanítani kell a híveket, miben egyez meg e parancs a többivel s miben különbözik azoktól. Mert ilyképen megismerik az okát, miért nem a szombatot, hanem a vasárnapot ünnepeljük és szenteljük meg.

IV. Mikép különbözik e parancs a tizparancsolat többi törvényeitől?

Bizonyosnak látszik tehát ama különbség, hogy a tizparancs többi parancsai természetiek és állandók és semmikép sem változtathatók; innét van, hogy jöllehet Mózes törvénye eltöröltetett, mégis mindazon parancsokat, melyek a két táblán foglaltatnak, megtartja a keresztény nép; a mi nem azért történik, mivel Mózes úgy parancsolta, hanem azért, mivel a természettel, mely az embereket azok megtartására ösztönzi, megegyeznek. Ezen, a szombat megszenteléséről szóló parancs pedig, ha a meghatározott időt tekintjük, nem változhatlan és állandó, hanem változó; nem is az erkölcsökre, hanem a szertartásokra vonatkozik: nem természeti, mert nem a természet tanított vagy vezetett bennünket arra, hogy ép azon és nem más napon adjuk meg Istennek a külső tiszteletet, hanem azon időtől, mikor Izrael népe Fáraó szolgaságából kiszabadított, ünnepelte a szombat napot.

V. A szertartási törvények Krisztus halálakor eltöröltetvén, a szombat is, a mennyiben szertartási volt, eltöröltetett.

Az idő pedig, melyben a szombat ünneplésének meg kellett szünnie, ugyanaz azon idővel, mikor a többi zsidó isteni tiszteletnek és szertartásoknak meg kellett szünniök, t. i. Krisztus halálakor. Mert azon szertartások mintegy árnyképei lévén a világosság és igazságnak, szükséges volt, hogy a világosságnak és igazságnak, Jézus Krisztusnak eljövetelével eltávolittassanak; a miről szent Pál a Galatákhöz.¹⁾ — midőn a mózesi szertartás követőit korholja, — így ír: „A napokat megtartjátok és hónapokat, az időket és esztendőket: féltetek titeket, ne talán hiába munkálkodtam legyen köztetek“. Ez értelemben írt a Kolosszaiakhoz is.²⁾ Ennyit a különbségről.

VI. Hogyan egyez meg a harmadik parancs a többi kilenczével?

Megegyez pedig e parancs a többivel nem a mód és szertartásokra nézve, hanem mivel valamit tartalmaz, a mi az erkölcsökre s a természeti törvényre vonatkozik. Mert Isten tisztelete és imádása, melyet e törvény parancsol, a természeti törvényből származik, mivel a természettől van, hogy néhány órát azokra is szenteljünk, a mik Isten tiszteletéhez tartoznak. A mi kitészik abból, hogy minden nemzetnél bizonyos meghatározott és pedig közös szünnapokat találunk, melyek a szent és isteni dolgok végzésére voltak szentelve. Mert az embernek természeti saját-sága, hogy szükséges dolgainak végzésére bizonyos időt fordít, mint a festi nyugalomra, alvásra s egyéb ilyesítelekre: s valamint a testnek, úgy a természet ugyanazon törvényénél fogva történt, hogy a léleknek is engedjen némi időt, mikor az Isten-ről való elmélkedés által fölüdüljön; s így, minthogy szükséges valamely időrész, melyben az isteni dolgokat végezzük és Istennek a köteles tiszteletet megadjuk, ez bizonyára az erkölcsi parancsokhoz tartozik.

VII. A szombat helyett a vasárnapnak megszentelését rendelték az apostolok.

Azért azt rendelték az apostolok, hogy a hét nap közül

¹⁾ Gal. 4. 10. 11. ²⁾ Kolossz. 2. 16.

az első szenteltessék az isteni tiszteletre, melyet az Úr napjának neveztek. Mert sz. János¹⁾ is az „Úr napját“ említi a Titkos Jelenések könyvében; az apostol²⁾ is „a hét első napjára, mely, mint arany száju szent János értelmezi³⁾ a vasárnap, rendelte az alamiznaszedést, hogy megértsük, mikép a vasárnap már akkor megünnepeltetett az egyházban. Hogy pedig a hivek tudják, mit kelljen az nap tenniök s mely cselekedetektől tartózkodniok, szükséges, hogy a plebános az egész parancsot, mely helyesen négy részre osztható, szorgalmasan szóról-szóra magyarázza meg.

VIII. Mi hagyatik meg itt általában e szóval: „Megemlékezzél“?

Először tehát általában adja elő, minő parancsot fejeznek ki e szavak: „Megemlékezzél, hogy a szombat napot megszenteljed“. A parancs elejére a „Megemlékezzél“ szó helyesen tététt, azért, mivel e nap megszentelése a szertartásokhoz tartozik: mire a népet figyelmeztetni kellett, mivel a természet törvénye habár tanítja, hogy Istent bizonyos időben vallási szertartással kell tisztelni, mindazáltal nem határozta meg, mely napon kelljen ennek különösen történnie. Azonkívül tanítani kell a hiveket, hogy azon szavakból megérthetjük, hogyan kell egész héten át dolgainkat végezniük; úgy t. i., hogy az ünnepet mindenkor szemünk előtt tartsuk, mely napon, mivel tetteinkről és eselekedeteinkről Istennek mintegy számot kell adnunk, oly dolgokat kell végezniük, melyeket sem Isten ítélete nem helytelenít, sem nekünk, mint írva van,⁴⁾ „szívünk fohászkodására és furdalására“ nem szolgálnak. Végre azt tanuljuk, a mit bizonyára meg kell jegyeznünk, hogy t. i. nem fognak hiányozni az alkalmak, midőn e parancsról megfeledezünk, vagy másoknak példájától, kik azt elhanyagolják, vagy a látványosságok és multságok szeretetétől elcsábítatva, mik e nap szent és vallásos megülésétől igen gyakran elvonnak bennünket. De már térjünk át arra, mi a szombat jelentése.

IX. Mit jelent a szentírásban a szombat és szombatozás?

Ha a héber szót „szombat“ magyarul értelmezzük, szünetet

¹⁾ Sz. Ján. Titk. Jel. 1, 10. ²⁾ I. Kor. 16. 2. ³⁾ Ar. sz. Ján. 43. besz. a Kor. 1. lev. f. ⁴⁾ Kir. 1. k. 25, 31.

jelent. Azért szombatozni magyarul annyit tesz, mint megszűnni s megnyugodni, mely értelemben a szombat névvel a „hetedik nap“ jelettetett; mivel „Isten“ elvőgezvén s befejezvén a világ-egyetemet, minden művétől, melyet tett, „megnyugodott;“ így nevezi e napot az Ur Mózes II. könyvében.¹⁾ Utóbb pedig nemcsak a hetedik nap, hanem annak méltósága miatt maga a hét is e néven neveztetett: ez értelemben mondá a farizeus szent Lukácsnál:²⁾ „kétszer böjtölök hetenkint.“ Ennyit a szombat jelentéséről.

X. Mily értelemben mondjuk, hogy a hírek a szombatot megszentelik?

A szombat megszentelése a szentírásban a testi munkáktól és foglalkozásoktól való szünetet jelent, miként világosan kiderül a parancs következő szavaiból: „Ne tégy semmi dolgot.“ De nem egyedül ezt jelenti; mert különben elég lett volna Mózes V. könyvében³⁾ azt mondani: „Tartsd meg a szombat napot;“ hanem, mivel ugyanott hozzá adatik: „hogyan azt megszenteljed,“ e szó mutatja, hogy a szombat vallási és istenes cselekedetekre és szent foglalkozásokra szentelt nap. Azért a szombat napot teljesen és tökéletesen úgy üljük meg, ha ajátossági és vallási tartozásainkat Isten iránt lerójjuk: ez az igazi „szombat,“ melyet Izaiás⁴⁾ „gyönyörűségnek“ nevez, minthogy az ünnepek az Úrnak s a jámbor embereknek mintegy gyönyörűségeik. Azért, ha a szombatnak vallásos és szent tiszteletéhez az irtalmasság cselekedetei járulnak, bizonyára sok és nagy lesz a jutalom, melyben ezért részesülnek.

XI. Mi a fönnbbi szavak igazi értelme?

Tehát e parancs valódi és tulajdon értelme arra céloz, hogy az ember mind testileg, mind lelkileg elkészülve legyen, hogy bizonyos meghatározott időben a testi foglalkozás és munkával felhagyva, Istent ajtatosan tisztelje és inádjja.

XII. Mit jelent a parancs második része?

A parancs második része pedig azt jelenti, hogy a hetedik

¹⁾ Móz. II. K. 20. 10. ²⁾ Luk. 18. 12. ³⁾ Móz. V. K. 5. 12. ⁴⁾ Izai. 58. 13.

nap istenileg rendeltetett az Isten tiszteletére; mert így van megírva: „Hat nap munkálkodjál és tedd meg minden dolgaiddat; a hetedik napon pedig a te Urad Istened szombatja legyen.“ E szavak értelme az, hogy a szombatot, mint az Urnak szentelt napot tekintsük s neki e napon vallási kötelességeinket lerójuk és a hetedik napot az Ur megnyugvása jelének ismerjük.

XIII. Miért volt hasznos a zsidóknak bizonyos napot és éppen a hetediket vallási kötelességeik teljesítésére meghatározni?

E nap pedig azért rendeltetett az isteni tiszteletre, mivel nem volt volna megfelelő, hogy a tudatlan nép saját tetszése szerint választhassa meg az időt, nehogy talán az egyiptomiak isteni tiszteletét utánozza. Azért a hét nap közül az utolsó választatott az Isten tiszteletére; ez pedig titokteljes dolog. Azért az Ur azt Mózes II. könyvében¹⁾ és Ezekielnél²⁾ jelnek mondja: „Azon legyetek tehát“ ugymond, „hogy szombatomat megtartsátok: mert ez jel közöttem és közöttetek a ti nemzedékeitekben, hogy tudjátok, mikép én vagyok az Ur, a ki titeket megszentellek“.

XIV. Minnek volt jele a szombat ünneplése?

Jel volt tehát, mely azt jelentette, hogy az embereknek magokat Istennek kell szentelniök, s iránta szentül viseltetniök, minthogy nap is szenteltetett neki; mert e nap azért szent, mivel az embereknek akkor főkép szent és vallásos dolgokkal kell foglalkozniök. Jele továbbá s mintegy emléke e csodálandó teremtettségnek. Azonkívül Israel fiait emlékeztető jel volt, mely által intetve megemlékezzenek, hogy Isten segítsege oldotta fel és szabadította ki őket az egyiptomi szolgaság terhes igája alól, mit az Ur ezen szavakkal jelentett ki: „Emlékezzél meg, hogy te is szolgáltál Egyiptomban és kihozott onnan téged a te Urad Istened erős kézzel és kinyújtott karral; annakokáért parancsolta neked, hogy megtartsd a szombat napot.“¹⁾ Végre jele mind a lelki, mind a mennyei szombatnak.

XV. Melyik a keresztény nép lelki szombatja?

A lelki szombat pedig némi szent és titokszerű nyugalom-

¹⁾ Móz. II. K. 31. 13. ²⁾ Ezek. 20, 12. ³⁾ Móz. V. K. 5, 15.

ban áll: midőn t. i. az ó ember Krisztussal eltemetve, mintegy az életre kel s magát a keresztény jámborság cselekedeteiben buzgón gyakorolja. Mert azoknak, kik „egykor sötétség“ valának, „most pedig világosságok az Urban. úgy kell járniok, mint világosság fiainak“, minden jóságban, szentségben és igazságban, s nem részt venniök a sötétség gyümölcstelene cselekedeteiben.“¹⁾

XVI. A holdogoknak is van szombatjuk.

A mennyei szombat pedig, mint szent Cyrill²⁾ az apostoloknak ama helyét:³⁾ „Hátra van tebát még a nyugalom az Isten népének“, magyarázván mondja: azon élet, a melyben Krisztussal élvén, minden jót fogunk élvezni, miután a bűn gyökerestől kiirtatott, a szerint:⁴⁾ „Nem lesz ott oroszlán. sem gonosz vad nem jár azon.“ hanem leszen ott tiszta ut, „és szent utnak hivatik.“ Mert a szentek lelke Isten látásában minden jót megnyer. Azért inteni és buzdítani kell a hiveket e szavakkal: siessünk bejutni ama nyugalomba.“⁵⁾

XVII. A zsidóknak a hetedik napon kívül más ünnepeik is voltak.

A hetedik napon kívül a zsidó népnek még más, az isteni törvény által rendelt ünnepei és szent napjai is voltak, hogy azokon a legnagyobb jótétemények emlékezete megújuljon.

XVIII. Miért szentelték az apostolok az isteni tiszteletre a hétnek első napját és nem a hetediket?

Az Isten egyházának úgy tetszett, hogy a szombat nap tiszteletét és ünneplését áttegye vasárnapra. Mert valamint azon napon tűnt fel először a világosság a föld kerekiségén, úgy Megváltónknak, — ki az örök életre nekünk utat nyitott, — föltámadása, mely azon napon történt, életünket a sötétségből a világosságra visszahozta; azért az apostolok az Ur napjának akarták neveztetni. Megértjük továbbá a szentírásból, miért szent e nap, mivel e napon vette kezdetét a világ teremtése, e napon adatott az apostoloknak a Szentlélek.

¹⁾ Efez. 5, 8. és köv. ²⁾ Sz. Cyrill. / k. Jánosr. 4. 6. f. ³⁾ Zsid. 4, 9. ⁴⁾ Iz. 35, 9. ⁵⁾ Zsid. 4, 11.

XIX. *Miért járultak a keresztényeknél a vasárnaphoz más ünnepek?*

Azonban az egyház keletkezésétől s a következő időkben az apostolok és szent eleink más ünnepeket is rendeltek, hogy Isten jótéteményeinek emléke buzgó és szent tiszteletben tartassék. Azok között legnevezetesebbek azon napok, a melyek megváltásunk titkainak emlékére szenteltettek: továbbá, a melyek a boldogságos tífűz anyának, az apostolok és vértanuknak s a Kriszussal uralkodó többi szenteknek vannak szentelve; kiknek győzelmében Isten jósága és hatalma dicsőítettik, neki köteles tisztelet adatik, s a hívő nép az ő követésökre buzdíttatik.

XX *Hogyan ösztönöz e parancs a hanyatlás kerülésére?*

S minthogy e parancs megtartására nagy hatással bír annak azon része, mely e szavakban van kifejezve: „Hat nap munkálkodjál, a hetedik nap pedig Isten szombatja:” a plebános ama részt szorgalmasan megmagyarázni tartozik. Mert e szavakból kivehető, hogy a híveket inteni kell, hogy életököt tértelenségben és restségben ne föltsék, hanem inkább megemlékezvén az apostol szaváról¹⁾ igyekezzenek dolgaikban eljárni és kezeikkel munkálkodni, amint ő parancsolta. Ezenkívül a parancsban azt parancsolja az Ur, hogy hat nap alatt dolgaikat végezni iparkodjunk; nehogy azokból, miket a hétnek más napjain kellene megtennünk és elvégeznünk, valamit az ünnepre halaszszunk s így lelkünket az isteni dolgokra irányuló gondosságtól és buzgóságtól elvonjuk.

XXI. *Mi van tiltva főképp az ünnepeken?*

Azután a parancs harmadik részét kell kifejtetni, mely némileg leírja, miként kell a szombatot megszentelnünk: főképp pedig kifejti, mily cselekedetek vannak e napon tiltva. Azért mondja az Ur: „Ne tégy akkor semmi dolgot, se te, se fiad és leányod, se szolgálád és szolgálód, se marhád, se a jövevény, ki kapudon belül vagyon.” Mely szavak első sorban arra oktatnak bennünket, hogy mindazt, a mi az isteni tiszteletet gátolja,

¹⁾ 1. Tessz. 4, 11.

mindenesetre kerüljük. Mert könnyen belátható, hogy minden szolgai munka tiltatik, nem azért mintha természeténél fogva illetlen vagy rossz volna, hanem mivel elménket az isteni tisztelettől, mely a parancsnak érezi, elvonja: mennyivel inkább kell tehát a híveknek a bünt kerülniök, mely nemcsak elvonja a lelket az isteni dolgok iránti buzgalomtól, hanem Isten szeretetétől is teljesen megfoszt bennünket.

XXII. Az Isten tiszteletéhez tartozó külső cselekedetek nem tiltatnak szombaton.

Azonban azon cselekedetek és munkák, melyek az isteni tisztelethez tartoznak, nem tiltatnak, habár szolgálaiak is; mint az oltárt rendezni, a templomokat valamely ünnep miatt földiszíteni stb. Azért mondá az Úr:¹⁾ hogy a papok a templomban megszegik a szombatot és mégis vétek nélkül vannak.

XXIII. Szükség esetén némely szolgai munkák is megengedtetnek az ünnepeken.

E törvény még azon dolgok teljesítését sem tiltja, melyekből, ha az ünnep miatt elmulasztatnának, kár báramlanék reánk; miként ilyeneket az egyházi törvények is megengednek. Hogy sok mást is szabad tenni ünnepeken, kijelentette az Úr az evangéliumban, miket a lelkipásztor sz. Máté- és Jánosnál könnyen feltalálhat.

XXIV. Miért akarta az Úr, hogy a vonósmarhák nyugodjanak?

Hogy pedig semmi se mellőztessék, a minek végzése a szombatnak megszentelését gátolná, a vonósmarhákról is említés tétetett: mert az állatoknak e neme akadályozza az embereket a szombat megszentelésében. Mert ha szombat napon valamely munkának végzésére vonósmarha használata kívántatik, ahhoz az ember segítsége is szükséges, ki a vonósmarhát igazgassa; mert az maga nem végezheti a munkát, hanem az embernek, ki azt véghezviszi, segítségére szolgál. Ámde e napon senkinek sem szabad dolgoznia, tehát a barmoknak sem, melyeknek segítségé-

¹⁾ Mát. 12, 5.

vel az emberek a munkát végzik. E parancs szelleme tehát arra is célel, hogy, mivel Isten akarja, hogy az emberek a munkát a munkától megkíméeljék, bizonyára annál inkább kell őrizküdniök, nehogy embertelenül bánjanak azokkal, mint a melyeknek segítségével és munkásságával élnek.

XXV. Miféle cselekedetekben kell főképp gyakorolniok magokat a keresztényeknek ünnepnapokon?

Azt se mulasztja el a lelkipásztor szorgalmasan kifejteni, mely dolgokkal és cselekedetekkel kell a keresztényeknek ünnepeken foglalkozniök. Ilyenek: hogy Isten házába menjünk, s ott valódi s áhitatos lelki figyelemmel legyünk jelen a szent miseáldozaton, az egyház isteni szentségeit, melyek üdvösségünkre rendeltettek, lelki sebeink orvoslására gyakran használjuk. Mert a keresztény embernek semmi sem lehet hasznosabb és üdvösebb, mint ha bűneit a papnak gyakran meggyónja; a mire buzdíthatja a népet a lelkipásztor, azokból vévén ennek megmutatására módot és okokat, a mik a penitencziatartás szentségéről a maga helyén előadattak és meghagyattak. Ne is egyedül csak az ezen szentséghez való járulásra buzdítsa a népet, hanem szorgosan és gyakran intse arra is, hogy a legméltóságosabb Oltárszentséget gyakran magokhoz vegyék. Továbbá figyelmesen és szorgalmasan kell a híveknek szent beszédet hallgatniök: mert mi sem illetlenebb s valóban mi sem oly méltatlan, mint Krisztus igéjét megvetni, vagy hanyagul hallgatni. Nem különben ismételve és buzgón imádkozzanak, az Istent énekekkel dicsérik a hívek, s fő gondjuk legyen, hogy mindazt, a mi a keresztény életre tartozik, szorgalmasan megtanulják, és serényen gyakorolják magokat azon kötelességekben, melyek a jámborsághoz tartoznak. a szegények és szükkölködőknek alamizsnát osztogatva, a beteget látogatva, a szomorúakat s fájdalomtól lesújtottakat jámborul vigasztalva. Mert miként szent Jakabnál¹⁾ írva van: „A tiszta és szeplőtelen isteni tisztelet az Isten s Atya előtt ez: meglátogatni az árvákat s özvegyeket az ő szorongatásaikban.“ A mondottakból könnyen kivehető, hogy miket lehet e parancs ellen elkövetni.

¹⁾ Sz. Jak. 1, 27.

XXVI. Miért volt szükséges bizonyos napokat az isteni tiszteletre rendelni?

Továbbá a plebánosnak legyen gondja arra is, hogy mintegy kéznél legyenek az okok és érvek, melyekkel főképp arra indítsa a népet, hogy a parancsot a legnagyobb buzgalommal és pontos szorgalommal megtartsa. Erre nézve legtöbbet ér az, ha a nép elismeri, sőt belátja, mily méltó és észszerű, hogy bizonyos meghatározott napjaink legyenek, melyeket egészen Isten tiszteletére fordítsunk, s Urunkat, a kitől végtelen és számtalan jótéteményeket vettünk, megismerjük, tiszteljük és magasztaljuk. Mert ha megparancsolta volna, hogy neki naponkint vallásos tiszteletet adjunk, nemde velünk közlött legnagyobb és számtalan jótéteményeihez képest mindenkép rajta kellene lennünk, hogy parancsának serény és készséges szívvvel engedelmeskedjünk? Mivel pedig most az ő tiszteletére csak kevés nap van rendelve, nincs ok, miért lennénk e kötelesség teljesítésében, melyet a legsúlyosabb vétek nélkül elmulasztanunk nem lehet, hanyagok és tunyák.

XXVII. Mily haszon háranlik azokra, kik e parancsot serényen teljesítik?

Továbbá mutassa meg a plebános, mily nagy e parancs hatása, mivel azok, kik azt kellően megtartják, Isten színe előtt járni s vele társalogni látszanak. Mert valamint akkor, midőn imádkozunk, Isten folségét szemléljük és vele beszélünk: úgy a lelki tanításokat hallgatva Isten szavát halljuk, mely füleinkbe jut azok által, a kik az isteni dolgokról jámborul és szentül szónokolnak: s az oltár áldozatában jelenlevő Krisztus Urunkat imádjuk. E hasznokban pedig leginkább azok részesülnek, kik e parancsot szorgalmasan megtartják.

XXVIII. Mit kell ellenben azokról tartani, kik e törvényt egészen elhanyagolják?

A kik pedig e törvényt egészen elhanyagolják, azok, mivel Istennek és az anyaszentegyháznak nem engedelmeskednek, annak parancsára nem hallgatnak, mind Istennek, mind a szent törvényeknek ellenségei: a mi kitetszik abból, hogy e

parancs olyan, hogy minden erőfeszítés nélkül meg lehet tartani. Minthogy Isten nem szab elénk terhes dolgokat, melyeket az ő kedvéért magunkra kellene vállalnunk; hanem azt parancsolja, hogy ünnepeken megnyugodjunk, és a földi gondoktól szabadok legyünk: nagy vakmerőségre mutat e parancs törvényét el nem fogadni. Például legyenek előttünk a büntetések, melyeket Isten azokra mért, kik azt megszegték, miként Mózes IV. könyvéből¹⁾ érthető. Hogy tehát Istennek ezen megbánásába ne essünk, hasznos leendő gondolatban ismételni azon szót: „Megemlékezzél,²⁾ s azon nagy hasznokat és jókat megfontolni, melyeket, miként főnebb előadatott, az ünnepek megszenteléséből nyerünk; és sok más efféléket, mikről a jó és szorgalmas lelkipásztor, miként a körülmények kívánni fogják, bőven és terjedelmesen értekezhetik.

V. FEJEZET.

A negyedik parancsról.

Atyádat és anyádat tiszteljed, hogy hosszú életű lehess a földön, melyet a te Urad Istened ad tenéked.

I. Mily méltósággal bír e parancs, s hogyan egyez meg a főnebbiekkal?

Míg az előbbi parancsoknak legtöbb hatásuk és méltóságuk van, azok, a melyeket most tárgyalunk, mint igen szükségesek, méltán a legközelebbi helyen állanak. Mert amazokban mint cél folytonosan az Isten áll előttünk, ezek felebarátunk szeretetére tanítanak bennünket, ámbár közvetve Istenhez, a végcélhoz vezetnek, a kiért szeretjük felebarátunkat is. Azért Krisztus Urunk³⁾ az Isten és felebarátunk szeretetéről szóló ama két parancsot egyenlőnek mondotta. Alig lehet kimondani, mily nagy haszna van e tárgynak, minthogy nemesak bőséges és kitűnő gyümölcsöket hoz, hanem jeltül is szolgál, melyből az első parancs iránti engedelmesség és tisztelet kiviláglik. „A ki

¹⁾ Móz. IV. K. 15, 35. ²⁾ Mát. 22, 39. Márk 12, 31.

nem szereti felebarátját, ugymond szent János,³⁾ a kit lát: Istent, a kit nem lát, hogyan szeretheti?“ Hasonlóképen ha a szülököt, kiket Isten szerint szeretni tartozunk, nem tiszteljük és becsüljük, midőn majdnem mindig szemünk előtt vannak: Isten, a legfőbb és legjobb atya iránt, kit nem láthatunk, mily tisztelettel és becsüléssel fogunk viseltetni? Ebből látható, hogy a két parancs egymással megegyez.

II. Mily messze terjed ki e parancs ereje, s mennyire segítettnek e parancs által a szülök?

E parancs hatása pedig igen messze kiterjed; mert azokon kívül, kik minket nemzettek, vannak még sokan, kiket szülök gyanánt tartozunk tisztelni, hatalom vagy méltóság, haszon vagy valamely kitünő állás és hivatal tekintetéből. Azonkívül könnyíti a szülök és előljárók kötelességét. Mert fő gondjuk levén, hogy, a kik hatalmuk alatt vannak, illően és az isteni törvénnyel megegyezőleg éljenek: igen könnyű leend e gond, ha mindnyájan belátják, hogy Istennek rendelése és intése szerint a szülököt legfőbb tisztelet illeti; minek teljesíthetésére szükséges ismerni ama különbséget, mely az első és második tábla parancsai közt létezik.

III. A törvény parancsai miért osztattak két táblára?

Először tehát ezeket fejtsé ki a plebános: s mindenekelőtt említse fel, hogy a tízparancsolat két táblára vésetett, melyek elsején, miként a szent atyáktól tudjuk, ama három foglaltatott, a melyeket már kifejtettünk, a többi pedig a másik táblára volt vésvé. S ez elosztás ránk nézve igen alkalmas volt, hogy a parancsok minőségét maga a rend különböztesse meg; mert mindaz, a mit a szentírásban az isteni törvény parancsol vagy tilt, a két osztály egyikéből származik: mert minden kötelesség vagy az Isten, vagy az emberek iránti szeretetetre vonatkozik. És pedig az Isten iránti szeretetet a három első parancs tanítja; a mi pedig az emberek összeköttetésére és társágára vonatkozik, a többi hét parancsban foglaltatik. Azért nem ok nélkül történt azon megkülönböztetés, hogy némely parancsok az első, mások a második táblához tartoznak.

³⁾ I. Ján. 4, 20.

IV. Miként foglaltatik az Isten iránti szeretet a három első parancsban, s a felebarát iránti szeretet a többiben, és mely különbség van közöttük?

Mert a három főnebbi parancsban, melyekről szólottunk, a tárgy, melyről szólnak, az Isten, az az: a legfőbb jó; a többiben pedig felebarátunk java. Azokban legfőbb, ezekben az azt megközelítő szeretet van kitűzve; azok a célra, ezek pedig azokra vonatkoznak, a mik a célra eszközül szolgálnak. Azonkívül Isten szeretete független: mert Istent önmagáért, nem másért, mindenek fölött kell szeretni: ellenben felebarátunk szeretete Isten szeretetéből származik, s mint biztos szabályhoz, ahhoz kell alkalmazkodnia. Mert ha szüleinket szeretjük, urainknak engedelmeskedünk, előljáróinkat tiszteljük: mindezt főképp azért kell tennünk, mivel Isten az ő teremtetők, és őket mások fölé helyezte, kiknek közreműködésével a többi embereket kormányozza és oltalmazza: s mivel ő parancsolja, hogy őket tiszteljük, ezt azért kell tennünk, mivel e tiszteletre maga az Isten méltatja őket. Innét van, hogy a tisztelet, melylyel szüleink iránt viseltetünk, inkább Isten, mint emberek iránt való tiszteletnek látszik. Mert szent Máténál,¹⁾ midőn az előljárók iránti engedelmességről van szó, így olvassuk: „A ki titeket befogad, engem fogad be;“ s az apostol az Efézusiakhoz²⁾ írt levelében a szolgákat oktatyván így szól: „Szolgák, engedelmeskedjétek testi uraitoknak félelemmel és rettegéssel, szívetek egyenességében, mint Krisztusnak: nem szemre szolgálván, mint embereknek kedveskedők, hanem mint Krisztus szolgálói.“

V. Hogyan van, hogy az Isten iránti szeretetnek határa nincs, a felebaráti szeretet pedig határok közé van szorítva?

Ehhez járul, hogy Istent eléggé méltóan becsülni, iránta elég áhítattal s tisztelettel lenni nem vagyunk képesek, de iránta a szeretet vég nélkül nőhet s azért szükséges, hogy szeretetünk iránta naponkint buzgóbb legyen; kit saját parancsa szerint³⁾ teljes szívünkől, teljes lelkünkől s minden erőnkől tartozunk szeretni. Ellenben a szeretetnek, melylyel felebarátunk iránt viseltetünk, meg vannak a maga határai: mert az Úr⁴⁾ azt

¹⁾ Mát. 10, 40. ²⁾ Efez. 6, 5. 6. ³⁾ Móz. V. K. 6, 5. Luk. 10, 27.
⁴⁾ Mát. 22, 37.

parancsolja, hogy felebarátunkat úgy szeressük, mint minnagunkat. Ha valaki e határokat átlépi úgy, hogy Istennek s felebarátjának egyenlő szeretetet tulajdonít, az igen nagy bünt követ el. „Ha ki hozzám jő, ugymond az Ur¹⁾ és nem gyűlöli atyját és anyját, feleségét és fiait, atyafiait és nővéreit, sőt még önmön lelkét sem, nem lehet az én tanítványom“: ugyanily értelmű az is:²⁾ „Hadd temessék a holtak az ő halottaikat“. midőn egyvalaki először atyját el akará temetni s azután követni Krisztust: a minék még világosabb magyarázata van szent Máténál:³⁾ „Ki atyját és anyját inkább szereti, mint engem, az nem méltó hozzám“.

VI. Miként kell a szüléket szeretni s mi okból nem kell nekik néha engedelmeskedni?

Semmi kétséget sem szenved, hogy a szüléket híven kell szeretni és tisztelni: de a kegyelethez mindenekeelőtt szükséges, hogy Isten, mint mindenek atyja és teremtője iránt legfőbb tisztelettel és hódolattal viseltessünk s a halandó szüléket azért szeretnünk, hogy a szeretet összes ereje a mennyei és örök atyára vonatkozzék. Ha néha a szülők parancsai Isten parancsaival ellenkeznek: kétséget nem szenved, hogy a gyermekek szüleik kívánatának elébe tartoznak tenni Isten akaratát, megemlékezvén amaz isteni mondatról:⁴⁾ „Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek“.

VII. Mit jelent e parancsban tulajdonkép e szó: „tisztelni“?

Ezek kifejtése után a plebános a parancs szavait értelmezze és először azt, mit tesz „tisztelni“. Ez ugyanis annyit tesz, mint valaki fölől tiszteletteljesen gondolkodni s az ő tulajdonait mind nagyra becsülni. E tisztelethez tartoznak: a szeretet, becsülés, engedelmisség és hódolat. Szándékosan tétetett pedig a törvénybe e szó: tisztelet és nem szeretet vagy félelem, habár a szüléket fölötte kell szeretni és félni: mert, a ki szeret, nem mindenkor becsül és tisztel; a ki fél, nem szeret mindig: de a ki valakit szívéből tisztel, azt szereti és féli is. Ha ezeket a

¹⁾ Luk. 14. 26. ²⁾ Luk. 9. 60. ³⁾ Mát. 10. 37 ⁴⁾ Apost. Csel. 5. 29.

plebános megmagyarázta, azután szóljon az atyákról s kik azok, a kik e néven nevezetnek.

VIII. Kiket értünk itt az atya név alatt?

Mert noha a törvény főképp azon atyákról szól, kik minket nemzettek, mindazáltal e név másokra is vonatkozik, kiket — nagy látszik — a törvény szintén szem előtt tart; miként több szentirási helyből könnyen következik. Azokon kívül tehát, kik minket nemzettek, másféle atyákról is szól a szentírás (mint előbb érintettük), kiknek mindegyikét megfelelő tisztelet illeti meg. És pedig először az egyházi előljárók, lelkipásztorok és papok „atyáknak“ mondatnak, amint az apostoltól tudjuk, ki a Korintusiakhoz¹⁾ írván, így szól: „Nem azért írom ezeket, hogy megsegyenítselek titeket, hanem mint kedves fiaimat intelek. Mert ha tizezer tanítótok van is Krisztusban, de nincs sok atyátok; mert Krisztus Jézusban az evangelium által én nemzettelek titeket“. És Jézus Sirák fia könyveben²⁾ írva van: „Diesérjük a díeső férfiakat és atyáinkat nemzedékeikben“. Azután azok, kikre vagy uralkodás, vagy fölsőség, vagy hatalom bízott, kik a társadalmat kormányozzák, „atyáknak“ nevezetnek. Így Námánt³⁾ szolgálói „atyjoknak“ hívták. Továbbá „atyák“-nak mondjuk azokat, a kiknek gondoskodására, hűségére, jámborságára s bölcsességére bíznak mások; milyenek a gyámatyák és gondnokok, nevelők és tanítók. Azért Illést és Elizeust a próféták tanítványai⁴⁾ „atyjoknak“ hívták. Atyáknak mondjuk végre az öregeket és aggokat, azokat is tisztelni tartozunk. S a plebános fő szabályul tekiutse megmagyarázni, hogy az atyákat, akármely osztályba tartozzanak, főleg pedig azokat, kik által születünk, kiktől főképp szól az isteni törvény, tisztelni tartozunk.

IX. Miért tartoznak a keresztény gyermekek testi szüleiket kívülőlag tisztelni?

Mert a hallhatatlan Istennek mintegy képmásai s bennök származásunk képét szemléljük; tőlük vettük az életet; őket használta Isten arra, hogy nekünk lelket és értelmet adjon;

¹⁾ I. Kor. 4, 14. ²⁾ Sirák fia K. 44, 1. ³⁾ Kir. IV. K. 5, 13. ⁴⁾ Kir. IV. K. 2, 12. és 13. 14.

általok vezetettünk a szentségekhez. ők oktattak a vallásra, emberi és polgári műveltségre, ők tanítottak az erkölesi tökéletességre és szentségre. Tanítsa pedig a plebános, hogy e parancsban méltán van kifejezve az „anya“ név, hogy az ő jótéteményeit és érdemeit irántunk megfontoljuk, mily gonddal és aggodalommal hordozott méhében s mily fáradság s kinnal szült s nevelt fel bennünket.

X. *Hogyan tiszteltetnek a testi szülők?*

A szülőket továbbá úgy kell tisztelni, hogy a nekik adott tiszteletből, szeretetből s lelkünk legbensőbb érzelméből lássék fakadni: „kötelességgel leginkább azért tartozunk irántok, mivel úgy vonzódnak hozzánk, hogy érettünk semmi fáradságtól, erőfeszítéstől, semmi veszélytől vissza nem rettennek és semmi kedvesebben nem eshetik nekik, mint ha szeretetvel érzik magokat gyermekeiktől, kiket fölötté szeretnek. József,¹⁾ ámbár Egyiptomban tisztelet s tekintélyre a királyhoz legközelebb állott, atyját, midőn Egyiptomba jött, tisztelettel fogadta; és Salamon²⁾ hozzá jövő anyja előtt felkelt s őt tisztelettel üdvözölvén, királyi székén jobbjára ültette. Vannak még a tiszteletnek más kötelességei is, melyekkel a szülők iránt tartozunk. Mert akkor is tiszteljük őket, midőn Istent alázatosan kérjük, hogy sorsuk szerencsés és boldog legyen: az emberek előtt nagy kedvességben és becsülésben részesüljenek; Istennek s a mennyei szenteknek kedvesek legyenek. Tiszteljük továbbá a szülőket, ha nézeteinket az ő véleményök s akaratukhoz alkalmazzuk; mint Salamon tanácsolja:³⁾ „Hallgasd fiam, ugymond, atyádnak oktatását és ne hagyd el anyád törvényét, hogy kegyelem adassék fejedre és aranyláncz nyakadba“. Ilyenek szent Pál⁴⁾ intései is: „Gyermekek, engedelmeskedjetek szüleiteknek az Urban; mert ez kötelesség“; ismét:⁵⁾ „Gyermekek, engedelmeskedjetek szüleiteknek mindenekben: mert ez kedves az Ur előtt“. Ezt erősítik a legszentebb emberek példái is. Mert Izsák,⁶⁾ midőn atyjától az áldozatra megkötöztetnék, illedelmesen és minden ellenszegülés nélkül engedelmeskedett s a Rekabiták,⁷⁾ hogy valamikor el ne térjenek atyjok tanácsától, a bortól magokat mindenkor meg-

¹⁾ Móz. I. K. 46, 29. ²⁾ Kir. III. K. 2, 19. ³⁾ Példab. 1, 8. 9.

⁴⁾ Efez. 6, 1. ⁵⁾ Kolossz. 3, 20. ⁶⁾ Móz. I. K. 22, 9. ⁷⁾ Jer. 35, 5. s. k.

tartóztatták. Hasonlóképen tiszteljük a szülőket, ha jó eselekedeteiket s erényeiket utánozzuk. Mert legtöbbre becsüljük azokat, a kikhez minél inkább hasonlók lenni akarunk. Tiszteljük még szüleinket, ha tanácsukat nemcsak kikérjük, hanem követjük is.

XI. Miként kell szükségben levő szüleinknek segítségökre lenni és főleg halálos veszedelemben?

Hasonlóképen, ha segítségökre vagyunk, ellátván őket az élelmökre és ruházatukra szükségeseikkel; a mit megerősít Krisztus tanúsága, ki, a farizeusok gonoszságát gánésolván,¹⁾ mondá: „Miért hágyátok ti is át az Isten parancsolatát a ti hagyománytok miatt? Mert az Isten mondotta: Atyádat és anyádat tiszteljed: és: A ki atyját vagy anyját átkozza, halállal haljon meg. Ti pedig mondjátok: A ki atyjának vagy anyjának azt mondja: Mindaz, mit felajánlok neked is használ és nem tiszteli atyját vagy anyját és meghüsitjátok az Isten parancsát a ti hagyománytok miatt“. És a tisztelet kötelességeit szüleink iránt mindenkor tartozunk ugyan teljesíteni, de leginkább akkor, mikor veszélyesen betegek; mert azon kell lennünk, hogy semmit el ne mulasztanak, a mi vagy a bűnök meggyónásához, vagy a többi szentségekhez tartozik, melyeket a keresztény embernek halála közeledésekor felvennie kell s gondunk legyen arra, hogy őket jámbor s vallásos emberek gyakran meglátogassák, kik vagy az eleséggedteket megerősítsék s tanácsal segítik, vagy a kellőleg lelkesülteket a halhatatlanság reményére buzdítsák, hogy elméjüket az emberi dolgoktól elfordítván, egészen Istenre irányozzák. Így leend, hogy a hit, remény és szeretet boldogító kíséretében s a vallás oltalma alatt a halált nemcsak nem valami félelmesnek, minthogy kikerülhetlen; hanem, mivel utat nyit az örökkévalóságba, kívánatosnak is tekintsék.

XII. Hogyan tiszteljük a meghalt szülőket?

Végre még meghalt szüleinknek is tiszteletet adunk, ha eltemettetésükről gondoskodunk, ha ünnepélyes engesztelő szertartást rendezünk, ha nyughelyöket emlékjellel feldíszítjük, ha szo-

¹⁾ Mát. 15, 3. és k.

kásos és évfordulati áldozatokat tartatunk, ha végakarattjunkt szorgosan teljesítjük.

XIII. Hogyan kell tisztelni a püspököket és papokat?

Azonban nemcsak azokat kell tisztelni, kiktől születünk, hanem másokat is, kik atyáknak hivatnak, mint a püspökök és papok, királyok, fejedelmek és előljárók, gyámok, gondviselők, tanítók, öregek s több ilyenek: mert méltók, hogy szeretetünk, engedelmisségünk és segítségünk gyümölcsét élvezzék, sőt egyik a másiknál nagyobb fokban. A püspökökről és más lelkipásztorokról így van megírva: ¹⁾ „A jól foglalkozó egyházi szolgák kettős tiszteletre érdemesíttessenek; főképen, kik az igében és tanításban munkálkodnak“. Mily nagy bizonyosságát adták szeretetöknek az apostol iránt a Galaták? kiknek jóakarataról az jeles tanubizonyosságot adott: ²⁾ „Bizonyosságot teszek felőletek, hogy, ha lehetett volna, szeméiteket kivájtátok s nekem adtátok volna“.

XIV. Hogyan kell a papokat a táplálásukra szükségeselekkel ellátni?

Sőt a papokat azokkal is el kell látni, a mik az élet szükségéire megkívántatnak. Azért mondja az apostol: ³⁾ „Ki vitézkedik valaha maga zsoldján?“ És Jézus Sirák fiánál írva van: ⁴⁾ „Tartsd tiszteletben a papokat és tisztítsd meg magadat a lapoczkák adományával. Adj részt nekik, amint megparanesoltatott neked, a zsengekből és a tisztulásért való áldozatból“. Irántuk engedelmisséget is parancsol az apostol, ⁵⁾ mondván: „Engedelmeskedjétek előljáróitoknak és hódoljatok nekik; mert ők örködnek, mint a kik számot fognak adni lelkeitekért“. Sőt Krisztus Urunk még azt is megparanesolta, hogy a gonosz pásztoroknak is engedelmeskedjünk, midőn mondja: ⁶⁾ „Mózes székén ülnek az irástudók és farizeusok. Azért a miket mondanak nektek, mind tartsátok meg és eselekedjétek; de az ő tetteik szerint ne eselekedjétek; mert mondják és nem eselekszik“.

XV. A világi tisztviselők iránt tisztelettel tartozunk lenni.

Ugyanazt kell mondanunk a királyok, fejedelmek, tisztviselők

¹⁾ I. Tim. 5, 17. ²⁾ Gal. 4, 15. ³⁾ I. Kor. 9, 7. ⁴⁾ Sirák fia K. 7, 33. ⁵⁾ Zsid. 13, 17. ⁶⁾ Mát. 23, 2. 3.

s mindazokról, kiknek hatalma alatt vagyunk. Hogy pedig mily tisztelet, becsülés és hódolat illeti őket, bőven kifejtí az apostol a Rómaiakhoz írt levelében:¹⁾ a kikért még imára is int bennünket.²⁾ És szent Péter:³⁾ „Engedelmesek legyetek, ugymond, minden emberi teremtménynek az Istenért: akár a királynak, mint legfőbbnek, akár a helytartóknak, mint általa küldötteknek“. Mert, ha nekik tiszteletet adunk, az Istenre háramlik; mert az emberek tiszteletére érdemes a méltóságnak kitünő foka, mivel az isteni hatalmat képviseli, melyben Istennek gondviselését is tiszteljük, ki a közjóról való gondoskodást rájuk bízta és velők mint hatalmának szolgálóival él.

XVI. Miért kell engedelmeskedni még a rossz világi tisztviselőknél is és mikor nem kell?

Mert nem az emberek rosszaságát vagy gonoszságát, ha ilyenek a tisztviselők, hanem a bennök levő isteni tekintélyt tiszteljük, úgy, hogy a mi tán esodálatra méltónak látszik, habár irantunk ellenséges és rossz akaratúval viseltetnek, vagy kiengesztelhetlenek is, ez mégsem lehet elégséges ok arra, hogy tőlük a tiszteletet megtagadjuk. Mert Dávid is nagy szolgálásokat tett Saulnak, jóllehet az őt üldözte: mire e szavakkal ezélez:⁴⁾ „A béke gyűlölőkkel békességes vagyok“. Ellenben ha valami gonoszság vagy jogtalanul parancsolnak, minthogy azt nem a hatalomból kifolyólag, hanem igazságtalanságból s rosszakaratból teszik, épen nem kell nekik engedelmeskedni. Miután ezeket egyenkint kifejté a lelkipásztor, végre emelje ki, mily nagy és méltó jutalom van így azoknak, kik Istennek ezen parancsát megtartják.

XVII. A szülők iránti engedelmségért Isten mily jutalmat tűzött ki?

A legnagyobb jutalom a hosszú élet; mert méltók, hogy minél tovább élvezzék azon jótéteményt, melynek emlékét folytonosan megőrzik. Minthogy tehát, a kik szüleiket tisztelik, azok iránt háladatosak, kiktől az életet és világosságot nyerték: jogosan és méltán örvendnek hosszú életnek. Ehhez kapcsolandó az isteni ígéretnek világos kifejtése: mert nem egyedül az örök boldogság,

¹⁾ Rom. 13. r. ²⁾ I. Tim. 2, 2. ³⁾ I. Pét. 2, 13. ⁴⁾ 119. Zsolt. 7.

hanem e földi élet szerencséje is ígértetik : a mely értelmet kifejezi sz. Pál, midőn így szól:¹⁾ „Az újítatosság mindenre hasznos, ígérete levén a jelen és jövőendő élet felől“.

XVIII. Mennyire becsülendő itt a hosszú élet ígérete?

E jutalom pedig sem nem csekély, sem nem megvetendő, noha a legszentebb férfiak, mint Jób, Dávid és Pál a halált kívánatosnak tartották s a nyomorúsággal és szegénységgel küzdő embereknek az élet hosszúra terjedése kellemetlen is: mert e szavaknak hozzáadása: „melyet a te Urad ad teneked“, nemcsak hosszú időt az életre, hanem nyugalmat, békességet s épséget ígér megelégedett életre. Mert Mózes V. könyvében²⁾ nem egyedül azt mondja: „Hogy hosszú ideig élj“, hanem azt is hozzá teszi: „hogy jól legyen dolgod“, a mit aztán az apostol ismételt.

XIX. A kik szüleiket tisztelik, hogyan részesülnek ezen parancs jutalmában, habár hamar elhalnak is.

E javak pedig azoknak készítvék, kiknek kegyeletét Isten megjutalmazza. Mert különben az isteni ígélet hűsége és következetessége szenved, mert néha azoknak, kik szüleik iránt nagyobb tisztelettel viseltettek, élete rövidebb; kikkel ez vagy azért történik, mert rólok így legjobban van gondoskodva, mivel az életből előbb kimulnak, mintsem az erény és kötelesség utjától eltántorodnának: a miért is elragadtatnak,³⁾ hogy a gonoszság értelmököt meg ne változtassa s a tettetés lelkököt meg ne esalja: vagy mivel a veszedelem és általános felforgatás közeledtével kiszóllítatnak az életből, hogy a közös inséget kikerüljék. „Mert a gonoszság színe elől vétetik el az igaz“, ugymond a próféta:⁴⁾ mi azért történik, hogy vagy erényök, vagy üdvök veszélybe ne kerüljön, midőn a halandókra vétkeik büntetését bocsátja az Isten, vagy hogy a szomorúság napjaiban rokonaik s barátaik nyomora felett keserű fájdalmat ne érezzenek. Azért méltán félni lehet akkor, midőn a jó emberek kora halállal ragadtatnak el.

¹⁾ I. Tim. 4, 8. ²⁾ Móz. V. K. 5, 16. ³⁾ Bölcs. 4, 11. ⁴⁾ Izai. 57, 1.

XX. Mily büntetések érik azokat, kik e parancsot megszegik?

S valamint azok számára, kik szüleik iránt kegyelettel viseltetnek, jámborságukért Isten jutalmat tűzött ki: ugy a halálalan s gonosz gyermekekre a legkeményebb büntetések várnak. Mert írva van:¹⁾ „A ki atyját vagy anyját átkozza, halállal haljon meg“; és:²⁾ „A ki atyját megszorítja és anyját elüzi, gyalázatos és boldogtalan“; és:³⁾ „Ki atyját vagy anyját megátkozza, annak szövéténeke eloltatik a sötétségnek közepette“; és:⁴⁾ „A szemét, mely megesufolja atyját és lenézi anyja születését, vájják ki a patakok hollói és egyék meg a sasok fiai“. A kik szüleiket méltatlansággal illették, azok közül, miként olvassuk, sokan voltak, kiknek megboszulására Isten haragja felgyuladt. Mert nem hagyá megboszulatlanul Dávidot, hanem fellázadásának méltó büntetését vevé Absolon,⁵⁾ kit bünéért három lándzsadöfőssel büntetett meg. Azokról pedig, kik a papoknak nem engedelmeskednek, írva van:⁶⁾ „A ki kevélységből nem akar engedelmeskedni a pap parancsának, ki az időben szolgálja a te Uradat Istenedet és a bíró végzésének: haljon meg azon ember“.

XXI. Hogyan tehetik főképp méltókká magokat a szülők az Istentől parancsolt tiszteletre.

S valamint az isteni törvény parancsolja, hogy a gyermekek szüleiket tiszteljék, nekik engedelmeskedjenek és hódoljanak: ugy a szülőknek kötelességéhez és tisztéhez tartozik, hogy gyermekeiket szent és erényes életre vezessék s nekik jó példát adjanak, hogy így a vallásra megtanítatva és kiképeztetve Istent szentül és feddhetlenül tiszteljék: mikép Zsuzsánna szüleiéről olvassuk.⁷⁾ Azért intse a lelkipásztor a szülőket, hogy az erényesség, igazság, mértékletesség, szerénység és szentség példaképeül szolgáljanak gyermekeiknek; s különösen hármat kerüljenek, a mikben gyakran szoktak botlani: először, hogy gyermekeik iránt föltöle szígnak sem szóban, sem cselekedetben ne legyenek, mit az apostol a Kolosszaiakhoz irt levelében így hagy meg:⁸⁾ „Atyák! ne ingereljétek bosszuságra fiaitokat, hogy

¹⁾ Móz. II. K. 21, 17. ²⁾ Péld. 19, 26. ³⁾ Péld. 20, 20. ⁴⁾ Péld. 30, 17.
⁵⁾ Kir. II. K. 18, 14. ⁶⁾ Móz. V. K. 17, 12. ⁷⁾ Dán. 13, 3. ⁸⁾ Kolossz. 3, 21.

el ne csüggedjenek:“ mert attól lehet tartani, hogy mindentől féltvén, ingatagok s csüggedt lelkűek lesznek. Azért hagyja meg nekik, hogy a fölötté nagy szigorúságot kerüljék s inkább akarják gyermekeiket megjavítani, mint azokon boszút állani.

XXII. A szülők gyermekeik iránt igen engedelkenyek ne legyenek, se szerfölött ne törekedjenek, hogy nekik igen nagy örökséget hagyhassanak.

Továbbá, ha valamely hiba történt, mely miatt feddeni és büntetni szükséges, a gyermekeknek semmit engedelkenységből hanyagul el ne engedjenek; mert a gyermekeket gyakran a szülőknek módnélküli gyöngödsége és engedelkenysége rontja el. Azért a könnyelmű engedelkenységtől rettentse el őket Heli főpap¹⁾ példája, ki, mivel fiai iránt nagyon engedelkeny volt, szörnyű halállal bűnhődött. Végre, a mi a legrutább, gyermekeiknek nevelésében és oktatásában fonák utat ne válasszanak: mert igen sokan minden gondjukat és törekvésüket egyedül arra fordítják, hogy gyermekeiknek kincseket, pénzt, tetemes és terjedelmes örökséget hagyjanak; őket nem a vallásra, jámborságra, a hasznos ismeretek megszerzésére, hanem a fősvénységre s a családi javak gyarapítására serkentik; gyermekeiknek becsületével s üdvével nem törődnek, csak pénzesek s gazdagok legyenek; lehet-e ennél valami gyalázatosabbat mondani vagy gondolni? Így történik, hogy azokra nem annyira gazdagságot, mint inkább vétkeiket s gonoszságaikat hagyományozzák; kiknek így végre nem az égbe, hanem a pokol örök kínaira szolgálóak vezérekül. Azért oktassa a lekipásztor a szülőket a keresztény élet szabályaira és serkentse őket Tóbiás²⁾ példájának követésére, hogy így gyermekeiket az Isten tiszteletére és szent életre jól megtanítván, azoktól a szeretet, tisztelet és engedelmesség bőséges gyümölcseit is vehessék.

¹⁾ Kir. I. K. 4. f. ²⁾ Tob. 4. r.

VI. FEJEZET.

Az ötödik parancsról.

Ne ölj.

I. Mi a gyümölcse és haszna azon tannak, mely ezen parancsban foglaltatik?

Ama nagy boldogság, mely a békeszerető embereknek leendő osztályrésze, „mert Isten fiainak hivattnak,“¹⁾ kell, hogy a lelkipásztorokat hathatósan buzdítsa e parancs értelmének szorgalmas és tüzetes fejtegetésére a hívek előtt; mert az emberek akaratának összeegyeztetésére nincs hathatós mód, mint ha ezen parancs törvénye kifejtetvén, mindenki úgy, a mint szükséges, szentül megtartja; mert akkor reményelni lehet, hogy a legnagyobb lelki összhangzás által összekapcsolt emberek az egyetértést és békességet gondosan megőrzik. De mennyire szükséges e parancsot megmagyarázni, abból tűnik ki, hogy a vizözön után főképp ez egyet tiltotta meg Isten az embereknek, mondván: „Lelketek vérét“²⁾ követelni fogom minden oktalan állat kezéből és az ember kezéből.“ Az evangéliumban is azon törvények közt, melyeket az Úr kifejtett, ez az első, melyről szent Máténál ezt olvassuk:³⁾ „Mondatott a régieknek: Ne ölj“ és a többi, a mi e tárgyról ugyanazon helyen még megemlítették. Azonfelül e parancsot a híveknek figyelemmel s örömmel kell hallaniok. Mert ha hatását tekintjük, mindenkinek élete oltalmára szolgál: minthogy ama szavakkal: „Ne ölj,“ a gyilkosság teljességgel tiltatik. Azért mindenkinek oly lelki örömmel kell azt fogadnia, mint ha Isten haragjának fenyegetése és más büntetések terhe alatt különösen volna megtiltva az, hogy valaki közölök megsértessék. Azért valaminthogy e parancs hallása mindenkire nézve kedves, úgy a parancs által tiltott bűn kerülésének szükségkép kellemesnek kell lenni.

II. Mit tilt és mit parancsol e parancs?

Midőn pedig az Úr e törvény jelentését megmagyarázá, megmutatta, hogy kettő foglaltatik benne: az egyik, a mi tilta-

¹⁾ Mát. 5, 9. ²⁾ Móz. I. K. 9, 5. ³⁾ Mát. 5, 21.

tik. hogy ne öljünk: a másik a mi parancsoltatik. hogy békés barátsággal és szeretettel karoljuk át ellenségeinket, mindenkiével békében éljünk s végre minden kellemetlenséget békettűrőssel viseljünk.

III. A vadak húásával élni s az állatokat megölni szabad.

A gyilkosság tilalmát illetőleg, mindenekelőtt szükséges megmagyarázni, melyek az ölés azon nemei, a melyeket e parancs nem tilt. Mert az állatok megölése nem tilos; mivel, ha Isten az állatok húsanak élvezetét az embereknek megengedő, azokat megölni is szabad; a miről szent Ágoston¹⁾ így szól: „Mikdön halljuk, ne ölj, azt sem a növényekről nem értjük, mivel semmi érzéssel nem bírnak, sem az oktan állatokról, mivel velünk semmi kapcsolatban sincsenek.“

IV. Az ítélőszékeknek szabad az embereket halálra ítélni és elveszteni.

A gyilkolás más megengedett neme az, mely azon felsőséget illeti, kinek élet és halál fölött hatalom adatott, melylyel a törvények értelme s ítélete szerint a gonosztevéket megbüntetési s az ártatlanokat védelmezi; mely tisztában, igazságos eljárás mellett, nemcsak gyilkosságot nem követ el, sőt inkább ezen isteni törvénynek, mely által a gyilkosság tiltatik, igenis engedelmeskedik. Mert e törvénynek kitűzött célja levén az emberek élete és biztonságáról gondoskodni: a felsőbbségek által, mivel ők a gonosztettek törvényes megboszulói, kiszabott büntetések arra czéloznak, hogy a vakmerőség és erőszak büntetések által megzaboláztatván, az emberek élete biztos legyen. Azért mondja Dávid: ²⁾ „Korán kiirtom a föld minden bűnösét s az Ur városából mind elvesztem a gonoszul cselekröket.“

V. Azok sem gyilkosok, a kik igazságos háboruban ölnék.

Azért azok sem vétkeznek, kik igazságos háboruban, nem öldöklési vágyból vagy kegyetlenségből, hanem egyedül a közjóért való buzgalomból az ellenség életét elveszik. Vannak továbbá

¹⁾ Sz. Ágost. az Ur város. 1, 20. ²⁾ 190. zsolt. 8.

olyan gyilkolások is, melyek egyenesen Isten parancsára történnek. Lévi fiai, kik egy napon sok ezer embert megöltek, nem vétkeztek; e gyilkolás után így szólt hozzájuk Mózes:¹⁾ „Ti ma kezeiteket az Úrnak szenteltétek.“

VI. Ezen parancs ellen nem vétkezik, a ki valakit véletlenül öl meg.

E parancs ellen még az sem vétkezik, a ki nem akarva és nem szándékosan, hanem véletlenül embert öl; miről Mózes V. könyvében²⁾ így ír: „A ki megöli felebarátját akaratlanul és bebizonyodik, hogy tegnap és tegnapelőtt semmi gyűlölsége nem volt ellene, hanem elment vele egyenes szívvvel az erdőre fát vágni és a favágásban a fejsze kiszaladt kezéből és a nyeléből kiesett vas barátját éri és megöli: az a három város egyikébe fusson és éljen.“ Ezen ölések olyanok, melyek, minthogy sem akaratból, sem szántszándékból nem történnek, azért a bűnök közé egyáltalán nem számítatnak. A mit megerősít sz. Ágoston mondata:³⁾ „Mert távol legyen, ugymond, hogy a miket jó célból, vagy mint megengedettet teszünk, ha belőlök akaratunkon kívül valami rossz következik, nekünk beszámíttassanak.“

VII. Mikor gyilkos az, a ki véletlenül ölt meg valakit?

E kérdést illetőleg kétféleképpen lehet vétkezni: az egyik az, ha valaki igazságtalan dologgal foglalkozva embert öl, például, ha valaki az áldott állapotban levő asszonyt megöklözné vagy megrugná, miből idéetlen szülés következne, az ugyan a megütőnek akaratán kívül történnék, de nem vétké nélkül, minthogy neki semmikép sem szabad az ily asszonyt megütni. A másik az, ha mindent szemügyre nem vevén, hanyagságból s ovatosság hiányából öl meg valakit.

VIII. Saját életünk védelmezése végett is szabad mást megölni?

Ez okból, ha valaki életének védelme végett minden óvatosság daczára embertársát megöli, világos, hogy ezen törvény ellen nem vét. S ezen most említett gyilkolások olyanok, melyek

¹⁾ Móz. II. K. 32, 29. ²⁾ Móz, V. K. 19, 4, 5. ³⁾ Sz. Ágost. 47. lev.

a törvény e parancsában nem foglaltatnak: ezek kivételével a többi mind tiltatik, akár a gyilkost, akár azt, ki meggyilkoltatik, vagy a meggyilkolás módját tekintjük is.

IX. Senkinek sem szabad magán tekintélyénél fogva ölni.

Mert a mi azokat illeti, kik gyilkosságot követnek el, egyáltalán senki sincs kivéve, sem a gazdagok, sem a hatalmas emberek, sem az urak, sem a szülők, hanem minden személyválogatás és különbség nélkül mindenkinek tiltatik az ölés.

X. Nincs senki, kire e törvény védelme ki ne terjedne.

Ha pedig azokat tekintjük, a kiket meggyilkolnak, e törvény mindenkire kiterjed: s nincs oly alacsony és megvetett sorsu ember, ki e törvény védelme alatt nem állana. De önmagát megölni sem szabad senkinek is, mivel élete fölött senki oly hatalommal nem bír, hogy magát önkénye szerint megölhesse; azért e törvény szavai nem azt tiltják: „Mást meg ne ölj,“ hanem egyszerűen: „Ne ölj.“

XI. Hányféleképp történik e parancs megszegése?

Ha pedig a gyilkosság elkövetésének sokféle módját tekintjük, egy sincs kivéve. Mert nem egyedül sajátkezüleg, késsel, kővel, bottal vagy kötéllel és méreggel nem szabad senkinek valakit életétől megfosztani, hanem tanácsosal, közbenjárással, segítséggel vagy bármily más módon is általában tiltatik azt tennie. E tekintetben szerfölött nagy volt a zsidóknak keményfejsége és oktalansága, kik azt hívták, hogy e parancsot megtartják, csak kezeiket tartásák vissza a gyilkolástól. De a keresztény embernek, ki Krisztus magyarázatából tudja, hogy e törvény szelleme, mely t. i. parancsolja, hogy ne csak kezeink legyenek tiszták, hanem lelkünk is szeplőtlen és feddhetlen legyen, éppen nem elégséges az, a mivel azok bőven eloget tenni vélték: mert az evangéliumból tudjuk, hogy még haragudni sem szabad senkire, mert így szól az Ur: ¹⁾ „Én pedig mondom nektek, hogy minden, a ki atyjafiára haragszik, méltó az ítéletre: a ki pedig mondja

¹⁾ Mát. 5, 22.

atyafiának : rákká. méltó a főtörvényszékre : a ki pedig mondja : bolond, méltó a gehenna tűzére.

XII. Hogyan vétkezik, vagy nem vétkezik valaki a harag által ?

Mely szavakból világos, hogy, a ki felebarátjára neheztel, habár a haragot szívébe zárva tartja is, nem ment a vétectől : a ki pedig haragjának valamely jelét adja, az súlyosan vétkezik : de sokkal inkább vétkezik az, a ki felebarátjával keményen bántani, sőt azt szidalmazni nem átalja. Ez pedig akkor áll, midőn neki a haragra semmi oka sincs. Mert az Isten és törvények által megengedett ok a haragra az, ha azokat, kik uralmunk és hatalmunk alatt vannak, büntetjük, midőn okot adnak rá. Mert a keresztény ember haragjának nem a testi érzékekből, hanem a Szentlélektől kell erednie, mert illő, hogy „a Szentlélek templomai¹⁾“ legyünk, kikben Jézus Krisztus lakik.

XIII. Hogyan tartják meg az emberek e törvényt tökéletesen, s mily sokan vétkeznek ellene ?

Ezenkívül még sokat tanított az Ur, a mi e törvény tökéletes megtartásához tartozik : milyenek :²⁾ „Ne álljatok ellene a gonoszoknak ; hanem a ki megíti jobb arcodat, fordítsd neki a másikat is, és annak, ki veled pörbe akar szállani és köntösödöt elvenni, engedd neki a palástot is, és ha valaki téged kényszerít ezer lépésnyire, menj el vele még kétannyira.“ A már felsoroltakból észre lehet venni, mily hajlandók az emberek azon vétkekre, melyeket e parancs tilt, s mily sokan találtak, kik, ha kézzel nem is, de szívökben gyilkosságot követnek el.

XIV. Mennyire kárhóztatja Isten a szentírásban a gyilkosságot.

S minthogy ezen veszélyes betegség ellen a szentírásban gyógyszerek rendeltettek, a plebános kötelessége azokra a hiveket szorgalmasan megtanítani ; melyek közt leghathatósabb az, hogy megértsék, mily iszonyu bűn a gyilkosság. A mi kiténik a szentírásnak igen sok és nyomós bizonyítékából. Mert a szent-

¹⁾ I. Kor. 6, 19. ²⁾ Mát. 5, 39. s. k.

írásban¹⁾ Isten a gyilkosságot annyira utálja, hogy kimondja, miként még az állatokon is megboszulandja az ember megölését, s az oktan állatot, mely embert sért meg, megöletni parancsolja: nem is más okból akarta, hogy az emberek a vértől irtózzanak, mint, hogy az iszonyu embergyilkolástól mind szívökét mind kezököt mindenkép megtartóztassák.

XV. Hogy mily nagy gonoszság a gyilkosság, a józan ész is elénk adja?

Mert az embergyilkosok az emberi nemnek, sőt magának a természetnek is legelkeseredettebb ellenei, kik a mennyiben rajtok áll. Istennek összes művét felforgatják, midőn megölik az embert, a kiért teremtett Ő mindent, a mi csak létezik: sőt midőn Mózes I. könyvében²⁾ tiltja az emberölést, mivel Isten saját képére és hasonlatosságára teremtette azt: Isten ellen szörnyü méltatlanságot követ el az, s mintegy erőszakos kézzel őt látszik megtámadni, ki az ő képét megsemmisíti. Ezt lelkének isteni ihletében megfontolván Dávid, a legkeserűbb panaszra fakadt a vérontó emberek ellen ily szavakkal:³⁾ „Lábaik gyorsak a vérontásra.“ S nem is mondá egyszerűen: „ölnek,“ hanem vért „ontanak,“ mely szavakat amaz iszonyu gonoszság nagyságának, s az ő szörnyü kegyetlenségöknek kimutatására használta. S hogy különösen kijelentse, mily rohanva ragadtatnak némi ördögi ösztöntől e gonoszságra, azért mondá: „Gyorsak lábaik.“

XVI. Mit parancsol Isten e parancsban?

Azok pedig, a miket Krisztus Urunk e parancsban megtartatni parancsol, oda irányulnak, hogy mindenkivel békében legyünk: mert, e helyet magyarázván így szóla:⁴⁾ „Ha ajándéodat az oltárra viszed, és ott eszedbe jut, hogy atyádfiának van ellened valamije: hagyd ott ajándéodat az oltár előtt, és menj előbb megbékülni atyádfiával, és, akkor eljövén, ajánd fel ajándéodat,“ s a többi. Ezek megmagyarázásában fejtse ki a lelkipásztor, hogy kivétel nélkül mindenkit szeretni kell: a mire e parancs magyarázatában, mennyire csak lehet, buzdítsa a

¹⁾ Móz. I. K. 9, 5. ²⁾ Ugyanott 6. v. ³⁾ 13. zsolt. 3. ⁴⁾ Mát. 5, 23. 24.

híveket, mivel a felebaráti szeretet erénye ebből tűnik ki leginkább. Mert, midőn e parancs által a gyűlölség nyíltan tiltatik, mivel „ki atyjafiait gyűlöli, embergyilkos az,“¹⁾ bizonyára következik, hogy a szeretet parancsoltatik.

XVII. Melyek a szeretetnek azon kötelességei, melyek e parancsolatban foglaltatnak?

S midőn e törvény a kegyeletet és szeretetet parancsolja, parancsolja egyszersemind mindazon kötelmeket és cselekedeteket, melyek a szeretet következményei. „A szeretet tüdő, ugymond sz. Pál²⁾ apostol. Megparancsoltatik tehát nekünk a béketűrés, melyben lelkeinket bírni fogjuk, amint az Üdvözítő³⁾ tanítja. Továbbá a szeretetnek kísérője és társa a jótékonyság; mert a szeretet „kegyes.“⁴⁾ A kegyességnek és jótékonyagnak erénye pedig messze kiterjed, s feladata leginkább a körül forog, hogy a szegényeknek a szükségeseket megszerezzük, az éhezőknek ételt, a szomjuhozóknak italt adjunk, a mezíteleneket ruházzunk, s minél inkább ingedelmiünkre szorul valaki, annál nagyobb hőkezűséggel legyünk iránta.

XVIII. A szeretet minden kötelmei között legkötelesebb az ellenség szeretete.

A jótékonyság és jóság e kötelességei, melyek már magokban dicsők, még dicsőbbekké lesznek, ha az ellenség iránt gyakoroltatnak; mert azt mondja az Üdvözítő:⁵⁾ „Szeressétek ellenségeiteket, jót tegyetek azokkal, kik gyűlölnék titeket;“ erre int az apostol is e szavakkal:⁶⁾ „Ha éhezik ellenséged, tápláldjad őt: ha szomjuhozik, adj italt neki; mert ezt cselekedvén, tízes szemet raksz fejére. Ne hagyd magadat meggyőzetni a gonosztól, hanem jóval győzd meg a gonoszt.“ Végre ha a szeretetnek, — mely kegyes, — törvényét tekintjük, megértjük, hogy azon törvény által mindazon kötelességek gyakorlását meghagyja, melyek a szelidség, gyöngédség s egyéb ilyféle erényekhez tartoznak.

¹⁾ I. Ján. 13, 15. ²⁾ I. Kor. 13, 4. ³⁾ Luk. 21, 19. ⁴⁾ Kor. 13, 4. ⁵⁾ Mát. 5, 44. ⁶⁾ Róm. 12, 20, 21.

XIX. Miből tűnik ki leginkább a felebaráti szeretet, mely itt megparancsoltatik?

Ámde mindezen kötelességek között legjelesebb, szeretettel legteljesebb, — a melyben illő magunkat leginkább gyakorolnunk, — az, hogy a szenvedett méltatlanságokat csendes lélekkel megbocsássuk és elengedjük: a mire, mint előbb mondottuk, gyakran int és buzdít a szentírás, midőn nemcsak boldogoknak mondja azokat, kik így cselekszenek. hanem erősíti, hogy bűneiknek bocsánatát is megnyerik Istentől: a kik pedig ezt tenni elmulasztják, vagy épenséggel vonakodnak, azt meg nem nyerik. De minthogy a bosszuvágy az emberi szívbe mintegy bele van oltva, azért szükséges, hogy a lekipásztor ne csak tanítsa, hanem teljesen meggyőzze a híveket, hogy a keresztény ember a méltatlanságokat elfeledni s megbocsátani tartozik. S minthogy ép erről a dolgról gyakran tesznek említést a szent írók, azoktól kérjen tanácsot azok keményszívűségének megezáfolására, kik makacs és megátalkodott szívvel bosszút szomjaznak. Ismerje azon igen fontos és a tárgyhoz legalkalmasabb érveket, melyeket azon atyák szentül használtak.

XX. Főképp hogyan kell a gyűlölséget elnyomni, s a híveket a bántalmak elfeledésére bírni?

Főleg pedig e hármatot kell megmagyarázni; először: hogy azt, a ki magát megbántottnak véli, leginkább arról kell meggyőzni még, hogy az, a kin bosszút kíván állani, nem volt fő oka a kárnak vagy bántalomnak. Így cselekedett ama csodálatra méltó Jób, ki a szabaei emberektől, a kaldensoktól és a sátólól nagyon megkárosítottván, mindezt nem tekintve, mint igaz és istenfélő férfiú helyesen és szentül e szavakkal élt: ¹⁾ „Az Úr adta, az Úr elvette.“ Azért ama béketűrő férfiú szavaiból és példájából győződjenek meg a keresztények arról, a mi kétséget nem szenved, hogy mindaz, a mit ez életben szenvedünk, az Urtól származik, a ki minden igazságnak és irgalmasságnak atyja és szerzője.

¹⁾ Jób. 1, 21.

XXI. A kik bennünket üldöznek, Istennek szolgálói és segédei, habár azt rossz akaratból teszik is.

Nem is büntet bennünket, mint elleneit, hanem, a mi az ő végtelen jószágára mutat, mint gyermekeit javít és fenyít. S valóban, ha jól szemügyre vesszük, az emberek ily dolgokban nem egyebek, mint Istennek szolgálói, s mintegy segédei, s noha az ember gyűlölhét valakit gonoszul, s annak rosszat kívánhat, de Isten megengedése nélkül semmikép sem árthat neki. Ez okból József¹⁾ fivéreinek gonosz tanácsait, és Dávid²⁾ Szemei bántalmait békével tűrte. É dologhoz igen alkalmas azon érvelés is, melyet aranyszájú szent János³⁾ nyomósan és tudományosan kifejtett: hogy t. i. kiki önmagát sérti meg: mert, a kik azt vélik, hogy méltatlansággal illettettek, ha a dolgot minden oldalról jól megfontolják, bizonyára belátják, hogy másoktól semmi méltatlanságot vagy kárt nem szenvedtek: mert habár az, a mivel megsértetnek, külsőleg megtörténik, mindazáltal leginkább magok sértik meg magokat, midőn lelküket gyűlöléssel, bosszúvágygal és irigységgel rútul beszennyezik.

XXII. Minő jóban részesülnek azok, kik a bántalmakat örömet megbocsátják?

A második pont két fő hasznot foglal magában, melyek azokat illetik, kik Isten kedvéért a bántalmakat örömet megbocsátják: az első az, hogy Isten az idegen vétkek megbocsátónak megígéré, hogy ők is bűneik boesánátát fogják megnyerni: mely ígéretből világosan kitűnik, mily kedves előtte a jámborságnak ezen eselekedete. A másik haszon az, hogy némi fönségre és tökéletességre jutunk: mivel a bántalmak elengedése által némileg hasonlók leszünk Istenhez, „ki⁴⁾ napját fölkelte a jókra és rosszakra; és esőt ad az igazaknak és gonoszaknak.“

XXIII. Minő és mennyi kár származik ellenségeink gyűlöletéből?

Végre azon károkat kell kifejtteni, melyek akkor érnek bennünket, ha a rajtunk elkövetett bántalmakat meg nem bo-

¹⁾ Móz. I. K. 45, 4. es k. ²⁾ Kir. II. K. 16, 10 és k. ³⁾ Ar. sz. Ján. k. hogy mindenki önmag. sértetik meg. ⁴⁾ Mát. 5, 45.

esátjuk. Azért azoknak, kik ellenségeiknek megbocsátani nem akarnak, állítsa szemeik elé a lelkipásztor, hogy a gyűlölség nemcsak nagy véték, hanem a vétkezés tartóssága által még inkább megrögzik; mert midőn az. kinek lelkébe ez indulat befészkelte magát, ellenségének vétét szemjazzza, a boszúállás reményével telve éjjel nappal folytonosan némi rosz lelki nyugtalanságban van. ugy, hogy a gyilkosság vagy más gonosz cselekedet gondolatával soha sem látszik felhagyni. Innét van, hogy az ilyen vagy épen nem, vagy csak legnagyobb fáradtsággal lehet rábírní arra, hogy a bántalmakat vagy teljesen megbocsássa, vagy legalább részben elengedje; azért méltán hasonlítottat a sebhöz, melybe a kíndzsa beletörött.

XXIV. Kimutatása annak, hogy a gyűlölségből sok véték származik.

Továbbá sok rosz és véték van, melyek a gyűlölség bűnéhez, mintegy lánczhoz fűződnek. Azért e tekintetben így szól sz. János: ¹⁾ „A ki gyűlöli atyjafiát, sötétségben vagyon és sötétségben jár és nem tudja, hová megyen; mert a sötétség megvakította szemeit.“ Azért szükségkép gyakran elesik. Mert lehetetlen, hogy valaki annak szavait vagy tetteit helyeselje, a kit gyűlöl. Innét támadnak a vakmerő és gonosz itéletek, harag, irigység, rágalom s több effélék, melyekbe azok is belevonatnak. kiket rokonság vagy barátság köt hozzájuk. Azért gyakran megesis, hogy egy vétékből sok más származik s méltán mondatik az „ördög“ vétkének, minthogy az „gyilkos“ volt kezdet óta. Azért az Isten Fia, a mi Urunk Jézus Krisztus, midőn a farizeusok életére törnének, azokat „az ördög atyától valóknak“ ²⁾ nevezé.

XXV. A gyűlölség vétke elleni gyógyszerek.

De a mondottakon kívül, melyek által e bűn megufálására juthatunk, más és pedig igen alkalmas gyógyszereket ajánl a szentírás. És pedig az első és leghathatósb gyógyszer Üdvözítők példája, melynek követését kell magunk elé kitűznünk. Mert ő, noha a bűnnek legkisebb gyanyuja sem eshetett rá,

¹⁾ Ján. 2, 11. ²⁾ I. Ján. 8, 44.

mindazáltal megostoroztatván, tövissel megkoronáztatván s végre keresztre feszítettvén, ama szeretetteljes imára fakadt: 1) „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek.“ Kinek, mint az apostol bizonyítja, 2) „ránk hintett vére jobban szól, mint Abelé.“ A másik gyógyszer pedig Jézus Sirák fia adta elé, hogy t. i. a halálra s az ítélet nagy napjára gondoljunk. „Emlékezzél meg, ugymond, 3) „utolsó dolgaidról s örökké nem vétkeszel:“ mely mondat azt jelenti, mintha mondaná: gondold meg gyakran és igen gyakran, hogy nem sokára meg fogsz halni: következőleg, mivel akkor kívánatos, sőt igen szükséges leendő rád nézve Istennek végtelen irgalmát megnyerni, azért azt már most és szüntelen szemeid elé kell állítanod. Mert csak így lesz lehetséges, hogy szivedből ama rút bosszuvágy kioltassék. minthogy Isten irgalmának megnyerésére alkalmasabb és hathatósabb szert nem találsz, mint a bántalmak elfeledését és a szeretetet azok iránt, kik téged vagy a tiedet tettel vagy szóval megbántották.

VII. FEJEZET.

A hatodik parancsról.

Ne paráználkodjál. 4)

I. Mire irányul e parancs s hogyan kell a lelkipásztoroknak ezt tárgyalniok?

Minthogy a férj és feleség közti kötelék a legszorosabb s mindkettőre nézve semmi kedvesebb nem lehet, mint tapasztalni, hogy egymás iránt kölcsönös és kiváló szeretettel viseltetnek: ellenben semmi sem fájdalmasabb, mint érezni, hogy a köteles és törvényes szeretet tőlük másra vitétik át: azon törvény után, mely az ember életét a gyilkosság ellen védi, helyesen és rendszertileg következik ez, mely a paráznaság vagyis házasságtörésről szól, hogy a házasságnak azon szent és tisztességes összekötését, melyből a szeretet nagy bősége szokott származni, senki

1) Luk. 23, 34. 2) Zsid. 12, 24. 3) Sirák fia K. 7, 40. 4) Móz. II. K. 20, 14.

házasságtörés bűnével megsérteni vagy szétszakasztani ne merészelje. Mindamellettt e tárgy kifejtésében igen óvatos és körültekintő legyen a plebános s leplezett szavakkal említse a dolgot, melyhez mérséklet illik inkább, mint bőbeszédűség. Mert attól lehet tartani, nehogy, ha hosszasan s igen bőven iparkodik fejtegetni, mily módon térnek el az emberek e törvény parancsától, azon dolgok elbeszélésére tévedjen, melyek inkább anyagot szolgáltatnak a bujaság felgerjesztésére, mint módot annak megfékezésére.

II. Mik parancsoltatnak e törvényben?

De mivel e parancsban sok foglaltatik, a miket mellőzni nem szabad, azokat annak helyén fejtsék ki a lelkipásztorok. Két részből áll tehát: az első határozott szavakkal tiltja a házasságtörést; a másodiknak az az értelme, hogy gondunk legyen a lélek és test tisztaságára.

III. Mi tiltatik itt a házasságtörés vagy parázsnaság neve alatt?

Hogy pedig a tanítást azon kezdjük, a mi tiltatik: a házasságtörés a törvényes házasság megsértése, akár idegen, akár tulajdon legyen az. Mert, ha a férj valamely szabad nővel vétkezik, tulajdon házasságát szennyezi be; ha pedig szabad férfi más nejjével közösködik, a házasságtörés szennyével más házassága moeskoltatik be. A házasságtörés e tilalmában pedig szent Ambrus¹⁾ és Ágoston²⁾ tanúságaik szerint minden benne foglaltatik, a mi illetlen és szemérmetlen. Hogy ezen értelemben veendőek e szavak, kivethető mind az ó, mind az új szövetségi szentírásból; mert a házasságtörésen kívül a bujaság más neveire is büntetések vannak szabva Mózes törvényében.

IV. A bujaságnak a szentírásban előszámlált különféle nevei.

Mózes I. könyvében³⁾ írva van Judás ítélete menyé fölött. Mózes V. könyvében⁴⁾ kitűnő ama törvény, hogy Israel leányai közül senki ne legyen kéjhölgy. Továbbá olvassuk Tóbiásnak,⁵⁾

¹⁾ Sz. Ábr. Ábrahám. 1, 4. ²⁾ Sz. Ágost. 71. kérd. Móz. II. K. f. ³⁾ Móz. I. K. 38, 24. ⁴⁾ Móz. V. K. 23, 17. ⁵⁾ Tób. 4, 13.

fiához tett amaz intését: „Ovd magadat, fiam, minden parázna-
ságtól.“ Jézus Sirák fia¹⁾ is: „Szégyeljétek, ugymond, „a parázna
asszonyra való tekintést.“ Az evangéliumban is Krisztus Urunk²⁾
azt mondja, hogy a szívből erednek „a házasságtörések és pa-
ráznaságok, melyek az embert megfertőzik.“ Szent Pál apostol
pedig e bünt gyakran kemény szavakkal kárhoztatja:³⁾ „Éz az
Isten akarata, ugymond, a ti megszenteléstek, hogy megtartóz-
tassátok magatokat a paráznaságtól;“ és:⁴⁾ „Fussatok a parázna-
ságtól;“ ismét:⁵⁾ „Ne társalkodjatok a paráznákkal.“ „A paráz-
naság pedig, ugymond⁶⁾ s bármely tisztátalanság vagy fősvénység
ne is említették közöttetek;“ és:⁷⁾ „Sem a paráznak, sem a
házasságtörők, sem a férfiakkal bujálkodók, sem a puhák nem
fogják birni Isten országát.“

V. Miért említettik e parancsban főleg a házasságtörés?

A házasságtörés azért tiltatik határozottan, mivel az undok-
ságon kívül, mely a mértékletlenség egyéb neveivel közös
tulajdona, igazságtalanság büne is van hozzákötve és pedig
nemesak a felebarát, hanem a polgári társaság ellen is. Az is
bizonyos, hogy a ki a bujaság más neveitől nem tartózkodik,
könnyen házasságtörésre is vetemedik. Azért könnyen érhető,
hogy a házasságtörés tilalma a tisztátalanság és szemérmertlenség
minden nemére, mely által a test megfertőztetik, kiterjed; sőt,
hogy e parancs minden benső tisztátalan kívánságot tilt, magá-
nak a törvénynek, — melyet szelleminek ismerünk, — értelme is je-
lentí, Krisztus Urunk is tanítja, mondván:⁸⁾ „Hallottátok, hogy
mondattott a régieknek: Ne paráználkodjál. Én pedig mondom
nektek, hogy mindaz, ki asszonyra néz, őt megkívánván, már
paráználkodott vele szívében.“ Ezek azok, miket a hivek előtt
nyilván elő kell adni; ezekhez adván még azokat, miket a trientí
sz. zsinat⁹⁾ a házasságtörők s azok ellen határozott, kik kéjhöl-
gyeket és ágyasokat tartanak; mellőzván a szemérmertlenség és
és bujaságnak sok más és különféle neveit, melyekről minden-
kit, mint az idő és személyek körülményei kívánják, külön kell

¹⁾ Sirák fia K. 41, 21, 25. ²⁾ Mát. 15, 19. ³⁾ I. Tesszal. 4, 3. ⁴⁾ I. Kor. 6, 18. ⁵⁾ I. Kor. 5, 9. ⁶⁾ Efez. 5, 3. ⁷⁾ I. Kor. 9, 9. 10. ⁸⁾ Mát. 5, 27, 28. ⁹⁾ Trient. zsin. 24. ül. 8. fejt. a házass. reform.

intenie a lelkipásztornak. Most azoknak kifejtése következik, a mik parancsoltatnak.

VI. Azokon kívül, a mik tiltva vannak, mi parancsoltatik itt, amit szükségkép meg kell tartani ?

Tanítani és hathatósan inteni kell tehát a hiveket, hogy a szemérmertességet és megtartóztatást nagy buzgalommal megőriz- zék, a test és lélek minden szennyétől tisztán tartsák magokat, megszentelésüket az Isten félelmében végezvén be. Főkép pedig arra kell őket emlékeztetni, hogy, jóllehet a tisztaság erénye jobban tűndöklök azokban, kik a szüzességnek ama szép és iga- zán isteni fogadalmát szentül és lelkiismeretesen megtartják: mindazáltal azokat is megilleti, kik vagy nőtlen életet élnek, vagy házasságban lévén, a tilos kéjtől tisztán és szenny nélkül megőrzik magokat.

VII. Mire kell annak főkép gondolnia, a ki kéjvágyát meg akarja zabolázni ?

Mivel pedig a sz. atyák sokat irtak, a mik a tisztátalan kívánságok fékezésére s a kéjvágy zabolázására tanítanak bennün- ket, főrekedjék a plebános azokat a népnek szabatosan kijelen- teni és megmagyarázásukra nagy szorgalmat fordítson. Ezek pedig részint olyanok, melyek gondolaton, részint, melyek cse- lekedeten alapulnak. A gondolaton alapuló óvszer főleg annak megismerésében áll, mily nagy ezen bűn undoksága és veszé- lyessége: mit belátván, könnyebb lesz azt meguntalni. Veszélyes- ségét pedig abból lehet megismerni, hogy e véték miatt üzetnek és záratnak ki az emberek az Isten országából, a mi minden rossz között legnagyobb. Ezen csapás minden bűnnel közös. Ezen vétéknek az a sajátja, hogy a paráználkodók tulajdon testök ellen vétkeznek, az apostol szerint, ki így ír:¹⁾ „Fussatok a pa- ráznaságtól: mert minden bűn, melyet az ember cselekszik, a testen kívül vagyon: a ki pedig paráználkodik, tulajdon teste ellen vétkezik.“ A mi azért van, mivel testével méltatlanul bá- nik, midőn annak szentségét megsérti: miről így ír szent Pál a Tesszalonikaiakhoz:²⁾ „Éz, gyymond, az Isten akarata. a ti

¹⁾ I. Kor. 6, 18. ²⁾ I. Tessz. 4, 3. 5.

megszentelések, hogy megtartóztassatok magatokat a parázna-
ságtól, hogy tudja mindenitek birni az ő edényét szentségben és
tisztességben. nem a kívánság ösztöne szerint, mint a pogányok
is, kik nem ismerik az Istent.“ Azután, a mi még rosszabb, ha
a keresztény ember a kéjhölgygel rutul összeadja magát, tag-
jait, melyek Krisztuséi, a kéjhölgy tagjaivá teszi; mert azt
mondja szent Pál:¹⁾ „Nem tudjátok-e, hogy a ti testetek a
Krisztus tagjai? Elszakasztván tehát Krisztus tagjait, parázna
tagjaivá tegyem? Távol legyen. Nem tudjátok-e, hogy a ki pa-
ráznához ragaszkodik, egy testté leszzen vele?“ Azonfelül a ke-
resztény ember, mint ugyanő bizonyítja,²⁾ „a Szentlélek temploma,
melyet megsérteni annyit tesz, mint a Szentlelket belőle kiűzni.

VIII. Miből lehet megismerni a házasságtörés iszonyúságát?

A házasságtörés bűnében nagy igazságtalanság rejlik. Mert
ha, mint az apostol mondja,³⁾ a házások egymás hatalma alatt
vannak, úgy hogy „egyiknek sines hatalma“ s joga „tulajdon
testén,
“ hanem kölcsönösen mintegy szolgálatra vannak egymás-
nak lekötelezve, úgy, hogy a férjnek neje akaratahoz s viszont
a nőnek férje intéséhez s akaratahoz kell alkalmazkodnia: bizo-
nyára nagy igazságtalanságot követ el az, ki testét, melyhez
másnak van joga, attól, kihez kötve van, elszakítja. És mivel a
beestelenség félelme mind azokra, a mik parancsoltatnak, hat-
hatósan ösztönzi, mind a tiltottaktól erősen visszariasztja az em-
bereket: fejtse ki a plebános, hogy a házasságtörés nagy undok-
ság bélyegét süti az emberekre. Mert a szentírás tanítja:⁴⁾ „Ki
házasságtörő, a szívnek fogyatkozása miatt elveszti lelkét. Szé-
gyent és gyalázatot gyűjt magának és gyalázata nem töröltetik
el.“ Ezen bűn nagysága könnyen érthető a büntetés szigorusá-
gából is; mert a házasságtörők az ő szövetségben⁵⁾ az Úrtól
adott törvény szerint megköveztettek.

IX. Minő büntetések szolták a bujaságot többnyire követni?

Sőt egynek bujasága miatt néha nemcsak a bűn elkövetője,
hanem egész város is eltöröltetett, mint a Szikemitákról⁶⁾ olvas-

¹⁾ I. Kor. 6, 15. 16. ²⁾ I. Kor. 6, 19. ³⁾ I. Kor. 7, 4. ⁴⁾ Példab. 6,
32. ⁵⁾ Móz. III. K. 20, 10. Jozs. 8, 5. ⁶⁾ Móz. I. K. 34.

suk. Az isteni büntetés sok példáját említi a szentírás, melyeket a plebános a híveknek az undok bujaságtól való elrettentésére összegyűjthet: ilyenek: Sodoma s a többi vég városoknak elpusztulása.¹⁾ a pusztában Moáb leányaival bujálkodó Izraeliták büntetése,²⁾ a Benjamiták kiirtatása.³⁾ A kik pedig a halált elkerülik, azon elviselhetlen kínok és büntetések gyötrelmeitől, melyekkel gyakran sújtatnak, meg nem menekülhetnek: mert lelkileg úgy megvakulnak, — s ez a legnagyobb büntetés — hogy sem az Istenre, sem becsületökre, sem méltóságukra, sem végre gyermekeikre és életükre nem tekintenek s ennek következtében oly tehetetlenekké s haszontalanokká válnak, hogy semmi fontosat rájuk bízni nem lehet s majd semmiféle tiszt teljesítésére nem alkalmasok. Erre például szolgálnak Dávid⁴⁾ és Salamon,⁵⁾ kiknek elseje, miután házasságtörésbe esett, egyszerre egészen megváltozott és a legszelidebből oly kegyetlenné lett, hogy Uriást, ki neki nagy szolgálatot tett, megölette: a másik, mikor egészen az asszonyokkal való kéjelgésbe merült, úgy elfordult az Isten igaz vallásától, hogy az „idegen Isteneket imádtá“. Elveszi tehát, mint Ozeás⁶⁾ mondja, e bűn az ember értelmét és gyakran megvakítja őt. Most térjünk át azon óvszerekre, melyek cselekedetben állanak.

X. Mik ingerlik az embereket bujaságra, amiket főképp kerülniök kell?

Ezek közt első az, hogy a henyélést szorgosan kerüljük, melyben midőn Sodoma lakosai — mint Ezekiel⁷⁾ írja — hivalkodva elmerültek, hanyatt-homlok rohantak az undok fajtalanság ama legocsmányabb bűnébe. Ezután a részegséget kell gondosan kerülni. „Megelégítettem őket, ugymond a látnok⁸⁾ és paráználkodnak“, mert a telt és jóllakott has a fajtalanság szülője. Ugyanezt jelenté az Ur ama szavakkal:⁹⁾ „Vigyázzatok magatokra, nehogy elnehezedjék szívetek a mámor és a részegség által“. Ugyanezt mondja az apostol is:¹⁰⁾ „Meg ne részegedjetek borral, melyben bujaság vagyon“. De leginkább a szemek szokták a szívet bujaságra ingerelni, mire vonatkozik Krisztus Urunk ama mondása is:¹¹⁾ „Ha szemed meghotránkoztat téged, vájd ki azt

¹⁾ Móz. I. K. 19. ²⁾ Móz. IV. K. 25. ³⁾ Birák. K. 20. ⁴⁾ Kir. II. K. II. ⁵⁾ Kir. III. K. II. ⁶⁾ Oke. 4, II. ⁷⁾ Ezek. 16,4 9. ⁸⁾ Jer. 5, 7. ⁹⁾ Luk. 21. 34. ¹⁰⁾ Étez. 5, 18. ¹¹⁾ Mát. 5, 29.

és vedd el magadtól⁴. Gyakran szólnak erről továbbá a látnokok is; mint Jób:¹) „Szövétséget kötöttem szemeimmel, hogy ne is gondolnék szűzre“. Végre számtalan példa van arra, hogy mily sok rossz származott a szemek örizetlenségéből. Így vétkezett Dávid,²) így Szichem királya;³) ily módon vétkeztek ama vének is, Zsuzsánna régalmazói.⁴)

XI. A tulságos női piperét, az ocsmány beszédeket s egyéb a bujaságra ingerlő dolgokat kerülni kell.

Továbbá a testnek hiu felékesítése, mely a szemeket ingerli, gyakran nem csekély alkalmat szolgáltat a bujaságra; azért int Jézus Sirák fia:⁵) „Fordítsd el arcodat a felezifázott asszonytól“. Ha tehát a nők hajlandók a túlzott ezífrázkodásra, nem lesz fölösleges, ha a plebános arra is némi szorgalmat fordít, hogy őket néha intse és feddje szent Péternek erre vonatkozó igen nyomós szavaival:⁶) „Az asszonynak ne a külső hajdíszen, vagy arany viseletben, vagy öltözékben legyen ékesége“. Így szól szent Pál is:⁷) „Nem fodorított hajakkal, vagy arannyal, vagy gyöngyökkel, vagy drága öltözékkel“; mert a sok arany és a drága gyönggyel diszitett asszony elvesztette a lélek és a test ékességeit. A bujaság ezen izgató szerét, mely az öltözet ékesítéséből származik, követi a másik, a tisztátalan és ocsmány beszéd; mert a trágár szavak égő szövőtekként lánggra gyújtják az ifjak kebleit. Mert „megvesztegetik a jó erkölcsöket a gonosz beszélgetések“, ugymond az apostol;⁸) mivel nagy mértékben ugyanezt okozzák az enyelgő és olvadozó énekek és tánczok. azoktól is szorgosan kell óvakodni. Ide tartoznak az erkölestelen és szerelmes modorban írt könyvek is, melyeket szintugy kerülni kell, mint azon képeket, melyek valamely rutságot ábrázolnak, minthogy bennök a rut esábitásokra s az ifju keblek felingerlésére igen nagy erő rejlik. De főkép gondoskodjék a plebános, hogy ezekre nézve a trienti sz. zsinattól⁹) hozott jámbor és vallásos határozatokat szentül megtartsák. Ha az eddig megemlítettet mind nagy szorgalommal és gondal kerülnék, a bujaságnak majd minden anyaga eltávolíttatik.

¹) Job. 31, 1. ²) Kir. II. K. II, 2. ³) Moz. I. K. 34, 2. ⁴) Dán. 13, 8. ⁵) Jézus Sirák fia K. 9, 8. ⁶) I. Pét. 3, 3. ⁷) I. Tim. 2, 9. ⁸) I. Kor. 15, 33. ⁹) Trient. zsin. 25. ül. a sz. képekr. hat.

XII. A gyónás, oltáriszentség s más istenes dolgok használata a tisztaság megőrzésére szükséges.

Azonban a bujaság erejének elnyomására legtöbbet használ a gyónás és áldozás; továbbá a folytonos és áhitatos imák, alamizsnával és böjttel összekapcsolva. Mert a tisztaság Isten ajándéka, melyet az igazán kérőktől nem tagad meg és nem is enged meg, hogy erők fölött kísértessünk.

XIII. Aki a tisztaságra törekszik, annak testét fékeznie kell.

A testet pedig nemcsak böjtekkel és főképp azokkal, melyeket az anyaszentegyház rendelt, hanem virrasztás, ájtatos bücsujárások s másféle sanyargatásokkal is edzeni kell s az érzékek kívánságait megfékezni; mert ezekben s hasonló dolgokban áll leginkább a mértékletesség erénye. Ezen értelemben ír sz. Pál a Korintusiakhoz:¹⁾ „Mindaz, ki küzdésben tusakodik, megtartóztatja magát: és azok ugyan, hogy hervatag koszorút nyerjenek, mi pedig hervadatlant“. És alább: „Sanyargatom testemet és szolgálat alá vetem, nehogy, midőn másokat tanítok, enmagam elvesztessem“. És más helyen:²⁾ „A testet ne ápoljátok a kívánságok szerint“.

VIII. FEJEZET.

A hetedik parancsról.

Ne orozz.³⁾

I. Ezen parancs haszna és a két előbbivel való összefüggése.

Hogy régi szokás az anyaszentegyházban ezen parancs értelmét és mivoltát a hallgatók szívére kötni, mutatja az apostolnál azok megfeddése, kik másokat elrettenteni iparkodtak azon bűnöktől, melyekkel maguk elárasztva voltak: mert, ugymond,⁴⁾ „Ki mászt tanítasz, magadat nem tanítod: hirdeted, hogy ne

¹⁾ I. Kor. 9, 25, 27. ²⁾ Rom. 13, 14. ³⁾ Móz. II. K. 20, 15. ⁴⁾ Rom 2, 12.

lopjanak és lopsz“. A paranes ezen sürgetése által nemesak ama kornak gyakori vétkeit javították meg, hanem a viszályokat, perlekedéseket és a bajok egyéb okait is, — melyek a lopásból szoktak származni. — megszüntették. Minthogy azon vétkekben és a vétkek káros következményeiben és büntetéseiben a mi korunk is sajnosan szenved: a plebánosok a szent atyák és a keresztény tudomány mestereinek példája szerint sürgessék e törvény megtartását és gyakran szorgalmasan fejtegetssék ezen paranes mivoltát és értelmét. Tevékenységüket és szorgalmukat mindenekelőtt arra fordítsák, hogy Istennek az emberiség iránt való végtelen szeretetét megismertessék, ki nemesak testünket, életünket, hírnevünket és becsületünket azon két tilalommal — „Ne öl“, „Ne paráználkodjál“ — mintegy védfegyverrel oltalmazza; hanem külső javainkat s birtokunkat is mintegy őrizettel megerősíti s védelmezi ezen paranesesal: „Ne orozz“.

II. Mi az értelme ezen paranesnak?

E szavaknak nem más az értelme, mint az, melyet főnebb előadtunk, midőn más paranesolatokról szólottunk: hogy t. i. Isten ezen javainknak, melyek az ő oltalma alatt állanak, akárkitől való elvitetését vagy megsértését tiltja. Minél nagyobb az isteni törvény ezen jótéteménye, annál nagyobb háladatossággal kell viseltetnünk a jótétemény szerzője, Isten iránt. És mivel mind a hálaérzetre, mind annak tanusítására a legjobb mód adatik élénk, t. i. hogy a paranesokat ne csak szívesen elfogadjuk, hanem tetteleg is teljesítsük: a híveket ezen paranes betöltésére buzdítani s tüzelni kell. E paranes is, mint az előbbieket, két részre oszlik: melyek közül az első, mely a lopást tiltja, világosan ki van fejezve; a másikkal — mely azt paranesolja, hogy felebarátunk iránt jóakarattal s jótékonysággal viseltessünk — értelme és mivolta az előbbiben elrejtve és beburkolva foglaltatik. Előbb tehát az elsőről szólunk: „Ne orozz“.

III. Mit akar itt a törvényhozó a lopás szóval kifejezni?

Erre nézve meg kell jegyezni, hogy a lopás alatt nemesak valaminek a tulajdonos akarata ellen való titkos elvitele, hanem valamely idegen jószágnak a tulajdonos tudtával, de akarata ellen való bírása is értetik; különben azt kellene állítani, hogy, a ki

a lopást tiltja, az az erőszakkal és igazságtalanul elkövetett rablásokat nem rosszalja, holott így ír az apostol: ¹⁾ „Sem a ragadozókat nem fogják birni az Isten országát“; kikkel, ugyanazon apostol szerint, ²⁾ minden viszonyt és társalgást kerülni kell. Mindazáltal a rablás, mivel a tárgy elviteléhez erőszak is járul, nagyobb véték, mint a lopás s nagyobb gyalázatot okoz.

IV. Midőn Isten itt minden idegen jószág igazságtalan bitorlását tiltani akarja, miért említi a lopást és nem a rablást?

Nem kell azon esodálkozni, hogy az isteni törvény parancsa a gyengébb lopás s nem a rablás szóval van kifejezve: mert ez azon fontos okból történt, mivel a lopás köre tágasabb és többre kiterjed, mint a rablásé, melyet csak azok követhetnek el, kik másoknál hatalmasabbak és erősebbek. Azonban mindenki beláthatja, hogy, midőn ugyanazon nemű kisebb vétkek kizáratnak, a nagyobb gonoszságok is el vannak tiltva.

V. Elszámoltatnak a tágasb értelemben vett lopás nemci.

Az idegen javaknak igazságtalan birása és használata különböző nevekkel jeletetik azok különbözőlése szerint, a mik a tulajdonos tudta nélkül s akarata ellen vitetnek el. Mert, ha magán embertől magán jószág vétetik el, „lopásnak“ nevezetik: ha közvagyonot lop valaki, ez „közvagyonorzásnak“ mondatik: „emberrablásnak“ nevezetik, ha szabad egyén, vagy másnak szolgálja rabszolgaságba hurezoltatik; ha pedig szent dolog vitetik el, „szentségtörésnek“ nevezetik, mely istentelen s gaz tett annyira szokássá vált, hogy az isteni szolgálatra, vagy az egyház szolgálainak, vagy a szegényeknek használatára jámborul és bölesen rendelt javak egyesek kívánságainak s ártalmas kéjeinek kielégítésére fordítottak.

VI. Nemcsak azok szegik meg e parancsot, kik idegen javakat tétleg birnak.

De az isteni törvény magán a lopáson, azaz: a külső eselekedeten kívül a lopási szándékot és akaratot is tiltja, mert

¹⁾ I. Kor. 6, 10. ²⁾ I. Kor. 5, 11.

szellemi törvény, mely a szívre mint a gondolat és szándék forrására tekint. „Mert a szívből erednek a gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, paráznaságok, lopások, hamis tanúbizonyságok“ ; ugy mond az Úr szent Máténál.¹⁾

VII Miből ítélhetjük meg főképp a lopás súlyos voltát?

Mily súlyos bűn a lopás, eléggé mutatja maga a természet és józan ész ; mert ellenkezik az igazsággal, mely mindenkinek megadja a magáét. Mert a javak ama felosztásának és kijelölésének, melyet kezdet óta a nemzetek törvénye megállapított és az isteni s emberi törvény is megerősített, érvényesnek kell lennie, ha csak az emberi társadalmat felforgatni nem akarjuk, hogy kiki bírja azt, a mihez jogosan jutott. Mert, mint az apostol mondja :²⁾ „Sem a tolvajok, sem a fősvények, sem a ragadozók nem fogják bírni az Isten országát“. Azontul e gonoszság ártalmasságát és iszonyúságát az azt kísérő számos következmények is mutatják. Mert belőle sokszor másokról vakmerő és meggondolatlan ítéletek származnak, gyűlölködések, ellenségeskedések s néha az ártatlanok legkegyetlenebb kárhoztatása következik.

VIII. Az ellopott dolgot szükségképen vissza kell téríteni.

Mit mondjunk azon kötelességről, melyet Isten mindenkinek megparancsol azért, hogy eleget tegyen annak, a kitől valamit elvett? „Mert a bűn meg nem bocsáttatik, ugymond szent Ágoston,³⁾ ha az elvitt jószág vissza nem adatik“. Mily nehézséggel jár ezen visszatérítés, midőn valaki megszokta idegen jószágból gazdagodni, azonkívül, hogy mindenki mind mások példájából, mind saját tapasztalásából megítélheti, kitétszik Habakuk próféta tanúságából:⁴⁾ „Jaj annak, ki sokasítja azt, a mi nem övé ; és meddig? csak sűrű sarat gyűjt magára“. Az idegen javak bírását sűrű sárnak nevezi, melyből csak nehezen tudnak az emberek kivergődni s kibontakozni. A lopásnak pedig annyi neve van, hogy azokat elsorolni igen nehéz. Azért elég legyen e kettőről, a lopás és rablásról szólanunk, melyekre mindazok, mint főre vonatkoznak, a mikről még szólni fogunk. Azért a plebánusok minden gondjukat és törekvésüket arra irányozzák.

¹⁾ Mát. 15, 19. ²⁾ I. Kor. 6. 10. ³⁾ Sz. Ágost. 153. lev. 6. f. ⁴⁾ Hab. 2, 6.

hogy azokat meggyűlöltessék s a hívő népet ez istentelen gonosz-
ságtól elriaszsják. De térjünk át e bűn különféle nemekre.

*IX. Melyek a lopás fő nemei és kik számítandók a tolvajok
közé?*

Tehát azok is tolvajok, kik a lopott jószágot megveszik, vagy az akármiként találtat, elfoglaltat vagy eltulajdonítottat megtartják; azt mondja ugyanis sz. Ágoston: „Ha találtad és vissza nem adtad, raboltad“. ¹⁾ Ha a jószág tulajdonosát épen nem lehet feltalálni, azt a szegények hasznára kell fordítani. Kit a visszatérítésre nem lehet rábírní, az világosan bizonyítja, hogy, ha tehetné, mindenűnmen mindent elvinne. Ugyanazon bünnel terhelik magokat, kik az adás és vevésben csalárdsággal vagy kétértelműséggel élnek; ezek csalárdságát megboszulandja az Úr. Súlyosabban s igazságtalanabbul vétkeznek a lopás ezen nemében azok, kik hamisított és romlott árucikketeket jók és épek gyanánt adnak el; s a kik a vevőket a fontban, mértékben, vagy számításban és röfben megesalják. Mert Mózes V. könyvében írva van: ²⁾ „Ne legyen zsákodban különféle mérték“; és III. könyvében: ³⁾ „Ne eselekedjeteK valami igazságtalant az itéletben, a röfben, fontban, mértékben. Igaz mérleg és igaz font, igaz véka és igaz meszely legyen köztetek“. És más helyen: ⁴⁾ „Utálatosság az Urnál a kétféle font; az álnok mérleg nem jó“. Világos tolvajlást követnek el a munkások és kézművesek is, kik az egész s teljes bért követelik azoktól, a kik számára a rájuk bizott munkát nem az igazság és kötelezettség szerint teljesítették. Nem különböznek a tolvajoktól a hűtelen eselédek és felügyelők sem; sőt rosszabbak a külső tolvajoknál, mivel a tolvaj eseléd elől a házban semmit lepecsételni vagy elzárni nem lehet. Továbbá lopást követnek el azok is, kik költött vagy színlett szavakkal, vagy a szegénység álarca alatt pénzt esikar-
nak ki, kiknek bűne annál súlyosabb, mivel a lopást hazugsággal tetézik. A tolvajok számába tartoznak azok is, kik valamely köz-
vagy magán tisztséget elvállalván, arra semmi vagy csak esekély
gondot fordítanak, kötelességeket elhanyagolják és csak a bért
és fizetést tekintik. A lopások nagy számát, melyeket az ügyes

¹⁾ Sz. Ágost. 178. besz. 8. f. ²⁾ Móz. V. K. 15, 13. ³⁾ Móz. III. K. 19, 35. 36. ⁴⁾ Peldab. 20, 23.

s minden pénzhez juthatási módot ismerő kapzsiság talált ki, elsorolni hosszas s mint mondtuk, igen nehéz volna.

X. *Melyek a rablás nemei s kik nevezendők rablóknak?*

E vétek második fő neméről, a rablásról kell tehát szólni: de előbb intse a plebános a ker. népet, hogy megemlékezzék az apostol ama mondásáról:¹⁾ „A kik gazdagok akarnak lenni, kísértetbe esnek és az ördög törébe“. Se el ne feledkezzen ezen parancsról:²⁾ „Mindeneket, a miket akartok, hogy eselekedjenek nektek az emberek, ti is eselekedjétek nekik“. Arra is szüntelenül gondoljanak:³⁾ „A mit nem akarsz, hogy más neked eselekedje, óvakodjál, nehogy azt valamikor másiak eselekedjed“. A rablás fogalma tehát messzebbre terjed: mert, kik a munkásoknak a megígért bért ki nem adják, ragadozók, kiket szent Jakab következő szavakkal hí fel bűnbánatra:⁴⁾ „Most már gazdagok! sirjatok, jajgatván rátok következő nyomoruságtokon“. A bűnbánat okát is hozzácsatolja: „mert ime a munkások, kik tartományaitokat aratták, általatok csalárdul letartott bére felkiált és azok kiáltása a seregek Urának füleibe hatott“. A ragadozás ezen nemét Mózes III.⁵⁾ és V.⁶⁾ könyvében továbbá Malakiás⁷⁾ és Tobías⁸⁾ igen nagyon rosszalják. A ragadozás bűnében részesek, kik az egyház előjárói és tisztviselőinek járó illetokeket, adót, vámot, tizedet s más efféléket meg nem adják, vagy elsikkasztják és eltulajdonítják.

XI. *Az uzsoráskodás nem más, mint ragadozás és igen nagy bűn.*

Ide tartoznak az uzsorások is, — a ragadozás legszenvedélyesebb és legirgalmatlanabb üzői — kik az ügyefogyott népet az uzsora által kifosztják és tönkre juttatják. Uzsora pedig az, a mi a kölcsönzött tőkén és kamaton felül vétetik; akár pénz legyen, akár valami más, a mi pénzen vehető vagy a szerint becsülhető. Mert Ezekielnél így van megírva:⁹⁾ „Uzsorát és többet nem veszen“: és az Ur Lukácsnál:¹⁰⁾ „Kölcsönözzetek,

¹⁾ I. Timot. 6, 9. ²⁾ Mát. 7, 12. ³⁾ Tob. 4, 16. ⁴⁾ Jakab. 5, 1. 4. ⁵⁾ Móz. III. K. 19, 13. ⁶⁾ Móz. V. K. 24, 14. ⁷⁾ Malak. 3, 5. ⁸⁾ Tob. 4, 15. ⁹⁾ Ezek. 18, 17. ¹⁰⁾ Luk. 6, 35.

semmit vissza nem várva". Ezen bünt mindenkor igen nagy gonoszságnak tekintették, még a pogányoknál is leggyűlöletesebb vala. Innen ama mondás:¹⁾ „Mit tesz úzsoráskodni? Mit mást, mint gyilkolni!" Mert a kik úzsoráskodnak, ugyanazt kétszer adják el, vagy azt adják el, a mi nem létezik.

XII. A megvesztegethető bírák és akik a hitelezőket megvesztik, ragadozást követnek el.

Ragadozást követnek el a megvesztegethető bírák is, kik ítéleteiket áruba bocsátják s pénz és ajándékok által megnyerelve a szegények és szűkölködők legigazságosabb ügyeit megbuktatják. A hitelezők megvesztői, az adósságot elfagadók és a kik a fizetés idejének kitűzése mellett magok vagy mások hitelére veszik az árukat, de szavukat meg nem tartják, szinte ragadozásban részesek; kiknek vétkeik annál nagyobb, mivel a kereskedők tőlük rászédetvén s megvesztetvén, a társadalom nagy kárára mindent drágábban árulnak. Ezekre látszik alkalmazhatónak Dávid ama mondása:²⁾ „Kölesön vesz a bűnös és nem fizeti meg".

XIII. A gazdagok, kik zálogot vevén a szegényeket elnyomják, a rablókhoz számláltatnak.

Mit mondjunk azon gazdagokról, kik a kölesönt a fizetni nem tudóktól szigoruan követelik s Isten tilalma ellenére zálogul veszik azokat is, a mik a test védelmére szükségesek? Azt mondja ugyanis az Isten:³⁾ „Ha zálogul ruházatot veszsz felebarátodtól, napnyugat előtt add vissza neki: mert az egyetlen öltözék, mivel testét fűdi és nincs egyebe, miben háljon. Ha hozzám felkiált, meghallgatom őt, mert irgalmas vagyok". Ezek szigorú követelését ragadozásnak, sőt épen rablásnak méltán nevezzük.

XIV. Kik a gabonát inség idején visszatartják, ragadozók.

A sz. atyák a ragadozók közé sorozzák azokat is, kik szűk termés idején a gabonát visszatartják és azt okozzák, hogy az élelmezés miattuk drágább és nehezebb lesz: a mi egyebekre is áll, amik a táplálásra és élet föntartására szükségesek: ezeket

¹⁾ Sz. Ábr. 14. f. Tobiásr. ²⁾ Zsolt. 36, 21. ³⁾ Móz. II. K. 22, 26. 27.

sújtja Salamon azon átka:!) „Ki elrejtja a gabonát, megátkozza a nép”. Ezeket, — bűneikre emlékeztetvén, — nyiltabban feddjük meg a plebánosok s elöttök ezen bűnök büntetéseit bővebben fejteggessék. Emnyit a tiltottakról; most a parancsoltakra térjünk át, melyek között első helyen áll az elégtétel vagy visszatérítés. „Mért a bűn meg nem bocsáttatik, ha az elvitt jószág vissza nem térítettik“.?)

XV. Kik köteleztatnek a visszatérítésre?

De mivel nemcsak, a ki lopott, annak, a kitől lopott, azt visszatéríteni tartozik, hanem azonkívül mindazokat, kik a lopásban részesek voltak, kötelezi a visszatérítés törvénye: ki kell fejteni, kik azok, kik ezen elégtételi vagy visszatérítési kötelesség alól ki nem bujhatnak. Ezek pedig több osztályba tartoznak: az elsőt azok teszik, kik a lopást parancsolják, kik nemcsak társai s szerzői a bűnnek, hanem a tolvajok e nemében a legelvetemültebbek is. A második osztályba tartoznak, kik szándéokra az elsőkhöz hasonlók, tehetségre különbözők, de a tolvajság ugyanazon fokán állanak, kik, minthogy parancsolniok nem lehet, tanácsosal és biztatással ösztönzik a tolvajokat. A harmadik osztályhoz tartoznak azok, kik a tolvajokkal egyetértenek. A negyedik osztályhoz tartoznak, kik a lopásban részesek s abból hasznot is huznak, ha haszonnak nevezhető, a mi őket, ha magukba nem szállanak, örök kárhozatba dönti; kikről így szól Dávid:?) „Ha tolvajt láttál, vele futottál“. A tolvajok ötödik osztályát azok teszik, kik, noha a lopást megakadályázhatnák, nemcsak hogy ellene nem állanak s elejét nem veszik, hanem inkább eltűrnek s megengedik azok féktelenségét. A hatodik osztályt azok képezik, kik bizonyosan tudják, hogy lopás történt és hol történt, de be nem jelentik, hanem úgy tesznek, mintha nem tudnák. Az utolsó osztály mind magában foglalja a lopások elősegítőit, őreit, a tolvajok pártolóit és a kik nekik menhelyet, szállást adnak; azok mindnyájan a megkárosítottaknak eleget tenni kötelesek s ezen elkerülhetlen kötelességre hathatósan kell őket buzdítani. E vétektől azok sem mentek egészen, kik a lopást helyeslik és dícsérik: sőt e büntől még a gyermekek és nők sem tiszták, a kik atyáiktól vagy férjeiktől pénzt oroznak el.

1) Példab. 11, 26. 2) Sz. Ágost. 153. lev. 6. f. 3) 49. zsolt. 18.

XVI. Mit kell tartani az alamizsnákról, melyek itt burkoltan szintén parancsoltatnak.

E parancsnak az az értelme, hogy a szegények és szükölködőkön könyörüljünk, terheiket s inségüket vagyonunk és tehetségeink szerint könnyítsük. Mivel e tárgyat igen gyakran és tüzetesen kell fejtegetni, azért a plebánosok szent Cyprián, aranyszáju szt. János, nazianzi sz. Gergely s másoknak, -- kik az alamizsnáról jelesen irtak, -- könyveiből szedjük ki azokat, melyekkel e köteleességeknek eleget tehetnek. Mert buzdítani kell a híveket, hogy azokon, kik mások irgalmából kénytelenek élni, gondosan és készséggel segítsenek. Egyszermind meg kell mutatni, mily szükséges az alamizsnálkodás; hogy t. i. valóban s tetteleg legyünk adakozók a szükölködők iránt, azon igen fontos okból, mivel az Isten azokat, kik az alamizsnálkodás kötelmét elmulasztják és elhanyagolják, az utolsó ítélet napján el fogja átkozni és az örök tüzre kárhóztatni; azokat pedig, kik a szükölködőkkel jól tesznek, diésérettel halmozva be fogja vezetni a mennyei hazába. Mindkét ítéletet kifejezte Krisztus Urunk :¹⁾ „Jöjjetek Atyámnak áldottai! bírátok a világ kezdetétől nektek készített országot;” és: „Távozzatok tőlem átkozottak az örök tüzre.“

XVII. Miképen kell a híveket az alamizsnálkodásra serkenteni?

Ezenkívül használják fel a papok a meggyőzésre alkalmas mondatokat; mint :²⁾ „Adjatok és adatik nektek.“ Hozzák fel Isten ígétét, melynél hőségesebbet és nagyobbserűt gondolni sem lehet :³⁾ „Ninesen senki, a ki elhagyta házáat stb. -- a ki száz annyit ne nyerjen most ez időben, -- és a más világon örök életet.“ Tegyük hozzá, a mit Krisztus urunk mondott :⁴⁾ Szerezetek magatoknak barátokat a hamisság mámmonájából, hogy mikor megfogyatkoztok, befogadjanak titeket az örök hajlékba.“ Ezen szoros köteleesség részeit is magyarázzák meg, hogy a kik a szükölködőknek életük fentartására nem adakozhatnak, legalább kölesönözzenek a szegényeknek Krisztus urunk rendelete szerint :⁵⁾ „Kölesönöztek, semmit vissza nem várván.“ E tett boldogító voltát kifejezi sz. Dávid :⁶⁾ „Boldog ember, ki könyörül és kölesön ad.“

¹⁾ Mát. 25, 34. 41. ²⁾ Luk. 6, 38. ³⁾ Márk. 10, 29. 30. ⁴⁾ Luk. 16, 9. ⁵⁾ Luk. 6, 35. ⁶⁾ 111. zsolt. 5.

XVIII. Dolgozunk kell, hogy alamizsnát adhassunk, a kenyélest pedig kerüljük.

A keresztény jámborsághoz tartozik az, hogy, — ha más-kép tehetségünkben nem áll segíteni azokon, kik, hogy megél-hessenek, mások könyörületességére szorulnak, — már a kenyéles elkerülése végett is fáradtsággal s kezünk munkájával szerezzük meg azokat, mikkél a szükölködők inségét enyhíthetjük. Erre mindenkit saját példájával int az apostol a Tesszalonikaiak-hoz írt levelében: ¹⁾ „Mert magatok tudjátok, miként kelljen minket követnetek:“ és ugyanazokhoz: ²⁾ Igyekeztek csendes-ségben élni és dolgaitokban eljárni és munkálkodni kezeitekkel, amint parancsoltuk nektek;“ és az Efezusiakhoz: ³⁾ „A ki lopott, már ne lopjon, hanem inkább munkálkodjék kezeivel, azt dolgozván, a mi jó, hogy legyen, miből adni a szükölködőknek.“

XIX. Takarékosan kell élni, hogy mások inségét enyhíthessük.

Takarékosan is kell élnünk és mások javait kimélnünk, hogy terhökre vagy alkalmatlanságukra ne legyünk: a mely mértékletesség az apostolokban mind, de leginkább sz. Pálban tűn-döklük, ki így ír a Tesszalonikaiakhoz: ⁴⁾ „Mert emlékezzetek atyamfiai a mi munkánkról és fíradalmunkról, miként éjjel nappal munkálkodván, hogy valakit közöleték meg ne terheljünk, hirdettük köztetek az Isten evangéliumát.“ És ugyanazon apostol más helyen: ⁵⁾ „Munkával és fíradtsággal éjjel nappal dolgozván, hogy köztetek senkit ne terheljünk.“

XX. Mily módon kell a keresztény népet a lopás megutálására s a jótékony-ság gyakorlására vezetni?

Hogy a hívő nép ezen gonosz tettek minden nemétől ir-tózzók, hasznos lesz, ha a plebánosok a profétákból s a többi szent könyvekből idézik a lopások és rablások kárhoztatását és azon szörnyű fenyegetéseket, melyeket Isten ezen hűnök elköve-tői ellen tett. Ámóz prophéta így kiált fel: ⁶⁾ „Halljátok ezt, kik megrontjátok a szegényt és kiszivjátok a föld szükölködőit.

¹⁾ II. Tessz. 3, 7. ²⁾ I. Tessz. 4, 11. ³⁾ Efez. 4, 28. ⁴⁾ I. Tessz. 2, 9. ⁵⁾ II. Tessz. 3, 8. ⁶⁾ Ámóz 8, 4. és k.

mondván: Mikor mulik el az új hold, hogy eladjuk az árut és a szombat, hogy felnyissuk a gabonatárt? hogy kisebbé tegyük a mértéket, és felemelhessük árát, és hamis mérleget vegyünk elő.“ Több ily értelmű hely található Jeremiásnál, a Példabeszédek és Jézus Sirák fia könyvében. Nem is lehet kételkedni, hogy a bajoknak, melyek a kort sújtják, magvai nagyrészt ez okokban rejlenek. Hogy pedig a keresztények megszokják azt, hogy a szükölködők iránt bőkezűséget és jótékonytságot tanúsítsanak, — a mi e parancs második részéhez tartozik, — terjeszték elő a plebánosok azon bőséges jutalmakat, melyeket Isten a jótévőknek s adakozóknak mind ezen, mind a másvilágon adni ígér.

XXI. Mit kell azokról tartani, kik lopásaikat és szentségtöréseiket hín ürüggyel mentegetik?

Mivel pedig vannak, kik lopásaikat mentegetik is: figyelmeztetni kell őket, hogy Isten vétköknek semminemű mentségét el nem fogadja: ellenkezőleg az ilyen mentegetődés nemesak hogy nem kisebbíti, hanem igenis öregbíti a bünt. Ime, a nagyok oktalan fényűzése, kik vétköket enyhíteni vélik, ha azt állítják, hogy nem birvágyból vagy fősvénységből vetemednek mások javainak elragadására, hanem családjaik s őseik tekintélyének föntartása végett, kiknek hírneve és méltósága esökkennék, ha idegen javak nem járulnának föntartásához. Ezeket veszélyes tévedésökből ki kell szabadítani s nekik megmutatni, hogy csak egy mód van a vagyon, kincs és az ősök dicsőségének fentartására és öregbítésére: ha Isten akaratjának hódolnak, ha az ő parancsait megtartják: ellenben, ha azokat megvetik, a legerősebb alapra fektetett és a legjobban rendezett gazdagság is megsemmisül, a királyok trónjaikról s a méltóság legmagasabb fokáról csakhamar letaszíttatnak és Istentől gyakran igen jelentéktelen emberek, kik előttük legnagyobb gyűlöletben állottak, hivatnak helyükbe. Hihetetlen, mennyire haragszik Isten ezekre; miről tanuskodik Izaiás, kinél Istennek ama szavait olvassuk:¹⁾ „Fejedelmeid hitetlenek és az orzók társai; mindnyájan szeretik az ajándékokat és az adományok után járnak. Azért mondja a seregek Ura Istene, Izrael hatalmása: Hah! vigasztalást szerzek

¹⁾ Izai. 1, 23—26.

az ellenem szegülökön és boszut állok ellenségeimen és ellened fordítom kezemet és kiolvasztom egészen salakodat“.

XXII. Hogyan kell azoknak megfelelni, kik azt állítják, hogy a kényelem miatt kényszerülnek idegen javak elragadására?

Vannak, kik már nem a fényt és hirnevet, hanem a kényelmesebb és díszesebb életmódot hozzák fel okul; ezeket meg kell ezáfolni s megtanítani arra, hogy mily istentelen azoknak mind tettök, mind beszédök, kik a kényelmet eléje teszik Isten akaratának és dicsőségének, kit parancsai elhanyagolásával szelföltött megbántunk. Hogyan is lehetne a lopás a kényelem szülője, holott a legnagyobb kellemetlenségek követik? „Mert a tolvajra. ugymond Jézus Sirák fia,¹⁾ gyalázat jön és bánat“. De tegyük föl, hogy nem éri kellemetlenség: ánde megbecsteleníti a tolvaj Isten nevét, ellenszegül legszentebb akaratának s üdvös parancsait megveti. E forrásból ered minden tévely, minden gonoszság, minden istentelenség.

XXIII. Mit kell azoknak mondani, kik lopásaikat azzal mentetik, hogy a gazdagokat fosztják ki, vagy hogy a lopást megszokták.

Találkoznak néha olyanok is, kik azt állítják, hogy nem vétkeznek, ha a gazdagoktól és tehetősebbektől valamit elvesznek, mivel azok ezen elvétel által kárt nem szenvednek, sőt még sem érzik. Valóban nyomorult és veszedelmes mentetetődzés! Mások azt vélik, hogy elégséges mentségökre szolgál, mivel ugy megszokták a lopást, hogy ezen szándékot és eslekvésmódot egykönnyen el nem hagyhatják: ezeknek, ha az apostolra nem hallgatnak, ki így szól:²⁾ „A ki lopott, már ne lopjon“, akarva nem akarva az örök büntetéseket meg kell szokniok.

XXIV. Mit kell torábbá azoknak mondani, kik mentségül azt hozzák fel, hogy alkalom vagy boszuvágy vitte őket a lopásra?

Némelyek azzal mentetetődznek, hogy a kínálkozó alkalmából vették el a másét; mert az ismert közmondás szerint:

¹⁾ Jézus Sirák fia K. 5, 17. ²⁾ Efez. 4, 28.

a ki nem tolvaj, az alkalom azzá teszi. Ezeket gonosz véleményöktől azzal kell eltéríteni: hogy a gonosz kívánságoknak ellen kell állani. Mert ha mindent tetteleg véghez kellene vinni, a mire az erős vágy ösztönöz: akkor a bűnöknek és gonosz tetteknek sem vége sem hossza nem volna soha. Fölötte utálatos tehát azon mentség, vagy inkább a legnagyobb zabolátlanság és igazságtalanság bevallása. Mert a ki azt mondja, hogy azért nem vétkezik, mivel ninesen alkalma a vétkezésre, mintegy bevallja, hogy minden kínálkozó alkalommal kész vétkezni. Mások azt mondják, hogy boszúból lopnak, mivel rajtok is ugyanazon igazságtalanságot követték el; ezeknek így kell válaszolni: először senkinek sem szabad boszút állani; azután senki sem lehet bíró saját ügyében; és még kevésbé szabad másokat büntetni azokért, a miket nem ők követtek el.

XXV. Mit kell azoknak mondani, kik azért lopnak, hogy adósságaiktól szabaduljanak?

Végre némelyek eléggé kimentve és igazolva hiszik a lopást azért, hogy adóssággal lévén terhelve, különben attól meg nem szabadulhatnak, ha csak a lopottal nem törlesztik; ezeknek meg kell mutatni, hogy ninesen súlyosabb adósság és a mely inkább nyomja ez emberiséget, mint azon adósság, melyről az Úr imádságában naponként megemlékezünk:¹⁾ „Boesásd meg nekünk a mi vétkeinket“ (a latinban: adósságainkat); azért a legnagyobb esztelenség az, ha valaki többel akar tartozni az Istennek, vagyis a bűnöket szaporítani azért, hogy, a mivel az embereknek tartozik, letörleszsze; és kisebb baj börtönbe vettetni, mint a pokol örök kínaira kárhoztattatni: sokkal nagyobb rossz Isten, mint az emberek által íteltetni el; továbbá, hogy könnyörögve Isten segedelme s kegyességéhez kell fordulniok, kitől, a mire szükségök van, megnyerhetik. Vannak még másféle mentségek is, melyekre az értelmes és kötelességökben szorgalmasan eljáró plebánosok könnyen megfelelhetnek, hogy végre a nép jó eselekedetekben állhatatos legyen.

¹⁾ Mát. 6, 12.

IX. FEJEZET.

A nyolczadik parancsról.

Hamis tanúságot ne szólj a te felebarátod ellen.¹⁾*I. Mi a haszna ezen parancsnak?*

Mily hasznos sőt szükséges e parancsot szorgalmasan kifejteni és a belőle folyó kötelességre figyelmeztetni, sz. Jakab tekintélye tanítja ezen szavakkal:²⁾ „A ki szavában nem hibáz, az tökéletes férfiú“. Továbbá: „A nyelv kicsiny tag ugyan, de nagy dolgokat visz végbe: ime egy esekély tűz mily nagy erdőt gyújt fel“ s a miik következnek ugyanazon értelemben. Ezek kétféle dologra intenek minket: először, hogy a nyelv által elkövetett ezen bűn igen nagy körű; a mit a próféta ama mondása is megerősít:³⁾ „Minden ember hazug“, ugy hogy ez csaknem az egyedüli bűn, mely minden emberrel közösnek látszik. Másodszor, hogy belőle megszámlálhatlan sok rossz származik, mivel a rossz nyelvű ember vétke által sokszor a vagyon, becsület, az élet és a lélek üdve veszendőbe megy, vagy a megsértetté, — mivel a bántalmakat türelemmel viselni nem tudja, hanem haragtól elragadtatva megboszulja — vagy pedig a sértőé, mivel kárhözatos szégyenérzetből és a becsületről való ferde fogalom miatt visszariadva rá nem bírható, hogy a megbántott-nak eleget tegyen. Azért inteni kell a hiveket, hogy legnagyobb buzgósággal adjanak halát Istennek ezen üdvös parancsért: „hamis tanúságot ne szólj felebarátod ellen“; mely nemcsak nekünk tiltja, hogy másoknak sérelmet okozzunk, hanem az iránta való köteles engedelmség által mások bántalmaitól is védve vagyunk.

II. Mi az értelme ezen parancsnak?

Ezen parancs magyarázásában ugyanazon uton és ugyanazon mód szerint kell haladnunk, mint a többiekben haladtunk: hogy t. i. két törvényt különböztessünk meg benne: egyiket, mely a hamis tanúságot tiltja: másikat, mely azt parancsolja, hogy minden tettét és csalárdságot kerülve szavainkat s tet-

¹⁾ Móz. II. K. 20, 16. ²⁾ Jak. 3, 2. 5. ³⁾ 115. zsolt. 11.

teinket az igazsághoz szaljuk. E kötelességre az apostol eme szavakkal inti az Efezusiakat: ¹⁾ „Igazságot cselekedvén a szeretetben, mindenütt növekedjünk abban“.

III. Mit tilt különösen e parancs?

E parancs első részének az az értelme, hogy jóllehet a hamis tanuság mindazt jelenti, a mit másokról, — legyen az akár jó, akár rossz, — komolyan állítunk, akár a törvényszék előtt, akár azon kívül: mégis főleg ama tanuskodást tiltja, a mely a törvényszék előtt hamisan, esküvel erősítve történik. A tanu ugyanis Istenre esküszik s éppen azért annak, aki így tanuskodik és Isten nevére hivatkozik, szava legnagyobb hitellel és nyomatókkal bír. Mivel tehát e bizonyágtétel káros, azért kiválóképen tilos: mert a megesketett tanukat, ha csak törvényes kifogások által ki nem zártnak, vagy gonoszságuk és istentelenségük nem nyilvánvaló, még maga a bíró sem vetheti vissza. Főleg mivel az isteni törvény parancsolja, ²⁾ hogy „két vagy három tanu vallo-másán álljon az egész dolog“. De, hogy a hívek e parancsot teljesen értsék, ki kell fejteni, mit jelent e szó „felebarát“, a ki ellen hamis tanuságot tenni egyáltalán nem szabad.

IV. Mit jelent itt a „felebarát“ szó?

Felebarátunk pedig, mint Krisztus Urunk tanításából ³⁾ ki lehet venni, mindaz, a ki segélyünkre szorul, akár rokon, akár idegen, akár hazánkfia, akár külföldi, akár barátunk, akár ellenségünk legyen; mert nem kell azt gondolni, hogy az ellenségek ellen szabad hamis tanuságot tenni; hisz az Ur Isten parancsolja, hogy őket szeressük. Sőt, mivel kiki önmagának némiképp felebarátja (proximus), senkinek sem szabad önmaga ellen hamis tanuságot tenni; s a kik ezt teszik, önmagukra a szégyen és gyalázat bélyegét sűtvén, mind magokat, mind az egyházat, a melynek tagjai, megsérték épügy, mint azok, a kik magokat megölik. ártanak a társadalomnak. Mert szent Ágostonnál ⁴⁾ olvassuk: „(csak a fonák felfogásnak vélhették, hogy nincs megtiltva bárkinek önmaga ellen hamis tanuságot tenni, mivel a parancsban

¹⁾ Efez. 4, 15. ²⁾ Mát. 18, 16. ³⁾ Luk. 10, 29. és k. ⁴⁾ Sz. Ágost. Isten városár. k. 20. f.

hozzá van téve: „felebarátod ellen“. De azért, ha valaki önmaga ellen hamis tanuságot tesz, ne gondolja, hogy e büntől ment: mert, a ki szeret, annak a felebaráti szeretet szabályát saját szeretete adja.

V. Felebarátunk javára hamis tanuságot tenni, vagy hazudni nem szabad.

De mivel meg van tiltva, hogy felebarátunknak hamis tanusággal ártsunk, azért senki se gondolja, hogy az ellenkező meg van engedve, t. i. hogy hamis esküvel annak részére, a kivel születés vagy vallás köt egybe, valamely hasznot vagy előnyt eszközölni szabad. Mert senkinek hazugság és csalás, még kevésbbé hamis eskü által hasznára lennünk nem szabad. Azért sz. Ágoston a hazugságról irván (Crescentiushoz,¹⁾ az apostol szerint tanítja, hogy a hazugságot a hamis tanusághoz kell sorozni, habár ez valakinek hamis díeséretére történik is. Mert ama helyet magyarázván:²⁾ „Akkor mi Istennek hamis bizonyságául tartatnánk, mint a kik bizonyágot tettünk Isten ellen, hogy feltámasztotta Krisztust, kit nem támasztott fel, ha a halottak fel nem támadnak:“ „Hamis tanuságnak nevezi az apostol, ugymond, ha valaki Krisztusról hazudik, habár olyat is, a mi az ő díeséretére látszik szolgálni“.

VI. Mennyi rossz származik a másnak javára tett hamis tanuságból.

Igen gyakran megtörténik az is, hogy a ki egyiknek kedvez, a másiknak árt. Bizonyára tévedésbe jön a bíró, midőn néha a hamis tanuk csalása folytán az igazság ellen az igazságtalanság részére kénytelen határozni és ítélni. Néha az is megtörténik, hogy az, a ki ügyét valakinek hamis tanusága által a törvénytől megnyerte és ezért büntetés nem érte, az igazságtalan győzelem fölött való örömeben megszokja a hamis tanuk felfogadását és alkalmazását, a kiknek segélyével reményli, hogy mindabhoz, a mit megkivan, eljuthat. Ez pedig mind magára a tanura nézve igen rossz; mert az is, a kit esküjével támogatott és segített, esalonak és hamisan esküvőnek tartja, mind pedig

¹⁾ Sz. Ágost. Crescent. a hazugságr. 12 és k. l. ²⁾ I. Kor. 15. 15.

maga, mivel a gonoszság kívánsága szerint teljesült, az istentelenségben és vakmerőségben naponkiut gyakorlottabbá és meg-rögzöttebbé válik.

VII. E parancsban mindazok vétkei, kik az ítéletekhez járulnak s általában minden hazugság tiltatik.

Valamint tehát a tanuknak, úgy a vádlóknak, vádlottaknak, védőknek, meghatalmazottaknak, képviselőknek, ügyvédeknek és mindazoknak, kik a bírói ítéletre befolyással vannak, tiltatik az álnokság, hazugság és hamis esküvés. Végre tilt Isten minden tanubizonyságot nemesak az ítélőszéken, hanem azon kívül is, a mely másnak kárt vagy sérelmet okozhatna. Mózes III. könyvében¹⁾ ugyanis, hol e parancsok ismételve előfordulnak, ezeket olvassuk: „Ne lopjatok, ne hazudjatok, se senki meg ne esalja felebarátját“. úgy, hogy kételkednünk nem lehet, hogy Isten e parancs által minden hazugságot tilt és kárhoztat; a mit világosan bizonyít Dávid:²⁾ „(gyülölöd mind, a kik gonoszságot cselekszenek, elveszted mind, a kik hazugságot szólnak“.

VIII. E parancs a rágalmazás bűnére is kiterjed.

E parancs pedig nemesak a hamis tanúságot, hanem az utálatos rágalmazásra való hajlamot és szokást is tiltja és alig lehet elhinni, hogy ezen romlottságból mennyi és mily nagy bajok és károk származnak. E vétket, hogy másról fitokban rágalmazólag és kisebbitőleg szóljunk, a szentírás mindenütt kárhoztatja. Dávid mondja:³⁾ „ . . . ezzel nem eszem“: és szent Jakab:⁴⁾ „Ne rágalmazzatok egymást atyámfiak“. De nemesak parancsok, hanem példák is vannak a szentírásban, a melyekből a bűn nagysága kitűnik. Mert Amán⁵⁾ is koholt gonoszságokkal annyira felingerelte a zsidók ellen Asverus királyt, hogy megparancsolta, hogy azon nemzetbelieket mind megöljék. Ilyféle példákkal tele van a szent történet, a melyek felemlítésére gondjok legyen a lekipászoroknak, hogy a hiveket ezen istentelenségtől elrettentsék.

¹⁾ Móz. III. K. 19, 11. ²⁾ 5. zsolt. 7. ³⁾ 100. zsolt. 5. ⁴⁾ Jak. 4. 11.

⁵⁾ Eszl. 13.

IX. Kiket kell a rágalmazók közé sorolni?

Hogy pedig e bűn minőségét, mely által valaki rágalmaztatik, teljesen megismerjük, tudnunk kell, hogy az ember becsületét nemcsak a felhozott rágalom sérti, hanem a vétségek nagyítása és sokasítása is és ha az, a mit valaki titokban követett el és ha mi ezt megtudjuk, a jó hirre nézve ártalmas és rút: ha azt valaki ott, akkor és azoknak kibeszéli, a kiknek tudniok nem kell, az ilyent méltán lehet kisebbitőnek és rágalmazónak nevezni. Azonban nincs nagyobb becsmérés, mint azoké, a kik a kath. tant és annak hirdetőit ócsárolják. Hasonló vétket követnek el azok, kik a hamis tanok és tévelyek tanítóit magasztalják.

X. Kik a rágalmazót hallgatják, vagy a barátok közt viszálykodást támasztanak, rágalmazók.

Ezek számba tartoznak és ezek vétkében részesek azok is, a kik az ócsárló és rágalmazó emberekre hallgatván, a gyalázókat meg nem feddik, hanem velők örömet egyefértenek. Mert nehéz meghatározni, írják sz. Jeromos¹⁾ és Bernát.²⁾ a kettő között melyik kárhozatosabb, rágalmazni-e vagy a rágalmazót meghallgatni: mert nem volnának rágalmazók, ha nem akadnának, a kik rájuk hallgatnak. Ezekhez tartoznak azok, a kik ravaszságuk által az embereket egymástól elidegenítik, egymás ellen ingerlik és a viszályok terjesztésében nagyon gyönyörködnek, úgy, hogy a legszorosabb kapesokat és viszonyokat hazug beszédek által szétszakítván, a leghízelmasabb barátokat örök ellenségeskedésre és fegyverforgásra készítetik. E ragályt így kárhoztatja az Úr:³⁾ „Ne légy rágalmazó, se árulkodó a nép között“. Ilyenek voltak többen Saul tanácsosai közül, a kik azon voltak, hogy annak jó indulatát Dávidtól elidegenítsék és a királyt ellene felfingereljék.

XI. E törvény a hízélgést is tiltja.

Végre vétkeznek e részben a nyájaskodó emberek és a hízélgők, a kik nyájassággal és színtelt dicséretekkel befolyást gyakorolnak azok föléire és sziveire, a kiknek kegye, pénze és

¹⁾ Sz. Jerom. 52. l. ²⁾ Sz. Bern. Jenő pápáh. 2. 13. ³⁾ Móz. III. K. 19, 16.

tisztelete után sóvárognak, a kik mint a prófétánál olvassuk:¹⁾ „a gonoszt jónak és a jót gonosznak“ mondják s a kiknek kerülésére és körfünkől való eltávolítására int Dávid e szavakkal:²⁾ „Az igaz feddjen meg engem irgalmasságban és dorgáljon meg engem; de a bűnösök olaja ne kenje az én fejemet“. Mert noha ezek felebarátjokat épen nem rágalmazzák, mindazáltal neki igen ártanak, mivel még vétkeiket is dícsérvén, okot szolgáltatnak a bűnökben egész élete végeig való megmaradásra. E nemben pedig gonoszabb ama hízélgés, a mely a felebarát kárára és veszedelmére tör. Így Saul, midőn Dávidot a filiszteusok dühének és fegyverének akará kitenni, hogy megöljék, e szavakkal hízélgett neki:³⁾ „Ime nagyobbik leányom Merob, őt adom neked feleségül; csak légy erős férfiú és harszolj az Úr hadaiban“. Így szólították a zsidók Krisztus Urunkat csalárd szavakkal:⁴⁾ „Mester! tudjuk, hogy igazmondó vagy és az Isten útját igazságban tanítod“.

XII. A barátok hogyan hízélgnek ártalmasan veszélyesen beteg barátjuknak?

Sokkal ártalmasabb a barátok, atyafiak és rokonok beszéde, a melyet neha hízélgőleg intéznek azokhoz, a kik halálos betegségben levén, már haldoklanak, midőn azt állítják, hogy még nincs mit félnie a haláltól: midőn biztatják, hogy vig és jókedvű legyen és őt bűnei meggyónásától, mint a legleverőbb gondolatától elrettentik: végre midőn elméjét elfordítják attól, hogy a végső veszedelemre, a mely igen is jelen van, gondoljon és arról elmélkedjék. Azért mindenféle hazugságot kerülni kell, de legfőképp azt, a mely valakinek nagy kárt okozhat. A legistentelebb hazugság pedig az, midőn valaki a vallás ellen vagy a vallás felől hazudik.

XIII. E parancs ellen vétkeznek a gunyiratok szerzői, a tréfából vagy haszon végett hazudók és a képmutatók is.

Továbbá azon gyalázások és becsmérésekkel is igen meg lehet bántani Istent, a melyeket az ugy nevezett gunyiratok és

¹⁾ Iz. 5, 20. ²⁾ 140. zsolt. 5. ³⁾ Kir. I. K. 18, 17. ⁴⁾ Mát. 22, 16.

más efféle méltatlanságok okoznak. Azonkívül a tréfás vagy hasznos hazugság is, habár senkinek sincs sem kárára, sem hasznára, mindazáltal bizonyára illetlen; mert az apostol így int bennünket:¹⁾ „elhagyván a hazugságot, kiki szóljon igazat.“ Mert az a gyakori és nagyobb hazugságra nagy hajlandóságot rejt magában és a tréfahazugságok által szoknak rá az emberek a hazugságra: a miáltal azon gyanuba esnek, hogy nem igazmondók. Azért, hogy szavok hitre találjon, szüntelen esküdniök kell. Végre e parancs első része kárhóztatja a tettetést és pedig nemcsak a színlelt szavak, hanem a színlelt tettek is vétkesek: mivel mind a szavak, mind a tettek bizonyos jegyei és jelei azoknak, a mik kinek-kinek szívében vannak; ez okból az Úr a farizeusokat korholván, gyakran képmutatóknak nevezi őket. Ennyit a parancs első részéről, mely tilalmat foglal magában. Most fejtsük ki, mit parancsol az Úr a második részben.

XIV. Mit parancsol e törvény a második részében a köztörvénykezést illetőleg?

A parancs értelme és ezélja az, hogy az ítéllethozás igazságosan és a törvények szerint gyakoroltassék és az emberek el ne foglalják és bitorolják a törvénykezést: mert, mint az apostol írja,²⁾ nem szabad más szolgáját ítélni, nehogy a dolog és az ügy ismerete nélkül hozzanak ítéletet. Ily bünt követett el a papok és irástudók tanácsa, a kik szent Istvánt elítélték; ugyanazon bűnbe estek a filippiek elöljárói, a kiktől az apostol mondja:³⁾ „Nyilván, törvénytelenül megveretvén minket, római embereket, tömlöczbe vetettek és most alattomban küldenek el minket.“ Vigyázzanak, hogy az ártatlanokat el ne ítéljék vagy a gonosztevőket fel ne mentsek, megvesztegetés vagy kegy, gyűlölet vagy szeretet ne vezesse őket. Mert Mózes a véneket, a kiket a népnek bírává rendelt, így inti:⁴⁾ „Hallgassatok meg őket és a mi igaz, azt ítéljétek, akár polgár legyen az, akár idegen. Semmi különbség ne legyen a személyekoen, úgy hallgassátok meg a kicsinyt, mint a nagyot és senki személyére ne tekintetek, mert Isten ítélete az.“

¹⁾ Ef. 4, 25. ²⁾ Rom. 14, 4. ³⁾ Apost. Csel. 16, 37. ⁴⁾ Móz. V. K. 1, 16. 17.

*XV. A vádlottaknak, midőn a törvényes hatóság által kérdez-
tetnek, hazudni nem szabad.*

A vádlottaktól és a gonosztevőktől pedig Isten megkivánja, hogy az igazat megvallják, midőn a törvénykezés szabálya szerint kérdezik őket. Mert azon megvallás nem egyéb, mint Isten dicsérete és dicsőségeinek bizonyítása és némi hirdetése, miként Józsué mondja, ki midőn Achant az igazságnak megvallására inté, így szólt:¹⁾ „Fiam! adj dicsőséget Izrael Urának Istenének.“

XVI. Miben áll a tanuk kötelessége?

De mivel e parancs legfőképen a tanukat illeti, a plebánosoknak ezekről is szorgalmasan kell beszélniök. Mert a parancs lényege az, hogy nemesak tiltja a hamis tanúságot, hanem az igazságnak kimondását is parancsolja. Mert az emberi ügyekben igen jó szolgálatot tesz az igaz tanuvallomás, mivel számtalan dolog fordul elő, a melyeket mi nem tudhatunk, ha csak tanuk vallomásaiból meg nem ismerjük. Azért semmi sem szükségesebb, mint a tanuvallomások igazsága az oly dolgokban, a melyeket mi magunk nem tudunk, holott tudnunk kellene. Erre vonatkozik sz. Ágoston ama mondása:²⁾ „a ki az igazságot eltitkolja és a ki hazugságot szól, mindkettő vétkezik; az, mivel használni nem akar, ez, mivel ártani kíván.“ Azonban néha szabad az igazságot elhallgatni, de a törvényszéken kívül; mert a törvényszék előtt, midőn a tanut a bíró törvényesen felszólítja, az igazat mindenestre ki kell nyilvánítania. Itt azonban a tanuknak óvakodniök kell, nehogy emlékezetökben nagyon elbizakodva, bizonyosnak állítsák azt, a mit bizonyosan nem tudnak. Hátra van, hogy szóljunk a védők és ügyvédekről, azután a vádlókról és végre a kereső felekről.

XVII. Hogyan teljesíthetik kötelességöket az ügyvédek és az ügyviselők?

Ezek segélyöket és védelmököt szükség idején ne tagadják meg az emberektől és a szükölködöket ingyen védelmezzék: továbbá igazságtalan ügyek védelmezését fel ne vállalják, se a

¹⁾ Joz. 7, 19. ²⁾ Sz. Ágost 80. f. XI. t. 3. kérd.

pereket méltatlansággal ne nyujtsák, se fősvénységgel ne táplálják. A mi fáradozásuk és munkájuk bérért illeti, azt az igazság és méltányosság szerint határozzák meg.

XVIII. Mikor nem teljesítik jól kötelességüket a kereső felek és vádlók?

A kereső feleket pedig és a vádlókat inteni kell, nehogy valakinek szeretetből vagy gyűlölségből, vagy más indulatból, igazságtalan bevádolás által kárt okozzanak. Végre ez isteni parancs minden jámbor embernek szól, hogy a gyülekezetekben és társas körökben mindig igazán és meggyőződésből beszéljenek, semmit ne mondjanak, a mi mások becsületét sérthetné, még azok felől se, kiktől megsértve és bántalmazva érzik magokat, mivel meg kell emlékezniök, hogy azokkal oly viszonyban és összeköttetésben vannak, mint ugyanazon egy testnek tagjai.

XIX. Mi módon lehet a keresztyékekkel a hazugság utálatosságát megismertetni?

Hogy pedig a hívek a hazugság bűnét szívesebben kerüljék, bizonyítsa be nekik a plebánus e bűn súlyosságát és rutságát. Mert a szent iratok¹⁾ a hazugság atyjának az ördögöt nevezik. Az ördög ugyanis, mivel az igazságban meg nem állott, hazug és a hazugság atyja. Hozza fel ezen gonoszság eltávolztatása végett azon károkat, a melyek a hazugságot követik és minthogy ezek számtalanok, a károk és nyomorok forrásait és okait adja elő. És pedig először is, hogy mennyire megbántja Istent és mily nagy gyűlöletét vonja magára a hamis és a hazug ember. Salamon ama bizonyítékával világosítsa fel:²⁾ „E hatot gyűlöli az Úr és a hetedikét utálja lelke: a kevély szemeket, a hazug nyelvet, az ártatlan vért ontó kezeket, a gonosz gondolatokat forraló vért, a gonoszra sietve futó lábakat, a hazugságokat beszélni hamis tanut és azt, ki az atyafiak közé visszavonásokat hint.“ stb. Ki biztosítja tehát azt, ki Isten előtt oly gyűlöletes, hogy legsúlyosabban ne bűnhődjék.

¹⁾ Ján. 8, 44. ²⁾ Példab. K. 6, 16. és k.

XX. Minő károkat okoz a hazugság az emberi társadalomban?

Továbbá, miként sz. Jakab mondja,¹⁾ mi lehet gyalázatosabb és utálatosabb, mint ugyanazon nyelvvel, a melylyel az Istent és Atyát dicsérik, átkozni az embereket, a kik Isten képre és hasonlatosságára teremtettek, miként, hogy egy forrásból ugyanazon nyílás. n. édes és keserű viz fakadjon? Mert, a mely nyelv előbb Istent dicsére és magasztalá, az utóbb, a mennyire tőle függ. hazugság által őt gyalázattal és tiszteletlenséggel illeti. Azért a hazugok a mennyei boldogságból kizáratnak. Mert midőn Dávid Istentől kérdezte:²⁾ Uram! ki fog lakni a te hajlékban?“ válaszolá a Szentlélek: „Ki igazat szól szívében, ki nem cselekszik álnokságot nyelvével.“ A hazugság azon igen nagy kárral is jár, hogy ezen lelki betegség majdnem gyógyíthatlan. Mert, mintán a bűn, mely igazságtalan vád emelése, vagy a felebarát hírneve és becsületének kisebbitése által követtetett el, meg nem bocsátatik, ha csak a rágalmazó annak, a kít rágalmazott, az igazságtalanságért eleget nem tesz, ezt pedig igen nehezen teljesíthetik azok, a kiket, — mint főnebb megjegyztük, — a szégyen és tekintély némi hiu véleménye visszaretent: nem kételkedhetünk, hogy, a ki ama bűnben van, a pokol örök büntetésére van ítélve. Mert senki se remélje, hogy a rágalmakért és kisebbitésekért bocsánatot nyerhet, ha előbb eleget nem tesz annak, a kinek tekintélyén és hírnevén vagy a nyilvános törvényszék előtt, vagy a magán és családi körökben esorbát ejtett. Azonfelül e kár igen tág körű és másokra is kiterjed, mivel az álnokság és hazugság által a bizalom és igazság, az emberi társaság legszorosabb kötelékei felbomlanak, a melyek megszüntével az életben a legnagyobb rendetlenség következik be, ugy, hogy az emberek ugy látszik, mitsem különböznek az ördögöktől. Továbbá tanítsa a plebános, hogy kerülni kell a fecsegést, a melynek kerülése egyéb bűnöktől is megőriz, a hazugság ellen is hathatós óvszer, a mely büntől a fecsegők nehezen tudnak őrizkedni.

XXI. A hazugságok hiu mentségei megezáfoltatnak.

Végül oszlassa el a plebános azoknak tévedését, a kik üres

1) Jak. 3, 9. 2) 14. zsolt. 1, 3.

szavakkal mentetetik magokat és a hazugságot az okosoknak példájával védelmezik, a kiknek, mint mondják, szokásuk annak idején hazudni. Mondja ezeknek azt — s ez tagadhatatlan. — hogy¹⁾ a test okossága halál. Intse a hallgatókat, hogy bajaik és szorongatásaikban bizzanak Istenben s a hazudozás fortélyához ne folyamodjanak. Mert a kik ily mentő eszközhöz folyamodnak, azok nyíltan kijelentik, hogy inkább bizznak saját okosságukban, sem hogy Isten gondviselésébe helyezték reményeket. A kik hazugságuk okát azokra hárítják, a kiktől a hazugság által megesalattak: ezeket oktatni kell, hogy az embernek nem szabad boszut állania,²⁾ sem a rosszért rosszal fizetnie, hanem inkább a rosszat jóval kell meggyőznie: s ha szabad volna is az ily visszafizetés, mindazáltal senkinek sincs javára saját kárával boszut állani: már pedig a legnagyobb kár az, a melyet a hazugság által valunk. Azokat, a kik az emberi természet gyengeségét és gyarlóságát hozzák fel, figyelmeztetni kell ama kötelességre, hogy isteni segélyért könyörögjenek és az emberi természet gyöngeségének ne engedjenek. Kik a szokást vetik ellen, azokat inteni kell arra, hogy, ha a hazugságot megszokták, iparkodjanak, hogy igazmondók legyenek, főleg mivel azok, a kik gyakorlatból és szokásból vétkeznek, súlyosabb bünt követnek el, mint mások.

XXII. Mások hazugsága miatt nem kell hazudni.

Mivel vannak, a kik mentségül másokra hivatkoznak, a kiktől azt állítják, hogy főbnyire hazudnak és hamisan esküsznek, azokat oly módon kell ama véleményükről leszoktatni, hogy a rosszakat nem utánozni, hanem feddeni és javítani kell: ha pedig magunk is hazudunk, más feddésére és javítására szavunknak esekély hatása van. Másokat, a kik azzal védik magukat, hogy igazat szólva gyakran kárt vallottak, így ezáfolják meg a lelkipásztorok: hogy ez nem mentség, hanem vád, minthogy a keresztény embernek kötelessége bármint kárt vallani inkább, mint hazudni.

XXIII. Sem tréfából, sem hasznból nem szabad hazudni.

Még két osztálya van azoknak, a kik hazugságaikat men-

¹⁾ Rom. 8, 6. ²⁾ Rom. 12, 19, 21.

tegetik; azoké, a kik azt mondják, hogy tréfából és azoké, a kik érdekből hazudnak, mint, a kik sem venni, sem eladni jól nem tudnak a nélkül, ha csak hazugsággal nem élnek. Mindkét osztálybelieket hibájokról le kell szoktatni. És pedig az elsőket vissza lehet tartani e büntől, ha bebizonyítjuk nekik, hogy e nemben a vétkezésre való hajlamot növeli a hazugság gyakorisága, s egyszersmind szívökre kell kötni, hogy minden haszontalan szóról számot kell adniok:¹⁾ az utóbbiakat pedig keményebben is meg kell dorgálni, a kik mentegetődzésükkel épen önmagukat vádolják, midőn kimutatják, hogy előttük épen nincs hit-ele és tekintélye Isten ama szavainak:²⁾ „Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát, és ezek mind hozzáadatul nektek.“

X. FEJEZET.

A kilencedik és tizedik parancsról.

Felebarátod³⁾ házát ne kívánjad, se feleségét ne kívánjad, se szolgáját, se szolgálóját, se ökrét, se szamarát, se semmit, a mi az övé.

I. Miképen tudjuk meg, hogy a kilencedik és tizedik parancs a többi nyolczat magában foglalja?

A mi e két utolsó parancsot illeti, mindenekelőtt azt kell megjegyeznünk, hogy ezek ugyszólván a módot szabják élénk. a mely szerint a többi parancsot meg kell tartanunk. Mert a hit e szavak parancsolnak, oda ezélez, hogy, ha valaki a törvény főnebbi parancsait megtartani törekszik, legfőkép azon legyen, hogy „ne kívánjon“; mivel, a ki nem kíván, az megelégszik a sajátjával, másé után nem sóvárog, mások szerencséjén örvend, a hallhatatlan Istent dicsőíti, neki benső hálát ad, a szombatot megtartja, azaz: állandó nyugalmat élvez és az előljárókat tiszteli, végre sem tettel, sem szóval, sem semmi egyéb módon meg nem sért senkit sem. Mert minden rossznak gyökere és

¹⁾ Mát. 12. 36. ²⁾ Mát. 6, 23. ³⁾ Móz. II. K. 20, 17.

magva a rossz kívánság; a kiket ez tüzel, azok hanyatt-homlok rohannak a gaztettek és a bünök minden nemébe. Ezeket szem előtt tartván, mind a plebános szorgalmasabban fogja előadni azokat, a melyek következnek, mind pedig a hívek figyelmesebben fogják őt meghallgatni.

II. Hogyan különbözik egymástól e két parancs?

Jóllehet, e két parancsot egybekapcsoltuk, azért, mivel tárgyuk nem elütő és egyképen is elő lehet adni: mindazáltal a plebános majd ösztönözve, majd intve egy tárgyalhatja azokat együttesen, mint külön, a mint neki alkalmasabbnak látszik. Ha pedig a tiz parancs fejtegetéséhez fog, mutassa ki, miben áll a különbség e két parancs között és miben különbözik egyik kívánság a másiktól; a mely különbséget sz. Ágoston¹⁾ Mózes II. könyvéről való kérdések ezimű könyvében kifejti. Mert ezek egyike csak azt tekinti, a mi hasznos, a mi előnyös; a másika testi kéjre és gyönyörökre törekszik. Ha tehát valaki birtokot vagy házat kíván meg, az inkább nyereséget és hasznót, mint gyönyört hajhász; ha pedig másnak feleségét kívánja meg, akkor nem a haszon, hanem a kéjvágy tüzeli.

III. Valljon a hatodik és hetedik parancs kifejezte-e eléggé azt, a mi e két utolsóban foglaltatik?

E parancsok azonban kétféleképen voltak szükségesek; először, hogy a hatodik és hetedik parancs értelmét kifejtsék. Mert, noha a természetes ész is belátja, hogy a házasságtörés tilalma egyuttal a más felesége birásának kívánságát is tiltja. (mert, ha szabad volna megkivánni, birni is szabad volna) mindazáltal a zsidók közül igen sokan, a büntől elvakítottva, nem juthattak azon meggyőződésre, hogy higgyék, miszerint az Isten megtiltotta; sőt még Isten eme törvényének hozása és kihirdetése után is sokan, — a kik a törvény magyarázóinak tartották magokat, — ezen hibában szenvedtek. A mit világosan kifejeznek az Ur ama szavai sz. Máténál:²⁾ „Hallottátok, hogy mondatott a régieknek: ne paráználkodjál; én pedig mondom nektek,“ stb. Másodszor szükséges e két parancs, mivel némelyek megkülönböztetve és

¹⁾ Sz. Ágost. 71. kérd. ²⁾ Mát. 5, 27. 28.

nyíltan tiltatnak, a miket a hatodik és hetedik parancs kifejtve nem tilt. Így például: a hetedik parancs megtiltotta, hogy valaki a másét igazságtalanul megkivánja, vagy elragadni törekedjék; ez pedig tiltja, hogy semmikép se kívánja, habár jogosan és törvényesen hozzá juthatna ahhoz, a minek elnyeréséből felebarátjának kára következhetik.

IV. Mily nagy jótéteménye Istennek az, a miben e törvény parancsa által részesülünk?

De mielőtt a parancs megmagyarázásához fognánk, mindenekelőtt arra kell figyelmeztetni a híveket: hogy e parancs nemcsak arra tanít, hogy vágyainkat fékezzük, hanem hogy Istennek hozzánk való végtelen kegyességét is ismerjük meg. Mert midőn a törvény főbbi parancsaival mintegy némi védő eszközökkel ruházott fel bennünket, nehogy valaki magunkat vagy a miénket megsértse: e parancs hozzáadásával főképp arról akart gondoskodni, nehogy kívánságainkkal mi magunk sértsük meg magunkat; a mi könnyen megtörténhetik, ha mindent megkivánhatnánk és óhajthatnánk. Tehát ezen, a megkivánást tiltó törvényvel Isten arról gondoskodott, hogy a kívánságok ingerei, a melyek bennünket minden ártalmasra szoktak izgatni, e törvény ereje által némiképen elfojtatván, kevésbbé zaklassanak bennünket és így a kívánságok azon alkalmatlan ösztönzésétől menten több időnk legyen az áhitat és vallás ama sok és nagy kötelmeinek teljesítésére, a melyekkel magának Istennek tartozunk.

V. Az isteni és emberi törvényeknek mily különbsége tűnik ki e két parancsból?

De nemcsak arra tanít bennünket e törvény, hanem azt is kimutatja, hogy Isten törvénye olyan, a melyet nemcsak a kötelességek külső teljesítése által, hanem a szív benső érzelmével is meg kell tartanunk. Az isteni s emberi törvények között levő különbség abban áll, hogy ezek megelégesznek a külső dolgokkal, azok pedig, mivel Isten a szívet vizsgálja, magának a szívnek szeplőtlen és őszinte tisztaságát és romlatlanságát is kívánják. Tehát az isteni törvény olyan, mint a tükör, a melyben természetünk fogyatkozásait szemléljük. Azért mondotta az

apostol: ¹⁾ „A kívánságról nem tudtam volna, ha a törvény nem mondaná: ne kívánjad“. Minthogy t. i. a kívánság, vagyis a bűnnek gyújtó szere, a büntől vette eredetét, folytonosan bennünk lappang, ebből ismerjük meg, hogy bűnben születünk; azért esdve folyamodunk ahhoz, a ki egyedül törölheti el a bűn szennyét.

VI. Miféle kívánság nem tiltatik itt és mi a kívánság?

E parancsok mindegyike pedig a többivel abban megegyezik, hogy részint tilt, részint parancsol valamit. A mi a tilalmat illeti, nehogy valaki a vétek nélkül való kívánságot némileg bűnnek gondolja, mint midőn a lélek a test ellen kíván²⁾ vagy az Isten igazságait minden időben óhajtja, mint Dávid³⁾ epedve óhajtotta: magyarázza meg a plebános, milyen kívánság az, a melyet e törvény parancsa szerint kerülnünk kell. Azért tudnunk kell, hogy a kívánság nem egyéb, mint némi fölgerjedése és ereje a léleknek, a melytől ösztönöztetve az emberek azon kedves dolgok után sóvárognak, a melyeket nem bírnak. És valamint szívünk egyéb gerjedelmei nem mindig rosszak: úgy a kívánságot sem kell mindenkor bűnnek tartani. Azért magában véve nem rossz, ha ételt vagy italt kívánunk vagy midőn fáznak, melegedni, vagy ellenkezőleg, midőn melegünk van, hűtözni kívánunk. És bár a kívánság ezen tehetségét a természet útján Isten oltotta belénk; de első szüleink vétke okozta, hogy az a természet határain túlesapván annyira megromlott, hogy gyakran azok megkívánására izgattatik, a melyek a lélekkel és észszel ellenkeznek.

VII. Különösen minő hasznokat szerez az embernek a józan észszel megegyező kívánság?

Sőt e tehetség, ha mérsékelt és határai közt marad, gyakran nem csekély hasznot is hajt; mert először azt eszközli, hogy folytonos imával Istenhez forduljunk és esedezve kérjük tőle, a mit leginkább óhajtunk; mert az imádság óhajtásunk tolmácsa. Hogyha a kívánságnak ezen nem rossz tehetsége nélkül volnánk, Isten egyházában gyérebbe volna az ima. Továbbá eszközli, hogy

¹⁾ Rom. 7, 7. ²⁾ Gal. 5, 17. ³⁾ 118. zsolt. 20.

Isten adományait becselebbnek tartjuk; mert minél hevesebben kívánunk valamit, annál kedvesebb és kellemesebb az nekünk, midőn megnyerjük. Azután maga a gyönyör, melyet az óhajtott tárgy bírása nekünk okoz, Isten iránt buzgóbb hálára indít bennünket. Ha tehát szabad valamikor kívánni, meg kell vallanunk, hogy nem minden kívánság tilos.

VIII. *Hogyan nevezi az apostol a kívánságot bűnnek?*

És jöllehet, sz. Pál¹⁾ a kívánságot bűnnek nevezte, mindazáltal azon értelemben kell venni, a melyben Mózes²⁾ szólott, kinek bizonyítékára hivatkozik; mint magának az apostolnak szavaiból látjuk. Mert azt a Galatákhöz irt levelében a test kívánságának nevezi: ³⁾ „Lélek szerint járjatok. — ugymond, — ugy a test kívánságát véghez nem viszitek.“

IX. *Melyik kívánság az, a mely itt éppen nem tiltatik és nem bűn?*

Tehát ama természetes és mérsékelt kívánság, mely határain túl nem csap, nem tiltatik s annál kevésbé a jámbor lélek ama szellemi vágya, a melynél fogva azok kívánására indittatunk, a mik a testtel ellenkeznek. Sőt erre buzdít bennünk a szentírás: ⁴⁾ „Kívánjátok az én beszédeimet;“ és: „Jöjjetek át mindnyájan hozzám, kik engem kívántok.“ ⁵⁾

X. *Melyik kívánság van itt megtiltva?*

E tilalom tehát nem magát a kívánás tehetségét, melyet mind jóra, mind rosszra lehet használni, hanem a gonosz kívánság használatát tiltja teljességgel, hanem azt, a mely a test kívánságának és a bűn gyújtószereinek neveztetik s ha a lélek beleegyezését bírja, mindig abünök közé kell számítani. Tehát csak azon rossz kívánság tiltatik, melyet az apostol⁶⁾ a test kívánságának nevez, t. i. a kívánság ama gerjedelmei, amelyeket az ész nem korlátol és amelyek az Istentől kijelölt határokat túllépik.

¹⁾ Rom. 7, 7. ²⁾ Móz. II. K. 20, 17. ³⁾ Gal. 5, 16. ⁴⁾ Bölcs. K. 6, 12
⁵⁾ Jézus Sirák fia K. 24, 26. ⁶⁾ Gal. 5, 16.

XI. Miből lehet megismerni, hogy a kívánság bűn?

E kívánság kárhóztatva van, részint mivel rosszat kíván, mint a házasságtörést, részegséget, gyilkosságot és más efféle gonosz tetteket, melyekről így szól az apostol:¹⁾ „Ezek pedig reánk nézve jelképül történtek, hogy ne kívánjunk, mint azok kívántak;” részint, mivel, jóllehet a dolgok természetileg nem rosszak, de másrésről van ok, a mely miatt azokat kívánni nem szabad; ilyenek azok, a melyeknek bírását Isten vagy az egyház tiltja. Mert nem szabad azokat megkívánnunk, a miket bírnunk éppen nem szabad; milyenek voltak hajdan az ó törvényben az arany és ezüst, a melyekből a bálványokat önteni szokták, a miknek megkívánását megtiltja az Ur²⁾ Mózes V. könyvében. Továbbá ezen vétkes kívánság azért tiltatik, mivel máséi azok, a miket megkívántunk, mint a ház, szolga, szolgáló, mező, feleség, ökör, szamar és sok egyéb; a melyek, minthogy máséi, azért az isteni törvény megkívánásukat tiltja; és az ily dolgok kívánása rossz és a legnagyobb bűnök közé számítatik, midőn megkívánásukhoz a lélek beleegyezése hozzá járul.

XII. Miben áll főképen a kívánság vétkessége?

A bűn természetét ugyanis akkor ölti magára, midőn a lélek a rossz kívánságoktól ösztönözötve, a gonosz dolgokban gyönyörködik és ezekbe vagy beleegyezik, vagy ellenök nem áll. Ezt sz. Jakab,³⁾ midőn a bűn kezdetét és előhaladását kimutatta, e szavakkal tanítja: „Kiki saját kívánságától vonzatva és kecsesgetve kísértetik; azután a kívánság, ha egyszer fogant, bünt szül, a bűn pedig, ha véghezvitetik, halált okoz“.

XIII. Mi a két utolsó parancs értelme?

Midőn tehát e törvény így óv bennünket: „ne kívánjad“, e szavaknak az az értelme, hogy az idegen javak megkívánásától őrizkedjünk; mert az idegen javak megkívánásának szomja mérhetlen és végtelen és soha ki nem elégítettik, mint írva van:⁴⁾ „A fősvény nem telik be pénzzel“: amelyről Izaiás így ír:⁵⁾

¹⁾ I. Kor. 10, 6. ²⁾ Móz. V. K. 7, 25. ³⁾ Jak. 1, 14. 15. ⁴⁾ Jézus Sirák fia K. 5, 9. ⁵⁾ Iz. 5, 8.

„Jaj nektek, kik házhoz házat ragasztotok és mezőhöz mezőt foglaltok“. De az egyes szavak magyarázatából e bűn undokságát és nagyságát könnyebben megismerhetjük.

XIV. Mit kell ezen parancs szövegében a ház szó alatt érteni?

Azért fejtsé ki a plebános, hogy a „ház“ szó nemcsak a helyet, a melyben lakunk, hanem az egész örökséget jelenti, mint a sz. írók beszédmódjából és szokásából kitűnik. Mózes II. könyvében¹⁾ írva van, hogy a bábáknak Isten házat építe. E mondás azt jelenti, hogy vagyonukat növelte és szaporította. E magyarázathól tehát világos, hogy ezen parancs tiltja, hogy a kinesek után kapzsian ne sóvárogjunk és mások birtokát, hatalmát, becsületét irigyeljük, hanem állapotunkkal, akármilyen legyen az, akár alacsony, akár kitűnő, megelégedjünk. Végre tudnunk kell, hogy más dicsőségét sem szabad megkivánnunk, mert ez is a „házhoz“ tartozik.

XV. Mit jelentenek az ökrök és szamarak szavak?

A mi pedig következik: „se ökrét, se szamarát“, azt jelenti, hogy nemcsak azokat, a mik jelentékenyek, mint a ház, fényes származás és hirnév, ha ezek máséi, megkivánnunk nem szabad: hanem a csekélyeket sem, akár lelkes, akár lelketlen dolgok.

XVI. Mily szolgálókról szól ezen parancs?

Azután következik: „se szolgálját“, a mit úgy a rabszolgálókról, mint egyéb szolgálókról kell érteni, a kiket épen úgy, mint másnak egyéb jószágát, megkivánnunk nem szabad. A szabad embereket pedig, a kik saját akaratukból szolgálják, akár bérért, akár szeretet és hódolattól indíttatva, egyáltalában nem szabad, sem szavakkal, sem kecségtetéssel, sem ígéretekkel, sem jutalmakkal megvesztegetni és bujtogatni, hogy elhagyják azokat, a kikhez önként szegődtek: sőt még, ha azon idő előtt, a meddig megigérték, hogy azok szolgálatában fognak maradni, tőlük eltávoznak, e parancs szerint inteni kell őket, hogy hozzájok mindenesetre visszatérjenek.

¹⁾ Mózes II. K. 1, 21.

XVII. Miért tesz e parancs is említést a felebarátról?

Hogy pedig e parancsban szó van a felebarátról, az arra céloz, hogy lássuk azon emberek bűnét, a kik a határos szántóföldeket vagy a szomszéd házakat vagy más effélet, a mi az övékkel határos, megkivánni szokták. Mert a szomszédságot, a mely a barátsághoz tartozik, a kívánság bűne a szeretetből gyűlölségre változtatja.

XVIII. Nem sértik meg e törvényt, a kik felebarátjok eladó javait igazságos áron megvenni kívánják.

E parancsot legkevésbbé nem sértik meg azok, kik felebarátjok eladó javait megvenni kívánják vagy igazságos áron megveszik; mert azok nemcsak meg nem sértik felebarátjukat, hanem inkább nagy segítségére vannak, mivel neki a pénz nagyobb előnyére és hasznára szolgál, mint azon javak, a melyeket áruba bocsát.

XIX. Hogyan értendő a tizedik parancs a felebarát feleségének meg nem kívánásáról?

Az idegen javak meg nem kívánásáról szóló parancs után egy másik következik, a mely tiltja, hogy más feleségét megkivánjuk; a mely törvény nem egyedül ama kéjvágyat tiltja meg, a melylyel a házasságtörő más feleségét megkivánja, hanem azt is, melytől indítatva valaki más nejét feleségül kívánja; mert azon korban, midőn a váláslevél meg volt engedve, könnyen megtörténhetett, hogy a ki egyiktől elbocsátatott, azt más feleségül vette. De ezt az Úr megtiltotta, hogy se a férjek feleségeik elhagyására ne ingereltessenek, se a feleségek férjeik iránt engedetlenek és daczosak ne lennének, úgy, hogy ez okból mintegy kénytelenek volnának a férjek őket elbocsátani. Most pedig súlyosabb e bűn, mivel az asszonyt, habár férjétől elbocsátatott is, másnak nem szabad elvenni előbb, mint a férj halála után. Tehát a ki másnak feleségét megkivánja, egyik kívánságból könnyen a másikba esik; mert vagy a férj halála vagy házasság után sóvárog. És ez oly asszonyokról is áll, a kik mással eljegyezve vannak; mert ezeket sem szabad megkivánni, mivel azok, kik a szerződést felbontani törekszenek, megsértik

az adott szó szentségét. És valamint azt, ki mással házasságra kelt, megkivánni épen nem szabad: úgy azt, ki Isten tiszteletére és szolgálatára szentelte magát, feleségül kívánni semmikép sem szabad.

XX. Ezen törvény ellen nem vétkezik a ki oly asszonyt kér feleségül, kinek férjét holttnak gondolja.

Ha pedig valaki a nőt, kinek férje van, feleségül kívánja azért, mivel férjetlennek gondolja, de ha tudná, hogy férjével van, házasságra nem óhajtana, miként ez, mint olvassuk, Fáraóval¹⁾ és Abimelekkal megtörtént, a kik Sárát feleségül venni óhajtották, mert őt férjezettnek épen nem, hanem Ábrahám nővéreinek, nem pedig feleségének gondolák: az bizonyára, ki ily lelkülettel bír, e törvény ellen nem vétkezik.

XXI. Azokon kívül, a mik tiltatnak, mik parancsoltatnak ezen törvény által?

Hogy pedig a lelkipásztor kijelölhesse a gyógyszereket, melyek a kívánság vétkének elhárítására alkalmasak, fejtse ki a parancs második részét, a mely abban áll, hogy ha kincsekkel bővelkedünk, szívünkkel azokhoz ne ragaszkodjunk s a jámborság és az isteni dolgok iránt való szeretetből azokról lemondani készek legyünk s a pénzt örömet fordítsuk a szegények nyomorának enyhítésére; ha pedig szűkölködünk, a nyomort türelmes és vidám lélekkel viseljük. És ha javaink osztogatásában ugyan bőkezűek vagyunk, az idegen javak után való vágyakat elnyomjuk. A szegénység diéséretéről és a gazdagság megvetéséről pedig könnyen gyűjthet a lelkipásztor a szentírásból és a szent atyáktól adatokat és könnyen előadhatja azokat a hívő népnek. Továbbá ezen törvény parancsolja, hogy erős vágygyal és a legfőbb törekvéssel óhajtsuk, hogy ne a mit mi kívánunk, történjék, hanem a mit Isten akar, a mint az Ur imádságában kifejeztetik.²⁾ Az Isten akarata pedig főkép az, hogy mi kívántképen megszenteltessünk és lelkünket szeplőtelenül s minden szennytől tisztán és épen megőrizzük és gyakoroljuk magunkat azon lelki és szellemi kötelességekben, melyek a testi érzékekkel

¹⁾ Móz. I. K. 12, és 20. ²⁾ Mát. 6, 10.

ellenkeznek: s ezek kívánságait megfélekezve, az ész és lélek vezetése alatt jámborul élünk; és a mely érzékek még a kívánságokat és szenvedélyeket táplálják, leginkább azoknak erejét nyomjuk el.

XXII. Mit kell a keresztényeknek főképp megfontolniok, hogy a rossz kívánság erejét megfélekezzék?

De a kívánságok tüzének eloltását nagyban előmozdítja az is, ha azon rossz következményeket, a melyek azokból származnak, meggondoljuk. Az első rossz következmény pedig az, hogy ha a kívánságoknak engedünk, lelkünkön a bűn legnagyobb erővel és hatalommal uralkodik. Azért int az apostol:¹⁾ „Ne uralkodjék a bűn a ti balandó testetekben, hogy kívánságainak engedelmeskedjete.” Mert valamint, ha a kívánságoknak ellentállunk, a bűn ereje megtörik: úgy, ha azok legyőznek bennünket, az Urat birodalmából kiűzzük és helyébe a bűnt vezetjük be. A második rossz következmény továbbá az, hogy a kívánságból, mint forrásból ered minden bűn, mint sz. Jakab²⁾ tanítja. Ugyanezt mondja sz. János³⁾ is: „Mind, a mi e világon vagyon, a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevésége.” A harmadik rossz következmény abban áll, hogy ezen kívánságok a józan ész ítéletét elhomályosítják. Mert az emberek a kívánságok homályától elvakítatva, mindent helyesnek és jónak tartanak, a mi után vágyódnak. Azonkívül a kívánság ereje elnyomja az Isten ígését, a melyet ama nagy magvető, az Isten lelkeinkbe hintett. Irva van ugyanis szent Márknál:⁴⁾ „Olyanok is vannak, melyek a tövisek közé vettetnek; ezek azok, kik az ígét hallják, de a világi gondok, a gazdagság csalárdsága és egyebek megkívánása belopódzván, elfojtják az ígét és gyümölestelenné teszik.”

XXIII. Kik esnek leginkább a kívánságok törébe?

A kik a rossz kívánság ereje alatt leginkább szenvednek s a kiket azért a lelkipáztornak e törvény megtartására szorgosabban kell serkentenie, azok, a kik e beestelen játékokban gyönyörködnek vagy kik a játékkal mértékletlenül visszaélnek; továbbá a kereskedők, kik az inséget és a gabona drágaságát

¹⁾ Rom. 6, 12. ²⁾ Jak. 1, 14. ³⁾ I. Ján. 2, 16. ⁴⁾ Márk. 4, 18, 19.

óhajtják és rossz néven veszik, hogy kívülők mások is vannak, kik eladnak vagy vesznek, hogy ők minél drágábban adhasanak és olcsóbban vehessenek. E részben azok is vétkesek, a kik mások szükölködését óhajtják, hogy így vagy eladás vagy vevés által nyerhessenek. Vétkeznek a katonák is, a kik háborut kívánnak, hogy rabolhassanak; hasonlóképen az orvosok, a kik betegségeket, a törvénytudók, a kik nagy és számos peres ügyet óhajtanak; azután a kézművesek, a kik nyereségvágyból mindenben, a mi az élelem- és az élet szükségéhez tartozik, drágaságot kívánnak, hogy ebből nagyobb hasznot merithessenek. Ezenkívül súlyosan vétkeznek e részben azok, a kik mások dicséretét és dicsőségét szomjuhozzák és kívánják, mások hírnevének nem minden kisebbitése nélkül, főkép, ha rest és semmirevaló emberek; mert a jó hír és dicsőség az erénynek és szorgalomnak, nem pedig a renyheségnek vagy tudatlanságnak jutalma.

NEGYESEDIK RÉSZ.

I. FEJEZET.

Az imáról s főképp annak szükségességéről.

I. Hogyan kell Istenhez imádkozni?

A hívő nép üdvére igen szükséges a lelkipásztori tiszt és hivatal betöltésében az ima sürgetése, melynek hasznát és módját sokan nem fogják tudni, ha a lelkipásztor jámbor és hű szorgalommal elő nem adja. Azért a plebános fő gondja arra irányuljon, hogy ájtatos hallgatói megértsék, miért és hogyan kell Istenhez imádkozni. A szükséges imának minden kellékét magában foglalja azon isteni minta, melyre Krisztus Urunk az apostolokat s azok és utódaik által mindazokat, kik a keresztény hitet felveszik, megtaníttatni akarta; melynek szavait és értelmét úgy szívünkbe s emlékezetünkbe kell vésnünk, hogy tétovázás nélkül tudjuk. Hogy pedig a lelkipásztorok utmutatással birjanak arra nézve, hogy mikép kell a hiveket az imádság ezen módjára megtanítani, előadjuk itt a szükségesebbeket, — azon írókból véve, — kiknek e nemben való bő tudománya különösen dicséretes; a többit, ha szükséges lesz, ugyanazon kútfőkből merithetik a lelkipásztorok.

II. Az ima az üdvösségre szükséges.

Először is tehát ki kell fejteni, mily szükséges az ima, melynek törvénye nem egyedül tanácsképen adatott, hanem kötelező parancs erejével is bír. A mit Krisztus Urunk e szavakkal fejezett ki: ¹⁾ „Szükséges mindenkor imádkozni.“ Az ima ezen

¹⁾ Luk. 18, 1.

szükségességét maga az anyaszentegyház is kijelenti az Ur imádságának azon mintegy bevezetésével: ¹⁾ „[dvösséges rendelet által figyelmeztetve és isteni tanítás által oktattatva, hátorkodunk mondani.“ Minthogy tehát az ima a keresztyéneknek szükséges vala és a tanítványok őt kérék: ²⁾ „Uram! taníts minket imádkozni:“ az Isten Fia imamintát adott nekik, s reményt nyújtott azok megnyerésére, a mikért könyörögnek. És ő maga példájával ment elől az imádkozásban, melyet nemcsak folytonosan gyakorolt, hanem abban egész éjeket is töltött. ³⁾ És ezen kötelelességre utóbb az apostolok nem mulasztották el megtanítani azokat, kik Jézus Krisztus hitére tértek. Mert mind sz. Péter ⁴⁾ és János ⁵⁾ gondosan intik arra az ájtatos híveket, mind az Apostol, fontosságáról megemlékezve, több helyen figyelmezteti a keresztyéket az ima üdvös szükségességére.

III. Hogyan lehet az embereket leginkább e szükséges köteleltség megismerésére bírni?

Azonfelül oly sok, a lélek és test védelmére megkívántató jóra és előnyre van szükségünk, hogy szükségkép az imához kell fordulnunk, mint a mely szükségünk legjobb tolmácsa és megnyerője azoknak, a mikre szükségünk van. Mert Isten senkinek semmivel sem tartozván, nincs más mód, mint, a mire szükségünk van, tőle imával kérni, melyet, mint szükséges eszközt adott nekünk annak megnyerésére, a mit óhajtunk.

IV. Nem tehetünk eleget minden szükségletünknek, hacsak nem ima által.

Főképen, mivel tudjuk, hogy vannak, a miket csak annak segedelmével lehet megnyerni. A szent imának ugyanis azon kitünő ereje van, hogy leginkább az által üzetik ki a gonosz lélek. Mert van az ördögöknek oly faja, mely nem üzetik ki, csak imádság és böjtölés által. ⁶⁾ Azért a jeles ajándékok nagy kincsétől fosztják meg magokat azok, kik az ájtatos és gyakori imádkozást szokásba és gyakorlatba nem veszik. Mert nemcsak kellő, hanem folytonos ima szükséges annak megnyerésére, a mit óhajtunk.

¹⁾ A római misekönyv szavai. ²⁾ Luk. 11, 1. ³⁾ Luk. 6, 12. ⁴⁾ I. Pét. 3. 7. és 4, 7. ⁵⁾ I. Ján. 3, 22. és 5, 14. 16. ⁶⁾ Mát. 17, 20.

„Mert,“ mint szent Jeromos mondja:¹⁾ „irva van: minden kérőnek adatik:“ ha tehát neked nem adatik, azért nem adatik, mert nem kérsz: „kérjétek tehát és adatik nektek.“

II. FEJEZET.

Az ima hasznosságáról.

I. Mi az imának első gyümölcse?

Ezen szükségesség pedig legkellemesebb haszonnal jár, mely legbőségebb gyümölcsöket terem; melyeknek bőségét találják a lelkipásztorok a sz. írónál, ha szükséges lesz azokat a hivelkel közölni. Mi a sok közöl néhányat szemeltünk ki, melyeket itt előadni alkalmasnak véltünk. Tehát az első gyümölcs, melyben az ima által részesülünk, az, hogy az imádsággal az Istent tiszteljük; mivel az ima a hitnek némi bizonyosága, mely a szentírásban tömjénnel hasonlittatik össze. „Jusson tehát,“ így szól a próféta,²⁾ „imádságom, mint a jó illatszert a te szined elé.“ Azért ekképen alárendeltségünket valljuk Isten iránt, kit minden jó szerzőjének ismerünk és hirdetünk, kiből egyedül bizunk, kiből boldogságunk és üdvünk egyedüli erősségét és menedékét birjuk. E gyümölcsre azon szavakkal is intetünk:³⁾ „Híjj segítségül engem a szorongatás napján; megmentelek és tisztelni fogsz engem.“

II. Miben áll a második haszon, melyet az imádság által nyerünk?

Az imából igen bőséges és kellemes haszon származik, midőn Isten imádságunkat meghallgatja: mert szent Ágoston mondása szerint,⁴⁾ az ima a menyország kulcsa. „Mert az ima, úgymond, fölszáll és az Isten könyörületesége leszáll. Jóllehet, mély a föld, magas az ég, mégis meghallja az Isten az ember kérését.“ Az ima ezen gyakorlata oly nagy erővel és haszonnal

¹⁾ Sz. Jer. Mát. 7. fejt. f. ²⁾ 40. zsolt. 2. ³⁾ 49. zsolt. 15. ⁴⁾ Szt. Ágost. 47. besz. App. ell.

bir, hogy általa a mennyei ajándékok bőségét nyerjük. Mert egyrészt a Szentlelket számunkra vezérül és segítségül megnyeri, másrészt a hit megtartását és tisztaságát eszközli, s a büntetősektől szabadulást, a kísértetekben isteni segedelmet és az ördög fölött győzelmet szerez. Valóban az ima az örömmnek bő forrása. Azért mondá az Úr: ¹⁾ „Kérjétek és megnyeretik, hogy örömtök teljes legyen.“

III. Az isteni fölség mindig meghallgatja az ájtatos imát.

Kétséget sem szenved, hogy Isten a buzgó imát meghallgatja, mint kiténik a szentírás számos helyeiből, melyek közül, minthogy általában ismeretesek, példakép csak azokat érintjük, melyek Izaiásnál olvashatók. „Mert akkor, ugymond, ²⁾ könyörögsz és az Úr meghallgat, kiáltasz és mondja: ime jelen vagyok;“ és ismét: ³⁾ „És leszen, mielőtt kiáltanak, én meghallgatom; és még mikor szólnak, meghallom.“ Azok példáit pedig, kik Istentől meghallgattattak, minthogy majdnem megszámlálhatatlanok és ismeretesek, elhallgatjuk.

IV, Miért nem nyerjük meg néha, a miket kérünk?

Azonban megtörténik néha, hogy a mit Istentől kérünk, meg nem nyerjük. Úgy van; de akkor leginkább gondoskodik rólunk az Isten, vagy mivel más nagyobb vagy bővebb adományokkal ajándékoz meg bennünket, vagy mivel a mit kérünk, nekünk sem nem szükséges, sem nem hasznos; sőt tán fölösleges és káros hatású lehetne, ha megadná. „Mert némelyeket, így szól szent Ágoston, ⁴⁾ megtagad az Isten könyörületességéből, miket megád haragból.“ Némelykor az is megtörténik, hogy oly szórakozottan és hanyagul imádkozunk, miként magunk sem figyelünk azokra, a miket mondunk. Mivel pedig az ima az elmének Istenhez való felemelése, ha ima közben a lélek, melynek Istenre irányozva kell lennie, tétováz és az ima szavai minden buzgóság és ájtatosság nélkül figyelmetlenül mondatnak: az ilyen imádkozás üres hangját keresztény imának hogyan mondhatjuk? Azért épen nem lehet csodálni, ha Isten akara-

¹⁾ Ján. 16, 24. ²⁾ Izai. 58, 9. ³⁾ Izai. 65, 24. ⁴⁾ Sz. Ágost. 130. lev. 14. fej.

tunkat nem teljesíti, minthogy hanyag és figyelmetlen imádkozásunkkal kijelentjük, hogy magunk sem akarjuk, a mit kérünk vagy olyasmit kérünk, a mi ránk nézve káros volna.

V. A kik kellően kérnek, többet nyernek, mint kérnek.

Ellenben azoknak, kik figyelemmel és buzgón imádkoznak, sokkal többet ad az Isten, mint a mennyit kérnek: a mit az apostol is bizonyít az Efezusiakhoz¹⁾ írt levelében; és a tékozló fiúról szóló példázatban²⁾ is kijelentetik, ki kedvezőbb fogadtatást nem is várt, és igen megelégedett volna, ha atya őt béres szolgáló befogadja, ámbar Isten nem egyedül a kérőkre, hanem a jólelkűekre is egyaránt árasztja kegyelmét, nemcsak adományainak bősége, hanem azok gyors megadása által is. Ezt bizonyítja a szentírás, midőn azt mondja:³⁾ „A szegények kívánságát meghallgatta az Úr.”⁴⁾ Mert a szűkölködők benső és néma óhajait meghallgatja az Isten, be sem várván kérésüket.

VI. Miben áll az imának harmadik haszna?

Ehhez járul azon haszon is, hogy az imádság által a lelki erőnyeket nemcsak gyakoroljuk, hanem növeljük is, kiváltképp pedig a hitet. Mert valamint nem imádkoznak kellő módon azok, a kik Istenben nem hisznek; (mert „miképen hívhatják, ugymond,⁴⁾ azt segítségül, a kiből nem hittek?“): úgy a hivek, minél buzgóbban imádkoznak, annál nagyobb és erősebb hitők van az isteni gondoskodásba és gondviselésbe, mely leginkább azt kívánja tőlünk, hogy azokat, a mikre szükségünk van, eléje terjesztvén, érettök könyörögjünk.

VII. Miért akarja Isten, hogy ima által kérjük, holott tudja, mire van szükségünk?

Isten bőségesen megadhatja nekünk mindeneket, a nélkül, hogy azokat kérnök, sőt rájuk csak gondolnánk is, mint az ok-talan állatokat is az életre szükségeseikkel ellátja: azonban a jótévő atya azt akarja, hogy fiai őt kérjék; azt akarja, hogy naponkint kérvén, nagyobb bizalommal kérjünk; azok megadása

¹⁾ Ef. 3. 20. ²⁾ Luk. 15. ³⁾ 9. zsolt. 17. ⁴⁾ Rom. 10, 14.

által, a miket kérünk, naponkint inkább akarja tanusítani és hirdetni hozzánk való jótékonyágát.

VIII. Hogyan gyakoroljuk az ima által Isten iránti szeretetünket?

Öregbítették a szeretet is; mert minden jó és haszon szerzőjének, melyeket birunk, őt ismervén, a tőlünk telhető legnagyobb szeretettel viseltetünk hozzá és valamint az egymást szeretők beszélgetés és társalgás által még nagyobb szeretetre gyűlnek: úgy a jámbor emberek, Istenhez imádkozván és jótékonyágát minél gyakrabban kérvén, úgy szólván beszélgetnek vele, minden egyes imánál annál nagyobb örömmel eltelve, lángolóbbr szeretetére és tiszteletére buzdulnak.

IX. A gyakori ima által mind az isteni kegyelemre méltókká leszünk, mind az alázatosságra és az ördög elleni fegyverekre szert teszünk.

Azért akarja, hogy az imához gyakran folyamodjunk, hogy a mit óhajtunk, buzgósággal kérve, folytonos és buzgó kérés által méltókká legyünk azon jótétemények megnyerésére, melyeknek elfogadására előbb szívünk üressége és korlátoltsága miatt alkalmatlanok valánk. Azonkívül akarja, hogy megismerjük és tetteleg tanusítsuk azt, — a mi kétségen felül áll, hogy — a mennyei kegyelem segedelme nélkül, saját működésünk által semmit el nem érhetünk és azért teljes szívvel az imára támaszkodunk. Azonfelül az ima igen hathatós fegyver az emberi nem halálos ellensége ellen. Mert azt mondja sz. Vidor:¹⁾ „Az ördög és az ő fegyverei ellen imával kell küzdenünk.“

X. Miben áll az imából származó negyedik haszon?

Továbbá az imából azon kitünő hasznot nyerjük, hogy jóllehet, a velünk született gyarlóság fogyatkozásából a rosra és az érzékiség különféle kívánságaira hajlandók vagyunk, mégis lélekben hozzá emelkedhetünk: hogy midőn őt kérjük és ajándékait megérdemelni törekszünk, az ártatlanság óhajását

¹⁾ Sz. Vid. a 65. zsolttár.

nyerjük és a bűnök kerülése által minden szennytől megtisztassunk.

XI. *Mi az imának utolsó haszna?*

Végre sz. Jeromos¹⁾ állítása szerint, az ima mérsékli Isten haragját. Azért monda Isten Mózesnek:²⁾ „Hagyj engem.“ a ki imádságával akadályozá őt, midőn a népet meg akará büntetni. Mert semmi sem csillapítja Isten haragját, vagy a gonoszok megbüntetésében nem hátráltatja s a bosszútól annyira el nem vonja, mint a jámbor emberek imái.

III. FEJEZET.

Az ima részeiről és fokozatairól.

I. *Melyek a keresztény ima részei?*

A keresztény ima szükségességének és hasznának kifejtése után a hívő népnek még tudnia kell, hány és mely részekből áll az ima: mert, hogy az ezen kötelesség teljességéhez tartozik, bizonyítja az apostol, ki Timotheushoz írt levelében az ájtatos és szent imára buzdítván, az ima részeit gondosan előszámolja. „Kérlek azért, ugymond,³⁾ hogy mindenekelőtt legyenek könyörgések, imádságok, kérések, hálaadások minden emberekért.“ Mivel pedig ezen részek közt némi finom különbség létezik: ha annak kifejtését a népre nézve hasznosnak vélik a lelkipásztorok, kutfőül a többi közt szent Vidort és Ágostont használják.

II. *A könyörgésről és hálaadásról.*

Minthogy pedig az imának két fő része van, t. i. a kérés és hálaadás, melyekből mint forrásból folynak a többiek: ezeket épen nem véltük mellőzendőnek. Mert Istenhez járulunk, hogy

¹⁾ Sz. Jerom. Jer. magyaráz. 7. f. 16. v. ²⁾ Móz. II, K. 32, 10.
³⁾ I. Tim. 2, 1.

öt tisztelettel és imádással illetvén, vagy tőle valamit nyerjünk, vagy neki azon jótéteményekért, melyekkel jóvoltából folyton diszittetünk és gazdagítottunk, hálát adjunk. Az imának ezen két legszükségesebb részét maga az Isten fejezé ki Dávid által ama szavakkal:¹⁾ „Híj segítségül engem a szorongatás napján: megmentelek és tisztelni fogsz engem.“ Mennyire szükségünk van Isten bőkezűségére és jótékonyására, mindenki belátja, ha az emberek inségét és nyomoruságát szemfügyre veszi.

III. Istennek minden ember iránti jótékonyága és bőkezűsége hirdettetik.

Istennek az emberi nem iránti kegyes hajlandóságát és jótékonyágának gazdagságát mindenki megismeri, ha szemmel és észszel bír. Mert akármerre irányozzuk szemünket, akárhová fordítsuk figyelmünket, mindenünnen az isteni jótékonyág és kegyesség csodálandó fénye tűnik elénk. Mert miye van az embernek, a mi nem Isten bőkezűségéből származott? és ha minden az ő adománya és jóságának ajándéka: miért nem tiszteli mindenki tehetsége szerint dícséretekkel a legjóságosabb Istent s miért nem mutatja be neki háláját? De mindkét kötelesség, t. i. Istentől valamit kérni s neki hálát adni, sok fokozattal bír, melyek közül egyik a másiknál magasabb és tökéletesebb. Hogy tehát a hívő nép ne csak imádkozzék, hanem az ima kötelességét legjobban teljesítse, terjeszszék elő a lelkipásztorok az imádkozás legjobb és tökéletes módját és arra a legnagyobb szorgalommal buzdítsák a hiveket.

IV. Melyik az imádkozásnak legjobb módja és a kérésnek legfensőbb foka?

De melyik az imádkozás legjobb módja és a kérés legfensőbb foka? Az, melylyel a jámborok és igazak élnek, kik az igaz hit szilárd alapjára támaszkodva, az elmékedés és imádság né-mely lépesőin oda jutnak, hogy Isten végtelen hatalmát, meg-mérhetlen jóságát és bőleseségét szemlélhetik; egyszersmind biztos reményt táplálnak, hogy mindazokat, a miket jelenben kérnek, mindazon kimagyarázhatlan javak bőségét megnyerik,

¹⁾ 49. zsol. 15.

melyeket Isten azoknak ígért, kik az isteni segítségért ájtatosan és szívből könyörögnek. Ezekkel mintegy két szárnynyal égbe emelkedve a lélek, égő buzgósággal az Istenhez jut, kit a hála és dicséret minden tiszteletével magasztal, mivel tőle végtelen jó-téteményekkel halmoztatott el; egyszersmind különös bizalommal és tisztelettel, mint egyetlen fű szeretett atyjának, tétovázás nélkül előterjeszti, a mire szüksége van. Ezen imádkozási módot a szentírás a „kiöntés“ szóval fejezi ki. Mert így szól a próféta:¹⁾ „Kiöntöm színe előtt imádságomat és szorongatásomat elbeszélem előtte;“ mely szónak az a jelentése, hogy a ki imádkozik, semmit se hallgasson, semmit se titkoljon el, hanem mindent tárjon ki, bizalommal folyamodván a legszeretőbb atyának, Istennek színe elé. Mert erre int hennünket a mennyei tanítás azon szak-
 kakkal:²⁾ „Öntsétek ki előtte szíveiteket;“ és:³⁾ „Vesd az Urra gondodat.“ A kérésnek ezen fokára czéloz sz. Ágoston, midőn Enchiridion című könyvében így szól:⁴⁾ „A mit a hit hisz, a remény és szeretet kéri.“

V. *Melyik az imádságnak második neme?*

A második fokon állanak azok, kik halálos bűnökkel terhelve, mégis azon hit által, mely holtnak mondatik, törekszenek fölkelni és Istenhez emelkedni, de az elhalt erők és a hit nagy gyöngesége folytán a földtől fölemelkedni nem tudnak; mindazáltal bűneiket megismervén és azoknak tudata- és bánatától gyötörtetve, alázatosan és törődötten penitenciát tartván, ezen igen nagy távolságból kérik Istentől bűneik bocsánatát és a békét. Ezek imádságát befogadja Isten; mert imájokat meghallgatja, sőt a könyörületes Isten az ilyeneket legbarátságosabban hívja magához: „Jöjjetek, ugymond,⁵⁾ hozzám mindnyájan, kik fáradoztok és terhelve vagytok és én megenyhítlek titeket.“ Ezen emberek közül való volt azon vámos,⁶⁾ ki, midőn szemeit sem bátorzkodott az égre emelni, „mégis, mint mondatik, inkább megigazálva méne ki a templomból“ mint a farizeus.“

VI. *Mely fokon áll a kérők harmadik neme?*

A harmadik osztályban azok vannak, kik még eddig a hit

¹⁾ 141. zsolt. 3. ²⁾ 61. zsolt. 9. ³⁾ 54. zsolt. 23. ⁴⁾ Sz. Ágost. Enchir. 7. f. ⁵⁾ Mát. 11, 28. ⁶⁾ Luk. 18, 10. s. k.

világosságához el nem jutottak: de az isteni jóság a természet esekély világosságát bennök meggyújtván, hathatósan buzdíttnak az igazság keresésére és óhajtására, melynek megismertetését buzgó imával kérik; ezeknek törekvéseit, ha szándékukban megmaradnak, az Isten irgalmassága nem veti meg, mint azt Kornelius százados példájából látjuk.¹⁾ Mert az isteni jóság ajtaja senkinek sincs zárva, ki azt szívből keresi.

VII. Kik állnak a kérők között a legalsó fokon?

Az utolsó fokon azok állanak, kik nemesak hogy bűneiket és gonoszságaikat meg nem bánják, hanem még bünt bűnre halmoznak és sokszor mégsem szégyenlik Istentől bűneik bocsánatát kérni, melyekben meg akarnak maradni. Pedig ezeknek hasonló körülmények közt még embertársaiktól is vakmerőség volna bocsánatot kérni. Ezek imáját nem hallgatja meg Isten; mert így van megírva Antiokusról:²⁾ „És ez a gonosz könyörgé az Úrhoz, kitől irgalmasságot nyerendő nem vala.“ Azért azokat, kik ily nagy nyomorúságban vannak, hathatósan kell inteni, hogy a vétkezéssel felhagyván, igazán és szívből térjenek Istenhez.

IY. FEJEZET.

Azokról, a miket kérni kell.

I. Mit kell Istentől kérni?

Mivel az egyes kéréseknél a maga helyén úgyis megmondatik, mit kell kérnünk és mit nem, elég lesz a hívőket általában figyelmeztetni, hogy csak a mik jók és igazságosak, kérjék az Istentől: nehogy, ha valamit kérnek, a mi nem illik, azon felelettel utasíttassanak vissza:³⁾ „Nem tudjátok, mit kértek.“ A mit pedig büntelenül kívánni lehet, kérni is szabad. Amint bizonyítják az Úrnak bőséges ígéretei:⁴⁾ „A mit akartok, kérjétek és meglesz nektek.“ Mert azt igéri, hogy mindent meg fog adni.

¹⁾ Apost. Csel. 10. ²⁾ Makkab. II. K. 9, 13. ³⁾ Mát. 20, 22.
⁴⁾ Ján. 15, 7.

II. Mit kell először is önmagáért kérni Istentől ?

Azért mindenekelőtt úgy szabályozzuk kívánságunkat és óhajtásunkat, hogy legfőbb törekvésünk és óhajunk Istenre, mint a legfőbb jóra legyen irányozva. Azután kívánjuk azokat, amik bennünket Istennel leginkább összekapcsolnak: amik pedig tőle elszakasztanak vagy az elszakasztásra némileg okot szolgáltatnak. törekvésünktől és óhajtásunktól eltávolítandók. Ebből érthető hogyan kell a többit, a mi jónak mondatik, azon legfőbb és tökéletes jó szerint óhajtani és Istentől, a mi atyántól kérni.

III. Hogyan kell a testi s külső javakat Istentől kérni ?

Az úgynevezett testi és külső javak, ugymint az egészség, erő, szépség, gazdagság, tisztelet, díesőség, minthogy gyakran alkalmat és táplálékot nyújtanak a bűnre, (ez okból jámborul és üdvösen nem kérhetők:) azok kérését úgy korlátozzuk, hogy az élet ezen javait szükségből kérjük; mely kéresemód Istenre irányoztatik. Mert szabad nekünk imával kérnünk, a miket mind Jakab mind Salamon kértek, amaz ekképen:¹⁾ „Ha kenyeret adand nekem ételül és ruhát öltözetül, az Ur lesz nekem Istenem:“ Salamon pedig e szavakkal:²⁾ „Csak élelmemre add meg a szükségeseket.“

IV. Hogyan kell a gazdagságot és más testi javakat használnunk, ha azokkal Isten kegyelméből birunk ?

Minthogy pedig nekünk Isten jósága az élelemre és ruházatra szükségeset megadja, illő, hogy megemlékezzünk az apostol azon intéséről:³⁾ „A kik vesznek, mintha nem bírnának és a kik élnek a világgal, mintha nem élének: mert elmúlik a világ alakja.“ Ismét:⁴⁾ „ha bővelkedtek gazdagsággal, szíveteket alhoz ne tegyétek“, melyre nézve magától Istentől tanultuk, hogy csak gyümölese és használata a mienk, de úgy, hogy azt másokkal megosszuk. Ha egészségnek örvendünk, ha a többi külső és testi javakkal bővelkedünk, emlékezzünk meg, hogy azért adattak nekünk, hogy mind Istennek könnyebben szolgálhassunk, mind felebarátunknak azokkal segedelmére lehessünk.

¹⁾Móz. I. K. 28, 20. 21. ²⁾Példab, 30, 8. ³⁾1. Kor. 7, 30. 31. ⁴⁾61. zsolt. 11.

V. *Hogyan kell az ész és tudomány javait kérni?*

Az ész javait és ékességeit is szabad kérni, milyenek a művészetek és tudományok, de csak azon feltétellel, ha Isten dicsőségére és üdvösségünkre szolgálnak. A mit pedig magában, minden hozzáadás és feltétel nélkül kell óhajtánunk, keresnünk és kívánnunk, az, — mint fenebb említettük, — az Isten dicsősége, s azután mindaz, a mi bennünket ama legfőbb jóval egyesíthet, mint a hit, Isten félelme és szeretete; melyekről bőven szólunk az egyes kérések fejtegetésében.

V. FEJEZET.

Kikért kell imádkozni.

I. Nincs senki e világon, a kiért nem volna szabad Istenhez imádkozni.

Miután a hívő nép megtanulta, miket kell kérnie, arra is meg kell tanítani, kikért kell imádkoznia. Az ima pedig kérésből és hálaadásból áll; azért előbb a kérésről szóljunk. Imádkoznunk kell tehát mindenkiért az ellenségeskedés, nemzetiség vagy vallás minden különbsége nélkül. Mert akár ellenség, akár idegen vagy hogy hitetlen legyen valaki, mégis felebarátunk, kit mivel Isten parancsa szerint szeretnünk kell, következik, hogy érte imádkozni is tartoznunk, minthogy az ima a szeretet kötelme; erre vonatkozik az apostol amaz intelme:¹⁾ „Kérlek benneteket, hogy minden emberért mondassanak imák.“ S ezen imában először azok kérendők, a mik a lélek üdvére tartoznak, s aztán, a mik a testére.

II. Kikért kell főképp imádkozni?

Az ima e kötelmét legelőször a lelkipásztorokért kell teljesítenünk, mire az apostol saját példájával int bennünket; mert azt írja kolosszaiakhoz,²⁾ hogy imádkozzanak érte, hogy az

¹⁾ I. Tim. 2, 1. ²⁾ Kolossz. 4, 3.

Isten megnyissa neki a beszéd ajtaját; így ír a Tesszaloniakaiakhoz¹⁾ is. Azonkívül az Apostolok Cselekedeteiben olvassuk:²⁾ „Az anyaszentegyház pedig szüntelen könyörög vala Péterért.“ Mely kötelességre szent Vazul is figyelmeztet bennünket az „Erkölesökröl“³⁾ című könyveiben. Imádkoznunk kell azokért, ugymond. kik az igazság igéjének előljárói. Másodsor, ugyanazon apostol szerint, imádkoznunk kell a fejedelmekért. Mert mindenki tudja, mily hasznosak a közjóra az istenfélő és igazságszerető fejedelmek. Kérni kell tehát Istent, hogy, a kik a többi emberek fölött vannak, olyanok legyenek, a milyeneknek lenniök kell. Akadunk szent emberek között olyan példákra is, melyek arra intenek, hogy a jókért és jámborokért is imádkozzunk. Mert ezeknek is szükségök van mások imádságára, a mi Istentől van rendelve, hogy, érezvén, mikép szükségök van a gyengébbek imáira, kevélységre ne vetemedjenek.

III. Megmuttatik, hogy ugyanazt saját ellenségeinkért, s az anyaszentegyház ellenségeiért is kell tennünk.

Azonkívül megparanesolá az Ur, hogy imádkozzunk azokért,⁴⁾ „a kik földöznek és rágalmaznak bennünket.“ (Sz. Ágoston⁵⁾) is bizonyítja, hogy apostoloktól öröklött szokás azokért, kik az egyházhoz nem tartoznak, imádkozni és könyörögni, hogy a hitetleneknek hit ajándékoztassék, a bálványimádók az istentelenség tévelyéből megszabadíttassanak, a zsidók a lelki sötétség eloszlátása után az igazság világosságát megismerjek, az eretnekek kijózanodván a katolikus tanítás szabályait megtanulják, a szakadárok az anyaszentegyházzal, melynek egységétől elpártoltak, az igaz szeretet köteléke által összefüzdve ismét egyesüljenek. Hogy mily erővel bírnak ily emberekért a szívből fakadó imák, kiténik azon minden rangu emberek számos példáiból, kiket Isten naponkint a sötétség katalmából kiragadva, átvisz szeretett Fiaának országába és a harag edényeiből a könyörületesség edényévé tesz. Hogy ebben legtöbb hatása van a jámborok könyörgésének, senki sem kételkedhetik, ha józan felfogással bír.

¹⁾ I. Tessz. 5, 25. ²⁾ Ap. Csel. 12, 5. ³⁾ Sz. Vaz. Erköles. könyv. 56 szab. 5. f. ⁴⁾ Mát. 5, 44. ⁵⁾ Sz. Ágost. 109. lev. 2. fej.

IV. Hogyan lehet ezen jótéményt a holtakra is kiterjeszteni?

Az imák pedig, melyek a holtakért mondatnak, hogy a tisztítóhely tüzeből kiszabaduljanak, apostoli tanításból származtak, miről bővebben szólottunk, midőn a szent miscáldozatról értekeztünk.

V. Azoknak, kik halálos vétket követnek el, mások imája nem használ.

Azokra nézve pedig, kik halálosan vétkeznek, az imáknak és könyörgéseknek alig van valami haszna. Mindazáltal a keresztény szeretet követeli, hogy azokért is imádkozzunk és könyeinkkel törekedjünk Istent irántok megengesztelni.

VI. Miképp kell érteni a szentírásban előforduló átkokat?

Az átkok pedig, melyeket a szent emberek az istentelenek ellen mondanak, a sz. atyák magyarázatai szerint vagy azoknak megjövendölése, a mik rajtok beteljesülendők valának, vagy pedig a bűn ellen használtattak, hogy az emberek mentek maradván, a bűn semmisüljön meg.

VII. Miben áll a hálaadás?

Az imának második részében adjunk legnagyobb hálát Istennek az ő isteni és számtalan jótéményeiért, melyekkel az emberi nemet mindig elhalmozta és naponkint elhalmozza. Ezen hálaadási tisztet pedig főképp a szentekért teljesítjük, mely által Istent különösen dicsérjük azok győzelméért és diadaláért, melyet az ő jóságából minden belső és külső elleneiken kivívtak.

VIII. Azon üdvözetek között, melyeket Istennek a szentekért adunk, melyik áll első helyen az egyházban?

Ide tartozik az angyali üdvözet első része, midőn azt imádkozzuk: „Üdvözlégy Mária, malaszttal teljes, az Ur van teveled, áldott vagy te az asszonyok között.“ Mert Istent legtöbb dicséretnek és hálaadásokkal magasztaljuk, hogy a szent Szűzet a mennyei ajándékok teljességével felruházta és magának a Szűz-

nek azon különös szerenese fölött örömlüket fejezzük ki. Ezen hálaadáshoz pedig Isten szentegyháza méltán fűzött imát és Isten szent anyjának segítségül hívását, melylyel ájtatosan esedezve hozzá folyamodunk, hogy Istent velünk bűnösökkel közbenjárása által kiengesztelje, s mind a jelen, mind az örök életre szükséges jókat megnyerje. Nekünk tehát, Éva száműzött maradékainak, kik e siralom völgyében lakunk, a könnyörületesség anyját és a hívő nép szószólóját segítségül kell hívunk, hogy éretünk bűnösökért esedezzék és imádságunk által segedelmet és pártfogást nyerjünk tőle, kinek, hogy egyrészt Isten előtt kitünő érdemei vannak, másrészt pedig, hogy készséggel akar az emberi nemet segíteni, istentelenség és gonoszság nélkül senki kétségbe nem vonhatja.

VI. FEJEZET.

Kihez kell imádkozni?

I. Kihez intézendő főkép az imádság?

Hogy pedig, Istenhez kell imádkozni, s az ő nevét segítségül hívni, magának a természetnek az ember szívébe vésett szava is hirdeti s nem csupán a szentírás tanítja, melyben Isten ezt parancsolja.¹⁾ „Híjj segítségül a szorongatás napján:” de Isten neve alatt a három személyt kell érteni.

II. Kell-e a Krisztussal uralkodó szenteket is segítségül hívni?

Isten után a mennyben levő szentekhez folyamodunk segélyért, kikhez, hogy imádkozni is kell, Isten egyházában annyira bizonyos, hogy e fölött az istenfélők nem kételkedhetnek. Minthogy e tárgy a maga helyén külön kifejtetett, mind a lelkeseket, mind másokat oda utalunk. Azonban, hogy a tudatlanok minden hibás felfogástól megóvassanak, hasznos lesz a híveket megtanítani ezen segítségül hívás különbségére.

¹⁾ 49. zsolt 15.

III. Másképen hívjuk segítségül az Istent s másképen a szenteket.

Mert nem egykép hívjuk Istent és a szenteket segítségül. Istent ugyanis kérjük, hogy önmaga vagy a jókat adja meg, vagy a rosszaktól szabadítson meg; a szentektől pedig, mivel Isten előtt kedvesek, kérjük, hogy pártfogásukba vegyenek, s Istentől nyerjék meg számunkra azokat, a mikre szükségünk van. Azért kétféle, egymástól különböző kérésű mintát használunk: Istenhez ugyanis tulajdonképen így szólunk: „Irgalmazz nekünk, hallgass meg minket:” a szenthez: „könyörögj értünk.”

IV. Hogyan kérhetjük a szentektől, hogy rajtunk könyörüljenek?

Ámbar a szentektől is lehet némi más módon kérni, hogy rajtunk könyörüljenek: mert igen könyörületesek, s így kérhetjük őket, hogy állapotunk nyomorságától meghatva Isten előtt való kedvességök által segítségünkre legyenek. Mire nézve mindenkinek szerfölött óvakodnia kell, hogy a mi Istennek sajátja, másnak ne tulajdonítsa; sőt, midőn valaki valamely szentnek képe előtt az Ur imádságát mondja, érezze, hogy attól azt kéri, hogy vele imádkozzék, s részére kérje azokat, a mik az Ur imádságában foglaltatnak, s végre Istennél az ő tolmácsa és közbenjárója legyen. Mert, hogy e tisztet teljesítik, tanítja szent János¹⁾ apostol a „Titkos Jelenések” könyvében.

VII. FEJEZET.

A szükséges előkészületről.

I. Főleg mely erényekkel kell a lelket elkészíteni az imára?

A szentírás mondja:²⁾ „Imádság előtt készítsd el lelkedet, és ne légy, mint az Istent kísértő ember.” Mert az kísérti az Istent. Li, míg jól imádkozik, rosszul eselekszik és míg Istennel beszél, lelke az imádságtól távol van. Minthogy tehát igen fon-

¹⁾ Titk. Jel. 8. 3. és k. ²⁾ Jézus Sirák fia K. 18, 23.

tos, ki milyen lélekkel imádkozik Istenhez, terjeszszék a lelkészek a jámbor hallgatók elé az imádság utait. Első lépés tehát az imádsághoz a valóban alázatos és leereszkedő lélek és a bűnöknek megismerése, melyek miatt, ki Istenhez közelít, értse meg, hogy nemcsak arra nem méltó, hogy Istenől valamit nyerjen, hanem még arra sem, hogy imádkozva az ő színe elé járuljon. Ezen előkészületről igen gyakran tesz említést a szentírás, mely azt mondja:¹⁾ „Az alázatosak imádságát tekintetbe veszi és nem veti meg azok könyörgését:” ismét:²⁾ „A magát megalázóknak imádsága áthatja a felhőket.” De a tanult lelképásztorok számtalan helyre fognak emlékezni, melyek ugyanazon értelmet fejezik ki; azért többeknek ugyis fölösleges megemlítését mellőzzük. De ama két, már másutt érintett példát, mivel igen ide illők, itt sem hallgatjuk el. Mindenki előtt ismeretes azon vámos,³⁾ ki távol állván, nem merete szeméit a földről fel-emelni. Ismeretes ama bűnös nő is,⁴⁾ ki bánattól indíttatva, könyeivel áztatta Krisztus Urunk lábait. Mindkettő bizonyítja, mily nagy súlyt kölesönöz az imának a keresztény alázatosság. Azután bűneink meggondolásából bizonyos aggodalom származik, vagy legalább némi fájdalomérzet a felett, hogy azokat megbánni nem tudjuk. Ez mindkettő, vagy legalább az egyik szükségesség a penitenciáttartóban, hogy bocsánatot nyerjen.

II. Mely bűnököt kell leginkább kerülnie annak, a ki haszonnal akar imádkozni?

De mivel vannak némely bűnök, melyek leginkább megakadályozzák azt, hogy Isten az imádságban tett kérésünket teljesítse, ugymint: a gyilkosság és erőszak: azért e kegyetlenségtől és erőszaktól tartózkodni kell. Ezen gonozságról így szól Isten Izaiás által:⁵⁾ „Mikor kiterjesztitek kezeiteket, elfordítom szemeimet rólatok és akármely sokszor imádkoztok, nem hallgatlak meg; mert kezeitek vérrel borítvák.” Kerülni kell a haragot és viszálykodást; mert ezek is nagyban gátolják imánk meghallgattatását. Ezekről mondja az apostol:⁶⁾ „Hivatalom szerint azt rendelem, hogy a férfiak akármely helyen összegyűlekezvén, nyilván imádkozhasanak, de vétkes cselekedetektől tiszta

¹⁾ 101. zsolt. 18. ²⁾ Sirák fia K. 35, 21. ³⁾ Luk. 18, 13. ⁴⁾ Luk. 7, 38. ⁵⁾ I. a. 1, 15. ⁶⁾ I. Tim. 2, 8.

kezeket emelvén fel boszuálló és vérengző indulat nélkül.“ Vigyáznunk kell továbbá, hogy valaki iránt kiengesztelhetlenek ne legyünk a bántalomért; mert, ily lelkülettel bírván, Istent nem indíthatjuk imáinkkal arra, hogy nekünk megbocsásson. „Mert mikor felállotok az imádkozásra,“ mondja ő maga¹⁾ „bocsássatok meg, ha van valaki ellen nehezteléstek;“ és:²⁾ „Ha ti meg nem bocsátotok az embereknek, a ti mennyei Atyátok sem bocsátja meg nektek bűneiteket.“ Orizkednünk kell továbbá, hogy érzéketlenek és embertelenek ne legyünk a szűkölködők iránt. Mert az ily emberek ellen meg van írva:³⁾ „A ki bedugja füleit a szegény kiáltására, ő is kiáltani fog, de nem hallgattatik meg.“ Mit mondjunk a kevélységről? hogy az mennyire bántja az Istent, bizonyítják e szavak:⁴⁾ „Isten a kevélyeknek ellenáll, az alázatosoknak pedig megadja kegyelmét.“ Mit az Isten törvényének megvetéséről, mely ellen így szól Salamon:⁵⁾ „A ki elfordítja füleit, hogy ne hallja a törvényt, annak imádsága utálatos leszen.“ Mely szavak azonban nem zárják ki a könyörgést valamely elkövetett sérelmért, gyilkosság-, harag-, a szegények iránti érzéketlenség-, kevélység-, Isten igéjének megvetése- és végre a többi vétkekért, ha azoknak bocsánatát kérjük.

III. Az Istenbe vetett hitről, mely szükségesnek tartatik az imához.

A léleknek ezen előkészületéhez is szükséges a hit, mely ha hiányzik, a legjobb Atyának sem mindenhatóságáról, sem irgalmasságáról nincs ismeretünk, pedig innen ered az imádkozó bizalma; mint Krisztus Urunk maga tanítá, mondván:⁶⁾ „Mindeneket, valamiket kérendetek hittel imádkozván, meg fogtok nyerni.“ Ily hitről mondja sz. Ágoston Urunk szavai szerint:⁷⁾ „Ha a hit hiányzik, az ima elvesz.“ A fő tehát a jól imádkozásra, mint már mondva volt, hogy a hitben erősek és szilárdak legyünk, mit az apostol az ellenkezőből bizonyít mondván:⁸⁾ „Miképen hivatják azt segítségül, kiben nem hittének.“ Hinnünk kell tehát, hogy imádkozhassunk, és a hitben, melylyel üdvösen imádkozunk, meg ne fogyatkozzunk. Mert a hit

¹⁾ Márk. 11. 25. ²⁾ Mát. 6. 15. ³⁾ Példab. 21. 13. ⁴⁾ Jak. 4. 6. I. Pét. 5. 5. ⁵⁾ Példab. 28. 9. ⁶⁾ Mát. 21. 22. ⁷⁾ Sz. Ágost. 115. besz. 1 f. ⁸⁾ Rom. 10. 14.

imádkozik, az ima pedig eszközi, hogy minden kételkedés megszűnőn, állhatatos és erős legyen a hit. Ezen értelemben inté sz. Ignác azokat, kik imával Istenhez közelítenek: „Ne kételkedjél az imádságban: boldog, ki nem kételkedik.“ Azért a hitnek és a megnyerés biztos reményének legnagyobb hatása van annak elnyerésére, a mit Istentől kérünk, mint sz. Jakab tanítja:!) „Bizalommal kérjen minden kételkedés nélkül.“

IV. Mi ébresztheti fel bennünk a hitet, hogy megnyerjük, amit az imában kérünk?

Sok van, a mibe az ima ezen kötelességében bizalmunkat kell helyezni. Ilyen az Istennek ismert akarata és jósága irányunkban, midőn atyának akar neveztetni, hogy magunkat az ő fiainak ismerjük. Ide tartozik majd végtelen száma azoknak, kik Istent megkérlelték. Továbbá a mi legnagyobb pártfogónk, ki mindig velünk van, Jézus Krisztus, kiről így szól sz. János:2) „Ha valaki vétkezett is, van szószólónk az Atyánál, az igaz Jézus Krisztus; és ő engesztelő a mi bűneinkért.“ Ugyazintén Pál apostol:3) „Krisztus Jézus, a ki meghalt, sőt ki fel is támadott, ki az Isten jobbán vagyon, ki közben is jár érettünk.“ Ismét Timotheushoz:4) „Mert egy az Isten, egy a közbenjáró is az Isten és emberek között, az ember Krisztus Jézus.“ Majd a Zsidókhöz:5) „Azért mindenben hasonlónak kellett lennie atyafiaihoz, hogy irgalmas legyen, és hűséges főpap Isten előtt.“ Azért, habár mi méltatlanok vagyunk valaminek megnyerésére: mégis Jézus Krisztus, a mi legjobb közbenjárónk és pártfogónk érdemei által remélünk és erősen bízunk kell, hogy Isten mindent megad nekünk, a mit ő általa kellően kérünk.

V. Imáink szerzője a Szentlélek

Végre imáink szerzője a Szentlélek, kinek vezetése alatt kell, hogy imáink meghallgattassanak. Mert a6) fogadott fiak lelkét vettük, melyben kiáltjuk: „Abba, Atya;“ ezen lélek pedig segíti gyarlóságunkat és tudatlanságunkat az ima eme gyakorla-

1) Jak. 1, 6. 2) I. Ján. 2, 1. 2. 3) Rom. 8, 34. 4) I. Tim, 2, 5. 5) Zsid. 2, 17. 6) Rom. 8, 15.

tában. Sőt az apostol szerint: ¹⁾ „Maga a lélek könyörög érettünk kimondhatlan fohászokkal.“

VI. Hogyan kell a hitben segítettünk, ha Isten jótéteményeit megnyerni akarjuk?

Ha némelyek néha ingadoznak s nem érzik magokat a hitben elég erőseknek: éljenek az apostolok mondásával: ²⁾ „Uram! öregbitsd bennünk a hitet,“ és ama vakéval: ³⁾ „Segíts az én hitetlenségemen.“ De leginkább akkor nyerünk meg Istentől mindent, a mit kívánunk, ha hittel és reménnyel telve, minden gondolatunkat, cselekedetünket és imádságunkat Isten törvényéhez és akaratához alkalmazzuk. „Ha énbennem maradtok,“ ugymond, ⁴⁾ „és az én igéim tibenetek maradnak: a mit akartok, kérjetek és megleszen nektek.“ Azonban arra, hogy kérelmünket Isten meghallgassa, mint előbb mondtuk, főképp szükséges a vett sérelmek eléfedése, a jóakarát és jótékonyság felebarátaink iránt.

VIII. FEJEZET.

Hogyan kell imádkozni?

I. A népet az imádkozás legjobb módjára oktatni kell és mit tesz lélekben és igazságban imádkozni?

Igen sok függ attól, hogy imádkozzunk: mert ámbár az ima jó és üdvös, mindazáltal, ha jól nem alkalmazzuk, semmit sem használ; mert gyakran nem nyerjük el azt, a mit kérünk, azért, mint szent Jakab mondja, ⁵⁾ mivel rosszul kérjük. Azért tanítsák meg a lelkészek a hívő népet mind a magán, mind a nyilvános ima legjobb módjára. A keresztény ima szabályait Krisztus Urunk tanításából tudjuk. Tehát „lélekben és igazságban“ ⁶⁾ kell imádkozni. Mert a mennyei Atya olyanokat keres, kik őt lélekben és igazságban imádják; ilyképen pedig az imádkozik, ki benső és buzgó szívbeli áhitattal imádkozik; a mely

¹⁾ Rom. 8. 26. ²⁾ Luk. 17, 5. ³⁾ Márk. 9, 23. ⁴⁾ Ján. 15, 7. ⁵⁾ Jak. 4, 3. ⁶⁾ Ján. 4, 23.

szellemi imával a szóbelit nem zárjuk ki. Azonban méltán azon imának tulajdonítunk elsőséget, mely buzgó lélekből fakad, melyet Isten, ki az emberek legtitkosabb gondolatait is ismeri. hall, ha szájjal nem nyilvánítatik is. Meghallgatta azon Annának,²⁾ ki Sámuel anyja volt, benső imáit, kiről olvassuk, hogy mindig csak sirva és ajkait mozgatva imádkozott. Így imádkozott Dávid is; mert így szól:³⁾ „Neked szólott szívem, az én arczom téged keresett.“ Hymemű példákat gyakran találnak, kik a sz. könyveket olvasgatják.

II. Miben áll a szóbeli imának legfőbb haszna?

A szóbeli imának pedig saját hasznossága és szükségessége van. Mert a lélek buzgalmát gyulasztja és az imádkozó vallásosságát táplálja; a miről sz. Ágoston Probához így irt:¹⁾ „Némelykor szavakkal és más jelekkel élénkebben serkentjük magunkat ama szent vágy öregbítésére.“ Néha lelkünk égő vágya és áhitata kényszerít, hogy szavakkal adjunk kifejezést érzelmünknek; mert ha a lélek örömtől áradozik, illő, hogy a nyelv is örvendjen és valóban méltó, hogy oly hőséges lelki és testi áldozatot tegyünk, mint az apostolok szoktak imádkozni, miként az „Apostolok Cselekedeteiből“ és az apostol több helyéből tanuljuk.

III. A magán imában nem oly szükségesek a szavak, mint a nyilvánosban.

Az imádkozásnak két módja van, a magán és nyilvános ima; a magán imával élünk, hogy a benső buzgóságot és áhitatot előmozdítsa; a nyilvános imában, mely a hívek vallásosságának táplálására rendeltetett, bizonyos és meghatározott időben a szavak használata nem mellőzhető.

IV. Lélekben egyedül a keresztények imádkoznak és a hosszas imákat nem kell kerülniök.

E szokást pedig, lélekben imádkozni, mely a keresztények sajátja, a hitetlenek épen nem gyakorolják; kikiről így szól Krisztus

¹⁾ Kir. I. K. 1. ²⁾ 26. zsolt. 8. ³⁾ Sz. Ágost. 130. lev. 9. f.

Urunk: ¹⁾ „Imádkozván sokat ne beszéljétek, mint a pogányok: mert azt vélik, hogy sok beszédökért hallgattatnak meg. Ne legyetek tehát hasonlók hozzájuk; mert a ti Atyátok tudja, mire van szükségetek, mielőtt kérnétek őt.“ Ámbár pedig a sok beszédüségét tiltja, mindazáltal a hosszas imákat, melyek a lélek égő és tartós áhítatából fakadnak, nemesak nem kárhoztatja, sőt saját példájával is buzdít bennünket ezen imára, ugymint, ki nemcsak éjelet töltött imádságban, hanem ugyanazon szavakat háromszor ismételte. ²⁾ Amnyi azonban áll, hogy a szavak puszta hangoztatása Istent meg nem indítja.

V. *A képmutatók imáit megveti az Ur.*

A képmutatók sem imádkoznak lélekből, kiknek példájától visszariaszt bennünket Krisztus Urunk, midőn mondja: ³⁾ „És mikor imádkoztok, ne legyetek, mint a képmutatók, kik a zsinagógákban és az utcák szegletein állva szeretnek imádkozni, hogy láttassanak az emberektől. Bizony mondom nektek, elvették jutalmukat. Te pedig, mikor imádkozol, menj be kamarádba és ajtóbetéve imádd Atyádat a rejtekben; és Atyád, ki lát a rejtekben, megfizet neked.“ A kamara, melyről itt szó van, az ember szívét jelenti; melybe nem elég belépni, hanem szükséges azt be is zárni, hogy kívülről a lélekbe ne nyomuljon és ne folyjon valami, a mi az ima tisztaságát megzavarhatja; mert a mennyei Atya, ki mindenkinek érzelmét és titkos gondolatait látja, az imádkozó kérélmét akkor teljesíti.

VI. *Ha kérésünk azonnal nem teljesül, azért az áhítat eme gyakorlatával nem kell felhagynunk.*

Az imához továbbá szükséges az állhatatosság, a melynek hogy mily nagy hatása van, Isten ama bíró példájával bizonyítja, ⁴⁾ ki, ámbár sem az Istent nem félté, sem az embereket nem tisztelte, az özvegy állhatatossága és türelme által meggyőzve annak kérését teljesítette. Tehát állhatatosan kell Istent kérni és nem kell követni azokat, kik egyszer-kétszer imádkozván, ha meg nem nyerik, a mit kérnek, az imában kifáradnak: mert ezen kötelességben nincs helye a kifáradásnak, mint Krisz-

¹⁾ Mát. 6, 7. 8. ²⁾ Mát. 26. ³⁾ Mát. 6, 5. 6. ⁴⁾ Luk. 18, 2. és köv.

tus Urunk és az Apostol példája tanítja. Ha néha akaratunk abban megfogyatkoznék, kérjünk Istentől erőt az állhatatosságra.

VII. Krisztus megparancsolta, hogy ha valamit a mennyei Atyától kérni akarunk, az ő nevében kérjük.

Azt is akarja az Isten Fia, hogy az ő nevében intézzük az Atyához imádságunkat; melynek az ő érdeme és pártfogónk kedvessége oly erőt kölcsönöz, hogy a mennyei Atya azt meghallgatja. Mert ő maga mondja szent Jánosnál:¹⁾ „Bizony, bizony mondom nektek: ha mit kérendetek az Atyától az én nevemben, megadja nektek. Eddig semmit sem kértetek az én nevemben. Kérjetek és megnyeritek, hogy örömetök teljes legyen;“ és ismet:²⁾ „Akármit kértetek az Atyától az én nevemben, megcselekszem azt.“

VIII. Az imában a szentek buzgalmát kell utánozni és a kéréshez hálaadást kapcsolni.

Utánozzuk ama forró buzgóságot, melylyel a szentek imádkoztak. A kéréshez pedig hálaadást is kapcsoljunk az apostolok példája szerint, kik eme szokást folytonosan megtartották; mint az Apostolnál látható.

IX. Hogy az ima buzgó és hatályos legyen, böjtölést és alamizsnálkodást kell hozzá csatolni.

Az imához böjtölést és alamizsnálkodást kell csatolnunk. A böjtölés bizonyára a legszorosabb összeköttetésben áll az imával; mert kik étellel és itallal igen eltelték, azok elméje annyira el van nyomva, hogy sem Istenre gondolni, sem az imádság tartalmára vigyázni nem képesek. Továbbá az alamizsnálkodás is szoros viszonyban van az imával. Mert az, kinek midőn lehetőségében áll jót tenni azzal, ki más könyörületeségéből él és még sem segít felebarátján és testvérén, azt merné mondani, hogy szeretettel bír? vagy hogyan kérheti Isten segélyét az, kiben nincs szeretet? ha csak, midőn bünei bocsánatát kéri, egyszersemind szeretetért nem esd Isten előtt. Azért Isten rendelése, hogy az emberek

¹⁾ Ján. 16, 23. 24. ²⁾ Ján. 14, 13.

füdén eme hármias gyógyszerrel legyen segítve. Mert midőn a vétkekkel vagy Istent bántjuk meg, vagy felebarátunkat sértjük, vagy magunknak ártunk: a szent imával kiengeszteljük Istent: az alamizsna által eleget teszünk az embereken ejtett szerelmekért; a hőjtölés által pedig saját életünk szennyét töröljük el. S habár mindenik a bűnök minden egyes neme ellen hasznos, mégis különösen az említett bűnök ellen hathatósak.

IX. FEJEZET.

Az Ur imádságának előszaváról.

Mi Atyánk, ki vagy mennyekben.

I. Miért akarta Krisztus, hogy ezen ima kezdetén az atya, nem pedig az ur vagy bíró nevét használjuk?

Mínthogy a keresztény ima Krisztustól tanított ezen alakjának az a sajátága van, hogy mielőtt kéréseinket és könyörgéseinket megkezdenők, bevezetésül bizonyos szavakat kell használnunk, melyekkel Istenhez áhitattal közeledvén, azt egyszersmind bizalmasabban tessük: a lelkész kötelessége azokat külön és világosan megmagyarázni, hogy a jámbor nép örömmel járuljon az imához és értse, hogy Atyjával, Istenével beszél. A bevezetés, ha a szavakat vesszük, igen rövid; ha pedig a dolgot tekintjük, igen fontos és titokteljes. Az első szó, melylyel Isten parancsa és rendeletéből élünk ezen imában, az „Atya.“ Mert, ámbár Üdvözítőnk ezen isteni imát más szóval is kezdhette volna, mely több fenséget fejezett volna ki, mint például: Teremtő vagy Ur: ezeket, melyek egyszersmind félelmet önthetnének belénk, mégis mellőzte és azt használta, mely az imádkozókat és azokat, a kik Istentől valamit kérnek, szeretetre és bizalomra gerjeszti. Mert mi lehetne kellemesebb az atyai névénél, mely kegyességet és szeretetet jelent?

II. Melyik az első ok, melynél fogva itt méltán Atyának nevezzük az Istent?

Hogy minő okokból illeti az Istent az atyai nevezet, arra nézve bő anyagot szolgáltat a hívő nép oktatására a teremtés, kormányzás és megváltásról szóló tan. Mert Isten az embert saját képére teremtven, a többi teremtményeket pedig azzal nem ékesítvén, ezen különös kitüntetésért, melylyel az embert feldiszította, méltán nevezetik a szentírásban minden ember, még pedig nemcsak a hívők, hanem a hitetlenek atyjának is.

III. Melyik a második ok, melynél fogva Isten az emberek atyjának mondatik?

Okot vehetünk a világ kitünő kormányzásából is, mert az emberek jólétéről gondoskodván és intézkedvén, örködése és gondviselése által atyai szeretetét nyilvánítja. Hogy pedig ezen ok kifejezésében Istennek atyai gondoskodását az emberek felett jobban megismerjük, az angyalok őrizetéről, kiknek oltalma alatt vannak az emberek, szükség röviden szólani.

IV. Isten gondviselése bizta az angyalokra ama feladatot, hogy az emberi nemet őrizzék.

Az isteni Gondviselés bizta az angyalokra ama feladatot, hogy az emberi nemet őrizzék és az egyes emberek segítségére legyenek, hogy valami nagyobb baj ne érje őket. Mert valamint a szülők gyermekeik mellé, ha járatlan és veszélyes utat kell tenniök, kísérőket és a veszély ellen oltalmazókat rendelnek: úgy a mennyei Atya is ez utunkban, melyen a mennyei hazába törekszünk, mindegyikünk mellé angyalt rendelt, hogy azoknak segélye és örködése által védve az ellenségtől vetett alattomos töröket kikerülhessük s az ellenünk intézett irtóztatos megtámadásokat visszaverhessük és az ő vezetésük alatt az egyenes uton haladjunk, hogy álnok ellenségünk valamely elénk vetett eselén azon utról, mely a mennybe vezet, bennünket le ne téríthessen.

V. Minő érvekből tűnik ki világosan ama haszon nagysága, mely az emberekre az angyalok őrizetéből hűramlik?

Hogy pedig mily haszna van az Isten ezen gondoskodásá-

nak és gondviselésének az emberekre nézve, melynek tiszte és teljesítése az angyalokra bízott, kik természetükre nézve az Isten és emberek között állanak: kitetszik ama példából, melyek bőségesen fordulnak elő a szentírásban s bizonyítják, hogy Isten jóságából sokszor történt, hogy az angyalok az emberek szemláltára csudálatos dolgokat műveltek, melyekből megtanulhatjuk, hogy az angyalok, a mi üdvünk őrei, számtalan oly dolgot művelnek a mi hasznunkra és üdvünkre, melyeket nem láthatunk. „Ráfael angyal,“¹⁾ kit Isten adott Tóbiás mellé utitársul és vezetőül, el- és visszakísérte őt sértetlenül, segélyére is volt neki, hogy az iszonyu hal el ne nyelje és megtanította, mily erő rejlik ama hal májában, epéjében és szívében. Az ördögöt elűzte s megakadályozván és megkötvén hatalmát, azt eszközölte, hogy Tóbiásnak nem árthatott. Megtanította az ifjut a házasság igazi és törvényes jogára és használatára. Tóbiás atyjának elveszett szemvilágát visszaszerezte.

VI. Az angyalról, ki sz. Pétert a börtönből kiszabadította.

Azon angyal is,²⁾ az apostolok fejedelmének megszabadítója, hő anyagot szolgáltat a jámbor nép oktatására az angyalok gondoskodásának és őrizetének bámulatos hasznáról, ha a lelkészek elmondják, hogy az angyal a börtön sötétségét megvilágosítja és Pétert oldalán érintvén, felkelté, bilincseit feloldá, békóit szétzúzta, intvén őt, hogy keljen fel, vevén saruit és többi ruháját kövesse őt; ha előadják, hogy ugyanazon angyal Pétert akadály nélkül kivezette az örök közt és végre feltárván az ajtót, szabadságba helyezte. Ilyetén példakkal, mint már mondtunk, telve van a szentírási történelem; melyekből felismerjük, mily nagy azon jótétemények száma, melyeket Isten az angyalok kérése és közbenjárása által nyújt az embereknek, nemcsak valamely magán ügyben küldvén őket, hanem már születésünk óta gondviselésünket rájuk bízván, és minden egyes ember üdvének őrizetére rendelvén őket. Eme tan szorgalmas kifejtéséből azon haszon fog következni, hogy a hallgatók lelkei felbátorodnak és Isten irántunk tanusított atyai gondoskodásának és gondviselésének megismerésére és tiszteletére buzdulnak.

¹⁾ Tób. 12, 3. ²⁾ Apost. Csel. 12.

VII. Miből ismerhetik meg a hívek Istennek az emberekről való atyai gondoskodását?

Dicsőítse és magasztalja a lelkész e helyen Isten jóságának nagyságát az emberi nem iránt; mert noha nemünk és a véték első szülőjétől kezdve mai napig számtalan bűnökkel és gonoszságokkal bántottuk meg őt: mégsem vonja meg tőlünk szeretetét és nem szűnik meg rólunk különösen gondoskodni. És, ha róla valaki azt gondolja, hogy az emberekről elfeledkeznek, esztelen az és a legméltatlanabb sértést követi el Isten ellen. Haragszik Isten Israelre, e nép káromlása miatt, mely azt gondolá, hogy Isten elhagyta. Mert Mózes II. könyvében írva van: ¹⁾ „Az Urat kísértették, mondván: Közöttünk van-e az Ur, vagy nincsen?” és Ezekielnél haragszik Isten ugyanazon népre, mert azt mondá: ²⁾ „Az Ur nem lát minket, az Ur elhagyta a földet.“ Ezen tekintélyek visszariaszthatják a híveket amaz istentelen véleményről, mintha Isten az emberekről megfeledkezhetnék. Erre nézve halljuk, miképen panaszkodott Israel népe Isten ellen Izaiásnál és miképen ezáfolta meg Isten annak esztelen panaszát egy szeretetteljes hasonlattal, melyben ez mondatik: ³⁾ „Mondá Sion: Elhagyott az Ur engem, és az Ur elfeledkezett rólam.“ Kinek viszonzá az Ur Isten: „Valljon elfeledkezhetik-e az asszony magzatáról, hogy ne könyörüljön az ő méhe fián? és hogy ha ez elfeledkeznek is, én mégsem feledkezem el rólad.“

VIII. Első szülőink példája mutatja Istennek irántunk való jóságát.

Ambár ez a felhozottakból elég világosan kiderül, mindazáltal a hívek teljes meggyőzésére, hogy Isten az emberekről soha sem feledkezik meg, soha sem vonja el tőlük atyai szeretetét, a lelkészek a dolgot az első emberek világos példájából bizonyítsák be, kikről hallva azt, hogy az Isten parancsának megvetése és megszegése után keményen kérdőre vontattak s ama borzasztó ítélettel sújtattak: ⁴⁾ „Átkozott a föld a te munkádban; fáradsággal eszel abból életed minden napjain. Tőviseket és bojtorványokat terem neked és a föld veteményeit eszed;“ ők látva,

¹⁾ Móz. II. K. 17, 7. ²⁾ Ezek. 8, 12. ³⁾ Izaiás 49, 14. és köv. ⁴⁾ Móz. I. K. 3, 17. 18.

hogy az Édenből kiűzetnek és olvasva, hogy az Éden bemenetéhez tüzes és kétélű kardot tartó Kerub állítatott, hogy a visszamehetés minden reménye megsemmisüljön; és látva, hogy őket a bántalomért bosszútálló Isten belső és külső bajokkal bünteti: nem gondoljuk-e, hogy veszve van az ember? nem hiszszük-e, hogy nemcsak az Isteni segítyől meg van fosztva, hanem még minden bajnak oda van vetve? És mégis az isteni harag és boszu ily nagy jelei között Isten irántunk való szeretetének némi sugara tünt fel. Mert olvassuk:¹⁾ Készíte pedig az Ur Isten Ádámnak és feleségének bőrköntösöket, és felöltözteté őket;“ a mi bizonyára legnagyobb bizonyítéka volt annak, hogy Isten az embereket soha sem fogja elhagyni. Ama mondat igazságát is, hogy Isten szeretetét nem meríti ki az emberek méltatlankodása, kifejezte Dávid ama szavakkal:²⁾ „Visszatartja-e haragjában az ő irgalmasságát?“ Ezt nyilvánítá Habakuk is, midőn Istenhez így szólt:³⁾ „Mikor megharagszol az irgalmasságról emlékezel meg.“ Mikeás pedig így nyilatkozott:⁴⁾ „Ki hasonló hozzád, Isten! ki elveszed a gonoszságot és a te örökséged maradékainak bűnét elhallgatod? Nem bocsátja rá többé az ő haragját, mert irgalmasságban telik kedve.“ Valóban úgy van; midőn azt gondoljuk, hogy egészen elvesztünk és az isteni segítyől megfosztva vagyunk, épen akkor keres fel bennünket és gondoskodik rólunk Isten végtelen jóságánál fogva; mert a haragban visszatartja az igazság fegyverét s nem szűnik meg irgalmának kimerithetlen kincseit ránk árasztani.

IX. A harmadik mód, mely szerint Isten atyai szeretetének jótéteményét az emberi nemre halmozza.

Nagy fontossággal bír tehát Istennek az emberi nem iránt való kiváló szeretete és oltalma kitüntetésére a teremtés és kormányzás. Mindazonáltal az emberiség megváltásának műve annyira kitűnik e két előbbi felett, hogy legkegyelmesebb Istenünk és Atyánk végtelen jóságát irántunk ezen harmadik jótéteménnyel túlaradó módon kimutatta. Tudassa tehát a lelkész lelki gyermekeivel és vésse szívökbe Istennek eme legmagasztosabb szeretetét irántunk, hogy megértsék, miként a megváltás által csodálatos módon Isten fiaivá lettek:⁵⁾ „mert hatalmat adott nekik,“ ugy-

¹⁾Móz. I. K. 3, 21. ²⁾76. zsolt. 10. ³⁾Hab. 3, 2. ⁴⁾Mik. 7, 18. ⁵⁾Ján. 1, 12. 13.

mond sz. János, „hogy Isten fiaivá legyenek;“ és: „az Istentől születtek.“ Miért is a keresztség, melyet a megváltás első zálogául és emlékeül bírnak, az újjászületés szentségének nevezetik: mert ebben születünk Isten fiaivá; hisz az Ur maga mondja:!) „Mi a testtől születik, test az; és mi a lélektől születik, lélek az;“ és: „szükség újonnan születnetek.“ Így Péter Apostol is:2) „Ujra születtetek nem romlandó ivadékból, hanem rothadatlanságból az élő Istennek igéje által.“

X. *Istennek különös jótéteményéből a megváltás által Isten fiaivá lettünk.*

A megváltás ereje által a Szentleket is megnyertük és az Isten kegyelmére is érdemesítettünk. Ezen ajándék által Isten fiaivá fogadtatunk; mint sz. Pál apostol a Rómaiakhoz írta:3) „Mert nem vettétek ismét a szolgaság lelkét félelemre, hanem a fogadott fiak lelkét vettétek, melyben kiáltjuk: Abba (Atyánk)! Ezen fiuvá fogadás erejét és hatását sz. János ily módon fejti ki:4) „Lássátok, minő szeretetet mutatott hozzánk az Atya, hogy Isten fiainak nevezessünk és azok legyünk.“

XI. *A keresztyének, kik már Isten fiaivá lettek, az atyai szeretet annyiszor tapasztalt kimutatása után mivel tartoznak viszont az Atyáuk?*

Ezeket kifejtvén, arra kell emlékeztetni a hívő népet, mivel tartozik viszont ő Istennek, a szeretetre legméltóbb Atyának, hogy megértse, mily szeretetet és fiui kegyeletet, mily engedelmességet és tiszteletet szükség tanúsítania teremtője, kormányzója és megváltója iránt, s mily hittel és bizalommal kell őt segítségül hívnia. Azonban azok tudatlanságának eloszlatására és hibás véleményök utbaigazítására, kik egyedül a kedvező szerencsét és boldog életpályát tekintik bizonyítékul arra, hogy Isten szeretettel viseltetik hozzánk, midőn pedig szerencsétlenségekkel és csapásokkal látogat bennünket az Isten, ezt ellenséges indulata és tőlünk egészen elidegenült isteni akarata jelül veszik; meg kell mutatni, hogy, midőn az Ur keze ráuk nehezedik,5) azt nem

1) Ján. 3, 6, 7. 2) I. Pét. 1, 23. 3) Rom. 8, 15. 4) I. Ján. 3, 1. 5) Jób. 19, 21.

ellenséges indulatból cselekszi az Ur, hanem büntetve gyógyít és az Istentől eredő csapás gyógyszer. Megbünteti ugyanis a bűnösöket, hogy őket a fenyítés által megjavítsa, és a jelen büntetéssel az örök kárhozattól megszabadítsa. Mert meglátogatja¹⁾ ugyan vesszővel gonoszságainkat és vereségekkel büneinket, irgalmasságát azonban nem veszi el tőlünk. Azért inteni kell a híveket, hogy az ilyen fenyítésben Istennek atyai szeretetét ismerjék fel és tartsák emlékezetökben és hordják nyelvükön a türelmes Job ama mondatát:²⁾ „Mert ő sebesít és orvosol: megver és az ő kezei gyógyítanak:“ és mondják, a mit Jeremiás az Izrael népének képében mond:³⁾ „Megfenyítettél engem és én tanultam, mint a szilaj tinó. Téríts meg engem és megtérek; mert te vagy az én Uram Istenem;“ hogy szemeik előtt lebegjen Tobiás példája, ki a vakságban Isten atyai kezének csapását érezvén, így kiáltott fel:⁴⁾ Áldalak téged Uram, Izrael Istene!

XII. A híveket meg kell győzni arról, hogy Isten rólunk soha meg nem feledkezik.

Főképp óvakodniok kell a híveknek, hogy, ha valamely kellemetlenség éri, vagy csapás sújtja őket, ne azt gondolják, hogy az Isten tudta nélkül történik; mert ő maga mondja:⁵⁾ „Egy hajszál sem vesz el fejetekről.“ Sőt vigasztalják magokat amaz isteni mondattal, mely a Titkos Jelenések könyvében foglaltatik:⁶⁾ „Én, a kit szerettek, azt megdorgálom és fenyítem:“ nyugodjanak meg az Apostolnak a zsidókhoz intézett buzdításában:⁷⁾ „Fiam! ne vesd meg az Ur fegyelmét és ne csüggedj el, midőn tőle dorgáltatol. Mert a kit szeret az Ur, megsanyargatja; megfenyít pedig minden fiat, kit magához fogad. Hogyha a fegyelmen kívül vagytok, akkor fattyak vagytok és nem fiak. Testi atyáink fegyelmeiben tartottak és becsültük őket: nem inkább kell-e engedelmeskednünk a lelkek Atyjának, hogy éljünk?“

„Mi Atyánk.“

XIII. Miért kell itt az Istent többséget jelentő szóval atyánknak neveznünk?

Midőn mindegyikünk az Atyát segítségül hívja és atyánknak

¹⁾ 8. zsolt. 33. és k. ²⁾ Jób. 5, 18. ³⁾ Jerem. 31, 18. ⁴⁾ Jób. 11, 17. ⁵⁾ Luk. 21, 18. ⁶⁾ Titk. Jel. 3, 19. ⁷⁾ Zsid. 12, 5.

nevezi, ezzel arra tanítatunk, hogy az isteni fiuvá fogadás ajándéka- és jogából szükségképen következik, hogy a hivek mindnyájan testvérek és egymást testvérileg kell szeretniök. „Ti pedig,¹⁾ ugymond, mindnyájan atyafiak vagytok. Mert egy a ti Atyátok, ki mennyekben vagyon.“ Azért az apostolok is leveleikben a hiveket mind testvéreknek nevezik. Ebből még az a szükséges következtetés is foly, hogy az Isten fiaivá fogadás által a hivek nemcsak egymással állanak testvéri kapcsolatban, hanem, mivel az Isten egyszülött fia ember, egyszersmind az ő testvérinek is neveztetnek és azok is. Mert az apostol a Zsidókhöz intézett levelében, midőn az Isten fiáról szól, így ír:²⁾ „Nem szégyenli őket atyafiainak nevezni, mondván: hirdetni fogom nevedet atyámfiainak.“ Es ezt Dávid Krisztus Urunkról már oly régen megjövendölte.³⁾ Maga Krisztus is így szól az evangelistánál az asszonyokhoz:⁴⁾ „Menjetek, jelentsétek meg atyámfiainak, hogy Galileába menjenek: ott meglátnak engem.“ Tudvalevőleg ezt akkor mondotta, miután már halottaiból feltámadván, halhatatlanságba öltözött, hogy valaki azt ne gondolja, hogy ezen testvéri rokonság feltámadása és mennybemenetele által megszünt; mert Krisztus feltámadása ezen összeköttetést és szeretetet nemcsak föl nem bontotta, — amint tudjuk, — még ama felség és dicsőség trónjáról, midőn majd az egész emberi nemzet felett ítéletet fog tartani, a hivek „legkisebhejt“ is „testvér“ névvel fogja nevezni.⁵⁾

XIV. Hogyan számíttatnak a hivek Krisztus testvérei közé?

Hogyan is ne volnánk „Krisztus testvérei“, holott az ő örököstársainak mondatunk? Mert ő maga „az elsőszülött, ki mindenek örökösévé rendeltetett,“⁶⁾ mi pedig másodszülettek s az ő örököstársai vagyunk a mennyi adományok mértéke és a szeretet nagysága szerint, mely által a Szentlélek szolgái és segédtársairvá leszünk, kinek vezérlete alatt az erényre és üdvös cselekedetekre indítatunk és arra buzdulunk, hogy az ő kegyelmében bízva üdvünkért bátran esatára keljünk s azt jól és kitartással bevégezve életpályánk megfutása után elnyerjük a korona igazságos jutalmát, mely a mennyei Atyától mindazoknak

¹⁾ Mát. 23, 8. 9. ²⁾ Zsid. 2, 11. 12. ³⁾ 21. zsolt. 23. ⁴⁾ Mát. 28, 10. ⁵⁾ Mát. 25, 40. ⁶⁾ Zsid. 1, 2.

készítettett. kik ugyanazon pályán haladnak. „Mert,“ — ugymond az apostol,¹⁾ — nem igazságtalan az Isten, hogy elfeledkeznek a ti jótékonyágtokról és szerelmelekről.“

XV. Hogyan kell egymásért imádkoznunk és mindenkit kölcsönösen mint testvért becsülnünk?

Hogy mennyire szivből kell kimondanunk ezen szavakat „mi atyánk,“ kijelenti Aranyszáju sz. János,²⁾ ki Istenről azt mondja, hogy szívesen hallja a keresztényt, ha nemcsak magáért, hanem másért is imádkozik; mert magáért imádkozni a természet követelése, másért a kegyelet adománya; magáért a szükség készti, másért a testvéri szeretet buzdítja. Ezekhez még azt csatolja; kedvesebb Isten előtt azon imádság, melyet a testvéri szeretet ajánl, mint az, melyet szükségből mond valaki. Az üdvös imának ezen fontos tárgyát illetőleg inteni és buzdítani kell a lelkipásztornak a híveket minden kor-, nem-, vagy állás különbség nélkül, hogy ezen közös testvéri viszonyról megemlékezvén, nyájasan és testvéreileg viseljék magokat és büszkeségből egyik a másiknál fölebbvalónak ne tartsa magát. Mert habár az Isten egyházában különbözők a hivatalfokokatok, a fokozatok- és hivataloknak ezen különfélesége a testvéri viszony összeköttetését föl nem oldja; valamint az emberi testben a tagok különbféle tiszte és működése épen nem teszi, hogy a testnek e vagy ama része a tagnak tisztét és nevét elveszteni.

XVI. Miért vannak a keresztények ily szoros összeköttetés kapcsa által összefűzve?

Képzeld azt, a ki királyi hatalommal bír; ha ugyan hívő, nem testvére-e mindazoknak, kik a keresztény hit egységében foglaltanak? Bizonyára az. S miért? Mert nem más Isten az, kitől a gazdagok és királyok nyerték létüket, mint az, kitől a szegények és királyok hatalma alatt levők vannak, hanem egy Istene, Atyja és Urá van mindenkinek. Tehát mindnyájunk szellemi eredetének egy a fensége, egy a méltósága, egy származásának fénye, minthogy mindnyájjan ugyanazon lélekből és a hit ugyanazon szentségéből születünk Isten fiaivá és ugyanazon örökség

¹⁾ Zsid. 6, 10. ²⁾ Aranysz. sz. Ján. 14. besz.

osztályosaivá. Mert nem más Krisztus az Istenök a gazdagoknak és hatalmasoknak, mint a szegényeknek és alacsony sorsuaknak; nem más szentségekkel avattattak be, sem pedig a mennyek országának más örökségét nem várják. Mindnyájan testvérek vagyunk és mint apostol az Efezusiakhoz mondja:¹⁾ „Krisztus testének tagjai vagyunk, úgy szólván az ő husából és esontjaiból valók.“ Ugyanazt mondja az apostol a Galatákhoz is:²⁾ „Mindnyájan Isten fiai vagytok a Krisztus Jézusban való hit által. Mert akik Krisztushan vagytok megkeresztelve, mindnyájan Krisztusba öltöztetek. Nincs többé zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfiú, sem asszony; mert ti mindnyájan egyek vagytok Krisztus Jézusban.“ Ezt pedig jól meg kell a lelkipásztoroknak magyarázniok és tüzetesen tárgyalniok; mert ezen igazság nem kevésbé alkalmas a szegény és megvetett emberek megerősítésére és felbuzdítására, mint a gazdagok és hatalmasok kevésységének megfélemezésére és elnyomására. Azért, hogy az embereknek eme hibája megorvosoltassék, az apostol a testvéri szeretetet sürgeté és a hiveknek szívökre köté.

XVII. Miről kell a kereszténynek elmélnednie, midőn az imának kezdetét „Mi atyánk“ kimondja?

Midőn tehát ez imát intézed Istenhez, óh keresztény! emlékezzél meg, hogy mint fiu járulsz atyádhoz, az Istenhez. Azért, mikor az imát kezded s kimondod: mi Atyánk, gondold meg, mily magasra emelt téged az Istennek végtelen jósága, ki nem akarta, hogy hozzá, mint szolga urához, késztetve és félve lépj, hanem mint fiu atyjához önkényt és bizalmasan járulj. Minek tudása- és meggondolására fontold meg, mily buzgósággal és áhitattal kell imádkoznod. Mert törekedned kell, hogy olyan-
nak mutasd magadat, milyenek illik lenni Isten fiának, azaz: hogy imád és eselekedeteid méltók legyenek az isteni származáshoz, melyre téged Isten kegyelme méltatni akart. E kötelem teljesítésére buzdít az apostol, midőn mondja:³⁾ „Legyetek azért Istennek követői, mint szerelmes fiak,“ hogy méltán el lehessen rólunk mondani, a mit az apostol a Tesszalonikaiakhoz irt:⁴⁾ „Ti mindnyájan a világosságnak és napnak fiai vagytok.“

¹⁾ Efez. 5, 30. ²⁾ Gal. 3, 26 –28. ³⁾ Efez. 5, 1. ⁴⁾ I. Tessz. 5, 5.

„Ki vagy mennyekben.“

XVIII. Minthogy Isten mindenütt jelen van, miért mondatik, hogy lakhelye különösen az égben vagyon?

Mindenki tudja, ki Istenről helyesen gondolkodik, hogy Isten mindenütt, minden helyen jelen van, a mit nem úgy kell érteni, mintha ő részekre osztva egyik részszel egyik, a másikkal a másik helyet foglalná el és töltené be. Mert az Isten lélek, felosztás alá tehát nem esik. Ki is merné Istent, — mintha tért foglalna, — valamely hely határai közé szorítani, hisz ő maga mondja magáról: ¹⁾ „Valljon az eget és földet nem én töltöm-e be?“ A mit ismét úgy kell érteni, hogy Isten az eget, földet és mindazt, a mit az ég és föld magokban foglalnak, erejével és hatalmával átkarolja; nem pedig, hogy őt valamely hely korlátozza. Mert jelen van Isten mindenekben vagy mint azok teremtője, vagy mint a teremtettek fentartója; semmi hely, semmi határok által úgy korlátolva és meghatározva nincs, hogy mindenütt mind lényegére, mind hatalmára nézve jelen ne volna. A mit sz. Dávid e szavakkal fejez ki: ²⁾ „Ha felmegyek az égbe, te ott vagy.“ Ámbár pedig mindenütt és mindenben jelen van az Isten és határokkal, — mint mondtunk, — korlátolva nincs: mégis gyakran említetik a szentírásban, hogy lakhelye mennyben vagyon; ez azonban azért történik, mert az ég, melyet látunk, a világnak legnemesebb része és romlatlan marad s mivel erőre, nagyságra, szépségre a többi testeket felülhaladja és meghatározott, állandó mozgásokkal bír. Hogy tehát Isten az embereket az ő végtelen hatalmának és felségének, mely leginkább az ég műveiből tűnik ki, szemlélésére buzdítsa, ez okból mondja a szentírásban, hogy az égben lakik. De amint a szentírásból látjuk, gyakran kijelenti, hogy nincs a világnak oly része, melyet Isten lényegével és hatalmával be nem töltene.

XIX. Minő elméltkedési tárgyat szolgáltat a hiveknek azon részecske: „Ki vagy mennyekben.“

Azonban a hivek e gondolatnál neesak mindenek közös Atyjának, hanem egyszersmind az égben uralkodó Istennek

¹⁾ Jerem. 23, 24. ²⁾ 138. zsolt. 8.

képét is állítsák szemeik elé, hogy, midőn imádkoznak, megemlékezzenek, hogy elméjüket és lelküket az égre kell emelniök mert a mennyi reményt és bizalmat önt beléjük az atyai név, ugyanannyi keresztény alázatosságra és áhitatra buzdítsa őket Atyánknak magasztos természete és isteni méltósága, ki mennyekben vagyon. És e szavak eléjük is szabják az imádkozóknak, mit kell kérniök. Mert minden kérésünk, mely az élet kellékeire és szükségéire vonatkozik, hiábavaló és keresztényhez méltatlan, ha csak mennyei javakkal nincs összekötve és azon ezétra nem irányul. Azért buzdítsák a lelkészek a jámbor hallgatókat az ima eme módjára és intésöket az Apostol tekintélyével támogassák: ¹⁾ „Annakokáért, ha feltámadtatok Krisztussal, az ottfennvalókat keressétek, hol Krisztus vagyon, az Isten jobbján ülvén. Az ottfenn-valókról elmélkedjétek, nem a földiekről.“

X. FEJEZET.

Az Ur imádságának első kéréséről.

Szenteltessék a te neved.

I. Miért kezdjük kéréseinket az Isten nevének megszenteltetésével?

Mit és mily rendben kell kérnünk Istentől, azt maga isteni mesterünk és mindnyájunk Ura tanította és parancsolta. Mert az imádság kívánságunk és óhajtásunk hirdetője és tolmácsa lévén, helyesen és észszerűen akkor kérünk, ha a kérések sora a kérendő tárgyak rendét követi. Az igazi szeretet pedig int bennünket, hogy egész belsönket és minden igyekezetünket Istenre irányozzuk, a kit, mivel egyedül s önmagában való legfőbb jó, méltán legfőbb és kiváló szeretettel kell szeretni. Nem lehet pedig szívből s egyedül Istent szeretni máskép, ha csak az ő tiszteletét és dicsőségét minden tárgynak és lénynek élje nem tesszük. Mert minden jónak, melylyel akár mi, akár mások bírnak, egy szóval minden, a mi jónak neveztetik, tőle származván, a legfőbb jó előtt háttérbe kell vonulnia. Azért, hogy

¹⁾ Kolossz. 3, 1. 2.

az imádságban rendet tartsunk. az Üdvözítő a legfőbb jóért való kérést a többi kérések elsejévé és fejevé tette értésünkre adva, hogy mielőtt azokat kérnök, melyek nekünk vagy felebarátunknak szükségesek, azokat kell kérnünk, a mik az Isten dicsőségére szolgálnak és az azok után való vágyunkat és óhajtatunkat eléje kell terjesztenünk. Ekképen eleget teszünk a szeretet kötelmének, mely arra tanít, hogy egyrészt inkább szeressük Istent minnagunknál, másrészt pedig előbb azokat kérjük, a miket Istennek kívánunk és azután, a miket minnagunknak óhajtunk.

II. Miért volt szükséges itt az Isten nevének megszenteltetését kérni, holott az isteni természet semmi által sem növekedhetik, sem semmire szüksége nem lehet?

Minthogy az óhajtatás és kérés olyasmire vonatkozik, a mit nélkülözünk, az Istenhez pedig, vagyis az ő természetéhez semmi sem járulhat, sem isteni lényege, mely kifejezhetlen módon minden tökéletességgel teljes, semmi által nem növekedhetik: érthetjük, hogy nem ezekhez tartoznak azok, miket Istenől magának Istennek kérünk, hanem az ő külső dicsőségére vonatkoznak. Mert óhajtjuk és kérjük, hogy Isten neve ismertebb legyen a nemzetek előtt, hogy az ő országa terjedjen, hogy naponkint többen hódoljanak az isteni fölségnek; mely három: a név, ország, hódolat nem tartoznak Istennek belső javaihoz, hanem kívülről vétetnek.

III. Miként kell érteni ezen első kérést és mely óhajokat akar Krisztus ezen kéréssel az Atya Istennek általunk följajánltatni?

Hogy pedig ezen kérések értelmét és jelentését teljesen fölfogjuk: a lelkipásztornak kötelessége a hívő népet figyelmeztetni, hogy azon szavak: „Miképen mennyben, ugy a földön is,“ a három első kérés mindegyikére alkalmazhatók, ugymint: „Szenteltessék a te neved, miképen mennyben, úgy a földön is;“ továbbá: „Jöjjön a te országod, miképen mennyben, ugy a földön is;“ s hasonlókép: „Legyen a te akaratod, miképen mennyben, ugy a földön is.“ Midőn pedig kérjük, hogy Isten neve megszenteltessék, azt értjük, hogy az isteni névnek szentsége és dicsősége öregedjék. E helyen figyelmeztesse és tanítsa a plebános az ájtatos hallgatókat, hogy Üdvözítőnk nem azt mondja,

hogy ugyanazon módon szenteltessék meg a földön, miként mennyben; az az: hogy a földi megszenteltetés kiterjedésére egyenlő legyen a mennyeivel, (mert ez semmikép sem lehetséges) hanem, hogy az szeretetből és a lélek legbensőbb buzgalmából történjék.

IV. Hogyan szentelhetjük meg Isten nevét, mely már magában is szent?

Jellehet teljesen igaz, hogy Istennek neve magában véve nem szorul megszenteltetésre, mivel ugyis szent és rettenetes,¹⁾ mint maga Isten természeténél fogva szent s hozzá semmi szentség, melylyel öröktől fogva nem bírna, nem járulhat: mindazáltal, mivel a földön sokkal kisebb iránta a tisztelet, mint a mely őt megilleti, sőt némelykor káromlásokkal és istentelen szavakkal sértetik, azért óhajtjuk és kérjük, hogy dicséretekkel, tisztelettel és dicsőítéssel magasztaltassék, azon dicséretek, tisztelet és dicsőítés példájára, melyek neki az égben adatnak, az az: hogy tisztelete és dicsőítése elménkben, szívünkben és szánkban legyen úgy, hogy őt minden, mind külső, mind belső tisztelettel illessük és a legfölső, szent és dicsőségteljes Istent, a fensőbb és mennyei lakosokat utánozva, teljes tisztelettel vegyük körül. Mert mint a mennyeiek a legrészesebb összbangzásban dicsőítik és magasztalják Istent: úgy kérjük, hogy ugyanaz történjék a földön is és minden nemzet megismerje, tisztelje és imádja Istent, hogy a halandók között egyáltalán senki se találkozzék, ki a keresztény hitet föl ne venné és aki magát egészen Istennek szentelve, ne hinné, hogy a szentségnek minden forrása őtöle ered és hogy semmi sem tiszta vagy szent, a mi az isteni név szentségéből nem származik.

V. Hogyan lehet Isten neve szent a hitetlenekben?

Mert az Apostol bizonyítja, hogy az egyház megtisztított²⁾ „a viznek fürdőjével, az élet igéje által.“ Az életnek igéje pedig az Atyának, Fiának és Szentléleknek nevét jelenti, melyben megkereszteltetünk és megszenteltetünk. Minthogy tehát senki kiengesztelődésben, tisztaságban és tökéletességben nem részesülhet, ha azonfölül Isten nevét segítségül nem hívja: óhajtjuk és Istentől

¹⁾ 110. zsolt. 10. ²⁾ Efez. 5, 26.

kérjük, hogy az egész emberi nem az utálatos hitetlenségnek sötétségéből kibontakozva s az isteni fénynek sugaraitól megvilágosíttatva, ezen névnek erejét megismerje, úgy, hogy abban keresse az igazi szentséget s a keresztség szentségét a szent és megoszolhatlan Háromság nevében fölvéve magának Istennek jobbjá által a szentség teljes mértékét érje el.

VI. Hogyan szenteltethetik meg Isten neve a bűnösökben?

Sőt óhajtásunk és kérésünk azokra is kiterjed, kik gonosz tettekkel és vétkekkel befertőztetve a keresztségben visszanyert tisztaságot és az ártatlanság öltönyét elvesztették; a miből az következik, hogy e szánandókban a tisztátalan lélek újra felüté tanyáját. Óhajtjuk tehát és kérjük az Istentől, hogy azokban is szenteltessék meg az ő neve, hogy szivökbe szállva és észre térve a törődelem szentsége által a régi ártatlanságot visszaszerezzék és Istennek tiszta és szent templomul és lakóhelyül szolgáljanak.

VII. Miképen szentelheti meg minden ember önmagában Isten nevét?

Végre kérjük, hogy Isten világosítsa meg mindenek elméjét, hogy beláthassák, mikép,¹⁾ „minden jó adomány és minden tökéletes ajándék a világosság atyjától szállva alá“ reánk Istentől származik; minek következtében a mértékletességet, igazságot, életet, üdvöt, végre a léleknek és testnek minden külső, lényeges és üdvös javait annak köszönjük, kitől, — miként az egyház hirdeti, — minden jó származik. Ha a nap világosságával, ha a többi csillagok mozgásuk és futásuk által hasznára vannak az emberi nemnek, ha a minket körülvevő levegőt szivjuk, ha a föld a vetemények és gyümölcsök bőségével táplálja életünket, ha a hatóságok fáradozása által nyugalomban és békében élünk: mind ezekben, mind még más számtalan ilyenmű jóban Isten végtelen kegyessége által részesülünk. Sőt azokat is, a miket a bölesészek másodrendű okoknak neveznek, Isten keze csodálatosan szerzett és a mi hasznunkra alkalmazott műveinek kell tekintenünk, melyekkel nekünk javait osztogatja és ránk bőségesen kiárasztja.

¹⁾ Jakab. 1. 17.

VIII. Miképen szenteltetik meg Isten neve főkép a kath. egyház elismerése és tisztelete által?

E kérdés lényege főképen abban áll, hogy mindenek elismerjék és tiszteljék Jézus Krisztus legszentebb jegyesét és a mi anyánkat, az egyházat, melyben egyedül létezik azon bőséges és kiapadhatlan forrás a bűnök minden mocskainak letörlésére és kiengesztelésére, melyből az üdv és megszentelés minden szentsége merítettik, melyeken mint valami égi esatornán át ömlik belénk Istentől a megszentelésnek harmata és kenete: egyedül ahhoz és azokhoz, — kik ölében és kebelében vannak, — tartozik amaz isteni névnek segítségül hívása, mely egyedül „adatott az embereknek az ég alatt,¹⁾ melyben üdvözülnünk kell.

IX. Mikép szennyezik be napjainkban a keresztények Isten nevét?

Azonban a plebánosok különösen emeljék ki, hogy a jó fiúnak kötelessége nemcsak szóval kérni atyját, az Istent, hanem köteles tettel és cselekedettel is törekedni, hogy rajta az Isten nevének megszenteltetése látható legyen. Vajha ne találtatnának olyanok, kik, míg imával Isten nevének ezen megszenteltetését folytonosan kérik, cselekedeteikkel, a mennyiben rajtok áll, azt megsértik és beszennyezik; kiknek hibájából néha Isten maga is szidalmaztatik. Ezek ellen mondja az apostol:²⁾ Az Isten neve káromoltatik ti miattatok a pogányok között:“ és Ezekielnél³⁾ olvassuk: „És eljutván a pogányok közé, kikhez mentenek, megfertőztették az én szent nevemet, mikor az mondatott felőlük: Ez az Ur népe és az ő földéről jöttek ki.“ Mert, a milyen azoknak élete és erkölese, kik a hitet vallják, a szerint szokott a tudatlan tömeg magáról a vallásról és a vallás szerzőjéről itélni. Azért, a kik a fölvelt keresztény vallás szerint élnek és annak szabálya szerint intézik imájukat cselekedeteiket, hő alkalmat nyújtanak másoknak a mennyei Atya nevét dicsérni s teljes tisztelettel és dicsőítéssel magasztalni. Mert nekünk maga az Ur tette kötelességünk, hogy kitünő erényes cselekedetekkel buzdítsuk az embereket Isten nevének dicsőítésére és magasztalására, midőn így szól hozzánk az evangelistánál:⁴⁾ „Ugy világoskodjék a ti

¹⁾ Apost. Csel. 4, 12. ²⁾ Rom. 2, 24. ³⁾ Ezek. 36, 20. ⁴⁾ Mát. 5, 16.

világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket és dicsőítsék Atyátokat, ki mennyekben van;“ és az apostolok feje:¹⁾ „A ti magatok viselete a pogányok között jó legyen, hogy a jó cselekedetekből megismervén titeket, dicsőítsék az Istent.“

XI. FEJEZET.

A második kérésről.

Jöjjön el a te országod.

I. Isten országának hirdetése mily gyakran ajánltatik a szentírásban.

A mennyei ország, melyet e második kérdésben kérünk, olyan, hogy az evangélium egész hirdetése arra vonatkozik és azon végződik. Mert ker. sz. János is azon kezdé a bűnbánatra buzdítását, midőn mondá:²⁾ „Tartsatok bűnbánatot, mert elközelgetett mennyeknek országa;“ az emberi nem Üdvözítője sem másnannal véve tanításának kezdetét és amaz üdvös beszédében, melylyel a hegyen a boldogság utait jelelé ki tanítványainak, mint beszédének felvett tárgyán a mennyek országán, kezdé; u. i. így szólt:³⁾ „Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa.“ Sőt annak is, a ki őt visszatartóztatni akarta, azon okot hozá föl⁴⁾ arra, hogy el kell utaznia: „Más városoknak is kell hirdetnem az Isten országát, mert azért küldettem.“ Azután ugyanazon ország hirdetését parancsolta az apostoloknak;⁵⁾ és annak, ki el akart menni, hogy atyját eltemesse, felelé:⁶⁾ „Te menj és hirdesd az Isten országát.“ Miután pedig halottaiból föltámadott, ama negyven napon át, mely alatt az apostoloknak megjelent,⁷⁾ az Isten országáról beszélt. Azért a lelkipásztorok a második kérdésnek e pontját gondosan tárgyalják, hogy a hívek megértsék, mily nagy ezen kérdés jelentősége és szükségessége.

¹⁾ I. Pét. 2, 12, ²⁾ Mát. 3, 2. ³⁾ Mát. 5, 3. ⁴⁾ Luk. 4, 43. ⁵⁾ Mát. 10, 7. ⁶⁾ Luk. 9, 60. ⁷⁾ Ap. Csel. 1, 3.

II. Mit foglal magában e második kérdés?

A dolog alapos és tüzetes kifejtését pedig igen meg fogja könnyíteni annak meggondolása, hogy, noha e kérdés kapcsolatban áll a többiekkel, mindazáltal megparancsolta az Úr, hogy azt a többitől elválasztva is használjuk, hogy, a mit kérünk, a legnagyobb buzgalommal keressük; mert így szól: ¹⁾ „Keressétek először Isten országát és az ő igazságát és ezek mind hozzá adatnak nektek.“ Ezen kérdésben pedig a mennyei ajándékok oly telje és bősége foglaltatik, hogy mindenre kiterjed, a mi csak szükséges a testi és lelki élet föntartására. Méltónak tartanók-e a királyi névre azt, a kinek nincs gondja azokra, a mik az ország üdvének alapját képezik? Ha pedig az emberek országunk jóllétéről gondoskodnak, elképzelhetjük, mily nagy gond és előrelátással oltalmazza a királyok királya mind életét, mind üdvét az embereknek. Tehát Isten országának e kérdésében befoglaltatnak mindazok, mikre e zarándokolás vagy inkább számkivetésben szükségünk van, miket megadni Isten kegyelmesen megígért; mert mindjárt hozzá tevő: „és ezek mind hozzáadotnak nektek.“ És e szavakkal bizonyára kijelenté, hogy ő azon király, ki az emberi nemnek mindent bőven és gazdagon osztogat, kinek véghetetlen jóságáról elmélkedvén, éneklé Dávid: ²⁾ Az Úr igazgat engem és semmi hijával nem leszek.“

III. Mit kell azoknak cselekedni, kik ezen kérdés gyümölcsét elnyerni kívánják?

Azonban nem elég buzgón kérni az Isten országát, ha kérdésünkhöz mint eszközt nem alkalmazunk mindent, a mivel Isten országát sikerrel keresve, fel is találhatjuk. Mert azon öt balgatag szűz is buzgón könyörgött ugyan mondván: ³⁾ „Uram Uram! nyisd meg nekünk:“ mindazáltal, mivel kérdésüknek támasza hiányzott, kizárattak; nem is méltatlanul, mert Isten szájából jött amaz ítélet: ⁴⁾ „Nem minden, a ki mondja nekem: Uram, Uram! megyen be mennyeknek országába.“

IV. Mely okokkal kell Isten országának óhajtságát fölkelteni az emberekben?

Azért a lelkipásztorok a szentírásnak bőséges forrásaiból

¹⁾ Mát. 6, 33. ²⁾ 22. zsolt. 1. ³⁾ Mát. 25, 11. ⁴⁾ Mát. 7 21.

merítsék azokat, mik a hívekben a mennyország utáni vágyat és törekvést fölkeltsék, ez élet nyomorteljes voltát szemek elé állítsák s őket arra bírják, hogy körültekintés és megfontolás útján elismerjék ama legfőbb boldogságot és kimagyarázhatlan jókat, melyekkel Istennek a mi Atyánknak örök háza bővelkedik. Mert száműzöttek vagyunk és pedig azon helynek lakói, hol az ördögök tartózkodnak, kiknek ellenünk való gyűlölsége semmiekép sem szelidíthető; mert az emberi nem ellen engesztelhetlenek és kérlelhetetlenek. Hát még a házi s belső harcok, melyeket a test és lélek, az anyag és szellem egymás közt folyton vínak? melyekben, hogy el ne essünk, szüntelenül félnünk kell; de nemesak félnünk, hanem nagyon is hirtelen eleséstől tarthatnánk, ha Isten jobbjával nem gyámolítatnánk. Az apostol is, a bajoknak sokaságát érezvén, így kiáltott föl: ¹⁾ „Én szerenesétlen ember! ki szabadít meg engem e halálnak testéből.“

V. Mily nagy az embernek nyomorusága, kitűnik egyéb dolgoknak az emberrel való összehasonlításából?

Jóllehet nemünk ezen szerenesétlensége önmagában fölsimerhető, mindazáltal egyéb lények és teremtett dolgok összehasonlításából könnyebben megérthető. Azokban, akár érzéknélküliek, akár érzéknélküliek legyenek is, ritkán tapasztaljuk, hogy valamely lény tulajdon munkaköréből kilépne, érzékétől, vagy ösztönétől eltérne úgy, hogy az eléje tűzött s meghatározott czélt eltévesztené. Ezt tapasztaljuk a mezei vadaknál, az uszókútnál, a madaraknál úgy, hogy a dolog bizonyításra nem szorul. Nemde, ha fölnézesz az égre, tökéletesen igaznak találod, a mit Dávid mondott: ²⁾ „Uram a te ígéd mennyben örökké megmarad.“ Az ugyanis szakadatlan mozgásban és örökös forgásban van úgy, hogy az Isten által kiszabott törvénytől legkevesébbé sem tér el. Ha a földet és az egész mindenséget tekinted, könnyen belátod, hogy vagy épen semmit, vagy csak igen keveset változnak. De a szerenesétlen emberi nem igen gyakran elesik; ritkán indul helyes gondolatai után s legtöbbször fölben hagyja és megveti az elkezdett jó cselekedeteket; a legjobb szándék, mely még az imént tetszett, rögtön nem tetszik és azt elvetve, utálatos és veszedelmes tanácsokra vetemedik.

¹⁾ Rom. 7, 24. ²⁾ 118. zsolt. 89.

VI. Mi a legfőbb oka minden nyomorúságnak?

Mi tehát az oka ezen állhatatlanságnak és nyomornak? Bizonyára az isteni sugallat megvetése. Mert elzárjuk fülcinket Isten intései előtt, nem akarjuk szemeinket azon világoosságra emelni, melyet Isten előttünk hordoz, sem a mennyei Atya üdvös parancsaira nem hallgatunk. Azért a plebánosok arra törekedjenek, hogy mind e bajokat a hívő nép szemei elé állítsák, mind pedig a bajok okait feltüntessék és a gyógyszerek hasznosságát bebizonyítsák. Mindezekre sem fog nekik hiányzani az anyag, melyet legszentebb férfiak, aranyszájú sz. János és Ágoston irataiból, leginkább pedig azokból meríthetnek, a miket a hitvallás fejtegetésénél mondottunk. Mert van-e oly istentelen ember, ki ezeket megismervén, az Isten megelőző malasztjának segédelmével, a tékozló fiúnak példájára,¹⁾ ne igyekeznék fölkelni, fölegyenesedni és a mennyei királynak s atyának színe elé járulni?

VII. Mit jelent a szentírásban az Isten országa?

Miután megmagyarázták, milyennek kell lenni a hívek könyörgésének, hogy sikere legyen, fejtsék ki, mi az, a mit e szavakkal Istentől kérünk, főkép, mivel e szónak „Isten országa“ sok jelentése van, melyeknek meghatározása mind a szentírás megértésére hasznos, mind ezen pontok felfogáára szükséges. Az Isten országának tehát közhasználatos, a szentírásban is gyakran előforduló jelentése nemcsak ama hatalomra, melylyel az emberek és teremtmények mindensége fölött bír, hanem a gondviselésre is kiterjed, melylyel mindeneket igazgat és kormányoz. „Mert kezében van, ugymond a próféta,²⁾ a föld minden határa.“ Mely határok alatt azok is értetnek, a mik a földnek és egyéb dolgoknak benső részeibe rejtve vannak. Ezen értelemben nyilatkozott Mardokeus ama szavakkal:³⁾ „Uram, Istenem, mindenható király! mert mindenek a te birodalmadban vannak elhelyezve és nincsen, a ki akaratod ellen állhasson . . . Mindenek Ura vagy, és nincsen, ki ellenálljon felségednek.“

¹⁾ Luk. 15, 20. ²⁾ 94. zsolt. 4. ³⁾ Eszt. 13, 9. 11.

VIII. Krisztus országa milyen a jámborokra nézve?

Isten országa továbbá a gondviselés azon kiváló és különös módját is jelenti, melylyel Isten a jámbor és szent embereket oltalmazza és róluk gondoskodik. Istennek e tulajdon és kitünő gondoskodásáról mondja Dávid:¹⁾ „Az Ur igazgat engem, és semmi hijával nem leszek:“ továbbá Izaiás:²⁾ „Az Ur a mi királyunk: ő szabadít meg minket.“ Jóllehet, Istennek ezen királyi hatalma alatt ez életben, a mint fönnebb mondtuk, kiválólag a szent és jámbor emberek állanak: mindazáltal Krisztus Urunk maga mondotta Pilátusnak, hogy országa nem e világból³⁾ való, vagyis, hogy eredetét nem e világtól vette, mely, amint teremtetett, ugy el is fog enyészni; mert az említett módon uralkodnak a császárok és királyok, köztársaságok, vezérek és mindazok, kik vagy az emberektől fölkérve és megválasztva kormányozzák a városokat és tartományokat, vagy erőszak és bitorlás által ragadták magukhoz a hatalmat. Krisztus Urunk ellenben, mint a próféta mondja, Istentől rendeltetett királylyá,⁴⁾ kinek országa, az apostol kifejezése szerint, az igazság; mert így szól:⁵⁾ „Az Isten országa az igazság, béke és öröm a Szentlélekben.“

IX. Mily módon uralkodik Krisztus az ő hivei fölött?

Uralkodik pedig rajtunk Krisztus Urunk a benső erények: a hit, remény és szeretet által, mely erények által az országnak mintegy részei és sajátos módon Istennek alattvalóivá leszünk, az ő szolgálatára és tiszteletére szenteltetünk, hogy, mint az apostol mondja:⁶⁾ „Ugyanazért élek én, de már nem én, hanem Krisztus él énbenem:“ ugy mi is mondhassuk: „Uralkodom én, de már nem én, hanem Krisztus uralkodik énbenem.“ Igazságnak pedig azért mondatik azon ország, mivel Krisztus Urunknak igazsága által alapított. És ezen országról így szól az Ur szent Lukácsnál:⁷⁾ „Istennek országa bennetek vagyon.“ Mert jóllehet, Krisztus Urunk hit által uralkodik mindazokon, kik szent anyáknak, az egyháznak ölében és kebelében vannak: kiválólag azonban azokon uralkodik, kik élő hit-, remény- és szeretettel felékesítve, mint tiszta és élő tagok szolgálnak Isten-

¹⁾ 22. zsolt. 1. ²⁾ Iz. 33, 22. ³⁾ Ján. 18, 36. ⁴⁾ 2. zsolt. 6. ⁵⁾ Rom. 14, 17. ⁶⁾ Galat. 2, 20. ⁷⁾ Luk. 17, 21,

nek; és ezekről mondatik, hogy bennök van az isteni kegyelem országa.

X. *Krisztus Urunk dicsőségének országáról.*

Isten országa pedig a dicsőség országa is, melyről Krisztus Urunk sz. Máténál így szól:¹⁾ „Jöjjetek Atyámnak áldottai, bírájtok a világ kezdetétől nektek készített országot.“ Ezen országot kérte tőle sz. Lukácsnál a jobb lator, bűneit töredelmesen megismervén, midőn mondá:²⁾ „Uram! emlékezzél meg rólam, midőn országodba jutsz.“ Ezen országról³⁾ sz. János is tesz említést: „Ha ki újonan nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be Isten országába.“ Az apostol is említi az Efezusiakhoz⁴⁾ írt levelében: „Semmi paráznának vagy tisztátalannak, vagy fősvénynek, a mi a bálványok szolgálata, nincs öröksége Krisztus és Isten országában.“ Ugyanarra vonatkozik Krisztus Urunknak a mennyek országáról mondott⁵⁾ néhány hasonlata is.

XI. *Krisztus dicsőség és kegyelem országának természetéről és különbségéről.*

Azonban előbb a kegyelem országáról kell szólni: mert lehetetlen, hogy valakibe Isten dicsősége uralkodjék, hacsak benne az ő kegyelme nem uralkodik. A kegyelem pedig, magának az Üdvözítőnek tanítása szerint,⁶⁾ „szökőkút vize az örök életre.“ A dicsőséget pedig ugyan minek neveznők, mint teljes és tökéletes kegyelemnek? Mert míg e gyarló és halandó testben vagyunk, gyámoltalanul e sötét zarándoklásban és számkivetésben tévedezve az Úrtól távol vagyunk, gyakran megbotlunk és elesünk, elvetvén a kegyelem országának segélyét, melyre támaszkodtunk; midőn pedig a dicsőség országának, — a mely tökéletes, — világossága fénylik előttünk, szilárdul és erősen fogunk állani; mert minden fogyatkozás, minden baj megszűnik, minden gyengeség megedzódik, végre az Isten maga fog lelkünkben és testünkben uralkodni. E tárgyat bővebben kifejtettük az apostoli hitvallásban, midőn a test föltámadásáról szoltunk.

¹⁾ Mát. 25, 34. ²⁾ Luk. 23, 42. ³⁾ Ján. 3, 5. ⁴⁾ Efez. 5, 5. ⁵⁾ Mát. 13, 24. s. k. ⁶⁾ Ján. 4, 14.

XII. Mit kérünk tehát főképp Istentől e kérsben?

Tehát ezeknek kifejtése után, melyekből Isten országának közönséges jelentése tűnik ki, meg kell mutatni, mit jelent tulajdonképen e kérés. Azt kérjük pedig Istentől, hogy Krisztus országa, t. i. az egyház terjedjen: hogy a hitetlenek és zsidók Krisztus Urunk hitére és az igaz Isten ismeretének elfogadására térjenek, a szakadárok, eretnekek az igazságra és Isten egyházának egységére, a melytől elszakadtak,¹⁾ visszatérjenek, hogy beteljesedjék és megvalósuljon, a mit Izaiás szája által mondott az Ur: ¹⁾ „Szélesítsd ki átorod helyét, és hajlékaid kárpitait terjeszd ki, — hosszabbítsd meg köteleidet és szegeidet erősítsd meg: mert jobbra és balra elhatsz, — mert az uralkodik rajtad, ki téged teremtett.“ S ismét:²⁾ „És a népek a te világosságodban járnak, és a királyok a neked támadott fényességben. Emeld föl köröskörül szemeidet és lássad, mindezek egybegyűlnek. hozzád jönnek: a te fiaid messzűnven jönnek és leányaidd minden oldalról indulnak.“

XIII. Mit kérünk itt másodszor?

Mivel pedig vannak az egyházban, kik Istent szóval vallván, tettel tagadván,³⁾ hamis hitet követnek, kikben a bűn miatt az ördög lakik és mint tulajdon házaiban uralkodik: azért kérjük, hogy azokhoz is jöjjön el az Isten országa, mely által, a bűnök homályának széfoszlása után, az isteni világosság sugáraitól megvilágítatva, Isten fiainak előbbi méltóságába visszahelyeztessenek; hogy a mennyei Atya országából minden eretneket és szakadárt eltávolítva, a botrányokat és a gonoszságok okait megszüntetve, megtisztítsa az egyház szerűjét, hogy Isten iránt ájtatos és szent tisztelettel eltelve, nyugalmas és esendes békét élvezzen.

XIV. Mit kérünk ugyanezen kéréssel harmadszor?

Végre azt kérjük, hogy Isten egyedül éljen, egyedül uralkodjék bennünk; hogy ne legyen helye a halálnak, hanem, hogy az Krisztus Urunk győzelme által elnyelettsék, ki ellenségeink

¹⁾ Iz. 54, 2. 3. 5. ²⁾ Iz. 60, 3. 4. ³⁾ Tit. 1, 16.

minden uralmát szét tépve és szétszórva, hatalmával és erejével mindeneket saját uralma alá hajtson.

XV. E kérés tekintetéből mit kell a keresztényeknek főképp tenniük és megfontolniuk?

A plebánosoknak pedig minden bizonynyal lesz gondjuk, a mint már e kérésnek ezéja is követeli, hogy oktatja a hiveket, mily gondolatokkal és elmélkedésekkel kell elkészülniök arra, hogy kéréseiket Istenhez ájtatosan intézhessék. Először is inteni fogják őket, hogy fontolják meg az Üdvözítőtől használt ama hasonlat jelentését és értelmét: ¹⁾ „Hasonló mennyeknek országa a szántóföldön elrejtett kincshez, melyet ha megtalált az ember, elrejtí, s azon való örömeiben, elmegyén és eladja minden vagyonát és megveszi azt a szántóföldet“. Mert a ki Krisztus Urunknak gazdagságát ismeri, az e gazdagság kedvéért mindent megvet, az előtt a vagyon, kincs és hatalom silányság; mert ama legfőbb kincsesel semmi még csak összehasonlításba sem jöhet, annál kevésbé állhat meg vele szemközt. Azért, a kik annak becsét megismerik, az apostollal fogják kiáltani: ²⁾ „Mindent kárnak tartok és szemétnék tekintek, hogy Krisztust megnyerjem“. Ez azon evangéliumi igaz gyöngy, ³⁾ melyet az ember, miután minden javainak eladásából begyűlt összegét erre fordította, magának megszerezvén, örökké tartó boldogságot élvez.

XVI. Mennyire kell kívánnunk Krisztus országát most a kegyelem által, a jövőben pedig a dicsőség által?

Oh mi szerencésések volnánk! ha Krisztus Jézus oly nagy világosságot árasztana ránk, hogy láthatnók az isteni kegyelem ama gyöngyét, melylyel övéiben uralkodik (mert nemesak mindenünket, hanem önmagunkat is eladnók, hogy azt megszerezzük;) akkor bizton mondhatnók végre: ⁴⁾ „Ki szakaszt el minket Krisztus szeretetétől“. Ha pedig tudni akarjuk, mily kitiűnő a dicsőség országának magasztossága, halljuk felőle a próféta és az apostol egyhangulag magasztaló szavait: ⁵⁾ „Szem nem látta, fül nem hallotta, sem az ember szívébe föl nem hatott, a mit Isten azoknak készített, kik őt szeretik“.

¹⁾ Mát. 13, 44. ²⁾ Filipp. 3, 8. ³⁾ Mát. 13, 46. ⁴⁾ Rom. 8, 35. ⁵⁾ Iz. 64, 4. I. Kor. 2, 9.

XVII. Az alázatosságról, melyet ezen és más kérésekben tanusítanunk kell.

Annak megnyerésére pedig, a mit kérünk, nagyon jó lesz meggondolnunk, mik vagyunk, t. i. Adámnak s paradicsomból méltán kiűzött és számkivetett maradéki, kiknek méltatlansága és gonoszága Isten legnagyobb gyűlöletét kelti fel és örökké tartó büntetéseket követel. Azért szükséges, hogy törődött és alázatos szívűek legyünk. Imánk is keresztény alázattal teljes legyen s magunkban épen nem bizakodva, mint ama vámos,¹⁾ folyamadjunk az Isten irgalmasságához és mindent kegyelmességének tulajdonítva, neki örök hálát mondjunk, ki az ő lelkét ajándékozta nekünk, melyben bizva felkiáltani bátorkodunk:²⁾ „Abba, Atyánk“.

XVIII. Mennyire kell törekednünk, hogy egykor a mennyek országát elnyerjük?

Arra is gondunk legyen, mit kell cselekednünk s mit kerülnünk, hogy a mennyek országába eljuthassunk; mert nem henyélésre vagy tétlenségre hivatunk Istentől, sőt ellenkezőleg azt mondja:³⁾ „Mennyeknek országa erőszakot szenved és az erőszakosak ragadják el azt;“ és: „Ha¹⁾ be akarsz az életbe menni, tartsd meg a parancsolatokat“. Nem elég tehát Isten országát kérni, hanem magunknak is törekednünk és munkálkodnunk kell; mert szükséges, hogy Isten kegyelmének segédei és kiszolgálói legyünk, azon uton haladva, mely az égbe vezet. Isten, ki megígérte, hogy folyton velünk leend, soha sem hagy el minket, úgy, hogy csak arra kell vigyáznunk, hogy Istent és minmagunkat el ne hagyjuk. És pedig az egyház ezen országában Istenéi mindazok, mikkel mind az emberek életét oltalmazza, mind az örök üdvet eszközli, a láthatatlan angyali seregek szintúgy, mint a szentségeknek mennyei erővel teljes látható ajándéka. Ezekben oly hatalmas támaszt nyertünk Istentől, hogy nemesak legdühösebb ellenségeinknek uralmától mentek lehetünk, hanem magát a zsarnokot is és az ő gonosz poroszloít legyőzhetjük és eltiporhatjuk.

¹⁾ Luk. 18, 13. ²⁾ Rom. 8, 15. ³⁾ Mát. 11, 12. ⁴⁾ Ugyanott. 19, 17.

XIX. E kérés befejezése és annak más, rövid magyarázata.

Azért végre buzgón kérjük Isten Lelkét, hogy eszközölje bennünk azt, hogy mindent az ő akarata szerint cselekedjünk; hogy az ördög országát rontsa le, hogy ama nagy napon fölöttünk semmi hatalma ne legyen; hogy győzzön és diadalmaskodjék Krisztus; az ő törvényei az egész föld kerekiségén tiszteletben legyenek, parancsai megtartassanak; senki őt el ne árulja, se el ne hagyja; hanem úgy éljen mindenki, hogy az isteni király színe előtt habozás nélkül megjelenhessen és az öröktől fogva elkészített mennyország birtokába juthasson, hogy Krisztussal élvezze az örökké tartó boldogságot.

XII. FEJEZET.

A harmadik kérésről.

Legyen a te akaratod.

I. Miért következik mindjárt az Isten országának kérése után, hogy legyen az ő akarata?

Mivel azt mondja Krisztus Urunk:¹⁾ „Nem minden, a ki mondja nekem: Uram, Uram! megyen be mennyeknek országába; hanem a ki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben van, az megyen be mennyeknek országába;“ mindenkinek, ki ama mennyei országba be kíván jutni, kérnie kell Istentől, hogy legyen az ő akarata. Azért tétetett e kérés ide, mindjárt a mennyország kérése után.

II. Mily módon foghatjuk fel e kérés valódi értelmét?

Hogy pedig megértsék a hitek, mily szükséges nekünk az, a miért e kérésben könyörgünk és mily sok üdvös ajándékban részesülünk annak megnyerése által: mutassák ki a plebánosok, mily sok nyomorság és inség áradott az emberi nemre az első szülők bűne által.

¹⁾ Mát. 7, 21.

III. Miféle bajokat hozott az emberi nemre első szülők vétke?

Isten u. i. a teremtett lényekbe kezdettől fogva beoltotta saját javuknak óhajtságát, úgy, hogy némi természeti hajlammal keressék és kívánják végezteljokat, melytől, ha külső akadály közbe nem jő, soha el nem térnek. Kezdetben az emberben ezen vágy az Isten mint az ő boldogsága szerzője és szülője után annál kitünőbb és rendkívülibb volt, mivel észszel és ítélőtehetséggel bírt. De míg ezen a természettel velők született szeretetet a többi, észszel nem bíró teremtmények megtartották, melyek valamint kezdetben természetüknél fogva jóknak teremtettek, úgy azon állapotban és minőségben megmaradtak s maiglan is megvannak: a szerenesétlen emberi nem irányát eltévesztette; mert nemcsak az eredeti igazságnak azon javait veszté el, melyekkel Istentől természetének lényegén fölül elhalmaztaték és felékesíteték, hanem elhomályosítá a szívébe oltott kiváló törekvést is a jóra.¹⁾ „Mind elhajlottak, ugymond a próféta, mindnyájan haszontalanokká lettek: nincs, ki jót eselekedjék, egyetlen egy sincs“. Mert²⁾ „az ember szívézései és gondolatai hajlandók a gonoszra már ifjuságától“, elannyira, hogy innét könnyen megérthetni, hogy senki sem képes önmagától üdvöset gondolni, hanem mindenki hajlandó³⁾ a rosszra és az emberek rossz kívánságai megszámlálhatlanok, miután hajlanak és égő vágygyal ragadtatnak a haragra, gyűlölségre, kevélységre, nagyravágyásra s majd mindenféle rosszra.

IV. Ámbár sok nyomorral van elhalmazva az ember, állapotát mégsem ismeri.

Jóllehet folyton küzdünk ezen bajokkal, mindazáltal nemünk legnagyobb szerenesétlensége abban áll, hogy azok között igen sok van, a mi nekünk rosznak sem látszik; a mi az emberek nagy nyomoruságára mutat, kik, a vágyak és kívánságoktól megvakítatva, nem látják be, hogy, a miket üdvösöknek gondolnak, legtöbbsnyire kárhozatosak: sőt inkább amaz ártalmas rosszakra, mint valami óhajtandó és kívánatos jóra ragadtatnak: azoktól pedig, a mik valóban jók és tisztességesek, mint veszedelmesektől visszaborzadnak. E hal véleményyt és ferde ítéletet kárhoz-

¹⁾ 52. zsolt. 4. ²⁾ Móz. I. K. 2, 21. ³⁾ Rom. 7, 19. s. k.

tatja Isten, midőn így szól:¹⁾ „Jaj nektek, kik a gonoszt jónak mondjátok és a jót gonosznak, a sötétséget világossággá tevén és a világosságot sötétséggé; a keserűt édessé tevén és az édeset keserűvé.“

V. Miként állítja szemeink elé a szentírás ezen nyomorúságunkat?

Azért a szentírás, hogy szemeink elé állítsa nyomorúságunkat, azokkal hasonlít bennünket össze, kik az izlés ép érzékét elvesztették; minek következtében az egészséges eledelt megvetik s az ellenkezőt kívánják. Összehasonlít továbbá a betegekkel: mert valamint azok, míg a betegségből föl nem gyógyulnak, az egészséges emberek tisztét és kötelmeit nem végezhetik: úgy mi Istennek kedves cselekedeteket az isteni kegyelem segélye nélkül nem teljesíthetünk.

VI. A természet megromlott állapotában mily nagy az emberek erőtlensége arra, hogy valami jót tehessenek.

Ha ezen állapotban valamit tehetünk is, az mind csekély és a mennyei boldogság elnyerésére kevés vagy épen semmi fontossággal sem bír. De Istent méltón szeretni és tisztelni, nagyobb és fenségesebb valami, mintsem mi földhöz tapadtak azt emberi erővel elérhetnők, ha csak az isteni kegyelem által nem segítettünk.

VII. Az isteni dolgokban egészen hasonlók vagyunk a gyermekekhez.

Az emberi nem nyomorult állapotának kifejezésére igen alkalmas amaz összehasonlítás is, melylyel hasonlóknak mondtunk a gyermekekhez, kik magokra hagyatva, meggondolatlanul kezdenek mindenbe; gyermekek vagyunk, mondjuk és oktanok, hiábavaló beszédre és haszontalan cselekedetekre vetemedők, ha az Isten segélyét megvonja tőlünk. Mert így dorgál bennünket a böles:²⁾ „Meddig szeretitek kicsinyek a gyermekséget, meddig kívánják a bolondok azt, mi nekik ártalmas.“ És az apostol³⁾

¹⁾ Iz. 5, 20. ²⁾ Példab. 1, 22. ³⁾ I. Kor. 14, 20

igy int: „Ne legyetek gyermekek értelemre nézve.“ Mindamelletts nagyobb hibában és tévedésben forgunk, mint ama gyermekkor, mely csak emberi okosság híjával van, melyhez azonban idővel önmagától eljuthat, míg mi az isteni bölcseséget, mely az üdvösségre szükséges, ha csak Isten nem vezérel és nem segít, meg nem szerezhettük; mert ha Isten segélye nincs velünk, az igazi jókat elvetve, önkényt rohanunk a veszedelembé.

VIII. Ekkora rossz ellen minő gyógyszer ajánl e kérés?

És ha valaki a lelki vakságtól Isten ereje által megszabadul s az emberek ezen nyomoruságát belátja, érzékeinek fásultsága megszűnván, észreveszi a tagoknak törvényét, fölismeri az érzékiségnek a lélekkel ellenkező kívánságait és megfontolja természetünknek rosszra való hajlandóságát: lehetetlen, hogy ily nagy baj ellenében, mely a természet bűnös volta miatt nyom bennünket, a legnagyobb szorgalommal alkalmas gyógyszer ne keresse és amaz üdvös rendszabályt ne óhajtana, mely szerint a keresztény embernek életét intéznie és alkalmaznia kell. Ez tehát az, a miért könyörgünk, midőn így kérjük az Istent: „Legyen a te akaratod.“ Mert midőn az engedelmességet megtagadva és Isten akaratát megvetve, ezen nyomoruságokba estünk: Isten e nagy bajok ellenében azon egyedüli gyógyszer adta nekünk, hogy egykoron az Isten akarata szerint éljünk, melyet vétkezve megvetettünk s minden gondolatunkat és cselekedetünket ahhoz mérjük. Hogy ezt elérhessük, esedezve kérjük Istentől: „Legyen a te akaratod.“

IX. Azoknak, kik megigazulván Istennek engedelmeskednek, szintén szükséges e kérés elmondása.

Ezt pedig azoknak is buzgón kell kérniök, kiknek lelkében már uralkodik az Isten és kik az isteni világosság sugaraitól már megvilágosítvák, úgy, hogy e kegyelem jótékony befolyása következtében Isten akaratának hódolnak. Ámde ha ily állapotban vannak is, mégis saját kívánságaik harcolnak ellenök ama rosszra való hajlandóságnál fogva, mely az érzékebbe van oltva úgy, hogy, ha bár megigazulunk is, mindazáltal nagy veszély fenyeget itt bennünket önmagunk részéről, nehogy félrevezettetve

és elcsábíttatva a „kívánságoktól, melyek¹⁾ tagjainkban harezolnak,“ ujolag letérjünk az üdvösség utjáról. E veszélyre figyelmeztetett Krisztus Urunk ama szavakkal:²⁾ „Vigyázzatok és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne essetek; a lélek ugyan kész, de a test erőtlenségre.“

X. A rossz kívánság, melyet tökéletesen kiirtani senki sem képes, még a megigazultakban is megvan.

Mert nem áll az embernek hatalmában, még annak sem, ki Isten kegyelme által megigazult, testi kívánságait úgy lecsilapítani, hogy azok soha többé föl ne támadjanak, mivel t. i. az Isten kegyelme meggyógyítja ugyan a megigazultak lelkét, de nem testét is, melyről írta az apostol:³⁾ „Mert tudom, hogy nem lakik énbennem, az az: testemben, a jó.“ Mert mihelyt az első ember az eredeti igazságot, mely, mint valamely fék, szabályozta kívánságait, elveszté: az ész tovább nem bírta azokat az engedelmségben úgy megtartani, hogy meg ne kívánják azokat, a mik az észszel is ellenkeznek. Azért írja az apostol, hogy a hűn, az az: a bűnnek élesztője, az ember ama részében lakik, értésünkre adván, hogy az nem ideiglenesen, vendégségen tér be hozzánk, hanem, míg élünk, mint testünknek lakosa, állandóan megmarad tagjaink hajlékában. Azért belső és külső elleneinktől szünet nélkül ostromoltatva, könnyen beláthatjuk, hogy Istenhez kell segítségért folyamodnunk és kérnünk, hogy teljesedjék bennünk az ő akarata. Most már e kérés értelmét kell a hűeknek kifejtenünk.

XI. Mily értelemben vétetik e kérésben Isten akarata?

Mellőzvéen itt sokat, a miket Isten akarataról tudós férfiak hasznosan és bőven fejtegetnek. azt mondjuk, hogy itt az akarata az ugy nevezett akarát-nyilvánulás, vagyis a helyett vétetik, a mit Isten tennünk parancsolt vagy tiltott. Azért itt az akarata szó magában foglalja mindazt, a mi a mennyei boldogság elnyerésére tartozik, akár a hitre, akár pedig az erkölcsökre vonatkozik: végre mindazt, a mit Krisztus Urunk önmaga vagy egyháza által tennünk parancsol vagy tilt. Mely akaratról ekkép

¹⁾ Jak. 1, 14. ²⁾ Mát. 26, 41. ³⁾ Rom. 7, 18.

nyilatkozik az apostol: „Azért ne legyetek okatlanok, hanem értsétek meg, mi az Isten akarata.“¹⁾

XII. Mi a harmadik kérés értelme?

Midőn tehát kérjük: „Legyen a te akaratod,“ a mennyei Atyától mindenekelőtt azon képességet kérjük, hogy az isteni parancsoknak engedelmeskedhessünk s neki szentségben és igazságban szolgálhassunk minden napjainkban; hogy mindent az ő tetszése és akarata szerint tegyünk, hogy tiszteletben tartsuk azon kötelességeket, melyeket a szentírásban figyelmeztetnek; hogy az ő vezetése alatt és segítségével mindent teljesítsünk, a mi azokhoz illő, kik nem a test ösztönéből, hanem Istentől születettek, követvén Krisztus Urunk példáját, „ki engedelmes lett a haláláig és pedig a keresztnak haláláig:“²⁾ hogy készek legyünk bármit kiállani, mint az ő akaratától csak legkevésbé is eltérni.

XIII. Kik lángolnak főképen leghőbb buzgalommal és szeretettel azokért, a miket itt kérünk?

Nines senki, ki forróbb buzgalommal és szeretettel lángolna e kérés iránt, mint az, a kinek megadatott azoknak rendkívül nagy méltóságát belátni, kik Istennek engedelmeskednek. Mert az fölfogja e mondat elvitázhatlan igazságát, hogy: Istennek szolgálni és neki engedelmeskedni, amelyi, mint uralkodni. „Ki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben vagyon, az az én atyámfia és hugom és anyám.“³⁾ ugymond az Úr; az az: a szeretet és jóakarát minden kötelékei a legszorosabban fűznek ahhoz engemet. Alig van a szent férfiak között egy is, ki e kérésben foglalt felséges ajándékot buzgalommal ne kérte volna Istentől, és mindnyájan ugyan kitünő, de igen sokszor különféle imádsággal éltek: kik közül nézzük csak Dávidot, e bámulandó és gyönyörködtetően zengő zsoltáros királyt: mily különféle hangot használ e kérés kifejezésére. Mert majd így szól: „Vajha utaim a te igazságaid megőrzésére lennének intézve;“⁴⁾ majd pedig: „Vezess engem parancsaid ösvényére, mert kedvelem azt.“⁵⁾ Némelykor így: „Lépteimet igazgasd beszéded

¹⁾ Efez. 5, 17. ²⁾ Filipp. 2, 8. ³⁾ Mát. 12, 50. ⁴⁾ 11. zsolt. 5. ⁵⁾ 118. zsolt. 35.

szerint és ne uralkodjék rajtam semmi igazságtalanság.¹⁾ Ide tartoznak ama szavai is: „Adj értelmet nekem, hogy megtanuljam parancsaidat. Itéleteidre taníts meg engem. Adj értelmet, hogy tudjam bizonyosságaidat.“²⁾ Sokszor ugyanazon értelmet más szavakba öltözteti, máshogyan fejezi ki. E helyek figyelemre méltók s a hiveknek megmagyarázandók, hogy mindnyájan megértsék, mily sok fontos és üdvös dolog foglaltatik ezen keres első részében.

XIV. Mit jelentünk még e kéréssel?

Második helyen, midőn kérjük: „legyen a te akaratod.“ a test cselekedeteinek megutálását fejezzük ki, melyről írja az apostol:³⁾ „Nyilvánvalók pedig a test cselekedetei, melyek ezek: paráznaság, tisztátalanság, szenttelenség, bujaság“ stb. és:⁴⁾ „Ha a test szerint éltek, meghaltok:“ s kérjük az Istent, hogy ne engedje azokat tennünk, a miket az érzékek, a kívánság és gyarlóság sugallnak, hanem hogy akaratunkat az ő akaratához szabjuk. Távol vannak ezen akaratól az élvezetekbe merült emberek, kiknek szívei és gondolkozásmódja a földiekhez tapadnak. Mert a kívánságtól hanyatt-homlok ragadtatnak annak bírására, a mit megkivántak és a rossz kívánság ama gyümölcsében helyezik a boldogságot, úgy, hogy boldognak mondják azt, a ki, akármit kíván, elnyeri. Mi ellenben azt kérjük Istentől, hogy, mint az apostol mondja:⁵⁾ „a testet ne ápoljuk a kívánságok szerint,“ hanem hogy legyen az ő akarata.

XV. Jobb azt kívánni, hogy az történjék meg, a mit Isten akar, mint az, a mit mi kívánunk?

Jóllehet nem könnyen szánjuk rá magunkat, hogy azt kérjük Istentől, hogy kívánságainkat ne teljesítse, mert a lélek ezen elhatározása nehézséggel jár, mivel, ha ezt kérjük, úgy látszik, minmagunkat némileg gyűlöljük, a mit aztán boldogságnak mondanak azok, kik egészen a testhez ragaszkodnak. De mi örömet fogadjuk még a bolond elnevezést is Kristusért; Ő az ugyanis, ki azt mondja:⁶⁾ „A ki utánam akar jönni, tagadja

¹⁾ Ugyanott 133. v. ²⁾ Ugyanott 73. v. 108. zsol. ³⁾ Gal. 5, 19. ⁴⁾ Rom. 8, 13. ⁵⁾ Rom. 13, 14. ⁶⁾ Mát. 16, 14.

meg önmagát;“ főkép mivel tudjuk, hogy sokkal jobb azt kívánni, a mi helyes és igazságos, mint elérni azt, a mi az észszel, az erénnyel, Isten törvényeivel ellenkezik. És valóban rosszabb helyzetben van az, a ki eljut ahhoz, a mit vaktában és a testiség ösztönéből megkívánt, mint az, a ki meg nem nyeri azt, a mi után, mint helyes dolog után sóvárgott.

XVI. Azokat sem kell kérni Istentől, a mik a jámborsághoz nem tartoznak.

De nemesak azt kérjük, hogy ne adja meg Isten, a mit magunk szántából kívánunk, midőn kívánságunk nyilván rossz: hanem, hogy azt se adja meg, a mit a világosság angyalának képébe öltözött ördög tanácsa- és sugallatából néha mint jót kérünk. Egészen helyesnek és szeretettel teljesnek látszik az apostolok fejedelmének¹⁾ ama buzgalma, melylyel az Urat a halálra menés szándékáról lebeszélni igyekezett: s mégis keményen megdorgálá őt az Ur, mivel emberi érzelmektől s nem isteni bölcseségtől vezéreltetett. Mi lehetett volna az Urra nézve látszólag szeretettel teljesebb ama kívánságnál, melylyel a szent férfiak, Jakab²⁾ és János, a vendégszeretetet még mesterüktől is megtagadó szamariaikra neheztelve, hozzája fordultak, hogy ama kemény szívűeket és emberteleneket égi tüzzel veszítse el? De Krisztus Urunk megfeddette őket, mondván: „Nem tudjátok, minő lelküek vagytok? Az ember fia nem jött lelkeket veszteni, hanem üdvözíteni.“³⁾

XVII. Midőn kérésünkkel Istenhez fordulunk a természet föntartására szükségesek megadásáért, főkép úgy kell azokat kérni, hogy csak úgy nyerjük el azokat, ha Isten is akarja.

Nemesak akkor kell pedig kérnünk Istent, hogy legyen meg az ő akarata, midőn, a mit kívánunk, rossz, vagy rossznak látszik; hanem akkor is, midőn tetteleg nem rossz, ugymint; mikor az akarat a természet amaz első hajlamát követi, hogy kívánja azokat, mik a természet föntartására szolgálnak és vissza-utasítja, a mik azzal ellenkezőknek látszanak. Azért, midőn ilyesmit kérni akarunk, mondjuk lélekből: „legyen e te akaratod!“

1) Mát. 16, 22 és k. 2) Luk. 9, 54. 3) Ugyanott 55. 56.

kövéssük őt magát, kitől az üdvösséget s az üdvösség tanítmányát nyertük, ki, — jóllehet a kinoktól és a keserű haláltól természetes félelemmel visszaborzadott, — mindazáltal a legnagyobb kinoktól való iszonyodásban is saját akaratát az Atya Isten akarata alá veté, mondván: „Ne az én akaratom, hanem a tied legyen.“¹⁾

XVIII. Minthogy Isten segítsége nélkül a bünt nem kerülhetjük el, e kérsben azt is kérjük.

De annyira meg van romolva az emberi nem, hogy ha elnyomjuk és Isten akarata alá vetjük is a kívánságot, mégis Isten segítsége nélkül, — melylyel a gonosztól védelmeztetünk és a jóra vezettetünk, — a bünöket kerülni nem bírjuk. Azért e kérshez kell folyamodnunk s Istent kérnünk, hogy ő maga végezze be bennünk, a mit megkezdett; nyomja el a kívánság szilaj gerjedelmeit, hajtsa az ész uralma alá a vágyakat s alkalmazzon végre bennünket egészen az ő akaratahoz. Kérjük egyszermind, hogy az egész föld kereksege jusson el Isten akaratának megismerésére, hogy annyi század és nemzetség előtt elrejtett isteni titok ismeretes és nyilvánvaló legyen mindenek előtt.

Miképen mennyben, úgy a földön is.

XIX. Mit jelent e záradék?

Továbbá ezen engedelmesség alakját és meghatározását kérjük, hogy t. i. az ama szabály szerint intéztessék, melyet az égben mind a szent angyalok megtartanak, mind a mennyei lelkek többi kara követ: hogy valamint ők önként s legnagyobb örömmel engedelmeskednek az isteni fölségnek, úgy mi Isten akaratának, mint maga leginkább akarja, örömmel hódoljunk.

XX. Istennek nem jutalomért, hanem Iránta való szeretetből kell engedelmeskedni.

Ama szolgálásban és buzgalomban, melyet Isten iránt mutatunk, végtelen szeretetet és kitünő hódolatot kíván fölünk az

¹⁾ Luk. 22. 42.

Isten, hogy, habár a mennyei jutalmak reményével szenteljük is egészen neki magunkat, mégis azért reméljük azokat, mivel az isteni fölségnek tetszett, hogy azon reménységet tápláljuk. Azért egész reményünk az Isten iránti szereteten alapuljon, ki szeretetünk jutalmául az örök boldogságot rendelé. Mert vannak, kik szívesen szolgálnak valakinek, de csak a jutalomért, melyre szeretetüket irányozzák. Vannak további, kik csak szeretet- és tisztelettől indítatva egyedül annak, — kit szolgálnak, — jóságára és erényére tekintenek, melynek meggondolása és csodálásából boldognak tartják magokat, hogy szolgálatokat neki szentelhetik.

XXI. Ugyanezen záradék egyéb értelmezései.

Amaz ellentét; „Miképen mennyben, úgy a földön is,“ ezt is jelenti. Mert nekünk leginkább arra kell törekednünk, hogy Isten iránt engedelmesek legyünk, mint a boldogok lelkeiről mondtuk, kiknek dicséretét az ő hódolatteljes engedelmes-ségökért ama bizonyos zsoltárban így zengi Dávid: ¹⁾ „Aldjatok az Urat minden erősei: ti szolgálai, kik az ő akaratját cselekszítetek.“ Ha valaki sz. (yprián²⁾) szerint magyarázva e záradékot, azt mondja: „mennyben“ az az: a jók és jámborokban; a „földön“ az az: az istentelenekben és gonoszakban: mi az ő véleményét is helybenhagyjuk, hogy az „ég“ alatt a lelket, a „föld“ alatt pedig a testet kell érteni, hogy mind mindenek, mind minden mindenben Isten akaratának hódoljanak.

XXII. Mikép foglaltatik e kérésben hálaadás is?

E kérés hálaadást is tartalmaz. Mert az Ő legszentebb akaratát tiszteljük és legnagyobb örömtől áthatva dicsőítjük és magasztaljuk őt műveiért, mivel bizonyosan tudjuk, hogy mindeneket jól cselekedett. Mert mivel tudjuk, hogy Isten mindenható: szükségkép következik, hogy mindenek létét az ő akaratából származottnak ismerjük el. Midőn pedig Őt egyszerűsmind legfőbb jónak állítjuk, a mint valóban az is, ezzel megvalljuk, hogy minden műve jó, miután mindeneiket ő maga saját jóságában részesített. Ha mindenben Isten szándékát föl nem fogjuk, mégis minden kételyt és habozást félre tevén, mindenben az

¹⁾ 102. zsolt. 21. ²⁾ Sz. Gypr. az Ur imáds.

apostollal valljuk: hogy: „kikutathatatlanok az ő utai.“¹⁾ De főképp még azért is tiszteljük Isten akaratát, mivel a mennyei világosságra méltatott bennünket. Mert „minket a sötétség hatalmából kiragadván, átvitt az ő szerelmes Fiajának országába.“²⁾

XXIII. Mit kell e kérésből elmékedésre fordítanunk?

De, hogy utoljára megmagyaráztassék, a mi e kérésről való elmékedéshez tartozik: vissza kell térnünk arra, a mit elején megérintettünk, hogy a népnek e kérés kifejezésében törődött és alázatos szívünek kell lennie, megfontolván a kívánságoknak az Isten akaratával ellenkező és a természetben rejlő erejét; meg-gondolván, hogy őt e tekintetben a teremtmények mind fölül-mulják, melyekről írva van; „Mindenek szolgálnak neked;“³⁾ s hogy nem más, mint gyarló gyengeség, mely Isten előtt semmi kedves dolgot nemcsak be nem végezhet, de nem is kezdhet, ha csak Isten segítsége által nem gyamolittatik. Mivel pedig, mint mondottuk, nincs semmi fölségesebb és jelesebb, mint Istennek szolgálni s az ő törvénye és parancsai szerint élni: a keresztyén emberre nézve lehet-e kívánatosabb, mint az Ur utain járni, semmit sem nem gondolni, sem nem eselekedni, a mi Isten akaratával ellenkező? Hogy pedig ezt sajátjává tegye s a mellett híven megmaradjon, állítsa szemei elé a sz. könyvek-ből azok példáját, kiknek, mivel törekvéseiket Isten akaratához nem alkalmazták, minden kedvök ellen történt.

XXIV. Mily nagy hasznot hozhatunk ezen kérés fölött való elmékedésből a békeséges életre?

Végül inteni kell a hiveket, hogy nyugodjanak meg Isten egyszerű és föltétlen akaratában; a ki méltóságán alóli helyzetben látszik lenni, tőrje békével sorsát, ne lépjen ki sorából, hanem azon hivatásban maradjon meg, melyre hivatott s vesse alá saját ítéletét Isten akaratának, ki jobban gondoskodik rólunk, mint magunk kívánhatnók. Ha családi bajok, ha testi betegség, ha üldözések vagy más viszontagságok és kellemetlenségek saanygatnak bennünket: legyünk erősen meggyőződve, hogy ezek közül semmi sem érhet bennünket Isten akaratával nélkül, mely

¹⁾ Rom. 11. 33. ²⁾ Kolossz. 1, 13. ³⁾ 118. zsolt. 91.

legfőbb oka mindennek; azért nem kell szerfölött megindulnunk, hanem csüggedetlen lélekkel viselnünk és buzgón imádkoznunk: „Legyen az Ur akarata“, felkiáltván szent Jobbal: „Amint az az Urnak tetszett, úgy lőn; legyen áldott az Ur neve.“¹⁾

XIII. FEJEZET.

A negyedik kérésről.

Mi kenyerünket mindennapit adjad nekünk ma.

I. Mily rend van tartva az Ur imádságában?

A negyedik kérés és a többi következő, melyekkel a lélek és test szükségleteinek megadását tulajdonkép és névszerint kérjük, a fentebbi kérésekhez járulnak. Mert az Ur imádsága oly rendet és módot tart, hogy az isteni dolgok kérését követi a test és az élet fentartására szükségesek kérése. Mert valamint az embereknek végczélja az Isten: úgy az emberi élet javai ép azon viszonyban vannak az isteniekkel.

II. Miért szabad a földi élet javait Istentől kívánni és kérni?

Ezeket pedig azért kell kívánni és kérni, mivel vagy az isteni rend úgy kívánja, vagy, mivel az isteni javak elnyerésében, azokra mint segédeszközökre szükségünk van, hogy általok támogattatva, a kitűzött célhoz eljussunk, mely a mennyei Atya országában és dicsőségében és azon parancsok tiszteletében és megtartásában áll, melyekről tudjuk, hogy Isten akaratát fejezik ki. Azért e kérés egész tartalmát és értelmét az Istenre és az ő dicsőségére kell irányoznunk.

III. Mily célból és hogyan kell az ideig tartó javakat kérni?

Kötelessége tehát a lelkipásztornak a hivelkel megértetni, hogy, midőn olyanokat kérünk, a mik a földi javak élvezetére

¹⁾ Job 1, 21.

és használatára vonatkoznak, óhajtasunkat és kérésünket Isten utmutatásához kell szabnunk s attól se jobbra, se balra térnünk nem szabad. Mert mint az apostol is írja:¹⁾ „Mit és miképen imádkozunk, nem tudjuk“, főkép e tekintetben hibázunk a földi és mulandó dolgok kérésénél. Azért e javakat úgy kérjük, amint kell, nehogy valamit helytelenül kérvén, Istentől azon feleletet nyerjük: „Nem tudjátok, mit kértek.“²⁾ Annak megítélésére pedig, melyik kérés helyes s melyik nem, biztos jel a kérőnek szándéka és célja. Mert a ki a földieket úgy kéri, hogy azokat igazi jóknak tekinti és azokban, mint óhajtott célban megnyugodva, semmit mást nem kíván: kétségkívül nem úgy imádkozik, mint kell. „Mert, — ugymond sz. Ágoston — nem kérjük a mulandókat, mint jókat, hanem mint szükségeseket“³⁾ Az apostol is a korinthusiakhoz írt levelében tanítja, hogy mindent, a mi az élet szükségleteihez tartozik, az Isten dicsőségére kell irányozni. „Akár esztek, — ugymond — akár isztek, akár valami mást miveltek. mindent az Isten dicsőségére cselekedjétek.“⁴⁾

IV. Mennyi és mily nagy előnnyel bírt az ember az ártatlanság állapotában?

Hogy lássuk a hivek, mily nagy e kérés szükségessége: említsék meg a lekipásztorok, mily igen szükségesek a külső dolgok a táplálásra és az élet fentartására, a mit jobban meg fognak érteni azoknak összehasonlításából, a mik nemünk ösátyjának s később a többi embereknek az életre szükségesek voltak. Mert jóllehet az ártatlanság fonséges állapotában, a melyből mind ő, mind az ő büne által minden utóda kiesett, az erő visszaszerzésére neki is eledelre volt szüksége: mindazáltal az ő és a mi élet-szükségleteink közt nagy különbség létezik. Mert ő nem szorult volna ruházatra a test befödése —, sem lakásra ménhely —, sem fegyverekre védelem —, sem gyógyszerre egészsége végett, sem sok egybre, melyek nekünk a természet gyengésége és gyarlósága miatt szükségesek. Elég lett volna a halhatatlan életre azon gyümölcs, melyet az életnek áldott fája az ő vagy utódai fáradtsága nélkül nyújtott volna. De azért az éden annyi gyönyöre

¹⁾ Rom. 8, 26. ²⁾ Mát. 20, 22. ³⁾ Sz. Ágost. 9 k. az Úrnak hegyi besz. 16. f. ⁴⁾ I. Kor. 10, 31.

között sem élt volna tétlen életet az ember; mert Isten munkálkodás végett helyezte a gyönyörűség ama lakába: de semmi foglalkozás neki terhes és semmi kötelesség teljesítésre kellemetlen nem lett volna. Az áldott kertek műveléséből a legzamatosabb gyümölcsöket élvezhette, munkája és reménye soha sikertelen nem maradt volna.

V. *Mennyi rossz követte Ádám törvényszegését?*

Ámde az utódok nemcsak az élet fájának gyümölcsétől fosztattak meg, hanem ama rettenetes ítélet is kimondatott reájok: „Átkozott a föld a te munkádban; fáradtsággal eszel abból életed minden napjaiban; töviseket és bojtörvényeket terem az neked és a föld veteményeit eszed; arczod veritékével eszed a kenyeret, miglen visszatérsz a földbe, melyből vétettél: mert por vagy és porrá leszel.”¹⁾ Velünk tehát ellenkezője történt mindazoknak, a mik neki és utódainak osztályrészül jutottak volna, ha Ádám Isten parancsának engedelmeskedett volna. Ekkép minden felfordult s a legrosszabbra változott minden. A miben az a legsajnosabb, hogy a legnagyobb költség, fáradtság, izzadás igen gyakran gyümölcstelen, midőn a vetés ki nem kel, vagy vagy a fősarjadzó pad füvek elnyomják, vagy a köd-, szél-, jégeső-, üszög-, ragyától sújtva és letarolva elvesz, hogy az egész évi munka csekély időközben az ég vagy a föld valamely esapása által semmivé tétetik. És mindez iszonyatos következménye, melyek miatt Isten tőlünk elfordulva, nem adja áldását munkánkra; hanem megmarad a rémületes ítélet, melyet kezdetben kimondott reánk.

VI. Az embereknek munkálkodniuk kell, hogy szükségüket kielégítsék, de, ha Isten nem kedvez, hasztalanul munkálkodnak.

Azért a lekipásztorok e hely kifejtésére nagy gondot fordítanak és értessék meg a hívő néppel, hogy az emberek saját vétkek miatt esnek ezen szorultságba és nyomorúságba: hogy megértsék, hogy izzadni és dolgozni kell ugyan azok megszerzésében, a mik az életre szükségesek: de ha Isten meg nem áldja munkánkat, esalóka lesz minden remény és hasztalan min-

¹⁾ Móz. I. K. 3, 18–19.

den iparkodás. Mert „Sem a ki fültet valami, sem a ki öntöz, hanem a ki növekedést ad, az Isten:“¹⁾ és: „Ha az Ur nem építi a házat, hiába munkálkodnak, kik azt építik.“²⁾

VII. Kérni kell Istent, hogy adja meg azokat, a mikre szükségünk van; a mit bőségesen teljesít.

A lelkipásztorok kötelessége tehát előterjeszteni: hogy majdnem számtalan az, a mi nélkül vagy elveszítjük vagy nyomorogva tengetjük életünket. Mert a ker. nép a dolgok ezen szükségét s a természet gyarlóságát megismervén, kényszerítve lesz a mennyei Atyához folyamodni s tőle földi és mennyei javakat esdve kérni. Követni fogja ama tékozló fiút,³⁾ a ki, midőn a távol tartományban szűkölködni kezdett és senki sem volt, ki éhségének esillapítására neki báresak a sertések eledeléből is adna, végtére magába szállva belátta, hogy a bajok ellen, melyekkel küzdött, sehol sem kereshet gyógyszert, mint atyjánál. És nagyobb bizalommal is járul az imádsághoz a hívő nép, ha Isten jóságára gondolván megemlékezik, hogy az atyai fűlek mindenkori meghallgatják a gyermekek kéréseit. Mert midőn int, hogy kenyeret kérünk, megígéri, hogy bőven fog adni azoknak, kik helyesen kérnek. Mert tanítva int, hogyan kérjünk, intve serkent, serkentve ígér, ígérve a bizonyos megnyerés reményét kelti föl bennünk.

VIII. Mit kérünk a kenyér alatt s mi e kérés értelme?

A hívek szívének felindítása és felbuzdítása után, ki kell fejteni, mit kérünk e kérésben, mindenekelőtt, mit jelent az a kenyér, melyet kérünk. Tudni kell tehát, hogy a szentírásban a „kenyér“ alatt többféle értetik ugyan, de főleg e kettő: először mindaz, a mi élelemben és egyéb dologban testünk és életünk fentartására fordítunk; azután minden, a mi nekünk kegyelemből a szellem és lélek életére és üdvére adatott. A sz. atyák tekintélye szerint e kérésben azokat kérjük, a mik nekünk a földi életre szükségesek.

¹⁾ I. Kor. 3, 7. ²⁾ 12J. zsol. 1. ³⁾ Luk. 15.

IX. Kimutatása annak, hogy lehet Istentől mulandó javakat kérni.

Azért épen nem kell azokra hallgatni, kik azt állítják, hogy a ker. embernek nem szabad Istentől ez élet földi javait kérni. Mert ezen tévtant a sz. atyák összhangzó tanításán kívül igen sok, mind ó, mind új szövetségi példa megczáfolja. Jákob ugyanis fogadalmat tevén, így imádkozék:¹⁾ „Ha velem leend az Isten és megőrizend engem az uton, melyen járok és kenyeret ad nekem ételül, és ruhát öltözetül, és szerencsésen visszatérendek atyám házához: az Úr lesz nekem Istenem, és ez a kő, melyet emlékjelül állítottam, Isten házának fog neveztetni, és mindannak, a mit nekem adandasz, tizedét neked ajánlom föl.“ Salamon is az élet biztos segédszerét kéré, midőn így könyörgött:²⁾ „Szegénységet és gazdagságot ne adj nekem, csak élelemre add meg a szükségeseket.“ Sőt maga az emberi nem Üdvözítője parancsolja, hogy kérjük azokat, mikről senki sem tagadhatja, hogy a test szükségéhez tartoznak. „Imádkozzatok,³⁾ ugymond, hogy futástok ne legyen télben vagy szombaton.“ Mit mondjunk sz. Jakabról, ki azt mondja:⁴⁾ „Szomorkodik valaki közületek? imádkozzék. Csendes szívvel vagon? énekeljen.“ Mit az apostolról, ki így szól a Rómaiakhoz:⁵⁾ „Kérlek titeket, atyámfiai! a mi Urunk Jézus Krisztus által, és a Szentlélek szeretete által, segítsetek engem az Istenhez érettem való imádságtokban, hogy megszabadíttassam a hitetlenektől, kik Judeában vannak.“ Minthogy tehát mind Istentől meg van engedve a hiveknek az emberi dolgok ezen segédszereit kérni, mind ezen tökéletes imalakra Krisztus Urunk tanított: arra nézve sem lehet kétség, hogy ez a kérés egy a hét közül.

X. Miféle testi szükséglet értetik itt a „kenyér“ szó alatt?

Továbbá „mindennapi“ kenyeret kérünk, vagyis az élet fenntartására szükségeseket, úgy, hogy a kenyér neve alatt mind a test fődözésére elegendő ruházatot, mind a táplálásra elégséges eledelt értjük, akár kenyér, akár hus, akár hal vagy bármí más legyen. Mert látjuk, hogy Elizens⁶⁾ ezen kifejezéssel élt, midőn

¹⁾ Móz. I. köny. 28. 20. ²⁾ Példab. 30, 7. ³⁾ Mát. 24, 20. ⁴⁾ Jak. 5, 13. ⁵⁾ Rom. 15, 30. ⁶⁾ Kir. IV. K. 6. 22. 23.

a királyt inté, hogy adasson kenyeret az ásszíriai katonáknak, kiknek azután különféle étel adaték. Tudjuk, hogy Krisztus Urunkról is írva van, hogy bement egy fő farizeus házába szombaton kenyeret enni,¹⁾ mely szó jelenti mindazt, a mi az ételhez, mind a mi az italhoz tartozik. E kérés tökéletes jelentősére nézve még megjegyzendő: hogy a „kenyér“ e nevezete alatt nem fölösleges és válogatott, hanem csak szükséges, egyszerű ételmezt és ruházatot kell érteni; mint apostol írja:²⁾ „Eledelelünk levén és ruházatunk, azokkal elégedjünk meg;“ és Salamon szerint, mint már mondottuk:³⁾ „Csak élelemre add meg a szükségeseket.“

XI. Miért nem kérünk itt egyszerűen kenyeret, hanem kenyerünket?

Ezen mértékletességre és takarékosagra intetünk azon szóval is, mely közvetlenül következik: mert midőn „kenyerünket mondunk, azon kenyeret szükségünkre, nem pazar tobzódásra kérjük; mert nem azért mondjuk: „mi kenyerünket,“ mintha azt saját erőnkől Isten segedelme nélkül szerezhethők meg; mert Dávidnál⁴⁾ olvassuk: „Mindnyájan téled várják, hogy eledelet adj nekik idejében; te adván nekik, gyűjtenek; felnyitván kezedet, minden betelik jóval;“ és másutt⁵⁾ „Mindenek szeméi tebened bízna Uram, és te adsz eledelet azoknak alkalmas időben;“ hanem mivel szükséges, és a mindenek Atyjától, a minden teremtményéről gondoskodó Istentől adatott nekünk.

XII. Fáradsággal kell a kenyeret megszerezniünk, melyet kívánunk, midőn a mi kenyerünket kérjük.

A mi kenyerünknek neveztetik azért is, mivel jogosan s nem igazságtalanság, esalárdság, vagy lopas által kell megszerezniünk; mert a miiket rossz uton-módon szerziünk, azok nem mieink, hanem másokéi, s igen sokszor veszedelmes azoknak vagy megnyerése, vagy bírása, vagy bizonyára elvesztése. Ellenben a próféta szavai szerint, a jámborok becsületes és fáradságos szerzeményével békés nyugalom s nagy boldogság jár karöltve.

¹⁾ Luk. 14, 1. ²⁾ I. Tim. 6, 8. ³⁾ Példab. 50, 8. ⁴⁾ 103, zsolt. 27. ⁵⁾ 144. zsolt. 15.

„Mivel kezeid munkáját eszed, boldog vagy, ugymond, és jól lesz dolgod.“²⁾ Azoknak pedig, kik igazságos módon keresik az életmet, jótékonyságának gyümölcsét igéri az Úr, mondván: „Kivárasztja az Úr áldását pénzéidre és kezeid minden munkáira, és megáld téged.“³⁾ Nem is egyedül azt kérjük az Istentől, hogy azzal élhessünk, a mit jóságának segítségével, izzadással és erőfeszítéssel szereztünk, mert az mondatik igazán mieinknek: hanem józan értelmet is kérünk, hogy a jól szerzettekkel jól és okosan élhessünk,

Mindennapit.

XIII. Miért adatik hozzá ezen szócska is: „mindennapit“?

E szó is a mértékletesség és takarékoság azon fogalmát fejezi ki, melyről előbb szólottunk. Mert nem sokféle és válogatott ételt kérünk, hanem azt, mely a természet szükségét kielégítse, hogy megelégedjenek azok, kik közönséges étellel és itallal meg nem elégedvén, válogatott étek és italok után áhítoznak. Hasonlóképp e szóval „mindennapit“ megfeddetnek azok, kik ellen Izaiás ama rettentő fenyegetéssel él:⁴⁾ „Jaj nektek, kik házhoz házat ragasztotok, és mezőhöz mezőt foglaltok a hely véghatáráig; vajjon ti egyedül fogtok-e lakni a föld közepett.“ Mert kielégíthetetlen ezen emberek kívánsága, a kikről írja Salamon:¹⁾ „A fősvény nem telik be pénzzel:“ a kikre vonatkozik még az apostol mondása is:²⁾ „A kik gazdagok akarnak lenni, kísértetbe esnek es az ördög törébe.“ Mindennapinak mondjuk továbbá a kenyeret, mivel vele az éltető nedv megújítására élünk, mely a természetes melegség ereje által naponkint felemésztetik. Végre e szócska azt is értésünkre adja, hogy szüntelen kérnünk kell, hogy Isten tiszteletében és szeretetében megmaradjunk s teljesen meggyőződjünk, amint igaz is, hogy életünk és üdvünk Istentől függ.

Adjad nekünk.

XIV. Mit jelent e két szó; „adjad nekünk“?

Kiki be fogja látni, mennyi anyagot nyújt e két szó a

¹⁾ 127. zsolt. 2. ²⁾ Móz. 5. K. 28, 8. ³⁾ Iz. 5, 8. ⁴⁾ Predi. 5, 9. ⁵⁾ I. Tim. 6, 9.

hívek buzdítására, hogy az Isten végtelen hatalmát áhítattal és szentül tiszteljék és imádják, kinek hatalmában vannak mindennek és utálattal forduljanak el a sátán amaz istentelen kérdésétől: ¹⁾ „Nekem adattak mindenek, a kinek akarom. annak adom.“ Mert az adottakat egyedül Isten akarata tartja meg és gyarapítja.

XV. Miért kell a gazdagoknak e szavakkal élni, habár mindennel bővelkednek is?

De kérhető valaki: miért kell a gazdagoknak a mindennapi kenyeret kérni, holott mindennel bővelkednek? Azoknak nem azért kell így imádkozni, hogy adassanak meg nekik, a miket Isten jóságából bőven bírnak, hanem, hogy, a mivel bővelkednek, el ne veszítsék. Azért ebből, mint az apostol írja, tanulják meg a gazdagok: ²⁾ „Hogy főnhéjazók ne legyenek és reményöket ne helyezték a bizonytalan gazdagságba, hanem az élő Istenbe, ki nekünk mindent bőven ad táplálkozásunkra. Aranyszájú sz. János e kérés szükségének ezen okát adja: nemcsak hogy élelmünk meglegyen, hanem hogy azt az Ur kezéből vegyük, mely e mindennapi kenyérnek egészséges és oly üdvös erőt adván, eszközli, hogy mind az étel a testnek használjon, mind a test a léleknek szolgáljon.“ ³⁾

XVI. Miért mondjuk: „adjad nekünk“ és nem: „adjad nekem“ ?

De mi az oka, hogy a többes számban mondjuk: „adjad nekünk,“ nem pedig: „adjad nekem“? Az, hogy a ker. szeretet sajátága, hogy kiki nemcsak önmagáról gondoskodik, hanem még felebarátjáért is szorgoskodik, és saját haszna keresésében másról is megemlékszik. Ehhez járul, hogy azon adományok, melyeket Isten valakinek ad, nem azért adatnak, hogy azokat egyedül az bírja, vagy azokban tobzódva éljen, hanem hogy másokkal megoszsa, a mi a szükséges felül marad. Mert szent Vazul es Ambrus szerint: ⁴⁾ „A kenyér, melyet magadnál visszatartasz, az éhezők kenyere; a mezítelenek ruházata, melyet elzársz; a nyomorultak megváltása és megszabadítása ama pénz, melyet a földre rejtész.“

¹⁾ Luk. 4, 6. ²⁾ I. Tim. 6, 17. ³⁾ Aranysz. sz. Ján. 14. besz. ⁴⁾ Sz. Vaz. Luk. 12, 18. besz.

Ma.

XVII. Mit jelent az ide esatolt „ma“ szócska?

E szócska közös gyarlóságunkra figyelmeztet. Mert kiki bizik magában, hogy legalább az egy napra szükséges élelmi szereket megszerezheti, habár alig reméli is, hogy saját erejéből megszerezheti hosszabb időre az életre szükségeseket. Azonban Isten még ezen önbizalomra sem jogosít föl bennünket, miután megparancsolta, hogy az egyes napokra is tőle kérjük az eledelt. A miből szükségkép következik, hogy mivel a mindennapi kenyérré mindnyájunknak szüksége van, az Ur imádságát mindennap imádkozni kell mindenkinek. Emnyit a kenyérről, mely szájjal vétetve, a testet táplálja és fentartja; a mely közös lévén a hívőkkel és hitetlenekkel, a jámborakkal és gonoszokkal, Isten jóságából,¹⁾ „ki az ő napját fölkelte a jókra és gonoszokra, és eső ád az igazaknak és hamisaknak,“ mindenkinek adatik.

XVIII. Mit kell itt a lelki kenyér alatt érteni, mely szintén befoglaltatik e kérdésben?

Hátra van még a lelki kenyér, melyet szintén kérünk itt. Ez jelenti mindazt, a mi ez életben a szellem és lélek üdvére és javára szükséges. Mert valamint sokféle az étel, mely a testet táplálja és fentartja: úgy nem egyféle az eledel, mely a szellemet és lelket élteti; mert az Isten igéje is eledele a léleknek. A böles ugyanis így szól:²⁾ „Jertek, egyétek az én kenyéremet, és igyátok a bort, melyet nektek elegyítettem.“ Midőn pedig Isten az embereket az igétől megfosztja, a mit akkor szokott tenni, mikor vétkeink által súlyosabban megbánatlik: akkor, mint mondani szokás, éhséggel sújtja az emberi nemet. Mert Ámosznál olvassuk:³⁾ „Éhséget bocsátok a földre; nem a kenyér éhségét, sem a víz szomjúságát, hanem az Ur igéje hallását.“ Valamint pedig a közel halálnak biztos jele az, midőn az ember gyomra az eledelt be nem veszi, vagy a bevettet meg nem tarthatja: úgy méltán kételkedni lehet azok üdvéről, kik Isten igéjét nem keresik, vagy ha előttük van, el nem fogadják és ezen káromló szavakra fakadnak Isten ellen:⁴⁾

1) Mát. 5. 45. 2) Péld. 9. 5. 3) Ámos. 8. 11. 4) Job. 21. 17.

„Távozzál tőlünk; tudni sem akarjuk utaidat.“ A lélek ily dühében és az elme illetlen vakságában vannak azok, kik megvetvén törvényszerű eljárójukat, a kath. püspököket és áldozópapokat s a római sz. egyháztól elszakadván, az Isten igéjét elferdítő eretnekek tanításához szegődnek.

XIX. Az igazi természetfölötti kenyérről, a mely Krisztus Urunk.

Már pedig a kenyér Krisztus Urunk, a lélek eledele; mert maga mondja magáról:¹⁾ „Én vagyok az élő kenyér, ki mennyből szállottam alá.“ Hihetetlen, mily gyönyörrel és vigszággal árasztja el e kenyér a jók lelkét akkor, midőn a földi bajokkal és viszontagságokkal leginkább küzdenek. Például szolgál nekünk az apostolok sz. kara, kikről írva van:²⁾ „És azok örvendezve menének el a gyülekezet elől.“ Ilyen példákkal telve vannak a szentek életéről szóló könyvek: és a jóknak ezen benső örömeiről így szól az Isten:³⁾ „A győzelmesnek elrejtett mannát adok.“

XX. Krisztus Urunk az oltáriszentségben valósággal jelen van azért tulajdonképi értelemben mondatik „a mi kenyერünknek.“

Főképp pedig a mi kenyерünk maga az Ur Jézus, ki az oltáriszentségben lényegileg foglaltatik. Midőn az Atyához vissza akart térni, szeretetének ezen megfejthetetlen zálogát adta nekünk, melyről mondá:⁴⁾ „A ki eszi az én testemet és iszsa az én véremet, énbennem lakik és én őbenne.“⁵⁾ „Vegyétek és egyétek; ez az én testem.“ Azokat, a mik a hívő nép hasznára szolgálnak, azon helyről vehetik a plebánosok, hol külön e szentség mivolta és lényege tárgyaltatik. Azért mondatik pedig e kenyér „mienknek“, mivel csak a hívőké, vagyis azoké, kik a hittel egybekapcsolván a szeretetet, a töredelem szentségével a bűnök szennyét lemossák; kik megemlékezvén, hogy Isten fiai, az isteni szentséget a tőlük kitelhető legnagyobb s legszentebb tisztelettel veszik magukhoz és imádják.

XXI. Miért mondatik az oltáriszentség a mi mindennapi kenyерünknek?

Annak pedig, hogy miért mondatik mindenmapinak, kettős

¹⁾ Ján. 6, 41. ²⁾ Apost. Csel. 5, 41. ³⁾ Titk. Jel. 2, 17. ⁴⁾ Ján. 6, 57. ⁵⁾ I. Kor. 11, 24.

oka van: egyik az, mivel a ker. egyház szent titkaiban minden nap följánltatik Istennek és kiszolgáltatik azoknak, a kik áhitattal és szentül kérnek: a másik: mivel mindennap kell venni, vagy legalább úgy élni, hogy, a mennyire lehetséges, naponta méltóan vehessük magunkhoz. A kik ellenkezőleg vélekednek s azt mondják, hogy a lélek ezen üdvös eledelével csak hosszú időközben kell élni, hallják, mit mond sz. Ambrus:¹⁾ „Ha mindennapi kenyér, miért veszed csak évenként magadhoz?”⁴

*XII. Hogyan kell magunkat viselniünk, ha a kért kenyeret
azonnal meg nem nyerjük?*

De e kérdésben főképp arra kelt buzdítani a hiveket, hogy midőn mind eszöket, mind szorgalmukat jól alkalmazzák az élethez szükségesek megszerzésére, a dolog kimenetelét bizzák Istenre, és óhajításukat vessék alá az ő akaratának, „ki az igazat nem hagyja örökké ingani.“²⁾ Mert vagy megadja Isten, a miket kérünk s így elérjük óhajunk tárgyát, vagy nem adja meg és ez kétségtelen bizonyítéka annak, hogy az, a mit Isten a jámboroktól megtagad, sem nem üdvös, sem nem hasznos; mert neki nagyobb gondja van üdvösségökre, mint önmagunknak. E pont megmagyarázására kifejthetik a plebánosok azon okokat, melyeket sz. Agoston Probához írt levelében jelesen összegyűjtött.

XXIII. Minek megfontolására ajánlkozik itt alkalom?

Utolsó az lesz e kérdés tárgyalásában, hogy a gazdagok emlékezzenek meg, hogy vagyonukat s gazdagságukat Istennek köszönik és gondolják meg, hogy azért áldattak meg ezen javakkal, hogy azokból a szegényeknek is juttassanak. Ez értelemmel megegyeznek, a miket az apostol³⁾ Timothenshoz írt első levelében mond, honnan számos isteni parancsot idézhetnek a plebánosok, ezen pontnak hasznos és üdvös megvilágosítására.

1) Sz. Ambr. 5. k. a szents. 4. f. 2) 54. zsolt. 23. 3) I. Tim. 6, 19. 17.

XIV. FEJEZET.

Az ötödik kérésről.

És bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk ellenünk vétetteknek.

I. Krisztus szenvedéséből eredt minden bűneink bocsánata.

Ámbár oly sok az, a mi Istennek határtalan bölcseséggel és jósággal párosult végtelen hatalmát hirdeti, hogy bárhová fordítsuk szemünket és gondolatunkat, véghetetlen hatalmának és jóságának legbiztosabb jeleire találunk: mindazáltal semmi sincs, a miből véghetetlen szeretete és csodálandó kegyessége irántunk jobban kitűnnék, mint Jézus Krisztus szenvedésének megmagyarázhatatlan titka, melyből ama kiapadhatlan forrás ered a bűnök szennyének lemosására, melylyel Ist-n vezetéséből és kegyelméből megmosatni és kiengeszteltetni óhajtunk. midőn tőle azt kérjük: „bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket.“

II. Mit foglal magában ezen ötödik kérdés?

Eme kérdés némileg azon javak összegét foglalja magában, melyekkel Krisztus Jézus elhalmozta az emberi nemet. Mert ezt tanítá Izaiás: „Megbocsáttatik,¹⁾ ugymond, Jákob házának gonoszsága; és ez leszen minden gyümölcse, hogy elvétetik az ő bűne.“ Ezt bizonyítá Dávid is, boldognak hirdetvén azokat, kik azon üdvös gyümölcshen részesülhettek, e szavakkal:²⁾ „Boldogok, kiknek megbocsáttattak gonoszságaik.“ Azért a lelkészeknek pontosan s szorgalmasan ki kell jelelni és megmagyarázni e kérdés értelmét, mely mint tudjuk, a mennyei élet elnyerésére oly nagy fontossággal bír.

III. Hogyan különbözik itt e kérdés módja attól, mely a fönnebbiekben volt?

Új módja kezdődik itt a kérdésnek. Mert eddig Istentől nemesak örökkétartó és lelki jókat. hanem mulandó, ez életre

¹⁾ Iz. 27, 9. ²⁾ 31. zsolt. 1.

vonatkozó javakat is kértünk: most pedig kérjük, hogy távoztassa tőlünk mind a lelki, mind a testi rosszakat, mind ezen, mind az örök élet bajait.

IV. Mik kívántatnak meg abban, ki bűnbocsánatot akar nyerni?

De mivel annak megnyerésére, a mit kérünk, megkíván-
tatik, hogy kellőleg kérjük: szükségesnek látszik annak előadása,
hogyan kell elkészülve lenniök azoknak, kik Istentől azt kérni
akarják. A lelkészek feladata tehát a népet oktatni, hogy annak,
ki azért akar esedezni, mindenekelőtt szükséges vétkeket megis-
mernie, azután azt éreznie és megbánnia, végre teljesen meg-
győződve lennie, hogy Isten kész megbocsátani a bűnösöknek,
ha az említett lelkülettel és készüllettel bírnak, nehogy a bűnök
keserű emlékét és megismerését a kétségbeesés kövesse a bo-
csánat felől, mint egykor Káinnál és Judásnál, kik Istent csak
boszúállónak és büntetőnek, nem egyszermind kegyesnek és
irgalmasnak képelték. E kérésnél tehát oly érülettel kell bír-
nunk, hogy bűneinket bánkódva elismervén, Istenhez mint atyá-
hoz, nem pedig mint híróhoz folyamodjunk, kérvén őt, hogy
velünk ne igazsága, hanem irgalmassága szerint cselekedjék.

V. Mely okok indítják az embert bűneinek megismerésére?

Bűneink megismerésére könnyen indíttatunk, ha magára
Istenre figyelünk, ki erre int bennünket a szentírásban. Mert
Dávidnál írva van:¹⁾ „Mindnyájan elhajlottak, mindegyütt hasz-
talanokká lettek: nines, ki jót cselekedjék, egyetlen egy sines.“
Hasonló értelemben szól Salamon:²⁾ „Nines igaz ember a földön,
ki jót cselekedjék és ne vétkezzék.“ Ide tartozik³⁾ ez is: „Ki
mondhatja: tiszta az én szívem, tiszta vagyok a büntől? Ugyan-
ezt írja sz. János,⁴⁾ hogy az embereket elrettentse az önhitt-
ségtől. „Ha azt mondjuk, hogy nines vétünk, magunkat csaljuk
meg, és igazság bennünk nines.“ És Jeremiás:⁵⁾ „Es mégis
mondod: Büntelen és ártatlan vagyok én, azért forduljon el
tőlem a te haragod. Ime én törvénybe szállok veled azért, hogy
azt mondod: nem vétkeztem.“ Mindezek mondásait ugyanaz, ki

¹⁾ 13. zsolt. 3. ²⁾ Pred. 7, 21. ³⁾ Péld. 20, 9. ⁴⁾ Ján. I. 1, 8.
⁵⁾ Jer. 2, 35.

általuk szólott, Krisztus Urunk megerősíti ezen élénk szabott kéréssel, melylyel megparancsolja, hogy bűneinket megvalljuk. Ennek másféle magyarázatát tiltja a milevi¹⁾ zsinat tekintélye ekképen: „Tetszett, hogy az, a ki az Ur imádságának ama szavai felől, midőn mondjuk: „Boesásd meg a mi vétkeinket,“ azt állítja, hogy azokat a szentek alázatosságából, nem pedig igazán mondják, átok alatt legyen.“ Ki túrné ugyanis az imádkozót, és nem embereknek, hanem Istennek hazudót, ki szájjal boesánatért könyörög és szívében azt mondja, hogy nincsenek bűnei, melyek neki megbocsáttassanak?

VI. Hogyan kell a szívben keserű bánatot és az igaz töredelmességet felindítani a bűn megismerése után?

A vétkek szükséges megismerésében nem elég felületesen visszaemlékezni azokra; mert szükséges, hogy azok emléke keserű legyen, a szívet átjárja, a lelket furdalja és égő bánatra gerjeszse. Azért e helyet szorgalmasan tárgyalják a lelkipásztorok, hogy a hívek nemsak emlékezzenek vétkeik és gonoszágaikra, hanem törődötteen és bánattal emlékezzenek azokra, hogy, midőn a lelkiismeret furdalását érzik, forduljanak atyjokhoz, Istenhez, esedezve kérvén tőle, hogy a bűnök szuró töviseit kitépje. Nem is egyedül a bűnök rutságát kell a hívekkel megismertetni, hanem az emberek méltatlanságát és undokságát is, kik, noha semmi egyéb nem vagyunk, mint romlandó test, mint legnagyobb rutság, megfoghatatlan módon megbántani merészelve azt, ki minket teremtett, megváltott, számtalan és végtelen jótéteményekkel elhalmozott.

VII. Hogyan esünk a vétkek által az ördög legsúlyosabb szolgaságába?

Mi oka, hogy atyánktól, Istentől, ki a legfőbb jó, elpártolván, a vétkek rút zsoldja által az ördögnek nyomoruságos rabságába vetjük magunkat? Mert ki sem lehet fejezni, mily kegyetlenül uralkodik az ördög azokon, kik Isten kellemes igáját leráztván s a szeretet kötelékét, melylyel lelkünk Istenhez, atyánkhöz kapcsolatik, széttépvén, a legkegyetlenebb ellenséghez pár-

¹⁾ Milev. zsin. II. 8. f.

toltak, ki „a világ fejedelmének“¹⁾ és²⁾ „a sötétség uralkodójának“ és³⁾ „királynak a kevélység minden fiai fölött“ nevezetik a szentírásban. Azokra pedig, kik az ördög zsarnoksága alatt vannak, igen jól illenek Izaiás⁴⁾ ama szavai: „Mi Urunk Istenünk! minket urak birtak te kivüled“.

VIII. Mennyi rosszat hoz a bűn a lélekre?

Ha a szeretet szétszakított frigye nem indít meg bennünket, indítsanak meg legalább a nyomor és viszontagságok, melyekbe a véték által esünk. Mert megsértetik a lélek szentsége, melyről tudjuk, hogy Krisztusnak van eljegyezve. Megszentségtelenítetik az Ur ama temploma is, melynek megfertőztetőiről mondja az apostol:⁵⁾ „Ha pedig valaki az Isten templomát megfertőzteti, elveszti azt Isten“. A bűn megszámlálhatatlan rosszat okoz az embernek s ezt a majdnem határtalan ragadós nyavalyát ekkép eseteli Dávid:⁶⁾ „Nines épség testemben a te haragod színe miatt; nines nyugalma esontaimnak bűneim színe miatt“. Kijelenti, t. i. a csapás ezen nagyságát, mikor bevallja, hogy semmi része sem ment a bűn ragályától. Mert a véték mérge esontjait átjárta, vagyis az észet és akaratot, a lélek legszilárdabb részeit rongtotta meg. Ezen messzeterjedő ragályt jelenti a szentírás, midőn a bűnösöket sántáknak, vakoknak, némáknak, siketeknek és minden tagjaikban bénáknak nevezi. De a bánaton kívül, melyet mintegy a bűnök gonoszsága következtében érzett, Dávidot még inkább nyugtalanítá Isten haragja, melyről tudta, hogy a véték miatt maga ellen fölindította. Mert a gonoszok harezban vannak Istennel, kiknek gonoszságai által végtelenül megbántatik: mert azt mondja az apostol:⁷⁾ „Harag és boszankodás, szomorúság és gyötirelem minden gonosztevő ember lelkének“. Mert noha a bűn elkövetése megszűnt, mindazáltal a bűn szennye és vétsége fönmarad, melyet Isten fenyítő haragja mindig követ, mint az árnyék a testet.

IX. A bűnök rossz következményeit átlátván, hogyan kell töredelemre térnünk?

Midőn tehát Dávid a bűn sebző fulánkját érezte, bünei

¹⁾ Ján. 14, 30. ²⁾ Efez. 6, 12. ³⁾ Job. 41, 25. ⁴⁾ Izai. 26, 13. ⁵⁾ I. Kor. 3, 17. ⁶⁾ 37. zsolt. 4. ⁷⁾ Rom. 2 8. 9.

bocsánatának kérésére gerjedt, kinek mind példaadását a bűnbánatban, mind oktatását az ötvenedik zsoltárából adják elő a lelkipásztorok a hívőknek, hogy így a prófétát követve, mind a bánat érzetére, vagyis az igaz törődelemre, mind a bocsánat reményére oktattassanak. Mily hasznos ezen oktatási mód, hogy a bűnökből tanuljuk meg a bánatot, bizonyítja Istennek beszéde Jeremiásnál,¹⁾ ki, midőn Israelt bűnbánatra buzdítja, inté őt, hogy fontolja meg azon rosszakat, melyek a vétkeket követik. „Tudjad és lássad, ugymond, mily rossz és keserű, hogy elhagytad a te Uradat Istenedet és hogy nincs nálad az én félelmem, ugymond a seregek Ura Istene“. Kikben a megismerés és bánat ezen szükséges érzete hiányzik, azok Izaiás,²⁾ Ezekiel,³⁾ Zakariás⁴⁾ prófétáknál „keményszívűek-“, „kőszívűek-“ és „gyémántszívűeknek“ neveztetnek. Mert olyanok, mint a kő, semmi bánattal meg nem lágyulnak, az életnek, vagyis az üdvös megismerésnek semmi érzetével nem bírnak.

X. A bűn megismerése és megtűlése után mily elmélkedéssel kell a bocsánat megnyerésének reményére gerjedni?

Nehogy a nép vétkeinek nagyságától elijesztve, a bocsánatnyerhetés felől kétségbeessék, a lelkészek földadata őt reményre buzdítani a következő okokkal: hogy Krisztus Urunk mind az egyháznak hatalmat adott a bűnök meghocsátására, mint az apost. hitvallás czikkeiben ki van fejtve, mind pedig e kéréssel jánítja, mily nagy Isten jósága és kegyessége az emberi nem iránt; mert ha Isten nem volna hajlandó és kész a törődelmes bűnösöknek vétkeiket meghocsátani, nem szabta volna eléünk ezen kérésí módot: „Boe-ásd meg a mi vétkeinket“. Erős lélekkel kell tehát hinnünk, hogy atyai irgalmát nem vonja meg tőlünk az, ki azt e kéréssel kérnünk parancsolta.

XI. Ha penitenciáát tartunk, Isten könnyen elengedi bűncinket.

Mert bizonyára ezen kérésnek az az értelme, hogy Isten azoknak, kik igaz penitenciáát tartanak, örömet meghocsát. Mert Isten az, ki ellen az engedelmesség megtagadásával vétkezünk, kinek, a mennyire tőlünk függ, böles végzését megzavarjuk, kit

¹⁾ Jer. 2, 19. ²⁾ Izai. 46, 12. ³⁾ Ezek. 36, 26. ⁴⁾ Zak. 7, 12.

megbántunk, kit szóval és tettel megsértünk. De ő egyszersmind legkegyesebb atya, ki, mivel megbocsáthat, nemcsak kinyilvánította, hogy ezt akarja, hanem az embereket ösztönzi is, hogy tőle bocsánatot kérjenek és megtaníta, mily szavakkal tegyék azt. Azért kétséget nem szenved, hogy az ő segítségével hatalmunkban áll Isten kegyelmét visszaszerezelnünk és mivel ezen tudat, hogy az isteni akarat hajlandó a megbocsátásra, a hitet öregbíti, a reményt táplálja s a szeretetet felgyulasztja: hasznos lesz e pontot néhány isteni bizonyítékkal és oly emberek példáival erősíteni, kik penitenciát tartván, legnagyobb gonoszságaik bocsánatát megnyerték Istentől. Mivel e tárgyat, a mennyire lehetséges volt, ezen kérés bevezetésében és az apostoli hitvallás azon részében, mely a bűnök bocsánatáról szól, kifejtettük: onnan vehetik a lelkeszek azokat, a mik e helyen szükségeseknek látszanak; a többit a szentíráshól merítsék.

XII. Mit jelent e kérés azon kifejezése: „véteinket“ (a latin szerint: adósságainkat)?

Továbbá ugyanazon rendszert kövessék, melyet a többi kérésekben jónak láttak, hogy a hívek megértsék, mit jelentenek itt a „tartozások“, nehogy e szó kétes értelmén fennakadva, Istentől mást kérjenek, mint a mit kérni kell. Mindenekelőtt pedig tudni kell, hogy nem azt kérjük, hogy engedjessék el nekünk a teljes szívünkől, teljes lelkünkől és teljes elménkől való szeretet, melylyel Istennek bizonyára tartozunk s a mely tartozás lefizetése az üdvösségre szükséges. Minthogy továbbá a tartozás nevezete az engedelmesség, tisztelet, imádás s a többi efféle kötelmet is magába foglalja, azt sem kérjük, hogy azokkal többé ne tartozunk; hanem azt, hogy szabadítson meg a vétkektől. Mert így értelmezte sz. Lukács,¹⁾ ki a tartozás helyett vétek szóval élt, azért, mert annak elkövetése által Isten ellen vétkezünk és megérdemelt büntetések alá esünk, melyeket vagy elégtétel vagy szenvedés által rovunk le. Ilyen tartozás volt, melyről Krisztus Úrnak szólott a próféta által:²⁾ „A mit nem ragadtam el, meg kell fizetnem“. Isten ígéjének ezen értelméből nemcsak az tűnik ki, hogy adósok, hanem hogy a fizetésre képtelenek is vagyunk, minthogy a bűnös maga erejéből eloget semmikép sem tehet.

¹⁾ Luk. 11, 4. ²⁾ 68. zsolt. 5.

XIII. Mivel a bűnös magától képtelen eleget tenni, hogyan lehet a vétkek által okozott tartozásért eleget tenni?

Az Isten irgalmasságához kell tehát folyamodnunk, melynek mivel hasonló igazság felel meg, melyhez Isten igen ragaszkodik, könyörgéssel és a mi Urunk Jézus Krisztus szenvedésének pártfogásával kell élnünk, mely nélkül soha senki bünei bocsánatát meg nem nyerte, melyből mint forrásból eredt az elégtétel minden ereje és oka. Mert ama váltságbér, melyet Kisztus Urunk a kereszten lefizetett és velünk a tényleg, vagy szándék szerint fölvett szentségek által közölt, oly nagy értékű, hogy számunkra megnyeri és kieszközli, a mit e kéréssel kérünk, hogy bűneink megbocsáttassanak.

XIV. Itt mind a bocsánandó, mind a halálos bűnök elengedéseért és megbocsátásáért imádkozunk.

E helyen nemcsak a csekély és bocsánandó bűnök megbocsátását, hanem a súlyos és halálos bűnökét is kérjük; mely kérésnek a bűnök nagysága súlyt nem ad, hanem azt, mint már mondottuk, a tényleg vagy legalább vágygyal felvett penitenczia-tartás szentségétől nyeri.

XV. Nem ugyanazon okból mondjuk: „a mi vétkeinket“, melyből „a mi kenyerünket“ kérjük.

Egészen másképp mondjuk: „vétkeinket“, mint előbb „a mi kenyerünket“ mondottuk. Mert azon kenyér a miénk, mivel Isten kegyelméből adatik nekünk: „a vétkek“ pedig miénk, mivel azok vétsége bennünk van; mert akaratunkból származnak és a vétkek természetével nem bírnának, ha szándékosak nem volnának. Mi tehát a vétséget magunknak tulajdonítva és megvallva, Istennek vétkeink kiengesztelésére szükséges kegyességét kérjük. A miben mentegetődzéssel nem élünk, sem az okot másra nem háritjuk, mint az első emberek Ádám és Éva.¹⁾ Magunk ítéljük meg magunkat, ha szívünkbe szállunk, a próféta ama könyörgését²⁾ használván: „Ne hagyj szívemet gonosz cselekedetekre hajlani, hogy mentegessem bűneimet.“

¹⁾ Móz. I. K. 3, 12, 13. ²⁾ 140. zsolt. 4.

XVI. Miért kérjük a többes számban: „bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket?“

Nem mondjuk bocsásd meg nekem, hanem „nekünk“; mivel a testvéri viszony és szeretet, mely minden embert összefűz, mindegyiküinktől azt követeli, hogy felebarátaink közös üdvéről szorgoskodva, mikor magunkért imádkozunk, éreztük is könyörgjünk. Ezen imádkozási módot, melyre Krisztus Urunk tanított, azután Isten egyháza bevett és állandóan megőrizett, egyrészt az apostolok magok gondosan megtartották, másrészt sürgették, hogy mások is használják. Ezen lángoló buzgóságnak és vágyának a felebarátunk üdvéért való könyörgésben kitűnő példája van mindkét szövetségben, Mózesnél és Pálnál, kik közül az első így könyörgött Istenhez:¹⁾ „De bocsásd meg nekik e vétet, vagy, ha ezt nem eselekszed, törölj ki engem a te könyvedből;“ a másik pedig így:²⁾ „Mert én magam kívántam átokká lenni Krisztustól az én atyámfiáért.

Miképen mi is megbocsátunk ellenünk vétetteknek.

XVII. Hogyan kell érteni ezen szavakat: „miképen mi is megbocsátunk ellenünk vétetteknek?“

Ama szó: „miképen.“ kétféleképp érthető; mert hasonlítás értelmével is bír, midőn t. i. Istentől kérjük, hogy, valamint mi a méltatlanságokat és sérelmeket megbocsátjuk azoknak, a kiktől megsértettünk, úgy ő bocsássa meg nekünk vétkeinket. De azonfölül feltételt is jelent: mely értelemben magyarázza Krisztus Urunk ama tételt:³⁾ „Mert ha megbocsátjátok az embereknek az ő bűneiket, mennyei Atyátok nektek is megbocsátja vétkeiteket. Ha pedig meg nem bocsátotok az embereknek, a ti Atyátok sem bocsátja meg nektek bűneiteket.“ Azonban mindkét értelem magában foglalja a megbocsátásnak ugyanazon szükségességét, hogy, ha Istentől bűneink bocsánatát meg akarjuk nyerni, mi is bocsássunk meg azoknak, kiktől méltatlanságot szenvedtünk. Isten ugyanis annyira kívánja tőlünk a bántalmak elfeledését és a kölesönös szeretetet, hogy azok ajándékait s áldozatait, kik ki nem békülnek, utálja és elveti.

¹⁾ Móz. II. K. 32, 31. 32. ²⁾ Rom. 9, 3. ³⁾ Mát. 6, 14. 15.

XVIII. Kimutatása annak, hogy a sérelmek megbocsátása mind a természet törvényeivel, mind Krisztus parancsaival megegyezik.

A természet törvénye is parancsolja, hogy olyanok legyünk mások iránt, mint a milyeneknek őket óhajtjuk irányunkban, úgy, hogy valóban a legarczátlanabb az, a ki Istentől kéri, hogy gonoszsága büntetését engedje el, míg ő maga felebarátja ellen ellenséges szívvvel viseltetik. Azért a megbocsátásra készeknek és hajlandóknak kell lenniök azoknak, kik méltatlanságokkal illettettek, minthogy ezt mind ezen kérés sürgeti, mind Isten parancsolja sz. Lukacsnál: ¹⁾ „Ha vétkezik ellened atyádfia, dorgáld meg őt: és ha megbánja, bocsáss meg neki. És ha napjában hétszer vétkezik ellened és ha napjában hétszer tör hozzád, mondván: „Bánom! bocsáss meg neki;“ és sz. Máté²⁾ evangéliomában ekkép: „Szeressétek ellenségeiteket:“ s mivel az apostol³⁾ és ő előtte Salamon⁴⁾ írta: „Ha éhezik ellenséged, adj enni neki; ha szomjuhozik, adj neki vizet inni:“ és sz. Márk⁵⁾ evangelistánál írva van: „És mikor felálltok imádkozásra, bocsássatok meg, ha van valamitek valaki ellen, hogy a ti Atyátok, ki mennyekben vagyon, megbocsássa nektek bűneiteket.“

XIX. Minő okok indítsák az embereket azon engedékenységre, melyet Isten itt követel?

De mivel a megromlott természet hibája miatt semmi sem esik nehezebben az embernek, mint megbántójának a méltatlanságokat elengedni: azért a lelkészek minden lelki és elméleti tehetségüket arra fordítsák, hogy a hitek szíveit ezen, a ker. embernek annyira szükséges kegyességre és irgalmasságra indítsák és hajlítsák. Hozzák föl az isteni törvényeket, melyekben Isten parancsolja, hogy ellenségeinknek bocsássunk meg. Hirdessék, a mi kétségtelen, hogy az emberek hathatósan tanúsítják, hogy Istennek fiai ők, ha a bántalmakat könnyen megbocsátják és ellenségeiket szívből szeretik. Mert abból, ha ellenségeinket szeretjük, bizonyos hasonlóság tűnik ki atyánkkal, az az Istennel, a ki az iránta legellenségesebb s őt bántalmazó

¹⁾ Luk. 17, 3. 4. ²⁾ Mát. 5, 44. ³⁾ Rom. 12, 20. ⁴⁾ Péld. 25, 21. ⁵⁾ Márk. 11, 25.

emberi nempel, őt Fia halálával az örök kárhoozattól megsza-
hadítván, kibékült. Ezen buzdítás és oktatás befejezője pedig
Krisztus Urunk ama parancsa legyen, melyet legnagyobb becs-
telenség és veszély nélkül mellőznünk nem lehet: ¹⁾ „Imádkoz-
zatok üldözöitekért és rágalmazóitekért, hogy fiaí legyetek Atyá-
toknak, kí mennyekben vagyon.“

*XX. Hogyan kell azokkal bánni, kik a bántalmak emlékét
szívökből egészen kítörölni nem tudják?*

Amde a lelkésznek itt nem mindennapi eszélyességre van
szüksége, nehogy valaki e parancs nehézségét és szükségességét
megismerve, üdve felöl kétségbe essék. Vannak ugyanis, a kik
megértvén, hogy a méltatlanságokat el kell felejteniök s azokat,
kiktől megbántattak, szeretni tartoznak: ezt óhajtják s erejökliöz
képest meg is teszik: de érzik, hogy a bántalmak emlékét
egészen kítörölni nem képesek. Mert a szívben fennmaradnak az
ellenségeskedés némi nyomai; azért a lelkiismeret erős hullá-
maitól hányattatnak, attól tartván, hogy ha az ellenségeskedéssel
nem hagynak föl, őszintén és igazán nem engedelmeskednek
Isten parancsának. Itt tehát a lelkészek a test és lélek ellenkező
törekvéseit fejtsék ki, hogy amaz a boszuállásra, emez a meg-
boesátásra hajlandó; innét közöttük örökös harc és ezivódás
létezik. Bizonyítsák tehát be, hogy az üdvösség felöl épen nem
kell kétségbe esni, habár a megromlott természet kívánságai az
észnek ellene mondanak s vele ellenkezésben vannak is, csak a
lélek a bántalmak megboesátására való készségeben és akarathan
s a felebaráti szeretetben megmaradjon.

*XXI. A kikben a boszuvágy még megvan, bün nélkül mond-
hatják és kötelesek is mondani az Ur imádságát.*

Ha pedig találkoznának némelyek, kik, mivel nem tudják
magokat elhatározni, hogy a sérelmeket felejtve elleneiket sze-
ressék, azért a kérés ama feltételétöl, melyről szó volt, vissza-
riadva, az Ur imádságával nem élnek: hogy azokat ezen veszé-
lyes hibából kiragadják, e két okot hozzák fel a lekipásztorok.
Ugyanis ezen imádságot a hívek közöl mindenki az egész egyház

¹⁾ Mát. 5, 44. 45.

nevében mondja, melyben szükségkép van néhány istenfélő, kik adósainknak azon tartozásokat, melyek itt említetnek, elengedték. Ehhez járul, hogy Istenről azt kérvén, egyszersmind kérjük mindazt, a mi annak megnyerésére azon kérdéshez szükségkép tartozik. Mert kérjük mind a bűnök bocsánatát, mind az igaz töredelem ajándékát; kérjük, hogy benső bánatra gerjedhessünk; kérjük, hogy a bűnöket megutálni és azokat a lelki-
 atyának igazán és töredelmesen meggyónni tudjunk. Minthogy tehát nekünk is meg kell bocsátanunk azoknak, kik kárt vagy valami rosszat okoztak: mikor imádkozunk, hogy Isten nekünk bocsásson meg, egyszersmind kérjük, hogy adjon tehetséget megbocsátani azoknak, kiket gyűlölünk. Azért, a kiket azon hű és vétkes félelem nyugtalanít, nehogy e kéréssel Isten magok ellen még inkább fölingereljen, azon véleményről eljósztani s ellenkezőleg buzdítani kell őket az imádság gyakori használatára, melylyel atyjoktól. Istenről kérjük, hogy oly lelkületet adjon nekik, hogy megbántóiknak megbocsássonak s ellenségeiket szeressék.

XXII. Mit kell annak tennie, ki óhajtja, hogy a bűnök bocsánatáról szóló kérés reá nézve gyümölcsöző legyen?

Hogy azonban kérésünknek haszna legyen, először meg kell gondolnunk, hogy Istennek könyörgünk és tőle kérünk bocsánatot, mely csak a töredelmes bűnösnek adatik; azért azon szeretettel és buzgósággal kell birtunk, mely a penitencziatartókhoz illő; azokhoz pedig igen illő, hogy saját bűneiket és gonoszágaikat mintegy szemek elé állítva, megsirassák. Ezen gondolattal össze kell kapcsolni jövőben kerülését azoknak, a mik alkalmul szolgáltak a bűnre és a mik atyánknak, Istennek megbántását okozhatják. Ily lelkülettel volt Dávid,¹⁾ midőn mondá: „És bűnöm előttem vagyon mindenkoron“: és másutt:²⁾ „Megöntözöm minden éjjel ágyamat, megáztatom fekvőhelyemet könyhullatásaimmal“. Továbbá gondoljon kiki azoknak lángoló buzgóságu imádságára, kik könyörgéseikkel Istenről bűneik bocsánatát nyerték; mint: azon vámosra, ki szégyen és bánattal eltelve, távol állván és szemeit a földre szegezve, mellét veré, mondván:³⁾ „Isten! légy irgalmas nekem bűnösnek“; valamint a bűnös nőre,⁴⁾

¹⁾ 50. zsolt. 5. ²⁾ 6. zsolt. 7. ³⁾ Luk. 18, 13. ⁴⁾ Ugyanott 7, 37, s. k.

ki megállván hátul Krisztus lábainál, könyhullatással áztatá, hajával törle és esókolgatá lábait; végre Péter,³⁾ az apostolok fejedelmére, „ki-kimenvén keservesen síra“.

XXIII. Melyek a fő gyógyszerek a lélek sebeinek meggyógyítására?

Azután meg kell gondolni, hogy minél gyengőbbek s a lelki betegségekre, azaz: a bűnökre minél hajlandóbbak az emberek, annál többször s gyakrabban van szükségök gyógyszerekre. A beteg lélek gyógyszerei pedig a penitencziatartás és az oltáriszentség. Azért ezekkel igen gyakran éljen a hívő nép. Továbbá az alamizsna, mint a szentírás tanítja, hathatós orvosság a lelki sebek gyógyítására. Azért kik e kérést jámborul akarják használni, erejükhöz képest legyenek jötevők az ügyefogyottak iránt: mert, hogy mily nagy hatással bír a bűnök szemnyének eltörlésére, bizonyítja Tóbiásnál Isten sz. angyala Ráfáel, midőn így szól:¹⁾ „Az alamizsna megszabadít a haláltól és az az, a mi megtisztít a bűnöktől és irgalmasságot s örök életet szerez“. Bizonyítja Dániel, ki Nabukodonozor királyt így inté:²⁾ „Bűneidet váltsd meg alamizsnákkal és gonoszságaidat a szegényekhez való irgalmassággal“. Legjobb módja pedig az adakozásnak és irgalmasság tanusításának a bántalmak elfelejtése és a jó akarat azok iránt, kik vagyonodat, becsületedet vagy testedet, avagy a tiedet megsértették. A ki tehát Istennél irgalmasságot kíván nyerni, az áldozza fel magának az Istennek saját ellenségeskedéseit s engedjen el minden megbántást és ellenségeiért örömet imádkozzék, minden alkalmat megragadván azokkal jót is tenni. De mivel e tárgyat kifejtettük, midőn a gyilkosságról szólottunk, oda utaljuk a lelkipásztorokat, kik azonban e kérést azzal fejezzék be, hogy sem nem lehet, sem nem képzelhető nagyobb igazságtalanság, mint ha az, ki embertársai iránt kegyetlen, úgy, hogy senkihez szelidséggel nem viseltetik, mégis azt kívánja, hogy iránta Isten kegyes és irgalmas legyen.

¹⁾ Mát. 26, 75 ²⁾ Tób. 12, 9. ³⁾ Dán. 4, 24.

XV. FEJEZET.

A hatodik kérésről.

És ne vigy minket a kísértetbe.

I. Mily nagy a veszély, hogy a bűnök bocsánatának megnyerése után ismét visszaesünk a vételke.

Kétségtelen, hogy akkor, midőn az Isten fiai a bűnboesánat elnyerése után Isten imáadására és tiszteletére gyuladva, a mennyei haza után sóvárognak és az isteni fölség iránt a kegyelet minden kötelességét teljesítvén, egészen az ő atyai akaratán és gondviselésén csüggnék: hogy az ily alkalommal az emberi nem ellensége annál inkább kigondol minden fortélyt ellenök, fölhasznál minden fegyvert, melyekkel őket ostromolja, ugy, hogy félni lehet, hogy eltökélésüket megíngatva és megváltoztatva, ismét visszaesnek a bűnökbe és sokkal rosszabbakká válnak, mint azelőtt voltak. Ezekre méltán alkalmazható az apostolok fejének mondása:¹⁾ „Jobb lett volna nekik meg nem ismerni az igazság útját, mintsem a megismerés után eltérni a nekik adott szent parancsolattól“.

II. Hogyan akart Krisztus bennünket ezen kéréssel a legravaszabb ellenség eszei ellen megerősíteni?

Krisztus Urunk e kérést azért parancsolta meg, hogy naponkint Istennek ajánljuk magunkat és az ő atyai gondviselőse és oltalmáért könyörögjünk, épen nem kételkedvén, hogy, ha az isteni pártfogás elhagy, a legravaszabb ellenség töreibe esünk. Nem is egyedül ezen imádságban parancsolta meg, hogy kérjük Istentől, hogy ne engedjen minket kísértetbe esni, hanem ama beszédben is, melyet halála előtt a sz. apostolokhoz intézett, midőn őket tisztáknak mondván,²⁾ ezen kötelességre intette:³⁾ „Imádkozzatok, hogy kísértetbe ne esetek“. Krisztus Urunk ezen intése is fontos kötelességül rója a lelkészekre, hogy a híveket ezen kérés gyakori használatára buzdítsák, hogy, mivel az ellenség, az ördög az embereknek óránként annyi veszélyt készít, Istent, ki egyedül képes azokat eltávolítani, szüntelen kérjék: „Ne vigy minket a kísértetbe“.

¹⁾ Pé. II. 2, 21. ²⁾ Ján. 13, 10. ³⁾ Máté 26, 41.

III. Főleg mely okokból érthetik meg az emberek ezen kérés szükségességét?

Hogy mennyire szükséges ezen isteni segítség, megismeri a hívő nép, ha saját gyengeségét és tudatlanságát meggondolja; ha megemlékezik Krisztus Urunk ama mondásáról:*) „A lélek ugyan kész, de a test erőtlén“; ha megfontolja, mily terhes és veszélyes bukások fenyegetik az embereket az ördög ineselkedése miatt, ha a mennyei jobb segítsége nem gyámolítja őket. Lehet-e az emberi gyengeségnek világosabb példája, mint az apostolok szent kara, kik, míg előbb rettentetlen bátorsággal bírtak, mindjárt az első ijedtségre elhagyván az Üdvözítőt,**) szétfutottak? De még nevezetesebb az apostol-főnök példája, ki ugy kitünő bátorsága, mint Krisztus Urunk iránti kiváló szeretetének megvallása mellett is, míg kevéssel előbb magában bizakodva, így szólott:**) „Ha meg kell is halmom veled, nem tagadlak meg téged“, egy asszony szavára megrettenve, azonnal esküvel erősíté, hogy nem ismeri az Urat. T. i. a lélek legnagyobb készsége mellett hiányzott benne a szükséges erő. Már ha a szent férfiak az emberi természetnek gyarlósága miatt, melyben bíztak, súlyosan vétkeztek, mitől kell tartaniok azoknak, kik azoknak szentségétől igen távol vannak?

IV. Mily és mennyi kísértet veszélyének van az emberek élete kitéve?

Adja elő a lelkipásztor a hívő népnek azon küzdelmeket és veszélyeket, melyekben folytonosan forgunk, míg e halandó testben élünk, a rossz kívánság-, világ- és ördögtől mindenfelől ostromoltatva. Ki az, ki saját kárával nem kénytelen tapasztalni, mit tehet bennünk a harag, mit a kívánság? Kit nem nyugtalanítanak ezen ösztönök? Ki nem érzi ezen tövisek szurásait? Kit nem éget ezen benső tűz? És pedig oly különfélék a csapások, oly sokfélék a támadások, hogy igen könnyen veszélyes sebet ejthetnek. És ezen elleneken kívül, melyek velünk együtt laknak és élnek, vannak még azon kérlelhetlen ellenségek, melyekről írva van:**) „Mert nem (csak) a test és vér ellen kell tusakodnunk, hanem a fejedelmek és hatalmasságok ellen, a világ uralkodói ellen e sötétségben, a gonosz lelkek ellen a levegőben“.

1) Máté 26, 41. 2) Ugyanott 26, 56. 3) Ugyanott 26, 35. 4) Efez. 6, 12.

V. Mily nagy támadásokat intéz az ördög ellenünk, kitűnik sz. Pál mondásából.

A belső harcokhoz járulnak az ördögök külső támadásai és benyomásai, kik bennünket nemcsak nyilván támadnak meg, hanem alattomos módon is hatnak lelkünkre, úgy, hogy alig vagyunk képesek tőlük őrizkedni. Az apostol „fejedelmeknek“ is nevezi őket természetök kiválósága miatt, mert természetöknél fogva az embereket és minden egyéb, érzék alá eső teremtettest lényt felülmúlnak: „hatalmasságoknak“ is mondja, mert nemcsak természeti erőre, hanem hatalomra nézve is kitűnnek; a sötétség „uralkodóinak“ is hívja őket; mert nem a világos és fényes világon uralkodnak, vagyis a jókon és jámborokon, hanem a homályoson és sötétben, vagyis azokon, kik a vétkes és bűnös élet szennyétől és sötétségétől megvakítottak, a sötétség fejedelmében, az ördögben gyönyörködnek. Továbbá „gonosz lelkeknek“ is nevezi az ördögöket; mert van testi, van lelki gonoszság is. A testi gonoszság felgyulasztja a vágyat az érzéki kéjre és gyönyörökre. A lelki gonoszságot pedig a gonosz törekvések és rossz kívánságok teszik, melyek a lélek nemesebb részéhez tartoznak s a többinél annyival rosszabbak, mennyivel felsőbb és jelesebb maga az ész és értelem. Minthogy a sátán ezen gonoszsága leginkább arra céloz, hogy bennünket mennyei örökségünktől megfosszon, azért mondá az apostol: „a levegőben.“ A miből érthető, hogy nagy az ellenségek ereje, fáradhatlan törekvése, irtózatos és határtalan gyűlölsége; hogy örökös harcot viselnek ellenünk, úgy, hogy velök soha béke, soha fegyverszünet nem lehet.

VI. Mily nagy az ördög merészsége és gonoszsága a kísértésre?

Hogy pedig mily vakmerők, bizonyítja a sátán szava a prófétánál: ¹⁾ „Fölmegyek az égbe.“ Megtámadta az első emberpárt a paradicsomban; megrohanta a prófétákat; megkísérté az apostolokat, hogy, mint az evangelistánál mondja az Ur: ²⁾ „Megrostálja őket, mint a búzát.“ Sőt még Krisztus Urunk előtt sem szégyenkezett. Azért az ő kielégíthetetlen vágyát és végtelen törekvését fejezte ki sz. Péter, ³⁾ midőn mondá; „A ti ellenségetek

¹⁾ Izai. 14, 13. ²⁾ Luk. 22, 31. ³⁾ Pét. I. 5, 8.

az ördög, mint ordító oroszlán körüljár, keresvén, a kit elnyeljen.“ Ámde nemesak egy sátán kísérti az embereket, hanem néha seregesen rohannak meg egyeseket az ördögök. A mit megvallott az ördög, mely Krisztus Urunktól kérdeztetve, hogy mi neve, felelé: 1) „Sereg az én nevem,“ t. i. az ördögök sokasága, mely azon szerenesétlent gyötörte vala; és egy másról irva vagyon: 2) „Magával más hét lelket veszén, magánál gonoszabakat és bemenvén, ott laknak.“

VII. Miért háborgatják az ördögök inkább a jámborokat, mint a gonoszokat?

Sokan vannak, kik, mivel az ördögök inceselkedéseit és támadásait épen nem érzik, az egész dolgot csalásnak tartják; hogy ezeket nem ostromolják az ördögök, épen nem lehet esodálni, mivel önkényt meghódoltak nekik. Nincs bennök jámborság, nincs szeretet, nincs ker. emberhez méltó erény. Innen van, hogy egészen az ördög hatalmában vannak és semmi kísértés, nem szükséges eltántorításukra, miután saját beleegyezésük-nél fogva szívükben tartózkodik már. Ellenben, kik a földön mennyei életet élve magokat Istennek szentelték: azok érzik leginkább a sátán támadásait, azokat gyűlöli legelkeseredettebben. azok után leselkedik minden pillanatban. Telve a szentírás szent férfiak példájával, kiket éberségök daczára vagy erőszakkal, vagy csalárdsággal megejtett. Adám, Dávid, Salamon és mások, kiket nehéz volna előszámálni, tapasztalák az ördögök erőszakos rohamait és ravasz fortélyait, melyeknek emberi észszel vagy erővel ellenállani lehetetlen. Ki gondolja tehát magát elég biztosnak önmagára hagyatva? Azért ájtatosan és buzgón kell Istentől kérni, hogy ne hagyjon miket kísértetni azon felül, 3) a mit elviselhetünk, sőt a kísértettel erőt is adjon, hogy elviselhessük.

VIII. Az ördögök nem kísérthetik az embereket, amint és a meddig akarják.

E tekintetben buzdítani kell a hiveket, ha némelyek lelki gyarlósághól, vagy, mivel ninesenek tisztában a dologgal, rettegnek az ördögök hatalmától, hogy a kísértések hullámitól hányat-

1) Márk. 5, 9. 2) Máté 12, 45. 3) Kor. I. 10, 13.

tatva az imádság ezen kikötőjébe meneküljenek. A sátán annyi hatalma és megátalkodottsága és nemünk iránti halálos gyűlölete mellett sem kísérthet és zaklathat úgy bennünket, amint és a meddig akar, hanem minden hatalma Isten akaratától és engedelmetől függ. Igen ismeretes Jób példája, kiről ha Isten nem mondotta volna az ördögnek:¹⁾ „Ime, a mivel bír, mind kezébe vagyok“, a sátán semmijét sem érinthette volna: ellenben, ha az Úr hozzá nem tette volna: „csak rá magára ki ne nyujtsd a te kezédet“, az ördög egy esapására semmivé lett volna fiaival és vagyonával együtt. De az ördög hatalma úgy meg van szorítva, hogy Isten engedelme nélkül még azon sertéseket sem szállhatta volna meg, melyekről az evangelisták írnak.

IX. Mit értünk a „kisértés“ szó alatt s hogyan kísért bennünket Isten?

Ezen kérdés értelmének felfogására meg kell magyarázni, mit jelent itt a „kisértés“ szó és mit: „kisértetbe vitetni“. Kisértetni ugyanis annyit tesz: mint próbát tenni azzal, a ki kísértetik, hogy kieszáván belőle a mit kívánunk, kipuhatóljuk az igazat. Ezen kísértési mód Istenről nem mondható. Mert mi az, a mit Isten nem tudna? „Mindenek földtelenek és nyíltak,²⁾“ nygymond az apostol, annak szeméi előtt“. Más neve a kísértésnek az, midőn tovább menve, más is kerestetik. jó vagy rossz szempontból: jó szempontból, mikor valakinek erénye azért kísértetik meg, hogy azt látva és megismerve az illető jutalomban és tiszteletben részesüljön s az ő példája másoknak követésre szolgáljon és általa mindenki Isten dicsőítésére buzdíttassék. Ezen kísértési mód egyedül méltó Istenhez. Ily kísértés példája fordul elő Mózes V. könyvében:³⁾ „Kisért benneteket a ti Uratok Istenetek, hogy kinyilvánuljon, valljon szeretitek-e őt, vagy nem?“ Ily értelemben kísérti Isten övéit akkor is, midőn őket, szűkölködéssel, betegséggel s a nyomoruság egyéb neveivel sújtja: ezt béketűrésök példánál szolgáljanak. Ezen értelemben kísértette meg Isten Ábrahámot is, hogy fiát föláldozza,⁴⁾ mely tette által az engedelmesség és béketűrés kiváló példájává lőn az emberek örök

¹⁾ Job. 1, 12. ²⁾ Zsid. 4, 13. ³⁾ Móz. V. 13, 3. ⁴⁾ Móz. I. 20.

emlékezetére. Ugyanazon értelemben mondatik Tobiásról: ¹⁾ „Mivel kedves valál az Istennél, szükséges volt, hogy a kísértés megpróbáljon téged“.

X. *Hogyan kísérti az ördög az embereket?*

Rosszra kísértetnek az emberek, mikor a vétekre és károkozatra viszi őket a sátán: a mi az ő különös tiszte. Mert ő azért kísérti az embereket, hogy őket rászedje és veszedelembé ejtse. Azért a sz. írásban ²⁾ „kisértőnek“ mondatik. Ezen kísértésekben pedig majd a benső ösztönöket ingerelve, a lélek vágyait és indulatait használja segédeszközökül, majd kívülről támadva meg, külső dolgokkal él, még pedig vagy olyanokkal, melyek kellemesek előttünk, hogy felfuvalkodottakká vagy a melyek kellemetlenek, hogy csüggedőkké tegyen bennünket; néha eszközül használja a gonosz embereket, főleg az eretnekeket, kik „a mirigy székében ülve“ ³⁾ a gonosz tanok halálos magvait hintegetik, hogy azokat, kik már magoktól hajlandók a rosszra s az erény és gonoszság közt semmi választást és különbséget nem tesznek, ingadozókká tegyék és veszélybe sodorják.

XI. *Mikép vitetik valaki kísértetbe?*

Kisértetbe vitetünk, mikor a kísértet által legyőzetünk. Kétféleképp vitetünk kísértetbe: először, mikor megingatva azon rosszba rohanunk, melyre valaki kísértve sarkal bennünket. De Isten eképpen senkit sem visz kísértetbe; mert Isten a vétket nem akarja, sőt inkább gyűlöli azokat: ⁴⁾ „Kik gonosztságot eslekesznek“. Így sz. Jakabnál is írva van: ⁵⁾ „Senki ne mondja, midőn kísértetik, hogy Istentől kísértetik; mert Isten . . . rosszra senkit sem kísért“. Továbbá kísértetbe visz bennünket az is, a ki önmaga nem kísért ugyan, sem pedig megkisértetésünkre okot nem ad, de nem gátolja meg a kísértést, bár megakadályozhatná, hogy megtörténjék, vagy nem gátolja meg, hogy a kísértetektől legyőzessünk. Eképen Isten megengedi ugyan a jókat és jámborokat kísértetni, mindazáltal kegyelmével gyámoltani meg nem szűnik. Néha mégis Isten igazságos és titkos ítéllete folytán, gonosz tetteink következtében, magunkra hagyatva elesünk.

¹⁾ Tob. 12, 13. ²⁾ Máté 4, 3. ³⁾ Zsolt. 1, 1. ⁴⁾ Zsolt. 5, 7. ⁵⁾ Jak. 1, 13.

XII. Isten jótéményei néha kísértetbe visznek bennünket.

Továbbá kísértetbe visz bennünket Isten, midőn az ő jótéményeivel, melyeket az üdvösségre adott, romlásunkra visszaélünk s az atyai vagyont, mint ama tékozló fiu.¹⁾ elpazaroljuk, „tobzódva élve,“ kívánságainknak hódolván. Azért elmondhatjuk, mit az apostol²⁾ a törvényről mondott: „Ugy találtaték, hogy a parancs, mely életre adatott, nekem halálomra lett.“ Alkalmas példa erre Ezekiel³⁾ tanúsága szerint Jeruzsálem, melyet Isten mindenféle ékességgel gazdagon feldiszipított, úgy, hogy Isten ugyanazon próféta által mondá: „Mert főkéletes voltál az én ékszerem által, melyet rád adtam vala;“ s mégis azon isteni ajándékokkal elhalmozott város nemesak hálaadó nem volt a vele annyi jót tett és tővő Isten iránt, és a mennyei jótéményeket nemesak nem használta a boldogság megszerzésére, mely célra azokat nyerte, hanem inkább az Isten mint atya iránt legnagyobb hálátlansággal eltelve, a mennyei javak reményét és gondolatát elvetve, csak a jelennek élt dobzódásban és gonoszságban; a miről Ezekiel ugyanazon fejezetben bővebben értekezik. Azért ép ilyen hálátlanok Isten iránt azok, kik ama bőséges eszközöket, melyet Isten a jótettek végzésére kezökre szolgáltat, hünös cselekedetekre használják, miután Isten ezt megengedi.

XIII. Miképen kell érteni a szentírás azon szavait, melyekben Istennek ezen megengedéséről oly ígéret találunk, melyek cselekvést fejeznek ki?

De a szentírás ama szokását gondosan figyelembe kell venni, mely szerint néha az Isten részéről történő ezen megengedés oly szavakkal jelöltetik meg, melyek ha tulajdon értelemben vétetnek, Istenben mintegy cselekvést fejeznek ki. Mert Mózes II. könyvében olvassuk:⁴⁾ „Megkeményitem Fáraó szívét:“ Izaiásnál⁵⁾ pedig: „Vakítsd meg e nép szívét:“ és a Rómaiakhoz így ír az apostol:⁶⁾ „Azért Isten a gyalázat indulataira s elvetemült gondolataikra hagyá őket.“ Ezen és más hasonló helyeken Istennek, nem cselekvéséről, hanem megengedéséről van szó.

¹⁾ Luk. 15, 13. ²⁾ Rom. 7, 10. ³⁾ Ezek. 16, 14. ⁴⁾ Móz. II. 7, 3. ⁵⁾ Izai. 6, 10. ⁶⁾ Rom. 1. 26, 28.

XIV. Az imádság ezen részében nem azt kérjük, hogy minden kísértéstől egészen mentek legyünk, hanem, hogy a kísértésekben Isten bennünket el ne hagyjon.

Ezek kifejtése után nem lesz nehéz megérteni, mit kérünk az imádság e részében. Nem azt kérjük, hogy épen ne kísértessünk; mert az ember élete folytonos harc e földön. És ez hasznos és üdvös az emberi nemnek; mert a kísértésekben magunkat, azaz: erőnket megismerjük, azért meg is alázzuk magunkat Isten hatalmas keze alatt s férfiasan küzdve várjuk a dicsőség hervadhatlan koronáját. „Mert¹⁾ a ki bajvivásban küzd is, nem koronáztatik meg, ha csak szabály szerint nem küzd,“ és, mint szent Jakab mondja:²⁾ „Boldog ember, ki a kísértést kiállja, mert ha hűnek találta, elnyeri az élet koronáját, melyet Isten az őt szeretőknak ígére.“ Ha némelykor ellencink kísértéseitől szorongattatunk, nagy vigaszul szolgál azon gondolat, hogy „főpapunk³⁾ olyan, ki szánakozhatik erőtlenségünkön, ki megkísértetett mindenben.“ Mit kérünk tehát itt? Azt, hogy az isteni oltalomtól elhagyatva, a kísértésekbe vagy megesehatva bele ne egyezzünk, vagy legyőzve azoknak ne engedjünk; hogy Isten kegyelme velünk legyen, mely a bajokban megújítson és erősítsen, midőn saját erőnk elhagy bennünket.

XV. Hogyan kell kísértéseinkben Istentől segítséget kérnünk?

Azért általában a kísértésekben Isten segítségét kell kérnünk, különösen pedig midőn egyes kísértéstől gyötörtetünk, az imában kell menedéket keresnünk; mint Dávidról olvassuk, hogy a kísértés minden nemében így cselekedett; mert a hazugság ellen⁴⁾ így könyörgött: „Ne vesd el számból soha az igazság igéjét;“ a fősvénység ellen ily módon:⁵⁾ „Hajtsd szívemet a te bizonyosságaidra, és nem a fősvénységre.“ Ez élet hiuságai és a kívánságok ingere ellen pedig ezen imával élt:⁶⁾ „Fordítsd el szememet, hogy ne lássák a hiuságot.“ Azt kérjük tehát, hogy a kívánságoknak ne engedjünk, a kísértések elviselésében el ne lankadjunk, az Ur utjáról le ne térjünk, hogy a viszontagságban épen úgy megtartsuk a lelki egyensúlyt és állhatatosságot mint

¹⁾ Tim. II. 2, 5. ²⁾ Jak. 1, 12. ³⁾ Zsid. 4, 15. ⁴⁾ Zsolt. 118. 43.

⁵⁾ Ugyanott 36. ⁶⁾ Ugyanott 37.

a szerenésében, hogy Isten testünket, lelkünket oltalmazza. Végre kérjük, hogy: ¹⁾ „a sátánt tiporja össze lábaink alatt.“

XVI. Hogyan és kinél a segítségével lehet a kísértésen győzedelmeskedni?

Háttra van, hogy azokra buzdítsa a lelkipásztor a híveket, a miket ezen kérsben leginkább meg kell fontolni és gondolni; mire nézve legjobb mód az lesz, hogy meggondoljuk, mily nagy az emberi gyarlóság és saját erőnkben nem bízunk, üdvünk minden reményét Isten jóságába helyezzük, az ő pártfogásában bízunk, még a legnagyobb veszedelmek között is bátorságot tanúsítsunk és főképp megfontoljuk, mily sokakat mentett ki Isten a leselkedő sátán torkából, kik e reménynyel és bátorsággal bírtak. Vajjon a gonosz asszony lángoló szerelmével üldözött Józsefet a legnagyobb veszedelemből kiragadva, nem emelte-e a dicsőség polezára? ²⁾ Avagy a sátán szolgálótól ostromolt Zsuzsannát épen akkor, midőn az igazságtalan balálítéletet már-már végre akarták hajtani rajta, nem őrizte-e meg sértetlenül? Nem is csoda; mert szíve, ugymond, ³⁾ bizik vala az Urban. „Kiváló Jób dicsérete és dicsősége, ki a világ, test és ördög felett diadalmaskodott. Igen sok ilyen példa van, melyekkel a plébános ama reményre és bizalomra serkentheti a jámbor népet.

XVII. Küzdelmünk vezére Krisztus, társaink a szentek mindnyájan; a kik nem ezeket követik, balgák.

Azt is gondolják meg a hívek, ki az ő vezérök az ellenség kísértéseiben, t. i. az Ur Krisztus, ki e viaskodásban győzedelmeskedett. Ő legyőzte az ördögöt. Ő az az erősebb, ⁴⁾ ki jövén meggyőzte az erős fegyverest, és mind fegyverétől, mind ragadományaitól megfosztotta. A világ fölött kivíott győzelméről írva van sz. Jánosnál: ⁵⁾ „Bizzatok, én meggyőztem a világot.“ A Jelenések könyvében ⁶⁾ pedig győzedelmeskedő oroszzlának mondatik, ki mint diadalmas méne ki, hogy győzzön, mert a győzelemben követőinek is erőt adott a győzelelmre. Az apostolnak a Zsidókhöz írt levele tele van szent férfiak győzelmeivel.

¹⁾ Rom. 16. 20. ²⁾ Móz. I. 39. ³⁾ Dán. 13, 35. ⁴⁾ Luk. 11, 22.
⁵⁾ Ján. 16, 33. ⁶⁾ Jel. 5, 5. 6. 2.

„kik⁷⁾ hit által győzték meg az országokat . . . az oroszánok száját bedugták“ stb. Ha ezen történeteket olvassuk, ama győzelmekre gondoljunk, melyeket hit-, remény- és szeretetben kitünő emberek az ördög elleni külső és belső küzdelmekben naponta kivívnak, melyek oly számosak és dicsők, hogy ha szemekkel láthatnók, mindennél gyakoribbaknak és dicsőségebbeknek ítélnék azokat. Ezen ellenségek legyőzötéséről így irt szent János:²⁾ „Irok nektek ifjak! mert erősek vagytok és az Isten igéje megmarad bennetek és a gonoszt legyőztétek.“

XVIII. *Hogyan győzhetjük le a sátánt?*

A sátánt nem restség, alvás, részegség, lakmározás, kéjelgés által győzzük le, hanem imádság, munka, virrasztás, böjtölés, megtartóztatás, tisztaság által. „Vigyázzatok és imádkozzatok,“ ugymond az Ur,³⁾ „hogy kísértetbe ne essetek.“ A kik ezen fegyvereket használják azon küzdelemre, megszalasztják az ellenséget; mert,⁴⁾ „a kik ellenállnak a sátánnak, elfut az tőlük.“ Azonban a szenteknek fönnemlített győzelmeiben senki se tet-szelegjen önmagának, senki se bizakodjék önmagában, nehogy saját erejével képesnek higgye magát az ördög kísértései- és támadásainak legyőzésére. Természetünk és az emberi gyarlóság erre nem képes.

XIX. *Hogyan ad nekünk Isten erőt a győzelemre?*

Azon erőt, melylyel az ördög szolgálit legyőzzük, Isten adja, ki „karjainkat olyanokká teszi, mint a rézijat;“⁵⁾ kinek segítségével „az erősek kőzija“⁶⁾ meggyőzetett és az erőtlenek felövezettettek erősséggel;“ ki nekünk oltalmat nyújt a szabadságra; kinek jobbjá fölemel minket: ki⁷⁾ kezeinket harezra tanítja és ujjainkat hadakozásra,“ úgy, hogy Istennek kell a győzelemért hálát adnunk, kinek segítségével győzhetünk csak, mint tett az apostol, midőn így szólt:⁸⁾ „Istennek legyen hála, ki nekünk győzedelmet adott a mi Urunk Jézus Krisztus által.“ A győzelem ugyanazon szerzőjét hirdeti ama mennyei szózat a Jelenések könyvében:⁹⁾ „Most lett az üdvösség és erő a mi

¹⁾ Zsid. 11, 33, ²⁾ Ján. 1. 2, 14. ³⁾ Máté 26, 41. ⁴⁾ Jak. 4, 7. ⁵⁾ Zsolt. 17, 35. ⁶⁾ Kir. I. 2, 4. ⁷⁾ Zsolt. 143. 1. ⁸⁾ Kor. I. 15, 57. ⁹⁾ Jel. 12, 10. 11.

Istenünk országa, és az ő Krisztusának hatalma; mert levettetett a mi atyánkifiai vádolója, és ők legyőzték azt a Barány vére által.“ Krisztus Urunknak a világ és test fölött kivított győzelmét bizonyítja ugyanazon könyvnek következő helye:*) „Ezek a bárány ellen harcolnak, de a bárány legyőzi őket.“ Emyit a győzelem okáról és módjáról.

XX. *Minő jutalmak várnak a győzőkre ama szellemi harczban?*

Ennek kifejtése után figyelmeztessék a lelkipásztorok a hívveket ama koronára s örökké tartó jutalmak bőségére, melyeket Isten a győzdelmes harczolók számára készített. Mire nézve a Titkos Jelenések könyvéből hozzanak föl isteni bizonyítékokat:**) „A ki győzdelmes leend, nem sértetik meg a második haláltól:“ és másutt:**) „A ki győzdelmes leend, az fehér ruhába öltöztetik, és nem törölöm ki nevét az élet könyvéből, és megvallom nevét Atyám előtt és az ő angyalai előtt.“ És kevéssel utóbb maga a mi Urunk Istenünk így szól Jánoshoz:**) „A ki győzdelmes leend, oszlopul teszem őt az én Istenem templomában, és többé ki nem megyen.“ Továbbá így szól:**) „A ki győzdelmes leend, együtt fog ülni velem az én királyi székemben; a mint én is győzdelmet nyertem, és Atyámmal az ő királyi székébe ültem.“ Végül, miután a szentek dicsőségét s az örökké tartó javak teljét, melyet az égben élvezni fognak, előszámlálta, hozzátette:**) „A ki győzdelmes leend, birni fogja mindezeket.“

XVI. FEJEZET.

A hetedik kérésről.

De szabadíts meg a gonosztól.

I. Az előbbi kérésekben semmi sincs, a mit ez magában nem foglalna.

Ezen utolsó kérés, melylyel Isten Fia ezen isteni imát

*) Jel. 17, 14. **) U. o. 2, 11. **) U. o. 3, 5. **) U. o. 3, 12. **) U. o. 3, 21. **) U. o. 21, 7.

bezárta, mindannyinak összefoglalása, melynek erejét és fontosságát kimutatandó, ugyanezen kérést használta záradékkul, melyben mielőtt az életből elköltözött volna, mennyei atyjához az emberek üdvéért így imádkozott:¹⁾ „Kérlek, óvd meg őket a gonosztól.“ Ezen kérésben tehát, melyet parancsolatával is élénk szabott, példájával is megerősített, mintegy kivonatban röviden összefoglalta a többi kérés lényegét és módját. Mert ha megnyerjük azt, a mit e kérés magában foglal, szent (Cyprián²⁾ szerint, semmi sem marad, a mit még kérnünk kellene: mivel egyszerre Isten oltalmát kérjük a gonosz ellen, melyet, ha megnyertünk, az ördög és világ minden inceselkedése ellen védve és biztosítva vagyunk. Minthogy tehát oly nagy fontossága e kérés, mint már említettük, a lelkeseknek nagy szorgalommal kell azt a hívek előtt fejtegetnie. Az előbbtől abban különbözik ezen kérés, hogy amazzal a bűn távoztatását, ezzel pedig a büntetéstől való megszabadíttatást kérjük.

II. Mi serkentsen arra bennünket, hogy ezen könyörgéssel Istenhez folyamodjunk?

Nem szükséges figyelmeztetni a hívőket, hogy egyrészt mennyi bajjal és nyomorral küzd másrészt mennyire szüksége van a mennyei segítségre. Mily nagy és sok inségnek van ugyanis kitéve az emberi élet, eltekintve attól, hogy e tárgyat egyházi és világi írók bőven kifejtették, alig van ember, aki azt a maga, vagy mások tapasztalásából ne tudná. Mert mindenki beismeri, mit a béketűrés példája Jób emlékül hagyott:³⁾ „Az asszonytól született ember rövid ideig élván, sok nyomorúsággal telik el; ki mint a virág kinyílik és eltiportatik, elfut mint az árnyék és soha sem marad meg ugyanazon állapotban.“ Hogy egy nap sem mulik el a nélkül, melynek saját kellemetlensége meg ne volna, bizonyítja Krisztus Urunk ama mondása:⁴⁾ „Elég a napnak az ő baja.“ Ambár az emberi élet állapotát fejezi ki Krisztus Urunk amaz intése, melyben minket tanított, hogy „naponkint vegyük fel keresztyét és őt kövessük.“⁵⁾ Amint tehát mindenki érzi, mily terhes és veszélyes az élet: úgy könnyű lesz meggyőzni a hívő népet, hogy Istentől kell kérni a gonosz-

¹⁾ Ján. 17, 15. ²⁾ L. „Az Ur imádságáról.“ ³⁾ Jób. 14, 1. 2. ⁴⁾ Máté 6, 34. ⁵⁾ Luk. 9, 23.

tól való megszabadítást; főkép, mivel semmi sem indítja annyira imádságra az embereket, mint azon kívánság, hogy a jelen vagy fenyegető viszontagságoktól megszabaduljanak és azon remény, hogy megszabadulnak azoktól. Az ember természetében van ugyanis, hogy a veszély idején Istenhez folyamodik segítségért. A miről így szól az irás:¹⁾ „Töltsd be orezájokat gyalázzal, hogy keressék Uram! a te nevedet.“

III. Hogyan kell Istentől kérni a veszélyek és viszontagságok elhárítását?

De ha úgy szólván önkényt teszik az emberek azt, hogy a veszedelmekben és bajokban Istent segítségül hívják: bizonyára arra, hogy miképen tehetik azt kellőképen, szorgalmasan kell tanítaniok őket azoknak, kiknek hűségére és okosságára van bízva azok üdvössége. Vannak ugyanis, kik Krisztus Urunk parancsolata ellenére az imát helytelenül végzik. Pedig a ki megparancsolta, hogy²⁾ „a szorongatás napján“ hozzá meneküljünk, ugyanaz az imának rendjét is meghatározza; mert akarta, hogy, mielőtt kérnök, „szabadíts meg a gonosztól“, kérjük azt, hogy szenteltessék meg az Isten neve, jöjjön el az ő országa és esedezzünk a többiért is, melyeken mint megannyi lépesőn át juthassunk el e kérésig. De némelyek, ha fejük, vagy lábuk fáj, ha a gazdaságban kárt szenvednek, ha elleneik fenyegetik vagy veszélybe akarják dönteni őket, éhség, háboru, dögvész idején az Ur imája középső részeinek elhagyásával csak azt kérik, hogy ezen rosszaktól szabaduljanak meg. Pedig ezen szokással ellenkezik Krisztus Urunk parancsolata:³⁾ „Keressétek először az Isten országát.“ A kik tehát helyesen imádkoznak, midőn a viszontagságok-, bajok- és rosszak elhárításáért könyörögnek, ezt Isten dicsőségére vonatkoztatják. Így Dávid ezen kéréséhez:⁴⁾ „Uram! haragodban ne dorgálj engem,“ hozzá tette az okot is, melylyel megmutatta, mennyire óhajtja Isten dicsőségét, midőn mondá: „Mert nines, a ki a halálban megemlékezék rólad; a halálban pedig ki fog dicsérni téged?“ Ugyanő, midőn kérte Istent, hogy áraszsa rá irgalmát, hozzá adta:⁵⁾ „Megtanítom utaidra a gonoszokat és az istentelenek hozzád térnek.“ Az imádság ezen üdvös

¹⁾ Zsolt. 82, 17. ²⁾ Zsolt. 49, 15. ³⁾ Máté 6, 33. ⁴⁾ Zsolt. 6, 2, 6. ⁵⁾ Zsolt. 50, 15.

módjára a próféta példája szerint buzdítani kell a hívő népet és egyszermind megtanítani, mily nagy különbség van a hitetlenek és a keresztények imádsága között.

IV. A hitetlenek és keresztények nem egyformán kérik, hogy szabaduljanak meg a gonosztól.

Azok is forrón kérik Istentől, hogy a betegségekből és sebekből kigyógyulhassanak, hogy a jelen vagy jövő bajokat kikerülhessék; de azon megszabadulás fő reményét a természet vagy emberi szorgalom által szerzett gyógyszerekbe helyezik; sőt a gyógyszerert, akárci adja is nekik, habár bűvészet vagy kuruzslás, vagy ördögi mesterséggel van is az készítve, minden meggondolás nélkül használják, csak némi remény legyen a felgyógyuláshoz. Egészen másképen tesznek a keresztények, kiknek a betegségekben és minden bajban legfőbb menedékük és oltalmuk az Isten, egyedül őt ismerik és tisztelik minden jó szerzőjének és szabadítójuknak; a gyógyszerekben rejlő erőt illetőleg pedig bizonyosnak tartják, hogy az Istentől van és annyiban hiszik, hogy a betegre nézve hasznosak, a mennyiben Isten akarja. Mert Isten adta az orvosságot az emberiségnek, hogy azzal a betegségeket meggyógyítsa. Azért olvassuk Sírák fia könyvében: ¹⁾ „A Főlséges földből teremtette a gyógyszereket és az okos férfiú nem iszonyodik azoktól.“ A kik tehát Jézus Krisztust követik, nem a gyógyszerekbe helyezik az egészség visszanyerésének legfőbb reményét, hanem főkép Istenben, az orvosság szerzőjében biznak.

V. Hogyan kell a betegségekben egyedül Istenben bízni, ki igen sokakat a legnagyobb veszélyektől megszabadított?

A szentírás is ²⁾ megfeddi azokat, kik az orvosságban bízva, nem kérnek Istentől segítséget; sőt, a kik Isten törvénye szerint élnek, minden szertől tartózkodnak, melyről tudják, hogy Isten azt nem rendelte a gyógyításra. Ha biztosan remélhetik is, hogy felgyógyulnak a gyógyszerek használata által, mégis azoktól, mint kuruzslás- és ördögi mesterségtől irtóznak. Arra különösen buzdítanunk kell a hiveket, hogy Istenben bizzanak. Mert azért

¹⁾ Sírák. 38, 4. ²⁾ Krón. II. 16, 12.

parancsolta a jóságos Atya, hogy kérjük a gonosztól való megszabadulást, hogy éppen abban, — a mit parancsolt, — bírjuk a megnyerés reményét is. Sok példa van erre nézve a szentírásban, hogy, a kik okokkal nem bírhatók reményre, a példák sokasága által kényszerítettek arra. Ábrahám, Jákob, Lóth, József, Dávid, mint az isteni jóság világos tanui állanak szemünk előtt. Az új szövetségi szentírás oly sokakat számlál elő, kik a legnagyobb veszélyekből az áhitatos ima ereje által menekültek ki, hogy a példák megemlítése fölösleges. Előgséges nekünk a próféta ama mondása, mely a leggyengébbet is megerősítheti: ¹⁾ „Az igazak, — ugymond — kiáltottak és az Ur meghallgatta őket és minden szorongásukból kiszabadította őket.“

VI. Mit jelent ezen szó „gonosz“ és mi az értelme ezen kérésnek?

Következik e kérés értelme és tartalma, hogy a hívek megértsek, mikép mi itt éppen nem azt kérjük, hogy minden gonosztól megszabaduljunk. Mert vannak, a miket közönségesen rossznak tartanak, noha hasznosak azoknak, kik azokat elszenvedik; mint „amaz ösztön“, mely az apostolnak adatott, ²⁾ hogy Isten kegyelmének segítségével „az erő az erőtlenségben fejlődjék ki“. Ezek, ha hatásuk ismeretes, legnagyobb gyönyörrel töltik el a jámborokat, nemhogy azok eltávolítását kérnék Istentől. Tehát csak azt kérjük, hogy azon rosszaktól szabaduljunk meg, melyek a léleknek semmi hasznára sem lehetnek; a többitől ne, csak hogy valamely üdvös hasznuk legyen.

VII. Hány és mily neme van a gonosznak, melyektől megszabadulni kívánunk?

E szónak az a jelentése, hogy a büntől megszabadulván, a kísértésnek veszélyétől is, a belső és külső rossztól megmenekülünk; hogy víz-, tűz- és villámtól mentek legyünk: a jégvetéseinknek ne ártson; az élelmiszerek drágasága-, forradalmak- és háborúk által ne sanyargattassunk; kérjük az Istent, hogy távolítsa el tőlünk a betegségeket, döghalált és pusztítást; hogy mentsen meg bennünket a bilincsek-, börtön-, száműzetéstől és árulástól, elleneink kelepcejétől s egyéb rossztól, a melyek az

¹⁾ Zsolt. 33, 18. ²⁾ Kor. II, 12, 7. 9.

ember életét leginkább szokták keseríteni és rövidíteni; végre hogy a bűn és gonoszság minden okát elfordítsa. De nemcsak ezeknek eltávoztatását kérjük, melyek közmegegyezés szerint rosszak, hanem azokat is, melyeket majd mindenki jóknak tart, mint a gazdagságot, kitüntetést, tiszteletet, egészséget, erőt, magát az életet; kérjük, hogy ezek rosszra s lelkünk vesztére ne szolgáljanak. Kérjük továbbá Istent, hogy ne érjen hirtelen halál bennünket; hogy föl ne ingereljük Isten haragját; hogy elkerüljük azon büntetéseket, melyek a gonoszokra várakoznak; hogy ne gyötrődjünk a tisztítóhely tüzeiben, melytől, — hogy mások is megszabaduljanak, — szeretetteljesen és áhítatosan kérjük. E kérést mind a szt. misében, mind a litániákban így értelmezi az egyház, hogy t. i. azzal a mult, jelen és jövő bajok elhárításáért könyörgünk.

VIII. Isten valamint a jövő bajokat elhárítja, úgy néha a jelenvalóktól is csudálatosan megszabadít.

Isten jósága pedig nem egyformán ment meg a gonosztól bennünket; megakadályozza például a fenyegető bajokat: így szabadult meg, mint olvassuk, a nagy Jákob azon ellenségeitől, kiket a Szikemiták megöletése lázított ellene; mert írva van: ¹⁾ „Az Isten rettenete fogá el a körülfekvő városokat és nem merék üzöbe venni az elköltözőket“. Mindazon boldogok ugyanis, kik Krisztus Urunkkal mennyben uralkodnak, Isten segítsége által minden gonosztól mentek; míg minket, kik még zarándokok vagyunk, nem akar minden bajtól megmenteni; de azért némelyekből mégis kiszabadít. Ambár minden gonosztól való megszabadítás gyanánt tekinthetők ama vigasztalások, melyeket Isten néha azoknak nyújt, kiket balsorssal sújt. Ezekkel vigasztalta a próféta magát, a mikor így szólt: ²⁾ „Szívem fájdalmainak sokasága között a te vigasztalásaid örvendeztették az én lelkemet“. Továbbá Isten a gonosztól megszabadítja az embereket, midőn a legnagyobb veszélyben, — melybe jutottak, — épen és sértetlenül megtartja őket, mint az írás szavai szerint az égő kemenezébe vetett ifjakkal ³⁾ és Dániellel ⁴⁾ megtörtént, kit az oroszlánok nem bántottak, valamint az ifjakat sem sértette meg a láng.

¹⁾ Móz. I. 35, 5. ²⁾ Zsolt. 93, 19. ³⁾ Dán. 3, 21. ⁴⁾ Dán. 6, 22.

IX. Az ördög itt gonosznak mondatik, mivel a gonosz vétkének szerzője és a gonosz büntetésének végrehajtója.

Nagy szent Vazul, arany száju sz. János és sz. Ágoston is főképen azért nevezik gonosznak a sátánt, mivel az emberek vétkének, azaz: gonoszságának és bűnének szerzője volt, kit egyuttal Isten a bűnök és gonoszságokért veendő büntetésekre is eszközül használ: Isten bocsátja az emberekre azon bajokat, melyeket a bűn miatt szenvednek. Ez az értelme a szentírás ama szavainak: ¹⁾ „Jön-e a városra veszedelem, melyet az Úr nem küldött?” és ismét: ²⁾ „Én az Úr és nincs más, ki világgosságot hozok elé és sötétséget teremtek, békességet szerzek és rosszat idézek elé”. Gonosznak mondatik az ördög azért is, mivel folytonosan hadat visel ellenünk s halálos gyűlölettel üldöz bennünket, ámbár semmivel sem sértettük meg. Hogy ha nekünk akkor, midőn a hit fegyverzetébe öltözünk és az ártatlanság pajzsával fedezzük magunkat, nem is árthat, még sem szünik meg bennünket mindenféle külső bajokkal kísérteni s minden föle telhető módon sanyargatni. Azért kérjük Istent, hogy szabadítson meg a gonosztól.

X. Miért kérjük az egyes és nem a többes számban, hogy „a gonosztól megszabadíttassunk”?

Azért mondjuk: „a gonosztól” és nem: „a gonoszoktól”, mivel azon bajokat, melyek felebarátunk részéről érnek bennünket, a sátánnak tulajdonítjuk, mint a ki azokra okot és ösztönt ad. Azért is nem felebarátainkra kell haragudnunk, hanem a haragot és gyűlöletet az ördög ellen kell fordítanunk, ki az embereket a bántalom elkövetésére ösztönzi. Ha felebarátod valamivel megbántott, midőn Atyádhoz, az Istenhez, imával járulsz, kérjed őt, hogy ne csak téged szabadítson meg a gonosztól, azaz: azon sérelmektől, melyekkel felebarátod illet, hanem magát felebarátodat is mentse ki az ördög hatalmából, ki az embereket a rosszra ösztönzi.

XI. Hogyan kell viselnünk a bajokat, ha nem szabadulunk is meg azonnal tőlük?

Végre tudnunk kell, hogy, ha könyörgésünk és kérésünk

¹⁾ Ámosz, 3, 6. ²⁾ Izai. 45, 6. 7.

daczára sem szabadulunk meg a bajoktól, békefűréssel kell viselnünk azokat, meggondolván, mikép Istennek tetszik, hogy türelmesen szenvedjük azokat. Azért ne boszankodjunk vagy bánkódjunk, ha Isten nem hallgatja meg kéréseinket: hanem hagyjunk az ő tetszésére és akarására mindent, megfontolván, hogy az hasznos, az üdvös, a mi Istennek tetszése szerint történik, nem pedig az, a mi nekünk másképp látszik.

XII. Mily sok és nagy haszon háramlik ránk a viszontagságokból?

Végre oktatnunk kell a hiveket, hogy, míg e földön élnek, készeknek kell lenniök mindennemű bajokat és viszontagságokat nemcsak nyugodt, hanem örvendező szívvvel is viselni. „Mert mindnyáján“, ugymond az irás:¹⁾ „kik ájtatosan akarnak élni Krisztus Jézusban, üldözést fognak szenvedni“; ismét:²⁾ „Sok háboruság által kell bemennünk az Isten országába“; végül:³⁾ „Nem ezeket kellett-e szenvedni Krisztusnak és úgy menni be az ő diesőségébe?“ Valamint nyanyis méltánytalan volna, hogy a szolga nagyobb legyen uránál: ugy sz. Bernát⁴⁾ véleménye szerint, nem volna szép, ha a tagok kényesek volnának a tövissel koronázott fő alatt. Követésre méltó Uriás fenséges példája, ki, midőn Dávid hazatérésre intette őt, így szólt:⁵⁾ „Az Isten szekrénye és Izrael és Juda sátorokban laknak s én házamba menjek?“ Ha ily módon és ily elmékedésekkel elkészülve fogunk az imádsághoz, elnyerjük, hogy valamint ama három ifju sértetlen maradt a tűzben, mi is sértetlenek maradunk a környező fenyegetések és fenyegető bajok között; a balsors esapásait és szenvedéseit mint a Makkabensok,⁶⁾ mindenesetre bátran viseljük. A sérelmekben és szenvedésekben követjük a sz. apostolokat, kik, megostoroztatván, igen örültek,⁷⁾ „mivelhogy méltókká lettek Jézus nevéért gyalázatot szenvedni“. Mi is így elkészülve a legnagyobb lelki gyönyörrel fogjuk zengeni:⁸⁾ „A fejedelmek ok nélkül üldöznek engem: de csak beszédeidtől fél az én szívem. Örvendek én beszédeiden, mint a ki sok zsákmányt talál“.

1) Tím. II. 3, 12. 2) Ap. esel. 14, 21. 3) Luk. 24, 26. 4) 5. beszéd: „Mindenszentekről.“ 5) Kir. II. 11, 11. 6) Makab. I. 2, 16. és köv. 7) Ap. esel. 5, 40. és köv. 8) 118. Zsolt. 161. és köv.

XVII. FEJEZET.

Az Ur imádságának „Amen“ záradékáról.

I. Mily jelentése és haszna van e szöcskának?

E szöcskát szent Jeromos¹⁾ Máté evangéliumának magyarázatában az Ur imádsága pecsétjének nevezi; amint valóban az is. Azért, valamint előbb figyelmeztettük a hiveket, hogy készüljenek elő, mielőtt az Ur imádságához fognak: úgy most szükségesnek tartjuk, hogy megismerjék az ima záradékának és végének okát és jelentését is. Mert nehezebb az imádságot újatossan végezni, mint jól kezdeni. Tudja tehát a hívő nép, hogy sok és bőséges a haszon, melyet az Ur imádságának záradékából nyerünk: de mindannyi között legbőségesebb és örvendetesebb haszon azoknak megnyerése, a miket kértünk; mint főnebb eléggé kifejtettük. Az imának ezen utolsó része által pedig nemcsak azt nyerjük meg, hogy imádságunk meghallgattatik, hanem némi nagyobbakat és magasztosabbakat is, mintsem szavakkal ki lehetne fejezni.

II. Micsoda jók háramlanak az emberekre az imádságból?

Mint hogy az emberek az imádság által Istennel beszélgetnek, mint sz. Cyprián²⁾ mondja, az isteni Fölség kimagyarázhatlan módon közelebb van az imádkozóhoz, mint a többihez, kit azonfelül különös adományokkal ékesít, úgy, hogy, a kik az Istent buzgón kérik, némileg összehasonlíthatók a tüzhöz közelítőekkel, kik, ha fáznak, fölmelegülnek, ha melegök van, izzadnak: úgy azok, Istenhez járulván, az áhitat és hit mértéke szerint buzgóbbakká válnak; mert lelkük Isten dicsőségére buzdul, értelmök esodálándóképen megvilágosítatik s így isteni adományokkal tetéztetnek. Mert a szentírásban áll:³⁾ „Megelőzted őt az édesség áldásaival.“ Például szolgál mindenkinek ama nagy Mózes,⁴⁾ ki, az Istennel való összejövetel- és beszélgetéstől visszatérvén, némi isteni fényvel tündöklött, úgy, hogy Izrael fiai szeméibe és arezára nem nézhetének. Valóban, kik oly nagy buzgósággal imádkoznak, Isten jóságát és fenségét esodálatosan

¹⁾ I. 6. f. ²⁾ Sz. Gypr. az Ur imáds. ³⁾ 20. zsolt. 4. ⁴⁾ Móz. II. K. 34, 35.

élvezik. „Reggel eléd állok, így szól a próféta,¹⁾ és nézek, mert nem vagy te gonoszságot kedvelő Isten.“ Minél inkább tudják ezeket az emberek, annál nagyobb tisztelettel és áhitattal dicsőítik Istent, annál örvedetesebben érzik is, mily kedves az Ur és mily igazán boldogok mind, kik benne biznak s ama tündöklő világságtól körülvéve átlátják, mily parányi az ő alacsonyáguk és mily nagy az Isten fensége. Mert szent Ágoston²⁾ szabálya szerint: „Ha ismerlek téged, ismerem magamat.“ Azért saját erejükben nem bizván, egészen Isten jóságára hagyják magokat, épen nem kételkedvén, hogy az őket amaz atyai és csodálatos szeretettel átélvén, bőségesen megad nekik mindent, a mi az életre és üdvösségre szükséges: azért szívvel érezhető, imádságban kifejezhető legnagyobb hálával fordulnak Istenhez, mint a nagy Dávidról olvassuk, ki, midőn így imádkozott:³⁾ „Szabadíts meg engem minden üldözőimtől és ments meg engem,“ így fejezék be: „Hálát adok az Urnak az ő igazsága szerint és zengetni fogok a fölséges Ur nevének.“

III. Miképp történik, hogy a szentek imájakat félelemmel kezdve, örvendéssel fejezik be?

Számtalanok a szenteknek olyan imádságai, melyeknek kezdete félelemmel teljes, befejezése pedig jó reménnyel és örömmel áradozik; de e nemben csodálatosan kitűnnek magának Dávidnak imái. Mert midőn félelemtől zaklattatva így kezdte imádkozni:⁴⁾ „Sokan támadnak ellenem, sokan mondják lelkemnek: nincs neki szabadulása az Istenben:“ megerősítette s örömmel eltelve nem sokára utána tevő:⁵⁾ „Nem félek az engem környező népezreitől.“ Más zoltárban ismét, miután nyomoruságát megsíratva, végre, Istenben bizva, hihetetlenül örvend az örökké tartó boldogság reményével:⁶⁾ „De e miatt, — ugymond, — békeségben alszom és megnyugszom.“ Mit mondjunk ahhoz:⁷⁾ „Uram! ne feddj meg engem busulásodban és haragodban ne dorgáld meg engem.“ Elképzelhető, mily reszketés és félelem közt mondá a próféta ezeket. Ellenben mily bizalomteljes és örvendő lélekkel a következőket:⁸⁾ „Távozzatok tőlem, — ugymond, — mindnyájan, kik gonoszságot cselekesztek; mert meghallgatta az Ur

¹⁾ 5. zolt. 5. ²⁾ Sz. Ágoston magánbesz. 2. k. 1. f. ³⁾ 7. zolt. 2. 18.

⁴⁾ 3. zolt. 2. 3. ⁵⁾ 7. v. ⁶⁾ 4. zolt. 9. ⁷⁾ 6. zolt. 2. ⁸⁾ 9. v.

sírásom szavait.“ Midőn pedig Saul haragjától s boszujától félt, mily alázatosan és töredelmesen esedezett Isten segedelmeért:¹⁾ „Isten! a te nevedben szabadíts meg engem, és a te erődben ítélj meg engem;“ és mégis ugyanazon zsoltárban vidáman és bizalommal hozzátevé:²⁾ „Ime; az Isten segít engem és az Úr oltalmazója lelkemnek.“ A ki tehát az imához folyamodik, hittel és reménnyel vértézve járuljon atyjához, az Istenhez s legkevésbé se kételkedjék, hogy, a mire szüksége van, megnyerheti.

IV. Mily értelemben használtatik itt végül az „Amen“ szócska és a misében annak kimondása miért tartatik fenn a papnak?

Az Úr imádságának ezen utolsó szavában „Amen“ úgy szólván némi magvai foglaltatnak azon okoknak és gondolatoknak, melyekről szólottunk. Ugyanis oly gyakori volt az Ődvözítő ajkain e zsidó szó, mikép tetszett a Szentléleknek, hogy Isten egyházában föntartassék; mely szónak némileg ez az értelme: „Tudd meg, hogy imád meghallgattatott;“ mert olyforma értelme van, mintha Isten válaszolna és jó reménnyel bocsátaná el azt, ki, a mit kíván, imádságával megnyerte. Ezen értelmezést megerősítette Isten egyházának folytonos szokása, mely a szent miséáldozatban, midőn az Úr imádsága mondatik, nem az oltárszolgákra, — kiknek e szavakat: „szabadíts meg a gonosztól,“ mondaniok kell, -- bizta az „Amen“ szócska kimondását, hanem magának az áldozópapnak tartotta fenn, ki, mint tolmács, Isten és az emberek között, felel a népnek, hogy Isten az imát meghallgatta.

V. Miért mondja az „Ament“ más imádságokban az oltárszolga, ebben pedig az áldozópap?

De e szokás nem közös minden imával, minthogy t. i. a többiben a szolgák tiszte „Ament“ felelni; hanem az Úr imádságának tulajdon sajátága. Mert más imákban csak beleegyezést és óhajtást jelent; ebben felelet, hogy Isten az imádkozó kérését meghallgatta.

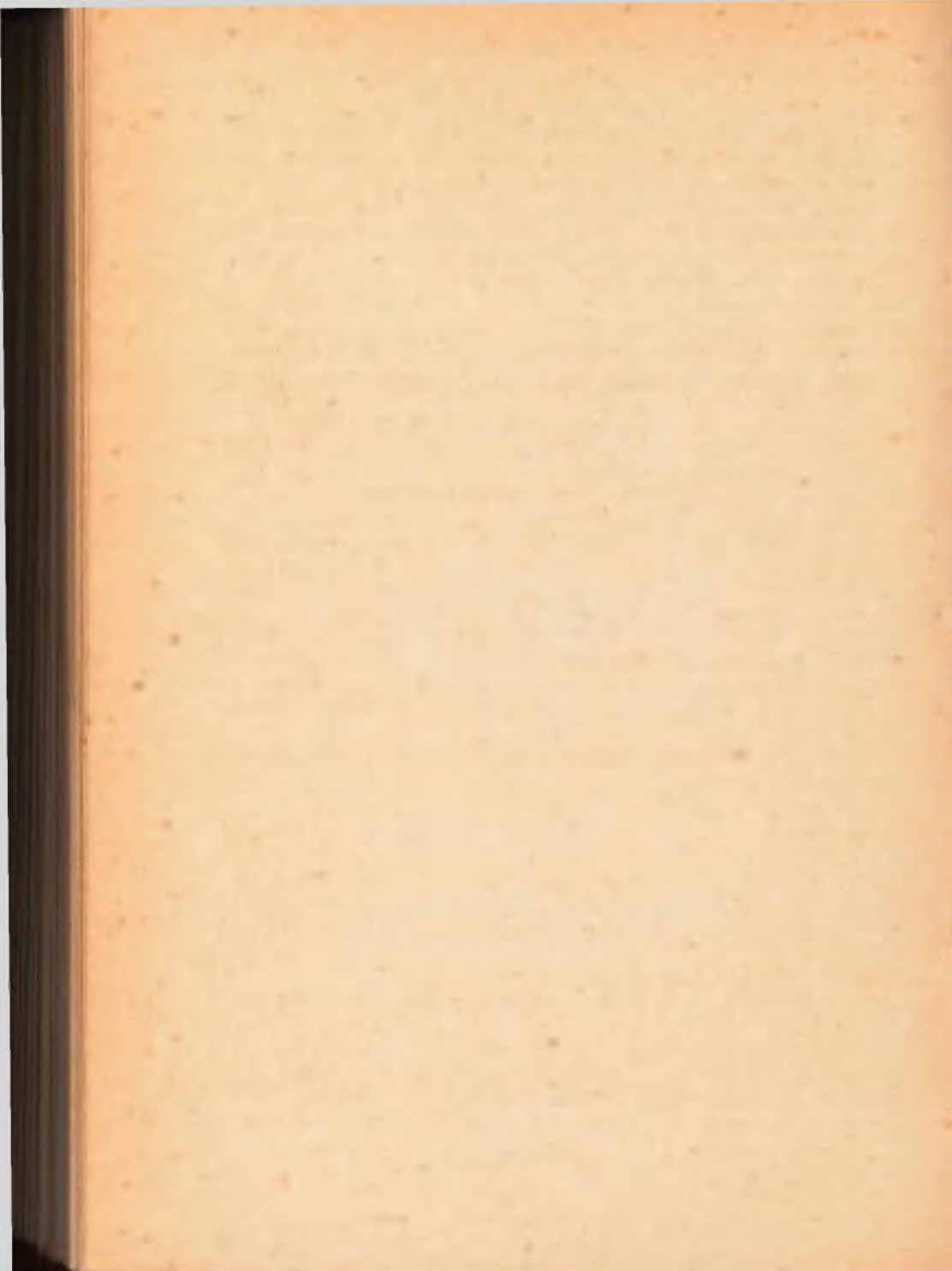
VI. Az „Amen“ szó különféleképen magyaráztatik.

Az „Amen“ szót különféleképen magyarázzák. A hetven

¹⁾ 52. zolt. 3. ²⁾ 6. v.

magyarázó „legyen“-nel fordította; mások: „igazán“; Aquila: „hiven“ szóval fejezte ki; de mindegy, akár így, akár úgy fordítsunk, csak a mondott értelemben vegyük, mely szerint az áldozópap erősítését jelenti, hogy megadatott, a miért könyörögtünk; mely értelem mellett tanuskodik az apostol a Korintusiakhoz írván:!) „Mert Isten valamennyi ígérete „ugy“ van őbenne; azért is mondunk ő általa „Ament“ Istennek a mi dicsőségünkre.“ E szócska, melyben az eddig tett kérések némi megerősítése foglaltatik, hozzánk is van alkalmazva; mivel figyelmesekké tesz, midőn imádkozunk; mert gyakran megtörténik, hogy imádkozás közben különféle gondolatoktól zavartatva szórakozottakká válunk. De e szócskával legnagyobb buzgósággal kérjük, hogy minden meglegyen, az az: megadassék, a miket előbb kértünk; vagy inkább, belátván, hogy már mindent megnyertünk s az isteni segítség jelenvaló hatását érezvén, a prófétával zengjük:?) „Ime! az Isten segít engem és az Úr oltalmazója lelkennek.“ Nem is lehet kételkedni, hogy Isten ne hajoljon az ő fiának nevére és azon szóra, melylyel ő igen gyakran élt, ki. — mint az apostol mondja.?) — mindenkor „meghallgattatott az ő hódolataért.“

1) II. Kor. 1. 20. 2) 53. zsolt. 6. 3) Zsid. 5. 7.

FÜGGELÉK.

A káté gyakorlati alkalmazása a szent beszédek készítésénél, tekintve az egyes vasárnapokra előírt evangéliumi szakaszokat.

Advent első vasárnapja.

„**Jelek lesznek a napban és holdban.**“ Luk. 21. 25. Ezen evangéliumi részt lehet alkalmazni az utolsó itéletre. Azért a plebános vegye szemügyre az ap. hitvallás ez ágazatát: „onnan lésson eljövendő ítélni eleveneket és holtakat“, a mint a 18. lapon tárgyalva van. Vagy a más egyházak ritusa szerint:

„**Ime jön a te királyod.**“ Mát. 25. 5. Itt alkalomszerűen tárgyalni fogja a plebános azokat, a mik a megtestesülésről és Krisztus Urunk eljövetelének okairól szólnak az apostoli hitvallás 2. és 3. fejezetében, 35. 41. lap.

„**Találtok egy megkötött számárvemhet, oldjátok el.**“ Szent Athanáz ezen helyből mutatja ki, hogy az apostoloknak és azok utódainak adatott a hatalom, hogy feloldozzák azokat, a kiket a hűnök terhe nyom; azért itt a plebános fejtse ki azt, a mi a gyónásról a 252. l. és a feloldozásról a 240., 258. l., az egyházban meglevő hűnbocsátási hatalomról a 106. l. mondatik.

Második vasárnap.

„**Midőn János meghallotta a fogságban.**“ Mát. 11. 2. Jánosnak oly serény kérdése megmutatja, hogy mily buzgósággal kell törekednünk arra, hogy a hit dolgait, mind magunk, mind pedig azok, a kik nekünk alá vannak rendelve, helyesen és kath. tudósoktól megtanuljunk. Lásd, a mi ezen anyagra vonatkozik a káté elején egészen a hitvallás első ágazatáig.

„**A fogságban.**“ A hitet egész a börtönig, sőt ha a szükség úgy kívánja és a bíró sürget, egész a halálig meg kell vallanunk; és nem elégséges hogy az. — jóllehet igaz és őszinte — csak bensőnkben legyen meg, a mint ezt láthatjuk a 21. l.

Harmadik vasárnap.

„**Megvallá és nem tagadá.**“ Ján. 1. 20. E helyből megtanuljuk, hogy az igazságot egyszerűen valljuk meg és ne keverjük bele esküt, hogy higgyenek nekünk. Hogy mennyire és mily büntetés terhe alatt van megtiltva az esküvés a 2. parancsban, 340. l. található.

„**Miért keresztelsz tehát.**“ Itt szólni kell a kereszttség kiszolgáltatásáról 156. l.; és hogy minő viszonyban van a szent-ségek kiszolgáltatásánál Krisztus Urunk és a kiszolgáltató, a mi illeti a szentség hatását, 152. l.

„**A kinek én nem vagyok méltó.**“ Itt a plebánosnak figyelemzetnie kell a népet, hogy a karácsonyi ünnepek alkalmával készüljön a szent áldozáshoz és szólania kell ezen nagy vendégnek méltó vételéről. Lásd az Oltáriszentséghez való előkészületről a 221. l.

Negyedik vasárnap.

„**Tiberiusnak 15-ik évében.**“ Luk. 3. 1. Hogy miért tétetik itt említés a világi főjedelemtől, annak ugyanaz az oka, mint a mi fel van hozva a 4. hitágazatban Pontius Pilátusról. 51. l.

„**Lőn az Úr szava János fölött.**“ Mivel János csak az Istentől törvényesen meghivatva gyakorolta az Isten ige hirdetésének hivatalát, azért itt szóljon a plebános az egyház szolgáinak törvényes hivatásáról, a mint ez az egyházi rend szentségéről szóló részben meg van 283. l. és mondja meg, hogy azok nem törvényes szolgák, a kik nem küldettek, a mint az az előszóban meg van. 11. l.

„**A pusztában.**“ Itt az Isten ige hirdetőinek, — a kik a papok — hűségéről és erköleseik tisztaságáról kell szólni és azon tisztaságról, a melyre a papok kötelezve vannak, 297. l.

„**Hirdetvén a bűnbánat kereszttségét.**“ Hogy a felnőtteknek, a kiknek fel kell venniök a kereszttséget, mily lelki állapotban kell lenniök és előbbi életüket megbánniök. 163. l. és hogy hogyan kellett itt János kereszttségét ismételni. 156. l.

„Készítsétek az Ur utját.“ Itt a szent áldozáshoz való előkészületről, — a melyről a fentebbi vasárnapon — és az Isten parancsainak szükséges megtartásáról lehet beszélni. 325., 336. l.

Karácsony ünnepén.

„Szülte elszülött fiát.“ Luk. 2. 7. Fejtessék ki e hit-ágozat: „Ki születék szűz Máriától“ a mi e helyhez legközelebb áll. 39. l.

„Kezdetben vala az ige.“ Ján. 1. 1. Mivel e hely, midőn Krisztus Urunk születéséről van szó, felhozatik a 41. oldalon, innen merítse a plebános e helynek kifejtését.

„És az ige testté lön.“ Itt fejtessék ki a megtestesülés titka. a mint ez van a 42. oldalon.

„Mint az atya egyetlen szülöttének dicsőségét.“ Hogyan testvérünk nekünk ezen egyszülött lásd a 459. old.

Karácsony nyolczada alá eső vasárnap.

„A te lelkedet is tör járja át.“ Luk. 2. 35. Simeonnak ezen szavait felhasználhatja a lelkipásztor annak megmagyarázására. miért nem kiméli meg Isten a megkeresztelt hívőket, kiket kedves fiainak tart, az életnek kellemetlenségeitől. Lásd 289. old. és hova kell ily esetben fordulnunk. Lásd 435. old.

„Nem távozik a templomból.“ A magán és nyilvános imádságról lásd a 447. old. Hogyan kell az imádságot böljtel és alamiználkodással összekötni lásd 450. old. és hogyan vezet e három dolog a bűnökért való elégtételre. Lásd a 272. old.

Kiskarácsony napján.

„Hogy körülmetéltessék a gyermek.“ Lukács 2. 21. Mivel a körülmetélés helyébe a keresztség lépett, itt általában lehet beszélni az új szövetség szentségeinek az ó szövetség szentségei felett való erejéről és hatásáról. 143. l.

„Hivaték az ő neve Jézusnak.“ Hogy mily megfelelően adatott e név Krisztusnak és miért lásd a 38. old. Meg kell itt jegyezni, hogy a kisdedeknek ma is szokás a keresztségben nevet adni. Hogy miben birja ez alapját és milyen nevet kell nekik adni, lásd a 179. old. Végül mivel a névadás a keresztség

szentségének egy szertartása, itt alkalmas beszédet lehet tartani a keresztség szentségének szertartásairól és kiszolgáltatásáról. Lásd a 165. old.

Vizkereszt napján.

„**Mert láttuk csillagát.**“ Máté 2. 2. Mivel ezen csillag alatt helyesen érthetjük Istennek tudományos megismerését, valamint a papok felelete alatt a hitnek világosságát, célszerűen lehet itt alkalmazni azon különbséget, mely a keresztyény bölcseség és világi bölcseség közt van. Lásd 23. old.

„**És leborulván imádnák őt.**“ Máté 2. 11. Itt az Isten iránti tiszteletről, melyet imádásnak nevezünk és a szentek iránti kegyeletről, melyet tiszteletnek hívunk, beszéljen a szónok. Lásd a tizparancsolat magyarázatát a 326. old. Szólhat még az oltáriszentség imádásáról és tiszteletéről, mert ha mi ugyanazon Krisztust, kit a bölcsek imádtak, az oltáriszentségben megismerjük és megvalljuk, 203. l., ha jámborok akarunk lenni, miért ne imádnók ugy, mint bölcsek. 193. l.

Vizkereszt nyolczada alá eső vasárnap.

„**Az ünnepi szokás szerint.**“ Lukács 2. 42. Az ünnepnapok megüleséről lásd 356. old.

„**És engedelmes vala nekik.**“ A gyermekek kötelességéről szülőik iránt 369. l.

Vizkereszt után II. vasárnap.

„**Menyegző lón.**“ János 2. 1. A házasság szentségéről 306. l.

„**Ez volt Jézus csodatételeinek kezdete.**“ A viznek ezen borrá változtatása különösen alkalmas a műveletlenebbeknek abbéli meggyőzésére, hogy az átlényegülést, mely az Oltáriszentségben történik, elhigyjék. 212 l.

Vizkereszt után III. vasárnap.

„**Ime egy poklos jövé.**“ Máté 8. 2. A szent atyák szerint a poklosság az eretnekséget jelképezi. Hogy kik ezen eretnek, kik az egyház kebeléből, — mint hajdan a poklosok, — kizárandók, lásd 90., 94. l.

„Menj mutasd meg magadat a papnak.“ Aranysz. szf. János szerint a mi papjaink sokkal magaszosabb hatalommal bírnak, mint az ó szövetség papjai, mert ezek a poklosokat nem tisztíthatták meg, hanem tisztultaknak jelentették ki: a mi papjaink pedig a bűn poklossága által beszennyezett embert akkor, midőn a feloldozásban részesítik, valóban megtisztítják és teljesen egészségesé teszik. A kulesok hatalmáról 240. l.

Vizkereszt után IV. vasárnap.

„És bemenvén Jézus a hajóba.“ Máté 8. 23. A hajó vagy Noe bárkája egyike azon dolgoknak, melyek az egyházat jelentik. 93. l. Itt a plebános a kath. egyházzal és annak ismertető jeleiről beszélhet. 94. l.

„Uram szabadíts meg minket, elveszünk.“ Mivel nincs idő, melyben az emberek élete oly nagy veszélyben forogna, mint a halál óráján; azért a plebános buzdíthatja itt híveit, hogy midőn haláluk napja elérkezik, Istenhez meneküljenek és az utolsó kenet szentségét felvegyék. 275. l.

„Kicsoda ez, hogy a szelek és tenger engedelmeskednek neki.“ Hogy miként tartja meg minden teremtmény kivéve az embert azon rendet, melyet az Isten kezdettől fogva megállapított, lásd 68. oldalon.

Vizkereszt után V. vasárnap.

„Eljöve az ő ellensége és fölül konkolyt vete a buza közé.“ Máté 13. 25. Az egyházban az embereknek két faja van, jók, kik a buza nevével jelettetnek és gonoszok, kiket a konkoly nevével jelzünk. 94. l. A konkoly alatt érthető azon gyűlölet és békétlenkedés is, melyet a gonosz lélek a békétlenség atyja szór a béke fiainak följére, mely ellen orvosság található a 469. lapon.

„Ellenséges ember cselekedte ezt.“ Az ördögöknek irántunk való gyűlöletéről és a kísértésekre való merészségéről és gonoszságáról, lásd az 512. oldalon és hogy minden rossznak, bűnnek szerzője és a rossz büntetésének végrehajtója. 513. l.

Vizkereszt után VI. vasárnap.

„Hasonló a mennyek országa a mustármaghoz.“ 13. 31.

Mivel a hittudorok szerint a mustármag alatt a hit értendő, itt elő kell adni mindazt, a mi annak szükségességéről van a 19. oldalon és hogy nem kell azokat vizsgálgatni, a mik előadatnak, hogy azokat hittel higyük, 21. l. és annak kiválóságát és hogy mennyire különbözik az Istenről való bölcsesség, az isteni dolgoknak bölcseseti ismeretétől, 22. l.

„Midőn azonban felnevekedett.“ Hogy a hitet nevelni lehet, lásd a 446. l.

„Ismét hasonló mennyek országa a kovászhoz.“ Ezen asszony alatt az egyház értendő, a mely hogy nem tévedhet hit és erkölcs dolgokban, a mit a kovász jelent, előadatik a 93., 99. old.

„Mignem kovász az egész.“ Itt a szentek egységéről és érdemeikben való részesülésünkről kifejtethető, a mi a 101. old. van.

Hetvened vasárnap.

„Hasonló mennyek országa a családtyához.“ Mát. 20. l. Ez a családtya az Isten, a ki, hogy miért mondatik atyának, l. a 26., 451. oldalakon.

„Mindegyik egy denárt kapott.“ A denár a boldogságot jelenti, a melyet itt a családtya az ő szőlőjében, azaz az isteni parancsok művelésében serényen és őszintén dolgozóknak nyújt. Az örök élet e denárjáról olvasd, a mi van a 121., 315., 325., 467. oldalakon. Ezen boldogság elérésének biztos utját és módját l. a 428., 472. oldalakon. Nem különben a parancsok ezen szőlőjének művelésére világos buzdítást lásd a 319. l.

„Egy-egy denárt.“ Az égben az érdemeknek és a dicsőségnek különböző foka van a munka és szeretet szerint, a melylyel kiki dolgozik. 117., 127. l.

Hatvanad vasárnap.

„Kiméne a magvető.“ Luk. 8. 5. Eme földbe vetett mag az Isten ígéje, a mint az Ur kifejti 495. l. és hogy miképen kell hallgatni, azt l. az előszóban.

„Jött az ördög.“ Az ördögnek kísértéseiről és megtámasásáról, 512. l.

„Es a szorgoskodástól és gazdagságtól.“ Hogy a gazdag-

ság és az ideig való dolgoknak fékezetlen vágyai mennyire megakadályozzák ezen isteni magnak gyümölesözését, l. a 427. old.

Ötvened vasárnap.

„Átadatik ugyanis a pogányoknak.“ Luk. 48. 32. Hogy Krisztusnak katonái az ő keresztjét, mint vezérük zászlaját, szemlélvén a bűnbánat fegyvereinek vételére serkentessenek. azért olvastatik ezen evangélium a negyvennapit böjt beköszöntével, a mely az Ur szenvedésének teljességét magában foglalja: a mely helyen alkalomszerűen fejtessék ki, a mi az Ur szenvedéséről bőven tárgyalatik az 51. lapon.

„Egy vak üle az ut mellett.“ Ez a vak az emberi nemet jelenti, a melynek a bűn után való nyomorult állapotáról l. a 477. oldalon.

„Jézus, Dávid Fia, könyörülj rajtam.“ Itt mutassa meg a plebános, hogy miként tiszteljük Istent, másképen mint a szenteket, a mint a 441. oldalon. Továbbá, hogyha szorongatás vagy szomorúság ér bennünket, vagy ha valamire szükségünk van, ezen vakkal nekünk is az Urhoz kell fordulnunk és kérésünkkel ostromolnunk az Istent. hogy segítségünkre legyen. Az imádság szükségességéről és hasznáról lásd a 427. lapot

„Mit akarsz, hogy cselekedjem neked.“ Itt azon okokat lehet előhozni. hogy miért akarja a legkegyesebb Isten azt, hogy kérjünk Tőle, jóllehet tudja. miben szükölködünk. 433. l.

Hamvazó szerda.

„Midőn pedig böjtöltök.“ Mat. 6. 16. Mivel a negyven napi böjt azon czim alatt rendeltetett, hogy az egész évnek büneit ezzel, mint ünnepélyes birsággal megváltjuk, ma fel kell indítani a hívőket a bűnbánat elfogadására. a melynek szükségességéről szó van a 448. lapon és meg kell tanítani. hogy mily módon juthatunk el a bűnbánatra 237. l. és minemű cselekedetekkel tehetünk eleget büneinkért 272. l.

„Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön.“ Azok ellen a kik kincseket törekszenek gyűjteni, a 396. oldalon.

„Gyűjtsetek magatoknak kincseket az égben.“ Mivel a plebánosoknak gyakran fel kell hívniok a hívőket arra, hogy a

szegényeknek alamizsnát nyujtsanak, itt buzgólkodva fogják ezt tenni azok szerint, a mik mondatnak a 401. oldalon.

Böjt 1-ső vasárnapja.

„Hogy megkisértessék az ördögtől.“ Mat. 4. 1. Mivel kisértés az ember élete e földön (Job. 7. 1.) itt a kisértésről kell szólni; a kisértések neveiről: miért engedtetik meg, hogy az emberek kisértessenek; minő fegyverekkel kell ellenállanunk a kisértéseknek és több ilyesféléiről, a mint van az 512. oldalon.

„Nem csak kenyérrel él az ember.“ A lelki kenyérről, a melyről itt Krisztus szól, lásd a 496. lapon.

„Angyalainak parancsolja az Isten.“ Az angyalok őrizetéről lásd a 452. l.

„Az Istent imádd.“ Az Isten imádásáról, a mely a hittel, reménnyel és szeretettel végeztetik, l. a 326. l.

Böjt 2. vasárnapja.

„Maga mellé vevé Jézus Pétert.“ Mat. 17. 1. Itt felhozhatók azok, a mik a helyről és időről, a melyben az emberek az isteni dolgok szemlélésére alkalmasabbak, meg vannak írva a 324. lapon.

„Jó nekünk itt lennünk.“ Itt tárgyalhatók azok, a mik azoknak nagy méltóságáról szólnak, kik Istennek engedelmeskednek a 471. l. vagy a szent életű embereknek belső örömeiről a 495. l. Beszélhetnek még a plebánosok a 12. hitágozatról, a 120. l.

„Ez az én szerelmes Fiam.“ Itt a Fiamnak örök születéséről bőven lehet szólni. 41. l.

Böjt 3. vasárnapja.

„Jézus kiüzte az ördögöt.“ Luk. 11. 14. Az ördögnek a sajátsága az, hogy azt, a kít megszáll, megnémítja, azaz a bűnök megvallásától visszatartja. Azonban még sínesen más módja az ördög kiüzésének, mint az, hogy megoldjuk nyelvünket a bűnöknek a pap előtt való föltárására: l. a mi a gyónásról van a 251. old.

„Minden önmagában meghasonlott ország elpusztul.“ Az egyház Krisztusnak az országa, a mint mondatik a 470. lapon.

ahhoz azonban, hogy ne legyen meghasonlott önmagában, szükség, hogy egységes legyen. azért itt az egyház egységéről kell szólni a 95. lap nyomán.

„**Visszatérek házamba.**“ A vétékbe visszaesők súlyos állapotáról l. az 510. lapon, és mit kell tenni a gyónás után a 271. lapon.

„**Akkor maga mellé vett.**“ Ez a hely felhozatik annak igazolására, hogy nemesak egy ördög, hanem több is kísérti az embert; világos azonban e helyből, hogy az ördög hevesebben kísérti azokat, a kik tőle elpártoltak. 511. l.

„**Boldog a méh, mely téged hordozott.**“ A boldogságos Szűz dicsőítésével záródik ez az evangélium. a miről a 46. 441. oldalakon van szó.

Böjt 1. vasárnapja.

„**Honnan vegyünk kenyereket?**“ Ján. 6. 5. Itt alkalmasan kifejezhető az Ur imádságának az a kérése: „mindennapi kenyereinket add meg nekünk ma“ 487. l. Azonkívül meg kell jegyezni, hogy ezen kenyér a szomjuságot is lecsillapító erővel bír, a mint tanítják a doktorok. Így a szent ostya egyszersmind kehelyül is szolgál a híveknek, olvasd az egy szín alatt való áldozásról a 226. l.

„**Ezt pedig mondá, kísértvén őt.**“ Hogy hogyan próbálja Isten az embert, lásd 514. oldalon.

„**Kiosztá a letelepülteknek.**“ Krisztus nem osztotta ki, hanem az apostoloknak adta, és ők kiosztották a tömegnek (Mát. 14. 19.); így szolgáltatja ki Isten az ő igejét és szentségeit a világ kezdetétől a patriarkák és próféták és azután az apostolok és azok utódai által 204. l., azonban Krisztus az, a ki ezeket különösen eszközli. 139. l.

„**Ez valóban próféta.**“ A hálaadásról lásd a 334. oldalon, Pünköst után 3. vasárnapon.

Fekete vasárnap.

„**Ki vádol engem közületek bűnről?**“ Ján. 8. 46. Krisztus ártatlansága a mai evangéliumban alkalomszerűen állittatik szemünk elé, hogy az Ur szenvedésének oka előttünk legyen, a melyet ma kezd az egyház bemutatni, t. i. nem az Ő, hanem a mi bűneink miatt; Krisztus szenvedéseinek okairól. 57. l.

„**Ha igazságot mondok nektek.**“ Itt tanítsuk meg a népet arra, hogy a hazugságtól óvakodni kell, a melyről sok van a 412. l.

„**A ki az Istentől van, Isten igéjét hallgatja.**“ Az Isten igéjének hallgatásáról 12, 495. l.

„**Nemde jól mondjuk mi, hogy szamaritanus vagy?**“ Ezen helyről a plebános alkalmat vehet magának, hogy övéit a méltatlanságok megbocsátására ösztönözze, a mely dolgról sok van a 440, 505. oldalakon.

„**Hanem diceóitem az Atyát és ti tiszteletlenséggel illetek engem.**“ Krisztus gyakran és sokaktól tiszteletlenséggel illetik, de különösen azok részéről, a kik az ő igéjét vagy rosszul magyarázván, vagy elferdítvén beszennyezik, 351. l.

„**Köveket hozának tehát.**“ Ezen helyből világos, hogy halálnak mind idejét, mind pedig nemét Krisztus választotta, a miről az 52. oldalon.

Virág vasárnap.

Lásd: Advent 1-ső vasárnapját a 2. és 3. szám alatt. — Mivel különben az oltári-szentség vételére az egyház parancsából ezen időben mindnyájan, a kik erre képességgel bírnak kötelezve vannak, azért az evangélium ezen szavaiból: **Ime jön a te királyod hozzád**“ a plebános a hívőket buzdíthatja azokból, a mik vannak a 192. oldalon. És mivel a szülők legtöbbszire igen hanyagok arra, hogy gyermekeiket az oltári-szentség vételére bocsássák, azért azoknak leginkább szívükbe kell vésní, a mi a gyermekek koráról, a mikor annak vételéhez járulni tartoznak, van a 225. oldalon.

Nagy Pénteken. Mivel e napon Krisztus szenvedésének titkáról ünnepélyes beszéd szokott tartatni, azért azokon kívül, a mik a hitvallás 4. ágazatában vannak 51. l., ezek is tárgyalhatók e napon: azon páratlan szeretet, a melylyel Isten ez emberi nem iránt viseltetett, midőn azt egyszerűlt Fiának halálával megváltani akarta, a 456. l.; az első szüleink bukása és azon nyomoruságok, a melyek azt követték, 36, 469. l., hogy Krisztus szenvedéséből bűneink teljes megbocsátása, hogyan származik, 132, 498. l.; és ennél fogva minden szentség Krisztus szenvedéséből nyeri erejét, a mint van a 108, 143. oldalakon: Krisztusnak áldozata, a melyről 231. l., végre, hogy senki sem jutott és nem is juthat el a mennyországba az emberi nemnek Krisztus

által történt megváltásban való hit nélkül, 36. l. és hogy az a teljessége és sarkköve az egész ker. vallásnak, tudni Jézus Krisztust, a megfeszítettet, 15. l.

Husvétvasárnapja.

„**Föltámadt, nincs itt.**“ Márk. 16. 6. Az Ur feltámadásáról fejtsék ki e hitágazat: „Harmadnapon halottaiból föltámadá“ a 61. l.

Husvéthétfő.

„**Tanítványai közül ketten menének.**“ Luk. 24. 13. Mivel lehetetlen, hogy a plebános mindazt, a mi Krisztus feltámadásához tartozik, az előző napon kimagyarázza, a mit elmulasztott e helyből helyre pótolhatja.

„**Krisztusnak szenvednie kellett.**“ Ez a hely nagyon jó arra, hogy kifejtsenek az okok, a melyek miatt Krisztusnak fel kellett támadnia, a 68. l., és Krisztus példájára intessenek a hívők, hogy minden buzgósággal rajta legyenek, hogy a mennyországot elnyerjék, 476. l.

„**Vevé a kenyeret.**“ E helyen bizonyíttassék be, hogy a világiaknak az oltári-szentséget mindkét szín alatt nem kell venniök, a 226. l.

Husvét utáni kedden.

„**Az Ur Jézus tanítványai között álott.**“ Luk. 24. 36. Itt a megdiesőült testnek négy ajándékáról lehet szólni, a mint elő van adva a 117. l.

„**Béke nektek.**“ Mivel Isten országa az apostol tanúsága szerint, béke és öröm a Szentlélekben, itt tárgyalható, hogy milyen Krisztus országa a gonoszokra nézve, 476. l.

„**Hirdetni az Ő nevében bűnbánatot.**“ E helyből bizonyítatik, hogy Krisztus hogyan szivükre kötötte az apostoloknak a bűnbánat hirdetését, 105. l. Itt igen hosszú beszédet tarthat mind a bűnök megboesátásáról szóló hitágazat kifejtéséből, mind pedig azokból, a mik a bűnbánat szentségéről itt tanuskodnak.

Husvét után 1-ső vasárnap.

„Mikor tehát este lön az napon.“ Ján. 20. 19. Krisztus föltámadását mint példányképet beh bizonyítani leginkább szükséges volt, hogy a miénk is beh bizonyítható legyen. Azonban minő irásokkal vagy minő okokkal erősítették meg a mi föltámadásunk, lásd a 110. oldalon.

A hét első napján, hogy mi ez, lásd a 357. l.

„A kiknek megbocsátjátok bűneiket.“ Ján. 20. 23. A papoknak engedett kulcsok hatalmáról lásd a 45. 287. oldalokon.

„Bocsásd ujjadat oldalomba.“ Milyen lesz a test a föltámadás után és Krisztus és a vértanuk miért fogják megtartani sebeiket, 117. l.

Husvét után a második vasárnap.

„Én vagyok a jó pásztor.“ Ján. 11. 10. Pásztorok alatt nemesak a püspökök és papok értendők, hanem a királyok, szülők, tanítók és elöljárók is. Hogy mi teendőjük van a pásztoroknak a nyájjal szemben és vizont, lásd a 367, 368. oldalokon.

„És egy akol lesz és egy pásztor.“ Itt az egyháznak az egységéről, a 95. l. és az egyháznak egy isteni Pásztoráról, Péterről és Péter utódjáról, a római pápáról, 295. l.

A béres, a ki nem pásztor, lásd a 284. oldalon.

Husvét után harmadik vasárnap.

„Egy kevéssé és nem fogtok látni engem.“ Ján. 16. 16. A vigasztalásnak hathatós neme, midőn a Krisztusért való ideiglenes szomorúság, örökké tartó örömmel kárpótoltatik: lásd, a mik az örök életről szólnak a 121. l.

„Ti pedig szomorkodni fogtok.“ Hogy miért támadja meg az ördög a gonoszokat kevésbé, mint a jámborokat és hogy azok örülnek, ezek pedig szomorkodnak, 512. l.

„A ti szomorúságtok örömmé fordul.“ Hogy a jövődő javaknak reményében hogyan kell elviselnünk erős és állhatatos lélekkel minden szerenésétlenségét a 120. l. És miért hagyja Isten süjtani a jökat, az 517. oldalon.

Husvét után negyedik vasárnap.

„Ha ugyanis én nem megyek el, a vigasztaló nem fog

eljönni.“ Ján. 16. 7. A Szentlélekről és annak csodálandó működéséről és ajándékairól lásd a 83. oldalon.

„Vádolni fogja a világot bűnről.“ A Szentlélek különös munkája a sziveket megindítani és a vétkezőt vádolni, nyugtalanítani. Hogy mi az igazi bánat és minő kellekekkel kell bírnia, lásd 249. l. Itt felhozhatók mindazon dolgok, melyek azon bűnökről mondatnak, a melyek meg nem bocsáthatók a 242. l.

Husvét után az ötödik vasárnap.

Ha valamit kérendetek az Atyától az én nevemben. Ján. 16. 23. Itt az imáról és annak részéről lehet beszélni. 428. l.

„Eddig nem kértetek semmit.“ Tanítsa meg a szónok hallgatóit, hogyan kell Krisztus által imádkozniok, melyről a 429. lapon; bizonyítsa, hogy mindent Jézus nevében kell kérniök a mennyei Atyától.

Krisztus Urunk mennybemenetele ünnepén.

„Felvétetett a mennybe.“ Márk. 16. 19. E helyen a mennybemenetelről szóló hitezikkelyt fejtse ki a szónok, a mint az 71. lapon van.

Krisztus Urunk mennybemenetele után való vasárnapon.

„Mikor pedig eljövend a Vigasztaló, ki az Atyától származik.“ Ján. 15. 26. Itt adja elő a szónok, hogy a Szt. Lélek Isten az Atyától és Fiutól származik, a mint a 87. lapon van.

„Hogy mindaz, ki megöl titeket.“ Ján. 16. 2. Itt meg kell magyaráznia a szónoknak az Ur Isten V. parancsát: Ne ölj! melyről a 376. lapon van szó.

„Szolgálatot vél tenni az Istennek.“ Ján. 16. 2. Ezen élet minden bajjáról, szerenesétlenségéről úgy kell itélnünk, mint olyanokról, melyeket Krisztusért tűrünk el t. i. hogy azok az Ur Isten irántunk való jóakarátának jelei, mint a 268. lapon.

Pünkösöd ünnepén.

„Ha ki engem szeret, az én beszédemet megtartja.“ Ján.

14. 23. A hívők azért nyerik le a Szt. Lelket, hogy az Ur Isten törvényeit, melyek a tizparancsolatban foglaltnak, megtarthassák; és hogy erre annál készségesebbek legyenek, sorolja el a szónok azokat, miket a tizparancsolat magyarázatára felhoztunk a 317 lapon; vagy mivel ezen hely annak bebizonyítására hozatik fel, hogy az Ur Isten parancsai nem lehetetlenek, ezért ezt is tárgyalhatja a plébános, mint a 321 lapon van. Vagy magyarázza meg a bérálás szentségét, mint a 180. lapon, mert mint a szt. Atyák tanítják, az apostolok is e napon nyerték el a Szt. Lelket.

Pünkösöd hétfőn.

„Mert úgy szerette Isten e világot.“ Ján. 3. 16. E hely alkalmas arra, hogy a szónok kimutassa a mennyei Atyának az emberi nem iránt tanúsított végtelen szeretetét, mely a világ teremtésében, kormányzatában és különösen a megváltásban nyilvánul, a mint arról szó van a 49, 452. lapokon.

„Hogy minden, a ki ő benne hisz, el ne vesszen.“ Itt mutassa ki a szónok, hogy mennyire szükséges volt minden embernek minden időben a Krisztusba vetett hit, a mint az a 36. lapon van.

„A ki ő benne hisz, meg nem ítéltetik.“ A mit itt a „hinni“ szóról mondani lehet, az föltalálható a 21. lapon, a miből azt is ki lehet mutatni, hogy az Isten Fia valóban Isten, a miről a 41. 51. lapokon.

„... Mert nem hisz az Isten egyszülött Fia nevében.“ A 41 lapon mondottakból kimutatható, hogy az Isten Fia miért mondatik egyszülöttnek; a 41. 459. lapokon mondottakból pedig, hogy miért mondjuk mégis, hogy testvérei voltak.

Pünkösöd után való kedden.

„A ki nem az ajtón megyen be.“ Ján. 10. 1. Itt magyarázza meg a szónok, a mit az egyház szolgáltnak törvényes felszenteléséről a 284. lapon mondottunk; és ki az egyházirend szentségének törvényes kiszolgáltatója? ez a 297. lapon.

„És a juhok ismerik az ő szavát...“ A püspökök és papok iránt való engedelmisségről és tiszteletről a 371. lapon.

Idegent pedig nem követnek. Az eretnekek papjait nem

szabad követni, l. a 13. lapon; a kik mégis követik őket, nem juhok, hanem bakok, l. az 511. lapon.

Szt. Háromság vasárnapján.

„**Minden hatalom nekem adatott.**“ Mát. 28. 18. Itt meg kell magyaráznunk mindazt, a miket Krisztus országáról vonatkozással a jámborokra a 476. lapon mondottunk, a miket országának dicsőségéről a 472. lapon; — a szentségek rendelkezésére vonatkozó hatalmáról a 139 lapon; - és a kulcsok hatalmáról a bűnök megbocsátására nézve a 143. 240. lapokon felsoroltunk.

„**Megkeresztelvén őket.**“ Itt fejtse ki a szónok, mikor kötelez a keresztség szentsége, mint a 155. lapon; és mily szűk-séges mar a csecsemőknek is, mint a 160. lapon.

„**Az Atyának és Fiunak és Szt. Léleknek nevében.**“ Itt meg kell magyarázni a keresztség anyagát és alakját, mint a 148. lapon van; és a Szt. Háromság titkát, mint az a 27. lapon van. Meg fogják tanítani különösen a tudatlan népet, hogy a Szentháromságot, lefesteni és elképzelni nem lehet és azért ha mégis lefestetik, az a festmény annak bizonyos sajátosságait fejezi ki, lásd a 333. l.

„**Tanítván őket megtartani mindazt, a miket parancsol-tam.**“ Itt adja elő a szónok az isteni törvény szükségességéről és lehetőségéről, a miket a 320 lapon fölhoztunk.

„**Legyetek tehát irgalmasok.**“ Luk. 6. 36. Hogy Krisztus nekünk megbocsásson, előbb nekünk kell megbocsátanunk azok-nak, kik bennünket megbántottak. Lásd ezen kérés magyaráza-tát: „bocsásd meg a mi vétkeinket“ a 498. lapon.

„**Adjatok és nektek is adatni fog.**“ Itt az alamizsnáról 494. l. és mindarról lehet szólni, mivel felebarátinkon egyáltalában segíthetünk. 451. l.

„**Képmutató! vedd ki előbb a gerendát.**“ A képmutatókról, kiknek imádságait az Ur megveti, lásd a 449. lapon.

Urnapiján.

„**Mert az én testem bizonynyal étel.**“ Ján. 6. 56. Az oltáriszentségről l. a 192. l.

Pünkösd utáni II. vasárnapon.

„Egy ember nagy vacsorát szerze.“ Luk. 14. 16. A vacsora alatt, a mely a napnak vége felé tartatik, a mennyei di-esőséget jelezzük, a melyet ez a családnya életük végén a boldogoknak fog adni; az erre vonatkozó érvet lásd a 120. l. Vagy a vacsora alatt értjük szt. Pállal I. Kor. 11. 20. Krisztusnak testét az oltáriszentségben, a melyről lásd a 192. l.

„Es kezdék együtt mindnyájan magokat mentegezni.“ Mivel mindezen mentegedőzések a rossz kívánságból származnak, azért a gonosz kívánságok ellen kell szólni a 420. oldal szerint, egyszersmind szeméink elé állítandó a mi nyomoruságunk, a kik azokat, a mik üdvösségünkre szolgálnak, megvetjük, míg ellenben a veszélyes dolgoknak átadjuk magunkat, miként ezek eselekedtek. L. 468., 478. old.

„Majort vettem.“ Lásd a kevélyek és kegyhajhászokra vonatkozólag, mert itt ezek jeleztetnek, azokat, a mikről szó van a 426., 444. oldalakon.

„Öt iga ökröt vettem.“ Lásd a fővényekre vonatkozólag a 402. oldalon.

„Feleséget vettem.“ Itt meg kell utáltatnunk a kéjvágyat és ajánlanunk kell az önmegtartóztatást és a tisztaságot, a mely megkönnyíti számunkra a bemenetelt a mennyországba, lásd a 389. old.

Pünkösd utáni III. vasárnapon.

„Öröm lesz mennyben egy megtérő bünösön.“ Luk. 15. 7. Azon dolgok között a mik a bünöst poenitentiátartásra serkentik, foglaltatik az égi lakók azon öröme is, amelyet éreznek a bünös megtérése felett, erről többet a 105., 234., 524. old.

Pünkösd utáni IV. vasárnapon.

„Midőn a sereg eléje tódult, hogy az Isten igéjét hallgassa.“ Luk. 5. 1. Lásd a buzdítást Isten igéjének szorgalmas hallgatására a 12. oldalon és hogy hogyan kell előadni az evangelium tanát kinek-kinek a felfogó tehetségéhez képest, a 16. oldalon és hogy azt különösen ünnepnapokon kell hallgatni, a 361. oldalon.

„Bemenvén tehát az egyik hajóba, a mely Simoné vala.“

Péternek és nem más apostolnak hajójába szállt be Krisztus, hogy ezen cselekedetével kijelentse, hogy Péter az ő utódjaival együtt feje az egyháznak és főnöke az ő pásztorainak; lásd a 95, 296. oldalakon.

„Menj ki fölem Uram.“ A kik a szent áldozáshoz járulnak, ezzel és a Százados példájával ismerjék el, hogy ők a legméltatlanabbak arra, hogy ily nagy vendég előtt megjelenjenek: lásd erre nézve, a mik a szent áldozásra való előkészületről tárgyalatnak a 222. oldalon.

Pünkösöd utáni V. vasárnapon.

„A régieknek mondatott: Ne ölj.“ Máté 5. 33. Itt ki lehet fejteni a tizparanesolatnak ezt a parancsát, mint a 376. oldalon van.

„Én pedig mondom nektek: minden, a ki haragszik.“ Ezen szavakat kifejtve találjuk a 380. oldalon.

„Mondatott a régieknek: Ne paráználkodjál.“ Ki kell fejteni ezt a parancsot, a melyről szó van a 386. oldalon.

Pünkösöd utáni VI. vasárnapon.

„Szánom a sereget.“ Márk. 8. 2. Erre vonatkozólag felhozhatja a plebános azokat, a miket Istennek az emberek körül való atyai gondoskodásáról találunk a 456. oldalon.

„Ha étlen bocsátom őket el, elfogyatkoznak az uton.“ Itt szólnunk kell az emberek tehetetlenségéről, a kik semmi, az Isten előtt kedves dolgot nem végezhetnek az Isten segítsége nélkül, miként látjuk a 402. old.

Pünkösöd utáni VII. vasárnapon.

„Őrizkedjete a hamis prófétáktól.“ Máté 7. 15. Itt az van paranesolva, hogy őrizkednünk kell az eretnekektől; hogy kit kell eretneknek tartani, megtalálhatjuk a 94. oldalon; azt pedig, hogy hogyan büntetheti ezeket az egyház, a kik ninesenek az ő kebelében, ugyanott találhatjuk és a 100. oldalon; hogy pedig ezen hamis próféták minő eszközöket használnak istentelen tanaik szétterjesztésére, látjuk a 13. oldalon.

„**A tüzre küldetik.**“ Ezen pokolbeli tüzről szó van a 81. oldalon.

„**A ki megcselekszi Atyám akaratát.**“ Ez a mondat mintegy a legrövidebb módszert adja elő, a mely tanítja, hogy miképen juthatunk el a mennyországba; miért is mindannyian, a kik azt elérni óhajtjuk, ezt a mondást szemeink előtt tartjuk, lásd a 479. oldalon és végül, a hol a harmadik kérés: „Legyen meg a te akaratod, miképen mennyben, ugy itt a földön is“ kifejtetik.

Püünkösd utáni VIII. vasárnapon.

„**Adj számot sáfárcodásodról.**“ Luk. 16. 2. A számadásról, midőn mindenki kiköltözik e világból, lásd a 77. oldalon.

„**Szerezetek magatoknak barátokat a mammonából.**“ Az Ur a gazdagokat azért halmozza el javakkal, hogy a szegényeknek azokat kioszszák, a 497. oldalon. Itt az alamizsnálkodásra buzdíthatja övéit a plebános, mint a 401. oldalon van. Itt egyszersmind alkalmat vehet, hogy szóljon a szentek közbenjárásáról, a miről szó van a 329. oldalon.

Püünkösd utáni IX. vasárnapon.

„**Sira azon.**“ Luk. 19. 41. Krisztus sir, hogy minket sirni tanítson. Hogy a bűn bánatában miként kell könnyeznünk és mily szorgalmasan kell ezt tennünk, lásd a 247. oldalon, a hol a bánatról van szó.

„**Vajha megismerted volna.**“ Állapotunknak a legnagyobb nyomorusága az, hogy nem ismerjük el nyomoruságunkat, lásd a 476. oldalon.

„**Mert rád fognak jönni a napok és körülvesznek téged.**“ Jeruzsálem azon embernek példájául állittatik fel, kit az Isten sok jóval halmozott el, de ő ezekkel saját kárára visszaélt, lásd 514. lap.

Püünkösd utáni X. vasárnap.

„**Igy imádkozék magában.**“ Lukács 18. 11. Milyen legyen imádságunk, hogy az Istennek tessen s hogy azt meghallgassa, láthatjuk a 447. l.

„Isten légy irgalmas nekem, bűnösnek.“ Itt az igaz bűnbánónak példáját láthatjuk 508. lap. A miért is ennek s másoknak példája által, kik ott fel vannak említve és 250. l. a hívőket az igaz bűnbánatra buzdíthatjuk. Vagy nézzük azokat, kik bűnösök s az Urhoz fordulnak s meghallgattatniak. 435. lap. Végre mily alázattal kell az Ur elé járulnunk, mikor imádkozni akarunk, láthatjuk a 445. lapon.

„A ki magát felmagasztalja, megaláztatik.“ Az Ur Jézus alázatossága a legnagyobb indító ok arra, hogy a kevélységet magunkban elfojtsuk. 49. l.

Püünkösd utáni XI. vasárnap.

„És kerék őt.“ Márk. 7. 32. Krisztushoz egy siketnémát hoztak, hogy gyógyítsa meg, ez figyelmeztessen minket arra, hogy másokért imádkozzunk: miképen kell ezt tennünk s kikért kell imádkoznunk. lásd 439. l.

„Annak füleibe bocsátá ujjait.“ Krisztus példájára a keresztségben a gyermekek füleit, szeméit, mellét, vállait helyesen jelelik meg a keresztség jelével. Ezeket és más a keresztségnél előforduló szertartásokat s ezek jelentőségét illetőleg lásd a 174. l.

„És föltekintvén az égre fohászokodék.“ Miért van az Isten mindenütt jelen s miért fordítjuk inkább szemünket az égre mint máshová s miért mondjuk, hogy az égben van, lásd 460. l. Azonkívül mivel a szentírás minket gyakran nevez siketeknek, némáknak, bénáknak 501. lap, ezekről, melyeket a bűn hoz létre, elég bőven beszélhet a pap.

Püünkösd utáni XII. vasárnap.

„Szeressed a te Uradat Istenedet.“ Lukács 10. 27. Itt beszélhet az Ur Isten első parancsáról, a mint láthatjuk a 318. lapon. Hasonlítsd össze a Püünkösd u. 17. vasárnappal.

„Egy ember méne Jeruzsálemből Jerikóba.“ Ezen szerencsétlen, a rablóktól megsebesített ember neve alatt az egyháztanítók az emberi természetet értik Ádám vétke után, ezen természet gyarlóságait láthatjuk 39., 469., 476., 489. lapokon.

„Egy szamaritánus azonban olajat töltvén azokba.“ Itt a pap beszélhet a szentségekről, melyeket Krisztus szerzett mint eszközöket, hogy gyarló természetünkön segítsen, lásd 134. lap.

„Viseld gondját ennek.“ Itt beszélhet arról, hogy Krisztus az emberi nemet és egyházát egy emberre bízta, lásd 95. és a 296. lapokon.

„Ezek közül, kiről véled, hogy felebarátja volt.“ Itt kifejtetheti, ki a mi felebarátunk. l. 407. l.

Pünkösöd utáni XIII. vasárnap.

„Jézus, mester könyörülj rajtunk.“ Lukács 17. 13. Az Ur Jézus nevééről l. 38. l.

„Menjetek, mutassátok meg magatokat a papoknak.“ Hasonlítsd össze Vízkereszt utáni II. vasárnapkal és lásd 254. l., hol ezen hely felemlítettik. Miképen bocsátatnak meg a bűnök igaz törődelem által, ezen helyből bizonyítjuk, lásd 251. l., a bűnbocsátáshoz szükséges a gyónás, erről lásd 252. l.

Pünkösöd utáni XIV. vasárnap.

„Ne aggódjatok éltetekről.“ Máté 6. 25. Mennyire ártanak a léleknek a földi javak után való féktelen vágy s más kívánságok, lásd a 422. l. ezen betegségnek orrosságát láthatod 426. oldal.

„Tudja a ti Atyátok.“ Jóllehet az Isten tudja a mi kívánságainkat s szükségünket, miért imádkozunk mégis ezekért lásd a 432. l.

„Keressétek először Isten országát.“ Mit kérjünk s hogyan kérjünk lásd 437. és 447. l. Itt továbbá kifejtjük a Miatyánk második kérését, lásd erről a 467. l.

„És ezek mind hozzáadnak nektek.“ Mennyiben kérhetjük a földi dolgokat az Urtól, lásd 487. l.

Pünkösöd utáni XV. vasárnap.

„És felüle, a ki meghalt vala.“ Ha ezen megholtat s másokat az Ur Jézus feltámasztott, miképen értsük azt, hogy Krisztus legelőször támadt fel, lásd 66. l. Itt beszélhetünk a test feltámadásáról, lásd 110 l.

Pünkösöd utáni XVI. vasárnap.

„Szabad-e szombaton gyógyítani.“ Lukács 14. 3. Az ün-

nepek megszenteléséről beszélhetünk itt és mitől kell tartózkodnunk és mit tehetünk, lásd a 353 l.

„**Midőn meghivnak.**“ Itt intsük a hiveket, hogy ne legyenek kevélyek, lásd a 459. l. és ne vágyakozzanak szerfölött a földi tisztségek után lásd a 49. l.

Püünkösöd utáni XVII. vasárnap.

„**Szeresd Uradat Istenedet.**“ Máté 22. 37. Hasonlítsd össze Püünkösöd utáni XII. vasárnappal.

„**Mit gondoltok Krisztusról?**“ Hogyan lehet Krisztus Dávid fia? 38. l. Miért nem lehet O istensége szerint Dávid fia? 41. l.

Püünkösöd utáni XVIII. vasárnap.

„**Látván pedig Jézus azok hitét.**“ Mát. 9. 2. Ime annyira becsüli Isten másoknak hitét, hogy nemesak olyanokat halmoz el ajándékaival, a kik azt nem is kérik, hanem még azokat is kiknek kérni nem is jut eszükbe. Innen magyarázható meg az is, hogy miért lesznek a kisdetek részesei az újjászületésnek. nem mintha értelmükkel himni képesek volnának, hanem mert szülők vagy keresztszülők, ha hívők, — ha pedig nem, a kath. egyház hitével megerősítettnek. L. 101. és a keresztszülőkről 157. l.

„**Megbocsáttatnak neked a te büneid.**“ E szavak azt bizonyítják, hogy Krisztus mint ember bírt első sorban bünbocsátási hatalommal, a 108. l. Azután, midőn a pap, ki rendes vagy átruházott joghatósággal bír, a méltó bünbánónak megbocsátja büneit, nem kevésbé oldozza fel azt, amennyiben a szentség ereje hozza magával, mint az inaszakátdat Krisztus Urunk. A feloldozás alakjáról 240. l.

„**Ez káromkodik.**“ A káromkodásról 351. l. Az esküről a 343. l.

Püünkösöd utáni XIX. vasárnap.

„**Mennyegzőt szerze fiának.**“ Máté 22. 2. Minő okokból kötendők össze a férfi és nő 305. l. és minő jegyesek választanak inkább 306. l. a férj és feleség kölesönös kötelmeiről 315. l. és hogy az Isten imadásának egyes különös időszakai-

ban a házassági jogok gyakorlásától tartózkodjanak 316. l., a házasság hármass javáról 311. l.

„**Szidalmakkal illetvén, megölék őket.**“ A rágalmozás, megszólás, zugolódás s egyéb vétkekről, melyek sértik felebarátnkat. 409. l.

„**Nem levén mennyegzős ruhája.**“ Ezt a ruhát juttatja eszünkbe az a fehér gyolcs, melyet a megkeresztelteknek adnak, a melyről a 178. l.

„**Vessétek őt a külső sötétségre.**“ Az ítéletről s a bűnösök büntetéséről 81. l.

Pünkösöd utáni XX. vasárnap.

„**És vala egy királyi ember, kinek fia beteg vala.**“ Ján. 4. 46. Honnan annyi nyomor és baj, melyek azok és számuk, 470. és 489. l. A baj és nyomoruság között hova kell fordulnunk 519. 522. l. Itt meg lehet magyarázni a „Miatyánk“ e kérését: „és szabadíts meg minket a gonosztól.“ 521. l.

Pünkösöd utáni XXI. vasárnap.

„**Fized meg, a mivel tartozol.**“ Máté 18. 28. Mielőtt a bűnös feloldoztatnék, kártérítésre köteles, „mert a bűn csak a kártérítés után bocsáttatik meg“. Szt. Ágoston 396. l. A lopásról, rablásról, uzsoráról és más visszaélésekről 397. l.

„**Ha nem bocsáttotok meg.**“ Itt megmagyarázható a „Miatyánk“ e kérése: „bocsásd meg a mi vétkeinket“ a 498. l.

Pünkösöd utáni XXII. vasárnap.

„**Mester! tudjuk, hogy igazmondó vagy.**“ Máté 22. 16. A hizelgés leggonoszabb fája az, mely a felebarátnak romlására s szerencsétlenségére használtatik. A hizelgésről 410. l. A hazugságról a 408. l.

„**Adjátok meg a császárnak, a mi a császáré.**“ Mivel tartozol előljáródnak s hatalommal felruházott felebbvalódnak 371. l.

Pünkösöd utáni XXIII. vasárnap.

„**Ime egy fejedelem járula hozzá.**“ (Máté 9. 18.) Itt azon

különbségről beszélhetünk, a mely fenn áll a pogányok és keresztények között a betegségek-től való megszabadulásra vonatkozólag 523. l. és hogy miként kell betegségeinkben az Istenhez folyamodnunk. 523. l.

„**Leányom most halt meg.**“ Itt a halálról s az utolsó dolgokról, a melyekről gyakran kell a néphez szólni, lehet tárgyalni. 79. és 274. l.

„**Hacsak rubázatát illetem is.**“ Itt a plébános a szentek ereklyéinek kegyeletben tartásáról s azok tiszteletéről szólhat a 330. l.

„**És midőn Jézus a házba jött.**“ Itt azon módról, a mely szerint a szent mise áldozat és az imádságok által a holtakon segítünk, lehet tárgyalni. 232. és 441. lapokon.

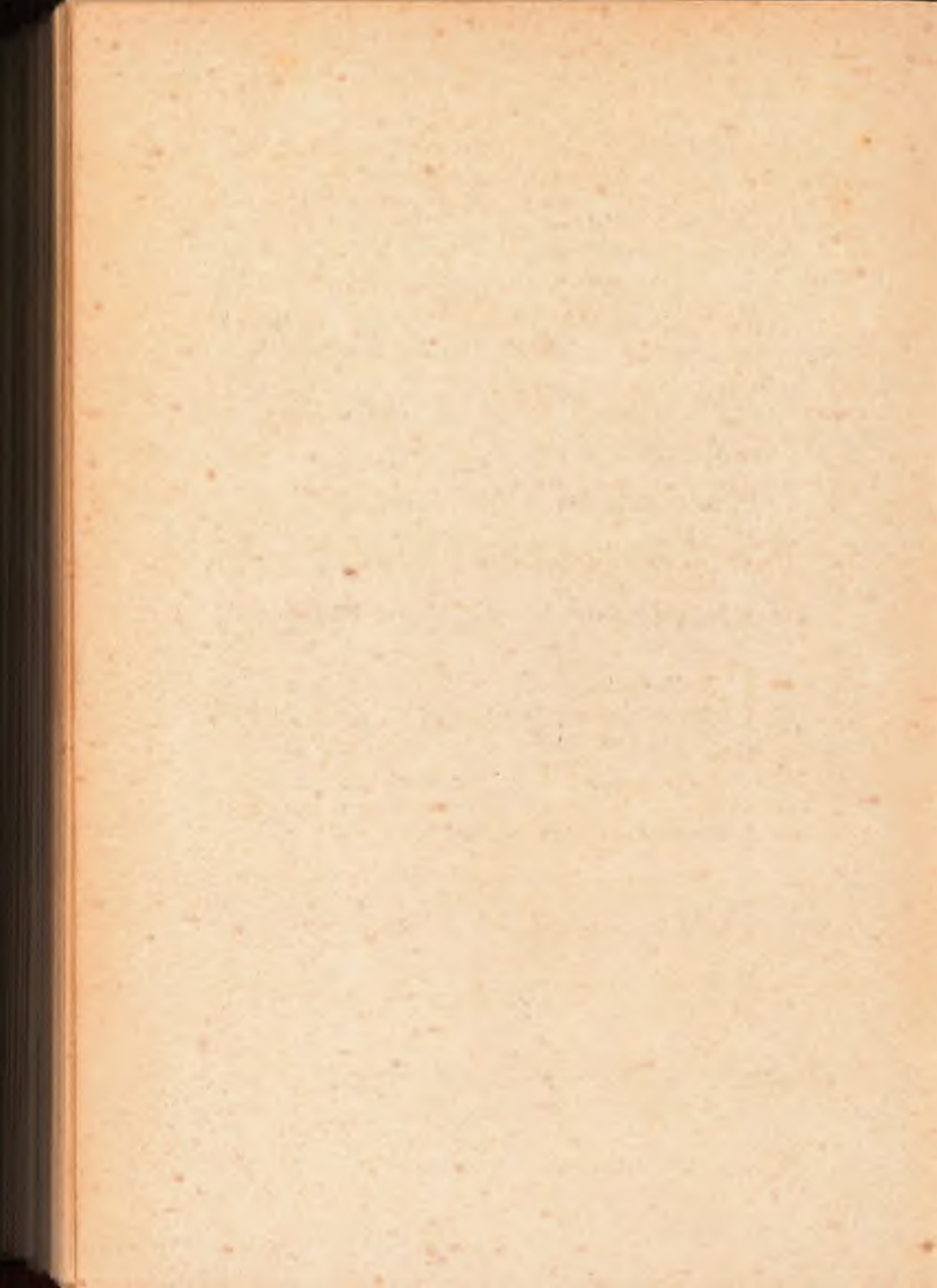
Püünkösd utáni XXIV. vasárnap.

„**Midőn tehát látjátok a pusztulás utálatosságát.**“ (Mát. 24. 15.) Itt az ítéletet megelőző jelekről kell szólni, a melyekről 79. l.

„**Imádkozzatok tehát, hogy futástok ne legyen**“ Ezen szavak annak bizonyítására szolgálnak, hogy a földi javakat Istentől kérhetjük. 487. l. miért is a plébánosok erről is beszélhetnek 432. l.

„**De a választottakért megrövidítettnek ama napok.**“ Itt a gonosz lelkek hatalmáról lehet szólni a kik annyira, a mennyire hatalmukban áll s a meddig akarják, az embereket nem kisérthetik, a mint az 516. l. mondatik.

TARTALOM.

XIII. Kelemen pápa levele	Lap 3
Bevezetés a lelkipásztoroknak szükségességéről, tekintélyéről, kötelmeiről az egyházban és a keresztény tan főbb fejezeteiről	11

ELSŐ RÉSZ.

I. Fej. A hitről és az apostoli hitvallásról	19
II. Fej. Az apostoli hitvallásnak első ágazatáról	21
III. Fej. A második ágazatról	35
IV. Fej. A harmadik ágazatról	44
V. Fej. A negyedik ágazatról	51
VI. Fej. Az ötödik ágazatról	62
VII. Fej. A hatodik ágazatról	71
VIII. Fej. A hetedik ágazatról	76
IX. Fej. A nyolczadik ágazatról	83
X. Fej. A kilencedik ágazatról	89
XI. Fej. A tizedik ágazatról	104
XII. Fej. A tizenegyedik ágazatról	110
XIII. Fej. A tizenkettedik ágazatról	120

MÁSODIK RÉSZ.

I. Fej. A szentségekről általában	128
II. Fej. A keresztség szentségéről	145
III. Fej. A bérmlás szentségéről	180
IV. Fej. Az oltáriszentségről	192
V. Fej. A penitencziatartás szentségéről	233
VI. Fej. Az utolsó kenet szentségéről	274
VII. Fej. Az egyházi rend szentségéről	283
VIII. Fej. A házasság szentségéről	300

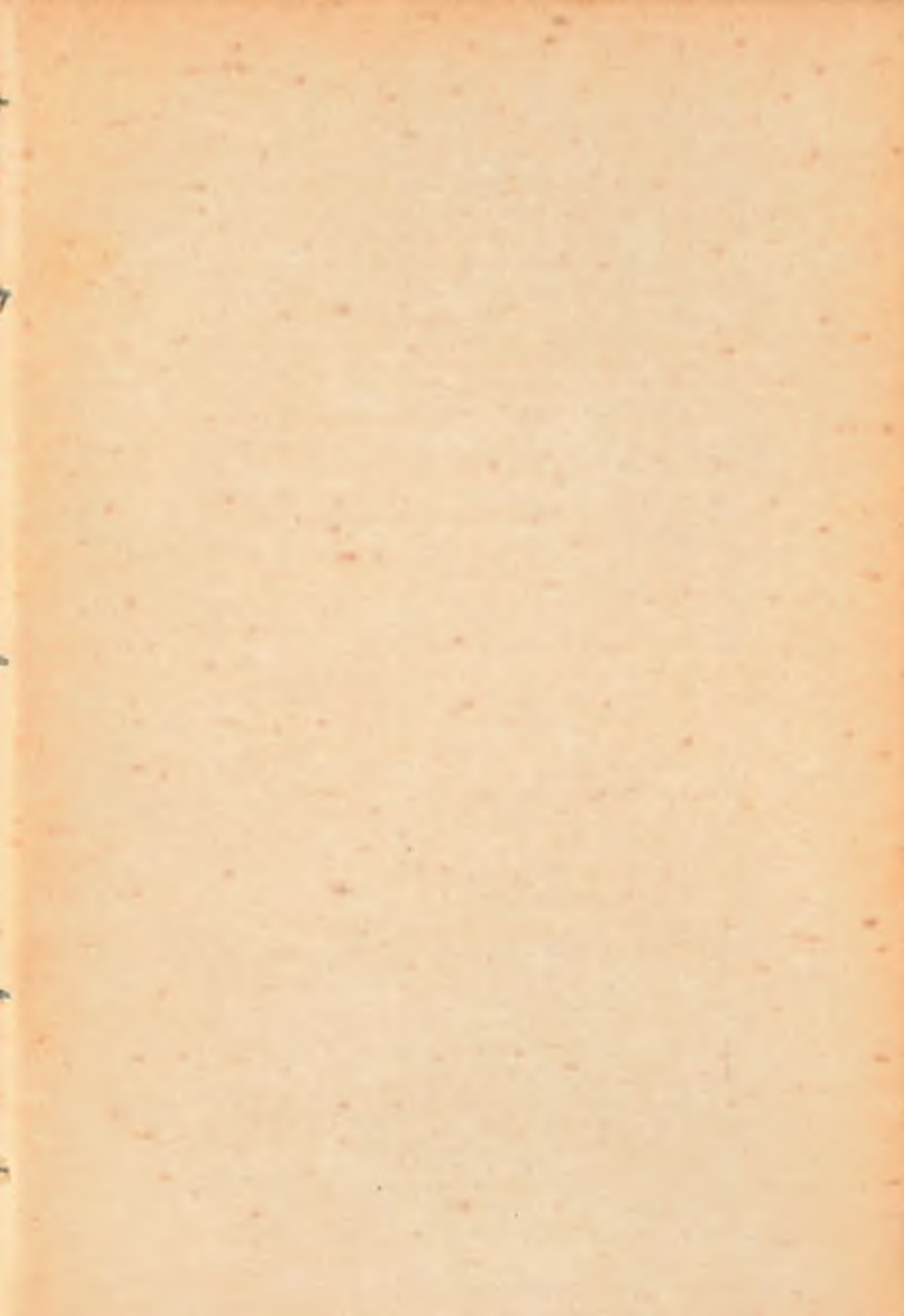
HARMADIK RÉSZ.

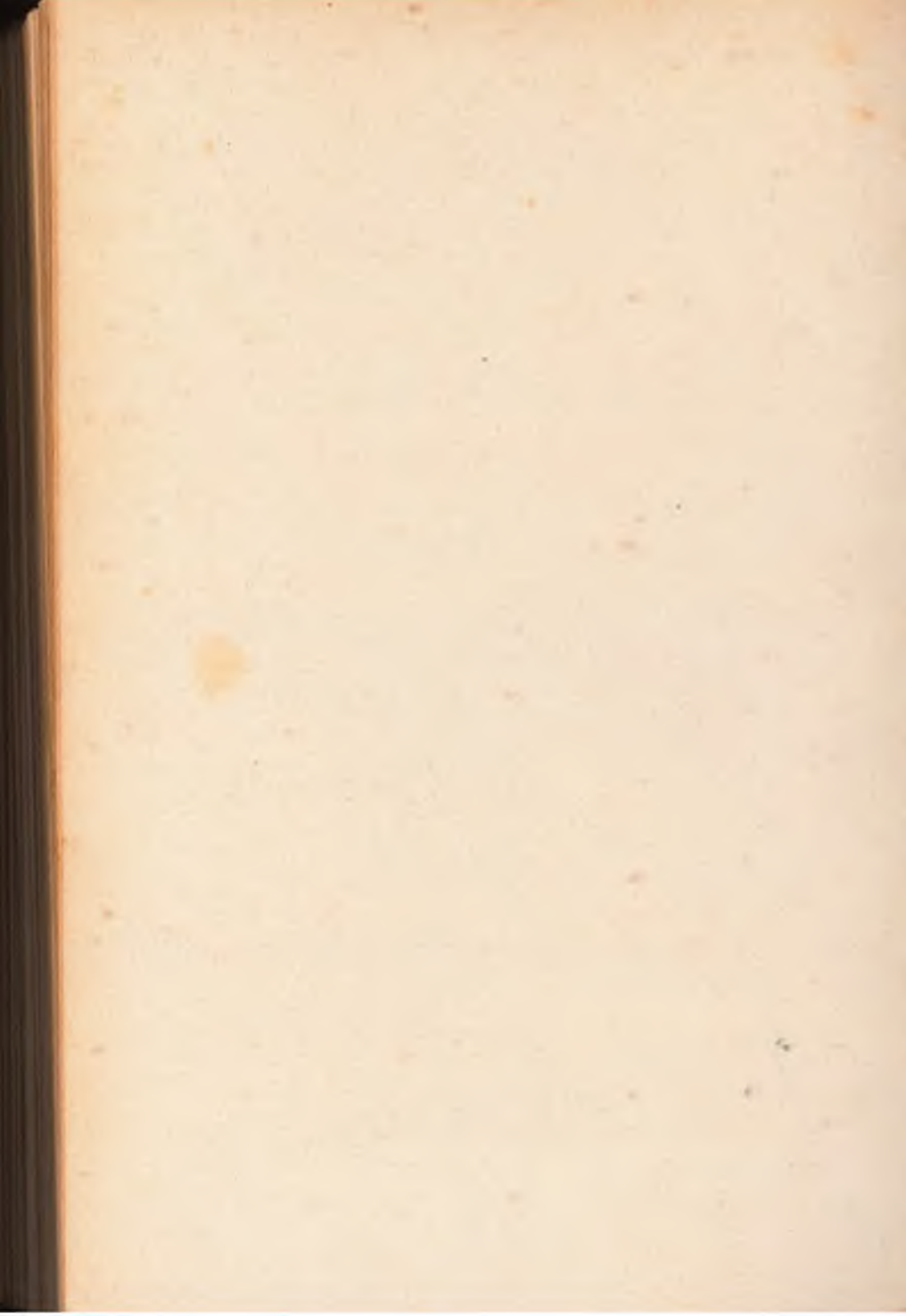
	Lap
I. Fej. Istennek a tízparancsolatban foglalt parancsairól	317
II. Fej. Az első parancsról	325
III. Fej. A második parancsról	340
IV. Fej. A harmadik parancsról	353
V. Fej. A negyedik parancsról	364
VI. Fej. Az ötödik parancsról	376
VII. Fej. A hatodik parancsról	386
VIII. Fej. A hetedik parancsról	393
IX. Fej. A nyolczadik parancsról	406
X. Fej. A kilencedik és tizedik parancsról	417

NEGYEDIK RÉSZ.

I. Fej. Az imáról s főkép annak szükségességéről	428
II. Fej. Az ima hasznosságáról	430
III. Fej. Az ima részeiről és fokozatairól	434
IV. Fej. Azokról, a miket kérni kell	437
V. Fej. Kikért kell imádkozni	439
VI. Fej. Kihez kell imádkozni	442
VII. Fej. A szükséges előkészületről	443
VIII. Fej. Hogyan kell imádkozni	447
IX. Fej. Az Úr imádságának bevezetéséről	451
X. Fej. Az Úr imádságának első kéréséről	462
XI. Fej. A második kérésről	467
XII. Fej. A harmadik kérésről	476
XIII. Fej. A negyedik kérésről	487
XIV. Fej. Az ötödik kérésről	498
XV. Fej. A hatodik kérésről	510
XVI. Fej. A hetedik kérésről	520
XVII. Fej. Az Úr imádságának záradékaról	528
Függelék	533

24-

